Belg. 164 a 4°
Van Berkum

BESCHRYVING
DER STADT
SCHOONHOVEN,

BEVATTENDE IN ZIG EEN VERHAAL VAN DERZELVER
GROND, WATERSTROOMEN, BEVOLKING, BENAMING, OUDHEYD, VR YEHEEREN, HANDVESTEN, PRIVILEGIEN, VOORREGTEN, KEUREN, HANDEL, HOOFT-NEERINGEN, AMBAGTEN, BRANDT, OORLOGS-GEVALLEN, WATERSNOODEN, AANZIENELYKE VERGADERINGEN, STERKTE, GELEGENTHEYT, 't OUDE en NIEUWE WAPEN, GEESTELYKE en WEERELTLYKE GEBOUWEN, GELEERDE MANNEN, OUDE en NIEUWE REGEERINGSFORM, VERWISSELING in KERKELYKE en WEERELTLYKE ZAAKEN, en ZELTZAAMHEDEN.

Alles te zamen gestelt uyt Oude Handschriften, Memorien, Brieven en Egte Stukken,

Eertyds by een Verzamelt, door wylen den Wel Eerw. en Geleerden HEERE,

HENRICUS VAN BERKUM.

Nader Overzien en merkelyk Vermeerdert, door den Wel Ed: Gestrengen HEERE

J. A. B. *M. D.*

Met Fraaije Koopere PLAATEN. en een GESLAGT-LYST verciert.

TE GOUDA,
Gedrukt By GYSBERT EN WILLEM DE VRY. 1762.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Geen Exemplaren worden voor Echt erkent, dan die door een van beide de Uitgevers eigenhandig dus geteekent zyn Gysbert de Vry

OPDRACHT

AAN DE

WEL EDELE GROOT ACHTBARE HEEREN,

DE HEEREN

BURGERMEESTEREN

EN

VROEDSCHAPPEN

DER STADT

SCHOONHOVEN.

Wel Edele Groot Achtbare HEEREN.

DEze *Beschryving* van *Schoonhoven* door den Heer HENRICUS VAN BERKUM, in Leven *Roomsch Priester* in de Statie, binnen *Uw Ed. Groot Achtb.* STADT opgestelt,

door Inkoop magtig geworden, en by ons niet buyten kennisse van *Uw Ed. Groot Achtb.* ter Druk-persse gebragt zynde; hebben wy getragt dezelve zoo naauwkeurig, als ons immers doenlyk was, uyt te geven; daar toe occasie gevonden hebbende door een Liefhebber van Oudheden, een Mede-Regent van *Uw Ed. Groot Achtb.* STADT, dewelke ons heeft gesuppediteert alle de *Privilegien*, *Voorregten*, *Octrooijen* en *Keuren* van immemoriaale tyden, aan *Uw Ed. Groot Achtb.* STADT gegeven ofte verleent.

Onaangezien dit, hebben wy egter in die form alles niet konnen magtig worden, zoo als wy wel gewenscht hadden; veroorzaakt door het verloop des

tyds,

tyds, en by gebrek dat'er geene Beſchryvingen van de Oudheden van *Schoonhoven* te vinden zyn.

Zagen de Schryvers en Opſtellers van zulk een ſoort gelyke Werken al van ouds naar voornaame Mannen uyt, die hen voor den laſter, of redeloos vitten konden beveiligen; hoe veel te meer reden hebben wy niet, *Edele Groot Achtbare Heeren*, daar het althans ook niet ontbreekt aan zulke, die hun werk maaken, het zy door nyd en wangunſt, of wel door eigen belang gedreven, van hunnes Naaſtens doen op velerhande wyze te critizeren, om naar zoodanige Edelaardige Perzoonen om te zien, onder welkers beſcherminge, als door een Schild gedekt, wy ons veylig konden begeven.

Wie toch konde by ons daar toe meerder in aanmerking komen; jaa aan wien konden wy in dezen opzigte ons meer verplicht achten, dan aan *Uw Ed. Groot Achtb.* het zy wy zien op de aan ons vergunde vryheid tot in het Licht brengen dezer Beſchryvinge, het zy wegens het ter hand ſtellen van die Stukken, die aan de zelve eenen meerderen luyſter konden byzetten.

Het zy ons dan gegunt, *Ed. Groot Achtb. Heeren*, dat wy, voor de onverdiende gunſt-bewyzen, die wy van *Uw Ed. Groot Achtbaarheden* genooten hebben, *Uw Ed. Groot Achtb.* opentlyk en hertgrondig dank zeggen, en teffens deze Beſchryving (in zig zelve gering) echter met oprechte dankbetuiging,

aan *U*, *Ed. Groot Achtb. Heeren*, op het nedrigſte opdragen.

Wy willen gaarne bekennen, *Ed. Groot Achtb. Heeren*, dat den Schryver om voorgemelde redenen niet in ſtaat is geweeſt, om alles daar van, naar den eiſch der zaaken, op te ſtellen; dog het zal ons genoeg zyn, zoo deze eenvoudige Beſchryvinge (hoe gering dezelve ook mooge wezen,) aan *Uw Ed. Groot Achtb.* niet onaangenaam zal zyn.

Waar mede wy, na *Uw Ed. Groot Achtb.* eene geduurige, voorſpoedige en gezegende Regeering, en der zelver dierbaare Perzoonen, en aanzienlyke Familien alle heil en welvaart toegewenſcht, en den Schryver, het Werk, ende de Uitgevers in *Uw Ed. Groot Achtb.* Beſcher-

ſcherminge aanbevoolen te hebben, dus betuygen, dat wy met alle Eerbied zyn en blyven,

EDELE GROOT ACHTB. HEEREN,

Uw Ed. Groot Achtbaarheden

zeer nederige, en verplichte Dienaars

GYSBERT en WILLEM de VRY.

GOUDA, den 21 *November* 1761.

VOOR-

VOORREDEN
EN
BERIGT
AAN DEN
LEEZER.

AAngedaane verdrietelykheden maakten den *Schryver* eene Uytspanninge, of eenig verzet noodzakelyk: hy heeft dit gaan zoeken in het leezen van Geschiedenissen, waar toe hy van deszelfs jeugd af aan genegen was, als zynde een vermaakende, en met een eene nuttige zaak.

Want zeeker is het een aangenaam vermaak, de voorby geloopen Eeuwen te beschouwen, in de Geschiedenis Schriften, en te weeten, het geen voor onze leeftyden gebeurt is, om voor altoos geen Kinderen te

 wee-

weezen, die niet meer weeten, als het geen in hunnen leeftyd geſchied is; maar te weeten, hoe het voor onzen tydt heeft toegegaan, en wat veranderingen men al beſpeurt heeft in de ongeſtadige Weereld, zoo wel in Kerkelyke, als Burgerlyke zaaken.

Hy gaf met goede reedenen in zyne leezingen den voorrang aan de geſchiedeniſſen van ons *Nederland*, als het meeſte ons raakende, en aan die van het thans genoemde *Holland*, en het aanpalende *Stigt* van *Utrecht*, onder wiens Kerkvoogd wel eer dit geheel geweſt in 't Geeſtelyke behoorde.

Hy oordeelde het ongerymdt te zyn te willen onderzoeken, het geen by Oude en hedendaagſche vreemde Volkeren gebeurt mogt zyn, en geen luſt te hebben om te willen weeten, het geen in zyn Vaderland, jae eyge Geboorte-Plaats zoude zyn voorgevallen: het dagt hem vreemd, dat men altyd zig zoo gedroeg in 't leezen der Geſchiedeniſſen, als of men niets merkwaardigs vond dan in vreemde Landen, en hier niets voor kwam, als het welk geen opmerking waardig was; het ſcheen hem belagchelyk, vreemde zaaken te willen onderzoeken, bly-

ven-

vende onkundig in zyne eygene; en beſpottelyk dat men ſomtyds hoort ſpreeken van den ſtaat van vreemde Volkeren en Landen, als of men 'er altyd gewoont hadt, en geboo-ren was, konnende geen woord voortbrengen van hun eygen Land; zynde overal thuys, en vreemdelingen in hun eyge woonplaats.

Hy teekende aan alle die zaaken, die hy by die Schryvers vondt, vergaderende by een, het geene hy by andere verſpreit ontmoette, en ondervond daar meer van by een te hebben, als hy verwagt hadde; dog veel minder als 'er noodig was, om tot eene volmaakte kennis van deze STADT, en de omleggende Landſtreek te komen.

Hem kwamen wel ter hand Beſchryvingen van eenige *Hollandſche* Steeden; maar hy wierdt nergens eene van *Schoonhoven* gewaar; hy vondt wel, hier en daar onder andere Boeken, een korte Beſchryvinge van die Stadt, nevens die van andere Steeden, gelyk *B. V. in den tegenwoordigen Staat aller Volkeren*, in de Beſchryvinge van de *Hollandſche* Stem hebbende Steeden, in den Jaare 1744, in het licht gegeven; als ook nog in andere Beſchryvers der *Nederlandſche* of

Hollandſche Steeden; en een *korte Beſchryvinge van Schoonhoven*, op een half blad papier, uytgegeven door *Straalen*, geheimſchryver dier Stadt, in 't Jaar 1648 gedrukt, en door *J. Blauw* in deszelfs Steedeboeken ingelaſt; dog deze alle ſchenen hem niet voldoende, nog in order geſchikt opgeſtelt, en hy vondt daar in, behalven eenige misſlagen, verſcheide zaaken onaangeroert.

Hy nam daarom voor, uyt zyne aanteekeningen, een korte Beſchryvinge van die Stadt, in order op te ſtellen; hy vondt eenige zyner aanteekeningen wydloopig genoeg, om een geheele Beſchryvinge te maaken, wegens het gene zy behelsden: in andere vondt hy niets, of zeer weynig; dit deedt hem de eene verkorten, en het weynige ander in het geheel geven: men zal in het leezen gemakkelyk merken, waar hy zig heeft moeten verkorten, of waar hy wel meer beſcheiden vereiſchte.

Hy hadt voor op te ſtellen een geſchiedenis van dingen, die niet alleen in *Schoonhoven*; maar ook in de omleggende Landſtreek, voornamelyk de *Crimpenre*, *Alblasſer*, en *Loopiker-Waarden* gebeurt waaren;

dog,

dog, hier van nog niet by een hebbende alle noodwendige bescheyden, besloot hy zig binnen het geen *Schoonhoven* enkelyk aanging, voor zoo veel hy in zyne aanteekeningen vondt, te bepaalen.

Hem bleef geene hoope altoos over van ooit magtig te zullen worden, het geen in over oude tyden alhier gebeurt mogt zyn, nogte het geen Stadts begin en Stigtinge aangaat, om die net en bestipt te konnen bepaalen: onze Voorouders (zegt de Schryver) hebben hier in al te nalaatig geweest.

Hier door, als ook door de onkundige ongeleertheid der voorgaande Eeuwen, blyven wy van veele wetenswaardige dingen berooft; zekerlyk zal het verloop van tydt veele aanmerkelyke zaaken voor altoos, als in een duysteren poel van vergetelheid hebben weg gesleept: hier en daar zal een onkundige hand wel aangeteekende Schriften van voorgevalle zaaken gescheurt misschien, en de ongevallen van Brand, of andersints veele vernielt hebben: egter twyffelde hy niet, of hier en daar zouden nog wel bezondere aanteekeningen te vinden zyn, en in Brieven van Oude Familien dingen voorkomen, die

veel tot opheldering van deze Stadt zouden konnen dienen.

Misschien (zegt hy verder) zouden nog wel te vinden zyn eenige Gedenk-Schriften van de Kerk, en hier geweest zynde Kloosters, waar uyt men derzelver Stigtinge, en veele aanmerkelyke zaaken zoude konnen haalen, om een Werk van genoegzaame groote op te stellen; waar toe de *Schryver* niet zoude geweygert hebben zyn hulp en arbeid, naar vermogen, te besteden, zoo de Liefhebbers van diergelyke zaaken, van *Stadts Oudheit*, *Veranderingen der Regeringe*, *Oorlogsgevallen* enz. hem voorgekomen waaren, welke de gelegentheid, en tessens de genegentheid hadden, om hem daar toe hunne Boeken en Papieren by te zetten; dog waar in hy zoo wel niet heeft konnen slagen, als hy wel gewenst hadde.

Nogtans heeft hy zig in zyne gedagten niet geheel bedrogen; vermits wy door de goedheid van *Hunne Ed. Groot Achtbare*, zo wel als door behulp van andere private Perzoonen in staat zyn gestelt, om, zoo veel hun mogelyk was, aan des *Schryvers* verlangen te voldoen.

 Gis-

Gisſingen zullen in het Schrift voorkomen: hier in heeft de Leezer zyn oordeel vry, dewyl de *Schryver*, zig aan het oordeel van anderen niet verbindende, ook een ander aan zyne gisſingen niet wil verſlaven; maar zich zelfs onderwerpt, aan betere en nadere onderrigtingen.

Hy verzoekt de gunſtige en Hiſtorie-lievende Leezers zyne misſlagen, die waarſchynelyk voor zullen komen, naar hunne beſcheydenheid, ten beſten te willen nemen; of liever, uyt enkele genegentheit tot de waarheit, die aan te wyzen aan hem, die daar in zyne eer ſtelde, aan de waarheid allezints de hand te geven, en vaardig te zyn om zyne dwalingen, naa beter en duydelyker onderrigting, te herroepen, en in andere, gelyke zwakheden onderworpen, te dulden.

Geen aanmerkelyker zaak komt hem voor, dan de verwiſſeling van Staat en Godsdienſt: daarom is hy breedvoeriger geweeſt in deze, als andere zaaken; maar het geen hem wonderlyk voor komt, wegens de verandering van *Roomſch* in *Gereformeert*, daar van vindt hy weynige beſcheyden: niets aangenamer zoude

de hem geweest zyn, dan dat iemand hier in hem meerder onderrigting hadt konnen geven.

In het geene hy melt van de verandering van *Remonstrants* in *Contra-Remonstrants*, daer in heeft hy *G. Brand* gevolgt, een *Remonstrants Schryver*; dog wenschte wel gehadt te hebben de Kerkelyke Historien van *Trigland*, en het Boek van *Leydekker*, ter verdediging van de *Dordsche Synode* tegen de twee laatste Deelen van *Brand* gemaakt, om daar uyt te konnen oordeelen, hoe verre men het gevoelen van *Brand*, en zyne Aanteekeningen, voor waarheid mag opnemen.

Nu blyft ons nog overig, dat wy eene korte verklaringe geven van de aanmerkelykste zaaken, die in dit Werk voorkomen; als wegens den *Grond*, waar op deze Stadt gestigt is; van deszelfs drie voorname *Waterstroomen*; haaren *Naam*, nevens de gedachten waar die van ontleent is; der zelver *Oudheid* nagespeurt; *Geslagt-Lyst* der Heeren van *Schoonhoven*, en een onderzoek des *Schryvers*, of het een *Heerlykheid* van iemand Leenroerig was, en van wien.

Wat de *Handvesten*, *Privilegien*, *Voorrech-*

rechten, *Octrooijen* en *Keuren* der Stadt aangaat, daar in meenen wy, dat de Leezer zynen weetluſt zal konnen voldoen; vermits wy in ſtaat geſtelt zyn, om die alle hem te konnen mededeelen, (welke gelegentheit wy niet hebben willen verzuymen, weetende het verlangen van voornaame Perzoonen te zyn, om dezelve in het Werk te zien; te meer, wyl wy van derzelver echtheit ten vollen verzeekert zyn; dog een cierlyke Schryftrant moet daar in niet gezogt of verwagt worden, vermits wy woordelyk (de hedendaagze Spelling uytgezondert,) het afſchrift van het Orgineel gevolgt hebben.

Verder zal de Leezer daar een kort verhaal in vinden van de *Hooft-neeringen* en *Ambachten*, zoo die daar voorheen gedreven wierden, als die daar nog in wezen zyn; mitsgaders van den zwaaren *Brandt*, *Oorlogs-gevallen* en *Waters-nooden*, welke deze STADT meer dan eens getroffen hebben; als mede van de Hoog-Aanzienlyke *Vergaderingen* in dezelve gehouden.

Wat aangaat de *Sterkte*, en gelegentheit der Stadt, daar van deelt de *Schryver* haren voorigen en hedendaagzen toeſtant mede;

nevens het getal der *Poorten*, *Sluyzen*, *Bruggen*, en het getal der *Woonhuyzen*.

Vervolgens gaat hy over tot het beſchryven van het oude en nieuwe Stadts *Waapen*; als mede van Stadts publicque *Gebouwen*, zoo in het Geeſtelyke als Weereldlyke; nevens der Aanmerkelyke Zaaken in het Geeſtelyke voorkomende.

Wyders telt de *Schryver* verſcheide *Geleerde Schoonhovenaars* op, en deelt ons een korte Schets van hun Leven mede; en van het Stichten van verſcheide *Beurzen*, ter verkryging van welgeoeffende Perzoonen in de *Philoſophie* en *Godtgeleertheit*; en daar op laat hy volgen een Verhaal van de oude en nieuwe *Regeerings-Form*; van de veranderingen in de *Kerkelyke* en *Weereldlyke* Zaaken; wordende dit Werk eyndelyk beſlooten met de *Naamlyſten* der *Wel Ed. Magiſtraats-Perzoonen* dezer Stadt.

Wat de *Konſtplaaten*, die tot vercieringe van dit Werk 'er by gevoegt zyn, aangaat, laaten wy den Leezer van der zelver fraayheit oordeelen; alleenlyk maar met een woordt zeggende, dat wy alle mogelyke vlydt en moeyte hebben aangewendt, en geen

koſten

koſten ontzien hebben, ten einde dezelve naauwkeurig te laaten Afteekenen, en cierlyk door een beroemd Meeſter in het Koper doen Gravéeren, zoo als dezelve in het Werk te zien zyn; hopende dat die aan de verwagtinge van alle onpartydige Liefhebbers en Konſtbeminnaars zoo wel zal beantwoorden, als wy het genoegen gehadt hebben uyt zommige voornaame Burgers en Inwoonders der STADT *Schoonhoven* te verſtaan, wier goedkeuring dezelve reeds hebben weggedragen.

Het is des *Schryvers* oogmerk (nog in leven zynde) niet geweeſt, om lof ofte vergeldinge voor zyne onvermoeyde vlydt en arbeidt te genieten, anderſints zoude hy het zelve al voor eenigen tydt het licht hebben doen zien, waar toe hy verſcheide reyzen is verzogt geweeſt; maar hy heeft telkens, op hoope van nog meerdere beſcheyden te zullen erlangen, de uytgave daar van uytgeſtelt, tot dat eyndelyk de draadt zynes levens is afgeſneden, en alle zyne Geſchriften aan deszelfs naaſte Vrienden zyn over gebleven, die ons van hun zyn aangepreſenteert, dewelke wy hebben

ingezien, en, 's Mans luſt bemerkt hebbende, te raade geworden zyn, om aan des *Schryvers* oogmerk (het geen meeſt was om genoegen te geven aan zyn eygen luſt, en nut en vermaak aan anderen by te brengen) te voldoen; naa alvoorens dezelve door Inkoop magtig geworden, en ook met de reeds gemelde hulp in ſtaat geſtelt zynde ter Drukperſſe over te geven.

Ontfang dan, gunſtige Leezer, deze *Beſchryvinge* met zoo veel genoegen, en tot bereykinge van dat einde, waar toe dezelve is opgeſtelt: neem de misſlagen en drukfeylen, die, niet tegenſtaande alle mogelyke oplettenheit, tot ons leedwezen mogten ingeſlopen zyn, ten goede, en

VAAR WEL.

IN URBEM
SCHOONHOVIAM
ELEGANTER OLIM DESCRIPTAM A VIRO PLURIMUM VENERANDO ET DOCTISSIMO
HENRICO VAN BERKUM,
Schoonhoviae Eccleſiae Romanae Paſtore fideliſſimo, nunc demum in Lucem editam

A BIBLIOPOLIS
GYSBERTO ET GUILIELMO DE VRY.

Maenia SCHOONHOVIAE campis çircumdata pulcris,
 Et LECCAE tumidis anxia ſemper aquis,
Tollite nunc veſtrum merito ſuper aethera nomen,
 Quod vobis Paſtor Patriae amore dedit;
BERCOMI pia cura Viri manſura per aevum,
 Scriptaque vos prohibent indecorata mori;
Neu Vobis noceant peredacis temporis atri
 Dentes, hoc cavit ſedulitate ſuâ:
Pagina docta Viri complectitur ordine cuncta,
 A primis repetens Sacra, profana ſimul.

Ergo pulcra vigent Urbis monumenta vetustae,
 Templa, domus, turres rite sacrata Deo;
Quique boni Cives praeclaris fortiter actis
 Tum sibi, tum PATRIAE promeruere decus:
Inprimis Legum tutamina, Sancta Senatus,
 Et Comitum quondam Jussa probata piis;
Omnia quae vester venerandus Pastor amavit
 Civibus ex vero commemorare suis.
Quas igitur grates Auctori ferre decebit,
 Qui vos è tenebris eruta luce beat?
Qui vos perpetuos commisit vivere in annos,
 Pulcra magis semper qui superesse dedit?
Quique pii Proceres aevi documenta prioris
 Hoc in opus largâ contribuere manu;
Nec non qui proprio cedro dignissima scripta
 Aere empta in lucem BIBLIOPOLA tulit?
Utere nunc, Lector, Chartis, quae nomina Patrum,
 Et laudes Urbis clara sub astra ferunt.
Hîc satiare licet succensum pectus amore
 Virtutis veterum, quâ placuere Deo.
SCHOONHOVIA ut semper renovato nomine vivet,
 Sic erit aeternae Posteritatis amor.

KLINK-DICHT

OP DEZELVE BESCHRYVINGE DER STADT SCHOONHOVEN.

Verheve Zielen, die door outheits min gedreven,
Waerdeert d'oprechte deugt der oude Christenheit,
En hoe hun Godtsvrugt zig door weldoen heeft verspreit
Op den nakomeling, met hem veel heil te geven.

Van BERKUM *zal U dit afschetzen naer het leven;*
Zyn outheits kunde door den Godts-dienst onderleit
Heeft in SCHOONHOVEN *U een Tavereel bereit,*
Waer in Gy klaer'lyk ziet nu dees', dan dien verheven.

Doorleest dit leerzaem boek, en schouwt met aendagt aen
Der dingen wisseling, en 't op- en ondergaen
Van Staet, van Godts-dienst, en van veele nutte gaeven;

En oordeelt, of hier recht den Vroomen werd' gedaen,
Die om hun deugt en trouw al t' eerloos zyn verrâen,
Vertreeden, en verschopt, als Godt vergeete Slaeven.

J. G.

OP

OP DE UITGAVE
VAN DE
BESCHRYVING DER STADT
SCHOONHOVEN,
Door den Heere en Onvermoeyden Yveraer
HENRICUS VAN BERKUM.

DE Gryze *Oudheid*, zo bekoor'lyk voor elks Oogen,
Word der Vergetelheit in dit Tafreel ontoogen,
En in den dag gestelt; ook dwaasheen (*a*) van dien tydt,
En dappre heldendaen (*b*) in veelerhanden strydt:
Dit Boek dat levert U een reeks van door de *Graven*,
En *Prinsen*, *Heeren*, mild geschonken Vryheids Gaven,
Voorregten aan dees' STADT met Zegels aangehegt,
't Geen om der Steeden kroon een krans van Lauwer vlegt,
Door *Vrouwe* willekeur, en *Keiserlyk* behaagen,
Tot Vrye Giften aan SCHOONHOVEN opgedraagen;
Ook vindtge, hoe dees' Stadt wierdt dikwerf aangerand,
Door zwaare slaagen, zo door (*c*) Water, als door Brand:
Ja

(*a*) Folio 376. Een Sententie van een Toverheks.
(*b*) Folio 337. (*c*) Folio 333 en 349.

Ja *Vrankryk* ſtiet zyn Hooft voor haar bewalde muuren,
Dat (*d*) *Utrecht* geenen dag, of uur en dorſt verduuren.
Wat moeſt zy worſtelen met de (*e*) alverſlindb're Peſt!
Die vreeslyk heeft gewoed in dees bewalde veſt.
Wat Jaaren heeft die plaag (*f*) Uw Runderen doen ſneven,
Die anders, vol en zoet, den *Lantman* ſpyze geven,
Uw Stallen leeg gemaakt, Uw Landen zonder Vee,
En wie ziet nog een eind, van zulk een droevig wee?
Thans ſpring ik weer te rug, en oog op het beſtormen
Der Beelden: daar ging 't grof; (*g*) dog by het meer Hervormen
Van *Remonſtranten*, was het Lot-geval te hart; (*h*)
Ja geeft een Chriſten hart nog afkeer van die ſmart:
Die Donderbuy is weg, die nevels zyn verdweenen;
De lieve Vreede-Zon heeft met haar glans beſcheenen
Het Hart der Vaderen, de Stuurlien van den Staat.
Nu hoort men geenen twiſt, de hoop en toeverlaat
Is op de *Mogenheid* van 't *Eeuwig Zalig wezen*,
Die 't Hart der Vorſten leid, die *Joſephs* breuk geneezen
Heeft door zyn *Grote Magt:* „ *Aanbiddelyke* GODT!
„ Weeſt Gy der *Vaderen* deel, hun *Stut* en Eeuwig lot;
„ Het zy een donk're wolk ons Land dreigt met gevaaren,
„ Blyft Gy met Uwen *Raad* Hen by, hoe hoog de Baaren
„ Zig heffen, 't is geen nood! zo lang ge ons niet verlaat,
„ Blyft deze STADT bevryd, met onzen gantſchen *Staat*.

En

(*d*) In 't beroemde Jaar 1672. Dat *Zwammerdam* en *Boodegraven* te droevig hebben beſuurt; en kortelik nog van Oude Lieden verhaalt wierd ondervonden te zyn; dog weinig overſchot nu meer te vinden. Zynde door den Koning der Verſchrikkinge in Ruſte ter neder gelegt.

(*e*) In de Maant October 1635. Zyn binnen *Schoonhoven* ende Vryheid van dien Geſtorven 173 Perſoonen, behalven die zonder Klokluiden op het Kerkhof, Gaſt- of Peſthuis zyn begraven. Volgens Notitie van *J. Walhoven*.

(*f*) De Vee-Peſt nu zo veel Jaaren gewoed, van 1744 tot heden, zynde nu al omtrent 18 Jaaren.

(*g*) Folio 512. (*h*) Folio 530 tot 562.

* * * *

En gy, die uwen tyd besteedt hebt om te soeken
Uit de Vergeetenheid dees stukken om te boeken,
Tot nut van 't nageslagt, „ O BERKUM! uwen Naam
„ Word nu vereeuwigt, en op wieken van de Faam
„ Den Aardbol omgevoert! Gy doedt uw Stadt herleven,
„ Zy zal weer Eeuwig dank aan uwen yver geven!
„ Schoon *Gy* ons zyt ontrukt door de alverslindbre doodt,
„ Van BERKUM gy, gy leeft in 't hart van klein en groot.
Thans lust myn Pen uw lof, O STADT! in top te haalen,
En Uw vermaek'lyk Landt, in 't kort hier af te maalen;
De Zilvre *Lek*, wier Stroom uw stouten wal bespoelt,
Verschaft U overvloed, die op uw Vis-markt woelt:
En ge overal verstuurt, daar Zeil of Kielen vaaren;
Die Stroom schaft u het Eelst der *Vorsten* Eetb're Waaren;
Ja 't beste Dis-Geregt tart Oost, Noord, West, en 't Zuidt;
De Edele *Steur* en *Zalm*: ja uwe Grond ontsluit,
Door Beemd en Klaver-Wey, waar in uw Vee gaat graasen.
Een dagliksе overvloed van *Boter*, *Melk* en *Kaasen*.
Wat geeft uw Grond al heil! de *Zeeman*; die betrout
Zyn Leeven aan 't Gewas, op 't ongetrouwe Zout:
De *Hennip* vryd zyn Kiel, voor 't ákelyke stranden:
O wel gelukkige Oord! O Zegenryke Landen,
Daar *Veeman* ryke winst door masse Klaver heeft,
En *Visscher* ryke winst, door 't geen in 't Water leeft.
Staeg wast uw voorspoed aan door 't Water, en Landsdouwen,
Geen Vyand naake uw Grond; hy moet onwinbaar houwen
Uw hoog verheeven Wal! blyft lang tot *Hollands* nut,
Tot lof des *Bataviers*, en Ed'le *Vryheids* stut.

JAN BEZOET.

EERE-KROON
OP DE
BESCHRYVING DER STADT
SCHOONHOVEN.

Komt, Oudheit Minnaars komt, hier kondt gy Uverzaaden,
Van BERKUM ſchaft u koſt, in vollen overvloet,
Van letterſpys, in 't Werk van dees' papiere blaaden;
Leeſt, en herkaauwt het vry, uw Lees-luſt nu voldoedt.
Hier vind gy de Oude Form van 't *Graaffelyk* Regeeren;
Van *Keyzers*, *Koningen*, en *Vorſten* groot van Naam,
Van *Heeren*, *Vrouwen* en *Stadthouders*, die vereeren
Handveſten aan de STADT SCHOONHOVEN, al te ſaam.
Zy ſchenken Vryheid van de *Tollen* aller wegen
Door *Holland*, *Gelderland*, *Utrecht* en *Zutphen* mee;
Ook heeft *Schoonhoven* zig een *Stem* in *Staat* verkregen, (*)
En dryft haar Koopmanſchap te Land, en ook ter Zee.
De *Steur* en *Zalm-vangſt*, doedt die Stadt in aenzien bloejen,
De *Leck-Stroom* voed die Viſch, en ſchaft den Viſſcher loon.

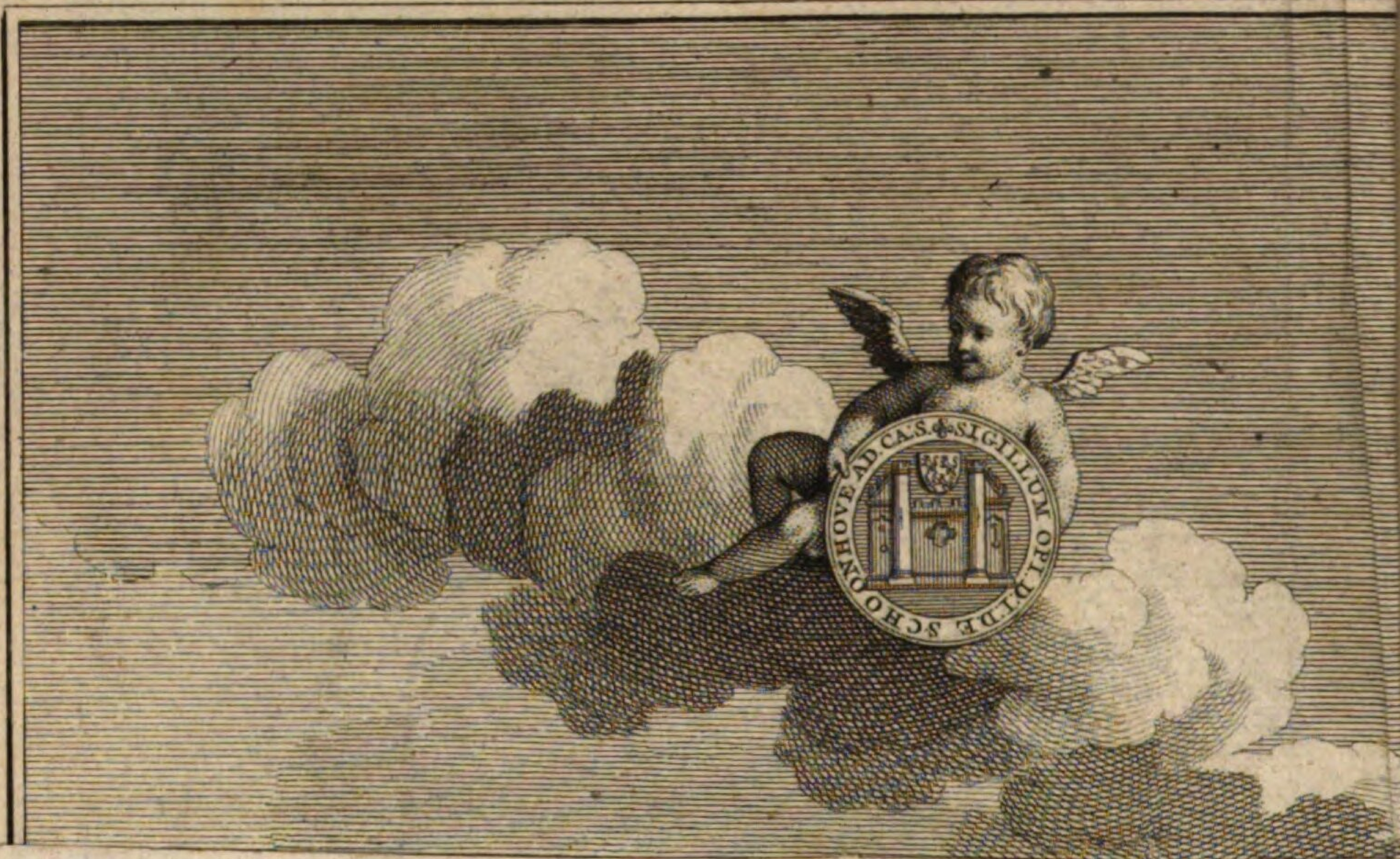
De

(*) In het Jaar 1573. Zie pag. 326.

De ſchoone Hoven en Landsdouwen doen hier groejen,
En voeden 't Runder-Vee, ook Schaapen vet en ſchoon:
Schoonhoven prykt en praalt met haar verheven Wallen,
Draagt boven andere roem van nooit te zyn verſtrikt,
Door (†) Wind-Negotie, (om ook in 't verderf te vallen)
Maar als een Rots te ſtaan, ſchoon 't op haar was gemikt.
Kortom, *Schoonhoven* is geen van de minſte *Steden*,
Haar paſt een Stede-Kroon, zy is 't wel dubbelt waard';
Heb dank, VAN BERKUM, voor uw vlyt (dat eiſcht de reden)
Dit ſchoon Papiere-Kind hebt gy voor ons gebaart;
Naa zoo veel arbeid, zorg en waaken, dag en nagten
Is eindelyk dees' vrugt voldragen, en in 't licht,
Waar naar 't nieuwsgierig Volk veel Jaaren moeſte wagten;
Nu zien zy, wie de *Stadt* SCHOONHOVEN heeft geſtigt.
En gy, Geleerde HEER, uw Naam moet eeuwig pryken
Met Goude Lett'ren op het duurzaam parkement,
Die ons zoo mild beſchonk; dat meer is, kwam verryken
Met *Stadts* geheimen, door den Druk nu elk bekent.

GY STERV BERYD.

(†) In den Jaare 1720. Ten tyde van de Actie-Handel, en dien aangaande Compagnie, den voorſlag van die mede op te regten, zoo wyſſelyk by de Regeering afgeſlagen werdende.

SIGILLUM OPI.D.I.D.E. SCHOONHOVE AD.CA.S.

BESCHRYVING
DER STADT
SCHOONHOVEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Vervattende Stads Grond, en Waterſtroomen.

MEn ondervind, dat het thans genoemde *Schoonhoven* geſtigt is op een grond, waar in, gegraven zynde, men op veele plaatzen, op vier voeten meer, of min diepte, beſpeurt een dunne korſt kley; en daar onder een veel dikker van ſchaapenmiſt, gemengeld met riet, hebbende als nog de kleur, en reuk dier miſt; ten blyk, dat in overoude tyden deze landſtreek bewoond is van zulke, die zig geneerden met 't opfokken van Schaapen. Ik giſſe, dat deze miſt onder den grond geraakt is door de zwaare overſtroominge, dewelke wat meer als honderd en tien jaaren, voor de Geboorte van den Zaligmaker, over deze landen gekomen is: en de aloude Inwoonders uyt hunne Grond.

wooningen verdreven heeft, voor de komst der *Batavieren* hier te lande. En dit, om dat men die mist zo wel aan de Oost, als Westzyde van de haven gewaar word; ja zelfs, gelyk men my onderrigt heeft, aan de overzyde van de *Lek*, aan welkers Noordzyde deze Stadt gelegen is.

Water-stroomen. I. De LEK. De *Lek*, thans een breede Rivier, zyn begin by *Wyk* te *Duurstede* uyt den *Rhyn* nemende, en zig by het thans genaamde *Crimpen* in de *Maas* ontlastende, is een gragt, omtrent het jaar 48 na de Geboorte van den Zaligmaker gemaakt van de Roomsche Krygs-knegten, onder *Cnæus Domitius Corbulo* Bevelhebber hier te lande voor den Keyzer *Claudius*, uyt den wyden mond van de *Maas* by het bovengemelde *Crimpen* beginnende, en eyndigende by het thans genoemde *Lexmond*; alwaar een waterlog was van de *Yssel*; welke Rivier uyt den *Rhyn* vloejende *Nero Claudius Drusus*, stiefzoon van Keyzer *Augustus*, door een zwaaren Dyk, omtrent agt jaaren voor s'Heylands Geboorte, omtrent het thans genoemde *Wyk* te *Duurstede*, afgedamt hadde. Ik gisse dat *Corbulo* dezen Dam in de *Yssel* by *Duurstede* zal weggenomen hebben, en langs dit *waterlog* het water des *Rhyns* geleyd in de nieuw gemaakte gragt: dewelke na dit waterlog den naam van *Lokkia*, voor dit gedeelte van *Duurstede* tot *Lexmond* toe, zal gekregen hebben; dewelke 't zederd in dien van *Lek* zal veranderd zyn.

De naam van *Lokkia* vind men aan dezen stroom gegeven in een brief van *Karel de Groot*, op den 7 Juny in 't jaar 777 te *Nimmegen* getekend; waar uyt blykt dat 'er op dien tyd reeds een Watertol op die stroom by *Duurstede* was: en dienshalven deze stroom bevaaren

wierd;

wierd; dit laaste zoude men ook mogen afnemen uyt de reys van den Priester *Winfrid*, anders *Bonifacius*, dewelke te *Duurstede* aankwam, eer hy zig, omtrent het jaar 717, naer *Utrecht*, by den *Vrieschen* Koning *Ratboud* begaf. Men word hier ook door overtuygt, dat de *Lek* al lang bekend was voor den watervloed, in het jaar 837 op den tweeden *Kersdag* voorgevallen; waaraan veele de opstoppinge des *Rhyns* by *Catwyk*, en de oorsprong der *Lek* toeschryven. In den Blaffaart der goederen de *Utrechtsche* Kerk toebehorende, onder de Bisschop *Odilbald*, omtrent het jaar 898 gestorven, is de naam van *Lek* bekend, en naderhand vind men deze Rivier van *Latynsche* Schryvers dan eens *Laca*, dan eens *Läica* genaamt.

Het verminderen van het water in den *Rhyn*, van *Duurstede* tot *Catwyk*, heeft tot vermeerderinge van de wateren in de *Lek* gedient; waar toe ook naderhand niet weinig geholpen heeft de afdamminge van de binnenlandsche kreeken, uyt de *Lek* en *Yssel* vloeijende: en eindelyk de geheele afdamminge van de *Yssel* aan den *Nieuwendam*, vier uuren gaans boven de Stadt *Schoonhoven*, omtrent het jaar 1285 geschied: zo dat naderhand al het water van den *Rhyn*, van boven komende, zig door de *Lek* alleen ontlastede; daar het van te vooren door den ouden *Rhyn* van *Duurstede* by *Catwyk*, in Zee, en door de *Yssel* en *Lek* in de *Maas* vloeyde.

De Secretaris *Stralen*, in deszelfs korte beschryvinge van *Schoonhoven*, zegt dat de waterloop, van de Stadt *Schoonhoven* tot *Haastrecht*, in het Latyn *Elixa* * genoemd II. De Vlist.

* *Elix*, betekend in 't Latyn een Sloot.

noemd word; welke *Latynſche* naam my nergens als by hem is voorgekomen.

Het gedeelte van *Schoonhoven* af tot by de *Voorenbrug* word de *Botterſloot*, het andere tot aan *Haaſtrecht* de *Vliſt* genaamt. De kromtens, die men 'er in gewaar word, doen my denken, dat zy geen gedolven gragt, maar veel eer een ſprank, of kreek van een Rivier zoude zyn; veroorzaakt door Watervloeden, eer de *Lek*, of *Yſſel* bedykt waaren. Ik giſſe dan dat de *Vliſt*, een kreek zynde, haare oorſprong uyt de *Yſſel* nam, door twee kreeken; de een de Weeteringe door *Polsbroek* en *Benſchop* vlietende; en de ander langs de *Lopiker* Weeteringe, welke zyn loop hadde tot by de thans genoemde *Voorenbrugge*, van daar zig ten deele Noordwaarts wendende, en de andere kreek ontvangen hebbende, tot *Haaſtrecht* in den *Yſſel* ſtortede, waar van ze nu door een Duyker geſcheiden is.

Botterſloot. Miſſchien ga ik buyten de waarheid niet met de *Botterſloot*, dewelke een gedolven gragt ſchynt te zyn, een werk te noemen van *Hugo*, *Botter* bygenaamt (Zoon van *Jan*, in 't jaar 1078 Heer van *Arkel* geworden) welke *Hugo* getrouwt was met *Henrica*, Dogter van Heer *Dirk* van *Amersfoort*, welke Heer *Dirk* Dingsdag na het *Octaaf* van *Pinxteren*, (den 12 Juny) 1119 aan *Hugo* een ſtuk Lands na *Zutphenſche* Regten te leen geeft, om des te gemakkelyker uyt de *Lek* te konnen komen naer *Haaſtrecht*, het geen ook aan een van de Zoonen van den Heer van *Arkel* behoorde.

Een Brief by *A. Mat. rerum Amersf. Scrip. p.* 10.

III. De SEVENDER. Nog loopt 'er door het thans genoemde *Schoonhoven* een klein Vlietje, de *Sevender* na de bygelegen Heerlykheid aldus genaamt, ſchynende wel eer geweeſt te zyn een ſprangje uyt de Kreek, thans de *Lopiker* Weeterin-

teringe genaamt, en in de *Lek* loopende; ſcheidende de Heerlykheid van *Sevender* (ook aan een Zoon van *Arkel* behoorende,) van het Gebied, waar op thans de Stadt *Schoonhoven* leyd.

Deze twee Kreeken zyn afgedamt binnen *Schoonhoven*, waar van ik meen dat de namen van den *Dam* en *Kortendam* haar oorſpronk hebben. Ik giſſe dat deze *afdammingen* geſchiedt zullen zyn op het eynde van de twaalfde Eeuw, dewyl men in onze Jaarboeken van afdammingen in het jaar 1165 gewag gemaakt, en zedert, tot na het jaar 1173, van eenige ſchrikkelyke Watervloeden geſchreven vind.

II. HOOFDSTUK.

Van den Naam, Oudheyd, en Vrye Heeren.

Men geeft verſcheiden redenen, waarom deze Stadt de naam van *Schoonhoven* zoude gekregen hebben: de een Stads naam van dus een zaak, de ander dien van een andere afleydende; zo dat men in twyffel is, welk de regte reden is, waarom ze *Schoonhoven* genoemd word. *Schoonhoven* zoude zo veel gezeid zyn, als *Schoone Ouwen*, dat is *Schoone Landeryen*, diergelyke hier veele omtrent zyn, en waar van het nabuurige *lang*, en *kort Schoonauwen* ſchynen genaamt te zyn. Naam.

Schoonhoven word by andere aldus genoemd, wegens de *ſchoone hoven*, die men hier omſtreeks zou-

de gevonden hebben: men zoude met al zo veel reden konnen zeggen, van de *schoone hoeven*, of Bouwwooningen, gelyk men zegt *Agthoven*, *Tienhoven*, in plaats van *Agthoeven*, *Tienhoeven*: komende deze naam *Schoonhoeven* dikwils voor in oude brieven.

Nog leid men de naam af van het schoone *Slot* of *Hof*, het geen hier zoude geweest zyn; waar van het zo genaamde *Hofland* onder de Stadt dien naam zoude gekregen hebben; en waarom men zeggen zoude, dat de omwoonende Landluyden, by welk zoort van volk de oude overleveringen meer stand, als by andere grypen, nog by verkortinge deze Stadt *Schoonhof*, voor *Schoonhoven* noemen; en zelfs eenige Schryvers in het *Latyn* schryven *Bella Curia*, Schoonhof; men vind ook in een Brief van den *Utrechtschen* Bisschop *Otto* van der *Lippe*, op het jaar 1228 van een Heer *Gerardus* de *Curia*, *Gerrit* van het *Hof* genaamt, gewag gemaakt; diergelyke Heerlykheid ik nergens weet te vinden, of het moest in *Schoonhoven* zyn.

Eindelyk zegt men, dat men in oude Schriften den naam van *Schoonhaven* vind: en dat vervolgens de Stadt haar naam van de *schoone haven* aldaar, als hebbende aan de *Lek* haar weergade niet, zoude gekregen hebben: waarom ze ook by eenige Schryvers in 't *Latyn Bello-Portus*, *Schoonhaven*, genoemd word.

In den Blaffaart van de goederen der *Utrechtsche* Kerk onder *Odilbald* vind men 3 Hoeven in *Willigen*: van gelyken in *Havesche*: en nog in een Brief van Bisschop *Burchard*, op den 13 Augustus 1108, een Heer *Frederik* van *Haveskedrecht* gemeld; deze plaatzen weet ik niet, als in ons *Schoonhoven* te regt te brengen: zynde hier waarschynelyk een Veer van over-

oude

oude tyden: welke diergelyke overvaarten van ouds *Trecht*, of *Drecht* genoemt worden, en waarom 'er veele plaatzen hier te lande met dien naam van *Trecht*, of *Drecht* eindigen. Dit zoude dan zo veel zyn, als of men zeide de *overvaart* aan 't *havesce*, waar toe men gemakkelyk den naam van *havesche* brengen kan, zo dat *havesche* en *Haveskedrecht*, een en dezelfde naam, en de oude naam van *Schoonhoven* zoude zyn; zynde hier een klein *haventje* aan de *Lek* ter plaatze, alwaar de *Sevender* in de *Lek* vloeide, welk *haventje*, door het graven van de *botterſloot*, in een grooter *haven* verandert is; aan dewelke 't zedert de naam van *Oudehaven*, nog binnen *Schoonhoven* bekent, gegeven is, als men aan de overzyde van de *Lek*, het Steedje *Nieuwpoort*, het geen zo wel *nieuwehaven*, als *nieuweſtad*, betekenen kan, geſtigt heeft: En alhoewel dit laatſte Plaatsje een *Poort* tot haar Wapen voert, kan men uyt het Wapen, het geen lang daarna is aangenomen, niet beſluyten, dat het woord *Poort* in *Nieuwpoort* meer een *ſtad*, of *poort*, als *haven* zoude betekenen. Als men na het afdammen van de kreeken, en *oudehaven*, een nieuwe te *Schoonhoven* aanleide, kan deze, om haare ſchoonheid, de naam aan de Stadt van *Schoonhaven*, zederd in *Schoonhoven* verandert, gegeven hebben. Dit zo zynde, zoude *Schoonhoven* haar opbouwinge niet aan de *Nieuwpoort*, gelyk zommige willen, verſchuldigt zyn; maar *Schoonhoven*, voor zo veel deszelfs *oude haven* aangaat, aanleidinge tot de naam van *Nieuwpoort* gegeven hebben. De naamen van *haveſloot*, als Sloot of Gragt langs de *haven*, en *haveſtraat* in *Schoonhoven* bekend, onderſteunen het gevoelen, dat deze Stadt haar naam van *Haven* zoude gekregen hebben.

Dit

Dit alles zyn gissingen, van de gegrond, of ongegrondheid, van die heeft elk zyn oordeel vry, en kan kiezen uyt het boven gezeide, het geen hem best aan staat; of nog een ander beter gevoelen voortbrengen, waar uyt men haalen kan de reden, waarom deze Stadt de naam van *Schoonhoven* voerd.

Dog het waarschynelykste is, dat de Stadt haar naam van de welgelegentheid der *Haven* ontleend heeft, dewylze onder den naam van *Schoonhoven* van ouds in gedrukte en ongedrukte Jaarboecken bekent is. Hoe *haven* in *boven* verwisseld zy, kan men ligtelyk uyt de oude letter-spellinge en uytspraak ontdekken; wanneer men *hoer* voor *haer* schreef; en gelyk nog heden de nabuurige Stigtze Landsluyden *voyer* voor *vayer*, of Vader uytspreken.

Oudheid. Men vind van *Schoonhoven* geen gewag in onze Jaarboeken, voor het jaar 1233, in welk jaar *Otto*, Broeder van den *Hollandschen* Graaf *Florens* den IV, Bisschop van *Utrecht* wierd, welke Graaf *Florens*, ten gevalle van zyn Broeder *Otto*, een zware doorgaande Dyk heeft doen leggen van *Amerongen* tot aan *Schoonhoven*.

Hoewel de naam van *Schoonhoven* my niet veel ouder, als het begin der 13 Eeuw toeschynt, wil ik egter niet zeggen, dat 'er lang voor dien tyd hier ter plaatze geen gehugt was: ik heb gegist dat het *Haveke*, of *Haveskedrecht* genoemt was. Het is zeker dat *Schoonhoven* wel eer den rang boven ter *Goude* gehad heeft, zeker niet wegens haar groote, dewyl ter *Goude* in meenigte van Huyzen, ten tyde van de Heeren dier beide plaatzen, *Schoonhoven* te boven ging. Zo dat het te denken is, wegens de oudheid: dog in een Brief van *Andries van Cuyk*, Bisschop van *Utrecht*, in het jaar 1139, vind men

men gewag gemaakt van *Golda* (ter *Goude*), als toen een Dorp of Gehugt, en in het jaar 1272 tot een Stadt gemaakt. Zo dat *Schoonhoven* al voor dien tyd, dog onder een anderen naam als *Schoonhoven*, zal zyn bekent geweeſt. Het komt my ook als een bewys van oudheid voor, dat deze plaats al bewoond geweeſt is, en een naam gedragen heeft, voor het afdammen der kreeken de *Sevender*, *Vliſt* of *Botterſloot*; dewyl het ſchynt, dat zo deze plaats had beginnen bewoond te worden na die afdamminge, zy een naam op *Dam* eindigende zoude hebben aangenomen, gelyk *Amſteldam*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Gieſſendam*, *Alblaſſerdam*, enz.

De *Schoonhovenſche* geheimſchryver *Stralen* zegt, dat men van *Schoonhoven* gewag gemaakt vind in de eerſte bedykinge van de *Lopikerwaart*, in het jaar 860; ja dat die plaats al in het jaar 787 zoude zyn bekent geweeſt. Wenſchelyk zoude het zyn, dat hy de ſtukken, waar in men dit gewaar word, had aangewezen, of bygebragt; en aldus zoude *Schoonhoven* met vaſtigheid om de oudheid met alle andere plaatzen van het thans genoemde *Holland* konnen ſtryden. Ik zie dan niet waar op *Stralen* zyn ſchryven grond, en ſtel deze oudheid van ons *Schoonhoven* ten minſten geheel onzeker: nog te meer, zo men hier door verſtaan wilde, dat *Schoonhoven* onder dien naam in den jaare 787, en 860 al bekent zoude zyn geweeſt. Men vind een Penning geſlagen onder *Karel* den *Kaale* Koning van *Vrankryk*, op het einde van het jaar 769, of het begin van 770, met het opſchrift van *Trajecto Porto*: ik meen, dat ze geſlagen is te *Utrecht*, hoewel in het jaar 857 door de *Noormannen* verwoeſt; welke Stadt

 hier

hier een *haven* genoemd word; niet tegenſtaande het ſchynt, dat men den *Rhyn* niet meer uyt de Zee van *Catwyk* na boven bevoer. Dit zoude iemand konnen doen denken, dat dit *Trajecto Porto*, de *Haven Trecht*, een andere plaats als *Utrecht* was, en dat die in *haveskesdrecht* kan gevonden worden, aldus zoude *Schoonhoven*, onder dien naam, in het jaar 870 al bekent zyn geweeſt, en met des Konings tegenwoordigheid vereerd: aldus zoude *Stralen* gelyk hebben, dog het zyn niet, dan zeer zwakke, ja onwaarſchynelyke giſſingen. Zeker gaat het, dat in het jaar 1010, wanneer de *Noormannen* de *Lek* opzeilden, 'er aan wederzyden van dien ſtroom veele Inwoonders waaren: het is waarſchynelyk, wegens de gelegentheid van onze Stadt, dat hier toen al wooningen waaren, miſſchien al een Gehugt, of Buurt. Ik denke, dat deze plaats onder de eerſte op de *Lek* met wooningen zal beſlagen zyn, en dat 'er bewoonders langs de *Lek* zullen gekomen zyn, als *Duurſtede* niet lang na het jaar 700 een handel Stadt wierd, en bleef tot in de volgende Eeuwe, wanneer het zedert het jaar 834 meermaals door de *Noormannen* verwoeſt is. De oudheid van *Schoonhoven* verder te willen naſpeuren agt ik vergeeſtze moeite te zyn: deze Stadt heeft met de meeſte *Hollandſche* Steden gemeen, dat haar begin onzeker en verborgen is.

Zeker gaat het, dat *Schoonhoven* in het jaar 1280 al een Stadt genoemd word in een Brief van Biſſchop *Jan van Naſſau*; dog het blyft onzeker door wien, en wanneer, tot een Stadt gemaakt, en of men het geven van Stads regt aan een *Hollandſchen* Graaf of een *Utrechtſchen* Biſſchop moet toeſchryven. Naer gedagten be-

tan
oude
Heeren we

T

...wsche
...Hee-

...28 gebooren,
...*ndenburg*, hy
...n zyn Broe-
...rf 1369. laa-
...etrouwt aan
...*Veurenberg.*
...van *Branden-*
...Keyzer *Ka-*
...5, en stierf

...hooft der
...t zyn Moe-
...1351, word
...1357 krank-
...April 1389

...van *Strau-*
...in 't Jaar
...d van *Hol-*
...unkzinnigen
...odt Graaf
...r 1400, en

Richard II. Koning van *Engeland* ...erf 1339 en...

...aaf o...
...r gedagten
be-

bestond de Stadt als toen, uyt een Heeren Slot; en Bewoonders hebbende, en tot hun geestelyk gebruyk, een Capel van het *Heilig Kruys*, staande onder de *Alinger Parochie*, thans genaamt *Bergambagt*, waar van de *Kerkweg*, van *Schoonhoven* naer de Kerk van *Bergambagt* lopende nog zyn naam zoude hebben: zynde deze Stadt met een Aarde Wal omvangen, hebbende tot Gragten de *Havesloot* en *Sevender*: behoorende alles ten Oosten van de *Sevender* gelegen onder de Parochie van *Willige*.

Dit Steedtje was als toen een byzondere Heerlykheid, hebbende tot Heer, een *Zeeuws* Edelman *Nicolaas* van *Catz*, stigter van de Stadt *Gouda*, in het jaar 1272: het staat te onderzoeken, of het een Heerlykheid was van iemand Leenroerig, en van wien; dog hier van hier agter, na dat wy de *Schoonhovensche* Heeren zullen opgetelt hebben. Heeren.

Zekerlyk zal *Schoonhoven* al byzondere Heeren gehad hebben voor *Nicolaas* van *Catz*, dog hoe die genoemd geweest zyn blyft onbekent: indien *Frederik* van *Haveskedrecht* in het jaar 1108, en *Gerardus* de *Curia* (van het *Hof*) op het jaar 1228 gemeld, Heeren van *Schoonhoven* waaren, volgd 'er uyt dat het een Stigts-Leen was, als zynde geteld onder de Leenmannen van den Bisschop.

My dunkt, dat men zeggen kan, dat deze Stadt, of Gehugt voor *Nicolaas* van *Catz*, Heeren gehad heeft, die hun naam van de Plaats ontleent hebben, en van *Schoonhoven* genoemt zyn, waar van nog de Edele Stam der *Schoonhovens* van een, of meer Zydtakken zoude konnen voortkomen; doch geen een van deze Heeren weet ik tot nog toe met zyn naam te melden.

De *Schoonhovens* in *Braband* komen door het oude huys van *Aarschot* uyt de Herto-

gen van *Lottaringe* en *Braband*, zo genaamt naer een plaats *Schoonhoven* by *Aarschot*.

Het kan zyn, dat *Schoonhoven* een regt, of kwaat Leen geweeſt is: het blykt uyt den Brief van *Florens* den IV, Grave van *Holland* in 't jaar 1280 gegeven, en op St. *Jacobsdag* 1284 bezegelt, waar by hy *Schoonhoven* ten Leen geeft aan *Nicolaas* van *Catz*, dat *Schoonhoven* door de Dood van Vrouwe *Afkyn*, die toen Wyf was van *Sweerus* van *Suylen*, toen Vrouw van *Schoonhoven*, gelyk het haar van Heer *Hugo Botter* gemaakt was, en Heer *Hugo* geen Kind na hem gelaten heeft; dat dit Goed aan hem Leedig geworden is, en hy dit aan *Nicolaas* van *Catz* in Lyftogt gegeven heeft. *Nicolaas* van *Catz* had de zorge gehad voor de opvoedinge van den minderjarigen *Hollandſchen* Graaf *Florens* den V; hy leefde nog in het jaar 1290: ik vinde niet wanneer hy zoude geſtorven zyn: my dunkt dat hy voor 1293 al overleden zal zyn, dewyl men in dit jaar een *Nicolaas Catz*, *Knape* en geen *Ridder* meer gemeld vind; maar wel, dat hem in de Heerlykheid van *Schoonhoven* opgevolgt is een ander *Nicolaas* van *Catz*: deze was het welke in het Beleg van *Dordrecht*, in het jaar 1299 te *Alblaſſerdam* gelegerd was, en waarſchynelyk in het jaar 1321 nog leefde. Op dezen laatſtgenoemden *Nicolaas* van *Catz* wierd *Schoonhoven* zekerlyk verbeurt, als vyand zynde van *Jan* van *Henegouw* Graaf van *Holland*; en alhoewel *Simon* van *Leeuwen* de nazaten van dezen *Nicolaas* optelt met den Eernaam van Burg-graven van *Schoonhoven*; gelyk als *Willeman* van *Catz*, dewelke 1340 leefde, en na hem deszelfs Zoon, *Renger* van *Catz*, in het jaar 1372 Rentmeeſter van *Weſterſcheld*; en na hem *Lieven* van *Catz Renger*, dewelke nog leefde in het jaar 1398, en deszelfs nazaten, doch met dien Eernaam niet meer: en niet te-

gen-

genſtaande in den Vreede met den Graaf van *Vlaanderen*, in het jaar 1310 gemaakt, bedongen was; dat alle die het met den Graaf van *Vlaanderen* gehouden hadden in hunne eer, en goederen, zouden herſteld worden; * zo is het egter zeker, dat de Heeren van *Catz* aan de Heerlykheid van *Schoonhoven* niet geraakt zyn: misſchien heeft men hun een vergeldinge daar voor gegeven; hun met' den Eernaam van Burg-graaf van die Stadt enz. latende pronken, tot dat ze aan *Holland* verviel.

Het is zeker, dat in het jaar 1309, Graaf *Willem de Goede* aan zyn Broeder, *Jan van Henegouw*, onder andere Heerlykheden, voor zyn Vaderlyk Erfdeel gaf, de Heerlykheid *Schoonhoven*, hebbende hem te vooren gegeven die van *ter Goude*: zo dat hy Heer van *Beaumont*, *Schoonhoven*, ter *Goude*, ter *Tolen*, enz. was, met alle aankleven van dien. Het was deze Heer, dewelke het *Schoonhovenſche* Slot, door ouderdom vervallen, of door de voorgaande Belegeringen beſchadigt, heeft laten herbouwen, en in een aanziennelyker ſtaat gebragt in het jaar 1312. Het is dezelve geweeſt, dewelke *Schoonhoven* met een ſteene muur heeft laaten omringen, omtrent het jaar 1320; daar in ſluytende het geen men thans de *haveſtraat* en *Nes* noemd: Het is diezelve geweeſt, dewelke omtrent het jaar 1330 aldaar het *Carmeliter* Klooſter, onder de Parochie Kerk van *Willige*, onder een jaarlykſche erkenteniſſe van eenig Zilver, thans op een Gulde, en negen

* 1323. In het midden van de Vaſten, wierd te *Parys* onder andere bedongen, dat de aangeſlagen, en verbeurde Goederen van de *Hollandſche* en *Zeeuwſche* Ballingen, die het met de *Vlamingen* gehouden hadden, aan *Holland* blyven zouden voor 30000 ponden, waar uyt de Graaf van *Vlaanderen*, zo hy wilde, die Ballingen voldoen konde.

negen ſtuyvers geſchat, geſtigt heeft. Het is dezelve Heer, die veel gedaan heeft tot welſtand van *Schoonhoven*. Het was deze *Schoonhovenſche* Heer, dewelke in het jaar 1326 den Koning van *Engeland*, *Eduard* den II gevangen nam, en op den *Engelſchen* Throon plaaſte deszelfs Zoon, *Eduard* den III. Een Heer, vermaard in de geſchiedeniſſen van die tyden; hy ſtierf den 11 Maart 1356, in het 74 jaar zyns ouderdoms, wordende te *Valencyn* begraven: hy hadde tot een Huysvrouwe gehad, *Maria Margarieta*, Erfdogter van *Hugo* Graave van *Soisſons*, en Heer van *Chimai*, geſtorven 1338, die hem baarde een eenige Erfdogter, *Johanna* van *Henegouwe*, Gravinne van *Soisſons*, Vrouwe van *Chimai* enz. Deze *Johanna* trouwde *Lodewyk* van *Châtillon*, Grave van *Blois*, en had daar by drie Zoonen, *Lodewyk*, *Jan*, en *Guido*. Na het ſneuvelen van haar Man *Lodewyk*, in den ſlag van *Creci* in het jaar 1346, trouwde zy voor de tweedemaal met *Willem*, Graave van *Namen*, waar by zy geen Kinderen hadde, en was in het jaar 1352, en diensvolgens, voor haar Vader *Jan* van *Henegouw*, al overleden.

Na den dood van *Jan* van *Henegouw*, in de verdeelinge van de goederen, vielen de Heerlykheden van *Schoonhoven*, en ter *Goude*, ten deele aan den tweeden Zoon van *Johanna* van *Henegouw*, *Jan* van *Châtillon*; dewelke op den 4 December 1356 te *Schoonhoven* ſchynt gehuld te zyn, en in het jaar 1372, mits het overlyden van zyn oudſten en ongehuwden Broeder, *Lodewyk*, ook Graave van *Blois* wierd; en in het zelfde jaar 1372, trouwde hy met *Magteld* van *Naſſau*, Suſter van Hertog *Reynold* van *Gelder*, op den 4 December 1371 overleeden: welke *Magteld* door de *Hekerens* verklaart was

Her-

Hertoginne van *Gelder*, en Gravinne van *Zutphen*, houdende het de *Bronkhorsters* met *Willem* van *Gulik*, Zoon van *Willem*, Hertog van *Gulik*, en *Maria* jonger Suster van *Magteld*, welke *Willem* door den Keizer, met het Hertogdom van *Gelder* en Graafschap *Zutphen*, beleend wierd.

Jan van *Châtillon*, Heer van *Schoonhoven*; en van zyn Vrouwe weege voerende den Eernaam van Hertog van *Gelder*, en Grave van *Zutphen*, gaf in die hoedanigheid, op den 17 Maart 1372 te *Arnhem*, aan die van *Schoonhoven*, en ter *Goude* vryheid van Tollen, voor hunne Koopmanschappen, in de Landen van *Gelder* en *Zutphen*. De Secretaris van *Schoonhoven*, *Stralen*, zoude zig niet verwondert hebben, dat die van *Bommel* nog dit voorregt genieten, en *Schoonhoven* niet meer, zo hy 'er op gelet hadde, dat de *Bronkhorsters*, in het Land van *Gelder* de overhand gehad hebbende, *Jan* van *Châtillon*, en zyne Huysvrouwe *Magteld*, nooit voor wettige bezitters van het Land van *Gelder* gehouden; maar hen daar uyt verdreven hebben. *Magteld* stierf te *Heusden*, in het jaar 1380, zonder Kinderen na te laten. Het volgende jaar in Juny stierf, op het Slot van *Schoonhoven*, *Jan* van *Châtillon*, Graave van *Blois*, Heer van *Schoonhoven*, en ter *Goude*, zonder wettige Kinderen na te laten, en wierd te *Valencyn* by zyn Grootvader begraven. Hy hadde een bastaart Zoon, *Jan* van *Blois*, aan wien hy gaf onder andere de Heerlykheid van *Treslong*, en het Gehugt van *Cabauw*, waar van deze *Jan* de eerste Heer wierd. In de Erf-Heerlykheden volgde aan *Jan* Graave van *Blois* op zyn Broeder, *Guido* van *Châtillon*: deze had by zyn Vrouwe *Margarieta Maria*, Dogter van

Wil-

Willem den I, Graaf van *Namen*, en *Catharina* van *Savoyen*, Vrouwe van 't Land van *Vaud*, een Zoon genaamt *Lodewyk*, die in 't jaar 1391 overleed: waar op *Guido*, thans kinderloos, het Graafſchap *Blois* verkogt aan *Lodewyk* Hertog van *Orleans*, Broeder van Koning *Karel* den VI van *Vrankryk*: *Guido* ſtierf den 22 December 1397, op het Slot van *Avennes* in *Henegouw*, en wierd by zyn Broeder, en Grootvader te *Valencyn* begraven. *Guido* had pragtig geleeft, en zeer veel met hoveeren enz. verkwiſt: hy liet meer ſchulden, als goed na. Het kan gebeurt zyn, dat het onder hem is geweeſt, dat een ſtreekje Lands onder *Schoonhoven*, den Franſchen naam van *bonrepas*, (*boenderpas*) gekregen hebbe, als brengende niet meer op voor dien Heer, dan het geen hy op een goeden maaltyd kon verteeren. Van *Leeuwen* noemt wel, onder *Nicolaas* van *Katz*, voor het jaar 1300, *boenderpas*, als onder hem behorende: dog het kan wel zyn, dat hy dit zo noemd met een naam, dien het naderhand heeft verkregen.

Na de dood van *Guido* vervielen de Heerlykheden van *Schoonhoven* en ter *Goude*, met het naer deze Heeren genaamde Land van *Blois* aan *Holland*; en *Aelbert* Hertog in *Beyeren*, Grave van *Henegouw*, *Holland*, *Zeeland*, en Heer van *Vriesland*, had 'er al op den 5 January 1399, bezit van genomen. Het ſchynt, dat deze Hertog, al in het jaar 1402, deze Stadt geſchikt hadde, in Lyftogt als een Weduwelyk uytzet, te geven aan *Margariet* van *Kleef*, zyn tweede Huysvrouw, gelyk hy gedaan heeft op St. *Jansdag*, in het jaar 1403, welke *Margariet* van *Kleef* in het zelve jaar te *Schoonhoven* gehult zynde; en, als haar trouw was gezwooren, een Brief geeft, waar by zy alle voorgaande Handveſten

veſten confirmeert, dezelve *Margariet* van *Kleef* conſenteert op *St. Pieter* en *Paulusdag*, in het jaar 1408, aan die van *Schoonhoven*, dat men buyten alle de Poorten mag Straaten, en beſchouwen worden, en dat de boeten wezen zal half voor haar, en half voor die van den Gerechte.

Aalbert, in den jaare 1404 overleeden zynde, is door zyn Zoon *Willem* opgevolgt, die binnen *Schoonhoven* op den 11 October 1411, zynde niet om zyn Hof te houden, en het Beleg van *Yſſelſtyn*, gelyk *Stralen* zeit, zynde deze Stadt niet voor het jaar 1416 door Hertog *Willem* belegert; maar om aldaar, als in een onzydige Stadt, het Vonnis te vellen, tuſſchen *Jan* Heer van *Egmond*, en *Gerard Okkenburg*, Abt van de *Ægmondſche* Abdie, gelyk hy ook gedaan heeft, op den 3 October 1411: Een Vonnis, waar uyt naderhandt de Heeren van *Egmond* reeden genomen hebben, om veel onluſten in *Holland* te verwekken.

Margarieta van *Kleef* ſtierf, op den 12 Mey 1412, in den *Haag*, en de goederen, aan haar in Lyftogt gemaakt, kwamen wederom aan de Graaffelykheid van *Holland*: hier bleef *Schoonhoven* aan, tot op den 31 Mey 1417, wanneer Hertog *Willem*, Grave van *Holland*, ſtervende, *Schoonhoven*, en *Quesnoi*, enz. in Lyftogt liet aan zyne naargelaten Weduwe *Margarieta* van *Bourgondien*, by wie hy een eenige Dogter *Jacoba*, Erfgename van haar Vaderlyke Staten, na liet. My dunkt, dat men hier aan toe moet Schryven, waarom zig die van *Schoonhoven*, met de andere *Hollandſche* Steden, niet lieten vinden, in Juny van het jaar 1417, in het Beleg, en Veroveringe van *Yſſelſtyn*; en dat men *Schoonhoven*, als een onzydige Stadt, in Octo-

ber van het zelfde jaar, verkozen heeft, tot het houden eener Vergaderinge van de Staten van *Holland*, enz. waarin, den eysch van *Jan* van *Beyeren*, Bisschop van *Luyk*, en Oom van *Jacoba*, om Voogd over zyn Nigt, en 't Graafschap van *Holland* te zyn, als ook van andere Erflanden, verworpen wierd. Het is wel waar, dat Vrouw *Jacoba*, in het jaar 1418, haar Oom *Jan* van *Beyeren*, thans hebbende het *Luyksche* Bisdom afgestaan, en van Keyzer *Sigismund*, wiens Nigt *Elisabeth* van *Gorlitz* hy getrouwt hadde, met de Graafschappen van *Henegouw*, *Holland* en *Zeeland* beleent zynde, en daarom zig als Graaf gedragende, en zyn Nigt beoorlogende, de Stadt *Schoonhoven* versterkt, en derzelver muuren vernieuwt heeft: dog dit zal geschied zyn, met toestemminge van haar Moeder, *Margarieta* van *Bourgondien*, dewelke waarschynelyk, wegens de opgevolgde beroertens, niet veel aan *Schoonhoven* zal gehad hebben: waarschynelyk zal die Heerlykheid verbeurt zyn geweest, en aangeslagen door *Jan* van *Beyeren*, Voogd van *Holland*, in February 1419, by verdrag met *Jacoba*, geworden: Hy was dezelve, die op den 7 Augustus 1421, aan *Schoonhoven* gaf een Voorregt, voor agt Jaaren, om een Hoogheemraad in de *Alblasserwaart* te stellen: in dezelfde staat zal *Schoonhoven* gebleven zyn, tot dat die Stadt, in het jaar 1424, onder *Jacoba* raakte, wanneer *Margariet* zekerlyk in het vrugt gebruyk van *Schoonhoven* zal gekomen, en tot haar dood, omtrent het jaar 1441 voorgevallen, zal gebleven zyn: na dezen tyd is *Schoonhoven* met de Graaffelykheid van *Holland* altyd vereenigt gebleven.

Het

Het gaat vaſt, dat de *Schoonhovenſche* Heeren, uyt het Geſlagt van *Henegouw*, en *Blois*, die Heerlykheid te Leen van de Graven van *Holland* hebben bezeten; dog het is zo zeker niet, of dit ten allen tyden zo geweeſt is onder de Heeren van *Catz*, en die voor hun *Schoonhoven* bezeten hebben. Ik zoude denken neen; en dat het eer een Leen zoude geweeſt zyn van het *Utrechtſche* Bisdom, als van het *Hollandſche* Graafſchap.

Leenroerig.

Voor eerſt *Matthys* van der *Houven*, in zyn Handveſt Chronyk, optellende de Heerlykheden van *Holland*, en onderſcheid maakende tuſſchen die onder de *Schiltalen* begrepen zyn, en die daar niet onder behoren, rekent, als niet onder de *Schiltalen* behoorende, alle de thans *Hollandſche* Heerlykheden, ten Ooſten van *Schoonhoven* gelegen: ik meen hier uyt te mogen beſluyten, dat alle deze Heerlykheden, niet van ouds, onder *Holland* behoort hebben; maar naderhand door de Graven, die magtig waaren, daar onder getrokken zyn, byzonder ten tyde van zwakke Biſſchoppen, of zulken die aan *Holland* verknogt waaren, en meer het voordeel van hun Stam, als van het Bisdom behartigden, gelyk *Guido* van *Avennes*, Broeder van *Jan* Graaf van *Henegouw*, en *Holland*, en Oom van Graaf *Willem* den *Goede*, en *Frederik* van *Zerik*, door het toedoen van *Willem* den *Goede* tot Biſſchop verkoren, en by elk een in klein agting. *Jan* van *Dieſt*, geheel van de *Hollandſche* Graven afhangende, tot dat *Jan* van *Arkel*, in het jaar 1343, Biſſchop wierd, dewelke, om de Leenen van het Stigt den Oorlog tegen de *Hollanders* gevoerd heeft; en miſſchien daarom, in het jaar 1349, op *Schoonhoven* aantrok, tot dat hy genoodzaakt wierd, in het jaar 1356, daags na *St. Pieter* en *Paulus*, den

De *Schiltalen* zyn ingevoerd door *Aelbert* van *Beyeren*, Grave van *Holland*, om te oorlogen tegen de *Vriezen*, op het einde van de veertiende Eeuw.

 30

30 Juny, een Vreede aan te gaan met Hertog *Willem* van *Beyeren*, thans Grave van *Holland*, waar in de Stadt van *Schoonhoven* meede begrepen wierd, en de Bisschop de Leenen van *Woerden*, *Amstel* en *Cuyk*, en alles wat des Graven Voorouders van het Stigt te Leen hadden, aan hem te Leen zoude geven; dit Stigts Leenrecht schynt onder de *Bourgondische* Regeeringe ook agterweege gebleven te zyn.

In een Brief van Bisschop *Jan* van *Nassauw*, van den 25 January 1280, word uytdrukkelyk gezeid; dat hy *Nicolaas* van *Catz*, Heer van *Schoonhoven*, uyt zyn eigen Goederen zyn Leenman gemaakt heeft; maar het staat 'er niet duydelyk in, of dit wegens *Schoonhoven*, of *Lopik*, of het thans genoemde *Boenderpas*, of andere Landen geweest is: Zo het wegens *Schoonhoven* is, zoude 'er dit uyt volgen, dat *Schoonhoven* aan dien Bisschop had behoord te vooren; dog het blyft onbekent, hoe hy 'er aan gekomen is. Het kan zyn, dat de Heeren van *Schoonhoven* de Heeren van *Amstel* en *Woerden* konnen geholpen hebben, en hunne Goederen daarom aangeslagen zyn: of dat zy, in den *Kennemers* Kryg tegen de Edelen, omgekomen zyn, in het jaar 1268; en aldus hun Leen aan het Stigt geraakt zy. Het kan ook wel zyn, dat de Heer van *Schoonhoven*, hebbende de party van Graaf *Otto* van *Gelder* gehouden, omtrent het jaar 1260, tegen Vrouw *Alyd*, Moeder van den minderjarigen Graaf *Florens*, wegens de Voogdy van *Holland*, als *Alyd* en *Florens*, in het jaar 1268, wederom in *Holland* kwamen, van zyn Heerlykheid beroofr is, en die door *Florens* gegeven geworden zy aan zyn Opvoeder, en gunsteling, *Nicolaas* van *Catz*; of nog te vooren,

in

in het jaar 1248, kon het de *Schoonhovensche* Heer, het gehouden hebbende met den Graaf van *Goor*, Heer van *Ameyde*, dewelke waarschynelyk, het met Keizer *Frederik* den II, en zyn Zoon *Coenraad* houdende, van Koning *Willem*, in dit jaar van zyne Goederen berooft is, dewelke die Koning aan zyn Oom, *Otto* van *Holland*, Bisschop van *Utrecht* gegeven heeft; en kan deze Heer mede geweest zyn onder die *Hollandsche* Ballingen, op welkers raad de Gravinne van *Vlaanderen*, in het jaar 1253, Koning *Willem* Graaf van *Holland*, den Oorlog aan deed. Hier van daan kan het zyn, dat het Geslagt van *Schoonhoven*, in *Vlaanderen*, en van daar naderhand te *Antwerpen* gekomen is, alwaar een Edelman *Schoonhoven* Burgemeester was, als deze Stadt door den Hertog van *Parma*, in het jaar 1585 veroverd wierd. Dit zyn maar gissingen; dog vast gaat het, zo 'er in het jaar 944 te *Schoonhoven* een Gehugt was, dat aan iemand in eigendom behoorde, het zeker een Stigtsleen naderhand geweest is; dewyl Koning *Otto*, op den 17 July van dit jaar, aan de *Utrechtsche* Kerk, en deszelfs Bisschop *Baldrik*, schonk al het geen hem op de *Lek* en *Yssel* toebehoorde; welke gifte naderhand, nog door verscheide Koningen, of Keizers, aan de *Utrechtsche* Kerk, zelfs nog op den 26 Mey 1122, door Keizer *Hendrik* den V, is bevestigt geworden. Ik kan niet merken dat de *Schoohovensche* Heeren mede behoord hebben onder die Vrye Dienst-Luyden, waar over tusschen Graaf *Florens* den III, en Bisschop *Godefrid* van *Rheenen*, geschil gerezen was, en welke Dienst-Luyden *Philips* Aards-Bisschop van *Keulen*, in Augustus 1167, aan den Bisschop

Het Geslagt van *Schoonhoven* in *Braband* komt van een Jonger Zoon van de Hertogen van *Braband*, en van de Heeren van *Aarschot*, by welke Stadt een plaats is, genaamd *Schoonhoven*.

ſchop by Vonnis, als Scheidsman, had toegewezen; en als hier mede de twiſt nog niet ophield, in het jaar 1204, tuſſchen den Biſſchop *Dirk* van *Are*, en Graaf *Lodewyk* van *Loon*, en nog in 't zelfde jaar met *Willem* Graaf van *Holland* over een gekomen zyn, dat elk van hun, aan den anderen overgeven zoude de vrye Dienſtmannen, die geen Ridders waaren: de *Hollandſche* Graaf aan den Biſſchop de vrye Dienſtluyden van den *Hollandſchen* Graaf, die in 't Stigt woonden, en de Biſſchop aan den Graaf de Stigtſche Dienſtluyden, in *Holland* woonende; want zo als toen *Schoonhoven* onder *Holland* geraakt was, zoude de *Hollandſche* Graaf waarſchynelyk zyn Tol geplaatſt hebben te *Schoonhoven*, en niet te klein *Ammers*, gelyk hy gedaan heeft: zynde deze Tol eerſt, in het jaar 1398, van *Ammers* na *Schoonhoven* verleyd, gelyk in het volgende Hoofdſtuk te zien is; als *Schoonhoven*, na den dood van *Guido* van *Châtillon*, aan *Holland* gekomen was. Zo dat het my toeſchynt, dat *Schoonhoven*, tot omtrent het jaar 1300, een Stigts Leen geweeſt zoude zyn.

III. HOOFDSTUK.

Van Stads Handveſten, Privilegien, Voorregten, enz.

Handveſten.

Onder, en ook van deze Heeren, heeft *Schoonhoven* verkregen verſcheide Handveſten, waar van deze volgende tot myn kenniſſe gekomen zyn.

In het jaar 1280, op St. *Paulus Bekeeringe*, verleen-

leende *Jan* van *Nassau*, Bisschop van *Utrecht*, ten gevallen van *Nicolaas* van *Catz*, voor deszelfs getrouwe diensten, aan die te *Schoonhoven* woonen, vryheid van Tollen, door het geheele Stigt van *Utrecht*. Gelyk blykt uyt dezen volgenden Brief:

„ WY *Florens*, Grave van *Holland*, doen kundig allen den genen, die deze letteren zullen zien, of hooren, dat Heer *Nicolaas* van *Catz*, heeft gekogt en afgelost, alle die Lyftogt, die Vrouwe *Afkyn*, (Vrouwe van *Schoonhoven*, die Wyf was van wylen Heer *Hugo Botter*, en nu Wyf is van *Zwerus* van *Zuylen*,) hadde aan den Goede van *Schoonhoven*, en al dat daar toe behoorde, alzo groot, en alzo heerlyk, alze Heer *Hugo Botter* haar ten Lyftogt gemaakt hadde, en by dien, dat Heer *Hugo* nu geen Kind na hem gelaten heeft, dat dat Goed na hem, met regte zoude, of mogte van ons gehouden, ende ons dat goed ledig worden zoude, na deze Vrouwe *Afkyns* dood, ende dat deze voorgenoemde Heere *Nicolaas* nu heeft gekogt, ende afgelost deze voorgenoemde Vrouwe van *Schoonhoven*, by onzen Raade, en by onzen Wille: Zo willen wy dat dit kundig zy allen die geenen, die nu tegenwoordig, ofte daar na komen zullen, dat wy dezen voorgenoemden Heere *Nicolaas*, omme menigerhande trouwen dienst, en zwaaren Arbeid, die hy dikwils voor ons gedaan heeft, gegeven hebben ter regter Leene, dit voorgenoemde Goed van *Schoonhoven*, alzo gelyke, als 'er onze Voorvaderen, ende wy daar hadden, ende ook alzo geheellyke, als 'er op ons, of op onze Erfgenaamen komen mogte in Geregte, ende in Tienden, en

De 19 Graaf van *Holland*.

Schoonhoven ten Leen gegeven. Zie voor *pag.* 12.

„ in

,, in Bede, en daar toe in alle de Goeden daar toe be-
,, hoorende, zo het genoemt zyn mag, met hand ge-
,, zet, zonder alleen, of een Man zyns Huys verbeur-
,, de, dat en zoude niet rechten, zonder onzen Balliuw
,, van *Zuydholland*, of zynen Rechter: voorts waar dat
,, zaake, dat Heer *Nicolaas*, onzen Bailliuw, of zy-
,, nen Rechter ontboden, en hy dan niet komen en wou-
,, de, ofte mogte ter Stede, en op der ſtonde, als hy
,, rechten zoude, en hy des oirkonde hadde van twee
,, onzen Mannen, zo mag de voornoemde Heer *Ni-*
,, *colaas*, of zyn Rechter, dat Rechten, zonder onzen
,, Bailliuw, en zynen Rechter; waar ook dat zaake, dat
,, onzen Bailliuw, of zyn Rechter, ook die Mannen, als
,, zy ontboden waren, zo zouden zy daar by zitten, dat
,, Heer *Nicolaas* of zyn Rechter dat berigtede, en
,, wat goede daar af geniete, ofte kwame, dat zouden
,, wy hebben, de eene helft, ende Heer *Nicolaas* de
,, ander helft.

,, Ende zo een Lands-winninge, die zal ſtaan aan dezen
,, voorgenoemden Heer *Nicolaas*, ende niet aan ons:
,, voorts hebben wy hem gegeven, dat alle die geenen,
,, die'er tot zyne Markte komen, dat zy Markt-Tollen
,, geven zullen, en wy gehoorloven hem, dat hy alle zy-
,, ne boeten zetten mag van zyne Heerſchap, alzo groot,
,, en alzo kleene, alsze hem zelve goed dunken. Voorts
,, hebben wy hem verleent, ende willen, dat waar 't
,, zaake dat eenig Man uyt onzen Landen overdaad
,, dede, binnen zyner Poorten, of in zyn Gerechte, dat
,, onze Bailliuw, ofte zyne Rechteren, zo wanneer dat
,, zy vermaant werden van Heer *Nicolaas*, of van zy-
,, nen Bode, zo zullen zy den Man, die den overdaat
,, gedaan heeft, in Heer *Nicolaas* Gerechte weder in-

,, bren-

„ brengen ten Rechte, ende al zulken boeten, als hy „ op dien Man bedingen mag, die zal die Man boe- „ ten, ende gelden, en al de Schout, die 'er gemaakt „ word te *Schoonhoven*, en dat Schepenen binnen „ *Schoonhoven* kundig is, die zullen zy hunne panden, „ zoo waar het is in onzen Landen: Ende dit gebie- „ den wy allen onzen Baillіuwen, en Hove en Rech- „ teren binnen onzen Landen, dat zy dit doen.

„ Voorts hebben wy Heer *Nicolaas* verleent, dat „ alle de Poorters, die binnen *Schoonhoven* woonen, „ Tolle vry zullen varen in alle onzen Landen; en daar „ toe hebben wy hem ook verleent, waert zaake, dat „ een eigen Man in de Poorten te *Schoonhoven* kome „ te woonen, en Poorter daar worde, ende daar jaar „ en dag woonde, ongehalengeert, ende aangesproken „ van zynen Heere, des eigen hy geweest hadde, dat „ hy voort meer daar na vry, en ledig blyve, „ gelyk een van dien gebooren Poorteren van *Schoonho-* „ *ven*: En voort hebben wy ook hem bovengeschre- „ ven Heer *Nicolaas* verleent, al dit goed met alle „ deze poincten, die hier voor beschreven zyn, in „ dezer Voorwaarden.

Vryheid van Tollen.

„ Dat dit voorgenoemde Goed op ons, nog op „ onze Erfgenamen niet weder komen mag, alzo lange „ als Heer *Nicolaas* eenigen Zoon na zyne doodt laate, „ of dat 'er eenig wettelyk Man of leve, die van hem, „ of zynen Zoonen hier namaals wettelyk gewonnen „ word; in dezer manieren te verstaan, dat de enige en „ oudste Zoone, die van Heer *Nicolaas* en van zynen „ Zoone nederwaart kome, dit Goed bezitten zal „ in rechte Leene, als de Zeden, en de gewoonte in „ *Holland* is: behoudens alle deze Poincten, die hier

D „ be-

„ beſchreven zyn; maar wiert 't zaake, dat na Heer „ *Nicolaas* doodt, en zyne Zoonen anders geen Kind „ dan Dochters te leven en bleven, zoo zoude dit „ Goed weder komen op onze genade.

„ Over deze Giften en Voorwaarden, was Heer „ *Johan*, een getrouw Biſſchop van *Utrecht*, Heer *Si-* „ *mon* van *Haarlem* enz. Dit geſchiede doe wy lagen „ voor *Vredeland*, in het Jaar 1280, in des H. *Kruys-* „ *dagen*; Ende Bezegelt op St. *Jacobsdag*, Anno 1284.

In het Jaar 1322, Dingsdag na *Meydag*, verleent Graaf *Willem* de *Goede*, op het verzoek van zyn Broeder *Jan* van *Henegouw*, (Heer van *Schoonhoven*) aan de Burgers dier Stad vryheid van Tollen, door het Graafſchap *Holland*, en dat de Grave van *Holland* van *Schoonhoven* niet meer eiſſchen zal, als de Bede, en Schot, die hy van ouds gehad heeft, en dat de Schepenen van *Schoonhoven*, in twyffelagtige zaaken, hun Recht zullen haalen te *Dordrecht*, als ook, dat die van *Schoonhoven* niet zullen te Recht ſtaan, dan in vrye Steden. Deze Brief luyd woordelyk als volgt:

„ WY *Willem* Grave van *Henegouwen*, van *Hol-* „ *land*, *Zeeland*, en Heere van *Vriesland*, „ maken kond, ende kenlyk allen Luyden, dat wy „ door bede, en verzoek van onzen lieven Broeder „ *Johannes* van *Henegouwen*, Heere van *Beaumont*, „ gegeven hebben aen zyne Poorters, woonende binnen „ de Poorten van *Schoonhoven*, al zulke Vryheden, „ als hier na beſchreven ſtaan. In den eerſten, dat Tolvry in *Holland*. „ zy zullen Tolvry varen voor allen onzen Tollen „ van onzen Graafſchappe van *Holland*, en alzo vry te

„ we-

„ wezen, als andere onze vrye Steden, en nergens „ Schot te geven van hunne goederen, dan binnen „ *Schoonhoven*, alzo verre als zy hun Poortrecht hou- „ den, als recht is, uytgezeid onze oude Bede, ende „ onze oude Schot, dat wy van ouds gehad hebben.

„ Voorts wat Schepenen wyzen van *Schoonhoven* „ recht te wezen binnen *Schoonhoven*, en wat Von- „ nisse zy des niet vroet en zyn, dat zullen zy halen „ te *Dordrecht*. Voort zo wie dien Vrede breekt, die „ binnen *Schoonhoven* gemaakt is, die zal 't beteren „ met zynen Lyve, en met zyn goederen alzo verre, „ als hy daar of overwonnen word, met Schepenen, „ ofte met twee wetagtige Poorters van getrouwden „ bedde, elx tot tien ponden gegoet, ofte daar boven, „ ende den Vrede zal men houden, alzo wyde, als de „ Zonne op en onder gaat.

Poorters van *Schoonhoven* niet te recht te ſtaan, dan binnen vrye Steden.

„ Voorts nergens te recht te ſtaan dan binnen vrye „ Steden, het en zy dat zy hem verwillekeuren voor „ eenige gewaardere Rechters, ofte voor zeven Buu- „ ren, ofte zeven Schepenen, of dat zy ergens mis- „ deden, ende men hen met 'er verſcher daat begrepe, „ dat zouden zy beteren, alzo dat recht waare, dat „ zy misdeden alle ſtukken voorſz., zonder alderhande „ arg, en behoudens onze Heerlykheden, Landen, en- „ de onzer Graaflykke geweld, ende om dat wy wil- „ len, dat alle deze dingen voorſz. wel ende vaſt, zeker „ ende geſtadig gehouden blyven van ons, en van onze „ nakomelingen, hun, en hunne nakomelingen, hebben „ wy hun dezen Brief gegeven, bezegelt met onzen „ groten Zegele uythangende: gedaan in den *Hage*, „ op Dingsdag na *Meydag*, Anno 1322.

In het zelfde Jaar, op St. *Martinsdag*, in den Zomer, verleent *Jan* van *Henegouwen*, Heer van *Beaumont*, aan zyne Poorters van *Schoonhoven*, deze volgende Voorregten:

Poorteren recht te doen binnen *Schoonhoven.*

,, WY *Jan* van *Henegouwen*, Heer van *Beau-*
,, *mond*, maken kond ende kennelyk allen
,, Luyden, dat wy gegeven hebben, ende geven on-
,, zen gemeenen Poorters van *Schoonhoven*, en onzen
,, getrouwen Poorteren, om menigen trouwen dienste,
,, die zy ons gedaan hebben, en nog doen zullen, al
,, zulk recht, als hier na beschreven staat. In den eer-
,, sten, elken Man recht te doen binnen onze Poor-
,, ten van *Schoonhoven*, by Schepen Vonnisse, zonder
,, wederzeggen. Voort zo wat Stonde, dat men maakt
,, voor onze Schepenen van *Schoonhoven* van Luyden,
,, die in onzen Landen woonen, daar Schepenen Brie-
,, ven op zyn, die zal onze Rechter van dien Lande
,, ontpanden, zonder wederzeggen. Voort zullen wy
,, onzen Bailliuw, Schepen, en Raad kiezen, in al zul-
,, ke manieren, dat wy, of onzen Bailliuw mede be-
,, spreken zullen, ende beraden met de Schepenen, en-
,, de zetten dan al zulke Schepenen, ende Raad, als
,, ons, of onzen Bailliuw goetdunken, ende oorbaarlyk
,, zal zyn, en die jaarlyks te verkiezen, ofte verzetten.
,, Voorts van alle Boeten, die verschynen, zullen wy
,, hebben twee deelen, en die Poorter een derden deel,
,, uytgezeid van brande; ende dat men over Schepen
,, Vonnisse dinget, daar af zullen wy hebben een
,, derdendeel, ende de Poorter een derdendeel, ende die
,, Schepenen een derdendeel, voorts dagelyks te din-
,, gen van alle rechtelyke, uitgezeit doodslag, van leem-
,, ten,

,, ten, en van den hoogſten rechte, binnen 's jaars dat
,, te berechten, of waar 't zake, dat men een be-
,, zoek dede binnen zes weeken van doen, dat men
,, de bezoeke aan den dag zal leggen, of quyt te
,, laten.

,, Voorts zo wat Keuren, dat onze Bailliuw, of onze Keuren.
,, gewaarder Rechter, legget by onze zeven Sche-
,, penen, en onze twee Raden vaſt ende geſtadig
,, te blyven, zo men 't verleggen, of verbeteren
,, wil.

,, Voorts zo wat Keuren men legget by vyf Schel-
,, lingen, ende daar beneden, die zal hebben die Rech-
,, ter, die Schepenen, ende die Raad, die Poorterrecht
,, mede is houdende: Voorts zo wie dat men eens vre-
,, de vermaande, dien eiſſcher, als het recht is, en die
,, niet en geven, verbeuren tien pond, ende dat zal
,, wezen drie werf geeiſſchet, en tot elker tien pond
,, tot dertig pond toe, ende daar na die Mans zeker
,, te wezen: Voorts zo wie dat ſprake onder Schepen
,, Eedt daaromme bedragen mogte met twee Schepe-
,, nen, of met meer, die verbeurde tien pond tegen el-
,, ken Schepen, en tegen ons alzo veel, als tegen alle
,, de Schepens: ende dit hebben wy alzo gegeven be-
,, houdens onzer Heerlykheid, en alle deze voorſz.
,, poinćten hebben wy gegeven, ende belooven voor
,, ons, ende onzen nakomelingen, ende hun, ende
,, hunne nakomelingen, zonder wederzeggen eeuwiglyk
,, te houden; zonder alderhande argeliſt, en hebben
,, hem dezen Brief open doen bezegelen met onzen
,, grooten Zegele: gegeven Anno 1322, op St. *Mar-*
,, *tinsdag*, in den Zomer.

In het jaar 1323, Des *Zondags* na St. *Niclaasdag*, werd *Schoonhoven*, *Bergambacht* en *Stolwyk* Schot-Vry verkogt by *Jan* van *Henegouwen*; gelyk uyt dezen Brief blykt:

„ WY *Jan* van *Henegouwen*, Heer van *Beaumond*, maken kond allen Lien, dat wy heb-
„ ben verkogt onzen Luyden van *Bergambacht*, van
„ *Schoonhoven* en van *Stolwyk* onze Schot, dat zy
„ ons jaarlyks plegen te geven, daar die Schotte van
„ quam, jaarlyks een-en-twintig pond Hollands: welk
„ Schot of Bede, hoe 't genaamt is, wy hun quyt schel-
„ den vredelyken, en welke nimmermeer aan ons, of
„ onzen nakomelingen zal betaalt worden, zonder arg
„ of list: in oirkonde, dat dit vast en stade zal blyven,
„ zo hebben wy dezen Brief bezegelt met onzen Zege-
„ lel, gegeven des *Zondags* na St. *Niklaasdag*, in het
„ jaar 1323.

In het jaar 1325, op den 17 October, deeden eenige Heeren, aan het hooft hebbende *Jan* Bisschop van *Utrecht*, in den *Haag*, een uytspraak, tusschen die van *Dordrecht*, en eenige andere Steden, waar onder *Schoonhoven*, wegens het Stapelrecht, dat die van *Dordrecht* eischten: hier wierd besloten, dat de Grave van *Holland* hier in rechten zoude, naer de oude Handvesten, door hem, en zyne Voorouders verleent, en dat de oudere voorrang boven de jongere zouden hebben. Ik vinde nog, dat over dit Stapelrecht, die van *Schoonhoven*, met die van *Dordrecht*, geschil gehad hebben in het jaar 1540, wanneer die van *Dordrecht* aanhielden het Schip van *Dirk Pieterz.* vaarende voorby *Dordrecht*, met eenige goederen, toebehorende

rende aan den *Schoonhovenschen* Burger *Jan* van *Dam*: hier over vind ik een Interlocutie van den Secreten Raad van *Brussel*, van dato den 24 Maart 1541, waar by het Schip ontslagen word uyt arrest, mits stellende by die van *Schoonhoven* Cautie. Daar op is, op den naast lesten November 1542, een Provisioneele uytspraak van den Secreten Raad gekomen: eindelyk is op den 30 November 1549, wegens dit Stapelrecht, en geschil tusschen *Dordrecht*, en *Schoonhoven*, uytspraak te *Brussel* gedaan, en de Dorpen *Kapelle*, en *Lexmond* tot de uyterste paalen van de *Schoonhovensche* vryheid gestelt. Wy zullen deze twee uytspraken agter elkanderen laten volgen:

Provisioneele Uytspraak des Keyzers gedaan op het Proces, op den naast lesten November 1542.

„ Gezien het Proces gerezen tusschen de Burgermeesteren, Schepenen en Raad der Stede van *Schoonhoven* Suppliante ter eenre, en de Burgermeesters, Scheepen en Raad der Stede van *Dordrecht* opposanten ter andere zyde, roerende en aangaande zeker Arrest, ende aanhalinge gedaan ten vervolge van den voorsz. van *Dordrecht*, op zeker Schip ende Schuyte, toebehoorende eenen genaamt *Dirk Pieterze*, en *Jan* van *Dam*, Ingezetenen van *Schoonhoven*: Die Keyzer zeit, en verklaart, dat, aangaande die Materie principale van het zelve different, die parthyen zullen doen hunlieder thoon en preuve van den Feyte, in 't zelve different, breder by henluyden geapposeert en gearticuleert, omme, die zelve thoon, gezien wezende op 't zelve

„ diffe-

,, different, te ordonneeren, hoe dat van rechts we-
,, ge behoren zal, ende niet te min hangende, den
,, zelven tydt, en by provisie, tot anders geordonneert
,, zal worden, zeid en verklaart, dat die van *Schoon-*
,, *hoven* zullen mogen kopen, en doen ontladen, in of
,, veur hun Haven, alle Stapel-goederen, die de *Lekke*
,, neerwaards komende, ende . . . voorby die
,, voorsz. Steede van *Schoonhoven*, alzo veel als zy
,, Luyden behoeven zullen, voor 't gebruyk van de
,, voorsz. Steede, en Inwoonders van dien, alleenlyk
,, zonder dezelve te mogen aen andere Luyden verkopen,
,, vermangelen, of transporteeren, en zullen ook die In-
,, gezetenen van *Schoonhoven* opwaarts voeren tot
,, hunne Maalstede agt halve Mudden Zouts, of daar
,, onder, zonder tot *Dordrecht* te verstapelen, be-
,, houdelyk, dat men dezelve agt halve Mudden Zouts
,, zal verkopen, met de klyne maat by die ouvre, zon-
,, der dat te schepen, of in 't gros te verkopen: ende
,, bevinden zullen die voorsz. van *Schoonhoven* met
,, zulke goederen, als op hun eigen goed of erven ge-
,, wassen zyn, en hunne ommezaten, die dagelyks hunne
,, Markt verzoeken, dat is te weten omtrent *Schoonho-*
,, *ven* tot *Lopik* toe, en aan de zyde van de *Lek*,
,, tot *Amyde* toe, en beneden *Schoonhoven*, tot de
,, sluys toe van *Bergvlied*, ende, aan de andere zyde
,, van de *Lek*, tot de *Ammerze* sluys toe, zullen
,, mogen varen die *Lekke* nederwaarts, tot hunne oor-
,, bair, en daar het hun blieft, zonder tot *Dordrecht*
,, te verstapelen, behoudelyk dat die van *Schoonhoven*
,, geen goed uytvoeren en zullen, dan hun eige Poor-
,, ters goederen, en niemand anders; en dan zullen zy
,, alle Reyze een Teyken ofnemen van die Steede van

,, *Schoon-*

„ *Schoonhoven*, of van die geenen, die zy daar toe „ ordonneeren zullen, en aangaande het different van „ de Cautie te ſtellen by de zelven van *Schoonhoven*, „ zullen hen Luyden de voorſz. partyen reguleeren, „ agtervolgens de Appoinctementen hier voortyds daar „ op gegeven, tot anders daar op geordonneert zal „ weezen, aldus gedaan, en gepronuntieert in den Se- „ creten Raad des voorſz. Keyzerlyke Majeſteit te „ *Bruſſel*, den naaſt leſten dag van November „ 1542.

VI.

De Uitſprake van 't Stapelrecht, zo als 'er in het gedrukte Stapel-boekje van Dordrecht *ſtaat, waar van ik de Voorrede zal overſlaan, en beginnen met de Articulen.*

Articul I.

Ten eerſten: dat de Limiten van die van *Schoonhoven* Supplianten, dewelke in den Vonniſſe van den jaare 1547, den 3 December, maar hen extenderen tot *Lopik* ende *Ameide*, verbreedt zullen worden tot de Dorpen van *Capelle*, ende *Lexmonde* incluis.

II.

Item: Indien iemand van *Schoonhoven* bevonden waare den Stapel van *Dordrecht* hier namaals gefraudeert te hebben, boven de breuke, die hy betalen zal naarvolgende de Ordonnantie, ende Vonniſſe voorſz. zulk een Fraudateur, ofte Bedrieger zal ook by die van *Schoonhoven* geſtraft zyn, andere ten exempel.

Het Stapelrecht van *Dordrecht* niet te frauderen.

III.

Alle goederen van 't Westen te *Dordrecht* te verstapelen.

Item: Wat Stapel Goederen van 't Westen by die van *Schoonhoven* gebragt zal zyn, 't zy in *Schoonhovensche* Schepen, ofte vreemde, dat zal moeten Verstapelen, ende alle rechten, daar toe, staande, betalen, zonder nogtans te verkoopen, verbodemen, ofte volger te nemen.

IV.

Een half hondert Zout vry te vaaren.

Item: Die van *Schoonhoven* zullen mogen laden, zonder Verstapelen, een half hondert Zouts, *Zeeuwsche* maat, in de plaatze van agt half Mudden, en wat Zout zy meer laden, dat zullen zy moeten verstapelen.

V.

Contrarie betaalt, zal betaalt blyven.

Ende wat betaalt van contrarie der Vonnisse voorsz. gedaan te hebben, in dit stuk van die van *Schoonhoven*, dat zal betaalt blyven, ende alle Processen daarom gerezen, tusschen partyen voorsz., zyn te niet gedaan.

VI.

Die van *Schoonhoven* mogen hebben vyftig vaten Wyns.

Item: De Supplianten van *Schoonhoven* zullen ook 'sjaars mogen hebben vyftig vaten Westersche Wynen, mits aansprekende, om daar af tot hunnen wille te gebruyken; maar indien zy meer bragten, dat zal Stapel moeten houden.

VII.

Aangaande het Teken * van 't Vry Goed, dat die van *Schoonhoven* zullen mogen voeren, zonder te verstapelen, die zullen zy moeten op hunluiden kosten te *Dordrecht* brengen, of zenden, ten ware nogtans dat zy Consenteren wilden, dat'er een goed en eerlyk Persoon te *Krimpen* by de voorsz. partyen gezamenderhand gekozen, ende gestelt waare, ten kosten van de Supplianten, welke Persoon schuldig zoude zyn den Eedt te doen aen die van *Dordrecht* van wel, ende te rechte de voorsz. tekenen te ontfangen, ende dezelve tot *Dordrecht* over te zenden.

Tekenen van vry goed te mogen vervoeren, zonder te verstapelen.

VIII.

Item: Aangaande het Stapelrecht, ende Breuke, dat die van *Dordrecht* begeren te hebben, van alle 't genen, dat de Poorters ende Inwoonders van *Schoonhoven* gevoert hebben, zonder te *Dordrecht* gevoert te hebben, 'tzedert de Vonnisse van den 18 November 1540, ende den 4 July 1541, zonderlinge, waar van Borgtogt gegeven is geweest, is gezeit ende verklaart, dat die van *Dordrecht* wel gefondeert zyn om 't geheele Stapelrecht te verhalen van *Schoonhoven*, dat *Dirk Pieterze* in zyn Schip ofte Schuyt, en *Jan* van *Dam* toen ter tyd toebehoorende, die, in 't jaar 1540, aangehaalt was, voorby *Dordrecht* gevoert heeft, zonder te verstapelen; maar nogtans zonder breuke ofte Amende.

Die van *Dordrecht*, mogen het Stapelrecht verhalen van *Schoonhoven*, wegens de aangehaalde schuyt en goed.

IX.

* In het Privilegieboek der Stadt *Schoonhoven* Fol. 139. is een Concept hoe de Attestatien moeten geschreven zyn, volgens het zevende poinct, ende ook de Acte, waar by de Schout te *Krimpen* geauthorizeert werd dezelve Actens te ontfangen, om die te *Dordrecht* te bestellen.

I X.

De voorgaande Breuken, eens voor alle te betaalen, met zeshondert Gulden.

Ende voorts, aangaande alle andere Stapelrechten borgtogten ende breuken, die de voorſz. van *Schoonhoven* mogten ſchuldig zyn, of verbeurt hebben ten profyte van die van *Dordrecht*, tot den 3 dag December 1547. Zy zullen eens voor alle de voorſz. die van *Dordrecht* betalen, de Somme van zeshondert Caroli Gulden eens tot 20 ſtuyv. Vlaamze Munte de Gulde * henlieden als ſolverende van het Surplus van den eiſſche, dat die van *Dordrecht* gedaan hebben, aangaande dit Artikul.

X.

Alle de Articulen, blyven voor het overige in zyn geheel. De koſten aan beide partyen.

Welverſtaande nogtans, dat die voorſz. Vonniſſen van den jaaren 1540, 1541, ende 1547, in alle andere haren Poincten ende Articulen onverbrekelyken, by de voorſz. Partyen onderhouden wezen zullen, ende in hare kragt ende vigeur blyven, uytgezondert de Articulen in dezen uytſprake geroert ende geſpecificeert, compenſeren de koſten aan beide zyden, in dit different gedaan, om zekere merkelyke redenen ons daar toe porrende: Gedaan tot *Bruſſel*, onder de voorſz. Heeren Handteekenen ende Zegelen, den laatſten dag van November, Anno 1549: onder de ploije ſtont geſchreven; *M. de Bourgoigne.*

In

* De Quitantie van deze Penningen, by die van *Dordrecht* ontfangen, haar toegewezen, in het bovenſtaande IX Articul, is te zien in het Privilegieboek der Stadt *Schoonhoven*, Fol. 138.

In het Privilegie-Boek der Stadt *Schoonhoven*, Folio 139, is een Sententie van den Secreten Raadt des Keyzers, tusſchen *Schoonhoven* ende *Dordrecht*, dewyl die van *Schoonhoven* ſuſtineerden, en zeiden, dat hare Poorters mogten varen, ende brengen alle Koopmanſchappen, komende uyt den Weſten, mits betalende die rechten van den Stapel, alleenlyk, zonder gehouden te wezen te ontladen, loſſen, verkoopen, of volger te nemen, gelyk het zelve begrepen is in 't 3 Articul van de uytſprake gegeven tusſchen de voorſz. partyen, den laatſten November 1549. Ende dat (boven een half hondert Zouts, dewelke zy vryëlyk mogten laden, ende tot hunne Maalſteden voeren,) henluyden geoorloft ware, nog te voeren al zoo veel Zouts, als henluyden beliefde, mits betalende 't recht van den Stapel alleenlyk, waarop gehoort die van *Dordrecht*, zo luyd de Sententie:

,, Die Keyzer zegt, ende verklaart by dezen, dat de voorſz. Supplianten niet gefondeert en zyn in hunne voorſz. Requeſte ende Verzoek, en dat zy gehouden zyn te verſtapelen, ontladen, verkoopen en te betaalen alle de rechten van den Stapel van alle 't Zout, dat zy brengen zullen boven het half hondert Zouts, 't welk hunluyden vry gegunt is, als boven. Aldus gedaan, ende gegeven in den voorſz. Raade te *Bruſſel*, op den 7 July 1551.

Sententie van den Keyzer, op het Requeſt by die van *Schoonhoven*.

Sententie van het Stapelrecht van Houtwaren, van dato den 16 September 1591.

,, In de zaake hangende voor den Hove van *Holland*, tusſchen de Burgermeeſters ende Regeer-

,, ders der Stede van *Schoonhoven*, over, ende in den
,, naam van de Poorters, en Inwoonders aldaar Inpe-
,, tranten, in cas van maintenu ter eenre, ende den
,, Schout, Burgermeesteren, ende de Regeerders der Ste-
,, de van *Dordrecht*, gedaagdens ter andere zyde, al-
,, legeerende voorsz. Impetranten, dat die Poorters, en-
,, de Timmerluyden van *Schoonhoven*, deze laatste
,, tien, twintig, dertig jaaren, ende langer in wettige,
,, rustige ende vreedzaame possessie, wel quasi geweest
,, waaren, van alderhande Hout van boven af komende,
,, aan de vaart te halen, ende ook voor dezelve Stede
,, koomende te koopen, ende op te doen, omme 't
,, zelve Hout binnen *Schoonhoven* te verwerken, ende ook
,, aldaar te prepareeren, ende appliceeren tot Moolens,
,, Sluyzen, Huyzen, Schuyten, Scheepen, ende an-
,, dere werken, alles tot behoeft ende vordernisse van
,, de Huys Timmerluyden, Schuytmaakers, Waage-
,, maakers, Molemaakers, en diergelyke Poorters Am-
,, bagten, ende Handwerken Respective, dewelke ook
,, deze naatste tien, twintig ende dertig jaaren en lan-
,, ger een rustige en vreedzamige possessie, wel quasi ge-
,, weest waren, 't verwrogte Hout, in andere Forme
,, ende werk verandert zynde, te oorbaaren, zo onder
,, de Burgers der voorsz. Stede, als in de Dorpen daar
,, ontrent gelegen, en Ingezetenen van dien, zonder al
,, zulk Hout binnen *Dordrecht* te verstapelen, als ten
,, aanzien van een iegelyk, ende zonder Contradictie
,, van iemand, zonder ook dat hun Luyden ter con-
,, trarie van dien, by die van *Dordrecht* iets geeist,
,, gevergt, ofte anders eenig hinder, crot, ofte letzel
,, daar inne gedaan, ofte dat ter contrarie ooyt gezien,
,, ofte gehoort was geweest; ende, al was het zoo, dat

,, nie-

„ niemant en behoorde den Impetranten daarinne te „ perturbeeren, inquieteeren, ofte anders eenige nieuwig- „ hedens te doen, deze nogtans niet tegenſtaande, „ zo hadde de Schout der voorſz. Stede van *Dord-* „ *recht*, eenen *Guert Hendrikze Verveloo*, Timmer- „ man, Poorter, der voorſz. Stede van *Schoonhoven*, „ op den 5 September Anno 1588, binnen *Dord-* „ *recht* gekomen zynde, aldaar doen Arreſteeren, „ ende van hem Exigeeren het Stapelrecht van „ zeeker Hout, by den voorſz. *Guert Hendrikze*, „ aan de vaart gehaalt, ende eerſt binnen *Schoonho-* „ *ven* geprepareert, ende daar na geappliceert aan „ den Dyk tot *Lekkerkerk*, en aan de Kerk van „ *Bergambagt* buyten *Schoonhoven*, gelyk, ende in „ alle manieren, of al zulk Hout onvry waare, hoe- „ wel nogtans het Hout van boven koomende, ende „ tot behoefte van de Poorters en Timmerluyden bin- „ nen *Schoonhoven* gebragt, ende aldaar gebrooken, „ ende verwrogt, ende in andere Forme geconver- „ teert te worden (als gezeid is,) den Stapel niet „ ſubjeɛt en was, als het voorſz. langduurig gebruyk „ zulks, als vooren tot nog toe onverbreekelyk ge- „ obſerveert, gedeclareert en uytgeweezen hadde, „ by welke Reſt, en al wat 'er aan kleef, en na ge- „ volgt was, ſaamentlyke by den vermeete van die „ van *Dordrecht*, daar by zy Luyden poogden te ont- „ kennen de Importrante libertyd, ende geregtigheid „ hier vooren verhaalt: de Impetrante hun zelve be- „ voelende in hunlieden voorſz. deugdelyke ende „ langduurige poſſeſſie, wel quaſi grootelyks verkort, „ ende geperturbeert en geinquieteert te zyn, bedugt „ zynde daarinne nog verder geincommodeert, ende

„ ge-

,, geperturbeert te werden, zo waren zyluyden genoot-
,, zaakt geweeſt zig te addreſſeeren aan den voorſz. Ho-
,, ve, ende te kennen te geven, 't gunt hier vooren is
,, gededuceert, ende hadden geimpetreert mandement
,, van maintenu in Forma, doende, uyt kragte van dien,
,, de gedaagdens dagvaarden tot zeekeren verſtreeken da-
,, ge voor den voorſz. Hove concludeerende by de
,, voorſz., ende meer andere middelen, dat de Impe-
,, tranten gemainteneert, geſtyft en geſterkt zoude wor-
,, den in de poſſesſie, wel quaſi van hun libertyd ge-
,, bruykt, ende geregtigheid van allerhande Hout van
,, boven afkomende aan de vaart te mogen halen, ende
,, ook voor de Stede van *Schoonhoven* koomende te
,, koopen, ende op te doen, om het zelve Hout bin-
,, nen de zelve Stede te verwerken, ende ook aldaar
,, te prepareeren ende appliceeren tot Moolens, Sluy-
,, zen, Huyzen, Schuyten, Scheepen, ende andere
,, werken, alles ten behoeven en vorderniſſe van den
,, Huys Timmerluyden, Schuytemaakers, Wagenmaa-
,, kers, Moolemaakers, en diergelyke Poorters Am-
,, bagten, ende Handwerken Reſpective, ende het ge-
,, wrogte Hout in andere Forme, ende werk verandert
,, zynde ten oorbaare, zoo onder de Burgers der voorſz.
,, Stede, als der Dorpen daar omtrent gelegen, ende
,, Ingezeetenen van dien, zonder gehouden te zyn, al
,, zulk Hout binnen *Dordrecht* te verſtapelen, ofte ver-
,, makelaardyen, ende dat over zulks die gedaagdens
,, gecondemneert zoude worden, alle turbel, crot, hin-
,, der, letzel, ende empeſchement den Impetranten in de
,, poſſesſie wel quaſi gedaan, koſteloos ende ſchadeloos
,, af te doen, ende dezelve geinterdiceert van gelyke
,, meer te doen, ende dat de Impetranten by proviſie

,, ge-

,, geadjudiceert zoude worden de Recreantie, makende
,, Eisch van kosten, ofte tot andere zulke Finen ende
,, conclusie, als het voorsz. Hof bevinden zoude de
,, voorsz. Impetranten oorbaarlyks te wezen, waar
,, jegens, van wegens die gedaagden, nopende de pro-
,, visie van Recreantie by den Impetranten verzogt,
,, voor antwoorde gezeit was, dat zy gedaagden ont-
,, kenden de possessie, wel quasi van de pretense Liber-
,, tyd gebruykt, en de geregtigheit in venuencourt,
,, ende conclusie van den Impetranten, hier vooren ge-
,, mentioneert: ontkennende mede de Impetranten in
,, 't gunt volgende den Text van de Ordonnantie van de
,, Keyz. Majest. H. L. M. op 't stuk van Stapelrecht,
,, in den Jaare 1541 gemaakt, geëmaneert dezelven Im-
,, petranten competeerden van Hout tot gebruyk van de
,, Stede van *Schoonhoven*, en der Inwoonderen alleenlyke
,, zonder 't zelve Hout anderen Luyden te mogen ver-
,, koopen, vermangelen, ofte transporteeren, eenig-
,, zins geturbeert, ofte geinquieteert te hebben, zeg-
,, gende, ende sustineerende mede, dat de Impetranten,
,, ende hunne Burgers, ende Ingezeetenen contrarie
,, doende, ende hunlieder Houtwaare in dezelve
,, massa, ofte geconverteert zynde in eenige andere spe-
,, cie, buyten hunne Steeden verkoopende aan andere
,, Luyden, geen Burgers ofte Ingezeetenen wezende,
,, directelyk contrariërende de voorsz. Ordonnantie,
,, ende vervielen in de pæne van dien, zoo dikwyls ende
,, meenigmaal zy zulks deeden, concludeerende mis-
,, dien de voorsz. gedaagden, by de voorsz., ende
,, meer andere middelen, dat de Impetranten hunne ver-
,, zogte provisie van Recreantie ontzeit zoude worden,
,, makende meede Eisch van kosten, ofte tot andere

,, zulken Fine ende conclusie, als het voorsz. Hof be-
,, vinden zoude den voorsz. gedaagden oorbaarlyks te
,, wezen; ende, na dat van wegen de Impetranten ge-
,, repliceert, ende van wegen de gedaagden gedupli-
,, ceert was, hebben de voorsz. partyen conformelyk
,, de Appointementen dispositysf van den voorsz. Hove
,, geschreven, by memorie ende advertissimenten van
,, Rechten, en daar van mitsgaders andere, al zulke
,, stukken ende munimenten, als elks van hun Luyden
,, gelieft heeft te Exhibeeren, onder den zelven Hove
,, gedient, ende Recht verzogt, het voorsz. Hof met
,, Rype Deliberatie van Raden deurgezien, ende over-
,, wogen hebbende, al het geene ter materie dienende
,, is, doende Recht in den name, en van wegen de
,, Hooge Overigheit, en Graaflykheit van *Holland*,
,, *Zeeland*, en *Vriesland*, adjudiceert den Impetranten
,, by provisie de, Recreantie ende Reserveert die kosten
,, ten uyteinde van de Sake: gedaan in den *Hage*,
,, by Mr. *Gerard van Wyngaarden*, Heere van *Bent-*
,, *huyzen*, ende Ambagts Heere van *Soetermeer* Pre-
,, sident. *Leonard Casembroot*. *Pieter d'Imosa*. *Dirk*
,, *van Leeuwen*. *Frederik Verhorst*. *Gerrit Does*,
,, en *Francoys de Koning*, Raads-Luyden van *Hol-*
,, *land*, ende gepronuncieert, den 16 September 1591.

De Lezer gelieve het niet qualyk te nemen, dat wy hier een kleine uytstap hebben gedaan, met het invlegten van de uytspraaken op het verschil omtrent het Stapelrecht, tusschen die van *Schoonhoven* en *Dordrecht*. Waar naar wy den draad onzer redenering weder opvatten met de Voorregten aan die Poorteren van *Schoonhoven* verleent, wegens het Brug-geld, te *Yselstyn*.

,, Wy

„ WY *Gysbert*, Heere van *Yſſelſtyn*, maken „ kond allen Luyden, die dezen Brief zul- „ len zien, of hooren lezen, dat wy den Eerzaame Luy- „ den, Schepenen, ende Raad, en onze lieve vrien- „ den der Poorteren van *Schoonhoven*, om willige dien- „ ſten, die zy ons gedaan hebben, en nog gaarne doen „ zullen, de Brugge-Penningen te *Yſſelſtyn*, quyt „ gegeven hebben, en vry te vaaren over onze Brug- „ ge, alzo lange als wyze houden te *Yſſelſtyn*, met „ Wagen, ende met andere hunne Goederen, en die „ woonagtig zyn binnen hunne Poorten voorſz, ende „ dit hebben wy hun gedaan, om Jonſte, om Bede, „ en om eenige Rechten, zonder alderhande argheit: „ in Oirconde dezes enz. Anno 1329, des *Saturdags* „ na *Pinxteren*.

De Poorters van *Schoonhoven* zyn vry van het Bruggeld te *Yſſelſtyn*.

In het Jaar 1346, op Maandag, na St. *Paulus Bekeering*, verleende *Johan* van *Henegouwen* aan de Burgers van *Schoonhoven*, dezen volgenden Brief:

„ WY *Johan* van *Henegouwen*, Heere van *Beau-* „ *mond*, maken kond, en kennelyk allen „ Luyden, dat wy gegeven hebben, en gev n onzen „ goede en getrouwe Luyden van *Schoonhoven*, om „ meenigen getrouwen dienſt, dienze ons gedaan heb- „ ben, alzo zo wie dat eenen onnoſelen vreede braake, „ dien hy zelver metter hand niet gegeven hadde, „ die zal niet meer verbeuren, dan vyf-en-twintig „ pond Hollands, uytgezeit doodſlag en leemte: en „ dit zal duuren tot onzen wederzeggen, of onzer „ nakomelingen, alle punćten te verſtaan, zonder arge- „ liſt; en om dat zulks waar is, zo hebben wy dezen

„ Brief open bezegeld met onzen Zegele : gegeven te „ St. *Geertruydenberge*, in het jaar onzes Heere 1346, „ des Maandags na St. *Paulusdag*, *converſio.*

Onderteikent,

Juſſa, *Dominis præſentibus*,

Do. De Le LEKE.

Do. THEODORICO de BREDERODE.

In het Jaar 1356, liet zig *Jan* van *Châtillon*, Grave van *Blois*, in zyne nieuwe Heerlykheid van *Schoonhoven* vinden, en gaf aldaar, op den 4 December, aan die Stadt drie verſcheide Brieven : waarſchynelyk was dit de dag zyner Inhuldinge ; de eerſte dezer Brieven luyd aldus:

„ WY *Jan* van *Châtillon*, Grave van *Blois*, Heere „ van *Schoonhoven*, en van ter *Goude*, doen kond „ allen Luyden, dat wy om bede wille, verzoeke, ende „ rechte liefde, die wy dragen tot onzer Stede van *Schoon-* „ *hoven*, onzen Luyden van der Stede voornoemt, ge- „ geven hebben Wille-keuren, ende geven eene ver- „ beteringe hunner Rechten ende Handveſten, die zy „ hebben van onze Voorouders ; dat voortaan geen „ Man, die onze Poorter is aldaar, en in wettelyken „ Bedde of Huwelyk, tegen ons meer verbeuren mag, „ dan de eene helft van zyne goederen, behoudende „ zyne Wyve de ander helft : voort zoo hebben wy „ hem gegeven Wille-keuren, ende geven dat onzer „ Poorteren Kinderen, by hun Ouders inwoonende, ende „ in hunne Vaders ende Moeders broode zynde, niet

„ meer

,, meer tegens ons verbeuren zal van hun Ouders goed,
,, dan tien Ponden Hollands; ende (want die dingen
,, in goeder meninge geſchieden, ende om deugden
,, dikwils verkeert worden, en in argheden beveſtigt)
,, zo willen wy, dat deze voorſz. Poincten ſtaan zullen,
,, ende gelaten tot ons weder zeggen, en om dat het
,, vaſt ende geſtant zoude blyven enz gegeven op onzen
,, Burge tot *Schoonhoven*, op St. *Barberendag*, Anno
,, 1356.

De tweede Brief is van de zelfde dagtekeninge, en luyd als volgd:

,, WY *Jan* van *Châtillon* Grave van *Blois*, Heer
,, van *Schoonhoven*, en van ter *Goude*, doen kond
,, allen Luyden, dat wy voor ons, en onze nakomelingen
,, overgegeven hebben, en verkoft onze lieven en ge-
,, trouwen Luyden van *Schoonhoven*, en hunnen na-
,, komelingen erffelyk en eeuwiglyk, den Wind en
,, Windmoolen van onze voorſz. Stede van *Schoonho-*
,, *ven*, om vyf-en-twintig Lib. Hollands 's jaars, zulks
,, payements, als men daar van onzen Renten te ne-
,, men plege: te betalen aan onzen Rentmeeſter al-
,, daar, of onzer nakomelingen, die nu is, of na-
,, maals wezen zal, op St. *Martinis Miſſe*, in den
,, Winter naaſtkomende, en al zo voort, van jaar tot
,, jaar, op den zelven St. *Martyns Miſſe*; alzo dat onze
,, Luyden voornoemt voort meer zetten mogen, het
,, zy binnen de Veſten, of buyten by der Stede, daar
,, zy willen, al zoo meenige Windmoolen, als hun
,, goed dunkt der Stede oirbaar, of tot goed doen van
,, der Stads Moolen, den geenen die de Erve wezen

 ,, zal.

„ zal. Nog niemant en zal voort meer eenige Ros-
„ moolen zetten, binnen onze Stede van *Schoonho-*
„ *ven* voorſz, dan die twee, die daar van ouds geweeſt
„ hebben, ten zy met verlof onzer goeder Luyden
„ voorſz. Ende wy, of onze Erfgenamen, zul-
„ len voortaan genen Moolen zetten, nog doen zet-
„ ten binnen de Vryheid voorſz. nog op honderd roe-
„ den daarna: en binnen dezen koop, zo zullen alle
„ onze Windmoolens binnen *Schoonhoven*, en daar om-
„ trent, die nu zyn, met alle hunne toebehoren onzen
„ Luyden van *Schoonhoven* voorſz. wezen, om hunnen
„ wille'er mede te doen. En, overmits deze Voorwaarde,
„ zullen onze Luyden van *Schoonhoven* voorſz., de
„ Wind en de Moolens gebruyken tot hunner genoege,
„ erflelyk en eeuwiglyk, te verſtaan zonder allerhande
„ argeliſt; en, want wy willen, dat dit vaſt ende geſtadig
„ blyve in alle manieren, alsze voorſz is; zo hebben
„ wy daar op ten oirconde dezen openen Brief ge-
„ geven, bezegelt met onzen Zegele: gedaan ende ge-
„ geven op onzen Burg van *Schoonhoven*, op St. *Barbe-*
„ *rendag*, in 't jaar 1356.

De derde Brief zal volgen, in het Hooftſtuk der Regering, als daar toe betrekkelyk zynde.

In het Jaar 1366, is tuſſchen *Jan* van *Blois*, Heer van *Schoonhoven*, en van ter *Goude*, ter eenre, ende myn Heeren van den Gerechte der eerſtgemelde Stadt ter anderen zyde, een Brief van Accoord gemaakt, aangaande de Proven, die vervallen ende ſtaan, ende dat die zullen ſtaan aan den voornoemden *Jan* van *Blois*, of zynen Bailliuw: de Brief is te vinden, in het Privilegieboek der Stadt *Schoonhoven*, Folio 7.

Ik ſtel hier niet het Handveſt van Tolvryheid, door het

het Land van *Gelder* en *Zutphen*, aan die van *Schoonhoven*, door *Jan* van *Blois*, als, wegens zyne Huysvrouwe, Hertog van *Gelder*, en Graaf van *Zutphen*, op den 17 Maart 1372 verleent: Deels om dat die Brief in byna de zelfde bewoordinge te zien is in *I. Walvis*, Beſchryving der Stadt *Gouda*. 1ſte *Deel*, *pag.* 54. Deels om reden hier voren gemeld: gelyk te zien is, op *pag.* 15.

In het Jaar 1380, den eerſten July, verleent *Jan* van *Châtillon*, Grave van *Blois* enz. en *Guido* van *Châtillon* van *Blois*, Heer van *Beaumont* enz. dezen volgenden Brief van beloſte,

„ WY *Jan* van *Chatillon*, Grave van *Blois*, van
„ ter *Goude*, en *Guido* van *Châtillon* van *Blois*
„ Heer van *Beaumont*, en van *Chimay*, doen kond al-
„ len Luyden, dat wy gelooft hebben, ende geloven
„ Burgermeeſteren en Scheepenen, en onzer gemeene
„ Stede van *Schoonhoven*, in goeden trouwe, ſcha-
„ deloos te houden, en wel te quyten van alzulke ge-
„ loſten, als zy met ons, en voor ons gelooft heb-
„ ben, onder Heeren Handteekens, en gemeine Cap-
„ pittels van Sinte *Marie*, en roerende van de ge-
„ rechte Tiende, ende Synſe van *Loopik* ende *Seven-*
„ *der*, dat wy tegen de voorſchreve Heeren Verpagt
„ hebben, in maniere als de Brieven inhouden, die
„ zy met ons daar af bezegelt hebben; en zoo veel
„ koſten en ſchaden zy hier by lyden, dien beloven
„ wy hun tot allen tyde te rechten: alles zonder arg
„ enz. gegeven te *Namen*, den eerſten July 1380.

Den eerſten July, in 't Jaar 1390, verleent *Guido* van *Châtillon*, Heer van *Schoonhoven*, en ter *Goude*, te *Noyon*
in

in *Tierache*, op het verzoek van die van *Schoonhoven*, aan de Inwoonders dier Stadt een Handveſt, waar by hy voor zig, en zyne nakomelingen, afſtaat al zyn recht op de nalatenſchap van Baſtaarden, die te *Schoonhoven* woonen, en daar Burgers zyn, hun toelatende van wegens hunne goederen te ſchikken, en die te laten erven aan hunne naaſte magen: de Handveſt is van dezen inhoud;

„ WY *Guido* van *Châtillon*, Grave van *Blois*, Heer
„ van *Avennes*, van *Beaumont*, van *Schoonho-*
„ *ven*, en van ter *Goude*, maken kennelyk allen Luy-
„ den, dat wy voor onze nakomelingen, om Bede
„ wille, en verzoek onze lieve en getrouwe Luyden,
„ in onzer Stede van *Schoonhoven*, gevryet hebben, en
„ vryen ten eeuwigen dage, van dezen tydt voort, alle
„ die Baſtaarden die daar nu woonen, of hier na ko-
„ men zullen, en onze woonagtige Poorters, die daar
„ zyn in dezer manieren: dat wy, nog onze nakome-
„ lingen van beſterſten van hunnen goederen niet eys-
„ ſchen en zullen; maar dat zy 't erven mogen laten
„ op hunne naaſte magen, als ofte zy van getrouwden
„ bedde waaren, zonder argeliſt. Ende om dat wy dit
„ geſtadig en vaſt houden willen, als voorſz. is, zo heb-
„ ben wy, des tot eenre oirconde, dezen openen Brief
„ bezegeld met onzen Zegele. Gedaan en gegeven tot
„ *Noyon* in *Tierache*, den eerſten dag in July, in het
„ jaar onzes Heere 1390: uyt myns Heere bevelen
„ *Philippus*. nog lager ſtond; daar in wy waaren als
„ Raaden, Heer *Jan Tolum* Prieſter. *Jan de Ba-*
„ *ſtaart van Blois*. *Godſchalk van Brakel*. *Fre-*
„ *derik van Zevender*. *Segh. vander Marck*, en meer
„ anderen.

Op

Op St. *Catrynendag*, in het Jaar 1398, geeft *Aalbregt* van *Beyeren*, Graaf van *Holland*, een Brief, waar by alle voorgaande Handvesten worden geconfirmeert.

Aalbregt Hertog in *Beyeren*, Graaf van *Holland*, verleent aan die van *Schoonhoven* het volgende Handvest:

„ A*albregt* by der genade Gods Palsgrave op den
„ *Rhyn*, Hertoge in *Beyeren*, Grave van *Hene-*
„ *gouw*, van *Holland*, *Zeeland*, en Heere van *Vries-*
„ *land*, doen kond allen Luyden, dat wy om kenne-
„ lyke oorbaare nutschap, en profyt onzer goede
„ Stede van *Schoonhoven*, den Inwoonderen, en Poorte-
„ ren gegeven en verhuurt hebben, geven en ver-
„ huuren in Erfpagt derzelver onzer Stede, voor ons
„ ende onze nakomelingen, onze Hop-accynze binnen
„ dezelve onze Stede, om vyftig *Vrankryksche* oude
„ Schilden jaarlykze Renten, om te betaalen, en uyt-
„ tereyken alle jaar op St. *Lambregtsdag*, en oorloven,
„ en consenteeren onzen getrouwen Burgermeesteren
„ en Schepenen van *Schoonhoven*, die nu ter tyd zyn,
„ of namaals wezen zullen, dat zy tot aller tyd, alsze
„ des te doen zullen hebben, ons nutschap, en profyt
„ onzer Stede voorsz. den Hop-accynze voorts met
„ andere haarer Accynzen hogen en lagen mogen, tot
„ hunnen wille, en profyt van onze Stede, zonder ons,
„ of onze nakomelingen daarom vorder te verzoeken.
„ Ende van deze voorsz. Accynze zal onze Schout
„ van *Schoonhoven*, die nu ter tyd is, of namaals
„ wezen zal, den Burgermeesteren uytvlugtinge en
„ uytpandinge doen, ten allen tyden, als zy des te doen
„ zullen hebben. En van zulken nutschap en profyt,

„ als van de Accynzen voorsz. komen zal, zullen zy
„ onze goede Stede van *Schoonhoven* rekeninge en be-
„ wyzinge doen, als redelyk en constumelyk is: dat
„ zal duuren ten eeuwigen dage. In oirconde dezen
„ Brief bezegeld met onzen Zegele. Gegeven in den
„ *Hage*, op den vyfden dag in January, in het jaar
„ onzes Heeren 1398, 1399, na den loop van onzen
„ Hove.

Aldus Onderteikent,

Jussu Domini Ducis ALBERTI.

G. ARCH. *Traject.*

De Tol, weleer tot *Ammers* gelegen, is te *Schoonhoven* gelegt door Hertog *Aalbregt*, Palsgraaf aan den *Rhyn*, gelyk in 't volgende Handvest te zien is.

„ A*albregt* by der Gratie Gods Palsgraaf aan den
„ *Rhyn*, Hertog in *Beyeren*, Grave van *Hene-*
„ *gouwen*, van *Holland*, *Zeeland*, en Heere van
„ *Vriesland*, doen kond allen Luyden: want onze
„ goede Stede van *Schoonhoven*, en haare Inwoonders
„ mede Poorteren, met zommige Ambagten daar on-
„ trent gelegen, aan ons gekomen zyn, by de dood
„ van onzer lieven Neeve Grave *Guy* van *Blois*, daar
„ Godt de Ziele af hebben moet, die ons geëed, ende
„ ontfangen hebben tot haren regten Landsheere; zoo
„ hebben wy, om menige trouwe diensten, die dezelve
„ onze Stede ons en onzen Voorvaderen, tot meniger
„ tyden gedaan heeft, en zoo Godt wil, nog doen zal,

„ ende

„ ende om zonderlinge liefde, die wy dezelve toedra- „ gen, begeeren onze voorsz. Stede te houden in al- „ zulke Vryheden en goede Rechten, als zy waren by „ tyden van onzen lieven Neef den Grave van *Blois* „ voorsz., ende hebben hun daarom gegeven zulke „ Poincten ende Privilegien, als nader geschreven staat.

„ In den eersten hebben wy gegeven, ende geven on- „ zen Stede van *Schoonhoven*, ende aan alle hunne Inwoo- „ nende Poorteren, die vry goed of Landen koopen, of „ verkoopen willen, vrye Luyden, dat zy dat vrye- „ lyk doen mogen, zonder die vrye goederen, of erven „ te belasten met eenige Willekeur, ofte Schotbaar te „ maken, behoudelyken waar 't zaake, dat eenig Poor- „ ter van *Schoonhoven* eenige Verwilkeurde of Schot- „ baar Land kogte, die zoude tot eeuwigen dagen „ Schotbaar blyven.

„ Voorts; want wy onze Tollen, die tot *Ammers* „ plagten te leggen, eer onze Stede van *Schoonhoven* aan „ ons kwam, nu in derzelver onze Stede van *Schoon* „ *hoven* geleit hebben, zoo hebben wy onzen voorsz. „ Stede, en alle haare Inwoonderen, die nu zyn, „ ofte namaals wezen zullen, gegeven, ende geven „ zulke vryheid, gewoonten en herkomen te gebruy- „ ken, als zy voortyds gedaan hebben, by onzer Voor- „ ouderen tyden, Heer *Jan* van *Henegouwen* onzen „ Oom, Grave *Jan*, ende Grave *Guy* van *Blois*, ten tyde „ van onzen Neeve, die God gedenkt, dat is te weten, „ dat men van geenderhande goed, dat tot *Schoon-* „ *hoven* te koop komt, en onze Burgers als dan koo- „ pen, of verkoopen, Tolle nemen en zal, alzo verre „ als men dat slyt ofte verteert binnen onze Stede „ voorsz.; maar waar 't zake, dat zy eenig goed kog-

De Tol tot *Ammers* gelegen nu geleit tot *Schoonhoven*.

Confirmatie.

De Burgers zyn vry van de voorsz. Tol.

,, ten, en niet en sleten, nog verteerden binnen onze
,, Stede voorsz. en voort verkogten, alzo dat men dat
,, daar van daan voerde, opwaarts of nederwaarts,
,, daar zouden wy onzen rechten Tol of hebben.
,, Voorts zoo en zal onze Tollenaar tot *Schoonhoven*,
,, die nu is, of namaals wezen zal, geenderhande Tol
,, of ongelt nemen van zulken goede of
,, als die ommezaten, gezeten ontrent onze voorsz.
,, Stede aldaar ter Weekmarkt brengen, of weder van
Tol vry tot *Heusden.* ,, daar voeren. Voorts geven wy onzen Stede van
,, *Schoonhoven*, ende haare Inwoonende Poorters Tol-
,, levry te varen tot *Heusden*, gelyk als onze Stede
,, van *Dordrecht*, ende andere, onze Vrysteden, aldaar
Confirmatie. ,, varen. Voorts zoo hebben wy geconfirmeert, al-
,, zulke Handvesten, en Vryheden, en Rechten, als
,, onze Stede van *Schoonhoven* verkregen heeft in voor-
,, tyden van Heer *Jan* van *Henegouwen*, van Grave
,, *Jan*, en Grave *Guy* van *Blois*, (die God genadig
,, zy,) na inhouden der Brieven, die onze Stede van
,, *Schoonhoven* daar af heeft: want wy voor ons, en
,, onze nakomelingen onzer goede Stede van *Schoon-*
,, *hoven*, en hare inwoonende Poorteren, die nu zyn,
,, of namaals wezen zullen, alle deze Poincten en
,, Vryheden voorsz. en elk byzonder vaste en gestadig
,, houden willen, en gehouden willen hebben onver-
,, broken ten eeuwigen dage, zoo hebben wy naar
,, onze regte wetenheid dezen Brief doen Zegelen, met
,, onzen Zegele hier aan gehangen; gegeven in *'sGra-*
,, *venhage*, den 25 Augusti 1401.

In het Jaar 1403, op St. *Jansdag*, geeft *Aalbregt*, Palsgrave op den *Rhyn*, *Schoonhoven* in Lyftogt, gelyk uyt deze Brief te zien is.

,, *Aal-*

„ Aalbregt by Gods genade Palsgrave op den
„ Rhyn, Hertoge in Beyeren, Grave van Hol-
„ land, Zeeland, en Heere van Vriesland, laten U
„ weten, onze lieve en getrouwe Bailliuw, Burger-
„ meesteren, Schepenen ende Raad, en alle onze goe-
„ de Luyden binnen onze Stede van Schoonhoven ge-
„ zeten, ende elken byzonder, dat wy om rechte
„ liefde, die wy dragen tot de Hoog-geboorne Vorstinne,
„ onze lieve en geminde Gezellinne, Vrouwe Mar-
„ griet van Kleef, by der genade Gods Palsgravin op
„ den Rhyn, Hertoginne, Gravinne, ende Vrouwe
„ van onze Landen voorschreve, by goetdunken on-
„ zer Kinderen, ende Raade, alzo wel behoorlyk is, der-
„ zelver onzer Gezellinne gemaakt hebben allerhande
„ Lyftogten met onze Brieven, als gy dat gezien en
„ gehoort hebt, ende zonderlinge onze goede Stede
„ van Schoonhoven, met den Huyze en Sloote, en an-
„ ders daar toe behoorende, haar leven lang te bezit-
„ ten; ende om dat wy onze lieve Gezellinne ten
„ vollen in haare Lyftogten bezorgen wille, zoo zyn
„ wy des overgedragen, ende willen, dat gy onze
„ lieve Gezellinne voorschreve ontfangt tot uwe rechte
„ Landvrouwe, ende haar huldinge doet, als eene
„ Voogtvrouwe, ende daar toe behoort behoudelyk
„ onze Heerlykheit, ende dien Eedt, die gy ons ge-
„ daan hebt ons leven lang duurende; ende om dat dit
„ immer onze uyterste wille ende meininge is, zoo
„ hebben wy daarom met onze lieve Gezellinne voorsz.
„ by U gezonden onze lieve ende getrouwe Raaden,
„ den Landgrave van Lenterborg, den Prooft van Bergen
„ in Henegouwen, en Heer Floris van Borselen, vol-
„ komelyk geinformeert van onze meininge ende goe-

„ de wille, en ontbieden U, gelyk als wy ernstelyk mo-
„ gen, dat gy hun glooft, in zulke woorden en boodschap,
„ als zy U op dezen tydt van onzent wege daar af
„ zeggen zullen, ende daar in alzo wel doen, dat onze
„ lieve Gezellinne voorsz. geenen wederstant hier in en
„ geschiede, zo als wy U volkomelyk toevertrouwen:
„ dezen Brief gezegelt met onzen Zegele, in den *Haag*,
„ op St. *Jansdag* 1403.

In het tweede HOOFDSTUK dezer BESCHRYVING, *pag.* 16 en 17. hebben wy reeds gewag gemaakt van een Confirmatie van alle voorgaande Handvesten, in dato 1403. als mede een Brief, om te mogen Straten en Beschouwen te worden, gegeven op St. *Pieter* en *Paulus avond Apostelen* 1408, door *Margariet* van *Kleef* Palsgravinne op den *Rhyn*, Hertoginne in *Beyeren* enz. welke Brieven wy in haar geheel naar ordre der Jaaren in dit Hoofdstuk der Handvesten alhier laten volgen.

„ M*argarita* van *Kleef*, by Gods genade Pals-
„ gravinne op den *Rhyn*, Hertoginne in *Beye-*
„ *ren*, Gravinne van *Henegouwen*, van *Holland*, van
„ *Zeeland*, en Vrouwe van *Vriesland*, doen kond allen
„ Luyden; want onze lieve en getrouwe Luyden der
„ Stede van *Schoonhoven* ons gehuld en gezworen heb-
„ ben, al zulke Brieven, als die hoog gebore Vorst, on-
„ ze lieve Heere, en geminde gezelle Hertog *Aalbregt*
„ van *Beyeren*, Grave, en Heere der Landen voorsz.
„ en onze Heere Broederen, Heere *Willem* van *Beye-*
„ *ren* Grave van *Oosterhout*, en Heere *Johan* van *Beye-*
„ *ren*, nu ter tydt hiet van tot loon ons
„ van onze Douariere in Lyfstogten bezegelt, en gege-
„ ven

„ ven hebben, en ook op al zulke Brieven, als onze „ lieve Heere voorſz., den zelven ons geven, hun voorſz. „ van onze Huldinge gezonden heeft: zoo hebben wy „ daarom geconfirmeert, en confirmeeren mits deze „ Brieven, al zulke Handveſten, Vryheeden en Her- „ komen, als onze goede Stede voorſz. hebben, ter Sa- „ liger gedagteniſſe, van den Grave van *Holland*, ende „ van den Grave van *Blois*, die onze lieve Heere voor- „ ſchreve met zyne Brieven geconfirmeert, ofte hem „ zelvige gelieft heeft; en geloven onzen goeden Luyden „ voorſz. daar in te houden, en te ſterken, tegens een „ iegelyk, die henlieden daar in hinderen ofte deeren „ wilde, en die in gener wyze te verminderen; maar „ liever vermeerderen: in Oirkonde dezen Brief, bezegelt „ met onze Zegele, gegeven tot *Schoonhoven* des Satur- „ dags, naar der Heiligen *dartiendendag*, in 't Jaar 1403.

„ M*argarita* van *Kleef* by der genade Gods Pals- „ gravinne op den *Rhyn* enz. doen kond allen „ Luyden, dat wy onze lieve getrouwe Stede van „ *Schoonhoven*, met goede wille, geoorlooft en gecon- „ ſenteert hebben, dat zy tot allen Poorten van die „ gemeene weegen met Steenen ſtraten mogen, ten beſten „ oorbaar; en hebben onze Stede daar op gegeven, „ dat onze Schout met den Schepenen, en anders nie- „ mand, die Wegen en Straaten Schouwen zullen, al „ zoo dikwyls als des nood is; en wie in die Schouwe „ boetlaſtig gevonden word, die Breuken zullen wy, en „ onze Geregte gelyk deelen, en anders zullen die breu- „ ken en Schouwen ſtaan in aller maniere, zo als die bin- „ nen onze voorſz Steden gelegen zyn, zonder arg „ of liſt: in Oirkonde dezen Brief, en ons Zegel hier

„ aan

„ aan gehangen, gegeven tot *Schoonhoven*, des Don-
„ derdags op St. *Pieter* en *Paulusavond Apostelen*,
„ in den Jare 1408.

In het Jaar 1411, den 2 September, zyn alle voorgaande Handvesten geconfirmeert door *Willem* by der genade Gods, Palsgrave aan den *Rhyn*, Hertoge in *Beyeren*, Grave in *Henegouwen*, van *Holland*, *Zeeland*, en Heere van *Vriesland*.

Octrooy van de PAARDEMARKT *tot* SCHOONHOVEN *verleent by* Willem *Palsgrave op den* Rhyn, *Hertoge in* Beyeren, van Henegouwen, van Holland, enz. op den 27 Juny 1412.

„ Willem by der genade Gods Palsgrave op den
„ *Rhyn*, Hertoge in *Beyeren*, van *Henegou-*
„ *wen*, van *Holland*, van *Zeeland*, en Heere van
„ *Vriesland* laten weeten allen goeden Koopluyden,
„ zoo waar zy gezeten zyn, dat wy by onze getrou-
„ wen Raad, en goede Vorsten gelyt hebben een
„ Jaarmarkt, binnen onze goede Steede van *Schoonho-*
„ *ven*, die in onze Dorpe van *Stolwyk* plag te leggen,
„ geheeten . . Ampten Markt, dat is te weeten, van
„ den vyfden, die ingaan zal St. *Martynsdag Transla-*
„ *tio*, alle Jaaren, en duren daar na veertien dagen lang,
„ en des zal men ons, van onze Heerlykheits wege, ge-
„ ven voor Tollengeld, van elk Paard vier grooten, dat
„ men verkopen zal, van die genen, die Tolle schul-
„ dig zyn. Item die Markt van de gehoornde Beesten,
„ die ingaan zal op St. *Lucasavond*, en duren daar na
„ veertien dagen lang, en alzo voorts van Jaar tot
„ Jaar,

„ Jaar, en dus zullen wy hebben van elk Hoefbeeſt, „ dat men verkoopt, twee grooten, en van andere Goe- „ deren, als coſtumik is, ende geven daar op aan alle goede „ Liên, die die Jaarmarkten voorſz. verzoeken zullen, „ een goed, vry, vaſt en zeker geleide, veilig aldaar „ met hunne goederen te komen ter Markte, en van „ daar met hunne goederen te reyzen, durende den tyd „ van de Markt, voornoemt, uytgenomen die genen, die „ onze opentlyke vyanden zyn, en Ballingen onzer „ Landen: In Oirkonde dezen Brief, en ons Signet hier „ op gedrukt, gegeven op onzen Slote tot *Teylingen*, „ des Maandags den 27 dag in Juny 1412.

Op den 5 Juny 1421, geeft Graaf *Jan* aan die van *Schoonhoven* Vryheit van Tol, in alle zyne Landen.

Op den eerſten Auguſtus 1428, Confirmeert *Philip*, Grave van *Holland*, alle voorgaande Poinćten by zyn Oom *Willem* gegeven; en op den 16 Mey 1441, als Vrouw *Margariet* was overleeden, geeft de zelve *Philip* een Aćte van Confirmatie van alle Handveſten, en heeft *Schoonhoven* aan zig genomen.

Op den 11 September 1460, is by *Lodewyk* van *Blois* ingeſtelt voortaan te betalen 25 Ponden *Hollands*, tot een Erf-pagt voor hare Windmoolen aan de Gravelykheid.

Op den 16 July 1472, geeft Keyzer *Karel* aan die van *Schoonhoven* den Hop-Accyns in Erf-pagt, voor 100 *Philippiſche* Schilden, met magt om dezelven te hogen, of te lagen.

Op den 30 Juny 1515, bevestigt *Karel*, Prins van *Spanjen*, Graaf van *Holland*, enz. in den *Haag* zynde, aan die van *Schoonhoven* alle hunne Voorrechten, verkregen door de *Schoonhovensche* Heeren, Graven, en Gravinnen van *Holland*; dewyl zy dagelyks in die Voorrechten verkort, en dezelve kwalyk onderhouden wierden: gelyk in den volgenden Brief te zien is.

„ K*arel* by der Gratie Gods, Prince van *Spanjen*
„ enz. allen den genen, die dezen onzen Brief
„ zullen zien, Saluyt: van wegen onze beminde Bur-
„ germeesteren, Schepenen en Raad onzer Stede van
„ *Schoonhoven* voor hun, ende die gemeene Poorteren
„ en Ingezetenen der zelver Stede is ons tegenwoor-
„ dig vertoont, en te kennen gegeven geweest, hoe die
„ zelve toonderen en Inwoonderen van dien, begift
„ en gedooteert zyn van veele schoone Privilegien,
„ Handvesten, Vryheden en Exemptien, hunluyden
„ gegeven, ende gegunt by diverse Heeren van *Schoonho-*
„ *ven*, Graven en Gravinnen van *Holland*, en hebben ook
„ tot nu toe gebruyk gehad van veele goede gewoontens
„ en Possessien, die hun Toonderen, by onze Voorzaten,
„ Graven en Gravinnen, te meer stonden geconfir-
„ meert, en gevestigt zyn geweest.

Privilegien, Handvesten, Vryheden &c.

„ Ende want die voorsz. Toonderen in 't gebruyken
„ van de voorsz. Privilegien, Vryheden en Oude Pos-
„ sessien dagelyks verkort, en hun die niet wel onder-
„ houden, nog agtervolgt en worden, zoo hebben zy
„ ons ootmoediglyk gebeden en verzogt, die zelve
„ Vryheden, Exemptien, Privilegien, Oude Gewoon-
„ ten en Possesien, tot deze onze Huldinge ende aan-
„ komst, aan de Heerlykheid onzes Lands van *Hol-*

„ *land*

„ *land* te willen veſtigen, Confirmeren ende believen,
„ ende die te doen onderhouden, ende hun daar op
„ verleenen, en Expediëren onze Brieven in behoor-
„ lyke forme. Zoo iſt, dat wy deze zake overge-
„ merkt, ende daar op gehad 't Advis van onze lieve
„ en getrouwen, de Luyden van onze Rekening in
„ den *Hage, genegen wezende ter Bede van de voorſz.*
„ *Toonderen.* Wy hebben by goede Advize en Deli-
„ beratie van Raade geconfirmeert, belooft, geappro- Confir-
„ beert en geveſtigt, confirmeren, belooven, appro- matie.
„ beren en veſtigen, mits dezen onze Brieven, al zulke
„ Privilegien, Handveſten, Vryheden, Exemptien,
„ oude gewoonten en Poſſesſien, als zy hier voortyds
„ van de Heeren van *Schoonhoven*, Graven en Gra-
„ vinnen van *Holland*, deugdelyk verkregen, ende ge-
„ bruykt hebben, behoudelyk, dat die Vertoonders
„ gehouden zullen wezen, dezen Brief te prezenteren
„ in onze Rekenkamer, in den *Hage*, eer zy van den
„ Inhoude, ende effect van dien zullen mogen gebruy-
„ ken, om aldaar Geregiſtreert te worden, tot elks
„ zekerheit; ontbieden daarom, en bevelen onzen lie-
„ ven ende getrouwen Canſelier, Prezident, en Luy-
„ den van onzen Grooten, en Secreten Raade, Gou-
„ verneur en Stedehouder, onze Rechteren en Officie-
„ ren, Dienaren en Onderzaten, wien dat aangaan of
„ aanroeren mag, en elk van hun byzonder, zoo hun
„ toebehooren zal, dat zy die voorſz. Toonderen en
„ hunne nakomelingen doen, laten en gedoogen, en van
„ deze onze Gratie, ende Confirmatie, en Approbatie,
„ en van allen Inhoude van dezen, ruſtelyk, vrede-
„ lyk, en volkomelyk genieten, en gebruyken, zonder
„ hun te doen, ofte laten geſchieden eenig hinder, let-

H 2 „ zel

,, zel, of moeitenisse ter contrarie; want 't ons alzo
,, gelieft: t' oirconde onzen Zegel hier aan gehangen,
,, in den *Hage*, den laatsten Juny 1515.

Den 6 Augustus Anno 1515. *is van wegens die van* Schoonhoven *dezen Brief geprezenteert in de Rekenkamer*, *in den* Hage; *aldaar Geregistreert in 't bonte ruyge Register*, *beginnende primo January* 1500. *fol.* 208.

Karel, Prince van *Spanjen*, confirmeert de Voorregten, en Vryheden aan die van *Schoonhoven*, met dezen volgenden Brief.

,, K*arel*, by Gods Genade Prince van *Spanjen* enz.
,, allen den genen, die dezen Brief zullen zien,
,, Saluyt, van wegen onze beminde Burgermeesteren,
,, Schepenen, en Raad onzer Stede van *Schoonhoven*,
,, in den naam van de gemeene Poorteren en Ingeze-
,, tenen van dien, is ons tegenwoordiglyk vertoont,
,, ende te kennen gegeven geweest, hoe wylen Graaf
,, *Willem* van *Henegouwen* in *Holland*. Zaliger gedag-
,, tenisse, by zyne opene Brieven, in dato van den
,, Jare 1322, ende om redenen wille daar in begre-
,, pen, hunlieden toonderen gegeven, en vergunt heeft
,, gehad, onder andere Poincten en Vryheden, dat zy
,, Tolvry varen zouden voor alle onze Tollen van
,, *Holland*, en alzo vry wezen, als andere Vrye Ste-
,, den, en dat zy ook nergens Schot geven en zouden
,, van hunne goederen, dan binnen *Schoonhoven*, alzo
,, verre als zy daar hun Poort-recht hielden, als vorder
,, blyken mag by de voorsz. Brieven, waar van den In-
,, houd

Tolvry door alle de Tollen van *Holland*.

,, houd hier na volgt van woord tot woord. Wy *Wil-*
,, *lem* Grave van *Henegouwen.* Noteert dat deze Brief,
,, zo als dezelve hier geinſereert is, van woord tot
,, woord ſtaat op *pagina* 26 dezer *Beſchryvinge*, en
,, na het einde, zoo begint de Acte aldus: Ende hoe
,, wel die voorſz. Toonders, en hunne Voorzaten
,, van 't voorſchreve Privilegie tot nu toe deugdelyk
,, gebruyk hebben gehad, niettemin overmits die Brieven,
,, by foute van den Perkemente, verduyſtert en geſchil-
,, vert zyn, zoo hebben ons die zelve Toonders
,, ootmoediglyk gebeden, dat ons gelieve 't voorſz.
,, Privilegie te willen Confirmeren en te believen, ende
,, hun 't zelve te gunnen en verleenen, en hun daar
,, op doen expediëren onze Brieven in behoorlyke for-
,, me. Zoo iſt, dat wy deze zaake overgemerkt, en
,, daar op gehad 't Advis van den Luyden onzer Re-
,, kening in den *Hage*, die viſie en lecteur gehad heb-
,, ben van 't voorſz. Privilegie: Wy hebben den In-
,, houd van 't zelve Privilegie hier boven geinſereert,
,, met alle de Vryheden ende Exemptie daar in be-
,, grepen, by goede Advize en Deliberatie van Raden
,, geconfirmeert, geapprobeert, geveſtigt en belieft,
,, Confirmeren, Approberen, Veſtigen en believen Confir-
,, mits dezen, onze Brieven, en de Vryheid van nieuws matie.
,, gegeven en verleent, gunnen, geven en verleenen
,, by dezen, willen, ordonneren ende verklaren, dat
,, de voorſz. Toonders, en hunne Nakomelingen daar
,, af gebruyken zullen, in allervoegen en manieren, als
,, zy van 't voorſz. oude Privilegie tot hier toe gebruyk
,, hebben gehad, behoudelyk, en welverſtaande, dat zy,
,, al eer zy van den Inhoud van dezen zullen mogen
,, gebruyken, gehouden zullen wezen, dezen onzen

 ,, Brief

,, Brief te prezenteren, ende overtegeven in onze voorsz.
,, Rekenkamer, om aldaar geregiſtreert te worden,
,, tot zekerheid van elks Recht; ontbieden daarom
,, ende bevelen enz. als in de voorgaande Brief: gedaan
,, in den *Hage*, den laatſten Juny 1515,

In de Rekenkamer geregiſtreert, *als voren.*

In het zelfde Jaar, op den zelfden Dag, verleent *Karel*, Prince van *Spanjen*, aan die van *Schoonhoven* Vrydom van Tol, voor het geen in de Stadt word geſleten.

Op den 22 Auguſtus 1518, verleent *Karel*, Prince van *Spanjen*, aan die van *Schoonhoven* een Octrooy, by 't welke dat geordonneert word geen Dak te maken, dan hard, ende met ſteene muuren; des dat de Luyden, die van Riet Dak hard Dak maken, ter ſubſidie van de Stadt genieten zullen 14 ſtuyvers, op de Roede.

In het zelfde Jaar, op den 26 Auguſtus, verleent meergemelde *Karel* een Acte, waar by hy conſenteert aan 2 a 3 Perſonen om te mogen Timmeren buyten de Kruyspoort; alhoewel het zelve was verboden, dog dit uyt zonderlinge oorzake; dog dat, zo haaſt als zy verzogt ofte geordonneert worden van de Heeren van *Schoonhoven*, dat zy het moeten afbreeken.

Acte gepaſſeert in de Rekenkamer, *den* 6 *February* 1519. *van de Geſchillen*, *die tuſſchen* Schoonhoven, *en die van* 'sHeer Aartsbergen *zyn ontſtaan*, *welkers Inhoud is*, *als volgt:*

,, Zoo iſt, dat by hunluyder Conſent geappoinc-
,, teert is, als dat alzulke overſlagen, als tot den
,, dage

„ dage van huyden gemaakt zyn, hun effect forteeren „ zullen, behoudelyk, dat van nu voortaan dezelve „ van Setters Borgen, *geen Settinge of ommeslag meer* „ *maken zullen, of ten mergentale tot* Schoonhoven „ *t'huys behoorende, tot laste van de Eigenaars*; maar „ zullen de Pagters van de zelve Landen Taxeeren, naar „ hunne Keuren ende Bruykwaren, naar ouder her- „ komen, agtervolgende de Ordonnantie van de Ver- „ pondinge, zulks dat de Eygenaar daarinne niet en „ gelde. Actum in de Kamer, dato als boven.

Op den 21 February 1532, is nog aan die van *Schoonhoven* verleent een Acte, waar by blykt de eigendom, die de Stadt competeert van de plaats, genaamt het Heylige Kruys.

Copie *van't Octrooy van de Markten, daar of gerenuncieerd is voor den Grooten Raad tot* Mechelen, *by die van* Schoonhoven; *maar blyft die Paardemarkt in dezelve begrepen in zyn Viguer, blykens het voorgaande Privilegie.*

„ K*arel* by der Gratie Gods, Rooms Keyzer enz. „ doen te weten aan alle tegenwoordige ende toe- „ komende, dat wy ontfangen hebben de ootmoe- „ dige Supplicatie van onze beminden, die Burgermee- „ steren, Schepenen ende Raad onzer Stede van *Schoon-* „ *hoven*, zoo voor hunlieden, als om, ende in den „ naam van de Poorteren ende Inwoonderen der zel- „ ver Stede inhoudende, hoe dat men in den Jaare Veer- „ tien-hondert ende twaalve, wyle *Willem* Palsgrave „ op den *Rhyn*, Grave van *Holland*, wiens Ziele „ Godt genadig zy, den Supplianten, of hunnen Voor-

„ zaten

,, zaten by Privilegie verleend heeft gehad een Vrye
,, Jaarmarkt van Paarden, te weeten van St. *Martyns*
,, *Translatio* tot veertien dagen daar na geduurende,
,, ende een Hoorn-beeften Markt alle Jaar, op Sinte
,, *Lucas avond*, en veertien dagen daar na volgende;
,, gevende aan die zelven, die dezelve Jaarmarkt bezoe-
,, ken zouden, vry, vaſt-gelyde, om met hunne Goederen
,, en Koopmanſchappen tot *Schoonhoven* voorſz. te ko-
,, men marten, en vertrekken den voorſz. tydt gedu-
,, rende; en alzulks hebben de Supplianten voorſz. dien
,, Vrydom van dezelve Markten, tot nu toe, onder-
,, houden, ſtellende voor die Poorten derzelve Stede,
,, ende elders, daar 't van noden geweeſt is, de tykenen
,, en toonen, gelyk, ende in aller manieren, als men in
,, andere Plaatzen, op gelyke Markten, doende is; maar
,, alzo zekere Jaaren herwaards de zelve Stede, die
,, ... is van onze Landen van *Holland*, zeer
,, beſchadigt, en gemoleſteert is geweeſt met den Oorlog,
,, byzonder van de *Gelderzen* en *Stichtzen*, zoo en
,, is 't niet wel mogelyk geweeſt, die voornoemde Jaar-
,, markten te onderhouden; zulks als die gewoonelyk
,, waren op dezelve Markten te komen, gelyk als ver-
,, vreemt zyn van de zelve Markten; daar door die voorn.
,, Stede, en Inwoonders van dien, boven die grote
,, ſchade en verlies, dat zy gehad hebben, ter cauſe
,, van de voorſz. Oorloge, tot groote armoede geko-
,, men zyn, nu . . . dat die voorn. Supplianten
,, zeer belaſt zyn met veele, en diverſe Losrenten en
,, Lyfrenten, die zy noodelyk in de voorn. Oorlogen
,, hebben moeten verkopen, en daar en boven alle
,, dagen moeten helpen dragen onze Beede en Subſi-
,, die, en grote noodzalyke koſten, en reparatien aan
,, de

,, de zelve Steede Muuren, Veſten, en Poorten gedaan
,, hebben, en alle dagen doen moeten, 't welk een
,, grote merkelyke Somme van Penningen gekoſt heeft,
,, en nog koſten zal, zoo dat de voorſz. Supplianten
,, de voorſz. laſten niet wel en zullen kunnen dragen,
,, ten zy, dat zy by ons geholpen worden, alzo zy zelfs
,, ons daaromme ootmoediglyk aangemaant hebben,
,, 't gunt des voorſz. is, in ons bekomen voorſz. Octroy,
,, en Privilegie van Graave *Willem*, ende de voornoemde
,, twee Markten te vernieuwen, ende de Supplianten
,, daar toe conſenteeren een Vry Kaas, en Booter-
,, Markt binnen de voornoemde Steede te mogen hou-
,, den; beginnende op dien *Octaaf* van St. *Pieter* en
,, *Paulusdag*, den 17 July, gedurende den tydt van
,, veertien dagen, als vooren, gevende allen den genen,
,, die dezelve Markten binnen de voornoemde Steede
,, zullen frequenteeren, goet, vry, vaſt en zeker ge-
,, leyde, omme aldaar met hunne goederen te komen,
,, en te Markten, en van daar met hunne goederen te
,, ſcheyden, gedurende den tydt van de voornoemde
,, Markt, en hun Luyden daar van te verleenen, en
,, doen Expedieeren onze opene Brieven, in behoorlyke
,, forma. Zoo iſt, dat wy die zake voorſz. overge-
,, merkt, en hier op gehad 't Advis, eerſt van onzen
,, lieven en getrouwen Raad Meeſter *Reinier Brunt*, on-
,, zen Procureur Generaal van *Holland*, en *Crispyn*
,, *Janze* van *Boshuyzen*, onzen Rentmeeſter Gene-
,, raal van *Zuydholland*, dewelken, by ons ordonnee-
,, ren en bevelen, hun Luyden, op 't gunt dat voorſz.
,, is, geconfirmeert hebben, en daar na van onze
,, lieve en getrouwe, die Luyden van onze Reke-
,, ninge in *Holland*, den voornoemden Toonderen ge-

„ negen wezende, op hunne Beede en Supplicatie, en
„ begeerende de welvaart en vorderinge onzer voorsz.
„ Steede van *Schoonhoven*, hebben by goeden Advize
„ en Deliberatie van Raade voor ons, en onze nako-
„ melingen, Graven, en Gravinnen van *Holland* ge-
„ gunt, Geoctrojeert en gewillekeurt, uyt onze rech-
„ te wetenschap, auctoriteyt en volkomen Magt gun-
„ nen, Octrojeren en Willekeuren hun Luyden, ge-
„ vende Oorlof en Concent, uyt zonderlinge Gratie,
„ by deze onze Brieven te mogen opstellen, doen on-
„ derhouden en continueeren, voortaan ten Eeuwigen
„ Dage, in onze voorsz. Steede van *Schoonhoven*, een
„ Vrye Paarde-Markt, en twee andere Markten van
„ Zuyvel en Beesten s'Jaars, te weeten, die Paarde-
„ Markt, op den Eersten Dag van Juny, ende die an-
„ dere Markten, te weeten van Zuyvel, Boter en Kaas,
„ op *Dotam* van St. *Pieter* en *Paulus*, den 17 July,
„ en van de Beesten, op St. *Lucasavond*, en gedu-
„ rende die voorsz. Markten veertien dagen daar na,
„ dewelke drie Markten wy bevryt hebben, en be-
„ vryden by deze onze Brieven, Octrojerende en Ac-
„ corderende by dezelven allen Koopluyden, en anderen
„ Perzoonen, van wat Staat of Conditie zy zyn, die
„ dezelve Markten zullen willen frequenteren ende be-
„ zoeken, dat zy aldaar zullen mogen komen, met
„ hunne Paarden, Koeyen, Schapen, Varkens,
„ Kalveren en andere Beesten; en ook brengen, Boo-
„ ter, Kaas ende ander Zuyvel, ende die aldaar Koo-
„ pen, Verkopen, en vertoeven, en hunne Neringen
„ en Koopmanschappen doen, alzo hun dat goeddun-
„ ken zal, Vry, Veylig en Ongelet, zonder dat zy,
„ of ieder van hun, gedurende die voorsz. Vryheit,
„ gaan,

„ gaan, zitten, ende wederom keeren, gevangen, be-
„ kommert, gearresteert ofte gemolesteert zullen mo-
„ gen wezen, in Lyve ofte in Goederen, ter Cause
„ van eenige Schulden, in eeniger manieren, zoo verre
„ die Schulden in die voorsz. Markten niet gemaakt en
„ waren, in welk geval zy gehouden zullen wezen,
„ daar van te verantwoorden voor de Justitie, daar,
„ en alzo het behoren zal: ende uyt onze meerdere
„ Gratie, hebben de Perzonen, die de voorsz. Mark-
„ ten hanteren en bezoeken zullen, mitsgaders hun
„ Goed, dat zy aldaar brengen, voeren en verkopen
„ zullen, genomen en nemen, by dezen in onze pro-
„ tectie, Sauvegarde en zonderlinge bescherminge, tot
„ zekerheit van hunne Perzonen, en Conservatie van
„ hunne Goederen, en Rechten, alleenlyk onze Schuld,
„ en om andere Rechten, mitsgaders onze Vyanden,
„ en Rebellen, en voort de Ballingen ende Gewekenen,
„ of Vlugtigen onzer Landen, hier inne alleenlyk
„ gereserveert en uytgescheiden, behoudens nogtans,
„ dat die onvrye Perzonen gehouden worden te be-
„ talen ons behoorlyk Tolrecht van *Blois*, te
„ weten, van elk Paard, dat verkogt word, vier grooten
„ *Vlaams*, boven het gunt zy ons als Grave van *Hol-*
„ *land* in onzen groten Tol schuldig zyn, mits ook
„ betalende onze gewoonelyke Rechten van Hoorn-
„ beesten, en andere onvrye Goederen, welverstaande
„ ook, dat de voorsz. Koopluyden, en andere Perzonen,
„ die die voorsz. Markten bezoeken zullen, onder dexel
„ van vryheit, geen zaken zullen mogen doen, in præjudi-
„ tie of agterdeel van hunne Crediteuren en Schuldenaa-
„ ren; Ontbieden daaromme, en beveelen, aan onze lieve
„ en getrouwe, den Hoofd Præsident, en Leeden van

„ onze Secrete en Groote Raaden , Stadhouderen,
„ Eersten, en andere Luyden van onzen Raade, in *Hol-*
„ *land* en *Utrecht*, Steeden van *Dordrecht*, *Delft*,
„ *Leyden*, *Haarlem*, *Amsterdam*, *Gouda*, en alle
„ andere onzen Rechten Justitiërende en Officiëren-
„ de, wien dat aangaan zal mogen, hunnen Stedehouder,
„ ende een iegelyk van hun, zoo hun toebehoren zal,
„ dat zy den voorsz. Toonderen, in den naam als bo-
„ ven, doen, laten en gedogen van deze onze tegen-
„ woordige Gratie, Octrooy, en van allen Inhoude
„ van dezen, in diervoege en maniere vooren ver-
„ haalt; Rustelyk, Vreedelyk, Eeuwiglyk genieten
„ en gebruyken, zonder hun Luyden, nog den ge-
„ nen van de Conditie voorschreven, die die voorsz.
„ Markten zullen bezoeken en hanteren, doen of laten
„ geschiên, nu, nog in het toekomende, eenig hinder
„ letzel of moeijenisse in Lyve, nog in Goederen,
„ ter contrarie; Bevelen voorts den voorsz. van onze
„ Raaden in *Holland*, en alle anderen, dien het beho-
„ ren zal, dat zy dezen onzen Brief, en Octrooy doen
„ kondigen en uytroepen, elk in het zyne, daar men
„ gewoonlyk is Uytroepinge, en Publicatie te doen,
„ op dat nooid zy, en zy byden Supplianten, ver-
„ zogt werden; want ons alzo belieft: en ten einde dat
„ dit goed, vast en gestadiglyk blyve, ten Eeuwigen dage;
„ zoo hebben wy ons Zegel daar aan doen hangen; be-
„ houdelyk in andere zaken ons Recht, en eenen iege-
„ lyk het zyne in alles; gegeven in onze Steede van
„ *Brussel*, in de Maand January, in het Jaar onzes
„ Heere 1534.

In

In 't Jaar 1539, in de Maand April, Confirmeert *Karel*, *Rooms* Keyzer, by een Acte het Octrooy van de Markten, van dato den 27 Juny, Anno 1412; luydende dezelve Acte van Confirmatie, als volgt:

„ Karel, by der Gratie Gods, *Rooms* Keyzer,
„ enz. doen te weeten, dat wy ontfangen heb-
„ ben de Ootmoedige Supplicatie van onze beminde
„ Burgermeesteren, Schepenen en Raade, onzer Steede van
„ *Schoonhoven*, zoo voor hun Luyden, als over, en in
„ den naam van alle de Poorteren en Inwoonderen derzel-
„ ver Steede, Inhoudende, hoe dat wylen Hertog
„ *Willem* van *Beyeren*, Grave van *Holland*, *Zeeland*,
„ Heere van *Vriesland*, by zyn opene Brieven en
„ Privilegie, gegeven den 27 dag Juny, in het Jaar
„ 1412, die voorsz. Steede verleent heeft twee Vry-
„ markten, s' Jaars; de een beginnende den vierden July,
„ en veertien dagen daar na gedurende, en de andere,
„ op St. *Lucasavond*, in de Maand van October, ook
„ met Vrydom van veertien dagen, omme binnen de
„ zelve veertien dagen te komen Markten, en weder-
„ omme te keeren, vry en onbekommert van Lyf, en
„ Koopmanschappen; breeder blykende by het zelve
„ Privilegie, geschreven in Papieren, (daar of de In-
„ houd reeds gedrukt te zien is, op *pag.* 56.) Van wel-
„ ke Privilegie zy Supplianten Rustelyk en Vreedelyk
„ gebruykt en geüseert hebben, tot dezen dage toe,
„ en in deugdelyke Possessie van dien; maar alzo het
„ zelve Privilegie geschreven, en bezegelt is in Papier,
„ als voorsz. is, en van ouderdom versleeten en ver-
„ gaan, verdugtende daar door namaals gefrustreert
„ te worden van het zelve Privilegie, en oude inme-

 „ mo-

„ moriaale Posseſſie van dien, zoo hebben die voorſz.
„ Toonders ons ootmoediglyk gebeeden, dat ons belie-
„ ven zoude, het zelve Privilegie van Graaf *Willem*, en
„ die oude Posseſſie, en gebruyk van dien, zulks als
„ zy het zelve tot nog toe gebruykt hebben, te Con-
„ firmeeren en Approbeeren, ende daar op doen Ex-
„ pedieeren onze opene Brieven van Confirmatie in
„ zulke zaaken dienende: Zoo iſt, dat wy, de zaake
„ voorſz. overgemerkt, en begerende de welvaart en vor-
„ deringe onzer voorſz. Steede van *Schoonhoven*, en
„ dat die Koopmanſchap aldaar . . . hebben mag,
„ genegen wezende ter Beede en begeerte van de voor-
„ ſchrevene Supplianten, ook hebben, by Advize en De-
„ liberatie van onze lieve en getrouwe, de Hoof-
„ den en Leeden van onzen Secreten Raad, die voor-
„ ſchreve Brieven van Privilegie boven geinſereert,
„ geconfirmeert, geratificeert ende geapprobeert, con-
„ firmeeren, ratificeeren en approbeeren, uyt zon-
„ derlinge onze Gratie, by deze onze Brieven, willen-
„ de, dat die voorſz. Toonders van het voorſz. Pri-
„ vilegie zullen voortaan gebruyken, zoo verre zy
„ nogtans daar van tot nog toe wel, en deugdelyk ge-
„ bruykt en geüſeert hebben; ontbieden daeromme
„ en beveelen aan onze lieve en getrouwe de Hoofden,
„ Præſidenten, Luyden van onzen Secreten, en groo-
„ ten Raad in *Vlaanderen*, Steedehouders, Eerſte en
„ andere Luyden van onzen Raade in *Holland* en
„ *Utrecht*, Rentmeeſters van Beweſter ende Beöoſter-
„ ſchild in *Zeeland*, en alle andere onze Juſticierende
„ eñ Officieren, wien dit aangaan zal mogen, hunne
„ Steedehouders tegenwoordig, en toekomende, ende
„ een iegelyk van hun, zoo hem toebehoren zal, dat

„ zy

„ zy van deze onze Confirmatie, Ratificatie, en van al den
„ Inhoude van dezen in de maniere voorſz. doen laten,
„ en gedogen den voorſz. Toonderen en hunne Nako-
„ melingen Ruſtelyk, Vreedelyk en Eeuwiglyk genie-
„ ten ende gebruyken, zonder hunlieden te doen ofte
„ laten geſchiên eenig hinder, letzel of moeijeniſſe,
„ ter contrarie: want het ons alzo belieft; ende ten einde
„ dat dit goed, vaſt ende geſtadig blyve ten Eeuwi-
„ gen dage; zoo hebben wy ons Zegel hier aan
„ doen hangen, behoudelyk in andere zaaken ons
„ Recht, ende een iegelyk het zyne in allen; gegeven
„ in onze Stad van *Bruſſel*, in de Maand van April,
„ inhet Jaar onzes Heeren 1539.

Ordonnantie *op de klagten van* Haaſtrecht, Stolwyk, Vliſt *ende* Bergambagt, *gelegen in den Bailliuwſchappe van* Blois, *klagende aan de Koninginne Regente, dat de Officier geen goede Ordre houde, in't nomineren van de Mans-Mannen van* Blois; *en is by de zelve Regente geordonneert als volgt:*

„ Dat van nu voortaan de Bailliuw van *Schoonho-*
„ *ven*, tegenwoordig, en andere toekomende
„ gehouden zullen zyn, elken Jaare, op zynen Eed, te
„ nomineren veertien Perzoonen van de nutſten ende
„ bekwaamſten, die hy zal konnen vinden, daar af die
„ vieren zullen wezen van de Stede van *Schoonhoven*,
„ en de andere tienen van de Dorpen boven geſpecifi-
„ ceert, zonder het een Dorp meer te bevorderen dan
„ het ander, maar daarinne egaliteit houden, zoo verre
„ dat doenlyk wezen zal, ende die zelve Veertien

„ Per-

,, Perzonen presenteren, op St. *Martens avond*, in No-
,, vember, den Stadhouder van *Holland*, of den genen,
,, die onder hem zyn, of zullen wezen gecommitteert,
,, in den *Hage*, ter vernieuwing van de Wetten van *Hol-*
,, *land*, omme daar uyt te kiezen, en te nemen Zeven van
,, de suffisanste ende bekwaamste van hunluyden, de-
,, welken gehouden zullen wezen te doen den behoor-
,, lyken Eed, in handen van den voorsz. Bailliuw van
,, *Schoonhoven*, en dat Jaar met den voorsz. Bailliuw
,, Justitie administreren, mits ontfangende van elke
,, Vierschaare hare presentie, te weten, die van buyten
,, zes stuyvers, en die van binnen vier stuyvers, die de
,, voorsz. Bailliuw gehouden zal wezen te verleggen,
,, en weder te repeteren van de Partye, die succumbee-
,, ren zal; ende, indien daar veele Partyen op eenen dag
,, waren, zoo zullen als dan die zelve kosten onder
,, hunlieden gesmaldeelt worden: Ordonneerende voorts,
,, zoo wanneer 't van noode zal wezen, te trekken om
,, Consultatie; de dispositie zal daar of toe behooren
,, den voorsz. Bailliuw, en den Mannen by pluraliteit van
,, voiser, ende opinien onder henluyden, ende dat
,, zoo lang het de K. Majesteit gelieven zal, ende tot
,, zyne K. M. nakomelingen weder zeggens: gegeven
,, in *Brussel*, op den 21 April, Anno 1539.

Op den 24 Mey, in het Jaar 1541, verleent Keyzer *Karel*, (wegens het verschil, tusschen die van *Gouda* en *Schoonhoven*, aangaande een Zuyvel Jaarmarkt ontstaan) een Brief, waar by hy het Octrooy van de Paardemarkt Confirmeert, wyl dat van de Zuyvelmarkt is Gerenunciëert.

,, Karel, by der Gratie Gods *Rooms* Keyzer, enz.
,, al den geenen, die dezen onzen Brief zullen
,, zien

„ zien Saluyt : van wegen onze beminde Burgermee-
„ ſteren , Schepenen en Regeerderen onzer Steede van
„ *Schoonhoven* , zoo voor hun , als over, en in den
„ naame van de gemeene Poorteren der zelver Steede,
„ is ons vertoont geweeſt ; hoe dat wy , in de Maand
„ van January 1534, den Toonderen verleent hebben
„ gehad drie Vrye Markten , te weeten , een Vrye
„ Paardemarkt , beginnende den eerſten dag Juny , en
„ nog twee andere Markten , den een van Zuyvel,
„ Booter, Kaas, beginnende op *Dotam* van St. *Pieter*
„ en *Paulusdag* , den 6 dag July , en de andere van
„ Beeſten op Sinte *Lucasavond* , ende geduurende die
„ voorſz. Markten veertien dagen daar na ; van welke
„ Markten de Toonders in Poſſesſie zyn geweeſt :
„ nu is het zoo , dat hier na queſtie gerezen is voor
„ onzen lieven en getrouwen den Præſident , en Luy-
„ den van onzen grooten Raad te *Mechelen* , alwaar
„ by die Regeerders onzer Steede van *ter Goude*, voor
„ haar Intereſt, geſuſtineert word , dat die Markt van
„ den zesden July den Supplianten verleent Præjudi-
„ tionabel was , cauſe van eenige Markten van de zel-
„ ven van *ter Goude*, nemende concluſie tegens de
„ voorſz. Toonders , dat zy verklaart zouden wor-
„ den quade Oppoſanten , en hunluyder voorſchreve
„ Octrooy , nul , en van onwaarde , ten minſten ,
„ Subreptief en Obreptief , en voor zulks gero-
„ jeert , gecaſſeert en geannulleert , in zoo verre als
„ het nood ware , en die anders met dat die van *ter*
„ *Goude* hunne Markten , en zonderlinge van de Zuy-
„ velmarkt van St. *Jacob* continueeren zoude , ende
„ voorts , dat de Toonders zouden worden gecondem-
„ neert in de Koſten van de voorſchreve inſtantie ;

,, niet te min, die voorſz. van *ter Goude* verklaarden
,, voorts in hunne fruſture, dat omme Pais en Vreede
,, te onderhouden tuſſchen de voorſz. Steeden, geburen
,, wezende met malkanderen, zy prætendeerden, en
,, waren te vreede den Toonderen te laten gebruyken
,, den Effecte van hunluyder voorſz. Octrooy, behal-
,, ven alleenlyk van de Zuyvelmarkt, die beginnen
,, zoude den 17 July, en duuren veertien dagen, aan-
,, gaande welke pointen zy ſuſtineerden die revocatie
,, des voorſz. offerte in præſentatie; ende hier na die
,, voorſz. Toonders aanmerkende, dat die voorſchreve
,, Steede groote laſten heeft te dragen, en ſupporteeren
,, ter cauſe van onze Beede, en diverſe Lyfrenten,
,, reparatie, ende onderhoudeniſſe der zelver Steede,
,, overmits dat die leggende is op die Frontieren,
,, waarom hun Toonderen niet en diende, of gelegen
,, was die zelve Steede te houden in Proceſſe; zoo
,, hebben wy uyt kragte van zekere Procuratie by hun
,, Luyden gepaſſeert, in dato den 18 dag van April
,, 1539, by hunnen Procureur uyt ſimpelheit doen
,, renonceeren het Effect, Kragt en Vigeur van onze
,, voorſz. Brieven van Privilegie, hoewel dat in onzen
,, grooten Raad anders geen queſtie en was, dan van
,, de Markt, beginnende den 17 July, en der Toon-
,, deren meeninge anders niet en was, dan omme te
,, renonceeren van de zelve Markt, beginnende den
,, 17 July, en zoo voorts; die van *ter Goude* waren
,, te vreeden den Toonderen te laaten gebruyken van
,, den Effecte van hun voorſz. Octrooy, behalven
,, de Zuyvelmarkt van den 17 July, ende ſuſtineeren-
,, de anders niet de revocatie van het voorſz. Octrooy,
,, dan aangaande de Zuyvelmarkt; des niet tegenſtaan-

,, de

„ de de voorſz. Præſidenten, Luyden van onzen groo-
„ ten Raad hebben die voorſchreve Procuratie ver-
„ klaart niet ſufficant, mits welke die voorſz. Toon-
„ ders het zelve conſiderende, en begeerende te ſchu-
„ wen alle voordere Proceſſen, koſten en moeite
„ hebben gepaſſeert andere Procuratie, in dato den
„ eerſten July 1540, omme uyt den naam der voorſz.
„ Steede te renonceeren den voorſz. Proceſſe en In-
„ ſtantie, ende den voorſz. van *ter Goude* te accordee-
„ ren hunnen voorſz. Eys en Concluſie, welke renon-
„ tiatie gedaan, en verleent is by den Procureur van
„ de voorſz. Toonderen, en geamplećteert by den
„ Procureur van *ter Goude*; zoo dat wy by conſent
„ van de voorſz. Toonderen, en tot hunluyder ver-
„ zoek, henlieden gecondemneert hebben te onder-
„ houden die renontiatie by hunlieden gedaan van zul-
„ ke Proceſſe en Inſtantie, als voren in het voorſchreve
„ Oćtrooy daar of queſtie was, en der zelver Inſtantie
„ verklaart nul, ende van onwaarde, als Subreptief en
„ Obreptief, en het zelve Oćtrooy voor zulks gerevo-
„ ceert, gecaſſeert en geannulleert; de zelve Toon-
„ ders condemnerende in de koſten van de Inſtantie,
„ als by de voorſz. condemnatie, in dato den 21 dag
„ van July 1540, blyken mag; ende het zy zoo, dat
„ de Toonders dugten, dat overmits, dat die voorſz.
„ condemnatie gedaan op de leſte willige renontiatie,
„ zy hunne Paardemarkt verliezen zouden, hoewel
„ daar van geen queſtie geweeſt is, als boven, en dat
„ geen van onze Steeden of Onderzaten omtrent *Schoon-*
„ *hoven* gezeten by de voorſz. Paardemarkt van den
„ eerſten Juny verkort en beſchadigt zyn, het welk
„ komen zoude tot grooten agterdeele der voorſz. on-

,, zer Steede van *Schoonhoven* , ten zy dat hun by ons
,, hier inne voorzien worde van onze Gratie , ons
,, daaromme ootmoediglyk biddende , dat ons believe
,, hun te gunnen . en te verlenen die voorſchreve Vrye
,, Paardemarkt , beginnende Jaarlyks den eerſten Juny ,
,, met de Vryheit van veertien dagen , ende daar op
,, doen Expediëren onze opene Brieven in zulke zaken
,, dienende : Zoo iſt , dat wy , die zaken voorſz. over-
,, gemerkt , begerende die welvaart en onderhoude-
,, niſſe onzer voorſchreve Steede van *Schoonhoven* , ge-
,, negen wezende ter Beede , en begeerte van de voorſz.
,, Toonderen , hebben verklaart , en verklaren by dezen ,
,, dat onze meeninge en wille is , dat , niet tegenſtaan-
,, de die voorſz. condemnatie geſtut op de renontiatie
,, van den Toonderen , zulks als boven , onze voorſz.
,, Brieven van Octrooy , zoo verre als roert die voorſz.
,, Vrye Paardemarkt , beginnende op den eerſten dag
,, Juny , met die Vryheit van veertien dagen , zullen
,, ſorteeren hunnen volkomen Effecte , dezelve als daar
,, of revaliderende , by dezen conſenteerende , dat de
,, voorſz. Toonderen , mitsgaders de Koopluyden , en de
,, andere , die dezelve Paardemarkt zullen frequentee-
,, ren , ende bezoeken zullen , van den Inhoude der-
,, zelver Brieven van Octrooy gebruyken , zoo zy de-
,, den , en hadden mogen doen , voor de voorſz. renun-
,, tiatie ende condemnatie , met datter na gevolgt is ;
,, ontbieden daaromme , en beveelen onzen lieven en ge-
,, trouwen den Hoofd Præſident , en Leeden van on-
,, zen Secreeten Raad , Præſident , en Luyden van on-
,, zen Raade in *Brabant* , Stadhouders , Eerſte en an-
,, dere Luyden van onze Raaden in *Holland* en *U-*
,, *trecht* , Bailliuw van *Schoonhoven* , en alle andere onze

,, Rech-

,, RechterenJusticierende,enOfficieren, wien dat aangaan ,, zal mogen, hunnen Stedehouder, en een iegelyk van ,, hun, zoo hun toebehoren zal, dat zy van deze ,, onze Gratie, Declaratie, Renovatie, en van allen ,, Inhoude van deze, doen, laten en geschiên, den ,, voorsz. Toonderen rustelyk en vreedelyk genieten ,, en gebruyken, zonder hun Luyden te doen, nog te ,, laten geschiên eenig hinder, letzel of moeijenisse, ,, ter contrarie; want ons alzo gelieft: des ter oirkon- ,, de, zoo hebben wy onzen Zegel hier aan doen han- ,, gen, gegeven in onze Steede van *Brussel*, den 24 ,, Mey 1541.

Consent *tusschen den Heere* van Brederode, *Vry-Heer van* Vyanen, *en de Stadt* Schoonhoven, *over Tolvry te* Ameyden, *en het Bruggeld te* Lakervelt.

,, Wy *Reynold*, Heere van *Bredenrode*, Vry- ,, Heer van *Vyanen*, Burggraaf te *Utrecht*, ,, enz. ende wy Burgermeesters, Schepenen ende Ra- ,, den der Steede *Schoonhoven*, in den naame, en voor ,, de gemeene Poorteren der zelver Steede, ter andere ,, zyde, doen te weeten eenen iegelyk, dat alzo wy ,, onderlinge geschillen gehad hebben van de Tollen ,, te *Ameyde*, ende van de Tolle-Veere, ende Brug- ,, geld te *Meerkerk*, van welke geschillen wy te za- ,, men vriendelyk en minnelyk geaccordeert zyn, in ,, der maniere hier na volgende.

,, Eerst hebben wy *Reynold*, Heere van *Brederode*, ,, Vry-Heer tot *Vyanen* voorsz. geaccordeert, ende ge-

Tolvry te *Ameyden.*

,, consenteert die voorschreve van *Schoonhoven* Tolvry
,, te mogen varen voorby onzen Tolle te *Ameyde* , te
,, Water ende te Lande, voor hunne Perzoonen en hun-
,, ne Goederen , Wagenen en Schuyten hun Luyden
,, toebehoorende , ofte by hun gehuurt , behoudelyk,
,, dat zy zullen toonen een behoorlyken Tolbrief, gee-
,, ne goederen dan den Poorteren van *Schoonhoven* toe-
,, behoorende, onder dexel van deze Vryheden voor-
,, by den voorschreven Tol te *Ameyde* te voeren, ofte
,, passeren.

,, Ende aangaande den Tol-Veere , ende Bruggeld te
,, *Meerkerk*, zullen die van *Schoonhoven* voorsz. be-
,, taalen in maniere hier na volgende. Eerst zullen
,, die Poorteren van *Schoonhoven* voorsz. van een Hoet
,, Raapzaad , Tarw ende Rogge , dat te *Meerkerk*
,, over de Veerbrugge van *Lakervelt* gevoert zal worden,
,, geven eenen stuyver ; maar het geen voorby de zelve
,, Brugge , ofte daar onder door varen zal , van elk
,, Hoet eenen halven stuyver , ende zoo voorts van alle
,, deze volgende Koopmanschappen , 't welk ik , kort-
,, heids halve, op de volgende manier stelle.

Garst , Kennipzaad , Boonen , Erweten , Wikke ofte Boekweyt van 't Hoet , dat over de voorsz. Brugge gevoert word een halven Braspenning , en dat daar door, of voorby gevoert word, van 't Hoet drie Duyten

Van Haver , Spelt , 't Hoet , dat over de Brugge word gevoert, agt Penningen , daar door , ofte voorby, een Oortje.

Van een Hoorn-Beest , ofte Paart over de Brug gaande een Duyt ; voorby , of onder door, een Penning; des zullen twee Hokkelingen , ofte twee Kalveren,

of twee Veulens passeren voor een Hoorn-Beest, ofte een Paart.

Twee Verkens, twee Schapen, vier Lammeren zullen geven van over de Brug gaande een Duyt, onder, door of voorby, een Penning; des zal de Dryver met het oneffen Schaap ofte Lam, zoo'er een is, vry zyn.

Van een Vlot Hout, waardig 500 Gulden, zal men geven 20 stuyvers, meerder of minder, naar advenant.

Van een Wagen Hennip een stuyver, en als 'er onder door, of voorby gaan, half Geld.

Een Wagen Hoepen agt Penningen, onder door, of voorby, vier Penningen.

Yder Perzoon te Wagen, of te Voet, een Penning, 't zy hy daar over, ofte onder door passere.

Te Paart passerende zal men geven een Duyt.

Indien Burgers van *Schoonhoven* aldaar Beesten weyden, zullen zy geven als van outs, enz.

Deze Acte is geteykent den 14 *February* 1546.

Op den 26 Juny 1546, is door den grooten Raad te *Mechelen* Sententie gewezen, nopens die Markt van den 17 July, tusschen die van *ter Goude* en *Schoonhoven*, en daar by die Zuyvel-Markt, die op den 6 July te *Schoonhoven* als een Vrye Markt plag worden gehouden, vernietigt, en te niete gedaan; Volgens Sententie daar nog van zynde; dog vermits in den vorigen Brief, van den 24 Mey 1541, voor het grootste gedeelte genarreert zyn de motiven van die Processe, zoo hebben wy onnodig geoordeelt de geheele Sententie Verbotenus te laten volgen.

Brief,

Brief, *van dato den* 9 *November* 1547, *waar in door Keyzer* Karel *in een eeuwige Erfpagt word gegeven het Erf en de plaatze, daar het Kasteel plag te staan, voor een halven Gouden Reaal* Karolus, *verschynende* Bamisdag, *en luyd:*

„ K*arel*, by der Gratie Gods *Rooms* Keyzer, enz.
„ allen den geenen, die dezen tegenwoordig zien
„ zullen, Saluyt: wy hebben ontfangen die ootmoe-
„ dige Supplicatie van onze wel beminde, die Bur-
„ germeesteren en Regeerderen onzer Steede van *Schoon-*
„ *hoven*, over, en in den naam van de gemene Poor-
„ teren en Inwoonderen aldaar, Inhoudende, hoe dat
„ wy omtrent die voorsz. Steede leggende hebben een
„ Plaats en Erve, groot omtrent een Mergen en twin-
„ tig Roeden Lands, daar dat oude Kasteel met die
„ Voorburgt op plag te staan, en welke by kwade for-
„ tuyne afgebrant, en geheel met de Fondamenten in
„ den gront afgebroken en uytgeroeyt zyn, zoo dat,
„ mits dien 't voorsz. Erf vol heuvelen, dalen en grup-
„ pelen is, welk Land en Erve onze voorsz. Steede
„ in Pagte gehad heeft, den tyd van zes Jaren, om zes
„ *Karoli* Gulden s'Jaars, met Expresse Conditie, dat
„ die van *Jaarsveld* hunne Aarde daar uyt zouden mo-
„ gen halen, om hunne Kade, en hunne Water-Sluys daar
„ mede te dammen en te maken, welke Pacht, *Kersmis*
„ eerstkomende van dit jegenwoordige Jaar Seven-en-
„ veertig, Expireren zal; ende het zy dat onze voorsz.
„ of die Schutters van die Voetboge aldaar hebben,
„ ende hun toebehoort een kleyne Erve, genaamt die
„ oude Doelen, groot omtrent anderhalf Hond, en
„ vyf-en-twintig Roeden Lands, gelegen in 't Hofland

„ ons

„ ons toebehorende, ſtrekkende van de *Booterſloot* af
„ Ooſtwaarts op, zoo die nu gegraven leyt, en is ver-
„ huurt den tyd van agt Jaaren voor vyf *Karoli* Gul-
„ den, en vyf ſtuyvers 'sJaars; waar of het eerſte Jaar
„ geweeſt is van zes-en-veertig laaſtleeden: ook nog
„ toebehoort die voorſz. Steede een Singel, ſtrekkende
„ langs die voorſz. Schutters Doelen, en 't voorſz. Hof-
„ land, beſlooten met twee houten hekken, belent
„ aan de Zuydzyde met dat *Jaarsvelder* Waterſchap,
„ groot ontrent anderhalf Hond Lands, en is verhuurt
„ voor twee *Karoli* Guldens s'Jaars, welke huur ook
„ expireeren zal *Kersmis* eerſtkomende. Item, nog
„ toebehoort die voorſchreve Steede een Moolen-werf,
„ leggende aan, en in 't voorſz. Hofland, daar eertyds
„ een Koorn-wind-moolen op te ſtaan plag, groot
„ ontrent een half Hond Lands ſtyf, welke Moolen-
„ werf gebruykt, en gerepareert word by de Bruykers
„ van 't voornoemde Hofland, mits die Moolen-werf
„ zeer proper, ende wel gelegen zy met het voorſz.
„ Hofland, en die voorſz. Singel zeer nut, en notelyk,
„ om met Wagen en Ploegen daar over uyt, en in het
„ voorſz. Hofland te ryden, zonder dat de Supplian-
„ ten daar van eenig profyt hebben: ende want die
„ voorſz. plaatze, daar dat oude Kaſteel en Voorburgt
„ op plag te ſtaan, naaſt die voorſz. Gragten gelegen
„ leit, en, mits dat afbreken van het Kaſteel en Voor-
„ burgt, die Gragten zeer vernielt zyn, en nauw ge-
„ worden, zoo dat van noden is, die zelve aldaar
„ weyder en dieper te maken, 't welk niet mogelyk
„ is te doen, zonder 't voorſz. Erf af te graven; en
„ ook van nooden is, tot de Fortificatie van onze
„ voorſchreve Steede van *Schoonhoven*, die heuvelen

,, en hoogtens van de voorſz. Erve te ſlegten, en af te
,, keuren; zoo hebben die voornoemde Supplianten
,, ons ootmoediglyk gebeden, dat 't ons gelieven wilde
,, het voorſz. Erf en plaatze, daar het voorſz. Kaſteel
,, en Voorburgt plag te ſtaan, zulks als zy die nog in
,, huure hebben, te renuntiëren, en mangelen tegens
,, die voorſz. Doelen, Singel en Moolen-werf, zulks
,, als dat voorſz. ſtaat, of den Supplianten 't voorſz.
,, Erf of Plaats, daar 't voorſz Kaſteel op plag te ſtaan,
,, in Recompenſe van de voornoemde Moolen-werf te
,, willen geven in een Eeuwige Erfpagt, voor de Som-
,, ma van vier *Karoli* Guldens s'Jaars, en hun Luyden
,, daar van te doen expedieeren, en overleveren onze
,, behoorlyke opene Brieven, in behoorlyke forme:
,, Doen te weten, dat wy die zaken voorſz. overge-
,, merkt, en hier op gehad het Advies; Eerſt van onze
,, lieve en getrouwe die Luyden van onze Rekeningen
,, in den *Haag*, die zig geinformeert hebben, wat
,, profyt of ſchade wy, of andere zoude mogen heb-
,, ben, mits accorderende ende toelatende den voor-
,, noemde Supplianten, 't gunt dat zy begeeren; ende
,, voorts gehad Advies van onzen lieven en getrouwen,
,, dien Hoofd- en Treſorier Generaal, en de Gecommit-
,, teerden van onze Domeinen en Finantien, die voor-
,, noemde van onze Steede van *Schoonhoven* Suppli-
,, anten genegen wezende, tot hunlieder Beede en be-
,, geerte, hebben, uyt onze zonderlinge Gratie, gegunt
,, en geoctrojeert; gunnen en octrojeren by dezen,
,, in een Eeuwige Erfpagt, die Erve en Plaatze boven
,, genoemt, daar 't voornoemde oude Kaſteel plag te
,, ſtaan, groot wezende omtrent een Mergen, en twin-
,, tig Roeden Lands, zoo voorſz. is, mits daar voor

,, den

„ den voornoemde Supplianten Jaarlyks en Erffelyk be-
„ talende, tot onzen profyte, een halven Gouden Reaal
„ *Karoli*, ofte pajement hunne waarde, telken *Bamis-*
„ *dag*, daar van *Bamis* Anno 1548 naastkomende het
„ eerste verscheenen Jaar wezen zal, en dat in handen
„ van onzen Rentmeester van Zuyd Holland, in der
„ tyd zynde, die daar of gehouden word ontfang te
„ maken, Rekening, Bewys en Reliqua te doen, tot
„ onzen profyte, met de andere Penningen van zynen
„ ontfang, en daar en boven, mits by de voornoem-
„ de Supplianten overgevende, cederende en opdragen-
„ de, tot onzen profyte, die voorn. oude Schutters Doe-
„ len, Singel en Moolen-werf, in zulke breedte en
„ lengte, als boven breder verklaart staat, behoudelyk
„ nogtans, dat die zelve Supplianten gedogen zullen,
„ die van *Jaarsveld* hun Aarde altoos te mogen ha-
„ len van de voorsz. Erve en Plaatze van 't voornoem-
„ de oude Kasteel, om hunne Kade en Water-Sluys
„ te mogen dammen, navolgens onze Brieven van
„ Octrooy hun Luyden daar van gegunt en geoctro-
„ jeert; ende voorts dat zy Supplianten van nu voor-
„ taan gehouden zullen wezen te onderhouden uyter
„ Schouwe, Jaarlyks tot hunne kosten, dien weg, dien
„ men gaat en rydt dagelyks met wagens naar *Utrecht*,
„ van de Singel voorsz. of langs henen, zoo verre dat
„ ons voorsz. Hofland gaat en strekt; en voorts op
„ Conditie, dat indien wy, of onze nakomelingen, Gra-
„ ven ofte Gravinnen van *Holland* hier namaals wilden
„ in de plaats van 't voorn. oude verbrand Kasteel,
„ ende op de Erve van dien, een ander Kasteel of Sterk-
„ te doen maken, dat wy, ofte onze voornoemde na-
„ komelingen, die zelve Plaatze en Erve zullen mogen

 „ we-

„ wederom nemen , mits den voorschreven Supplianten restitueerende, en wedergevende die voorsz. oude Schutters Doelen, Singel en Moolen-werf, ende zullen die voornoemde Supplianten gehouden wezen, dezen onzen Brief te dragen, ofte zenden in onze voorschreve Rekenkamer in *Holland*, binnen drie Maanden na dato van dezen, om aldaar tot onzer zekerheit geregistreert te worden. en als dan ook te zenden, en te leveren hunne verband Brieven van te volbrengen die voorschreve Conditie, en Jaarlyks telken *Bamis* een halven Gouden Reaal *Karoli*, ofte pajement daar voor te betalen, zoo voorschreve is: ontbieden daaromme, en bevelen onzen lieven en getrouwen den Præsident, en Luyden van onzen Secreten en grooten Rade, de Eerste en andere van onze Raden in *Holland*, de voornoemde van onze Finantie en Rekeninge in den *Haag*, dat zy die voornoemde Supplianten van deze onze tegenwoordige Octroye, cessie en Transport, in maniere, en op die Conditie voorschreve, doen, laten en gedogen, rustelyk en vredelyk genieten en gebruyken, zonder hun te doen, ofte laten geschiên eenig hinder, letzel, ofte moeijenisse: ter contrarie, want ons alzo gelieft; des ter oirkonde, zoo hebben wy ons Zegel hier aan doen hangen; gegeven in onze Stad van *Brussel*, den 9 dag van November Anno 1547.

Deze Brief ter bureele van de Kamer van Rekeninge in den Haag *gepresenteert zynde, is de zelve Geregistreert in 't roode Register, gebouden zedert den Jaare* 1540, *fol.* 140, *en* 141.

Op

Op den 31 December 1548, is wegens zeeker Proces, hangende voor den Hoven van *Holland*, tusschen de Heeren Burgermeesters en Regeerders der Steede *Schoonhoven* Impetranten, in cas van Complainte ter eenre, en den Heere *Gelein Zegers*, Ridder, Heer van *Wassenhoven*, Ambagts-Heere van *s'Heeraartsbergen*, ter andere zyde, een Contract gemaakt, om de Vierschaar van *Bergambagt* te spannen binnen *Schoonhoven*, gelyk in den volgenden Brief te zien is:

„ Alzo voor den Hove van *Holland* zeeker Pro-
„ ces hangende is, tusschen de Burgermeesters
„ ende Regeerders der Steede *Schoonhoven* Impetrante,
„ in cas van Complainte ter eenre, ende den Heere
„ *Gelein Zegers*, Ridder, Heer van *Wassenhoven*,
„ Ambagts-Heer van *'sHeeraartsbergen*, roerende het
„ houden en spannen van de Vierschaar van *Bergam-*
„ *bagt*, die aldaar gehouden wordt, ende die voorsz.
„ Steede sustineerende was, datdie zelve gehouden moe-
„ ste worden binnen der zelver Steede; zoo zyn die
„ voorschreve Burgermeesters, ende die voorsz. Heer
„ *Gelein Zegers* daar of op huyden geaccordeert, in
„ der maniere hier na volgende: te weten, dat het
„ voorsz. Proces zal blyven leggen ende berusten; en-
„ de zal die voorsz. Heer *Gelein*, om goede nabuur-
„ schap te houden, ende ter begeerte, ende Comtem-
„ platie der voorsz. Burgermeesteren, zyne Vierschaar
„ van *Bergambagt*, leggende onder *Bloys*, van nu
„ voortaan doen houden, ende Spannen binnen de voor-
„ schreve Steede, van den eersten dag van Mey af, tot
„ den eersten dag van November, daar aan volgende,

,, ende dat zoo lange hem believen zal, ende in re-
,, cognitie van dien, zullen de voorſz. Burgermee-
,, ſters den voorſz. Heere *Gelein* alle Jaar geven een
,, halve tonne Zalms, jegens de Vaſten, ende dat zoo
,, lange, als dit Contract onderhouden zal worden, wel-
,, verſtaande, dat indien die voorſchreve Heer *Gelein*
,, t'Avond ofte Morgen zyne Vierſchaar elders deede
,, houden ende ſpannen, dat als dan de geene, die hem
,, dies wil beklagen, zal ſtaan op alzulken Recht, als hy
,, pretendeert te hebben: des ter oirkonde, hebben
,, voorſz. Heer *Gelein Zegers*, *Cornelis Maartenze*,
,, ende *Ærnſt Gerritze*, jegenwoordige Burgermee-
,, ſters dit onderteykent, binnen *Schoonhoven*, den 31
,, December 1548.

Acte *van Verdrag tuſſchen den Heer van* Bergambagt, *en die van* Schoonhoven, *omme binnen zekere Limiten onder* Bergambagt *te heffen zoodanige Accynzen*, *als binnen* Schoonhoven *geheven worden*, *en luyd als volgt:*

,, Alzo eenige Kooplieden van *Vyanen*, *Utrecht*
,, en *Antwerpen*, en van andere Plaatzen aan
,, *Gelein Zegers*, Heere van *Waſſenhoven*, Ridder,
,, en Raad Ordinaris in *Holland*, Ambagts Heere in
,, *Aartsbergen*, ofte *Bergambagt*, ofte zyne Gecom-
,, mitteerden groote Inſtantien, ende Vervolg gedaan
,, hebben, omme, onder andere Voorwaarden en Con-
,, ditien tuſſchen hunlieden Voorſprake, eenen Opſlag
,, van hunnen Turf te mogen maken, ende te hebben
,, aan den Dyk van *Bergambagt* voorſz., ſtrekkende

,, uyt

„ uyt ten Ooſten, van ontrent de Steede *Schoonhoven*,
„ langs de Riviere de *Leck*, Weſtwaarts tot het Mon-
„ nikken Akkerland van den *Hem*, gelegen binnen
„ 's Dyks, daar naaſt gelegen is 't Land van *Pieter*
„ *Dirkſz.*, ende dat Burgermeeſters en Regeerders
„ der zelver Steede, over en in den naam van de ge-
„ meene Burgeren ende Ingezetenen van dien, waren
„ bedugt, dat door 't Conſenteeren van den voorſchreven
„ Opſlag ter voorzyde plaatze, als toen, en zeer naby
„ der zelver Steede gelegen zynde, dezelve Steede
„ geſchapen was apparentelyken te lyden, ende te
„ hebben groote ſchaden ende Intreſt, uyt oorzaake
„ dat hunne Burgers, ende andere hier over genootzaakt
„ zoude worden binnen de Huyzen, die namaals daar
„ zouden getimmert worden, beneden ofte op den
„ zelven Dyk, binnen de voorſz. Ambagt van *Bergam-*
„ *bagt* te gaan drinken, verlatende dezelve Steede,
„ alzo men binnen den Ambagte voorſz., alleenlyk tot
„ profyte van den Ambagts-Heere, betaalt van Accynze
„ van een Vat ofte Tonne Bier, hoedanig, ofte van
„ wat pryze 't zelvige is, eenen Duyt: Zoo zyn eyn-
„ delyk overdragen die voorſz. Ambagts-Heer voor zig,
„ zyne Erven ende nakomelingen, ofte Actie van hem
„ hebbende, aan de eene zyde, ende *Jan Willemſz.* van
„ *Kouwenhoven*, over ende in den naame van de zel-
„ ve Steede, ende der gemeene Inwoonende Burgeren
„ van dien, daar toe van hunnent wegen, by ſpeciaale
„ Procuratie hier geinſereert, gemagtigt zynde, ter
„ andere zyde; luydende als volgt:

„ Wy Burgermeeſters enz. te zamen overdragen en
„ geaccordeert, dat men van alle Bieren ende Wynen,
„ die binnen de voorſz. Limiten hier na getapt, ge-

Procuratie.

„ dron-

„ dronken, ende gesleten zullen worden, by alle de
„ Perzoonen, die hier namaals eenige Huyzen, ofte
„ Wooningen zullen willen maken, betalen zal, al-
„ zulken Accynze, als men binnen der voorsz. Steede
„ nu gewoonlyk is, ofte namaals zal weezen; des is
„ wel versproken by Voorwaarde, dat die Steede van
„ *Schoonhoven* den voorsz. Ambagts-Heere van alle de
„ voorsz. Bieren, die binnen de voorsz. Limiten geste-
„ ken, getapt en gedronken zullen worden, respon-
„ deeren zal van den Accynze hem toekomende, te
„ weeten, van elk Vat, ofte Tonne Bier, eenen Duyt,
„ en van de Wynen zyn gewoonlyke Accynze; ende
„ tot dien eynde de zelve Bieren ende Wynen zullen
„ opschryven, ende hem Ambagts-Heere, ofte zyne
„ Gecommitteerden, eens ofte tweemaal 's Jaars, behoor-
„ lyke Rekening, ende Reliqua daar of te doen; ende
„ ten eynde deze Overdragt ende Overkomste by de
„ voorsz. van *Schoonhoven* vorder niet getrokken, nog
„ geëxtendeert en worden in toekomende tyden, dan
„ *Westwaarts tot Monniken Akkerland voorsz.*, zal
„ in de voorsz. Dyk leggende, ende responderende te-
„ gen over 't voorsz. Monnikken Akkerland van den
„ *Hem*, gezonken worden een groote lange Paal-
„ steen, tot een Eeuwige Limite ende Teyken, dat
„ deze Overdragt ende Transactie niet vorder van der
„ Steede weege gebruykt worden, dan tot den zelven
„ Paalsteen: ende dit alles zonder Præjudicie, en on-
„ vermindert den voorsz. Ambagts-Heere, nu zynde,
„ ende die namaals weezen zal, Jurisdictie ende Ge-
„ regtigheid in alle andere zaken, en zonder dat die
„ voorsz. van *Schoonhoven*, nu ter tydt zynde, ofte
„ namaals weezen zullen, onder dexel, of schynzel
„ van

Accoord, Overdragt, en Transactie tot den opslag van den Turf.

„ van dezen zig zullen mogen onderwinden van ee-
„ nige andere Acte van Jurisdictie, ofte geregtigheden
„ binnen de voorſz. Limiten te plegen, of te uzeren in
„ eeniger manieren, directelyk of indirectelyk; maar
„ daar mede laten geworden den Ambagts-Heere, in
„ der tyd wezende, ofte zyne Gecommitteerden; ende
„ heeft den voorſz. *Jan* van *Kouwenhoven*, in qualité
„ als vooren, den voorſz. Ambagts-Heere, voor dit zyn
„ Conſent boven den Duyt, hem als Ambagts-Heere
„ toekomende van elk Vat Biers, ende zyn gewoon-
„ lyke Accynze van de Wynen, van der Steede wege
„ belooft te betaalen de Somme van Twee-hondert
„ *Karoli* Gulden, tot veertig Grooten 't ſtuk, eens
„ de eene helft te *Alderheiligen*, en de andere helft
„ Mey 1551, beide naaſtkomende; welverſtaande,
„ dat die voorſz. van *Kouwenhoven*, van der Steede
„ wege, de voorſz. Somme van Twee-hondert *Karoli*
„ Gulden den voorſz. Ambagts-Heere betalen zal, op
„ de voorſz. Termynen, en de dagen; het zy of 't Ac-
„ coort, ofte Overdragt dezen aangaande, tuſſchen de
„ voorſchreve Kooplieden, ende der Steede van *Schoon-*
„ *hoven* begrepen, voortgang zal hebben, ofte niet; wel-
„ verſtaande nogtans, dat indien die Keyzerlyke Ma-
„ jeſteit, als Overheere van *Bergambagt* voorſchreve,
„ dit Accoord en Overdragt niet en zoude gelieven
„ te Approberen, Confirmeeren ende te Aggreëren,
„ ende zulks niet mogte geëffectueerd worden, dat
„ indien gevalle Partyen van wederzyden ongehouden
„ zullen zyn dit Accoord eenigzints te onderhouden,
„ Actum den 20 Juny 1550.

Op dien zelven datum, zyn Partyen by het Hof in het bovenstaande Contract gecondemneert: gelyk uyt de volgende willige Condemnatie te zien is:

,, Op huyden, Compareerden voor den Hove van
,, *Holland*, Heere *Gelein Zegers*, Heere van
,, *Wassenhoven*, Ridder, en Raad Ordinaris van den
,, voorsz. Hove, en *Jan* van *Kouwenhoven*, *Willems*
,, Zoon, Burgermeester der Steede van *Schoonhoven*,
,, onder qualité, als hy met de gementioneerde Contracte
,, geproduceert heeft, en bekennen zamen Overdra-
,, dragen en veraccordeert te zyn, in maniere en voe-
,, ge, als het zelfde Contract dient, dewelke deze
,, onze Brieven getransfixeert bezegelt; welke Con-
,, tract ter præsentie van de voorsz. Comparanten voor-
,, gelezen zynde, verzogten in 't geheel inhouden
,, der zelver gecondemneert te wezen; gehoort welk
,, verzoek ende Brieven van Accoorde, heeft het voor-
,, schreve Hof de voorsz. Comparanten, en Elk van hun
,, respective gecondemneert, ende condemneert hen
,, het zelfde Hof mits dezen, in 't geheele inhoude
,, van den zelven Accoorde; gedaan in den *Hage*,
,, den 20 Juny 1550.

Approbatie *van Keyzer* Karel, *in dato den* 13 *Augustus* 1550, *wegens het voorenstaande Contract*, *en de daar op gevolgde Willige Condemnatie.*

,, Karel, by der Gratie Gods, *Rooms* Keyzer, enz.
,, allen de geenen, die dezen tegenwoordigen zien
,, zullen, Saluyt: Wy hebben ontfangen die ootmoe-
,, dige Supplicatie van onze wel beminde die Bur-

,, ger-

,, germeesteren en Regeerderen onzer Steede van *Schoonhoven*, over, en in den naam van de gemeene Poorters en Inwoonders aldaar; inhoudende, hoe dat tot hunlieder kennisse gekomen is, dat eenige Koopluyden zig geneerende met Veenen en Turveren, uyt *Utrecht*, *Antwerpen* ende andere Plaatzen, zeekeren verzoeke gedaan hebben gehad om een Opslag van hunne Turven te mogen maken, en te hebben aan den Dyk van *Bergambagt*, strekkende uyt ten Oosten van ontrent de voorn. Steede van *Schoonhoven*, nederwaarts langs de Rivier van de *Leck*, Westwaarts, tot het voor-ent van den *Hem* Akkerland toe, gelegen binnen Dyks, daar naast gelegen is 't Land van eenen *Pieter Dirks*; ende want die voornoemde Steede van *Schoonhoven* een Frontier Steede van onzen Lande van *Holland* is, die in voorleede tyden groote schade geleeden heeft; waar door die voorsz. Steede verarmt, en neeringloos gebleven is; des niet te min zynde de Inwoonders altyd by den anderen gebleven, door dien dat zy eenig gewin gehad hebben van Vry Exempt te varen voorby onze Steede van *Dordrecht*, zonder te Verstapelen, 't welk zy gedaan hebben naast de Tweehondert Jaaren herwaarts; maar in 't Jaar van Zeven-en-veertig laastleeden, is by onzen lieven en getrouwen, dien Hoofd Præsident, en Luyden van onzen Secreten Raad verklaart de Supplianten Onvry, ende subject ter Stapel te wezen: zoo dat die Steede, en Inwoonders aldaar, geheel en al neeringloos zyn, waar door geschapen is de voornoemde Steede tot Dissolatie en ruïne te komen, ende de Inwoonders te verlopen; maar want die voornoemde Supplianten

„ hoopen, dat wegens dien voorn. Opſlag die ſchamele
„ Poorters der voorn. Steede, als Zakkedragers, en-
„ de Wagenkruyjers, en andere ſchamele Arbeyders ee-
„ nig kleyn gewin daar door zouden mogen genieten,
„ en dat niemant by den voorn. Opſlag eenig hinder
„ of Intreſt zoude mogen hebben, dan alleenlyk de
„ Ambagts-Heer van *Bergambagt* voornoemt, in
„ wiens Jurisdictie de zelve Opſlag zoude geſchiên,
„ dewelke van deze zaake ten vollen geinformeert
„ zynde, om de kleynigheit van dien, voor zoo veel
„ in hem is, daar in heeft geconſenteert; ook indien na-
„ maals eenige Huyzen ter dezer plaatze getimmert mog-
„ ten worden, dat zy aldaar zullen mogen ontfangen,
„ al zulken Accyns, als zy van de Poorteren der zel-
„ ver Steede ontfangen, behoudens hem zyn Gerech-
„ tigheit van den Accynze van de Bieren, en van Wy-
„ nen, naar ouder gewoonte, als blykende by eene Sup-
„ plicatie by de voornoemde Supplianten overgegeven,
„ en het Appointement by den Ambagts-Heer van
„ *Bergambagt* daar op gegeven en onderteykent; maar
„ want de zelve ontfang van de Accynzen niet zal
„ mogen geſchieden, dan by onzen Conſente en Octroye;
„ zoo hebben zy ons ootmoedelyk gebeeden, dat het
„ ons believen zoude hun te Conſenteren en Octro-
„ jeren, dat ter voorn. Plaatze, indien namaals eenige
„ Huyzen ofte Wooningen aldaar getimmert worden,
„ by hun Luyden ontfangen en genooten mag worden,
„ al zulken Accyns, als zy ontfangen en genieten
„ van de Poorteren der voorn. Steede; ten eynde dat
„ hunne Burgers, en andere hier door niet worden
„ veroorzaakt, (zoo die zelve plaatze zeer naby de
„ zelve Steede gelegen is,) daar dagelyks gaan drin-

„ ken,

„ ken, verlatende de voorſz. Steede, 't welk tendee-
„ ren zoude tot beſwaarlyken Intereſſe, ſchade en
„ agterdeel der zelver Steede, en hem daar op doen
„ Expediëren onze behoorlyke Brieven: Doen te wee-
„ ten, dat wy de zaake voorſz. overgemerkt, en hier
„ op gehad het Advies; Eerſt van onzen lieven en ge-
„ trouwen, dien Eerſten, en andere Luyden van onzen
„ Raade en Rekeninge in *Holland*; daar na ook van
„ onzen lieven en getrouwen, dien Hoofd-Præſident,
„ en Luyden van onzen Secreten Raad, en voorts van
„ den Hoofd Theſaurier Generaal, en Gecommitteerden
„ van onze Domeynen en Finantie, den voornoemden
„ Supplianten, genegen weezende tot hunner voorſchreve
„ Beede en begeerte, hebben gegunt, Geoctrojeert en
„ Geaccordeert, Accorderen en Octrojeren, uyt zon-
„ derlinge Gratie, by dezen, dat zy Luyden op den
„ zelven Opſlag, als die daar vallen zal, zullen mogen
„ doen heffen, opbeuren en ontfangen, al zulke en
„ gelyke Accynzen, als op de Poorters en Inwoon-
„ ders onzer voorſz. Steede van *Schoonhoven* geheeven
„ en ontfangen worden; behoudelyk, dat in recogni-
„ tie van dezen onzen Octroye zy Luyden gehouden
„ zullen worden te betaalen, ten onzen Profyte, den
„ Tienden Penning, van dat diezelve Accynzen, by Col-
„ lectatie, of in Pachte in 't openbaar te doen, Jaarlyks
„ uytbrengen zullen, ende dat in handen van onzen
„ Rentmeeſter van *Schoonhoven* in der tyd zynde, die
„ gehouden word daar of Ontfang te maken, Reke-
„ ning, Bewys en Reliqua te doen, ten onzen profyte,
„ met de andere Penningen van zynen ontfang, be-
„ houdelyk, dat die voorn. Supplianten gehouden zul-
„ len wezen, dezen onzen Brief te dragen, ofte hou-

,, den in onze Kamer van *Holland* voorschreve, en
,, hunne Contra Brieven hier opdienende aldaar over te
,, leveren, om aldaar bewaart en Geregistreert te worden tot onzer zekerheit; ontbieden daaromme, en beveelen den voornoemden van onzen Secreten Raade,
,, Præsident en Luyden van onzen Grooten Raad te
,, *Mechelen*, Stadhouders, dien Eersten, en andere van
,, onzen voorn. Raade, en Rekeninge in *Holland*, den
,, voorn. van onze Finantie, Schout van *Schoonhoven*,
,, en alle andere onze Rechteren, Officieren, en Onderzaten, die dat aangaan zal, dat zy den voorn.
,, Supplianten van deze onze tegenwoordige Gratie,
,, Octrooy en Consent in der voege, en op Conditien voorschreven, doen, laaten, en gedogen Rustelyk
,, en Vredelyk genieten en gebruyken, zonder hun te
,, doen, nog te laaten geschiën eenig hinder, letzel of
,, moeijenisse; want ons alzo gelieft: des ter oirkonde, zoo hebben wy onzen Zegel hier aan doen
,, hangen: gegeven in onze Stad van *Byns*, den 13
,, Augustus 1550.

Deze Brief is op den 16 *November* 1550, *ten bureele van de Kamer van Rekeninge in den* Haag *gepresenteert, aldaar gevizenteert, en geregistreert in 't Roode Register, beginnende zeedert* Kersmis 1540. *fol.* 189.

Volgens Quitantie van dato den 16 July 1551 is het Geld, ter voldoeninge van het voorenstaande Contract, aan den Heer *Gelein Zegers* voldaan.

Nader

Nader Contracte, *tusschen Burgermeesters en Regeerders van* Schoonhoven, *en den Heer van Bergambagt, waar by de Limiten worden verlengt, om aldaar tot Stads Profyte te heffen Stads Impositien van Wynen en Bieren, met de daar op gevolgde Willige Condemnatie van den Hove van* Holland, *van dato den* 11 *Mey* 1552.

„ Op den dag van huyden, Compareerden, voor den
„ Hove van *Holland*, Heere *Gelein Zegers*,
„ Heere van *Wassenhoven*, Ridder, Raad Ordinaris
„ in den zelven Hove, aan de eene zyde, ende *Cor-*
„ *nelis Maartenze*, Burgermeester der Steede van
„ *Schoonhoven*, over, en in den naam van de zelve
„ Steede, aan de andere zyde, en verklaarden, dat alzo
„ die Burgermeesters en Regeerders der voorsz. Steede
„ van *Schoonhoven*, over, en in den naame van de Ge-
„ meene Poorters, en de Inwoonders van dien, den
„ voorsz Heere *Gelein Zegers*, Heere van *Wassenho-*
„ *ven*, Ridder, by hunluyder Requeste te kennen
„ gegeven hebben, het Consent by hun Luyden van
„ hem als Ambagts-Heer van *'s Heeraartsbergen*, of
„ *Bergambagt*, ende van *Ammers*, op den 20 dag van
„ Juny 1550, onder zekere Conditien, Modificatien
„ en Restructien, daar inne begrepen, verkregen, van
„ binnen zekere Limiten, beginnende uyt den Oosten,
„ van ontrent der zelver Steede, langs die Rivier van
„ de *Leck*, lopende en strekkende Westwaarts, langs
„ den Zee-Dyk, binnen zyn Ambagte voorschreve
„ gelegen, tot dat Monnikken Akkerland van den *Hem*,
„ gelegen binnens Dyks, daar naast geland is eenen
„ *Pieter Dirks*, te mogen Heffen, en Opbrengen

„ alle

,, alle alzulke Accynzen van Wynen en Bieren , van
,, de geenen , die uyt zaake van den Opſlag van den
,, Turf , die daar alreede gevallen is , ende nog meer
,, vallen wil , binnen de zelve Limiten , op den zel-
,, ven Dyk , ofte beneden binnens Dyks , zullen komen
,, Woonen, en by hun Luyden gesleten , getapt ende
,, gedronken zullen worden , als men binnen de zel-
,, ve Steede van Wynen, en Bier - Accynze heffende
,, is , ende dat onvermindert het Recht van Accynze
,, van Wynen en Bieren den voorſz. Heere van *Was-*
,, *ſenhoven* , uyt Titule van zyne voorſz. Ambagts-Heer-
,, ſchappy , toekomende ende competeerende ; en zonder
,, præjudicie van dien , den zelven van *Schoonhoven*
,, niet genoeg en is , nog zy daar meede genoegzaam ge-
,, holpen en zyn , overmits dat die Koopluyden , die daar
,, den Opſlag van de Turven dagelyks maaken , en
,, vermeerderen binnen de Limiten voorſz. , niet wel
,, geruſt en worden , nog plaatze , nog ruymte genoeg
,, en vinden , omme gevoeglyk hunnen Turven voorſz.
,, te laten Opſlaan , dat alzulks dagelyks diverſche Koop-
,, luyden , beneden die voorſz. Limiten Opſlag van Tur-
,, ven beſtaan te maaken , tot groter agterdeel van den
,, voorſz. Opſlag , hunlieden van der Steede wege voor-
,, ſchreve , in maniere voorſz. by den voorſz. Heere van
,, *Waſſenhoven* , als Ambagts-Heer voorſz. , eertyds ge-
,, gunt , en ook tot vermindering van hunne Accynzen
,, van Wynen en Bieren , die men van der Steede we-
,, ge voorſz. , navolgende het voorzeide Conſent , aldaar
,, heffen en opbeuren zou , tot grooten Intereſſe der zelver
,, Steede ; omme waarinne te remedieeren , en vorder
,, en wyder verloop te verhoeden , die voorſz. Burger-
,, meeſters en Regeerders van dien , by dit zelve hunnen
,, Re-

„ Requeste van den voorschreven Heere van *Wassenho-*
„ *ven*, als Ambagts Heer van de Ambagt-Heerschap-
„ pen voorsz., verzogt en gerequireert hebben, hun
„ Luyden die voorsz. Limite, onder die voorsz. Con-
„ ditien, Modificatien en Restrictien in 't voorschreve
„ Eerste Consent begrepen, en Verklaart te willen
„ Amplieeren ende verlengen, langs den voorsz. Dyk
„ Westwaarts uyt, en nederwaart tot der Steenplaatze
„ toe, en de Hofsteede van eenen *Joris* daar op staan-
„ de in cluys, met expresse Conditie, dat niemant,
„ wie hy zy, binnen die vyftig Roeden, nederwaart van
„ de voorsz. Steenplaatze en Hofsteede, en zal mogen
„ Wyn ofte Bier tappen, nog ook Herberge houden:
„ Zoo ist, dat die voorsz. Heere van *Wassenhoven*,
„ als Ambagts-Heer van *s'Heeraarsbergen* en *Ammers*
„ voorsz., voor zich, zyne Erven ende nakomelingen
„ voorsz., ofte Actie van hem hebbende, overmits
„ redenen voorsz, ende andere goede Consideratien
„ hem daar toe porrende en bewegende, bezonder ten
„ eynde deze nieuwe Opslag van Turven, die binnen
„ en buyten die Limite voorsz. by zyn voorschreve
„ eerste Consent toegelaten en gegunt, by diverse Koop-
„ luyden gemaakt word een Opslag van Turven, hun
„ Luyden binnen de zelve Limite Geconsenteert,
„ niet hinderlyk en zy, nog daar door in hunne Ac-
„ cynzen van Wynen en Bieren, die zy Luyden aldaar
„ volgens 't voorsz. Consent Geconditioneert, Gere-
„ stringeert ende Gemodificeert als voore, opbeurende
„ en heffende zyn, vermindert nog gediminueert en
„ worden: Eindelyk dit ter zaake aangegaan met *Cor-*
„ *nelis Maartenze*, Burgermeester der Steede van
„ *Schoonhoven* voorsz., als daar toe van der Steede

N „ we-

„ wegen, by Speciäle Procuratie, gemagtigt zynde,
„ daar van de Teneur hier na volgt, van woorde tot
„ woorde. Wy Burgermeesters en Regeerders der Stee-
„ de van *Schoonhoven* doen kond allen Luyden, wien
„ deze onze opene Brief getoont zal worden, dat wy
„ Luyden, by Consent ende Goetdunken van de Vroed-
„ schap der voorsz. Steede, over, en in den naam van
„ de gemeene Burgeren van dien Geapprobeert, Gera-
„ tificeert, ende van weerde gehouden hebben, en hou-
„ den mits dezen, al zulk Contract, overeenkomst
„ en accoort, hoe men het zelve zoude mogen noe-
„ men, als *Cornelis Maartenze* Burgermeester der zel-
„ ver Steede, uyt speciaale Last en Bevel der zelver
„ gemaakt, en gehanteert heeft gehad met den Edelen
„ Heere, Heere *Gelein Zegers*, Heere van *Wassenho-*
„ *ven* enz. en Ambagts-Heer van *Bergambagt*, Rid-
„ der, Raad Ordinaris van den Hove van *Holland*;
„ hem gevende voorts volkome Magt, en speciaal Be-
„ vel, omme uyt den naam, en van onzent wege te
„ Compareren voor den Hove van *Holland*, en aldaar
„ ons, in den naam als boven, te laten Condemneeren
„ in den Inhoude van het zelve Accoort, in alle zyne
„ Pointen en Articulen, belovende, onder Verbant van
„ alle Rechteren, daar tegens niet te doen, of laten
„ geschieden, in eeniger maniere; in Oirkonde van
„ deze, zoo hebben wy het Steede Zegel ter zaake hier
„ onder aan uythangende: gedaan op den IX Mey
„ 1552, ondertekent *C.* van *Hoef Janz.* Verdragen
„ en Geaccordeert, in dezer maniere: te weeten,
„ dat die voorsz. Heere van *Wassenhoven* hem, over
„ en in den naam der zelver Steede, ende der gemeene
„ Ingezetenen, Poorteren van dien, die voorsz. Eerste

„ Limi-

„ Limite Geamplieert en Verlengt hebben, Amplieeren en Verlengen mits dezen, van den Monnikken in den *Hem* Akkerland, binnens Dyks gelegen wezende, die uyterste Limite in 't Westen van zyn eerste Consent, nederwaarts langs dien voorsz. Dyk, tot de Steenplaats, en Hofsteede van eenen *Joris*, daar op staande, toe: insgelyks met expresse Voorwaarde en Conditie, dat niemant, wie hy zy, nu ter tyd, of hier namaals, binnen die vyftig Roeden Westwaarts van daar af, en zal mogen Wyn of Bier tappen, of ook Herberge houden; des is wel voorsproken Voorwaarde, dat men den Heere van *Wassenhoven* als Ambagts-Heere tegenwoordig, en den Ambagts-Heeren, die in den tyd wezen zullen, van der Steede wege voorsz. van alle de Wynen en Bieren, die zoo wel binnen de Eerste voorsz. en de Tweede Geamplieerde ende Geëxtendeerde Limiten Getapt, Gesleten ofte Gedronken zullen worden, betalen zal, zyn gewoonelyken Accyns, te weten van Elke Ame Wyns, *Dordsche* Vustinge, twee Grooten *Vlaams*, en van Elke Vaate, of Tonne Biers, een Duyt, wat Wyn of Bier het zy, van wat Pryze die Ame Wyns ook was, ofte Tonne Biers ook wezen zal; en tot dien Eynde zullen die voorschreve van *Schoonhoven*, die Wynen en Bieren voorsz. die binnen die Eerste en Tweeste Limiten Getapt en Gedronken zullen worden, laten Opschryven, en den voorsz. van *Wassenhoven* als Ambagts-Heer, eens of tweemaal in 't Jaar behoorlyke Rekening, ende Reliqua doen; ende ten Eynde deze Overdragt en Overeenkomst van der Steede wegen van *Schoonhoven* voorsz. vorder niet getrokken, of geëxtendeert

,, en worde in toekomenden tyde, dan voorsz. is ; zal
,, tot kosten van den zelven Steede, in den Dyk leg-
,, gende, tegens over die Steenplaatze en Hofsteede, ge-
,, zonken worden een groote en lange Steenpaal, tot
,, een Eeuwig Geschey, en Limite, dat deze Over-
,, dragt vorder niet en zal moge verstaan worden te
,, strekken, dan tot den zelven Scheypaal, ende dit on-
,, vermindert, en zonder præjudicie van der voorschreve
,, Ambagts-Heerlykheden Jurisdictien, en Geregtighe-
,, den hem uyt zaake van dien toekomende, en com-
,, peterende in alle andere zaaken, zonder ook dat die
,, voorsz. van *Schoonhoven*, die nu zyn, ofte namaals
,, wezen zullen, onder dexel ofte schynzel van dezen,
,, zig eenigzins zullen mogen onderwinden, Directe-
,, lyk of Indirectelyk te useren, ofte gebruyken van
,, eenige oude Acten van Jurisdictien, ofte anders;
,, maar daar mede laten bewaren den Ambagts Heere
,, in dien tyd, of zyne Officieren, ofte andere Gecom-
,, mitteerdens; ende heeft die voorsz. *Cornelis Maar-*
,, *tensz.* Burgermeester naar vermogen zyne voorsz. spe-
,, ciale Procuratie van der Steede wege voorsz. voor
,, dit nieuwe Consent en Ampliatie voorsz. den voorsz.
,, Heere van *Wassenhoven* belooft te betalen Hondert
,, Vyf en-zeventig *Karoli* Guldens van veertig Groten
,, stuks, eens; boven dien twee Grooten *Vlaams* van
,, Elke Ame Wyns, en een Duyt van Elk Vat, of
,, Tonne Biers voorsz., daar van de Hondert *Karoli*
,, Guldens betaalt zullen worden binnen dezen Maand
,, van Mey, en die reste tot *Alderheiligen* naastko-
,, mende; het zy, het Accoort ofte Overeenkomste
,, dezen aangaande gemaakt, tusschen voorsz. Steede,
,, ende de Koopluyden, die den nieuwen Opslag van
,, Tur-

,, Turven dagelyks makende ende vermeerende zyn, ,, voortgang zal hebben, ende volkomen Effect sorteren, ,, ofte niet; welverstaande nogtans, dat zoo verre die ,, Keyzerlyke Majesteit, als Overheere van *Bergambagt*, deze Overdragte ende Accoorde niet en belief- ,, de namaals te Confirmeeren, ende te Aggreëeren met ,, zyne behoorlyke Brieven daar toe dienende, dat in ,, dien gevalle Parthyen voorsz. aan wederzyden on- ,, gehouden zyn zullen, 't geen voorsz. is te onder- ,, houden, en zal in dien gevalle die voorsz. Heere ,, van *Wassenhoven*, 't gunt reets hy, uyt zaake van deze ,, van der voorsz. Steede genoten, of geprofiteert zal ,, hebben aan Gelde, dien voorsz. *Cornelis Maartenze* ,, tot behouf van dien, in goede Penningen wederomme ,, restitueeren; ende verzogten die voorsz. Comparan- ,, ten, elk Respective, en in der qualiteit als voore, ge- ,, condemneert te wezen in 't gunt voorsz. is; gehoort ,, welk verzoek, heeft het voorsz. Hof de voorschreve ,, Comparanten, en Elk van hun, in de qualiteit als ,, voore, Gecondemneert, en Condemneert hen het zelf- ,, de Hof mits dezen, in al het gunt voorsz. is; gedaan ,, in den *Hage*, den 11 Mey, in het Jaar onzes Heere ,, 1552.

Approbatie, *ende* Octrooy *van Keyzer* Karel, *van dato den 2 Augustus* 1552, *wegens het voorenstaande* Contract.

,, Karel, by der Gratie Gods, *Rooms* Keyzer enz. ,, allen den genen, die deze tegenwoordig zien ,, zullen, Saluyt: wy hebben ontfangen die ootmoe-

„ dige Supplicatie van onze wel beminden, die Burgermeesteren en Regeerderen onzer Steede van *Schoonhoven*, over, en in den naam van de gemeene Poorteren en Inwoonderen van dien; Inhoudende, hoe dat zy Supplianten, op den 20 Juny 1550 laastleeden, van den Ambagts-Heere van *Bergambagt* verkregen hebben zeker Consent, om een Opslag van Turf te mogen maken, beginnenden uyt den Oosten, van omtrent de voornoemde Steede, langs die Riviere van de *Leck*, gelegen binnens Dyks, daar naast gelegen is het Land van eenen *Pieter Dirkze*; hebbende voorts geobtineert, indien eenige Huyzen ter plaatze getimmert mogten worden, dat zy aldaar zouden mogen ontfangen alzulke Accynzen, als zy binnen de voornoemde Steede heffende zyn; maar want de zelve Ontfang van den Accynze niet en mogte geschiên, dan by onzen Consente, hebben zy, op den 13 Augustus Anno 1550, verkregen zeker Octrooy, omme op den zelven Opslag te mogen doen Heffen, Opbeuren, en Ontfangen al zulke, en gelyke Accynzen, als zy van hunluyder Poorteren Ontfangende zyn, ende bevindende die voornoemde Supplianten, dat die voorn. Limite niet genoegzaam en zy, om den Opslag van den voorn. Turf aldaar te houden, vermits dat die Koopluyden, die binnen die voorschreve Limiten Opslag van Turf willen maken, geen gerief nog plaatze genoeg mogen hebben, ende dat daar door dagelyks diverze Koopluyden, beneden die Limite, eenigen Opslag van Turf maken, tot grooten agterdeele van den voorn. Opslag, ende tot diminutie ende verminderinge van de voorn. Accynzen; 't welk aanmerkende de voorn. Supplianten hebben verzogt

„ aan

„ aan den voorſz. Ambagts-Heere , die voorſz. Limite
„ te willen Amplieeren ende te Verlengen langs den
„ zelven Dyk Weſtwaarts uyt, nederwaarts gaande tot
„ die Hofſteede, ende 't Land, daar *Joris* in de Steen-
„ plaatze op woonende is, incluys, met zulke Re-
„ ſtrictie en Limitatie, als in 't voornoemde Conſent
„ breder verklaart is, op Conditie, dat niemant, wie
„ hy zy, binnen vyftig Roeden nederwaarts, van 't voor-
„ noemde Land van *Joris* in die Steenplaats, en zoude
„ mogen Tappen eenig Bier, Wyn, nogte eenige Her-
„ berg houden, 't welk hun Supplianten by den voorn.
„ Ambagts-Heere zulks Geconſenteert is geweeſt, bly-
„ kende by den Conſente daar van zynde, biddende
„ daaromme die voorn. Supplianten zeer ootmoediglyk,
„ dat ons believe hun te Conſenteeren, en te Accorderen,
„ dat zy op die voorn. Ampliatie, en Verlenging van de
„ voorſz. Limite langs den zelven Dyk Weſtwaarts
„ uyt, nederwaarts gaande tot die Hofſteede en 't Land,
„ daar de voornoemde *Joris*, in die Steenplaatze op
„ woonende, en gebruykende is, insgelyks zoude mo-
„ gen doen Heffen, Opbeuren en Ontfangen al zul-
„ ke en gelyke Accynzen, als die Poorters van onze
„ voorſz. Steede van *Schoonhoven* geven en betalen,
„ mits betalende tot onzen profyte den Tienden Pen-
„ ning van het geene die zelve Accynzen uytbrengen
„ zouden: Verbiedende insgelyks eenen iegelyk, dat
„ hy, binnen vyftig Roeden nederwaarts van 't voorn.
„ Land van *Joris* in de Steenplaatze, niet en zal mo-
„ gen Tappen eenig Bier, Wyn, nog eenige Herberge
„ houden, naarvolgende het Conſent van den voorn.
„ Ambagts-Heere, en hun hier op te verleenen onze
„ behoorlyke opene Brieven daar toe dienende:

„ Doen

,, Doen te weten, dat wy die zaaken voorſchreven
,, overgemerkt, ende hier op gehad het Advies; Eerſt
,, van onze lieve en getrouwe, die Eerſte en andere
,, Luyden van onzen Raade, en Reekeninge in *Holland*,
,, de welke, tot meerdere Informatie, daar op gehoort
,, hebben onzen Rentmeeſter Generaal van *Zuyd-Hol-*
,, *land*, *Boudewyn* van *Drenkwaart*, ende daar na ook
,, van onzen lieven en getrouwen den Hoofd Præſident,
,, en Luyden van onzen Secreten Raade; ende den voorn.
,, Supplianten genegen wezende, tot hunner voorſchreve
,, Beede ende Begeerte, hebben Gegunt, Geoctrojeert
,, en Geaccordeert, Gunnen, Octrojeren en Accor-
,, deren, hun gevende Oorlof en Conſent, uyt zonder-
,, linge Gratie by deze, dat zy, binnen die Limite
,, en bepalinge van de Extenſie en Ampliatie, den voor-
,, ſchreven Opſlag van den Turf, bedragende tot Vier-
,, hondert en Vyf-en-vyftig Roeden, gelyk die zelve
,, by een gezwooren Landmeeter behoorlyk overge-
,, meeten en geſlagen zyn, beginnende uyt den Oo-
,, ſten nederwaarts, ende Weſtwaarts uyt langs dien
,, *Lekkendyk* voorſz. wyders de voorſz. Regulieren van
,, den *Hem*, buyten der zelver Steede Akkerland ge-
,, legen, vaſt aan den Hof ende Boomgaart, nu toe-
,, behorende *Pieter Dirkze*; Weſtwaarts langs den
,, zelven *Lekkendyk*, nederwaarts gaande, tot den
,, Huyze en Hofſteede, daar *Joris Roelofs* nu ter tyd
,, op woonende is, toe, incluys, genaamt die Steen-
,, plaatze, en zullen mogen doen Heffen, Opbeuren en-
,, de Ontfangen zulken en gelyken Accyns, als die
,, Poorters en Inwoonders van *Schoonhoven* voorſz.,
,, binnen der zelver Steede, en in 't begryp van den
,, eerſten voorſz. Opſlag geven en betalen; behoudelyk,

,, dat

„ dat, in Recognitie van deze onze jegenwoordige
„ Octroje, die voornoemde Supplianten gehouden zul-
„ len wezen, te betalen ten onzen profyte den Tien-
„ den Penning van alzulke Accynzen, als aldaar vallen,
„ ende by der Stadt geprofiteert zal worden; Conform
„ onze voorgaande Octroje van den voorsz. eersten
„ Opslag, ende dat in handen van onzen Rentmeester
„ van *Schoonhoven*, in der tydt zynde, die gehouden
„ word daar of Ontfang te maken, Rekening, Bewys
„ en Reliqua te doen, ten onzen profyte, met de an-
„ dere Penningen van zyn Ontfang; behoudelyk ook,
„ dat zy, binnen zes weeken na dato van dezen, gehou-
„ den zullen wezen dezen onzen tegenwoordigen Brief
„ te dragen, ofte zenden in onze Rekenkamer in *Hol-
„ land*, om aldaar tot onzer zekerheit Geregistreert te
„ worden: ontbieden daaromme en beveelen die voorn.
„ van onzen Secreten Raade, Præsident en Luyden
„ van onzen grooten Raad te *Mechelen*, Stadhouders,
„ de Eerste, en andere Luyden van onzen voorn. Raade,
„ en Rekeninge in *Holland*, Schout van *Schoonhoven*,
„ en alle andere onze Rechteren, Officieren ende On-
„ derzaaten, dien dit aangaan zal, dat zy de voorn.
„ Supplianten van deze onze jegenwoordige Gratie,
„ Octrooy ende Consent, in diervoegen, en op Conditien
„ boven verhaalt, doen, laten en gedogen rustelyk en
„ vredelyk genieten ende gebruyken, zonder hun te
„ doen, nogte laten geschiên eenig hinder, letzel ofte
„ moeijenisse, ter contrarie; want ons alzo belieft:
„ des ter oirconde, zoo hebben wy onzen Zegel
„ hier aan doen hangen: gegeven in onze Stadt van
„ *Brussel*, den tweeden Augustus, in het Jaar onzes
„ Heeren 1552.

Deze Brief is, op den 25 *Augustus* 1552, *ten Burele van de Kamer van Rekeninge in den* Haag *geprezenteert, en aldaar gevisiteert, en Geregistreert in het roode Register, beginnende zedert* Kersmis 1540.

Acte van Exploit.

,, De Heere van *Beveren*, van der *Veere*, van *Vlissingen*, *Brouwershaven*, *Dirksland*, enz. ,, Stadhouder Generaal, de Eerste en andere Raaden ,, des Keyzers, over *Holland*, *Zeeland* en *Vriesland*, ,, den Eersten gezwooren Explotoir van de Kamer van ,, de Raaden in *Holland* hier op verzogt, Saluyt: ,, Wy Committeren U mits dezen, dat gy, ten Ver- ,, zoeke van de Burgermeesters ende Regeerders der ,, Steede van *Schoonhoven*, zekere opene Brieven van ,, Octrooy, by hen Luyden van de Keyzerlyke Ma- ,, jesteyt geobtineert, in dato den 2 Augustus laastle- ,, den; Roerende zekeren Opslag van Turf, en de Ac- ,, cynzen van dien hier aan gehegt, van wege de ,, voorsz. Keyzerl. Majesteyt, by u roepende den Offi- ,, cier van de Plekke, (is 't noot) openbaar Verkondigt, ,, en publiceert binnen der voorsz. Steede, ende elders, ,, daar 't van noode wezen zal, ende gy verzogt zult ,, worden om het voorschreve Octrooy, bevelende eenen ,, iegelyk zich naar den Inhoude van dien te reguleeren, ,, op de Pœne en Breuke daarinne begrepen, ne- ,, mende daar van uwe behoorlyke Salaris, van welk ,, te doen wy u geven volkomen Magt, Authori- ,, teyt en zonderling Bevel, ontbieden daaromme, en be-

„ beveelen alle Officieren, Dienaren ende Onderzaa-
„ ten der Keyz. Maj. dat zy u, dit doende, ernstig ver-
„ staan, en obediëren, op alle 't gunt zy de Keyz. Maj.
„ dugtende zyn, en daar tegens verbeuren
„ mogen: gegeven in den *Haag*, onder het Zegel van
„ Justitie hier aan gehangen, den 25 Augustus 1552.

Op den 14 December 1552, is de Instructie voor de Officieren van de Tollen (door *Karel*, by der Gratie Gods Koning van *Castilien* enz. op den 13 Mey 1518 verleent) van de Puye van het Raadhuys der Stadt *Schoonhoven* Gepubliceert; ende wyl dezelve principaal zyn betrekking heeft tot verbetering van de voorschreve Tollen, binnen de Steeden *Gorinchem* en *Schoonhoven*; zoo dunkt ons, dat het den Leezer niet onaangenaam zal zyn, dat wy de voorsz. Instructie alhier woordelyk laten volgen.

„ K*arel*, by der gratie Gods, Koning van *Casti-*
„ *lien*, van *Leon*, van *Granade*, van *Arra-*
„ *gon*, van *Navarre*, van de beyde *Sicilien*, van
„ *Jeruzalem*, van *Valence*, van *Majorque*, van *Sar-*
„ *dinien*, van *Corsica*, &c. Aarts Hertoge van *Oosten-*
„ *ryk*, Hertoge van *Bourgonje*, van *Lotteringen*,
„ van *Braband*, van *Steyr*, van *Carinthie*, van *Car-*
„ *niole*, van *Limburg*, *Luxenburg*, ende van *Gelre*,
„ Grave van *Vlaanderen*, van *Habsburg*, van *Tyrol*,
„ van *Artoys*, van *Bourgonje*, Palts-Grave van
„ *Henegouwen*, Land-Grave van *Elzace*, Prince van
„ *Zwaben*, Mark-Grave van *Burgow*, ende des
„ *Heyligen Ryks*, van *Holland*, van *Zeeland*, van
„ *Sarette*, van *Kyburg*, van *Namen*, ende van *Zut-*

 „ *phen*,

„ *phen*, Grave en Heere van *Vriesland*, op ter *Win-*
„ *desmark*, van *Portenauw*, van *Salm*, en van *Me-*
„ *chelen*. &c &c .&c. Allen den genen, die dezen on-
„ zen tegenwoordigen Brief zullen zien, ofte horen le-
„ zen, Saluyt: Alzo tot onzer kenniſſe gekomen
„ zyn die groote ongeregeltheden, ende frauden,
„ die zekeren langen tyd geweeſt zyn, ende nog da-
„ gelyks geſchieden ende gebeuren, in de onderhou-
„ deniſſe van de Regten van onze Tollen, gelegen in
„ onze Landen van *Holland*, *Zeeland*, ende *Vries-*
„ *land*, zonderlinge van onze Tollen van *Gorinchem*
„ ende *Schoonhoven*, en de wachten van dien, zoo wel
„ by de Ingezetenen van de Steeden ende Dorpen
„ van de zelve onze Landen ende anderen, die by
„ Privilegien van onze Voorzaten, Graven ende Gra-
„ vinnen van de zelve Landen, vryheit van Tollen
„ verkregen hebben, die dezelve hunne vryheit abu-
„ zeeren ende misbruyken, als by andere onvrye Per-
„ zoonen van diverſche vreemde Landen ende Natien,
„ die hunne Tollen niet en betalen, of in alles doen,
„ als zy behooren, ende na Rechten ſchuldig zyn te
„ doen, tot groote diminutie van onze Hoogheden,
„ Heerlykheden, ende de Domeynen, ende nog meer zal
„ geſchieden, indien by ons daarinne niet voorzien en
„ worde. Ende omme hier inne te remediëren, ende eene
„ goede redelyke Ordonnantie gemaakt te laaten worden,
„ tot onderhoudeniſſe van de zelve onze Rechten ende
„ Heerlykheden, zoo hebben wy onlangs geordon-
„ neert, ende gecommitteert gehad onzen lieven ende
„ getrouwen Meeſter *Jooſt Sasbout*, ende *Claas Lie-*
„ *venſz.* zynde onze Raden in onzen Hove van
„ *Holland*, *Thielman* van *Dulkum*, ook onzen Raad,

„ ende

„ ende Meester van onze Kamer van Reekeninge in
„ den *Hage*, ende *Jan* de *Huytere*, onzen Schout
„ van onze Steede van *Delft*, die hun op de voor-
„ gaande ongeregeltheden, fauten, ende abuyzen,
„ wel, ende in 't lange geinformeert hebben gehad,
„ ende meede, by wat middelen ende wegen, men daar
„ inne bekwamelykste zoude mogen voorzien, die 't
„ gunt, dat zy daar af bevonden, in geschrift gestelt heb-
„ ben, ende dat voorts by onzen laste gecommuni-
„ ceert met onzen lieven ende getrouwen den Presi-
„ dent, ende Luyden van onzen Raade, ende Reke-
„ ninge in *Holland*, die dezelve informatien, ende
„ hun advies op alles ons overgezonden hebben, wel-
„ ke hunne Informatien, Concept, ende Advies, wy
„ voorts hebben laten visiteren, ende communiceren,
„ by onze lieve ende getrouwe Raden, ende Mee-
„ sters van de Requesten ordinaris van onzen Huyze,
„ Heeren *Johan Carondelet*, Doctor in beyde de Rech-
„ ten, Deeken van *Bezancon* &c. Meesters *Philips*
„ *Wieland*, *Jan Auxtruyes*, ende *Joost Laurens*,
„ den voornoemden Mr. *Joost Sasbout*, ende *Claas*
„ *Lievensz.* Mr. *Vincent Cornelisz.* ook onzen Raad,
„ ende Meester van onze Kamere van Reekeninge
„ in den *Hage*, ende *Jan* van den *Bosch*, onlangs
„ onzen Gecommitteerden van onzen groten Tol
„ in *Zeeland*, die ons op alles in Rade hunluyder
„ Rapport, Advies, ende goetdunken tot onzer cor-
„ rectie gedaan hebben gehad. Ende, want wy niet
„ alleen nootlyk bevinden in de voorschreve frauden
„ ende abuyzen te voorzien, omme die onderhoude-
„ nisse van onze Rechten, Tollen, ende Heerlyk-
„ heden; maar ook ten eynde, dat een iegelyk dezelve

„ onze Landen , ende Tollen frequenterende wee-
„ ten mag, wat hy te doen zal hebben. Zoo is 't,
„ dat wy, by goede ende rype deliberatie van eenige
„ van onzen Bloede, ende van de Ordene, ende by
„ adviese ende goetdunken van onzen lieven ende ge-
„ trouwen Ridder ende Cancelier, den Heer van *Es-
„ conbeeke*, de Luyden van onzen Secreten Rade, ende
„ van de Finantien, nevens ons wezende, gemaakt, ge-
„ ordonneert ende gestatueert hebben, maken, ordon-
„ neeren ende statueeren met deze onze Brieven,
„ die Poincten, Articulen ende Ordonnantien, hier
„ na verklaart.

„ In den Eersten, dat geen van onze Dienaren ge-
„ committeert, of van onze voorsz. Tollen, ofte
„ andere onder hunluyden gecommitteert, ende hun-
„ ne Dienaren en zullen mogen houden Taverne ofte
„ Herberge, Bier nog Wyn verkopen, op de ver-
„ beurte van hunluyder Officiën ende Dienst, daar
„ op datze gehouden zullen wezen den Eedt te
„ doen.

„ II. Dat alle onvrye Koopluyden schuldig, ende ge-
„ houden zullen wezen den Tollenaar te zeggen, wat
„ goederen ende Koopmanschappen zy geladen heb-
„ ben van droge waaren, die men van oude tyden
„ alzo geüseert heeft te verklaren, ende te specifice-
„ ren, hoe veel, ende wat Koopmanschappen, ende
„ dat wel bescheydelyken, om ons Recht daar naar te
„ betalen, ende te ontfangen. Ende die genen, die
„ daar af in gebreken zyn, dat zal wezen op de pæne
„ van het verzwegen goed te verbeuren, tot onze pro-
„ fyte, indien 't zelve verzwegen goed verscheyden
„ leyt van 't goed, by verklaringe overgegeven.

„ III.

„ III. Ende indien het verzwegen goed onver-
„ fcheyden leyt, zoo zal 't geheel goed, alzo 't za-
„ men onverfcheyden leggende, verbeurt wezen, als
„ de fauten toekomt by den Koopman, of zyn Factoor:
„ maar indien die faute toekomt by den Schipper, zoo
„ zal 't Schip verbeurt wezen, zonder aanfchouw te
„ nemen, wien het toebehoort, ende ook alle 't goed,
„ daar in wezende, den Schipper toebehorende.

„ IV. De andere goederen, die de Bezienders van
„ oude tyden bezien hebben, die zal onze Bezien-
„ der, op zynen Eedt, getrouwelyk bezien, waar naar
„ de Koopman 't Recht van onze Tollen betalen zal.

„ V. De vrye gepriviligeerde Perzoonen zullen
„ oorlof bidden den Tollenaar, ofte zyne Dienaren,
„ ende gehouden wezen te toonen aldaar hunnen Tol-
„ brief, inhoudende vier poincten, te weten: dat de
„ Koopman Poorter is van de Steede of Plaatze, daar
„ hy de vryheyt af gebruyken wil; ten tweden, dat
„ hy daar jaar ende dag Poorter geweeft is, ende zyne
„ principaalfte Refidentie gehouden heeft; ten derden,
„ dat, hy na 't jaar, zyn Refidentie daar geconti-
„ nueert ende onderhouden heeft; ende ten vierden,
„ dat hy, by folemneelen Eede, hoogelyk geftaaft, ge-
„ zworen ende geäffirmeert heeft, in prefentie van de
„ Juftitie, dat 't merk, geftelt in den zelven Tolbrief,
„ zyn eyge ende gewoonlyk merk is, ende dat hy,
„ onder 't zelve merk, geenderhande goed voor by
„ onze voorfz. Tollen van *Holland*, nog voor de
„ wachten van dien gevoert en heeft, nog voeren, nog
„ doen voeren en zal, dat aan eenige onvrye Perzoonen
„ toebehoort, of dat aan eenige onvrye verlooft, verkogt,
„ ofte toegezeyt is, of daar eenige onvrye part of deel
„ aan hebben.

„ VI.

,, VI. Ende en zullen die Tolbrieven niet meer duu-
,, ren dan een Jaar; maar zullen moeten vernieuwt
,, zyn, indien de Koopman zig daar meede behel-
,, pen wilde.

,, VII. De Tollenaar, ofte zyn Gecommitteer-
,, de, zal, op de Declaratie ende Specificatie by den
,, Koopman gedaan, mogen nemen den Eedt van den
,, zelven Koopman, ofte Schipper, ten allen tyde, als 't
,, hem believen ende goet dunken zal.

,, VIII. Ende als hy ſuſpicie van fraude heeft, zoo
,, zal hy die mogen onderzoeken by ontpakkinge, ende
,, anderzints: ende vindt hy de fraude, zoo zal hy 't
,, geheel pak aan zig trekken, als geconfisqueert,
,, ende vindt hy geene, zoo zal hy 't pak weder doen
,, verpakken, ende toeſluyten, als het te voren was,
,, zonder koſten van den Koopman.

,, IX. Indien dat eenige van de voorſz. vrye Luy-
,, den faute ende bedrog committeren in den voorſz.
,, Tol, die zullen verliezen hunne vryheit, ende nim-
,, mermeer daar af gebruyken.

,, X. Dezelve vryheit van Tollen zullen ook ver-
,, liezen Bankeroetiers, Ballingen, ende diergelyke,
,, die als Fugetiven de vryheit van eenige plaatzen aan-
,, genomen hebben, ten zy dat zy van de infame ge-
,, rehabiliteert zyn, zoo 't behoort.

,, XI. Ende alle buyten Poorters, die hun continueele
,, Reſidentie niet en houden binnen der Steede, daar
,, af zy zig Poorters gedragen, en zullen ook niet vry
,, zyn van Tollen.

,, XII. Ende alle Factoors, Herbergiers, Waarden,
,, ende Makelaars van Vreemde ende onvrye Koopluy-
,, den, en zullen ook niet vry zyn van de Koopman-

,, ſchap.

„ schappen, die zy voor zig zelven doen zullen, on-
„ der dekzel van Poorteren, ofte andere vryheit.

„ XIII. De Poorters ende Inwoonders van *Utrecht*,
„ ende van *Kampen* zullen passeeren, betalende de
„ oude gewoonlyke Tollen, naar uytwyzen hunner
„ Privilegien.

„ XIV. Zoo een vry Koopman part ende deel heeft
„ in onvrye goederen, dat gemengelt, ende niet ver-
„ scheyden en leyt, elk op zyn merk, die zal betalen
„ Tol, alzo wel van de vrye, als onvrye goederen;
„ maar leyt het ongemengelt, ende verscheyden, elk
„ op zyn merk, zoo zal die vrye Koopman van 't
„ zyne, zyn vryheit genieten, ende de onvrye den
„ behoorlyken Tol betalen.

„ XV. Insgelyks, zoo een vry Koopman ontfangt
„ eenige Koopmanschappen, die hem uyt vreemde
„ Landen, ofte onvrye plaatzen gezonden worden, hy zal
„ daar af Tol betalen, ten zy, dat die Koopmanschap-
„ pen by hem, ofte zyne eyge Dienaars, ofte by
„ Poorters, alzo vry, als hy, in zynen name ontfan-
„ gen, ende gelevert zyn geweest, zoo dat het goed
„ zyne is, ende van daar voorts staat tot zynen pery-
„ kele, ende Fortuyne.

„ XVI. Zoo een Koopman, Factoor, Schipper, of
„ andere den Tollenaar injurieert, ter cause van zyn
„ Officie, ofte om 't exerceeren van dien, is 't
„ met woorden, die zal gebannen zyn tien Jaaren,
„ uyt onze Landen van *Holland*, *Zeeland*, ende
„ *Vriesland*, ende is 't by feyte, hem belettende 't
„ voorsz. t' ontpakken, ofte andere vilonie doende,
„ die zal verbeuren, te weten: die Koopman, ende
„ Factoor, 't pak, tonnen, ende baalen, die men

P „ visi-

„ visiteren wilde; de Schipper 't Schip, ende al dat'er
„ in is hem toebehorende, ende alle andere zullen ge-
„ punieert worden van Sauve Garde braake, ende naar
„ de gelegentheit van de misdaat.

„ XVII. Dat de Tollenaar alle Schepen ende goederen,
„ die by eenige van de voorsz. middelen verbeurt, ende ge-
„ confisqueert zullen zyn, zal mogen terstont aanvaar-
„ den, ende verkopen met den stokke, tot onzen profyte,
„ om ons daar af rekeninge te doen, zoo 't behoort,
„ zonder eenige staakinge daar af te doen, onder 't
„ dekzel van eenige oppositien, appellatien, ofte pro-
„ visien, ten zy mits namptiserende in penningen van
„ goud, ofte van zilver, de regte waarde van de zel-
„ ve geconfisqueerde goederen, ter exstimatie van twee
„ Mannen, die onze Tollenaar daar toe kiezen, ende
„ noemen zal.

„ XVIII. Dat de Gecommitteerden tot de voorsz.
„ Tollen, ofte hunne Klerken, ofte Dienaren niet
„ en zullen mogen exigeeren, nog eysschen van de Koop-
„ luyden, meer dan 't recht van onze voorsz. Tol-
„ len, nog eenig belet ofte molestatie doen, nog ook
„ iemand qualyk toespreken, nog injurieeren, met
„ woorden, nog met feyten, op de pœne daar van
„ gecorrigeert te zyn, als 't behoren zal, naar Rechten,
„ ende alle kosten ende interest den gegriveerden te
„ betalen; ende is 't gebrek in de Klerken ofte Dienaaren,
„ zoo zal de Meester daar voor instaan, ende verant-
„ woorden.

„ XIX. Dat niemand van de genen, die gepriviligeert
„ zyn van Tollen binnen *Holland*, *Zeeland*, ende
„ *Vriesland*, ofte daar buyten, en mag eenig Zout,
„ Wyn, ofte andere goederen, den *Ryn*, *Maze*, *Lekke*,
„ ende

,, ende *Waale* neder brengen, hy en moet het ter
,, hoogste Markten gekogt, ende gehaalt hebben, ende
,, Certificatie brengen van der hoogste Markt, daar
,, hy 't zelve goed gekogt zal hebben, of anders zou-
,, de hy dat moeten vertollen, als onvry goed.

,, XX. De hoogste Markten zyn, naar ouder herko-
,, men, *Keulen*, *Wezel*, ende *Venlo*, of daar 't goed
,, in 't Land gewassen is, boven de hoogste Markten
,, voorsz. ende niet daar beneden.

,, XXI. Dat niemant van de onvrye Luyden van
,, boven koomende tot *Schoonhoven* ofte *Gorinchem*,
,, met eenige Beytelen, Vlotten, Schouwen, Ponten,
,, ofte andere Schepen, geladen met Kant-hout, Plan-
,, ken, ofte andere goederen, ende Koopmanschappen,
,, hoe die genoemt mogen wezen, aldaar hunne Lasten
,, geenzints breken, nog open slaan, nog en ver-
,, kopen, zonder onzen Tollenaar den rechten gewoon-
,, lyken Tol daar af betaalt te hebben; ten waar dat
,, het zelve goed by de Poorters aldaar verkogt, ende
,, binnen derzelver Steeden verteert ende gesleten wor-
,, de, zonder dat zy Luyden dat zelve goed zullen
,, mogen aan iemand buyten de zelve Steeden verkopen.

,, XXII. Dat niemand, van waar dat hy is, Tol-
,, vry wezende, eenig Zout vry opwaards voeren en
,, mag, meer dan zeven ende een halve mudden *Dor-
,, drechtsche* maate. Ende die en moet hy niet over-
,, slaan in andere vrye ofte onvrye Schepen, hy en
,, moetze ter hoogste Markt voeren, of hy moetze
,, vertollen voor onze Tollen; maar mag die in an-
,, dere Steeden verkopen, ende slyten met de kleyn-
,, dere maate aan 't Land, zonder 't zelfde met schop-
,, pen over te schieten, ofte aan eenige Verkopers in 't

,, grosse, ofte tot eenen maale te verkopen. Ende
,, in 't wederomme komen de Certificatie brengen by den
,, Tollenaar van de Steeden ende Plaatzen, daar hy
,, 't Zout met de kleyndere maaten verkogt zal heb-
,, ben, ende die zelve Certificatie sterken met zynen
,, Eede, wanneer hy des verzogt zal zyn, op de ver-
,, beurtenisse van de exstimatie van 't zelve goed, dat
,, hy voor by de Tollen gevoert zal hebben.

,, Ontbieden daaromme, ende bevelen onzen voorsz.
,, Cancelier, Præsident, ende Luyden van onze gro-
,, te ende heymelyke Raaden, Hoofden, ende The-
,, saurier Generaal van onze Domeynen ende Finan-
,, tien, Stadhouder, Præsident, ende Luyden van on-
,, zen Raade, ende Reekeninge in den *Hage*, Rent-
,, meesters van Bewest ende Beoosterschelt in *Zeeland*,
,, Gouverneur ende Bailliuw 's Lands van *Voorne*, ende
,, van den *Briele*, Drossaart 's Lands van *Arkel*, ende
,, der Steede van *Gorinchem*, dat zy deze onze Or-
,, donnantie scherpelyk onderhouden, ende agtervol-
,, gen, in alle haare Poincten, ende Articulen, niet
,, tegenstaande eenige oppositie, ofte appellatie gedaan,
,, ofte te doen, ter contrarie, alles by maniere van
,, provisie, zonder præjudicie van onze, ofte iemands
,, anders Rechten, ende tot ons wederzeggen, ende
,, voorts, dat zy, ende alle andere onze Justicierende,
,, Officieren, ende hunne Steedehouderen, ten eynde
,, dat een iegelyken van deze onze Ordonnantie ge-
,, adverteert zy, ende geen zaaken en hebbe, daar
,, af te pretenderen cause van ignorantie, dat zy de-
,, zelve onze Ordonnantie doen uytroepen ende ver-
,, kondigen, een iegelyk in den bedryve van hunluy-
,, der Officie, ende Jurisdictie, alomme in onze voorsz.

,, Lan-

„ Landen van *Holland*, *Zeeland*, ende *Vriesland*,
„ ende de Lande van *Voorne*, ende van *Arkel*, daar
„ men gewoonlyk is uytroepinge, ende Publicatie te
„ doen, ende deze zelve Ordonnantie, ende alle de
„ Poinćten ende Articulen daar inne verklaart, ſcher-
„ pelyk mede doen onderhouden, agtervolgen, ende
„ obſerveeren, by eenen iegelyken, zonder faveur ende
„ diſſimulatie, op pœne, ende alzo 't in dezelve ver-
„ klaart is; zonder daar tegens te laten, ende gedogen
„ iet gedaan, ofte gevordert te wezen, ter contrarie,
„ in wat maniere dat het zy, ende ordonneren ook
„ mits deze, dat men de Copye van deze onze Or-
„ donnantie tot kenniſſe, ende ten aanzien van eenen
„ iegelyken doe ſtellen in Tafereelen, over al in onze
„ voorſz. Tollen, ende wagten van dien, ende voorts
„ mede ordonneren, als vooren, dat men dezelve onze
„ Ordonnantie Regiſtrere, ende doe Regiſtreren in
„ een van de Regiſteren, wezende ende ruſtende in
„ onze Griffie, ende Kamere van den Raade ende
„ Reekeninge van *Holland* voorſz. daar 't behooren
„ zal. Ende want men van deze onze voornoemde
„ tegenwoordige Ordonnantie te doen zal hebben in
„ diverſe plaatzen, zoo willen wy dat aan 't vidimus
„ van dien gemaakt, onder 't Zegel Authentycq, ofte
„ aan de Copye, gecollationeert ende geteykent, by
„ een van onze Secretariſſen volkomen gelove gege-
„ ven zy, gelyk tot dezen orgineelen Brieve, ende voor
„ zulks hebben wy dien geauthoriſeert, ende authori-
„ ſeeren mits dezen: Reſerverende ende houdende
„ voorts tot onzer kenniſſe ende Interpretatie alle
„ alzulke twyfelen, ofte donkerheden, als op deze
„ onze tegenwoordige Ordonnantie zoude mogen vallen,

 „ ende

,, ende geschieden. Want 't ons alzo gelieft, en wy zulks
,, gedaan willen hebben. Des ter oirkonde zoo hebben
,, wy onzen Zegele hier aan doen hangen. Gegeven
,, in onze Stadt van *Mechelen*, den dertienden dag van
,, Mey, in het Jaar ons Heeren duyzent vyf hondert
,, ende agtiene, ende van onzen Ryke het derde. Ende
,, op de Ploye stondt geschreven, by den Koning in
,, zynen Raade, ende getekent *Haneton:* nog stond,
,, ondergeschreven ter Ordonnantie van de Luyden van
,, de Rekeninge des Keyzers, residerende in den *Haag:*
,, onder stont geschreven, de Copye Authentycq, daar
,, van dit Copye is, hebbe ik *Hendrik Viglius*,
,, Deurwaarder 's Hoofts van *Holland*, op den 14 De-
,, cember 1552, binnen de Steede van *Schoonhoven*,
,, naar voorgaande Klokke geslag, openbaarlyk verkon-
,, digt en gepubliceert, ende eenen iegelyk van wegens
,, de Keyz. Maj. bevolen, naar den Inhoude van dien
,, zig te reguleeren, op de verbeurte van de pœne daar
,, inne begrepen. Actum *ut supra*, by my geteekent
,, *Viglius*.

Usantien *en* Costumen, *voor den Jaare* 1552, *te* Schoonhoven *ingebragt: als uyt het volgende blykt.*

,, Alzo myn Heeren van den Raade in *Holland*,
,, door last van de Keyz. Maj. naar inhoude
,, haarer Missiven, die geschreven worden aan alle die
,, Steeden van *Holland*, omme te weeten die Costumen,
,, Usantien, Jurisdictien ende andere Rechten, als
,, een iegelyk van de voorsz. Steeden van *Holland*,
,, Elks in hun bedryve Userende waren, en hun Luy-
,, den

„ den die by geſchrift over te zenden, welke beveelen wy obediëren, hebben, op den 3 January 1552, by geſchrift myne Heeren voorſz. over gezonden, 't geene hier naar volgt.

„ In den Eerſten, aangaande die Jurisdictie binnen de voorſz. Steede, dat die Bailliuw der zelver Steede, uyt den naam, ende van wegen die Keyz. Maj. onzen Allergenadigſten Heere, met Schepenen der zelver Steede bericht, alle Crimineele Dilicten in den bedryve van de voorſz. Steede ende 't Land van *Blois*, in 't Bailliuwſchap van dien competerende.

„ Ende die Schout der zelver Steede, berigt insgelyks met die voorſchreve Schepenen, alle civile zaaken binnen der zelver Steede, en Jurisdictien van dien gevallen.

„ Nopende voorts die Succeſſie van Leenen, Uſeert men daar inne binnen der voorſz. Steede, dat 't zelve Leen ſuccedeert op de oudſten en naaſten in *eodem gradu*, het Mannelyke Oor gepræfereert voor die Vrouw; maar indien eenige Leengoederen binnen ſtaande Huwelyk gekogt worden, zoo Uſeert men, dat die oudſte en naaſte Man, of Knecht gepræfereert zynde voor die Vrouw in *eodem gradu*, en het zelve Leen willende genieten, gehouden is den Boedel Reſtoir te doen van al zoo veel Penningen, als ſtaande Huwelyk, het voorſz. Leen gekoft is.

„ Aangaande de Succesſie van Eige Goederen, Uſeert men voor Recht binnen de voorſz. Steede; dat alle die Eige Goederen toekomen den Sterfhuyze binnen *Schoonhoven* gevallen, die Succederen naar de Rechten van *Zuydholland*.

„ Uytgezondert alle Immobile eigen, of Erf gele-

„ gen

,, gen buyten de voorſz Steede, ter plaatze daar men
,, geen *Zuydhollands* Recht en Uſeert; want in zulken
,, geval zoo Uſeert men het binnen der voorſz. Steede
,, Recht, dat men al zulke Immobile Eigen, ofte Erf, Succedeert naar de Rechten van den Lande, daar het
,, voorſz. Immobile Goed, ofte Erf gelegen is, niet tegenſtaande dat het voorſz. Goed den Sterfhuyze binnen *Schoonhoven* gevallen toe kwame, ten waare by
,, Huwelykze Voorwaarde ter contrarie gedisponeert
,, waare.

,, Nopens van de Huwelykze Voorwaarde Uſeert
,, men binnen de voorſz. Steede, dat Partyen zig reguleeren naar Inhoude van dien, zoo verre de zelve
,, in *debita forma* gemaakt zy: ende indien daar geen
,, Huwelykze Voorwaarde en zy, zoo is tuſſchen
,, Man en Wyf gemeenſchap van alle hunne Goederen.

,, Aangaande Teſtamenten, worden die zelfde binne de voorſz. Steede naar hunnen Teneur onderhouden, zoo verre die in behoorlyke forme gemaakt
,, zyn, ten waar nogtans dat het zelve Teſtament 't
,, Recht, en behoorlyke reede contrarieerde.

,, Nopende die Douarieren, reguleeren hun partyen
,, naar vermogen die Brieven daar of gepaſſeert zynde.

,, Item, beroerende die Giften en Contracten onder
,, de Levenden, daar inne reguleeren wy ons naar
,, hunne forme, die in behoorlyke maniere, en zonder
,, fraude geſtelt zyn.

,, Item, van Naaſtinge en word alhier binnen de
,, Steede van *Schoonhoven* geüſeert, dat een iegelyk
,, Koopt ende Verkoopt, tot zynen oorbaare, zyne Goederen, daar 't hem belieſt, zonder dat iemand, by Naaſtinge, den Koop mag ondergaan den geenen, die het
,, gekogt heeſt.

,, Item,

,, Item ; beroerende de præferentie , worden binnen
,, deze voorsz. Steede de oudste gehipothekeerde bezegelde Brieven, voor Schepenen der zelve Steede gepasseert, voor de jongste gepræfereert.

,, Aangaande de Crimineele Materie, den Lyve aangaande, Useert men alhier, niemant lichtelyk van Lyf ter dood te brengen, ten zy de Delinquant eerst zyn Delict zelver confesseert, ende word die voorschreve Delinquant, daar na by Schepenen der voorsz. Steede gecondemneert, naar Exigentie van zyn Delicten.

,, Worden insgelyks in alle andere Crimineele Delicten, den Lyve niet aangaande, de Delinquanten by Schepenen voorsz. gecondemneert, naar gelegenheit van hunne misdaat.

Op den laatsten dag December, Anno 1552, is het Octrooy rakende den Opslag van den Turf, door *M. Hendriks*, Deurwaarder van den Hove van *Holland*, gepubliceert, en ter Exëcutie geleid ; gelyk in het onderstaande Relaas te zien is.

,, Naarvolgende Uwer Hooge Edele Mogende Heeren opene Brieven van Attache, van dato den 25 Augustus 1552, geexpedieert op zekere opene Brieven van * Octrooy, van dato den 2 der zelver Maand Augustus, aan de Margine van de welke deze myne Relatie gehecht is; zoo heb ik *Mattheus Hendriks* Deurwaarder ordinaris van den Hove van *Holland* my, ten verzoeke van de Burgermeesters en ,, Re-

* Dit Octrooy is woordelyk te zien, op *pag.* 101. dezer *Beschryvinge.*

„ Regeerders der Steede van *Schoonhoven* , over, en
„ in den naame van de gemeene Poorters en Inwoon-
„ ders aldaar ; op den laatsten December, Anno *eodem*,
„ bevonden binnen de voorsz. Steede van *Schoonhoven*
„ op het Stadhuys; nog binnen de Kerke van de Am-
„ bagts-Heerlykheit van *Bergambagt* ende *Klein Am-*
„ *mers*; ende hebbe van wege die Keyz. Maj., in de
„ voorsz. Plaatzen, ter plekke daar men gewoonlyk is
„ eenige Publicatien te doen, openbaarlyk voor den
„ gemeenen Volke, 't voorsz. Octrooy, naar zyn Forme
„ en Inhoude, Verkondigt, ende een iegelyk, van we-
„ ge, en in den naame als boven, geboden ende bevolen
„ zig te reguleren naar den Inhoude deszelfs Octrooy,
„ mitsgaders zig te wagten contrarie van dien te doen,
„ op pœne daar van gecorrigeert te worden, naar be-
„ hooren, ende volgende de Ordonnantie ende Costume
„ der Steede van *Schoonhoven*: aldus onder myn Naam,
„ en Handtyken by my, en was Onderteykent: *M.*
„ *Hendriks*, lagerstont; Ontfangen, voor myn Salaris
„ van het voorsz. Verkondigen, uyt handen van *Aart*
„ *Gerritze* Burgermeester der Steede van *Schoonhoven*,
„ de Somma van 24 Stuyvers, Anno, op den 31 December,
„ 1552, by my, en was ondertekent *M. Hendriks*.

In den Jare 1555, is, tusschen de Burgermeesters en Regeerders der Steede *Gorinchem* en *Schoonhoven*, een Contract gemaakt, waar in geaccordeert wierd, dat de wederzydsche Poorters en Schippers na hun goeddunken mogen laden, en van daar voeren alderhande Koopmanschappen, zonder eenig belet of Contradictie, gelyk uyt het onderstaande Contract te zien is.

„ Wy Burgermeesters, Schepenen, ende Raad
„ der Steede van *Gorinchem*, doen kond allen
„ den

„ den genen, die deze onze prezente letteren zullen
„ zien, ofte hooren leezen; dat wy Luyden voor ons,
„ en onze nakomelingen, om goede nabuurſchap wille,
„ ende vriendſchap te onderhouden, over een gekomen
„ ende geaccordeert zyn met de Burgermeeſters, ende
„ Regeerders der Steede van *Schoonhoven*, dat van nu
„ voortaan, alle Poorters ende Schippers der zelve
„ Steede *Schoonhoven* zullen met hunne Schepen ofte
„ Schuyten, 'tzy geladen, ofte ongeladen, mogen ko-
„ men tot *Gorinchem*, ende aldaar, tot hunnen belie-
„ ven ende goeddunken, mogen laden alderhande Koop-
„ manſchappen, toebehorende den Poorteren der voorſz.
„ Steede van *Schoonhoven*, ende die zelve Koopman-
„ ſchappen mogen voeren tot *Schoonhoven*, zonder
„ dat 't zelve hen Luyden, by ons, ofte onze Schippers
„ in eeniger maniere belet zal mogen worden; wel-
„ verſtaande, dat onze Poorters ende Schippers van
„ gelyke liberteyt ofte vrydom, zonder iemands Con-
„ tradictie, genieten ende gebruyken zullen mogen, bin-
„ nen de zelve Steede van *Schoonhoven*: Ende want wy
„ Luyden dit tegenwoordig Accoort, overeenkomſte
„ ende Contracte, voor goet, vaſt ende van waarde be-
„ geeren te houden, zoo hebben wy Burgermeeſters,
„ Schepenen, ende Raden der voorſz. Steede *Gorin-*
„ *chem*, het Zegel ter zake der zelve Steede, hier on-
„ der op 't Spatium gedrukt.

Aldus gedaan binnen de Stadt Gorinchem, *op den* 25 *February*, *Anno* 1555.

In den Jare 1557, is by den Schout, Burgermeeſters en Schepenen der Stadt *Schoonhoven*, zekere Keure gemaakt, tot voorkominge van veele en diverſche ongere-

geltheden, dagelyks binnen de zelve Steede in 't Procedeeren voor 't Gerechte gepleegt werdende, welke voorn. Keure wy alhier ook zullen laten volgen:

Keuren, Ordonnantien, *ende* Statuten *der Steede van* Schoonhoven, *den Anno* 1557.

„ Alzo die van den Gerechte jegenwoordig dezer „ Steede *Schoonhoven* bemerken veele ende di„ versche ongeregeltheden, ende sinistere practyken, „ dagelyks binnen de zelve Steede, in 't Procederen „ voor 't Gerechte gepleegt te worden, uyt oorzaake, „ eensdeels, dat de Keuren ende Ordonnantien, op „ de manieren van Procederen eertyds by de Regeer„ ders dezer Steede gemaakt, qualyk geinterpre„ teert, ende niet geobserveert, maar misbruykt worden; „ ende ook overmits door 't verloop des tyds der Men„ schen Verstant verandert. Alle 't welk niet alleen en „ is tot vilipendie van de Justitie, van de gemeene „ Poorters dezer Steede, ende byzonder, tot groot „ agterdeel ende verdriet aan de Weduwen ende Wee„ zen, Armen, en Simpele Partyen, die genootzaakt „ worden met recht te Procederen; ende ook consi„ dereerende dat de gemeene Vroedschap der zelve „ Steede, tot diverse stonden, 't zelve wel beklaagt „ heeft, ende begeert, dat hierinne geremedieert mogte „ worden: Zoo ist, dat de Schout, Burgermeesters „ ende Schepenen dezer Steede, in der tyd, omme „ hierinne te remediëeren, ende de begeerte der gemeene „ Vroedschappen te volkomen, zoo veel hun Luyden „ doenlyk is, uyt kragte van de Authoriteyt, hun Luy„ den gegunt, navolgende zekere Privilegie, Geor„ donneert hebben, Ordonneeren, en Statueeren mits

„ de-

„ dezen, dat men van nu voortaan, beginnende van den
„ eersten Rechtdag na *Pascha* eerstkomende, ende verder,
„ zal Procederen, ende Rechtplegen binnen deze Stee-
„ de, naar Inhoud der Keuren ende Ordonnantien
„ hier naar volgende; ende, de voorschreve tyd geko-
„ men zynde, zullen te niet, ende van onwaarde zyn,
„ alle die oude Keuren, ende Statuten, op de maniere
„ van Procederen, eertyds by de Regeerders ofte Wet-
„ houders gemaakt.

Van de Policien.

Artikel I.

„ Alle Jaaren, op den vierden November, zullen de
„ Burgermeesters ende Schepenen, in der tyd wezende,
„ kiezen vier Perzoonen tot Burgermeesters, ende
„ veertien Perzoonen tot Schepenen van de nutste ende
„ bequaamste Poorteren der zelver Steede; ende dezelve
„ electie zal gelevert worden in handen van den Bailliuw,
„ in der tyd wezende, omme, op St. *Maartensavond*
„ daar aan volgende, de Wethouders dezer Steede verstelt
„ te doen worden, naarvolgende het Privilegium daar
„ van zynde.

I I.

„ Item; de Bailliuw, ende beyde Burgermeesters
„ zullen des Jaars, voor hunne Wedde hebben negen
„ *Karoli* Guldens, ende nog elk agt-en-veertig Stuyvers,
„ voor hun Hoogtyd Wyn.

I I I.

„ De Schout zal Jaaalyks hebben voor zyn Wedde,
„ zes Gulden, en vier-en-twintig Stuyvers, voor zyn
„ Hoogtyd geld.

I V.

IV.

,, De Zeven Schepenen zullen elk hebben, voor hunne
,, Wedde, zes *Karoli* Guldens, ende elk vier-en-
,, twintig Stuyvers voor hunnen Hoogtyd Wyn, ende
,, zullen de Schout, Burgermeesters ende Schepenen
,, gehouden zyn alle Jaaren, by de meeste opinien, een
,, nieuwe kleedinge te doen maaken, daar op stellende
,, de letteren der Steede, daar mede in de Processie
,, komende, naar ouder herkomen, op pœne van de
,, verhaalde Wedde te verbeuren.

V.

,, Item; daags na St *Maartensdag*, als de Wethou-
,, ders verzet zullen zyn, zullen de Schout, Burger-
,, meesters ende Schepenen, die daar geordineert zul-
,, len zyn, stellen ende ordonneeren, naar ouder her-
,, komen, Poorters van goeden naame ende fame, nut
,, ende bequaam tot Kerkmeesters, Gasthuysmeesters,
,, Leproosmeesters, Heilige-Geestmeesters, Manhuys-
,, meesters, ende Getymeesters, die van hunnen ont-
,, fang, ende uytgeven, gehouden zullen zyn alle Jaaren
,, pertinente Rekeninge te doen, des by de Burger-
,, meesters in der tyd vermaant zynde; ende voorts
,, zal men, ten voorschreven dage, mede verzetten,
,, alle andere kleyne Officien, naar ouder gewoonte.

VI.

,, Ende zullen de Kerkmeesters, Gasthuysmeesters,
,, Heilige-Geestmeesters, Manhuysmeesters, Leproos
,, ende Getymeesters, ende voorts de Hoofdmannen van
,, de

„ de Schutters, ende van alle de Gildens dezer Steede,
„ gehouden wezen te leveren, onder den Secretaris
„ 't Regifter, ofte, ten minfte hem by gefchrifte,
„ over te leveren pertinente Verklaringe van alle de
„ Percelen van goederen, elk van de voorfz. Godshuy-
„ zen, ofte Gilden toebehoorende, omme de zelve
„ alle te zamen geregiftreert te doen worden, ten eynde
„ daar inne geen fraude gepleegt mag worden by iemant,
„ die tot het bewint van de zelve goederen gecommit-
„ teert zoude mogen worden, ende dit te doen binnen
„ een Maand eerftkomende, op pœne van Correctie van
„ den Heer ende Steede; ende zoo verder, in de zelve
„ geregiftreerde goederen, eenige veranderinge gefchie-
„ de, uyt zaake van Losfinge van de Renten, ofte
„ dat de goederen verkogt worden, zullen de voorfz. Re-
„ genten, in der tyd, de Burgermeefters daar van ad-
„ verteeren, omme 't zelve in de voorfz. Regifteren
„ geteykent te worden, als voren, op correctie.

VII.

„ Item; zullen alle Jaaren op den *Nieuwejaars-avond*,
„ naar ouder gewoonte, geëligeert worden drie eerly-
„ ke ende bequame Poorters, van goeden, naame ende
„ faame, die, voor dat aanftaande Jaar, wezen zullen
„ Thefauriers dezer Steede, die Solemnelyken aan den
„ Heyligen zullen zweeren, aan handen van de Burger-
„ meefteren, dat zy Luyden, dat aanftaande Jaar Thefau-
„ riers dezer Steede wezen zullen, ende gedurende dien
„ tyd der Steede goederen ontfangft ende uytgeven zullen
„ doen, tot nutfchap ende profyten der zelver Steede, ende
„ dat zy van hunnen ontfangft ende uytgeven Reke-

„ ninge

,, ninge ende Reliqua zullen doen, met behoorlyke
,, acquite, naar ouder herkomen, ende voorts alles te
,, doen, dat getrouwe Luyden ſchuldig zyn te doen.

VIII.

,, De drie Theſauriers zullen elk, voor hunne Wedde,
,, hebben twaalf *Karoli* Gulden, ende elk vier-en-
,, twintig Stuyvers voor hun Hoogtyd Geld, ofte Wyn.

IX.

,, Item; op den *Nieuwejaarsavond*, zal een iege-
,, lyk van de Vroedſchap, daags te vooren gedaagt zyn-
,, de tot zynder woonſtede, ofte aan zyn Perzoon, ge-
,, houden zyn te compareeren, voor agt uuren, op het
,, Stadhuys in de Kamer, op pœene van vier-en-twintig
,, Stuyvers te verbeuren, tot behoefte van de Compa-
,, ranten, ende zal de zelve terſtont betaalt worden,
,, ofte by des Gerechts, ofte der Steede Boode zoo
,, veel van des Mans pand gehaalt werden, daar men de
,, voorſz. pœene aan verhalen mag; ten waare iemant nood-
,, zakelyke excuſatie hadde, ende den Burgermeeſteren
,, daar van adverteerde, omme, dezelve gehoort zynde,
,, gedaan te worden naar behooren.

X.

,, Item; tot wat tyden eenige ſwarigheit valt, be-
,, roerende den welvaart van de Steede, zullen de Bur-
,, germeeſters, in der tyd, alle die van de Vroedſchap-
,, pen vergaderen, ten bequamen dage, ofte uure, omme
,, in der zelver zaaken te helpen conſuleeren, ende con-
,, clu-

„ cludeeren ; ende zoo wie gedaagt zynde, niet en
„ compareert, zal verbeuren al zulke pœne ende cor-
„ rectie, als Burgermeesters in der tyd, naar exigentie
„ van zaaken, daar toe stellen zullen, ende zal de
„ pœne geëxsecuteert worden, als boven.

XI.

„ Zoo wanneer de Thesauriers hunne Rekeninge
„ begeeren te doen, zoo zullen daags te voren gedaagt
„ worden alle die van der Vroedschappen zyn, omme
„ de zelve Rekeninge te komen hooren ; ende zoo
„ wie compareert, ende in 't sluyten van de Rekeninge
„ prezent is, zal voor zyn comparitie hebben een bras-
„ penning, naar ouder gewoonte.

XII.

„ De Schepenen, ende 't Gerechte in der tyd, zullen
„ geen Sententie pronunciëren, waar door iemant van
„ Lyf ter dood zoude mogen werden gebragt, ten zy
„ dat zy Luyden eerst verdagen zullen 't Gerechte van
„ den voorleden Jaare, omme in der zelver zaake te
„ hebben hunlieder advis.

XIII.

„ Zoo wie van de Poorters by den Schout, Bur-
„ germeesters ende Schepenen, tot een Officie van
„ de Kerke, Gasthuys, Heilige Geest, Manhuyze,
„ ofte anders van der Steede wege, te bedienen ge-
„ ordonneert wert, zal gehouden wezen 't zelve Of-
„ ficie terstont te accepteren, op al zulke pœne,
„ ende correctie, als hem 't zelve, naar exigentie van
„ der zaake, belast zal werden, ten waare iemant
„ merkelyke excusatie hadde, omme 't zelve Officie

,, niet te mogen bedienen, daar af hy den voornoem-
,, de Gerechte, zal doen adverteeren, omme daar na
,, gedisponeert te werden, naar behooren.

X I V.

,, Men zal alle werkendagen, uytgezondert des
,, Woensdags, ende des Saturdags, Recht houden, ten
,, ware 't Recht by den Schout, ende van wegen de
,, Burgermeesters opgezet waare; ende men zal niet
,, te min tot allen tyde mogen Recht doen, in zaa-
,, ken, daar de Bailliuw ofte Schout van 'sHeeren we-
,, ge party is; men zal ook ten allen tyde, partyen
,, gearresteert zynde, Recht administreren, als hier
,, na breeder gezeit zal worden.

X V.

,, Als men geen Recht en doet, ofte dat de Rolle
,, afgedaan is, zullen die van den Gerechte vergaderen
,, om Processen, by geschrifte gedient, te viziteren, in-
,, dien daar eenige zyn ongetermineert; en de Sen-
,, tentie concludeeren, ende de zelve pronuntieeren,
,, ten eersten Rechtdage.

X V I.

* ,, Wie des Woensdags ofte Saturdags onze Week-
,, markt verzoeken, die en zal men als dan van geen-
,, der-

* Het XVI Artikul van de voorsz. Ordonnantie is, op den 23 January 1610 geannulleert, gelyk blykt uyt de volgende Resolutie:

,, Doen een iegelyk mits dezen weten, dat, hoewel van over lange tyden,
,, en volgende ook het XVI Artikul van *Politique Ordonnantie* dezer Steede,
,, is geobzerveert, dat men op den Woensdag, en Saturdagze Week-Markt-
,, dagen, geen Huysluyden nog uytheemschen hunnen Perzoon, nogte Goe-
,, deren,

,, derhande Civile zaaken, nogte hunne Perzoonen, nogte
,, goederen mogen arresteren, uytgezondert die den Gast-
,, huyze, H. Geest, Kerke, ofte eenige andere Gods-
,, huyzen, ofte Gilden dezer Steede, ofte den Kloo-
,, steren iet schuldig waare, ofte die tegens de Heeren,
,, ofte Steede verbeurt hadden, behoudens dat men
,, een

,, deren, voor geene Schulden, ofte Perzoneele Actien, heeft moeten bezet-
,, ten of beletten, ter oorzake van welke onder die van de Vroedschap di-
,, verze motiven, en discourzen ontstaan en gerezen zyn geweest, ende, de
,, zaake in 't lange by hen Luyden gepondereert en overwogen, is eindelyk
,, by de zelve van de Vroedschap geresolveert, besloten en gearresteert, dat
,, het voorsz. XVI Artikul van de *Politique Ordonnantie*, mits dezen word
,, geannulleert, gecasseert en te niet gedaan; Verklarende en Statuërende,
,, dat van nu voortaan, de Woensdagze nog Saturdagze Week-Markten
,, geen meerder Exemptie, nog Vrydommen zullen hebben, ofte gehouden
,, worden, dan alle andere dagen in de Weeke, te weten, dat men op de
,, zelve Week-Marktdagen, zoo vryelyk alle uytheemsche en vreemde Per-
,, zoonen, ofte hunne Goederen zal mogen bezetten en arresteren, ofer
,, geen Week-Marktdag ende Vrydom is, of geweest waare: aldus ge-
,, publiceert, den 23 January 1610.

Elucidatie op de voorgaande Annulatie van het XVI Artikul, van dato den 31 December 1613, en luyd als volgt:

,, Die van de Vroedschappen der Steede van *Schoonhoven*, geexamineert
,, hebbende de Acte van Derogatie van het XVI Artikul van de *Politique Or-*
,, *donnantie* der voorsz. Steede, in 't voorgaande Blad geroert, verstaan ende
,, verklaren, dat de Derogatie, ende het te niet doen van het zelve Artikul,
,, alleenlyk geschied is, in faveur, en ten voordeele van de Poorteren dezer
,, Steede, jegens vreemde en uytheemsche Perzoonen, en niet in faveur
,, van den eenen uytheemschen jegens den anderen, zulks dat het voorsz.
,, XVI Artikul, ten respecte van het zelve, blyft in zyn geheel. Actum den
,, laatsten December 1613.

In gevolge van de Resolutie van de Heeren Burgermeesteren, Raaden en Vroedschappen der Stadt *Schoonhoven*, in dato den 24 Juny voorleden, zoo zyn de voorsz. Keuren, na voorgaande Klokke-geslag, Gepubliceert van de Puye van het Stadhuys, ter voorschreve Steede, ter præsentie en overstaan van *Rutger Huygens Blomvliet* Bailliuw, *Dirk Jansz. Kluyt*, en *Jacob* van *Walhoven Gysbranszoon* Burgermeesteren. *Jacob* vander *Vliet*, *Jan Ariensz.* ter *Heyden*, en *Gerrit Joosten* Schepenen, op den 23 October 1630.

,, een iegelyk op de voorſz. dagen zal mogen Arreſte-
,, ren, om getuygeniſſe ofte kenniſſe te hebben; ende
,, zal deze Vryheit ingaan, Dingsdag na twaalf uuren,
,, ende geduuren tot Woensdags daar aan volgende, des
,, Middags ten twaalf uuren, ende des Saturdags s'Mor-
,, gens, geduurende tot s'Avonds ten twaalf uuren; van
,, gelyke Vryheid zal een ieder genieten, die binnen
,, deze Steede komt, geduurende den tyd van de vrye
,, Steede-Jaarmarkten, behoudens ook dat men een
,, iegelyk zal mogen Arreſteren, geduurende den voor-
,, ſchreven tyd van de Vryheit, van een Actie, die
,, binnen den zelven tyd geviele.

XVII.

,, Der Steede-Paardemarkt gaat in, den eerſten Juny,
,, ende geduurt veertien dagen aan een volgende, der
,, Steede andere Markt gaat in, den vierden July, ende
,, geduurt van gelyke veertien dagen; der Steede Bees-
,, temarkt begint den tienden October, ende geduurt
,, veertien dagen, als voren, ende geduurende deze
,, Jaarmarkten, en zal men niemants Perzoon, nog
,, Goederen mogen Arreſteren, uytgezondert als voo-
,, ren; behoudens dat men ook niemant en zal mogen
,, Arreſteren, daags voor die Jaarmarkten, na dat die
,, Markt is begonnen ingeluyt te worden.

XVIII.

,, De Schout, Burgermeeſters, ofte Schepenen
,, en zullen niemant geley geven van ſchaden ofte ſchul-
,, den, ten waare dat die zelve hier, van noods wege,
,, te doen hadden, aangaande 't welvaren van de
,, Steede.

XIX.

,, Zoo wanneer de Heere ende Steede eenig geleyde
,, Publiceeren, op Kermissen, eerste Missen, Jaar-
,, markten, ofte eenige andere Vergaderingen, ende
,, dat iemant, geduurende den tyd van het geleyde,
,, iet tegens den Heere ofte Steede verbeurde, zal 't
,, zelve wezen op de verbeurte van dubbelde boeten.

XX.

,, Zoo wanneer de Bailliuw verdagvaart heeft de
,, Dorp-Lieden van *Blois*, omme binnen de Steede
,, te komen, tot Assistentie van de Crimineele Justi-
,, tie, zal men, geduurende dien tyd, niemant van de
,, Dorp-Lieden mogen Arresteren, voor een civile
,, Actie, als voren.

XXI.

,, Van gelyken en zal men niemant mogen Arreste-
,, ren, die komt ten geordonneerden dage, omme te
,, hooren de Rekeninge van den grooten Boezem, ofte
,, ten dage van de Gras huur, ofte als men des Konings
,, Tienden ende Landen te huuren, ofte koopen ordon-
,, neert by den Rentmeester, behoudens nogtans, dat
,, men een iegelyk zal mogen Arresteren, geduurende
,, de voorsz. tyden van de Vryheit, om kennisse te
,, doen, ofte voor een Actie, die binnen den zelven
,, tyd geviele, als voren gezegt is.

XXII.

,, Zoo wie van onze Poorteren eenige Overdragt
,, maakte met eenige Tollenaars, ofte Steede, beroe-

,, rende den Stapele, Tolle, ofte anderzints, contrarie
,, ofte in præjudicie van der Steede Privilegien ofte
,, Vryheit, die verbeurt zyn Poorter Recht, ende de
,, Steede-keur, dat is, dertig Guldens, half tot des
,, Schouts, ende half tot der Steede behoefte, ende
,, boven dien correctie van den Heer ende Steede, naar
,, gelegentheit van de zaake.

XXIII.

,, Alle uytheemsche, die binnen der Steede eenig
,, Erffenis, ofte Successie genieten, door 't overly-
,, den van iemant van onze Poorteren, ofte Inwoon-
,, deren, die zullen betalen, voor 't Exú, den 40 Pen-
,, ning van alle de Goederen, die hun aan bestorven
,, zyn, 't zy de zelve Goederen gelegen zyn, onder
,, de Jurisdictie dezer Steede, ofte daar buyten; ende
,, zoo wie van de uytheemsche zyn Erffenisse uyt der
,, Steede vervoerde, zonder die van 't voorsz. Exú be-
,, taalt te hebben, die verbeurt drie Guldens *; ende
,, de Steede niet te min gerezerveert hunne Actie van
,, den Exú, zoo voorsz. is.

XXIV.

,, Van gelyke zullen betalen onze Poorters, ofte In-
,, woonders, den 40 Penning van alle hunne Goe-
,, deren, ingevalle zy uyt der Steede vertrekken, ende
,, elders hunne residentie plaats houdende waaren.

XXV.

,, Zoo wie zyne Kinderen uyt der Steede Huwlykt,
,, zal van gelyken gehouden zyn de Steede te betalen
,, den

* Deze Boete is verhoogt tot 15 Guldens.

„ den 40 Penning van de waerde , 't gene hy hun
„ ten Huwelyke geeft , ende dit alzo verre ter con-
„ trarie , geen Contracte ofte Vereeninge gemaakt en
„ is , tusschen de Regeerders dezer Steede , ende de
„ Regeerders van de Plaatze , daar de voorsz. uyt-
„ heemsche woonagtig zyn , ofte onze Poorters , ofte
„ Inwoonders vertrekken zullen.

XXVI.

„ Men zal aan de Uytheemschen al zulken Recht doen
„ binnen deze Steede , als onze Poorters aldaar ge-
„ schieden zouden , indien 't zelve by onze Poorters,
„ ofte Inwoonders begeert word.

XXVII.

„ Alle de gene , die woonagtig zyn binnen der Steede
„ Jurisdictie , zullen gehouden zyn , zoo lange zy daar
„ woonagtig zyn , alle Lasten der Steede te helpen
„ dragen , gelyk onze Poorters.

XXVIII.

„ Zoo wie zyn Poorters Recht in onweerde op-
„ zeyt , en zal nimmermeer wederom Poorter worden.

XXIX.

„ Zoo wie , een Jaar ende zes Weeken , uyt de Steede
„ metter woon trekt , hy verlieſt zyn Poort-Recht , uyt-
„ gezondert de een loopende Luyden.

XXX.

„ Zoo wie een Poorters Dogter binnen deze Steede,
„ voor de Heylige Kerke , Trouwt , die wint zyn Poort-
„ Recht , ende geniet terstont der Steede Vryheden ,
„ als andere Poorters.

XXXI.

XXXI.

„ Zoo wie van onze Poorteren een Huysvrouwe
„ voor de Heylige Kerke Trouwt, buyten de Steede,
„ die verlieſt zyn Poort-Recht, ten waare hy, om zulks
„ te mogen doen, conſent had, al eer hy 't zelve dede,
„ van de Burgermeeſteren.

XXXII.

„ Niemant zal eenige Neringe binnen deze Steede,
„ ofte Vryheit van dien, doen langer dan zes Weeken,
„ ten zy hy Poorter zy, ende vooral woonagtig is bin-
„ nen deze Steede, ofte Jurisdictie van dien; ende
„ indien hy, by den Boode des geinſinueert zynde, lan-
„ ger Neringe dede, zal elke reyze, als hy daar af be-
„ keurt werd, verbeuren drie *Karoli* Guldens *, tot
„ des Schouts, en den Steede behoef, half ende half.

XXXIII.

„ De Schout en zal geen Recht houden, nog ter
„ Vierſchaar gaan zitten, ten zy daar ten minſten twee
„ Schepenen prezent zyn, ende dat de Klokke eerſt
„ driemaal op 't Steede-Huys geluyt zal zyn.

XXXIV.

„ Item; en zullen de Hoofdmans van de Schutters,
„ nog ook de Hoofdmans van eenige Gilden, geen
„ Vergaderinge mogen maken, om met malkanderen te
„ mogen ſpreken, dan by Conſent van de Burgermee-
„ ſteren, op de Boete van drie *Karoli* Guldens †; ende
„ boven dien correctie van de Heer ende Steede, naar
„ Exigentie van der zaake.

XXXV.

* Deze Boete viermaal verhoogt, dus 15 Guldens.
† Deze Boete mede viermaal verhoogt, dus ook 15 Guldens.

XXXV.

,, Alle Procuratien ofte Confirmatien, die men beze-
,, gelen wil, buyten deze Steede, zullen gepasseert
,, worden voor beyde, ofte een van de Burgermee-
,, steren, ende zullen gemaakt worden op den name
,, van den Schout, Burgermeesteren ende Schepenen
,, dezer Steede, ende bezegelt worden met der Steede
,, Zegel, ende onderteykent by den Secretaris.

Van den Voorspraake, ende hoe zich een iegelyk voor 't Recht dragen zal.

Artikel I.

,, Als den Schout ter Vierschare zit met Schepenen,
,, 't zy op de Rolle, ofte ter Kamere, en zal niemant
,, spreken, dan by oorlof van den Schout, op pœne
,, van vyf Grooten. *

II.

,, Zoo wie voor 't Gerechte komt, 't zy dat hy daar
,, te doen heeft, ofte dat hy daar komt om te hooren,
,, en te zien, die zal daar stille staan zonder klappen,
,, om goede audientie te geven, ten waare dat hem by
,, iemant van den Gerechte, Secretaris, Voorspraake,
,, ofte Boode in 't Procederen iets gevraagt werde, 't
,, Recht aangaande, op gelyke pœne.

III.

,, Item; en zal niemant of d'een den anderen in zyne
,, woorden vallen, op pœne als voren.

IV.

* De eerste drie bovenstaande Artikulen zyn by de Heeren van de Wet viermaal verhoogt, en dus nu op twaalf Stuyvers, agt Penningen gestelt.

I V.

,, Niemant en zal voor den Gerechte Recht mogen
,, ſpreken, dan met blooten Hoofde, ten waare hem
,, anders by den Schout, ofte by den oudſten van den
,, Gerechte toegelaten worde; ende met reverentelyke
,, woorden, op dat het Gerechte daarinne niet geper-
,, turbeert en worde, op pœne van vier Stuyvers *,
,, ten waare iemant den anderen loochende, ofte an-
,, ders excesſive irreverentie betoonde; en zal in zulken
,, gevalle verbeuren tien Stuyvers †, ende boven dien
,, Correctie van Schepenen, naar exigentie van de
,, zaaken.

V.

,, De pœne, in deze voorverhaalde Artikelen geſtelt,
,, zal de gecondemneerde terſtont betaalen, ofte de
,, Schout zal die pœne metter daat mogen Exſecutee-
,, ren, by afneminge van des gecondemneerdens kleed,
,, ofte anderzints, aan zyn Perzoon, ofte zyne goe-
,, deren.

V I.

,, Ingevalle iemant van de Voorſpraaken, in eenige
,, van de voorſz. Artikelen, gebrekkelyk bevonden
,, worde, zal die boeten zelver gehouden zyn te be-
,, taalen, buyten zyns Meeſters koſten.

V I I.

,, Item; en zal van nu voortaan niemant Voorſpraa-
,, ke mogen wezen, ten zy hy daar toe geadmitteert
,, zy

* Verhoogt tot twintig Stuyvers.
† Verhoogt tot vyftig Stuyvers.

„ zy by de Burgermeesters; ende zullen die zelve „ Voorspraaken gehouden weezen hunnen behoorlyken „ Eed te doen; den Schout, Burgermeesteren, ende „ Schepenen Eere ende Reverentie te bewyzen, ende „ dat hy niet dienen en zal in eenige zaaken, die hy „ weet onrechtveerdig, ofte contrarie deze Ordonnantie „ te zyn, het zy dat hem van die onrechtveerdigheid „ blyke, in 't beginzel, ofte daar na, dat hy zynen „ Meester getrouwelyke dienen zal, ende voorts te „ doen, dat een goede ende getrouwe Voorspraak schul- „ dig is te doen.

VIII.

„ Item; een iegelyk zal voor Schepenen zyn eyge „ zaake zelfs mogen belyden, ofte by eenen gezwoo- „ ren Voorspraak doen belyden, behoudens dat die „ principaale Partye, ofte zyn Gemagtigde present „ zy, ofte dat die Procureur volkomen magt hebbe van „ zyn Meester.

IX.

„ Item; zal ter Ordonnantie, ofte by Consent van 't „ Gerechte, de eene Poorter des anders Poorters zaaken „ voor Schepenen mogen belyden, zoo verre zy mal- „ kanderen in den Bloede, ofte Maagschap bestaan, als „ Susters ende Gebroeders, ofte Susters ende Broeders „ Kinderen.

X.

„ Item; in Zaaken van grooter Importantie, zal, by „ Consent van 't Gerechte, een Uytheemsche Procu- „ reur ook voor Schepenen Partyen mogen dienen.

X I.

,, Item; die voor een ander in 't Recht wil inter-
,, veniëren ofte voor hem ſterk maken, komen t'zy-
,, ner defenſie, en zal gehouden wezen, eerſt ende voor
,, al, ten verzoeke van Parthye, te ſtellen cautie ſuf-
,, fiſant, om 't gewysde van Schepenen te voldoen.

X I I.

,, Item; en zal geen Procuratie van waarde wezen,
,, of gehouden worden, ten zy die gepaſſeert zy voor
,, Schepenen dezer Steede, en die zelve Geregiſtreert
,, zy by den Secretaris; ende Procuratie buyten deze
,, Steede gepaſſeert, onder 't Zegel van Steede, ofte
,, Officieren van den Dorpe, ofte onder 't Zegel van
,, Collegie, ofte een Edelman, die paſſerende voor
,, zich zelven, Inhoudende 't gene, daar men die toe
,, oirboren wil, ende gemaakt zy in goeder forme.

X I I I.

,, Die Procureurs ofte Voorſpraaken zullen gehouden
,, zyn, voor hunne Meeſters, den Secretaris te res-
,, ponderen voor zyn Loon.

X I V.

,, Item; en zal niemant van de Procureurs part ofte
,, deel mogen hebben in zaaken, daarinne hy Parthye
,, dient, nog ook eenige Actien mogen koopen, in 't
,, geheel ofte deel, op pœne van een *Karoli* Gulden,
,, ende zal boven dien zodanigen Contract nul wezen.

X V.

,, Geen Voorſpraak en zal mogen maaken, ofte hel-
,, pen maaken, by de Parthyen Schriftuure, ofte die
,, Secre-

„ Secreten van de Parthyen, die zy dienende zyn, „ contra Parthyen adverteeren, op pœne van Cor- „ rectie van de Heeren ende Steede, naar gelegent- „ heit der zaaken.

XVI.

„ Item; en zal niemant van de Procureurs zig mo- „ gen abſenteeren van de Vierſchaare, zoo lange die „ Rolle niet afgepleyt en is, dan by oorlof van de „ Burgermeeſteren; ofte in abſentie van de Burgermee- „ ſteren, by Conſent van den Schepen preſiderende, „ ten waare hy een ander in zyn plaatze geſubſtitueert „ hadde, ten eynde Parthyen hun Recht niet verzuymt „ werde, op Correctie van 't Gerechte, als voren.

XVII.

„ Item; als iemant voor Schepenen tot zyner de- „ fenſie allegeert eenige Artikulen van de Keure, ofte „ Ordonnantie dezer Steede, die zal gehouden zyn perti- „ nente Verklaringe te doen, des by zyn contra Par- „ thye, ofte Schepenen vermaant zynde, in 't hoe- „ menigſte Artikel van de tegenwoordige Ordonnan- „ tie, 't geen hy allegeert, geſchreven ſtaat, ofte anders „ en zal hem 't geallegeerde niet mogen helpen, tot „ zyner defenſie.

XVIII.

Item; en zullen de Procureurs niet ſpreeken, dan „ als hun zaak op de Rolle opgeroepen werd, ende „ zullen alle hunne mondelyk gedingtalen zoo kort „ doen, ende concludeeren, als hun doenlyk wezen „ zal.

XIX.

,, Item; een Procureur, ofte Voorſpraake zal hebben
,, van eens anders zaake, by monde voor Schepenen te
,, Belyden, ofte te Pleyten, tot elken Rechtdage, als
,, hy zulks doet, een Stuyver, uytgezondert van di-
,, faulten te Impetreren, ofte een ſimpel verzoek te
,, doen, daar van en zal hy niet meer hebben, dan
,, eenen halven Stuyver, behoudens dat hy niet hebben
,, en zal van een Vonnis te verzoeken van een zaake,
,, die in ſtaate van wyzen is, en die zaake niet van
,, nieuws gepleyt en word; ende ten eynde hy zyn
,, Salaris te recht mag eyſchen, zal hy elke reys, als hy
,, die zaake Pleyt, agter aan die Rolle 't zelve by den
,, Secretaris doen teykenen.

XX.

,, Item; de Procureur zal hebben van elken Termyn,
,, by geſchrifte te dienen, een halven Stuyver.

XXI.

,, Item; van een Sententie, om te aanhooren, in
,, een zaake by Schriftuure gepleyt, zal den Procu-
,, reur hebben, als zyn Meeſter Triumpheert, drie
,, Stuyvers.

XXII.

,, Item; een zaake, die by geſchrift gepleyt is, en
,, zal op de Rolle niet meer gepreſenteert worden;
,, maar zal dies aangaande Sententie geſolliciteert wor-
,, den by Billietten, die gelevert zullen worden by
,, de genen, die Sententie verzoeken, in handen van
,, iemant

„ iemant van 't Gerechte, ende zal die Procureur heb-
„ ben voor alle Billietten, die hy in de zaake maken
„ zal, eens drie Grooten.

XXIII.

„ Item; zullen die Voorſpraaken hebben, als zy
„ eenige Getuygen voor Schepenen Produceeren, ofte
„ als zy voor Schepenen Compareeren, om die Ge-
„ tuygen voor Schepenen te zien zweeren, ofte Brie-
„ ven te zien Collationeeren by den Secretaris, ofte
„ Certificatie voor Schepenen te zien Recolleren, of
„ diergelyke, elke reyze, een Stuyver.

XXIV.

„ Item; zullen de Procureurs hebben, als zy ter
„ plaatze contentieus gaan, ende aldaar voor Sche-
„ penen Parthyen hun Recht verklaren, elke reys drie
„ Grooten.

XXV.

„ Van elk Blad van Schriftuure te maken, ende te
„ groſſeeren, zullen zy hebben drie Grooten, mits ſtel-
„ lende in elke zyde ten minſten twintig regulen, zon-
„ der Superfluyte ofte Redyten, uytgezondert van een
„ Inventaris, Declaratie, ofte Diminutie van koſten
„ te maken, zullen zy hebben van elke Blad een halven
„ Stuyver.

XXVI.

„ Item; ofeenige van de Parthyen arm waare, en ver-
„ zogten aan 't Gerechte, om Gods wille, gedient te wor-
„ den by een Procureur, die hem 't Gerecht ordinee-
„ ren

„ ren zal; behoudelyken, als hy winder worde, dat
„ dien Procureur dan zyn Salaris, ende verdiende Loon
„ betaalt zal worden.

XXVII.

„ Item; of iemant gedaagt worde van den Bailliuw,
„ ofte Schout, voor Schepenen te compareeren in Per-
„ zoon, uyt zaake dat hy tegens die Heeren ofte Steede
„ verbeurt hadde, ende niet en Compareerde; maar
„ zyne Gemagtigde Compareerde tot defensie van den
„ Principaalen Gedaagde, ende die Heeren sustineerden
„ den Comparant met zyn Procuratie niet ontfankelyk
„ te zyn, maar dat die Principaal schuldig waare in
„ Perzoon te Compareren, ofte tegens hem als diffail-
„ liant geprocedeert te worden, ende des Gedaagdens
„ Procureur gemagtigt ter contrarie sustineerde, zul-
„ len Schepenen, gehoort ende gezien hebbende die
„ Middelen, waarom men die Heeren Parthyen in Per-
„ zoon te Citeeren veroorzaakt is geweest, mitsgaders
„ die Defensie van wegen dien Gedaagden gedaan, daar-
„ inne zy ordineeren zullen, zulks zy Luyden bevinden
„ zullen naar Rechten te behooren.

XXVIII.

„ Item; van alle zaaken, daar af hier niet gedispo-
„ neert en staat, zullen die Voorspraaken geloont wor-
„ den, tot Discretie van 't Gerechte.

Aldus het voorsz. van der Steede Puye afgelezen, op den 27 January anno 1557. stilo communi. ter presentie, van den Schout, Jacob Veen Jansz. *ende de Schepenen*, Gysbert de Leeuw Jansz. *en* Jan Gerritsz. de Bruyn; *my prezent, als gemagtigt van den Secretaris, was geteekent*, Jan de Hoeff.

Van

Van de Boden, ende hun Salaris.

Artikel I.

,, Zoo wie iemant binnen deze Steede te Rechte
,, begeert Gedaagt te hebben, zal des Gerechts Bode
,, den Roedragende geven eenen Duyt.

I I.

,, De Gerechts-Bode zal gehouden zyn alle Recht-
,, dagen tegenwoordig te wezen, van den beginne tot
,, den eynde van 't Gerechte toe, ten eynde hy, des
,, verzogt zynde, verklaringe mag doen van de Cita-
,, tie, ofte Insinuatie by hem gedaan, mitsgaders van
,, zyn wedervaren.

I I I.

,, De voorsz. Bode zal ook houden rechtveerdig Re-
,, gister van alle, en alzulke Citatie, Intimatien,
,, en Insinuatien, als hy gedaan zal hebben, inhoudende
,, de naamen van de Parthyen, Jaar, Maand, ende
,, Dag, wanneer 't zelve geschiet is, ende den Dag,
,, dien het dienen zal, in den zelven Registere mede stel-
,, lende, in 't korte, zoo verre de Aanlegger zulks be-
,, geert, de zaake, waaromme de Gedaagde geciteert
,, wordt.

I V.

,, De voorsz. Bode zal hebben van een Citatie ofte
,, Intimatie te doen, ten verzoeke van eenen Uytheem-
,, sche, eenen halven Stuyver.

V.

,, Van een Arrest te doen, 't zy ten verzoeke van
,, Burger Luyden, ofte vreemde Luyden, zal hy heb-

„ ben eenen halven Stuyver; van gelyke zal hy heb-
„ ben eenen halven Stuyver, als hy Parthye gearre-
„ steert zynde, Extraordinaris die van den Gerechte
„ vergadert ende Insinueert, omme Parthye gearre-
„ steert kort Recht te willen administreren.

V I.

„ Van een Insinuatie te doen van een Arreste, ofte
„ Bezaakinge gedaan by den Schout, ter præsentie van
„ Schepenen, zal hy hebben een Oortje, van gelyke
„ zal hy hebben een Oortje van de weet te doen van
„ de præsentie voor Schepenen gedaan.

V I I.

„ Ingevalle de Gedaagde, ofte Geintimeerde Copie
„ van den Bode begeerde van de Citatie, ofte Intimatie
„ by hem gedaan, zal de Bode gehouden wezen 't zel-
„ ve te doen, mits hem daar af betaalt zal worden,
„ voor zyn Salaris, eenen Duyt.

V I I I.

„ De Bode zal hebben van elke Afroepinge ofte Pu-
„ blicatie, die hy ten verzoeke van iemant doen zal,
„ van de Puye van 't Stadhuys, een Oortje, uytge-
„ zondert de Publicatie, die hy doen zal, ten verzoeke
„ van de Uytheemschen, daar af zal hy hebben, van
„ elke Publicatie ofte Afroepinge, eenen halven Stuyver.

I X.

„ De Gerechts-Bode zal zich zelven niet mogen
„ absenteren uyt der Steede, buyten consent van de
„ Burgermeesteren, ten waare hy een anderen der Steede
„ Busdragende Boden gesubstitueert hadde, ten eynde
„ Parthyen in hun Recht niet verkort en worden, op
„ correctie van den Heere, en der Steede.

X.

X.

,, De Bode zal in 't verkoopen van Goederen, die
,, in een Erfhuys verkogt zullen worden, die Verho-
,, ginge Oproepen, ende ter Ordonnantie van Schepenen
,, den Koop gunnen den meesten penning daar voor bie-
,, dende; en zal de Secretaris pertinentelyk Regiſter
,, maken van alle de Perceelen van Goederen, die daar
,, verkogt worden, de naamen van de Koopers, mits-
,, gaders hunne Borgen, indien 'er eenige geſtelt wor-
,, den, ende ook de Somme, waar voor elke Perceel
,, van de Goederen verkogt wordt, daar af zullen de
,, Secretaris ende de Bode te zamen hebben, ende
,, deelen voor hunne Salaris van elke Perceel, van 't
,, Goed dat verkogt wordt, eenen Duyt; indien 't ge-
,, kogte perceel tien Stuyvers gelt, zullen zy boven ee-
,, nen Duyt voorſz. nog hebben een Oortje, indien 't zel-
,, ve Goed geld twintig Stuyvers, zoo zullen zy bo-
,, ven den voorſz. Duyt nog hebben eenen halven Stuy-
,, ver, ende zoo voorts van elke tien Stuyvers, dat
,, het verkogte Goed meerder geld, een Oortje; de
,, voorſz. Duyt zal betaalt worden by den Verkooper,
,, ende het verhaalde Oortje zal betaalt worden by
,, den Kooper.

X I.

,, De Citatien ofte Intimatien, die men zal willen
,, doen, buyten de Jurisdictie dezer Steede, aan de
,, Uytheemſchen, zullen gedaan worden, by eenen
,, van de gezwoore Boden der Steede Busdrageren,
,, ende zullen de voorſz. Boden, zoo verre de Geciteer-
,, den binnen der myle woont, voor hunne Salaris
,, hebben van elke Citatie, vyf Grooten; indien de

,, Gedaagde een myl, ende daar buyten van der Steede
,, woonagtig is, zal de Bode hebben vyf Stuyvers,
,, ende zoo voorts naar advenant, ende zoo verre de
,, Gedaagde verder dan twee mylen buyten der Stadt
,, woonagtig waare, zal in zulken gevalle, de Bode
,, geloont worden, tot discretie van Schepenen, ende
,, zal de Bode, die alzulke Citatie gedaan heeft, ge-
,, houden zyn voor 't Recht tegenwoordig te zyn, als
,, de Parthye, die hy gedaagt heeft, opgelezen wordt,
,, ten eynde hy, des verzogt zynde, Schepenen ver-
,, klaringe doen mag van der Citatie by hem gedaan,
,, mitsgaders van zyn wedervaren, op pœne van Cor-
,, rectie van den Heere, en de Steede.

XII.

,, Item; de Gerechts-Bode zal tot allen tyde, als
,, men 't Sacrament in de Processie draagt, voor 't
,, Sacrament gaan, ende alle de andere Boden zullen
,, gehouden zyn, 't Gerechte in de Processie gaan-
,, de, tot allen tyde te volgen, op correctie als
,, vooren.

Van den Secretaris, ende zyn Salaris.

Artikel I.

,, De Secretaris zal gehouden zyn, alle Recht-
,, dagen, op 't Steede-Huys te compareeren, ten agt uu-
,, ren, ende als dan daar ontfangen, ende op de Rolle
,, stellen, indien 't zelve nog niet gedaan en is, alle præ-
,, sentatien, daar van Parthyen op den zelven Rechtdage
,, zullen willen dienen, in zulker voege, als hem die
,, by Parthye, Voorsprake, ofte Bode aangebragt zul-

,, len

,, len worden, in de zelve Rolle voorts ſtellende alle ,, de zaaken, daar de Heere, ofte Steede Parthy is, daar ,, na alle zaaken, ofte præſentatien, in zulker ordine, als ,, hem die van de Parthyen, hunne gemagtigden, ofte ,, van den Bode aangebragt zullen worden, zonder den ,, een voor den anderen te vorderen, ende de zelve ,, Rolle gereet hebben, zulks dat de Schepenen daar ,, by geen verlet en hebben, ende van de zelve Rolle ,, Copie maaken, indien 't Schepenen noodig dunkt, dat ,, die ten aanzien van eenen iegelyken op 't Steede-Huys ,, geſtelt zal worden, ende zal hy hebben van elke præ- ,, ſentatie, daar Citatie valt te teekenen op de Rolle, ,, een Oortje, ende van een Proteſtatie, ofte dierge- ,, lyke, op de Rolle te teekenen, zal de Secretaris ,, ook hebben een Oortje.

I I.

,, De Rolle, zoo voorſz. is, gemaakt zynde, zal de ,, Secretaris, ten dage dienende, de zelve oplezen ter ,, præſentie van den Schout, en de Schepenen, zittende ,, ter audientie in zulke ordine, die gemaakt is, daar ,, by noterende den datum, als de zelve Rolle opgele- ,, zen wordt, met de naamen van de Schepenen, die ,, daar tegenwoordig zitten, ende, de Parthyen opge- ,, lezen zynde, ende by de Schepenen gehoort wee- ,, zende, daar by noteren in 't korte, agter aan elke ,, zaake, ofte præſentatie, de Concluſie van Parthyen; ,, mitsgaders de Appoinctementen, ofte Sententie van ,, Schepenen, indien daar eenige uyt volgt, ofte het ,, Default, indien 'er eenige by Schepenen gegeven ,, word, ende zal hy daar van niet hebben, behalven ,, van een Sententie, daar hier naa af gezeyt zal woden.

III.

,, Item; van te teekenen op de Rolle een præsen-
,, tatie, daar van geen Citatie en valt, of een præsen-
,, tatie van een zaake by monde gepleyt, ende in staate
,, van wyzen is, omme te hebben Sententie, ende
,, daar aan ook te noteeren, ingevalle 't zelve Von-
,, nisse wederom uytgestelt wordt by Schepenen,
,, ende den dag, hoe lange het zelve uytgestelt wordt,
,, en zal de Secretaris 'er ook niet van hebben.

IV.

,, Als 't Rechtdag is geweest, zal de Secretaris
,, gehouden wezen naa de middag, van een uure tot
,, twee uure toe, Parthyen, ofte hunlieder Procureurs,
,, te openen de Rolle, als hy des verzogt wordt, ten
,, eynde een iegelyk mag uytteykenen die notelen van
,, de Rolle hem aangaande, ende zal hy hier van gelyke
,, niet af hebben.

V.

,, Van een Extract te geven met zyn Hand Onder-
,, teekent, van een Acte op de Rolle voor Schepenen
,, gepasseert, zal de Secretaris hebben eenen Duyt,
,, uytgezondert van een Sententie op de Rolle gewe-
,, zen, daar af zal hy hebben eenen halven Stuyver,
,, ten waare dat het zelve Copie waare van een Sen-
,, tentie uyt Contumatie gevolgt, daar af zal hy heb-
,, ben een Oortje.

VI.

,, De Secretaris zal een Register maaken, 't welk
,, genaamt zal worden het Sententie Boek, ende in 't
,, zelve

„ zelve Regiſter pertinentelyk teekenen alle Senten-
„ tien in zaaken by geſchrifte Bepleyt, die by Sche-
„ penen gewezen zullen worden, alle willige beken-
„ ningen, ofte beloften, mitsgaders alle Exſecutiën,
„ ofte Schattingen, die by Schepenen gedaan zullen wor-
„ den, ende in het zelve Regiſter geen andere Acte
„ teekenen.

VII.

„ De Secretaris zal nog een Regiſter maaken, 't
„ welk genaamt zal worden, het Panding Boek, ende
„ in 't zelve Boek, ofte Regiſter pertinentelyk ſchry-
„ ven alle Pandingen, die daar geſchieden zullen, ende
„ de Pandkeeringen, ende de naamen van de Parthyen,
„ Jaar, Maand, en den Dag; hoedanig, ende waar voor
„ de zelve Pandinge geſchiet is; ende in 't zelve Re-
„ giſter anders geen Acten teekenen, ende van de Pan-
„ dinge, die 'er geſchiet zal zyn, den Bode volgens het
„ zelve Regiſter Copie geven, om de Gepanden daar
„ van te Inſinueeren, van de voorſz. Pandinge te tee-
„ kenen, ende Copie daar van te geven en zal de Se-
„ cretaris niet hebben, naar ouder herkoomen.

VIII.

„ De Secretaris zal nog een Regiſter maaken, het
„ welk genaamt zal worden het Diſpoſitie Boek,
„ ende in den zelven Regiſtere zal hy pertinentelyk
„ ſchryven, alle Depoſitien, Contracten, Verhuurin-
„ gen van Goederen, Tranſporten, Procuratien, ende
„ voorts generaalyk alle andere Specien van Acten,
„ daar van hier vooren niet gediſponeert en is.

I X.

,, De Secretaris zal hebben van een Sententie te
,, teekenen, hoedanig die zy, eenen halven Stuyver,
,, mits ook verhalende de zaaken by geſchrifte Gepleyt,
,, in 't kort de ſubſtantie van de Materie, ten waare
,, in 't Dicteeren van der zelve Sententie de Schepe-
,, nen dagten grootelyks gelaboreert te zyn, zal hy in
,, zulk een gevalle geloont worden, tot taxatie van Sche-
,, penen, ende zal de Winder deze koſten verſchie-
,, ten moeten, uytgezondert van een Sententie op de
,, Rolle te teekenen, volgende uyt Contumatie, daar
,, van en zal hy niet meer hebben, als een Oortje.

X.

,, Van het teekenen eener willige Bekenning ofte an-
,, dere beloften, in 't Sententie Boek, zal hy hebben, een
,, Oortje; uytgezondert van een Exſecutie, ofte Schat-
,, tinge daarinne te teekenen, daar van zal hy hebben,
,, eenen halven Stuyver, ende zullen die koſten verſcho-
,, ten worden, tot wiens verzoek het zelve geſchiet.

X I.

,, Item; van een Procuratie te teekenen in 't Diſpoſitie
,, Boek, daar af zal hy hebben een Oortje, ten waare het
,, zelve geſchiede, ten verzoeke van de Uytheemſchen,
,, zal hy, in zulken gevalle hebben, eenen halven Stuyver;
,, van gelyke zal hy hebben een Oortje van een Actie,
,, die hem aangebragt wordt, die iemant ſprekende
,, heeft op een Hypotheecq, dat uytgeſchat wordt.

X I I.

XII.

„ Van alle andere Acten, die in 't zelve Boek, ofte
„ Regifter geteykent zullen worden, zal hy hebben
„ eenen halven Stuyver, ten waare de zelve Acte ex-
„ cesfivelyk groot waare, zalhy in zulken gevalle, by
„ Ordonnantie van Schepenen, dubbelt Geld, ofte meer
„ mogen hebben.

XIII.

„ Item; van een Inventaris te maaken van Meubilen
„ en Goederen, die Geëxfecuteert worden, zal hy hebben
„ van elk blad, eenen halven Stuyver.

XIV.

„ Van een Proclamatie te fchryven, dat men een
„ Huys, ofte andere Immeubilaire Goederen Geëxfecu-
„ teertheeft, als hier naa breeder gezeyt zal worden,
„ eenen halven Stuyver.

XV.

„ Van een Copie te geven van een Sententie, uyt
„ het Sententie Boek, by Schepenen gewezen, zal
„ de Secretaris hebben, eenen Stuyver, ten waare
„ de zelve Sententie excesfivelyk groot waare, zal hy,
„ in zulken gevalle, dubbelt Geld mogen hebben.

XVI.

„ Van een Copie te geven van alle andere Acten,
„ in het Sententie Boek gefchreven, en zal hy van
„ elke Acte niet meer hebben dan een Oortje.

XVII.

„ Van Copie te geven van een Procuratie, een Oortje,
„ ende van alle andere Acten in het Difpofitie Boek

,, geschreven Copie te geven, zal hy van elke Acte heb-
,, ben, eenen halven Stuyver; ten waare de zelve
,, meerder schrift begreep, dan een bladt, zal hy in
,, zulken gevalle, van elk bladt hebben, eenen halven
,, Stuyver.

XVIII.

,, Van Copie te maaken van een Ravactie Geregi-
,, streert in 't Panding Boek, zal hy hebben eenen
,, Duyt, als hy 't zelve doet, tot behoef van Parthyen.

XIX.

,, Alle Extracten, ofte Copiën voorsz. die de Se-
,, cretaris schryven zal, zullen by hem, ofte zynen
,, gemagtigde onderteykent worden, naar behooren.

XX.

,, Van Copie te maaken van Parthyen Schriftuuren,
,, ofte andere Stukken, ofte Munimenten, zal de
,, Secretaris hebben eenen halven Stuyver; ende, inge-
,, valle de zelve Copie meerder schrift begrypt, dan
,, een bladt, zal hy in zulken gevalle hebben van
,, elk bladt, eenen halven Stuyver.

XXI.

,, Ingevalle iemant eenige Willige Bekenninge, Over-
,, gifte, ofte andere Specië van Acten voor Schepe-
,, nen begeerde te passeeren, ende 't zelve in geen van
,, de voorsz. Registers geteekent en waare, ofte hy niet
,, en begeerde daar in geteekent te worden, zal hy 't zelve,
,, dat hy bekennen of overgeven wil, eerst pertinente-
,, lyk by den Secretaris, in een papier ofte francyne
,, Cedulle doen schryven, ende daar naa by de Sche-
,, penen aan Parthyen Comparanten opgelezen worden,
,, ende

„ ende dat gedaan zynde, by den Secretaris onder-
„ teykent, navolgende de Overgifte van Parthyen,
„ daar by noteeren den Dag, Jaar en de Maand, van
„ de Overgifte, ofte Bekenninge, met Nominatie van
„ de Schepenen, daar af zal de Secretaris hebben
„ eenen halven Stuyver, behalven de kosten van 't
„ francyn, ingevalle de Parthye het begeert in francyn
„ geschreven te hebben, ten waare dat de zelve mer-
„ kelyk groot waare, in zulken gevalle zal hy dubbelt
„ Geld mogen hebben, ofte meer, tot taxatie van
„ Schepenen.

XXII.

„ Ingevalle zoodanige Acte by eenen andere pertinen-
„ telyk geschreven waare, ende Parthyen voor Sche-
„ penen compareerden, zal by den Secretaris de zelve
„ Acte, in de tegenwoordigheit van Parthyen, opge-
„ lezen worden, als vooren, ende daar naa by den Se-
„ cretaris onderteykent, mits hebbende zyn Salaris,
„ als vooren.

XXIII.

„ Indien zoodanige Acte by een ander privé Perzoon
„ geschreven waare pertinentelyk, ende Parthyen voor
„ Schepenen compareerden, in absentie van den Secreta-
„ ris, zal de zelve Acte Parthyen in hun præsentie
„ opgelezen worden, ende daar naa volgende Parthyen
„ Bekenninge, ofte Overgifte by Schepenen, elk met
„ hunne eyge hand onderteykent worden; behoudens
„ dat Parthyen Comparanten den Secretaris betaalen
„ zullen zyn Salaris, in allen schyn, of de zelve Acte
„ by hem geschreven, ende onderteekent waare, daar
„ of Schepenen de zelve Acte subsigneerende gehou-
„ den zullen wezen den Secretaris te Responderen

V 2 XXIV.

XXIV.

„ Een Acte gepasseert voor Schepenen dezer Stee-
„ de, navolgende 't inhouden van deze laatste drie Ar-
„ tikulen, zal men Recht mogen spreken, in allen schyn,
„ of dezelve gepasseert, ende geregistreert waare, in
„ een van der Schepenen Registers.

XXV.

„ De Schout ende de Schepenen en zullen geen
„ kennisse draagen van Transporten van Eygen, ende
„ Erf, dan op 't Steede-Huys, ten gewoonlyken Recht-
„ dage.

XXVI.

„ De Schout ende Schepenen en zullen over geen
„ Transporten, Bekenningen, Overgiften, ofte anders,
„ kennisse dragen, ten zy het gene daar gepasseert zal
„ worden, eerst pertinentelyk geschreven zy, ende in
„ præsentie van de Parthyen by den Secretaris, ofte
„ iemant van de Schepenen, opgelezen is.

XXVII.

„ Van gelyke zal een iegelyk, die iets voor Schepe-
„ nen passeren wil, daar af hy Brieven begeert, beze-
„ gelt met der Schepenen Zegelen, gehouden weezen,
„ 't geene hy passeren wil, eerst pertinentelyk by den
„ Secretaris in francyn te doen schryven, ende daar naa
„ met zyn Parthye voor Schepenen compareeren, en
„ zal 't inhouden van de zelve Brieven by Schepenen,
„ ofte den Secretaris, in tegenwoordigheit van de Sche-
„ penen, den Parthyen opgelezen worden, ende daar
„ naa by de Schepenen, bezegelt worden, ende by
„ den

„ den Secretaris onderteykent ; in andere voegen ende
„ manieren en zullen Schepenen geen Brieven bezege-
„ len , ofte de Secretaris ſubſigneeren.

XXVIII.

„ De Schepenen zullen geen Brieven Zegelen , ten
„ zy die geſchreven zyn by den Secretaris , zyn Ge-
„ magtigden , ofte zyn Klerk, ende alle Brieven, die
„ by Schepenen bezegelt worden , zullen by den Se-
„ cretaris eerſt onderteykent worden.

XXIX.

„ Alle Schepenen Brieven , met twee Schepenen Ze-
„ gelen gepaſſeert ende bezegelt , ende by den Secre-
„ taris onderteykent , ofte by zyn Gemagtigden , zul-
„ len van nu voortaan van waarde zyn , in allen ſchyn,
„ of die zelven met drie Schepenen Zegelen bezegelt
„ waaren ; ingevalle iemant begeert zynen Brief beze-
„ gelt te hebben , met drie Zegelen , zal de zelve ge-
„ paſſeert worden , voor drie Schepenen.

XXX.

„ Zoo wanneer eenige van de Parthyen aan den Se-
„ cretaris verzoekt Copie gemaakt te worden van ee-
„ nige Stukken , ofte Munimenten hem in Rechte van
„ noode zynde , ende zyn Parthye adverſe gedaagt
„ is , omme de zelve Brieven te zien Collationeeren,
„ ende Autentiſeeren , zal de Secretaris , ten verzoe-
„ ke van Parthye , by hunne Autentiſatie ſtellen , den
„ datum van de Collatie , mitsgaders ook of Parthye
„ daar præſent is geweeſt , ofte niet.

XXXI.

,, Van eenen Schepen Brief in 't francyn te schryven,
,, 't zy die met drie ofte twee Schepenen Zegel bezegelt
,, wordt, zal de Secretaris hebben voor zyn francyn,
,, ende het schryven, te zamen drie Grooten, uytge-
,, zondert van een Waater-Brief, daar af zal hy heb-
,, ben drie Stuyvers, naar oude herkomen.

XXXII.

,, Alle kosten van Schepenen Brieven zullen betaalt
,, worden, by den geene, die de zelven ontfangt.

XXXIII.

,, Van eenen Gerechtelyke Weet-Brief, ofte Afley-
,, dinge te schryven, zal den Secretaris hebben, eenen
,, halven Stuyver.

XXXIV.

,, Als de Secretaris vaceert van Productie te doen,
,, ofte Getuygen te hooren, zal de Secretaris voor
,, zyn Salaris hebben van elk bladt te schryven, eenen
,, Stuyver.

XXXV.

,, Parthyen zullen van hunne Geschriften dienen,
,, onder den Secretaris, ende zullen Geschriften by
,, hem Geappostilleert worden, ende zal hy van elke Apo-
,, stille hebben eenen Duyt.

XXXVI.

,, Als iemant zyn Proces by geschrifte Gepleyt wil
,, furneeren, zal hy gehouden zyn te Compareeren by
,, den Secretaris, ende hem leveren eenen zack, daar

,, men

,, men bequamelyk in steeken mag alle de Stukken ,, in den Processe geproduceert, daar op met eenen op ,, de Cedulle geteykent zal worden de naamen van de ,, Parthyen, Dingtaalen ofte Dingplegtigheden, ende in ,, den zelven zakke steeken alle de Stukken van Parthyen, ,, volgens hun Luyden Inventarium, die hem gelevert ,, zullen worden, ende zal naa dusdanige Receptie ,, de Secretaris gehouden zyn, van de zelve Stukken ,, te Responderen, in den zelven zakke steekende ,, eene Acte, inhoudende den datum van de voorschreve ,, Fournissementen; ende voor het ontfangen ende be- ,, waaren, zal de Secretaris van eenen iegelyken van ,, Parthyen hebben eenen Stuyver, als hy den zack ,, ontfangt.

XXXVII.

,, Zoo wie aan den Secretaris verzoekt, eenige van der ,, Schepenen Registers gevisiteert te hebben, zal hy ,, den Secretaris betaalen een Oortje.

XXXVIII.

,, De Secretaris zal ook maaken een Register, daar- ,, inne hy zal schryven alle Ordonnantien, die by ,, den Schout, Burgermeesteren, ende Schepenen ge- ,, maakt zullen worden, tot welvaaren van de Ge- ,, meente, Inwoonderen ende Poorteren, of tot beete- ,, ringe van de Politien dezer Steede; agter aan elke ,, Ordonnantie stellende den datum van Afkleppinge, ,, ende zal dat Register genaamt worden, het Klep ,, Boek; uyt dit Register zal de Secretaris den Schout ,, Copie maaken, wanneer hy des vermaant wordt, ,, ten eynde de Schout mag weeten het inhouden van ,, dien, om zig daar naar te reguleeren.

XXXIX.

,, De Secretaris zal gehouden zyn Copie te leveren
,, van de Geschriften, die onder hem gebragt zullen wor-
,, den, binnen drie dagen, naa de Receptie van dien,
,, ende dat alles op Correctie van de Heeren, ende der
,, Steede, naar gelegentheit der zaaken.

XL.

,, Item; van alle zaaken, daar of hier niet gespecifi-
,, ceert staat, zal de Secretaris geloont worden, tot
,, taxatie van den Gerechte.

Van 't Salaris van den Schout, Burgermeesteren, ende Schepenen.

Artikel I.

,, Als iemant een Eygen van een Huys, ofte Erf wil
,, Transporteren, zal 't zelve geschieden op 't Steede-
,, Huys, voor den Schout, ende twee Schepenen, ten
,, minste naar ouder herkomen, ende zullen de Schout
,, ende Schepenen voor hun Salaris hebben te zamen
,, drie Stuyvers, 't zy of daar veele Perzoonen, ofte
,, maar een is, die den Eygen Transporteert, hier-
,, inne mede gecomprehendeert het Zegel-Geld van
,, Schepenen: dit Salaris zal geparticipeert worden by
,, alle die van den Gerechte daar tegenwoordig zullen
,, zyn, boven dien zal de Bode hebben eenen halven
,, Stuyver van zoo meenig Perzoon, als daar is, die
,, den Eygen Transporteert; deze kosten zullen al te
,, zamen betaalt worden by den geene, die den Eygen
,, ontfangt.

II.

I I.

,, De Schout ende Schepenen zullen van alle Acten,
,, daar zy extraordinair overstaan, elk hebben eenen
,, Stuyver *.

I I I.

,, Van alle andere Acten, daar Schepenen overstaan,
,, ter Vierschaare, ofte in de Kamer, ofte op 't Steede-
,, Huys, en zullen de Schepenen niet hebben, alwaar
,, het ook, dat zy Luyden dat bezegelden; ten waare
,, een Uytheemsche de zelve Brieven, ofte Acten be-
,, geerde bezegelt te hebben, in zulken gevalle zal de-
,, ze Uytheemsche betaalen twee Stuyvers, tot be-
,, hoef van de Schepenen, die dat bezegelen zullen.

I V.

,, Zoo wie eenen Vangbrief begeert bezegelt te heb-
,, ben, dan zullen twee Schepenen den zelve bezegelen,
,, ende zullen elk hebben eenen halven Stuyver.

V.

,, De Burgermeesters zullen hebben van een Certifi-
,, catie, ofte Procuratie te bezegelen, zes Stuyvers, hier-
,, inne gecomprehendeert 't Salaris van den Secretaris,
,, ten waare daar veel Deposanten, ofte Constituanten
,, waaren, in zulken gevalle zullen zy dubbelt Geld
,, hebben, zonder meer.

V I.

,, De Schepenen zullen hebben van een Water-Brief
,, te bezegelen, elk drie Grooten.

VII.

* Dit verhoogt van eenen op vyf Stuyvers, ofte zoo veel als Schepenen genieten. Dog het Salaris, in het voorgaande Artikel gemelt, is voor den Schout verhoogt eenen Gulden.

VII.

,, Als twee Schepenen in een Erfhuys Vaceeren over
,, de Verkoopinge van Goederen, zullen zy t'zamen
,, hebben, voor elk Pond Groot waardig Goed, dat
,, daar verkogt werd, eenen Braspenning; ingevalle
,, 't verkogte Goed zoo veel niet uytbrengen mogte,
,, dat de Schepenen voor hunne Vacatie niet en mogten
,, daags hebben drie Stuyvers, zal men, in zulken ge-
,, valle, aan elk van de Schepenen drie Stuyvers daags
,, betaalen, voor hunne moeyte.

VIII.

,, Als een ofte twee van de Schepenen Gecommit-
,, teert. zyn, omme Parthyen te accordeeren, is 't
,, doenlyk, ofte Getuygen te hooren, ende te exami-
,, neeren, zoo zal elk der Schepenen 's daags hebben,
,, (vier uuren daar voor gerekent) twee Stuyvers.

IX.

,, Van te ſtaan over een Procuratie, ten verzoeke van
,, de Uytheemſchen, 't zy ter Vierſchaare, ofte Extra-
,, ordinaris, zullen twee Schepenen hebben, elk eenen
,, halven Stuyver.

X.

,, Alle Commiſſiën zullen Schepenen gegeven wor-
,, den by de Burgermeeſters, ofte, in abſentie van hun
,, beyden, by de meeſte Opinien van Schepenen, behou-
,, dens dat alle Commiſſiën op de Rolle vallende gege-
,, ven zullen worden by Schepenen, zittende ter audi-
,, entie op de Rolle.

XI.

X I.

,, Wat men in eenige Steeden ofte Plecken onzen Poor-
,, teren afneemt van een Procuratie, ofte Brieven te
,, bezegelen, ofte Actien te passeren voor 't Gerechte;
,, van gelyke zullen die Uytheemschen van die Plecke
,, gehouden zyn alles te betaalen, ende daar onze
,, Poorters niet en geven, en zullen die Poorters van
,, die Plecke hier ook niet geven.

X I I.

,, Niemant van den Gerechte zal iets mogen genie-
,, ten van Accidenten, inkomende op de Rechtdagen,
,, ten zy hy op 't Steede-Huys ter Kamere zy, ten
,, minsten voor tien uuren.

X I I I.

,, Als de Schout en Schepenen Vaceeren over de
,, Verkoopinge van een Huys, ofte Erf, zullen zy daar
,, af mogen hebben een reedelyk Salaris, regard
,, nemende op de qualiteyt, ofte valeur van den Huyze.

Van Citatie, ofte Daginge.

Artikel I.

,, Zoo wie van onze Poorteren, Inwoonderen, ofte
,, Uytheemschen eenige van onze Poorteren met
,, Recht wil aanspreken, ofte eenige Actie tegens hem
,, begeert te Instituëeren, zal hy den zelve, daar hy met
,, Recht tegens wil Procederen, met den Gerechts Bode
,, doen Citeren voor den Schout, en den Gerechte dezer

,, Steede, te compareren ten eersten Rechtdage, welverstaande, dat tusschen de Citatie en den Rechtdag ten minsten zal verloopen een dag, ofte meer dagen, indien het den Aanlegger goed dunkt, behoudens, dat altoos de Rechtdag dienen zal ten naasten Rechtdage, ende zal de Aanlegger den Bode verklaringe mogen doen, indien 't hem goed dunkt, ofte dat het zelve behoort te geschieden, van de zaake, daar voor hy zyn Parthye doedt Citeeren, 't welk de Bode zulks in zyn Boek zal Registreeren, ende diensnaarvolgende de Parthye doen Citeeren, als vooren breeder gezeyd is.

II.

,, Item; alle Citatien zullen gedaan worden aan den Perzoon van den Gedaagde, indien hy binnen zynen Huyze bevonden worde, ofte t'zyner Woonsteede, als hy niet binnen zynen Huyze en is.

III.

,, Indien de Gedaagde Perzoon binnen de Steede niet en waare, als hy tot zynen Huyze, ofte t'zyner Woonsteede Gedaagt wordt, ende ook niet t'Huys quame, eer de Rechtdag diende, zal zyn Huysvrouw, zyn Zoon, ofte zyn Bode, ofte iemant anders in zynen naame, op zynen gepræfigeerden Rechtdag komen, ende, als hy op de Rolle opgelezen wordt, voor den Gerechte verklaaren de plaatze, daar de absente vertrokken is, ende den dag, en de uure van zyn vertrek; 't welk by den Secretaris op de Rolle geteykent zal worden, ende zal de zaake in staate gestelt worden, tot Discretie van Schepenen;

,, ende,

,, ende, den dag van opzetting omme gekomen zynde,
,, zoo wordt de Gedaagde gehouden te Compareeren,
,, ofte Gemagtigden te zenden, ende voorts naar de
,, Rechten te Procedeeren; ingevalle ten eerften betee-
,, kenden Rechtdage iemant van des Gedaagdens weege
,, Compareert, allegeerende die voorfz. Abfentie,
,, zal tegens den Gedaagde Geprocedeert worden in al-
,, len fchyn, of hy in Perzoon, ende voor zyn hooft
,, gedaagt waare.

I V.

,, Ten waare des Gedaagdens geheele Huysgezinne,
,, ten tyde van de Citatie, abfent waare, ofte uyt ter
,, Steede gereyft, in zulken gevalle zal de Bode de
,, twee naafte Gebuuren Interrogeeren op de Abfentie
,, van den Gedaagde, ende zyn Huysgezinne; ende zal
,, de Bode, als de Gedaagde op de Rolle opgelezen
,, wordt, Schepenen verklaringe doen van 't gene hem
,, de naafte Gebuuren verklaart, ende geattefteert heb-
,, ben, ende zal 't zelve op de Rolle by den Secre-
,, taris geteykent worden, ende zullen daar naa Sche-
,, penen de zaake uytftellen, tot hunlieder Discretie,
,, ende, den dag van de opzettinge, ofte uytftellinge
,, omme gekomen zynde, zal de Gedaagde ofte zyne
,, Gemagtigde gehouden zyn te Compareeren, ende
,, voorts naar Rechten te Procedeeren, behoudens dat de
,, Aanlegger den Gedaagde, ofte in zyn Abfentie den
,, genen, die hy binnen den Huyze vinden zal, ofte in
,, Abfentie van 't geheele Huysgezinne, de twee naafte
,, Gebuuren van den Gedaagde, van nieuws doen
,, Infinueeren, dat de Rechtdag volgens d'Ordonnantie
,, van de Schepenen dienen zal.

Van de Deffaulten.

Artikel I.

„ Item; de Citatie aldus gedaan zynde, en de Par-
„ thyen in ordine op de Rolle gestelt, als vooren ge-
„ zeyt is, zal de Secretaris, ten dage dienende, 't zelve
„ oplezen, in alzulke ordine, als op de Rolle geschre-
„ ven staat; ende ingevalle de zelve Rolle op dien dag
„ niet afgedaan en worde, zal men ten naasten Recht-
„ dage daar voorts toe Procedeeren, geduurende zoo
„ lange, tot de zelve afgedaan is; ende is daar van op
„ nieuws gedaagt, ofte gepræsenteert, zoo en zal daar
„ niet inne gedaan worden, ten zy de oudste Rolle
„ eerst afgedaan is.

I I.

„ Als Parthyen opgelezen worden, ende de Aan-
„ legger niet en Compareert, nog de Gedaagde, naa
„ dat Parthyen by den Schout opgeroepen worden, zal
„ de Citatie ofte Præsentatie, nul ende van onwaarde
„ weezen.

I I I.

„ Ingevalle de Gedaagde, ofte zyn Gemagtigde,
„ als hy op de Rolle opgelezen wordt, Compareert,
„ ende de Aanlegger ofte zyn Gemagtigde niet en
„ Compareert, ende Institueert zyn Actie, zal de Ge-
„ daagde geabsolveert worden van de Instantie, ende
„ d'Aanlegger worden gecondemneert in de Boete van
„ vier Stuyvers *, half tot des Gerechts behoef, ende
„ half tot des Gedaagden Compareerende, ten waare
„ de

* Verhoogt tot eenen Gulden.

„ de Gedaagde vertoonde meer geintereſſeert te zyn; „ en zal in zulken gevalle de Aanlegger by Schepenen „ gecondemneert worden boven de voorſz. Boete, naar „ gelegentheit van de zaake, welke Boete, ofte koſten „ de Gecondemneerde gehouden zal zyn terſtont te „ betaalen, als hy by des Gerechts Bode vermaant „ wordt, ofte zal de Schout by een van zyne Die- „ naären terſtont daar naa zoo veel goeds van den Ge- „ condemneerde doen haalen, daar hy de betaalinge „ van dien aan verhaalen mag; mitsgaders nog twee „ Stuyvers voor den Dienaar, die de Exſecutie voor- „ ſchreve doen zal.

I V.

„ Indien de Aanlegger ofte zyn Gemagtigde Com- „ pareert, als hy op de Rolle opgelezen wordt, ende „ zyn tegen-Parthye, by den Schout opgeroepen „ zynde, niet en Compareert, ofte de Gemagtigde van „ zynent wegen, voor de eerſte reyze, zoo zal ten ver- „ zoeke van den Aanlegger de Gedaagde in het eerſte „ Deffault gecondemneert worden, ende verbeuren de „ Boete van eenen Stuyver *, die de Aanlegger „ verſchieten zal, tot behoef van den Gerechte, ende „ door zyne non Comparatie verſteeken zyn van zyn „ *Exceptie Declinatoir*, ende den Aanlegger toegelaa- „ ten worden, den Gedaagde te Citeeren, op zyne „ tweede Deffault, ten naaſten Rechtdage, zoo verre „ de Gedaagde ofte zyne Gemagtigde, binnen de Ju- „ risdictie dezer Steede woont; maar, ingevalle hy buy-

„ ten

* Verhoogt op vyf Stuyvers.

„ ten de Jurisdictie woonagtig is, andermaal Geciteert
„ worden, by eenen Bode der Steede Busdragende, tot
„ zoo bequaamen daage, zulks doenlyk zal zyn.

V.

„ Ende zal, ten verzoeke van den Aanlegger, de Ge-
„ daagde andermaal Gedaagt worden, om te Comparee-
„ ren op zyn tweede Deffault; ende indien hy als dan,
„ op de Rolle opgelezen zynde, niet en Compareert,
„ zal hy ten verzoeke, als vooren, gecondemneert
„ worden in het tweede Deffault, en verbeuren de
„ Boete wederom van eenen Stuyver *, ende, over-
„ mits zyn non Comparitie, versteeken weezen van
„ de *Exceptie Dilatoir*, ende zal de voorsz. Stuyver
„ verschooten worden by den Aanlegger, tot behoef
„ van den Gerechte, ende d'Aanlegger toegelaten wor-
„ den den Diffaillant te Citeeren, op zyn derde Deffault,
„ ten naasten Rechtdage, in zoo verre hy binnen de
„ Steede woont, als vooren.

V I.

„ Ende zal hy, ten verzoeke van den Aanlegger, de der-
„ demaal Geciteert worden, omme te Compareeren, op
„ zyn derde Deffault, ende, indien hy als dan nog niet
„ en Compareert, zal hy gecondemneert worden in het
„ derde Deffault, ende verbeuren van gelyken de Boete
„ van eenen Stuyver †, dien de Aanlegger verschie-
„ ten zal, als vooren; ende, overmits zyn non Com-
„ paritie, versteeken worden van alle Exceptien ende
„ Defensien, die hy hadde moogen doen, ende den
„ Aan-

* Verhoogt op vyf Stuyvers.
† Insgelyks verhoogt op vyf Stuyvers.

,, Aanlegger toegelaten worden ten naasten Recht-
,, dage, ofte binnen zes weeken, tot zyn schoon-
,, ste, zyn agterweezen te moogen begrooten, ofte,
,, in zaaken van inportantie, over te leggen zyn In-
,, tendit, met de verificatie daar toe dienende; ende
,, den Deffaillant tegens den zelven dage ten vierde-
,, maale doen Citeeren, om het zelve te zien doen,
,, ende dat 'er Sententie gegeven zal worden, 't zy
,, dat hy Compareert, ofte niet.

VII.

,, Ingevalle zoodanige drie Deffaulten worden geim-
,, petreert tegens den Uytheemschen, zal alzulk een ge-
,, condemneerde, voor de eerste Deffault, verbeuren
,, twee Stuyvers, voor het tweede Deffault vier Stuy-
,, vers, ende voor het derde zes Stuyvers *, naar oude
,, herkomen.

VIII.

,, Zoo verre de Gedaagde Compareert, op de tweede,
,, of derde Citatie, zal met refusie van Penningen by
,, den Aanlegger, tot behoef van 't Gerecht verschoo-
,, ten, in Rechte ontfangen worden, ende alzulke ex-
,, ceptie nog mogen proponeeren, als hy heeft, ende
,, daar hy met Recht niet af versteeken en is.

IX.

,, Ende de Gedaagde Deffaillant de vierdemaal, zoo
,, voorsz. is Geciteert zynde, zal de Aanlegger; ten
,, dage

* Hier dient op gelet, dat een vreemd Man voor de eerste Deffault drie Stuyvers, voor de tweede zes Stuyvers, voor de derde Deffault negen Stuyvers verbeurt. Verhoogt van een tot vyf.

„ dage dienende begrootinge, ofte verklaringe doen,
„ van zyn agter weezen, verklarende ook de zelve
„ zaake, waar uyt de Schult ſpruytende is, ofte zal
„ in zaake van importantie overleggen, zyn Intendit
„ met de verificatie, daar toe dienende, præſentee-
„ rende by zynen Eedt te verificeeren (is 't nood,)
„ zyn Schult, dien hy eysſende is, deugdelyk te zyn,
„ ende, diensvolgende zyn Intendit, concludeeren tot
„ adjudicatie van zyn concluſie, ende zullen Schepenen
„ gehoort, ende gezien hebbende des Aanleggers Con-
„ cluſie ofte Intendit, hem zynen eyſch Adjudiceeren,
„ mits doende zynen Eedt, indien bevonden wordt zulks
„ te behooren, dat hy deugdelyk zyne geeyſte Som-
„ me aan den Gedaagde ten agteren is, ten waare
„ in zaake van grooter importantie, ofte om merke-
„ lyke reedenen wille, de Schepenen dagten, dat de
„ Aanlegger anderzints van zyn geeyſte Somme, ofte
„ Schulden behoorde te doceeren, ofte anders be-
„ hoorde te geſchieden, ende zal diensnavolgende
„ voorts Geprocedeert worden tot Abſolutie, ofte
„ tot Condemnatie van den Gedaagde; maar zal niet
„ te min de Gedaagde altoos gecondemneert worden
„ in de koſten, tot taxatie van Schepenen.

X.

„ Ende de Gedaagde, de vierdemaal, zoo voorſz. is,
„ Geciteert zynde, eyndelyk Compareerde, en zal niet
„ gehoort worden iets te Allegeeren, dan alleenlyk zal
„ hy mogen conſenteeren tot nullitie van de Citatie,
„ indien hy die eenigzints met recht kan weederleg-
„ gen.

X I.

,, Item; als iemant Geciteert is aan zyn Perzoon om
,, te kennen, ofte ontkennen zyne Brieven van Obli-
,, gatie, Handteyken, ofte Zegel, is de Gedaagde schul-
,, dig ter eerster Citatie te Compareeren, ende de zelve
,, Brieven, Zegel, ofte Handteyken te kennen, ofte
,, ontkennen, ende ingevalle de Gedaagde ter eerster
,, Citatie niet en Compareert, houd men de voorsz.
,, Brieven ofte Handteyken, voor bekent, zoo verre
,, dezelve klaar ende zuyver zyn, ende zal de Ge-
,, daagde andermaal Geciteert worden, omme de
,, Somme daarinne begrepen te zien ligten, op cautie;
,, ende ingevalle de Gedaagde niet en Compareert,
,, andermaal, zoo als voorsz. is, Gedaagt zynde, zal
,, den Aanlegger de Somme in de Obligatie ofte Brie-
,, ven begrepen geadjudiceert worden te ligten, op cau-
,, tie sufficant, indien de Gedaagde ter eerster instantie
,, Compareert, bekennende 't voorsz. Handschrift; maar
,, proponeert hy betaalinge, ofte dat hy ter tweeder Ci-
,, tatie Compareert, allegeerende gelyke betaalinge,
,, zal daar af doceeren ten minsten ten eersten Recht-
,, dage, of anders zal hy Gecondemneert worden, het
,, inhouden van de Obligatie te betaalen, ofte 't zelve
,, te namptiseeren, om geligt te mogen worden, op cautie,
,, indien de Schepenen bevinden zullen naar Exigentie
,, van de zaake, zulks te behooren.

X I I.

,, Ingevalle de voorsz. Citatie ter eerster instantie
,, niet gedaan en waare aan den Perzoon van den
,, Gedaagde, maar alleenlyken t'zyner woonsteede, zal

,, tegens hem Gedaagden gegeven worden Deffault, zoo
,, verre de Gedaagde ofte zyne Gemagtigde niet en
,, Compareert, en verbeuren eenen Stuyver *, als
,, vooren onder de Deffaulten gezegt is; ende zal de
,, Gedaagde andermaal, ten verzoeke van den Aanleg-
,, ger, Gedaagt worden, tot zynder woonsteede, met
,, intimatie; ende indien hy als dan nog niet en Compa-
,, reert, zal tegens hem Geprocedeert worden, in al-
,, len schyn, of hy aan zyn Perzoon Gedaagt waare,
,, naarvolgende den inhoude van het voorgaande Artikel.

XIII.

,, Indien eenige Sententien, Appoinctementen, wil-
,, lige Bekenningen, ofte andere Overgiften, voor Sche-
,, penen gepasseert verjaart waaren, dat is, dat het
,, een Jaar ende zes weeken geleeden waare, dat voorsz.
,, Vonnissen, ofte Bekenningen gepasseert waaren, ofte
,, dat de dag der Betaalinge in de Bekenninge gestelt,
,, een Jaar en zes weeken overstreecken waare, ende
,, de Aanlegger 't zelve ter Exsecutie begeerde te leg-
,, gen, zal hy schuldig weezen zyn Parthye, dien hy zal
,, willen Exsecuteeren, met Intimatie te Insinueeren, ende
,, te Citeeren om te Compareeren, en zyne Rede-
,, nen van Oppositie, indien hy eenige heeft, te alle-
,, geeren, ende, ingevalle die Gedaagde, ofte zyne Ge-
,, magtigde ter eerster Citatie niet en Compareert, zul-
,, len Schepenen den Aanlegger Adjudiceeren, dat hy zal
,, mogen Procedeeren tot Exsecutie van het Vonnis,
,, ofte Bekenninge voorsz. in allen schyn, of het 't zelve
,, niet verjaart en waare.

XIV.

* Verhoogt tot vyf Stuyvers.

XIV.

,, Ende, ingevalle de Gedaagde Compareert, zal hy
,, tegens den Aanlegger gehoort worden, ende zal daar
,, naa in der zaake by Schepenen Gedisponeert wor-
,, den, naar behooren; maar tegens de Erfgenamen
,, van zulk eenen zal men moeten hebben twee Deffaul-
,, ten, al eer men 't zelve Verjaarde ter Exsecutie zal
,, leggen.

XV.

,, In Materie van Proces aan te nemen, 't welk
,, gebeurt overmits 't overlyden van een van de Par-
,, thyen, indien de Gedaagde agter blyst, tweemaal
,, zynde Geciteert, zal 't Proces gehouden worden voor
,, aangenomen, ende de Deffailliant zal ten derdemaal
,, Geciteert worden, om te Procedeeren, naar den leste
,, Appoinctemente, ofte Acte, ende indien hy als dan
,, nog agter blyft, zal hy versteeken worden van 't gene,
,, daar hy den overleeden af hadde mogen dienen, ende
,, Parthye toegelaten worden voorts te Procedeeren
,, naar Rechten.

XVI.

,, In maniere van Guarant, of Waarborgte, om dies-
,, wille het zomtyds gebeurt, dat de Perzoon, die in
,, Rechten betrokken is, mag hebben zyn verhaal, indien
,, hy Succumbeert op een derde, ende hem van noode
,, is te verzoeken den zelven derde Geciteert te wor-
,, den, om hem te Guarandeeren, ende quyt te hou-
,, den van de vervolgen, die men tegens hem doet, ofte
,, anders zoude hy verliezen zyn Recht van verhaa-

,, len, is geordonneert, dat tegens alzulken, in cas van
,, Guarant, genoeg zullen weezen twee Deffaulten, ende
,, de voorsz. twee Deffaulten verkregen zynde, zal de
,, Origineele Gedaagde zyn Guarantie mogen begroo-
,, ten, in zyn absentie, dat hy hem quyte, ofte de
,, zaake aannemen, ende Protesteeren aan den Gedaag-
,, de zyne Schade en Interesse te verhalen, daar van
,, men hem Acte verleenen zal, ende zal die principaale
,, zaake zoo lange stille staan, ter tydt dat die voorsz.
,, twee Deffaulten verkregen zyn, ende niet langer.

XVII.

,, Indien het gebeurde dat ter eerste, ofte tweede
,, Citatie, de geene, die in 't Guarant geroepen waare,
,, Compareerde, ende 't Guarant aannaame, ende in 't
,, gedinge trade, ende begeerde den Eysch vernieuwt
,, te worden, zal de Aanlegger gehouden weezen
,, den Eysch te vernieuwen, ende zal daar naa de
,, Aanlegger mogen Concludeeren, ende Procedeeren
,, tegens zynen Principalen Schuldenaar, en zal de Gua-
,, randeur zyne defensie mogen doen, uyt den naam van
,, den genen, daar voor hy het Guarant aangevaart heeft,
,, ende, ingevalle de Aanlegger by Sententie Trium-
,, pheert, zal hy zyn Origineelen Gedaagde volgens dien
,, mogen Exsecuteeren, behoudens dat de Principaal
,, gecondemneerende zyn Guarandeur, uyt kragte van de
,, zelve Sententie, zal mogen doen Exsecuteeren, in
,, allen schyn of die tegens den Guarandeur zelfs gegeven
,, waare, ende zal de Guarandeur gehouden weezen,
,, 't zelve Proces kosteloos af te doen.

XVIII.

XVIII.

„ Ingevalle, die in 't Guarant geroepen is, ter eerſter, „ ofte ter tweeder Daginge Compareert, ende onwillig „ waare 't voorſz. Guarant te aanvaarden, zulks dat „ tuſſchen hem, ende den genen, die hem Geciteert had- „ de, queſtie bleef, nopende 't aanvaarden van 't zelve „ Guarant, zal de principaale Gedaagde, de twee Rechtda- „ gen, zoo in 't voorgaande Artikel gezegt is, overſtreeken „ zynde, gehouden zyn den Aanlegger te Antwoorden „ op zynen Eyſch, ende voorts naar Rechten met hem „ Procedeeren, ende ingevalle bevonden wordt uyt de „ Deductie van de Materie, dat de geene, die in 't Guarant „ geroepen was, om 't Guarant aan te vaarden, zal hy in zul- „ ken gevalle ſchuldig zyn den geene, die hem in 't Guarant „ geroepen heeft, het Proces koſteloos ende ſchadeloos „ ten principaale af te doen, en hem niet mogen Objicie- „ ren 't Recht eenigzints by hem verzuymt te weezen.

XIX.

„ Als iemant, ofte zyne Gemagtigde Geciteert is, te „ zynder Woonſteede, om Brieven te zien Collationee- „ ren, ofte Getuygen te zien Zweeren, ende niet en „ Compareert, ter eerſter Citatie, zoo zullen de Brie- „ ven, ofte Getuygen geloof hebben in allen ſchyn, of „ de Gedaagde daar præſent hadde geweeſt.

XX.

„ Als iemant Gedaagt wordt aan zyn Perzoon, „ ofte aan den Perzoon van zyn Gemagtigden om De- „ claratie van koſten aan te nemen, ende niet en Com- „ pareert, zal hy verſteeken weezen, van 't geene hy daar „ tegens hadde mogen Proponeeren, ende ingevalle

„ hy

,, hy Compareert, en begeert te dienen van Dimuni-
,, tie, zal de Triumphant hem geven Copie van de
,, Declaratie, ende wert de Gedaagde gehouden te die-
,, nen van Dimunitie, ten dage, die hem by 't Gerechte
,, geordonneert zal worden, op verstek als vooren.

XXI.

,, Indien hy in Perzoon niet Gedaagt en is, zal hy an-
,, dermaal t'zynder Woonsteede Gedaagt worden, ende
,, daar naa tegens hem Geprocedeert worden, als
,, vooren.

XXII.

,, Indien zich iemant vermeent eenige Actie tegen
,, eenen anderen te hebben, ende 't zelfde met Recht niet
,, en vervolgde, zal de genen, tegens wien zulke Actie
,, gepraetendeert word, zyn Parthye eens doen Citee-
,, ren met intimatie, ende zal ten dage dienende, 't
,, Gerecht hem ordonneeren een behoorlyk Termyn,
,, om zyn Actie te Institueeren, ofte, by gebreke van
,, dien, zal hy van zyn Recht versteeken zyn.

XXIII.

,, Naa dat Parthyen Dingplechtig zyn geweest by
,, monde, ofte by geschrifte, ende Eysch ende Ant-
,, woord hebben overgegeven, ende daar iemant van
,, de Parthyen diffailleerde, ende zyn Termyn peremp-
,, toir niet waar en naame, in zulke gevalle zal de
,, Diffailliant verliezen het Effect van dien, daar den
,, dag op diende.

XXIV.

XXIV.

,, Als men geen Recht en houd ten dage, als hy van
,, zyn Termyn moeste dienen, zal hy daar af mogen die-
,, nen ten naasten Rechtdage.

XXV.

,, Indien de Gedaagde dag genomen heeft peremp-
,, toir te dienen van Antwoord, 't zy by monde, of
,, by geschrifte, ende diffailleert, ofte blyft in gebreeke
,, van zyn Antwoord te dienen, ten gepræfigeerden
,, dage, zal hy daar door versteeken weezen van alle
,, *Exceptien*, *Declinatoir*, *Dilatoir* en *Peremptoir*,
,, weeren ende defensien, die hy had mogen doen, ende
,, den Eysscher toegelaten worden zyn intendit, ofte
,, begrooting te mogen doen van zyn agter weezen,
,, in allen schyn, of de Gedaagde met drie Diffaulten ge-
,, contumaceert waare, ende zal de Gedaagde Dif-
,, failliant geciteert worden, om het intendit van den
,, Eysscher, ofte zyn begrootinge van de Schulden te
,, zien overleggen, ende voorts Sententie te hooren
,, wyzen, ende indien hy als dan Compareert, zal hy
,, niet gehoort worden, ten waare zyn zaake waare
,, van grooter importantie, en Schepenen, om merkelyke
,, prægnante reedenen wille, dagten, dat het anders be-
,, hooren zoude te geschieden.

XXVI.

,, Ingevalle, by monde Gepleyt zynde, de Gedaagde ten
,, dage van Antwoord voorsz. Compareerde, ende de
,, Aanlegger diffaillieert, zal de Gedaagde geabsolveert
,, worden van de instantie, ende d'Aanlegger geordon-
,, neert worden in de kosten.

XXVII.

,, In alle zaaken, daar maar eene Citatie in valt,
,, moet Intimatie weezen, dat is te zeggen, daar moet
,, de Gedaagde Geinsinueert worden van de zaake,
,, waarom hy Gedaagt wordt, en dat men in de zaa-
,, ke Procedeeren zal even verre, of die Gedaagde
,, Compareert, dan niet.

Onder stont geschreven.

Alle 't geene voorschreven is, is van der Puye Afgelezen, op den 27 January Anno 1557. Stilo Communi, ter præsentie van den Schout Jacob Veen Jansz., *ende Schepenen* Gysbert de Leeuw Janz. *ende* Jan Gerritze de Bruyn, *my Præsent als Gemagtigde van den Secretaris,*

Was Onderteekent

Jan de Hoeff.

Van Rechtvordering, ofte hoe men voor 't Gerechte zal Procederen.

Artikel I.

,, Ten dage dienende van Eysch, ende de Aanlegger,
,, ende de Gedaagde beyde compareeren, naa dat de
,, Schout hen opgeroepen heeft, zal d'Aanlegger zel-
,, ver, ofte by zynen Procureur, zyn Eysch, ende
,, Conclusie pertinentelyk, ende met goede Specificatie
,, ver-

„ verhalen, ende de Gedaagde, gehoort hebbende den
„ Eyſch, zal terſtond antwoorden, ofte ter discretie
„ van Schepenen dag mogen hebben, in zaaken van
„ Importantie, ten naaſten Rechtdage toe, peremptoir,
„ ende niet langer, ten waare Schepenen, omme mer-
„ kelyke redenen wille, een langer delay accordeerden.

I I.

„ Item; ten dage dienende van antwoord, ende de
„ Gedaagde opgeroepen zynde compareert, zal hy ge-
„ houden wezen te dienen van antwoord by monde,
„ zonder verder delay, ten waare hy den Eyſch by ge-
„ ſchrifte begeerde, ende dat hem 't zelve by zyn Par-
„ thye geconſenteert werde, ofte by Schepenen toe-
„ gewezen, in zulken gevalle zal men Procederen, als
„ hier naa verklaart zal worden; ende, naa dat de Ge-
„ daagde geantwoord zal hebben by monde, zal d'Eys-
„ ſcher wederomme mondeling repliceeren, ende de
„ Gedaagde dupliceeren zonder meer, dan by expres
„ bevel, ofte conſent van den Gerechte, op de Boete
„ van vier Stuyvers *, ingevalle d'Eyſſcher 'er niet ge-
„ noeg geinformeert van waare, om ten zelven dage
„ van den antwoorde te repliceeren, ofte dat ook die
„ Gedaagde niet gereet en waare om te dupliceeren,
„ zal tot discretie van Schepenen hunlieden daar toe
„ delay gegunt mogen worden, naar Exigentie van de
„ zaake.

I I I.

„ Indien eenige Parthyen, de zaake by monde ver-
„ haalt zynde, allegeerden eenig bewys, dienende tot
„ veri-

* Dit is verhoogt tot eenen Gulden.

„ verificatie van hunne intentie, zullen Schepenen aan
„ de Parthyen tyd ordonneeren, naar gelegentheit der
„ zaake, om te Procedeeren, voor een ofte twee van de
„ Schepenen, nevens de Getuygen, daar mede zy zich
„ in Rechten willen behelpen ende zullen de Getuygen
„ voor Schepenen gehoort, ende geëxamineert werden,
„ als hier naa breeder gezeyt zal werden.

IV.

„ Ingevalle de zaake by monde gedongen zynde,
„ ende daar geen feyten geallegeert en worden, ofte
„ dat'er niet van nooden en is productie te doen, ende
„ dat Parthyen concludeeren in Rechten, ende verzoe-
„ ken Sententie, zullen Schepenen, zittende ter audi-
„ entie op de Rolle, de zaake termineeren, ist doen-
„ lyk, ofte in Advis nemen, ofte anders daarinne ap-
„ pointeeren, en zulks als hun Luyden dunken zal te
„ behooren.

V.

„ Item; ingevalle die zaake by mondelinge ding-
„ taale in Rechte geconcludeert, ende in staate van
„ wyzen is, ofte uytgestelt is by Schepenen, en tot
„ eenen zekeren dag, zal Parthye, die expeditie be-
„ geert, ten dage gepræfigeert die zaake doen præsen-
„ teeren op de Rolle, ende, ten dage dienende, ver-
„ zoeken te hebben Sententie, tusschen hem ende zyn
„ Parthye, ofte anders Procedeeren, naa de leste re-
„ troacten; ingevalle zyn contra Parthye niet compa-
„ reert, zal de Comparant zyn dingtaale, indien
„ 't Schepenen ordonneeren, ververschen, ende zoo
„ voorts, in absentie van den Gedaagde, Geprocedeert
„ worden tot pronuntiatie van Sententie, op die questie

„ tus-

,, tusschen Parthyen wezende; ten waare, in zaake van
,, Importantie, Schepenen ordonneerden Parthyen nog
,, eens gedaagt te worden, omme te compareeren,
,, ende voorts te Procedeeren, naa de leste retroacten,
,, ofte Sententie te hooren wyzen, zonder meer.

V I.

,, Item; ten dage als d'Eysscher, ofte de Gedaagde
,, dag nemen om te antwoorden, ofte te repliceeren,
,, ofte dupliceeren, zullen ten zelven dage, mede
,, Copie mogen begeeren van de Brieven ende Mu-
,, nimenten, waar op weder Parthye zig fundeert, ende
,, zal hem die zelve Copie tot zynen koste gelevert
,, worden, ende indien die Copie ten zelven dage niet
,, begeert en word, en zal daarom de zaake daar naa
,, niet gearceert of gefurcheert worden.

V I I.

,, Item, als de Verweerder eenige Exceptie wil propo-
,, neeren, zal hy gehouden zyn de zelve ten eenemaal,
,, en by ordine te proponeeren, en dies niet te min ten
,, principaale concludeeren, ten waare hy proponeer-
,, de *de exceptie declinatoir Litis pendentis*, *Litis*
,, *finitæ*, daar in zal hy mogen persisteren.

V I I I.

,, Item; of iemant aangesproken werde om Schult by
,, hem gemaakt, en hem ter quader trouwe vermaant
,, betaalinge te bewyzen, en zulks niet en dede, die zal
,, verbeuren eenen *Karoli* Gulden *; van gelyke zal
,, verbeuren de Aanlegger, zoo verre de Gedaagde be-
,, wyst,

* Is verhoogt tot vyf Gulden.

,, wyſt, dat de Aanlegger ter quader trouwe die Schult
,, geeiſcht hadde.

I X.

,, Ingevalle de Aanlegger, of Verweerder, zyn in-
,, tentie met een oprecht Getuygen weet te bewyzen,
,, ende die weder Parthye ter contrarie niet en dede
,, blyken, zal hy toegelaten worden in zyn Getuygen
,, met zynen Eedt, in zaake van kleynder Importantie,
,, en naar gelegentheid der Perzoonen.

X.

,, Indien den Aanlegger by zynen Parthye, ofte Ge-
,, rechte de Eedt gedefereert wordt, in zaake by hem
,, zelven gehandelt, en hy weygerde zynen Eyſch by
,, Eede te ſterken, zal hy vervallen weezen van zyn Recht,
,, ende de Gedaagde geabſolveert worden van den
,, Eyſch, ende de Aanlegger gecondemneert worden in
,, de koſten, mitsgaders in die Boeten van eenen *Karoli*
,, Gulden *, tot behoef van den Schout ende Gerechte.

X I.

,, Zoo wanneer de Eyſſcher tegen den Gedaagde,
,, zeyt, ik defereere u den Eedt, of ik zal Zweeren,
,, zoo zal die Gedaagde eenen behoorlyken tydt mo-
,, gen begeeren, om zich zelven te beraaden, of hy
,, den Eedt wil accepteeren, ofte defereeren, die hem,
,, naar gelegentheit der zaake, tot discretie van Schepe-
,, nen gegunt zal werden, ende zal hy ten dage hem ge-
,, præfigeert gehouden wezen te compareeren, ende
,, den Eedt te accepteeren, ofte defereeren, in zaake
,, by

* Mede verhoogt op vyf Gulden.

„ by hem gehandelt, mits dat Schepenen regard zul-
„ len nemen op de qualiteyt van den Perzoon; inge-
„ valle de Gedaagde ten voorſz. dage niet en compa-
„ reert, zal de Aanlegger toegelaaten worden tot zy-
„ nen Eedt, ende de Defailliant gecondemneert wor-
„ den in de koſten.

X I I.

„ Ingevalle den Gedaagde de zaake tot zynen Eedt
„ geſtelt wordt, die by hem niet gehandelt en is, zal hy
„ ten zelven dage, als hem de Eedt geoffereert wordt,
„ 't zelve mogen allegeeren, ende in zulken gevalle dag
„ mogen verzoeken om van zyn Recht te Verifieeren,
„ indien hy eenige Verificatie heeft, ofte meent te
„ verkrygen, ende in zulken gevalle niet gehouden zyn
„ den Eedt te accepteeren, ofte te defereeren; maar
„ zullen Schepenen den Gedaagde behoorlyk tydt gun-
„ nen, omme van zyn Recht te Verifieeren, ende
„ daar naa Geprocedeert werden, naar behooren.

X I I I.

„ Item; een Rentenier zal in den Eedt gepræfereert
„ zyn voor den geene, die de Rente ſchuldig is, in-
„ dien hy geen betaalinge kan bewyzen.

X I V.

„ Item; of twee Parthyen onderlinge twiſt kregen
„ voor 't Gerechte, de een allegerende zyn gepoſeer-
„ de zulks voor Schepenen geſchiet te zyn, en de an-
„ der 't zelve ontkende, ende een van beyden zey-
„ de, ik gaa met u aan Schepenen, zal, in zulken ge-
„ valle, die Parthye adverſe mede aan Schepenen gaan,
„ of anders wordt dat gepoſeerde gehouden voor Sche-
„ penen

,, penen geſchiet te zyn ; Ende zoo verre Parthye ad-
,, vers mede aan Schepenen gaat, is de eerſte Aan-
,, legger gehouden zyn geposeerde met Schepenen ken-
,, niſſe, of Regiſter te Verificeeren, op die Boete van
,, eenen *Karoli* Gulden *. Ende indien hy zulks bewyſt,
,, zoo verbeurt contra Parthye eenen *Karoli* Gulden.

X V.

,, Item ; Luyden van goeden naame en faame, hou-
,, dende pertinente Schryftafelen in zaaken van kleyn-
,, der importantie, en ook houdende pertinent Re-
,, giſter van hunne Neringen, die zy dagelyks doen bin-
,, nen hunne huyzen, zullen in 't eyſſchen geloof
,, hebben, mits by Eede 't inhouden van de zelve
,, Regiſteren ſterkende, behoudens dat Schepenen goet
,, regard zullen nemen op die qualiteyt van de Perzoo-
,, nen, ende op de grootheit van de Somme, die daar
,, geeyſcht wordt.

X V I.

,, Item ; en zullen Schepenen niet wyzen, dan op
,, origineele Brieven, ofte Copyen geautentiſeert, Par-
,, thye advers daar opgeroepen zynde, als voorzeyt is.

X V I I.

,, Item ; zoo wie onſchult allegeert van 't geene hem
,, afgeëyſcht wordt, ofte dat Schepenen iemant ab-
,, zolveeren by Sententie van de Schulden hem afge-
,, eyſcht, mits daar toe doende zynen Eedt, en de
,, Eyſſcher in zulker voege een Eedt van den Gedaagde
,, naame zal den Schout betaalen, voor het afnemen
,, van den Eedt, twee Stuyvers †.

XVIII.

* Is al mede verhoogt op vyf Gulden.
† Nu op vier Stuyvers verhoogt.

XVIII.

,, Als iemant den Eedt wil doen, zal de Eedt eerst
,, pertinentelyk by den Secretaris in geschrifte gestelt
,, worden, in forme, zoo hy dien doen zal, en aan Par-
,, thye zulks voorgelezen worden, en daar naa hem
,, zulks by den Schout afgenomen worden, ende hy den
,, zelven Eedt doen, staande binnen de Vierschaare,
,, in tegenwoordigheit van den Gerechte.

XIX.

,, Item; de Gedaagde en mag den Eysscher by re-
,, conventie niet aanspreken, ten waare die reconventie
,, oorspronk hadde, ende dependeerde van de zelve
,, zaake, waar van d'Eysscher den Gedaagde aansprak,
,, en zal, in zulken gevalle, die Conventie en Recon-
,, ventie te zaamen getermineert worden.

XX.

,, Ingevalle de Gedaagde eenige andere Actie heeft
,, tegen den Eysscher, zal de Gedaagde den Eysscher
,, mogen doen Citeeren, en tegens hem mogen Pro-
,, cederen in allen schyn, of de Eysscher geen Actie
,, tegens hem geinstitueert hadde.

XXI.

,, Niemant en zal over Vonnisse dingen by Schepenen
,, gewezen, op pœne van twintig Stuyvers *, zoo
,, menigwerf hy hierinne by Schepenen gecondemneert
,, wordt.

XXII.

* Verhoogt tot vyf Gulden.

XXII.

„ Zoo wie zich zelven Simpel Borge ſtelt voor een „ ander, den zelven Borge en zal men niet mogen, „ ter cauſe van zyn Borgtogte, met Recht navolgen, „ ten waare tegens dien principaalen Schuldenaar eerſt „ naar Rechten zoo verre Geprocedeert waare, dat hem „ alle zyne Goederen afgeſchat waaren, ende dat die „ Crediteur geen Goed meer en wiſte te vinden, den „ Schuldenaar toebehoorende, daar hy zyn agterwe- „ zen aan mogte verhaalen, in zulken gevalle, zal „ men die zelve Schult, ofte het reſtant van dien, met de „ koſten daaromme gedaan, met Recht mogen verhaa- „ len aan die voorſchreven Borge.

XXIII.

„ Ende wie zich zelven Borge ſtelt voor een ander „ te betaalen, ende te buyten gaat, het *Beneficium* „ *Excusſionis*, dat is te zeggen, dat de Borge zeyt, „ ik worde Borge, ende ik en zal my niet behelpen „ met het Privilegie, 't welk vermelt dat men eenen „ Principaalen Schuldenaar eerſt met alle Rechten moet „ vervolgen; tegens zoodanigen Borge zal men met „ Recht mogen Procedeeren ter eerſter inſtantie, ende „ en zal van geenen noode zyn eerſt te Procedeeren „ tegens den Principaalen Schuldenaar, zoo als by 't „ voorgaande Artikel gediſponeert is.

XXIV.

„ Item; tegens een Weduwe, die zich zelve Borge „ geſtelt heeft, alwaar 't ook geſchiet naar Inhout van „ het voorgaande Artikel, en zal men niet mogen Pro-

„ cedee-

„ cedeeren, ten waare zy te buyten ging, het *Beneficium Senatus Consulti Velleani*, dat is te zeggen, „ datzy zeyde, ik gaa te buyten het Privilegium, 't welk „ vermelt dat men een Weduwe ter cause van Borgtogte „ niet en zal mogen in Rechten aanspreken.

XXV.

„ Zoo wien een aantast aangedongen wordt, die zal „ tegens den geene, die hem den aantast dingt, contra „ aantast doen, binnen drie dagen, naa de Insinuatie, „ of hy verliest het goed in questie, en zal de Schout „ hem daarinne troonen, ende zoo wie dien geintimeerde contra aantast dede, binnen de voorsz. drie „ dagen, zullen Parthyen ten eersten Rechtdage gehoort worden by Schepenen; ende zoo wie in 't „ ongelyk bevonden wordt, hy zal verbeuren drie „ *Karoli* Gulden *.

XXVI.

„ Zoo wie eenig Goed verkogt, daar meer onlosbaare Renten op stonden, dan hy wiste, zal die mogen restitueeren met de Penning achtien.

XXVII.

„ Ingevalle iemant eenig Goed hier binnen deze „ Steede jegenwoordig weezende gekogt hadde om „ gereet geld, ende 't zelve ontfangen hadde, ende „ in gebreeke bleef 't zelve te betaalen, volgens zyne „ belofte, tegen den zelve zal men Procedeeren, sommierlyk by Pandinge, daar van hier naa gezegt zal „ worden, ende zal die Pandinge volstaan binnen vier-

„ en-

* Dit is mede tot vyftien Gulden verhoogt.

„ en-twintig uuren, naar de Insinuatie, mits dat de
„ Aanlegger zodanige Acte zal Institueeren binnen een
„ Maand, naa dat hy zyn Goed zal gelevert, ende ver-
„ kogt hebben, als voren, ofte anders zal hy die voorsz.
„ Actie moeten vervolgen, als andere gemeene Schul-
„ denaars; ende ingevalle die Gepande dachte, dat hy
„ te hoog, ofte ten onrechte gepant waare, hy zal mo-
„ gen pantkeeringe doen, eer die pandinge volstaan is;
„ ende ingevalle men ten dage van Pantkeeringe geen
„ Recht en dede, zal een iegelyk van de Parthyen in
„ leggen vier Stuyvers, en zal aan Parthyen kort Recht
„ geadministreert worden, daar af breeder hier naa
„ gezeyt zal worden.

XXVIII.

„ Indien iemant eenig Goed verkogt hadde, dat niet
„ wel krygbaar en waare, ofte dat hy 't niet leveren
„ mogte, zal hy mogen volstaan met te betaalen de
„ Interest, tot Taxatie van Schepenen.

XXIX.

„ De Eysscher en zal den Gedaagde niet gehou-
„ den wezen te geven Eysch, by geschrifte, ten waare
„ die geëyschte Somme waar bedragende, vyf Pondt
„ Groot *Vlaams*, ofte daar boven; ten waare Sche-
„ penen om merkelyke difficulteyt van de zaake an-
„ ders ordonneerden, ende in zulken gevalle zullen
„ Parthyen Procedeeren, naar Ordonnantie van Sche-
„ penen.

XXX.

„ Item; als den Gedaagde de Eysch by geschrifte
„ gegunt is, ofte by 't Gerechte hem toegelaten, in

„ zaa-

,, zaaken bedragende vyf Pond Groot, ofte daar boven,
,, zal hy ſchuldig zyn van Antwoord te dienen, binnen agt dagen, naa dat de Eyſſcher van zynen Eyſch
,, gedient zal hebben, ende zullen voorts Parthyen
,, dienen van agt dagen, tot agt dagen, de een om
,, te Repliceeren, ende de ander om te Dupliceeren,
,, ende mogen daar naa in 't eynde, elk op elken Termyn
,, nog eens begeeren agt dagen, peremptoir op verſtek,
,, die hem tot discretie van Schepenen gegeven zullen
,, mogen worden, ende geduurende 't geheele Proces
,, een Termyn mogen nemen, overmits de abſentie
,, van Raaden.

XXXI.

,, Als iemant by den Gerechte Termyn peremptoir
,, is geſtelt, ofte dat Parthyen te zamen zulken Termyn geaccordeert hebben, dat is te verſtaan voor
,, alle dilayen.

XXXII.

,, Item; Parthyen zullen by geſchrifte niet vorder
,, mogen Procedeeren, dan totter duplyque toe in cluis,
,, ten waare in de duplyque nieuwe feyten gepoſeert
,, waaren; in zulken gevalle, zal de Eyſſcher daar
,, van den Gerechte adverteeren, zyn Parthye daar op
,, geroepen zynde, ende mogen verzoeken dat hem
,, vergunt worde te dienen van replyque, 't welk hem
,, gegunt zal worden, indien het den Gerechte goed
,, dunkt, ende Parthye adverſe gegunt zyn, wederom te
,, mogen dienen van quadruplyque, zonder meer.

XXXIII.

,, Item; gequadrupliceert zynde, als vooren, en Parthyen bevonden zynde, in feyten en poinčten con-

„ trarie, zullen Parthyen begeeren een ofte twee „ Schepenen, omme binnen veertien dagen, ofte korter, ofte langer tydt, naar de Exigentie van de zaaken, haar productie te mogen doen voor Schepenen, „ ende zal 't Gerechte Parthyen eenen behoorlyken „ tydt ordonneeren, om, binnen dien zelven tydt, aan „ wederzyde te dienen van productie, en zal de Secretaris op die Rolle teekenen dien zelven tydt, mitsgaders de naamen van de Schepenen tot de zelve „ productie gecommitteert.

XXXIV.

„ Ingevalle iemant van Parthyen zyn productie niet en „ mogte volkomen hebben binnen den tydt hem by 't Gerechte gepræfigeert, zal hy binnen den gepræfigeerden „ tydt doen præsenteeren, zyn Parthye daar op gedaagt „ zynde, om nieuwen tydt van productie te hebben, „ die hem by Consent van Parthyen, ofte by Ordonnantie van Schepenen gegunt zal worden, zoo verre „ zy bevinden zulks te behooren, ende en zal hy daar „ naa geen ander delay mogen verzoeken.

XXXV.

„ Als iemant productie doen wil in een zaake by „ monde bepleyt, zal hy van den Secretaris haalen „ de Acte van Commissie, ende die zelve Acte vertoonen den Schepenen, totter productie gecommitteert, voor ende al eer hy van zyn productie begeert „ te dienen, ende zullen de Schepenen voorschreve „ den Requirant van de productie een zeker uur, ofte „ tydt beteykenen, tegens den welke hy zyne Getuygen zal doen citeeren te compareeren, omme gehoort ende geëxamineert te worden, op die dificul-

„ teyt

„ teyt tusschen Parthyen gerezen, ende zullen Parthyen hunne feyten ende Artikelen pertinentelyk stellen by interrogatorien, daar op zy hunne Getuygen begeeren gehoort te hebben, ende het zelve leveren den voorsz. Schepenen totter examinatie gecommitteert, ende zal die producent ten zelven dage mede doen citeeren zyn Parthy advers, of zyne Gemagtigden, omme te compareeren, ende die Getuygen te doen Zweeren, hem ook leverende, indien hy des begeert, Copie van de naamen van de Deposanten, ende contra interrogatorien over te leggen, indien 't hem goed dunkt; ende zullen de Deposanten neerstelyk by de Schepenen geëxamineert worden, op het poinct van die Materie, ende daar naa zal hunlieder dispositie by den Secretaris, die daar præsent zal zyn, pertinentelyk by geschrifte gestelt worden, in zyne tegenwoordigheit, ende hem gevraagt worden, of hy daar iet meer af, ofte toe doen wilde, ende daar naa zyn gedeposeerde by Eede confirmeeren, ende by hem onderteykent worden, indien hy schryven kan, ende alle de Getuygen gehoort zynde, ende Parthye producent, renuncieerende van producten, zal die productie mede by de Schepenen en den Secretaris onderteykent worden, en gelevert worden Parthye producent, als hier naa breeder verklaart zal worden.

XXXVI.

„ Item; als Parthyen productie willen doen in de zaake, by geschrifte gedient, zullen zy als vooren de Schepenen vertoonen de Acte van Commissie, met de Schriftuure, waar op zy de productie doen willen;

,, len; mitsgaders de Billietten van de naamen van
,, de Getuygen, ende van de Artykelen, ende zullen
,, van de Schepenen verzoeken præfecten tydt, die hun
,, ook gehouden zal worden, om te mogen doen Ci-
,, teeren hunne Getuygen tegens den zelven tydt, mede
,, Citeerende hunne Getuygen advers, hun leverende
,, Copie van de naamen van de Getuygen, met de Ar-
,, tykelen, daar op zy deposeeren zullen, om contra
,, Interrogatorien over te leveren, als vooren; ende zul-
,, len Schepenen contra Interrogatoire ontfangen, in-
,, dien 't hun gelevert wordt, ende de Deposanten daar
,, naa Examineeren, ende voorts hier inne Procedee-
,, ren, naar inhoud der Artykelen voorschreven.

XXXVII.

,, Item; als de Parthye productie begeert te doen,
,, 't zy in een zaake by monde, ofte by geschrifte ge-
,, dient, zal hy zyn Getuygen doen citeeren te comparee-
,, ren voor Schepenen gecommitteert, ten dage, en uure,
,, hem by de zelve Schepenen gepræfigeert; ende inge-
,, valle de Getuygen niet en compareert, binnen eèn uur,
,, naa den præfixen tydt, zal hy by de Schepenen gecom-
,, mitteert gecondemneert worden, boven 't Interest, van
,, Parthye in de Boete van twee Stuyvers *, tot Schout
,, en Schepenen behoef, elk de helft, ende zal andermaal
,, geciteert worden, als vooren, tegen des anderen
,, daags; ende indien hy als dan niet en compareert, zal
,, hy boven 't Interest van Parthye, verbeuren tien Stuy-
,, vers †, tot behoef als vooren, ende boven dien tot
,, discretie van Schepenen gegysselt, ofte anders wor-
,, den

* Tot tien Stuyvers verhoogt.
† Ende dit tot twee Gulden tien Stuyvers verhoogt.

„ den gedaan, naar exigentie van zaaken, ten waare de
„ Getuygen nootzakelyk te doen hadden, daar van hy
„ den Bode insinueeren zal, dewelke het zelve den Sche-
„ penen zal relateeren, ende als dan daarinne gedaan
„ worden naar behooren.

XXXVIII.

„ Ingevalle iemant bedugt is, dat hy zyne Getuy-
„ gen niet wel zoude weten te bekomen ten dage, als
„ hy rechtelyk zal dienen van zyn productie, ende
„ zyn Getuygen, tot eenen anderen tydt, zoude ge-
„ ryffelyk weten te bekomen, zal hy die zelve Getuy-
„ gen tot allen tydt mogen produceeren, Parthye advers
„ daar toe citeerende; en op zodanig een depositie zal
„ gelet worden naar behooren, behoudens altydt Re-
„ collement van dien, is 't doenlyk, *suo tempore*.

XXXIX.

„ Item; zal elke Getuygen, naa dat hy zyn depositie
„ gedaan zal hebben, by Schepenen gevraagt worden,
„ of hy Salaris begeert, en indien hy geen Salaris be-
„ geert, zal op die Margine van zyn depositie getee-
„ kent worden, *Nihil petit*, dat is, hy begeert geen
„ Salaris; maar indien hy Salaris begeert, zal 't hem
„ by Schepenen toegeleyt worden, is hy van binnen
„ de Steede, een Stuyver, die hem by den Producent
„ betaalt zal worden; ingevalle de Deposant van buy-
„ ten de Steede is, zal hem betaalt worden, tot discretie
„ van Schepenen, ende 't zelve zal van gelyke gestelt
„ worden op de Margine van de depositie, ten eynde,
„ in het taxeeren van de kosten, daar op gelet wor-
„ den.

XL.

,, Ook en zullen geen Certificatien van waarde ge-
,, houden worden, ten zy de zelve by Schepenen ge-
,, recolleert zyn, Parthye advers daar op geroepen
,, zynde, als vooren, ten waare 't zelfde Recollement
,, geschieden moeste tot groote excessive kosten, in zulk
,, een gevalle zal daarinne geprocedeert worden naar
,, Ordonnantie van 't Gerechte *.

XLI.

,, Indien de zaake dus gelegen is, dat daar geen feyten
,, en zyn te bewyzen, tot de zaake dienende, zullen
,, Parthyen alle hun bescheyt by hunne geschriften voe-
,, gen, ende in Rechte concludeeren binnen den tydt,
,, die hun by Schepenen geordonneert zal worden.

XLII.

,, Ingevalle Parthyen niet en accordeerden, de eene
,, zeggende 't Proces getermineert te mogen worden
,, zonder productie, de andere sustineerende ter contra-
,, rie, zal 't zelve Proces summierlyk by Schepenen
,, gevisiteert worden; ende wie van beyde de Parthyen
,, in ongelyk bevonden word, hy zal verbeuren eenen
,, *Karoli* Gulden †, ende dit tot behoef van den
,, Schout, en den Gerechte, elks de helft.

XLIII.

,, Indien Parthyen by monde Procedeerende geap-
,, poincteert worden, te compareeren voor een ofte
,, twee

* Nota: hier dient op gelet, geen Certificatie van waarde te houden, zonder Recollement.

† Is tot vyf Gulden verhoogt.

,, twee van de Scheepenen, om by hen Luyden (is 't
,, doenlyk) geaccordeert te worden, zal 't zelve op
,, de Rolle geteekent, ende d'Acte daar van geligt
,, worden, als vooren, by den Aanlegger; ende iemant
,, van Parthyen diffaillieerende ten dage, ende uure hem
,, by de Schepenen gestelt, ofte hy ten langsten niet en
,, quaame binnen een half uur naar dien tydt, zal hy bo-
,, ven den Interest van Parthye, verbeuren tien Stuy-
,, vers *, ten behoef van Schout en Schepenen ge-
,, committeert, elks de helft, ende zal de Comparant
,, ten naasten Rechtdage 't zelve te kennen geven by
,, præsentatie op de Rolle, omme daar in gedaan te
,, worden, zoo als Schepenen zullen bevinden te be-
,, hooren, en de Parthye Comparante ten gepræfigeer-
,, den tydt, en zullen Schepenen Parthye hier toe hoo-
,, ren, ende veraccordeeren, is 't doenlyk, ende zoo verre
,, het doenlyk is, hun rapport daar van doen aan 't
,, Gerechte, ende, 't zelve gehoort zynde, voorts ge-
,, procedeert worden naar behooren.

XLIV.

,, Ingevalle Parthyen by geschrifte Geprocedeert heb-
,, ben, ende geappoincteert worden, als vooren, te
,, compareeren voor Schepenen, ende niemant van hun
,, Luyden en compareerde, als vooren, zal hy van ge-
,, lyke verbeuren tien Stuyvers †, ende zoo verre
,, beyde de Parthyen compareeren, ende niet en worden
,, geaccordeert, en de Parthye aldaar eenige middelen
,, allegeerde, daar op Schepenen dagten gelet te moe-
,, ten werden, in 't termineeren van den Processe, zul-
,, len

* Verhoogt tot twee Gulden tien Stuyvers.
† Mede verhoogt tot twee Gulden tien Stuyvers.

„ len de Schepenen 't zelve pertinentelyk by geschrifte
„ doen stellen, onderteekent als 't behoort, ende het
„ zelve mede gestoken worden in den zack van Parthye,
„ ten eynde daar op gelet worde, als 't is in 't ter-
„ mineeren van den Processe.

X L V.

„ Na dat Parthyen ten wederzyde gedaan hebben
„ productie, ofte dat de tydt van productie te mo-
„ gen doen geexpieert is, zullen zy gehouden zyn,
„ ten wederzyde te renuncieeren van productie, ende,
„ na de renunciatie, Copyen mogen begeren, van de
„ naamen van de Getuygen, ende Artikelen daar zy
„ op gedeposeert hebben, alle 't welke hun gegunt zal
„ worden.

X L V I.

„ Ende als Parthyen gerenuncieert hebben van pro-
„ ductie, ende de Copie van de productie, ofte van
„ Getuygen, als vooren hebben, zullen zy binnen agt
„ dagen, daar naa hunnen zack met alle hunne Geschrif-
„ ten ende Munimenten, daar mede zy zig behelpen
„ willen, leveren onder den Secretaris, en daar by
„ voegen hunnen Inventaris, onderteekent by den
„ Procureur, ofte zyn Meester, en zal die Inven-
„ taris ook by den Secretaris onderteekent worden,
„ als vooren gezeyt is, op wat dag de zelve overgele-
„ vert is, ende zal daar naa de Secretaris geender-
„ hande stukken van die Parthyen ontfangen, dan al-
„ leenlyk van Reproche en Saluatie, die hy mede
„ in den zack steken zal, ende zullen Parthyen aan
„ wederzyde Copie mogen nemen van den Inventaris,

„ omme

,, omme de geschreve Copie te mogen begeeren van de
,, stukken, indien daar eenige zyn, daar van zy geen
,, Copie en hebben.

XLVII.

,, Ende, naa dat de zacken van Parthyen den Se-
,, cretaris gelevert zyn, zullen Parthyen aan weder-
,, zyde binnen agt dagen dienen van Reproche, ende
,, binnen agt dagen daar naa van Saluatie geverifieert
,, naar behooren, ende in Rechte concludeeren; en
,, zal de Secretaris, naa hunne Conclusie in Rechte, als
,, voorschreve, die Reproche en Saluatie in de zacken
,, van de Parthyen steeken, en die zelve teekenen agter
,, aan een iegelyks Inventaris.

XLVIII.

,, De Secretaris en zal, naa dat hy van Parthyen de
,, zacken ontfangen heeft, niemant openinge doen van
,, eenige stukken, dan in præsentie van beyde de Par-
,, thyen, op correctie van Schepenen.

XLIX.

,, Indien eenige van Parthyen zyn Proces hadde ge-
,, furneert als vooren, en zyn contra Parthye in ge-
,, breeke bleeve zulks mede te doen, zal die willige op
,, eenen Rechtdag 't zelve doen præsenteren, ende ver-
,, zoeken, ten dage dienende, dat zyn Parthye adverse
,, gecondemneert worde, binnen vier-en-twintig uuren,
,, ofte tot alzulken termyn, als 't Gerechte hem ordon-
,, neeren zal, van gelyke te furneeren, en in Rechten
,, concludeeren, op pœne, dat men Recht doen zal op
,, het geene men onder 't Gerechte bevind, den tydt
,, overstreken zynde, 't welk alzo geappoincteert zal
,, worden.

L.

,, Item ; in den Inventaris zal geſtelt worden de Acte
,, van Productie, van Concluſie in Rechten, ende voorts
,, alle andere Stukken ende Acten ter Materie dienende,
,, ende die zelve Stukken ook geteekent worden, met
,, A. B. C. enz. ende den zelven Inventaris zal den
,, Procureur ofte zyn Meeſter onderteekenen, als voo-
,, ren, op de Boete van eenen *Karoli* Gulden *, tot
,, des Schouts ende Gerechte behoef, elks de helft.

L I.

,, Op gelyke pœne, zal de Procureur, ofte zyn Mee-
,, ſter gehouden zyn, te onderteekenen alle de prin-
,, cipaale Geſchriften van den Proceſſe.

L I I.

,, Naa dat Parthye gedient hebben van Productie,
,, Reproche en Saluatie, en in Rechten geconcludeert
,, hebben, zal 't Proces ter Ordonnantie van den Bur-
,, germeeſter præſideerende, ofte, in zyn abſentie, van
,, den oudſten van den Gerechte voortgebragt worden,
,, ende zal 't zelve Proces, indien 't een zaake van impor-
,, tantie is, ter diſpoſitie van 't Gerechte gelevert wor-
,, den, aan een ofte twee van de Schepenen, omme te
,, viſiteeren, ende daar van te doen rapport, ten eynde
,, van Parthyen hun Recht volkomentlyke verſtaan mag
,, worden, ende zal daar naa de Rapporteur ter Or-
,, donnantie van den Gerechte rapport doen, ende, het
,, zelve gehoort zynde, zullen alle de Stukken ende Mu-
,, nimenten voor 't Gerecht opgelezen worden, zonder
,, alleen

* Is verhoogt tot vyf Gulden.

,, alleen te ſtaan op 't Rapport voorſz., ende het zelve ,, doorzien ende geviſiteert zynde, Recht gedaan wor- ,, den, naar behooren.

L I I I.

,, Item; en zullen Schepenen geen Sententie wyzen, ,, in eene zaake by geſchrifte gepleyt, dan by 't meer- ,, derdeel der Schepenen.

L I V.

,, In 't Opinieeren van alle Vonniſſen, zal de jongſte ,, Schepen de Opinien interrogeren, den oudſten eerſt ,, vragende, ende daar naa zeggen zyn Opinie; ende ,, als alle Schepenen hun Opinien gezeyt hebben, zoo ,, zal daar naa de jongſte Schepen de Burgermeeſters ,, hunne Opinien vragen, eerſt den oudſten, ende daar ,, naar den anderen, ende zal de Sententie geconclu- ,, deert worden, by de meeſte Opinien van Schepenen; ,, van gelyke zullen ook alle Appoinctementen in Ma- ,, terie van Juſtitie by de meeſte Opinien van Schepe- ,, nen geconcludeert worden.

L V.

,, Als het Gerechte vernieuwt wordt, en iemant ,, van de Schepenen eenig Proces, ofte iet anders, 't Ge- ,, rechte aangaande, onder zig heeft, zal hy gehouden ,, zyn 't zelve, tot vermaninge van de Burgermeeſters, ,, te leveren onder den Secretaris, ten eynde een an- ,, der in zyn plaatze gecommitteert worde.

L V I.

,, De Schepenen zullen hun Sententie pronuncieeren ,, in de tegenwoordigheit van Parthyen, ofte van hunne

,, Pro-

„ Procureurs, ofte de zelve daar toe gedaagt zynde,
„ ende daar agter aan ſtellen Condemnatie, ofte Con-
„ penſatie van koſten, zulks die hun beyde tot der de-
„ ductie van de Materien geoorzaakt zullen worden.

L V I I.

„ In zaaken van zwaarder importantie zullen Sche-
„ penen Parthyen in de redelykheit mogen doen in-
„ leggen, ende de zaaken mogen wyzen om Conſul-
„ tatie in den *Hage* aan Rechtsgeleerden, ofte om Sen-
„ tentie te haalen te *Dordrecht*, by twee van de
„ Schepenen, die by 't Gerechte daar toe gecommit-
„ teert zullen worden, ende en zal daar naa niemant
„ van de Parthyen mogen reyzen ter Plaatze, daar de
„ Conſultatie ofte Sententie gehaalt zal worden ter tydt
„ toe, dat het zelve by de Gecommitteerde voldaan is,
„ op pœne van drie *Karoli* Gulden *, tot den Schout
„ ende der Steede behoef, elks de helft.

L V I I I.

„ Item; of het gebeurde, dat iemant van de Parthyen
„ niet te vreede en waare met het Appointement, ofte
„ ook met de Sententie, by 't minſte deel van de Sche-
„ penen, gecommitteert ter audientie op de Rolle, ge-
„ geven, ofte gewezen, zonder Advis gehad te heb-
„ ben van de Kamere, zal hy in zulken gevalle ten eer-
„ ſten Rechtdage daar naa verzoeken, (zonder langer
„ delay) Reaudientie aan 't Collegium, ende daar van
„ doen Inſinueeren zyn Parthye advers, ende zal als
„ dan de zaake gedongen worden ter Kamere van 't
„ Gerechte, ende ten minſten, voor 't meerderdeel der
„ Sche-

* Verhoogt op vyftien Gulden.

„ Schepenen, ende daar naa worden getermineert; „ ende indien de Sententie, ofte Appoinctement, by „ de Schepenen op de Rolle gegeven, geapprobeert „ wordt, zal de Verzoeker van Reaudientie verbeuren „ tien Stuyvers *, tot behoef van den Schout; ende „ ingevalle de Sententie, ofte Appoinctement worde „ verandert, zal hy niet verbeuren, behoudens dat men „ deze Reaudientie zal mogen verzoeken, ten naasten „ Rechtdage, als vooren gezeyt is; ende van een „ Sententie, ofte Appoinctement, by Advis van de „ Kamere, al waar 't ook gedaan by 't minder deel „ der Schepenen, en zal geen Reaudientie mogen ge„ schieden.

Van de Executie.

Artikel I.

„ Alle Sententien, ofte Appoinctementen, die by „ Schepenen dezer Steede gegeven zullen worden, be„ dragende zestig *Karoli* Guldens, ofte daar onder, „ zullen Executie hebben, op cautie, niet tegenstaande „ eenige Appellatien, volgens 't Octroy dezer Steede, „ by zyn Kon. Majesteyt daar op geexpedieert.

I I.

„ Item; alle Sententien, Appoinctementen, Wil„ lige Bekenningen, Overgiften, ofte Contracten enz. „ voor Schepenen dezer Steede gepasseert, ofte by „ Schepenen gewezen, mag men ter Executie stellen, „ op

* Verhoogt tot twee Gulden.

,, op deze navolgende manieren, zoo verre de Parthye, ,, anders geexecuteert te worden, zig zelve niet verobligeert en heeft, te weten; zoo haast ende zoo draa ,, die gewezen ende gepasseert zyn, ingevalle die Contracte, ofte Bekenninge, ofte Sententie geschiet, ofte ,, gewezen is, op eenigen dage te voldoen; zoo mag ,, men dezelve ter Executie stellen, zoo draa de dag ,, van de betaalinge omme gekomen zal zyn, ofte ,, binnen 's Jaars daar naa; ende zoo verre die Sententie, ofte Bekenninge verjaart waare, zal de ,, Gecondemneerde eerst verdaagt moeten worden, als ,, vooren onder de Diffaulten gezeyt is.

III.

„ Zoo wie eenige Sententien, Appoinctementen ,, ofte Bekenningen enz. ter Executie begeert te stellen, ,, die zal gehouden wezen te Compareeren op 't Steede-Huys, voor den Schout ende 't Gerechte, ende ,, aldaar verzoeken aan den Schout, dat hy zyn Parthye ,, pande om te voldoen, het inhouden van de Sententie, Willige Bekenninge, Taxatie van kosten enz. ,, ende zal de Schout 't zelve zulks doen ter præsentie, ten minsten van twee Schepenen *, daar af de ,, Requirant van Executie verschieten zal tot 't Gerechts behoef eenen Stuyver, daar van de Bode zal ,, hebben eenen Duyt, ende zal de Secretaris dezelve ,, Pandinge aanteekenen in 't Panding-Boek, als vooren gezeyt is, onder 't Officie van den Secretaris, ,, ende zal de Bode den Gepande aan zyn Perzoon, ,, ofte t'zynder Woonsteede, ten zelven dage van de ,, voor-

* Hier dient op gelet, dat de Executie by Schout ende Schepenen moet gedaan zyn.

,, voorſchreve Pandinge een weet doen, in zulke qua-
,, liteyt, als die geſchiet is; ingevalle de Gepande buy-
,, ten de Jurisdictie dezer Steede woonagtig is, zal
,, men volſtaan, mits doende de weete aan zynen Ge-
,, magtigde ofte Borge; ingevalle hy geen Borge ofte
,, Gemagtigde en heeft binnen der Steede, zal men
,, die weete doen t'zynder Woonſtede, zoo haaſt dat
,, doenlyk wezen zal.

I V.

,, Item; met een Rente-Brief zal men telkens mo-
,, gen Panden, twee Jaar Renten zonder meer; is de
,, Rentenier meer Jaaren ten agteren, zal hy den eerſten
,, in 't Procedeeren, als vooren gezeyt is, vervolgen.

V.

,, Item; veertien dagen de een naa den anderen vol-
,, gende, naa dat de Pandinge ende Inſinuatie, ofte weete
,, van dien geſchiet zal zyn, zoo zal de Pandinge vol-
,, ſtaan zyn, ende ten eerſten generaalen Schatdage by
,, den Gerechte geordonneert, daar naa volgende, zal
,, men den Gepande mogen Executeeren, uytgezondert
,, de Pandinge van 's Heeren ofte Gerechts Boeten,
,, ofte ook de Pandinge van 's Heeren uytgeleyde Pen-
,, ningen, ende ook de Pandinge van 't geene iemant
,, der Steede ſchuldig waare, ende de Pandinge van
,, Arbeydsloon, ende de Pandinge van Getaxeerde
,, koſten, ende van Actie van gereet Geld, daar voo-
,, ren af gezeyt is, welke Pandingen volſtaan zullen
,, binnen vier-en-twintig uuren, naa de Inſinuatie,
,, ende daar naa zal men den Gepande ten allen tyden
,, mogen Executeeren, zonder dat van nooden wezen
,, zal in deze zaaken, den generaalen Schatdag te ver-
,, wagten.

V I.

„ Ten eynde een iegelyk mag geraaken totter Pan-
„ dinge zoo voorſz. is te doen , zal daaromme de
„ Schout tot elken Rechtdage , voor het begin, ende
„ het uytſcheyden van den Gerechte vragen , of daar
„ iemant begeert te Panden.

V I I.

„ Als iemant, zoo voorſz. is, Gepand heeft, zal hy,
„ uyt kragte van de zelve Pandinge, mede mogen Exe-
„ cuteeren, gelyk der Principaale Somme, met de koſten
„ van de Executie, die by hem verſchoten zullen wor-
„ den , mitsgaders de Penningen by hem uytgeleyt,
„ in handen van den Gerechte, overmits de noncompa-
„ ritie van den Gedaagde , ingevalle hy eenige uytge-
„ leyt heeft , mitsgaders eenen Stuyver van 't Panden,
„ by hem verſchooten , alzo voorſz. is ; maar alle an-
„ dere gerechtelyke koſten , zullen getaxeert moeten
„ worden , eer men dezelve zal mogen Executeeren,
„ ende zal een iegelyken Copie mogen nemen van
„ de Acte op de Rolle, ofte navolgende andere by Sche-
„ penen Regiſter gepaſſeert , ende de zelve met alle
„ andere Stukken mogen overleggen , by zyne Decla-
„ ratie, ten eynde in 't Taxeeren van de koſten, daar
„ op gelet mag worden.

V I I I.

„ Ingevalle de Gepande dagte, dat hy te hoog, ofte
„ anders dan 't behoort Gepand waare, zal hy binnen de
„ voorſz. veertien dagen , ofte binnen de voorſz. vier-
„ en-twintig uuren , indien 't 's Heeren Penningen , ofte
„ dier-

" diergelyke, als vooren is, roert, mogen komen voor
" twee Schepenen, ende doen Pandkeeringe, en zyn
" Pandkeeringe doen teckenen by den Secretaris in 't
" Panding-Boek, ofte aan de Pandinge; ende voorts
" zyn Parthye te Insinueeren, ende hem eenen dag
" beteekenen, ten eersten Rechtdage te compareeren,
" ende te hooren de reedenen van zyn Pandkeeringe,
" ende zal die Gepande ten dage dienende zyn reede-
" nen verhalen, waar tegens gehoort zynde den gene,
" die Gepant heeft, zullen Schepenen de zaake sum-
" mierlyk termineeren, ende zoo wie in 't ongelyk
" bevonden word, zal verbeuren tien Stuyvers *.

I X.

" Ingevalle de Pandinge roert 's Heeren Penningen,
" ofte diergelyke, als voorsz. is, zal men Pandkeeringe
" doen, al eer die Pandinge volstaan is; ende ingevalle
" men geen Recht en hield, ende de Aanlegger kort
" Recht begeerde, zullen Parthyen elks inleggen vier
" Stuyvers, als voore gezeyt is †.

X.

" Ingevalle de Gepande, Pandkeeringe gedaan heb-
" bende, zyn Actie niet en Institueert, als voorsz. is,
" ten eersten Rechtdage, naa dat hy Pandkeeringe ge-
" daan heeft, zal die Pandkeeringe gehouden worden
" voor nul, ende hy verbeuren tien Stuyvers ‡.

X I.

" Ingevalle de geene, die doen Panden heeft, niet en
" compareert ten dage gepræfigeert, zal tegens hem
" gege-

* Verhoogt op twee Gulden, tien Stuyvers.
† Verhoogt op eenen Gulden.
‡ Mede Verhoogt op twee Gulden, tien Stuyvers.

,, gegeven worden Deffault, ende hy verbeuren eenen
,, Stuyver, als vooren gezeyt is, ende worden ander-
,, maal Geciteert, met intimatie; ende ingevalle hy
,, als dan niet en compareert, zoo zal die Pandinge
,, verklaart worden nul ende van onwaarde, ende hy
,, gecondemneert worden, voor zyn noncomparitie, in
,, de kosten, ende Boete van tien Stuyvers *.

XII.

,, Item; als de veertien dagen van de Pandinge omme
,, gekomen zyn, ofte dat de reedenen van Pandkee-
,, ringe afgedaan zyn, zoo zal de Requirant van Exe-
,, cutie mogen komen op den eersten generaalen Schat-
,, dag, als de Schout met den Gerechte komt, daar
,, de Gecondemneerden woonagtig is, ende zeggen
,, tegen den Schout, dat hy verzoekt Executie op den
,, Gecondemneerde, hem vertoonende de Acte van de
,, Sententie ofte Bekenninge, ofte andere Acte, daar
,, naar hy de Executie begeert enz., mitsgaders de Acte
,, van de Pandinge, ende dat hy diens navolgende
,, verzoekt Executie, ende zal de Schout gezien
,, hebbende die voorsz. Acte, ende de zelve Schepe-
,, nen vertoont zynde, den Gecondemneerde vermaa-
,, nen, (indien hy tegenwoordig gevonden wordt) dat
,, hy betaalinge doet van de Somme, daar voor men
,, Executeeren wil, ofte anders dat men Procedeeren
,, zal tot de Executie; ingevalle de Gecondemneerde
,, dan als nog betaalinge doet, zal niet te min ver-
,, beuren tot behoef van den Schout vier Stuyvers †,
,, ende

* Verhoogt tot twee Gulden, tien Stuyvers; en de Executie moet verzogt worden aan den Schout.

† Tot behoef van den Schout, al betaalt Parthy, (eenen Gulden.)

,, ende tot behoef van twee zyner Dienaaren, elks een
,, Stuyver, welke zes Stuyvers de Gecondemneerde
,, terſtont zal betaalen, ofte zullen Schepenen den
,, Schout zoo veel van des Gecondemneerdens Goed
,, toe ſchatten.

X I I I.

,, Ingevalle de Gecondemneerde buyten de Juris-
,, dictie dezer Steede woonagtig waare, ende binnen
,, den bedryve der zelver Steede eenig Goed had-
,, de, zal de Requirant van Executie verzoeken zyn
,, Executie ter plaatze, waar het zelve Goed onder
,, beruſtende ofte gelegen is, binnen den bedryve
,, dezer Steede.

X I V.

,, Ingevalle de Gecondemneerde in gebreeke blyft
,, de betaalinge te doen, alzoo voorſz. is, zal terſtont
,, daar naa ter Ordonnantie van Schepenen, de
,, Schout met zyne Dienaaren de Executie doen, den
,, derden Penning hooger, dan de principaale Schult be-
,, draagt *; Eerſt aan de Haaffelyke ende Roerende
,, Goederen van den Gecondemneerde, die hy ge-
,, houden is te wyzen, ende indien hy zelve geen en
,, wyſt, zal de geene die d'Executie begeert, des Ge-
,, condemneerdens Goederen mogen wyzen, ende
,, zullen die zelfde Goederen by den Schout in be-
,, waarder hand genomen worden, tot des Goeds kos-
,, ten, in zulke quantiteyt, dat hy tot discretie van de
,, Schepenen dier genoeg heeft, omme d'Executie met
,, de koſten daaromme gedaan te mogen verhaalen,
,, welke

* Men zal de Executie doen, den derden Penning hooger.

,, welke Goederen by den Secretaris, ter præſentie van
,, Schepenen, zullen worden Geinventariſeert.

XV.

,, Item; ingevalle d'Executie van de Meubilen en Goe-
,, deren begoſt waare te doen, ende daar naa by Con-
,, ſent van Parthye, ofte, by aldien dat de Gecon-
,, demneerde als nog betaalde, 't geen daar voor men
,, hem wilde Executeeren, geſurceert worden, zoo zal
,, de Geexecuteerde betaalen de koſten van de Execu-
,, tie, ende de Schout niet meer voordeels genieten
,, van de Executie *, dan de helft van den derden
,, Penning, die hem de Geexecuteerde terſtont be-
,, taalen zal, ofte daar voor terſtont Geexecuteert
,, worden.

XVI.

,, Des Gecondemneerdens Goederen Geexecuteert,
,, ende in bewaarder hand genomen zynde, zal de
,, Schout zyn Dwersnagt hebben, omme middelertydt
,, zig te beraden, of hy by de Executie den derden Pen-
,, ning beter aan zig zelven houden wil, ende geve
,, den Impetrant zyn Geld, dan of hy hem de Exe-
,, cutie, ofte Schattinge met de profyten (als vooren)
,, wil laaten volgen.

XVII.

,, Item; over Dwarsnagt zal de Schout gehouden
,, wezen, des by den Impetrant verzogt zynde, zyn
,, Antwoort te zeggen, zoo als voorſz. is, ende in-
,, ge-

* Van de Executie, als in den Text, de helft zal de Schout genieten van den derden Penning, al waar 't dat de Geexecuteerde zyn Schult betaalde.

„ gevalle hy, by zyn Antwoort, verklaart d'Executie
„ aan zig te houden, zal in zulken gevalle de Im-
„ petrant van de Executie opleggen de Somme in de
„ Acte begrepen, daar voor die Executie geschiet
„ is, met de kosten van de Executie by den Impetrant
„ verschooten, ende zullen daar naa des Geexecuteer-
„ dens Goederen, die in bewaarder hand genomen zyn,
„ den Schout by Schepenen toe geschat, en toe ge-
„ taxeert worden, tot zyner verschoote Somme toe,
„ ende den derden Penning meer; indien daar meer-
„ der Goed in bewaarder hand genomen waare, den
„ Geexecuteerde toe behoorende, dan daar van noo-
„ den waare, tot voldoeninge van de Executie, zal 't
„ zelve den Geexecuteerde wederom gelevert worden;
„ ende ingevalle daar geen Goeds genoeg en waare ten
„ fine voorschreve, zal de Schout met zyne Dienaa-
„ ren, ter præsentie van Schepenen en den Secretaris,
„ meer Goeds mogen haalen, om de voorsz. Executie
„ volbragt te doen worden.

XVIII.

„ Ingevalle de Schout by zyn Antwoort verklaart
„ te Cedeeren van de Executie, tot behoef van den
„ Impetrant, ofte dat hy geen Antwoort, als voorsz.
„ is, en geve, zal hy verliezen den profyte van den
„ derden Penning beter, als voorzeyt is, ende zal 't
„ voordeel van de Executie komen ten profyte van de
„ Impetranten, ende den Impetrant zal des Geexecu-
„ teerdens Goederen by Schepenen toegeschat ende ge-
„ taxeert worden, met de kosten daaromme gedaan,
„ zoo als in 't voorgaande Artykel verklaart is, ende
„ zal niet te min de Schout gehouden weezen des

„ Geexecuteerdens Goed, tot des Goeds koſten, in be-
„ waarder hand te houden, ter tydt toe, dat den Im-
„ petrant van de Executie de zelve Goederen by
„ Schepenen toegeſchat, ofte getaxeert zyn.

XIX.

„ Item; zullen de twee Dienaars van den Schout,
„ elks hebben drie Stuyvers *, dat zy des Gecon-
„ demneerdens Meubile Goederen op de Straate bren-
„ gen zullen, ten waare zylieden in 't zelve te doen
„ grootelyks laboreerden, dan zullen zy in zulken ge-
„ valle geloont worden, tot discretie van Schepenen,
„ ende zullen alle die koſten van de Executie gede-
„ bouzeert, ende verſchooten worden by den Impe-
„ trant, ende men zal die wederom verhalen aan des
„ Geexecuteerdens Goederen.

XX.

„ Ende waar 't zaake, dat iemant Executeerde aan
„ tilbaare Have, en dat het Huys geſloten waare, daar
„ men de Executie doen wilde, zoo zullen de Schout
„ en Schepenen het zelve Huys doen openen, op des
„ Goedts koſten.

XXI.

„ Zoo wie den Schout, ofte zynen Dienaaren, aan
„ wien de Executie bevoolen wordt, Pandweeringe doet,
„ ofte de Panden uyt de hand neemt, ofte geen Pand
„ wilde genomen hebben, die zal verbeuren tot be-
„ hoef van den Schout, vyf *Karoli* Gulden †.

XXII.

* Verhoogt tot vyftien Stuyvers, ende nog tot discretie van de Heeren.
† Verhoogt tot tien Gulden.

XXII.

„ Zoo wie den Schout ofte zyne Dienaaren uyt den
„ Huyze ſtootte, ofte Dreigde te ſlaan, die zal ver-
„ beuren tien *Karoli* Guldens *, tot behoef als voo-
„ ren, ende boven dien Correctie van den Heer en de
„ Steede, naar de gelegentheyt der zaaken.

XXIII.

„ Zoo wie in 't Executeeren van zyne Goederen
„ met Stok, Steen, Mes, ofte anderſints ſloege, ſtak,
„ ofte wierpe, die zal verliezen zyn Rechterhand,
„ ende die mogen loſſen met dertig *Karoli* Gulden †,
„ tot behoef van den Bailliuw, Schout, ende der Stee-
„ de, ieder een derdendeel, ofte aan zyn Lyf gecor-
„ rigeert mogen werden, naar gelegentheyt der
„ zaaken.

XXIV.

„ Item; zoo de Gecondemneerde zig ten dage
„ van de Executie, 't zy van de Meubile, ofte Im-
„ meubile Goederen, woude oppoſeeren, hy zal niet
„ gehoort worden; ten zy hy namptiſeert de Somme,
„ daar voor men hem wil Executeeren.

XXV.

„ Indien iemant anders, ten dage van de Executie
„ van de Meubile Goederen, quame, en ſuſtineerde, dat
„ de Executie niet behoorde te geſchieden, overmits
„ de zelve Goederen aan zyne handen verbonden zou-
„ den

* Ende dit mede Verhoogt tot twintig Gulden.

† Verhoogt tot zestig Guldens, tot behoef van den Bailliuw, Schout, ende de Steede, elk een derdendeel.

„ den zyn, ofte diergelyke, die zal gehouden zyn de „ zelve oppositie te institueeren, al eer de zelve Goe- „ deren op de Straate zullen zyn, ofte anders, en zal „ hy niet ontfangen worden, als opposant; maar ver- „ steeken zyn van 't Recht hem aan die zelve Goe- „ deren competerende; ende ingevalle hy vroeg genoeg „ opposeerde, zal hy worden gehoort, ende Parthye ad- „ vers ter contrarie, ende zullen Schepenen daar af „ Summierlyke Recht doen; ende zoo verre de Op- „ posant bevonden worde een quaade Deposant te zyn, „ die zal verbeuren twee *Karoli* Gulden *, en boven „ dien gecondemneert worden in kosten, Schult, ende „ Intereste.

XXVI.

„ Ingevalle iemant bevonden worde de Executie qua- „ lyk ende ten onrecht verzogt te hebben, ofte tot „ zyn pericule de zelve te geschieden begeert hadde, „ ende die bevonden worde t'onrecht geschiet te zyn, „ die zal verbeuren twee *Karoli* Gulden †, ende niet „ te min gecondemneert worden, in de kosten ende „ Intereste van Parthyen, ende die Heeren, tot Taxa- „ tie van Schepenen.

XXVII.

„ Zoo wanneer eenige Meubile Goederen Geexecu- „ teert, ende in bewaarder hand genomen zyn, ende „ daar veele ende diverse Crediteuren zyn, tot wiens „ gelyk verzoek die zelve Executie geschiet is, zoo „ zal de Schout tot des Goeds kosten, als voor ge- „ zeyt is, het zelve doen bewaaren, ende zal de

„ Bode

* Verhoogt tot tien Gulden.

† Dit is mede verhoogt tot tien Gulden.

,, Bode ter Ordonnantie van Schepenen, op eenen
,, Heyligen Dag, naa de Misse, met de Klokke, van
,, de voorpuye van 't Steede-Huys afroepen, dat een
,, iegelyk van de Impetranten van Executie van wel-
,, gemelde Goederen compareere, op eenen zeekeren
,, dag by 't Gerechte geordonneert, en toone van zyn
,, Recht, 't zy van Præferentie ofte Concurrentie: dat
,, is, dat hy zoude willen zeggen, dat hy voor eenen
,, ander betaalt zal worden, of dat zy gelykelyke van
,, hunne Schulden, naar advenant betaalt behooren te
,, worden; ende, die Materie van Præferentie ofte Con-
,, currentie getermineert zynde, zullen Schepenen Pro-
,, cedeeren tot toe Schattinge van de voorsz. Goede-
,, ren, den derden Penning beter verlooren *, den zel-
,, ven leeverende den geenen, die zy bevinden zullen
,, daar toe gerechtigt te zyn, mits voor af schattende
,, de kosten van de Executie.

XXVIII.

,, Indien men geen Roerende Goederen genoeg en
,, vindt, zal men mogen Executeeren aan de Onroe-
,, rende ende eyge Goederen, ofte by gebreeke van
,, dien, aan de Schulden, die men hem schuldig is, den
,, derden Penning beeter verlooren †, als vooren ge-
,, zeyt is, ende stellen de zelve Goederen in handen
,, van den Heere, Insinueerende 't zelve den Geexe-
,, cuteerde, hem verbiedende zoo van wegen die voorsz.
,, Goederen eenigzints te veralieneren.

XXIX.

* Dient op gelet den derden Penning beter.
† Den derden Penning beter, als vooren.

XXIX.

„ De Executie gedaan zynde, alzo voorſz. is, zal
„ de Schout, als vooren gezeyt is, van gelyken heb-
„ ben zyn Dwarsnagt, om de Executie aan zig te
„ houden, ofte daar van te Cedeeren.

XXX.

„ Item; als de voorſz. Onroerende Goederen in han-
„ den van den Heer geſtelt zyn, als vooren, zal men
„ de zelve ter Executie voorts ſtellen, als hier naa
„ volgt: te weeten, op den eerſten Zondag naa dato,
„ dat de voorſz. Goederen in handen van den Heer
„ geſtelt zyn, zal de Gerechts Bode, naa voorgaande
„ Klokken-geſlag, openbaar van 't Steede-Huys, naa de
„ Hoog Miſſe, als 't Volk meeſt vergadert zal zyn,
„ verkondigen, hoe dat de Schout ende Gerechte,
„ ten verzoeke van U, Geexecuteert hebben U aan
„ zyn Huys ende Erve ſtaande enz; beveelende aan alle
„ de genen, die hem eenig Recht, uyt zaake van Rente-
„ Brieven, ofte andere Verbant-Brieven, ofte eenig-
„ zints anders aan 't voorſz. Huys, ofte Erve vermeten
„ te hebben, dat zy komen by den Secretaris, ende
„ hem met goede ſpecificatie Verklaringe doen van hun
„ Recht, op pœne van vervallen te zyn van 't Recht,
„ dat zy op 't voorſz. Goed zouden mogen hebben;
„ dit is het eerſte Gebodt.

XXXI.

„ Deze Forme van Publicatie zal de Secretaris den
„ Bode leveren perfectelyk geſchreven, ende, naa dat
„ de Bode dezelve zal Afgeroepen hebben, zal hy die
„ ſtellen voor de deure van 't Steede-Huys.

XXXII.

XXXII.

,, Item; op den Zondag daar naa volgende zal de Bode
,, in gelyke Forme nog eens Afroepen, ende zeggen;
,, dit is het tweede Gebodt; ende de zelve Publicatie
,, stellen als vooren.

XXXIII.

,, Item; op den derden Zondag zal de Secretaris ten
,, derdemaal Schryven gelyke Forme van Publicatie,
,, ende daar agter aan teykenen; dit is 't derde en laatste
,, Gebodt.

XXXIV.

,, Item; of geduurende deze voorsz. Geboden de
,, Geexecuteerde quame, ende betaalde de Somme, daar
,, voor hy Geexecuteert is, met den derden Penning
,, beter, ende alle de kosten van de Executie *, zal hy,
,, in zulken gevalle, mogen beletten die Schattinge
,, ofte Taxatie, die by de Schepenen gedaan zoude
,, worden.

XXXV.

,, Item; ofte gedurende de voorsz. Geboden iemant
,, anders quame, die zig zoude willen Opposant stel-
,, len, om dat hy zoude willen zeggen, 't voorsz. On-
,, roerende Goed in zyne handen te staan, ofte hem
,, toe te behooren, of dat 'er iemant quame Allege-
,, rende 't Recht van de Rente, ofte eenige andere
,, Actien daar op te hebben, zoo zal hy in zulken gevalle
,, ontfangen worden, mits dat hy den Secretaris, ten
,, dage

* Dient op gelet, of de Geexecuteerde betaalen moet, ende wel den derden Penning beter geven.

„ dage van zyne Oppositie met goede Specificatie
„ verklaart de reedenen van zyne Opinien ofte Actien
„ van Renten, of andere hem aan 't voorsz. Goed com-
„ peterende; ende zal die voorn. Secretaris de zelve
„ Opposanten, met Specificatie van de Opinien ofte
„ Acten pertinentelyk by malkanderen Registreeren
„ in 't Depositie Boek, by eenen iegelyken van de
„ Opposanten, ofte Comparanten teykenende den dag
„ van de aanbrenginge; maar zal des niet te min de
„ Bode Procedeeren tot voldoeninge van de voorsz.
„ Geboden.

XXXVI.

„ Indien iemant eenige Actie op 't voorsz. Goed
„ hadde, ende niet en quame ten langsten, al eer 't zel-
„ ve Goed by Schepenen eenen anderen toegeschat, ofte
„ toe-getaxeert waare, ende Denuncieerde van zyn
„ Recht, die zoude van zyn Recht vervallen zyn,
„ behoudens den Uytlandigen, ende alle anderen naar
„ Rechten Geexcipieerde, ende Gepriviligeerde Per-
„ zoonen, hun Recht.

XXXVII.

„ Die voorsz. Geboden gegeven zynde, zal de Se-
„ cretaris, des vermaant zynde, den Gerechte vertoo-
„ nen de Opposanten, ofte de Actie hebbende Per-
„ zoonen, zulks die, navolgende 't Register, van hem
„ gecopieert zyn; alle welke Opposanten, mitsgaders
„ die de Executie doen doen heeft, ende alle de genen,
„ die zig Actie aan 't voorsz. Goed vermeeten, zullen,
„ ten verzoeke van den Requirant van de Executie,
„ tot eenen zekeren dage, openbaar van 't Steede-Huys
„ geroepen worden, om te Compareeren voor Schepenen,

„ ende

,, ende Gerechte, om te vertoonen hunlieder Recht,
,, ofte Reedenen van Opinien, ende zullen Parthyen
,, Verhoort worden, d'een tegen den ander, om Sum-
,, mierlyk Geprocedeert te worden, naar behooren, be-
,, houdens dat die Taxatie ende Schattinge van des
,, zelven Onroerende Goederen gesurcheert zal zyn, ter
,, tydt toe, dat alle Oppositie, 't Recht van Præferentie
,, ende Concurrentie afgedaan, ofte getermineert zal zyn.

XXXVIII.

,, Indien 'er geen Opposanten en zyn, ofte alle de
,, Reedenen van Oppositie, ofte alle andere Actien
,, getermineert zynde, zoo zal daar naa 't zelve Huys,
,, ofte ander Goed, by Schepenen gehoort hebbende
,, (is 't nood) 't Advis van de Reemeesters, ofte ande-
,, ren zig diens verstaande, den Impetrant, ofte Impe-
,, tranten van Executie, ofte den Schout, indien hy
,, 't Geld opgeleyt heeft, zoo als voorsz. is, toege-
,, schat ende toegetaxeert worden naar behooren, omme
,, zyn agterwezen met de kosten van de Executie, den
,, derden Penning beter te verhalen * aan 't gene, 't zelve
,, Huys beter is, volgens Schepenen Taxatie, dan die
,, Lasten ofte Actien daar op staande.

XXXIX.

,, Ingevalle iemant aan zyn Huys Geexecuteert waa-
,, re, ende zoo veel niet schuldig en is, als 't voorsz.
,, Huys waardig waare, volgens de Taxatie van Sche-
,, penen, zal de gene, die de Executie heeft laten doen,
,, zyn Schulden aan hem mogen reekenen, den derden
,, Pen-

* Moet den Schout toegetaxeert worden voor den derden Penning ende de kosten.

,, Penning beter met de koſten van de Executie, en de
,, reſte den genen, die Geexecuteert is, binnen drie da-
,, gen mogen opleggen aan Gelde, ende het Geexecu-
,, teerde Goed ofte Huys aanvaarden, ende daar af
,, hem gelevert worden Schepenen Brieven inhoudende
,, de Executie voorſz., in 't leſte van den Brief clauſu-
,, leerende, behoudens alle anderen, ende eenen iegely-
,, ken zyn Recht.

X L.

,, Zoo verre de gene, wien Huys ofte Goed toege-
,, ſchat is, geen Geld en heeft, ofte en begeert zoo
,, voorſz. is op te leggen, zal in zulken gevalle, in 't
,, zelve Goed gerechtigt wezen, naar advenant zyn
,, Geexecuteerde agterwezen; ende, zoo verre de Ge-
,, executeerde 't meerderdeel in 't zelve Goed nog heeft,
,, zal de Impetrant van de Executie den Geexecuteer-
,, de zyn gedeelte laten gebruyken, mits daar van Jaar-
,, lyks hebbende onder cautie eenen Huur-Penning tot
,, Taxatie van Schepenen; ende ingevalle bevonden
,, wordt, dat de Impetrant van de Executie ofte de
,, Schout uyt zynen naam als vooren 't meerderdeel
,, in 't zelve Huys heeft, zal in zulken gevalle de
,, Gecondemneerde ſchuldig zyn het Huys te ruymen,
,, des by den Impetrant vermaant zynde, mits dat hem
,, betaalt zal worden by den Impetrant een Jaarlykze
,, Huur-Penning, onder cautie voor zyn gedeelte, als hy
,, daarinne gerechtigt blyft, tot Taxatie van Schepe-
,, nen; ingevalle de Geexecuteerde en Impetrant van
,, Executie daarinne gelykelyk gerechtigt bevonden
,, worden, zal de Geexecuteerde bezitter blyven van

,, die

„ die Huyzen, mits dat hy den Impetrant van de
„ Executie Jaarlyks eenen Huur-Penning onder cautie
„ betalen zal, tot Taxatie van Schepenen.

XLI.

„ Ingevalle de Gecondemneerde woonagtig waare
„ binnen der Steede, ende geen Goed en hadde, daar
„ men aan mogte Executeeren, ofte daar de Requi-
„ rant van de Executie geen Goed en wist te wyzen,
„ onder de Jurisdictie dezer Steede, den Gecondem-
„ neerde toebehoorende, zoo zal in zulken gevalle de
„ Requirant van de Executie mogen compareeren voor
„ den Schout ende Schepenen, op eenen generaalen
„ Schatdag, ter woonsteede van den Gecondemneerde,
„ ende vertoonen zyn voorsz. Acte, ende verklaren
„ dat hy geen Goed en weet binnen der Steede, den
„ Gecondemneerde toebehoorende, ende daaromme
„ verzogt aan den Schout Executie aan den Gecon-
„ demneerde zyn Lyf, zoo zal de Schout 't Vonnis
„ vermaanen den Schepenen, ende zullen, doorzien
„ hebbende des Impetrants Acte,. ende niet bevinden-
„ de eenig Goed van den Gecondemneerde, den Ge-
„ condemneerde schatten aan zyn Lyf, voor de Som-
„ me van U, met de kosten van de Executie, den
„ derden Penning beter, behoudens dat hy zyn Goed
„ voor zyn Lyf zal mogen bewyzen; ende, uyt kragte
„ van die Sententie ofte Schattinge, den Requirant ver-
„ leent worden een Vangbrief by twee Schepenen be-
„ zegelt, inhoudende, dat ten verzoeke van U, Im-
„ petrant van Executie, U geschat is aan zyn Lyf
„ voor de betalinge van de Somme van enz., met de
„ kosten van de Executie, den derden Penning beter,

„ mits, dat U Impetrant te Apprehenderen, tot wat
„ tyden hy zig bevind binnen dezer Steede Juris-
„ dictie, en hem in gevangenis houden, ter tydt toe,
„ dat hy betaalt zal hebben de voorsz. Somme, met de
„ kosten daaromme gedaan; ende, ten verzoeke van
„ den Windere, vertoonen de voorsz. Brieven, den
„ Gecondemneerde ende Geexecuteerde, om by den
„ Schout ofte zyne Dienaaren Geapprehendeert, ende in
„ de Gevangenisse gehouden te worden, op de Poort,
„ tot zyn zelfs kosten, ter tydt toe, dat hy betaalt zal
„ hebben de Somme, daar voor hy Geexecuteert is,
„ met alle de kosten van de Executie; welverstaande
„ dat de Windere gehouden zal wezen te verschieten,
„ tot onderhoudinge van den Gevange, des daags ee-
„ nen Stuyver, aan Brood, ende voorts Water daar toe,
„ ende zal ook verschieten 'sDaags eenen halven Stuy-
„ ver, voor den Dienaar, die den Gevangen Man die-
„ nen zal, alle welke kosten de Gevangen Man ook
„ gehouden zal zyn te betalen, al eer hy uyt de Ge-
„ vangenisse ontslagen zal worden, behoudens in de-
„ ze Schattinge den Schout zyn Dwarsnagt, als voo-
„ ren.

XLII.

„ Als iemant aan zynen Lyve gestraft worde ten
„ verzoeke van den Heere, ofte dat de Heer zooda-
„ nige Schattinge aan zig zelven houd, zoo is van gee-
„ nen noode, dat Schepenen den Heere eenigen Vang-
„ brief geven, maar hun is genoeg Schepenen Register.

XLIII.

„ Ingevalle de Gecondemneerde woonagtig is buyten
„ de Jurisdictie dezer Steede, ende geen Goed en heeft,

„ dat

,, dat de Impetrant weet binnen dezer Steede Jurisdictie, ,, zal de Requirant van Executie, op eenen generaalen ,, Schatdag, ofte indien 't 's Heeren Penningen roert, ,, ofte diergelyken, tot alle tyden, als vooren gezeyt ,, is, mogen komen voor Schout ende Schepenen buy- ,, ten de Poorten, daar de Gecondemneerde gewoon- ,, lyk is buyten te gaan, 't zynder Woonsteede, ende ,, aldaar den Schout ende Schepenen vertoonen zyne ,, Acte, ende verzoeken als vooren, Schattinge aan ,, des vreemden Mans Lyve, ende zal dezelve geschat ,, worden aan zyn Lyf, behoudens dat hy zyn Goed ,, met de kosten van de Executie, ende den derden ,, Penning beter wyzen zal mogen, voor zyn Lyf, ,, ende zal hierinne Geprocedeert worden, by Appre- ,, hensie van den Geexecuteerde, als vooren gezeyt ,, is, ende behouden de Schout zyn Dwarsnagt, of ,, hy de Executie aan zig houde, dan of hy daar af wil ,, Cedeeren, tot behoef van den Impetrant.

XLIV.

,, Als iemant uyt kragte van Executie Geapprehen- ,, deert wordt, zal de Schout voor zyn Salaris heb- ,, ben twaalf Stuyvers, ende de twee Dienaars, elks ,, zes Stuyvers *.

XLV.

,, Item; Rentenieren, verzoekende Executie van ver- ,, schene Renten, en zullen aan de Roerende Goede- ,, ren niet mogen Executeeren, zoo verre daar andere ,, Crediteurs zyn, die Executie van loopende Schul- ,, den

* Verhoogt tot drie Gulden, en de Dienaars elks eenen Gulden en tien Stuyvers.

„ den verzoeken te hebben aan de voorſz. Meubile „ Goederen; ende in zulken gevalle zal men hun Exe- „ cutie doen van een ofte twee Jaaren ten hoogſten „ verſchenen Renten, met Klootinge den Penning tien, „ ende den derden Penning beter, op de voorſz. Hy- „ poteecq naar ouder herkomen, behoudens dat men uyt „ kragte van eenen Rente-Brief, maar eens zal mogen „ Klooten op de voorſz. Hypoteecq, ende daar naa „ zal men 't zelve Huys uytſchatten, indien de Ey- „ genaar van den Huyze Jaarlyks de verſcheene Ren- „ ten niet en betaalde, behouden ook de Schout zyn „ Dwarsnagt, of hy dien Klootbrief aan zig wil hou- „ den, en de Parthyen hunne Geexecuteerde Renten „ opleggen, dan of hy den Rentenier de Schattinge „ te goede geven wil.

· X L V I.

„ Als iemant eenen Rente-Brief ſpreekende heeft op „ een Hypoteecq ſtaande binnen de Jurisdictie dezer „ Steede, daar veel Luyden elks met hun Aandeel in „ geregtigt waaren, en die Rentenier Pande zyne Ren- „ ten hun verſchenen, ende zommige van de Eyge- „ naars hun Aandeel van de zelve Renten betaalden, „ en van dier hun portie niet en betaalden, zal niet „ te min, de Rentenier zyn agterwezen aan der Re- „ ſtanten gedeelte, aan 't geheele Huys ofte Hypo- „ teecq Geexecuteert mogen worden, als vooren; ofte „ zoo verre de Goedwillige betaalde, en begeert te ver- „ hoeden d'Executie van zyn gedeelte, zal de Ren- „ tenier mogen betaalen in de plaatze van den Onwil- „ lige; ende zal, in zulken gevalle, de Goedwillige „ in den naam van den Rentenier zyn Executie mogen

„ ver-

„ verzoeken op 't gedeelte van den Onwillige, op-
„ leggende 't geene zyn gedeelte, tot Taxatie van Sche-
„ penen de voorsz. Somme Geloot zynde, met de
„ kosten van de Executie daar af getogen zynde, be-
„ vonden wordt beter te zyn, dan de Lasten daar op
„ staande.

XLVII.

„ Ingevalle zig iemant verobligeert voor Schout en
„ Schepenen te betaalen eenige Somme, ofte dat by
„ faute van dien de Schout dezelve Somme zal uyt-
„ leggen, zoo zal in zulken gevalle de Schout de
„ uytlegginge mogen belooven, indien 't hem goed
„ dunkt; ende, den Dag van de betaalinge omme geko-
„ men zynde, zal hy, navolgende zyne beloftenis, ge-
„ houden zyn, des verzogt zynde van de Parthyen, vol
„ uyt te betaalen de voorsz. Somme, mits eerst te doen
„ vermaanen den principaalen Schuldenaar, ofte zynen
„ Gemagtigde, ofte zynen Borge, zoo verre hy binnen
„ der Steede woonagtig is, dat hy 't zelve betaalen,
„ ofte dat hy de Penningen uytleggen zal; ende zal
„ de Schout de uytgeleyde Somme met alle de kosten,
„ die daaromme gedaan zullen worden, dubbelt we-
„ derom mogen verhaalen aan des Perzoons Goederen,
„ voor wien hy die Penningen uytgeleyt heeft, by
„ Executie van dien, als vooren gezeyt is, ofte by
„ gebreeke van Goed, by Apprehensie van zyn Per-
„ zoon, ofte anders zyn uytgeleyde Penningen mo-
„ gen Executeeren, navolgende die overgifte ofte be-
„ lofte van den gene, daar voor hy uytleggens Geld
„ belooft heeft.

XLVIII.

XLVIII.

,, Ingevalle zig iemant verobligeert voor 't Gerecht
,, om eenige Sommen te betaalen, op pœne van Gyze-
,, ling, ofte diergelyke Conſtrictien, is hy gehouden zig
,, zelven te reguleeren, navolgende zyn overgifte, ende
,, is ſchuldig in Gyzelinge te gaan, ende te blyven,
,, op al zulke pœne, als Schepenen daar toe ſtellen zul-
,, len, naar exigentie van zaaken.

XLIX.

,, Item; zoo wie Inmaaninge zweert te houden, en
,, te voldoen, die is gehouden zig daar naar te reguleren,
,, op pœne van Meineedig te zyn, ofte anders gecor-
,, rigeert te zyn, naar gelegentheyt van de zaake.

L.

,, Item; 't Gerechts-Beveelen, Appoinctementen
,, van Schepenen, ofte Sententien tuſſchen Parthyen
,, gewezen, niet inhoudende eenige betaalinge, ofte
,, voldoeninge van Geld, ofte andere Goederen, zul-
,, len ter Executie geſtelt worden, op pœne van Gy-
,, zelinge ofte andere Conſtrictien, zoo kort, ofte in
,, zulker voegen, als Schepenen goed dunken zal, naar
,, Exigentie van zaaken, pœnen ofte pecunieele Mulc-
,, ten, als Schepenen geoorloft zullen zyn daar op te
,, ſtellen; naar geleegentheyt van de zaaken.

Van

Van Præferentie ende Concurrentie.

Artikel I.

,, In de Executie van de Meubile Goederen zal
,, de Eygenaar, zoo verre hy uyt zaake van ver-
,, schene Huyshuur ten agteren is, gepræfereert zyn
,, aan de zelve Goederen, op zyn eygen bewint, zyn
,, Schuldenaar toebehoorende, ende ook voor alle an-
,, dere Crediteuren.

I I.

,, Zoo wie een Pand in zyne handen heeft voor
,, zyn Schult, zal, tot zyner Somme toe, aan 't zelve
,, Pand Gepræfereert zyn voor alle anderen, ten waare
,, 't zelve Pand voor dato van de Handzettinge Gear-
,, resteert, ende naar Rechten daar op Geprocedeert
,, waare.

I I I.

,, Zoo wanneer iemant den anderen eenige tilbaare
,, Have in handen stellen wil, ofte getransporteert
,, heeft, zal hy dezelve tilbaare Have binnen Dwarsnagt,
,, naa dat derzelver Handzettinge, ofte Transport geschiet
,, zal zyn, naa zig nemen van den Eygen van den
,, genen, die dezelve Handzettinge, ofte Overgifte ge-
,, daan heeft; ende waar 't, dat 't zelve Goed weder
,, op des Mans eygen, ofte t'zyner woonstede gebragt
,, wierde, zal men daar aan mogen Rechten, in allen
,, schyn, of daar geen Handzettinge, ofte Transport ge-
,, schiet en waare.

I V.

,, Niemant en zal Transport mogen doen van zyn
,, Huys, ofte 't zelve Huys, ofte zynen Huysraad

„ in iemands anders handen ſtellen mogen, naa dato
„ dat hy Gepandt zal zyn, ende de Inſinuatie van de
„ Pandinge gedaan is; ende zal zoodanig een Hand-
„ ſchrift, ofte Aliënatie verklaart worden van geender
„ waarde te zyn; ende zal hy uyt kragte van dien niet
„ te min eenig Recht van Præferentie mogen allegee-
„ ren, ten waare die Gepande den genen, die hem Ge-
„ pand hadde, Borge geſtelt hadde om hem te betaalen,
„ ofte dat hy hem betaalde.

V.

„ Zoo wie eenige Schepenen Brieven van Verbant
„ ſprekende heeft op een Hypoteecq, zal hy naar oudt-
„ heyt van den datum gepræfereert zyn voor eenen
„ andere, die van jonger datum is.

V I.

„ Zoo wie eenige Rente-Brieven ſpreekende heeft
„ op een Huys ende Hypoteecq, zal hy naar oudtheyt
„ van den datum gepræfereert zyn, met twee Jaaren Ren-
„ ten, indien zy verſchenen zyn, voor den jongſte; indien
„ diverſe Rente Brieven op de zelve Hypoteecq ſtaan,
„ zullen zy elk naar oudtheyt van datum gepræfereert
„ worden in de Hooft-Somme, ende met twee Jaaren
„ Renten, als voorſz. is: Ingevalle iemant van de Rente-
„ nieren meer Jaaren ten agteren is, zal hy daar naa zyn
„ reſtante agterwezen aan de zelve Hypoteecq, naarvol-
„ gende de oudtheyt van den datum van zyn Brief,
„ mogen zyn præferentie verhalen.

V I I.

„ Alle de genen, die tot zaaken van Bekenninge, ofte Con-
„ demnatie van Schepenen, van de Schult op eenen Schat-
„ dag,

,, dag, gelyke Executie begeerden aan des Gecondem-
,, neerdens Goed, zonder te hebben 't Recht van Præ-
,, ferentie, als voorsz. is, ofte andere deugdelyke mid-
,, delen van Præferentie zullen concureeren in de Exe-
,, cutie, dat is te zeggen, zullen gelykelyk, en elk
,, naar advenant zyn Schulden aan des Gecondemneer-
,, dens ende Geexecuteerdens Goederen gerechtigt wor-
,, den, ende zal niet te min ieder van de Impetranten van
,, Executie Recht van Præferentie mogen allegeeren,
,, uyt zaake, dat hy de oudtste Rekening heeft, ofte
,, de oudtste Condemnatie, ofte de oudtste is in de Pan-
,, dinge, ofte de oudtste is in de Bezaakinge ofte Be-
,, zettinge.

Van Consignatie.

,, Indien iemant eenig Geld, ofte iet anders onder
,, Schepenen wil Consigneeren, zal 't zelve gelevert
,, worden eenen van de Schepenen, dien de Burgermee-
,, sters daar toe ordineeren zullen; ende men zal in 't
,, Schepenen Depositie Boek stellen, hoe veel, en op
,, wat Conditie, ende wat tot behoef, ende onder wien
,, van de Schepenen 't zelve Geld Geconsigneert word;
,, van welke Forme van Consignatie ieder der Schepenen,
,, wien 't Geld gelevert zal worden, in 't Ontfangen van 't
,, Geconsigneerde nemen mag Acte, die hy voegen zal
,, by 't gene onder hem Geconsigneert wordt; ende
,, zal, die 't Geld bewaarende is, den Hondersten Pen-
,, ning hebben voor zyne bewaaringe, daar af hy betaalt
,, zal worden, al eer die Geconsigneerde Penningen
,, weerloos worden; ende ingevalle het Geconsigneerde

 ,, geen

,, geen Geld, maar ander Goed is, zal daar op be-
,, taalt worden, ter Ordonnantie van Schepenen; ende
,, zoo verre eenig gebrek viel in de Schepenen, die 't
,, voorsz. Geld ofte Goed bewaarden, zullen de Bur-
,, germeesters, ofte Burgermeester, die de Schepenen ge-
,, committeert heeft, tot verbeteringe van dien gehou-
,, den wezen voor de zelve Schepenen te voldoen,
,, ofte zal de gene, die de Consignatie begeert te doen,
,, zelver een Schepen mogen kiezen, ende onder den
,, zelven zyn Geld ofte Goed mogen Consigneeren, als
,, vooren; ende en is die Burgermeester in zulken ge-
,, vallen niet schuldig voor den Schepen te voldoen,
,, indien daar eenig gebrek viele.

Van Arresten.

Aatikel I.

,, De Poorters, ofte Inwoonders dezer Steede, ende
,, Vryheyt van dien, en zullen malkanderen, ofte hunne
,, Goederen onder genen vreemden Rechter voor Perso-
,, neele Actie, ofte Schulden mogen Arresteèren, ende
,, met Recht aanspreken, ten waare iemant vlugtig
,, waare, ofte dat men bevondt zyn Goed dryvende
,, ende dravende op Wagens ofte in Schepen, ofte dat
,, hy elders met der woone vertrokken waare, op de
,, Boete van twintig *Karoli* Guldens * voor den
,, Schout, ende de Steede, elks de helft, behoudens dat
,, men aller Brieven Recht zal mogen plegen, ter Plaat-
,, zen daar 't Goed gelegen is.

I I.

* Verhoogt op veertig Gulden.

I I.

„ Ingevalle iemant van onze Poorteren, ofte In-
„ woonderen aan eenen anderen mede Poorter, ofte In-
„ woonder ten agteren waare, ende de zelve Cre-
„ diteur geen Goed en wiste, onder de Jurisdictie dezer
„ Steede gelegen, den Schuldenaar toebehoorende,
„ daar aan hy zyn agterwezen zoude mogen Executee-
„ ren; ende wiste in een andere Jurisdictie Goed zy-
„ nen Schuldenaar toebehoorende, zal hy in zulken ge-
„ valle by Consent van de Burgermeesteren zynen Schul-
„ denaars Goederen mogen Arresteren, ende met Recht
„ tegens hem mogen Procedeeren, ter plaatze daar 't
„ Goed gelegen is, behoudens dat de voorsz. Debiteur
„ eerst by de Burgermeesters vermaant zal worden,
„ cautie suffisant te stellen, voor 't gewys van Sche-
„ penen te voldoen, ende dies te doen in gebreeke
„ blyft.

I I I.

„ Men zal der Poorteren ofte Inwoonderen Goed
„ niet mogen verzaaken, ofte Arresteeren binnen der
„ Steede; dan alleenlyk, zal een iegelyk des an-
„ ders Goed mogen bezetten by den Schout, ter præ-
„ sentie van twee Schepenen, op zyn eygen ter cautie
„ van zyn Huyshuur.

I V.

„ Ingevalle iemant aan de Poorteren ofte Inwoon-
„ deren dezer Steede iets ten agteren waare, ende be-
„ dugt was, dat die hem Schuldig is, weg zal loopen,
„ ofte zyn Goed zal vervreemden, zulks dat hy ten
„ dage van de Executie geen Goed en zoude weeten

,, te vinden, omme daar aan te mogen verhaalen de
,, betaalinge van zyn Schulden, die zal in zulken ge-
,, valle des Mans Goed by den Schout, ter præſentie
,, van twee Schepenen, doen ſtellen in Arreſt, ende
,, doen Citeeren, met intimatie ten eerſten Rechtdage
,, daar aan volgende, den genen, daar hy aan ten agte-
,, ren is; ende ingevalle de Gedaagde ter Citatie niet
,, en compareert, zullen Schepenen, gehoort hebbende
,, 't verzoek van den Arreſtant, 't zelve Arreſt Ap-
,, probeeren, ofte anders by proviſie daarinne ordon-
,, neeren, zoo als zy bevinden zullen te behooren;
,, ende ingevalle de Gedaagde ter eerſte Citatie com-
,, pareert, zal hy tegens den Aanlegger gehoort wor-
,, den, ende, Parthyen gehoort zynde, zullen Sche-
,, penen daarinne Disponeeren naar behooren; ende zoo
,, verre Schepenen 't voorſz. Arreſt Approbeeren, ofte
,, Conſenteeren, zal 't zelfde Gearreſteert Goed niet
,, vervreemt mogen worden, ter tydt toe, dat den Ar-
,, reſtant voldaan zy, ofte hem cautie geſtelt is, op
,, pœne van tien *Karoli* Guldens *, te verbeuren half
,, tot des Schouts, ende half tot der Steede behoef,
,, ende zal boven dien zoodanige Aliënatie verklaart
,, worden nul, ende van onwaarde.

V.

,, De Arreſtant is ſchuldig ten eerſten Rechtdage
,, zyn Actie te inſtitueeren, als hier vooren gezeyt is,
,, op pœne van nulliteyt van 't Arreſt voorſz.

VI.

* Verhoogt tot twintig Gulden.

V I.

,, Alle Arreſten, die men binnen de Jurisdictie dezer
,, Steede doen wil, op vreemde Luyden, ofte hunne
,, Goederen, zullen gedaan worden by den Gerechts-
,, Bode; ten waare dat iemant bedugt was, dat hem
,, zyn Schuldenaar zoude ontkomen, eer hy den Bode
,, zoude mogen krygen; in zulken gevalle zal de Re-
,, quirant van Arreſte zelver mogen Arreſteren, in
,, præſentie van twee Poorteren, die elk hebben zul-
,, len van kenniſſe daar van te dragen eenen halven
,, Stuyver, behoudens dien voorſz. Bode zyn Salaris;
,, ende zullen die Getuygen gehouden zyn 't zelve Ar-
,, reſt den Bode te denuncieeren, die gehouden zal
,, zyn 't zelve te Regiſtreren; ingevalle iemant van de
,, voorſz. Poorters onwillig waare 't gene voorſz. is te
,, doen, als hem 't voorſz. Salaris gepræſenteert word,
,, die zal verbeuren tien Stuyvers *.

V I I.

,, De Poorters zullen ook, by gebreke van dien, Ar-
,, reſt mogen doen, mits 't zelve den Bode denunciee-
,, rende, ende zy hem reſponderen van zyn Salaris.

V I I I.

,, Ingevalle eenig Arreſt by eenen Poorter, ofte den
,, Requirant van Arreſte gedaan is, zal 't zelve den Bode
,, aangebragt moeten worden, als vooren, binnen vier-
,, en-twintig uuren, naa dat 't zelve geſchiet is, op
,, pœne van nulliteyt van Arreſt.

IX.

* Verhoogt tot twee Gulden, tien Stuyvers.

I X.

„ Item; dat men alle uytheemſche Perzoonen ko-
„ mende, ende wezende binnen den bedryve dezer Stee-
„ de, zal mogen Arreſteren, voor alle perſoneele Acten,
„ ofte Schulden.

X.

„ Item; als iemant Gearreſteert is, en zal hy uyt de
„ Steede niet mogen gaan, buyten conſent van den ge-
„ ne, die hem doen Arreſteren heeft, ten waare hy
„ by Schepenen Vonniſſe uyt den Arreſte ontſlagen
„ waare, op pœne van twaalf Guldens * te verbeu-
„ ren tot des Bailliuws, Schouts, ende der Steede
„ behoef, elk een derdendeel.

X I.

„ Ingevalle de Gearreſteerde uyt den Arreſte begeert
„ ontſlagen te zyn, onder belofteniſſe, ofte met cautie
„ van wederomme te Rechte te komen, zal hy in zulken
„ gevalle den Arreſtant doen inſinuëren van belofte-
„ niſſe ofte cautie, die hy begeert te ſtellen, omme
„ dezelve te wederleggen naar Recht, ofte daar in te
„ conſenteeren; ende by aldien de Arreſtant niet te
„ vreeden is met de belofte ofte cautie, die by den
„ Gearreſteerde gepræſenteert wordt, zal hy in 't Ar-
„ reſt blyven, ter tydt toe, dat by Schepenen daar op
„ gediſponeert zal zyn; ende tot dien fine mogen vier
„ Stuyvers inleggen, ende kort Recht verzoeken: in-
„ dien de Gearreſteerde deede ter contrarie, ende uyt
„ de Steede gaat, verbeurt hy twaalf *Karoli* Guldens, †
„ als

* Verhoogt tot vier-en-twintig Gulden.
† Als vooren op vier-en-twintig Gulden.

„ als vooren; ende zal niet te min de Arreſtant
„ Recht mogen plegen, ten naaſten Rechtdage, tegen
„ den Gearreſteerden.

XII.

„ Zoo wie Borge geworden is voor eenen Gear-
„ reſteerden Perzoon, om weder te Recht te komen,
„ die zal volſtaan mogen, (mits wederom leverende
„ den Gearreſteerden,) indien hy den Gearreſteerden
„ Perzoon niet weder en levert, zal hy gehouden we-
„ zen voor hem te voldoen.

XIII.

„ Item; ingevalle iemant Gearreſteert zynde geen
„ Cautie en wiſte te ſtellen, om wederom te rechte
„ te komen, ende dat de Arreſtant niet te vreeden
„ en wilde zyn met des Gearreſteerdens beloftenisſe,
„ zal de Gearreſteerde blyven in Arreſte, ten uyt-
„ eynde van den Procesſe; ende zoo verre de Arreſtant
„ bedugt is, dat de Gearreſteerde, niet tegenſtaande
„ 't voorſz. Arreſt, zig zelven uyt der Steede zoude
„ mogen verſteeken, zal, in zulken gevalle, de Ar-
„ reſtant zig ſterk mogen maken met des Schouts
„ Dienaaren, ende den Gearreſteerden Man doen be-
„ waaren, op koſten van ongelyk, ter tydt toe, dat
„ hy Borge geſtelt zal hebben; en, ingevalle daar en
„ boven de Gearreſteerde ontliep, zal hy verbeuren
„ twaalf *Karoli* Guldens *, en tegens hem Procedee-
„ ren, als vooren gezeyt is, ende zyn Recht mogen
„ vervolgen.

XIV.

* Verhoogt tot vier-en-twintig Gulden.

X I V.

„ Ingevalle de Gearresteerde uyt den Arreste ont-
„ slagen worde, 'tzy onder belofte, ofte onder cautie
„ van wederom te Rechte te komen, ende, andermaal
„ ende derdemaal Geciteert zynde, dies niet tegen-
„ staande niet en compareert, ofte Gemagtigden en zen-
„ de, gefurneert met cautie, voor het gewysde van
„ Schepenen te voldoen, indien hy ten dage van de
„ ontslaginge, daar voor geen gestelt en heeft, zal hy
„ van gelyke verbeuren twaalf *Karoli* Guldens *,
„ dewelke men aan den Gearresteerden, ofte aan zyne
„ Borgen, indien hy eenigen gestelt heeft, zal Execu-
„ teeren.

X V.

„ Ingevalle de Gearresteerde Compareert, ten da-
„ gen dienende, zal hy gehouden zyn te stellen suffisante
„ Borgen; indien zulks nog niet gedaan is voor 't ge-
„ wysde van Schepenen te voldoen, al eer hy uyt der
„ Steede gaan zal, ofte zal, van gelyke als vooren,
„ binnen der Steede blyven, ten eynde van den Pro-
„ cesse; ende, zoo verre de Arrestant bedugt waare
„ voor het ontloopen, zal hy hem mogen doen be-
„ waaren, als vooren gezegt is.

X V I.

„ Zoo verre de Gearresteerde kort Recht begeerde,
„ tot koste van ongelyk, zal hy in zulken gevalle ver-
„ schieten in handen van den Bode vier Stuyvers ende
„ een halven, welke halve Stuyver de Bode hebben
„ zal,

* Verhoogt tot vier-en-twintig Gulden.

,, zal, voor 't vergaderen van 't Gerechte, ende zal
,, daar naa de Bode den Arreſtant inſinueeren, dat hy
,, van gelyke vier Stuyvers inlegge, ofte dat hy den
,, Gearreſteerden ontſlaa, reſtitueerende den voorſz. hal-
,, ven Stuyver; ingevalle de Arreſtant zulks te doen on-
,, willig waare, ofte dat de Bode den Arreſtant niet
,, en weete te bekomen, zoo zal, in zulken gevalle,
,, de Bode 't Gerechte vergaderen, ende hunlieden
,, relateeren zyn wedervaren, ende zullen Schepe-
,, nen in zulken gevalle den Gearreſteerden koſteloos
,, ende ſchadeloos uyt den Arreſte ontſlaan, ende den
,, Arreſtant condemneeren in de koſten, en nog boven
,, dien in de Boete van eenen *Karoli* Gulden *, half
,, tot des Schouts, ende half tot behoef van 't Gerechte.

XVII.

,, Ende zoo verre de Arreſtant, vermaant zynde
,, als vooren, gelyke vier Stuyvers in leyd, zal de
,, Bode de ingeleyde Penningen te zamen leveren in
,, handen van iemant van den Gerechte, ende zullen
,, daar naa Parthyen by 't Gerechte gehoort worden;
,, ende zoo wie in 't ongelyk bevonden wordt, die zal
,, gecondemneert worden in de koſten, ende verbeuren
,, zyn verſchoten ende ingeleyde vier Stuyvers; ende
,, zullen den Triumphant zyn ingeleyde Penningen
,, wederom worden gereſtitueert, ten waare Schepe-
,, nen om redenen wille de koſten compenſeerden, dan
,, zullen, in zulken gevalle, ieder wederom hebben twee
,, Stuyvers.

XVIII.

* Verhoogt tot vyf Gulden.

XVIII.

,, Ingevalle hier iemant Gearresteert zynde kort
,, Recht begeerde, ende het te zyner woonsteede
,, eene gewoonte waare, dat men niet in en leyde, dan
,, vier Stuyvers om kort Recht te hebben, zal hy ge-
,, houden wezen, zoo veel in te leggen, als de Poor-
,, ters dezer Steede aldaar zouden moeten inleggen,
,, welverstaande dat de Poorters dezer Steede, Arrestan-
,, ten zynde, niet meer en zullen inleggen dan de voor-
,, schreve vier Stuyvers.

XIX.

,, Ingevalle de Arrestant ingeleyt hebbende zyn vier
,, Stuyvers, alzo voorsz. is, ende 't Gerechte vergadert
,, zynde, hy niet en compareert, ende institueert zyn Acte,
,, zullen Schepenen den Gearresteerden ontslaan uyt
,, den Arreste, ende den Arrestant condemneeren in
,, de kosten, als vooren.

XX.

,, Zoo verre iemant eenige Personeele Actie van
,, Schulden tegens eenen Uytheemschen hadde, en dat
,, hy, binnen de Jurisdictie dezer Steede, eenige van
,, des Mans Goederen weet, ofte Schulden onder de
,, Poorters ofte Inwoonders dezer Steede kan bevin-
,, den, zal hy dezelve Goederen ofte Schulden, by de
,, Gerechts Bode mogen doen bezetten, onder den gene,
,, die dezelve Goederen ofte Schulden onder zig heeft,
,, ende zal de geene, die 't zelve Arrest heeft laten
,, doen, ten langsten binnen drie dagen, (naa 't Arrest
,, geschiet zal zyn) den dag van de Arrestatie mede
,, gere.

„ gerekent, gehouden zyn, op pœne van nulliteyt van „ Arrest, een gezwooren Bode der Steede Busdragende „ uyt te zenden ter woonsteede van den genen, die dat „ Gearresteerde Goed toe behoort, welke Bode den „ zelven insinueeren zal van den Arreste, ende waar „ voor 't zelve gedaan is, ende hem beteykenen eenen „ bekwamen Rechtdag, omme te compareeren, ofte „ Gemagtigden te zenden voor Schout ende Schepenen „ dezer Steede, ende zal zoo voorts Geprocedeert „ worden, als vooren gezegt is.

XXI.

„ De genen, onder wien eenig Goed Gearresteert is, „ zal gehouden zyn daar af te responderen, ten waare „ hem 't zelve by kennelyk ongelyk kundig gemaakt „ worde, ten naasten Rechtdage toe; ten waare ook, „ dat 't zelve ook geschieden zoude moeten, tot zyner „ groote Interesse, in welken gevalle daarinne Gepro- „ cedeert zal worden, tot discretie van Schepenen.

XXII.

„ Ende, den Eersten Rechtdag overstreeken zynde, „ is de Man, wien 't Goed toebehoort, Schuldig den „ bewaarder van 't Goed te consenteeren, gerezerveert „ zyn Actie tegens Parthye, ofte zal 't zelve Goed „ in bewaarder hand gestelt worden, by 't Gerechte, „ ten kosten van ongelyk.

XXIII.

„ Item; onder wien eenige Penningen, ofte Schul- „ den Gearresteert zyn, die zal gehouden weezen voor „ de zelve Penningen, ofte Schulden te responderen, „ zulks die onder hem staande waaren, ten dage van

„ den Arreste, ofte de zelve Penningen te Consigneeren onder Schepenen.

XXIV.

„ Zoo wie zig zelven Borge gestelt heeft van eenige „ Gearresteerde Goederen, die zal volstaan, mits wederom leverende de Goederen, zoo als die waaren „ ten dage van den Arreste.

XXV.

„ Ende waar het zaake, dat'er eenig Goed waare Gearresteert, dat bederffelyk waare, zal de Arrestant „ 't zelve Goed, naa voorgaande uytroepinge, met den „ Schout ende Schepenen doen verkoopen, ende de „ Penningen daar van komende onder een van de „ Schepenen Consigneeren, mits dat de Arrestant gehouden is te stellen cautie suffisant voor kosten ende „ schaden, ende de Interessen van Parthyen advers, „ indien namaals bevonden worde, 't zelve Arrest qualyk gedaan te zyn; ende ingevalle de Bezitter zulks „ niet en deede, ende het Goed daar by bedorven waare, „ ofte eenige schade leede, zal de Bezitter gehouden „ wezen tot Schade ende Interesse van Parthye.

XXVI.

„ Item; of iemant voor zyn Schult ruymde, ende „ eenig Goed agter liet, dat bezet worde, zal men ten „ verzoeke van de Bezetters, 't zelve Goed in 't openbaar verkoopen, ende wat daar af komt, zal men „ den Schuldenaaren gelyk deelen, elks naar advenant „ van zyne Schulden, daar af hy geverifieert zal hebben, behoudende eenen iegelyken zyn Recht van „ Præferentie ofte Concurrentie, daar te vooren al afgezegt is.

Van

Van Overgiften ende Makingen.

Artikel I.

„ Ende waar 't dat iemant kwame voor Schepenen, „ die eenige Makinge, ofte Overgifte doen wilde van „ eenig Goed, dat weerloos zoude worden, ende Sche- „ penen twyfelende, dat het iemant zoude ſchaden mo- „ gen, die hy eenige Schulden Schuldig waare, ofte „ dat de zelve Bekenninge niet Rechtveerdig en waare, „ zoo zal hy ter Ordonnantie van Schepenen zweeren „ dat hy die Bekenninge ofte Overgifte niet en doet „ om iemant, dien hy Schuldig is, het zyne te ontvreem- „ den; maar dat 't zelve geſchiet Rechtveerdig, en zon- „ der eenig bedrog van den genen, dien hy Schuldig is, „ desgelyks zal hy zweeren, die zoodanige Bekenninge „ ofte Overgifte ontfangt, ende zal niet te min de Actie „ van de Fraude in weerde blyven.

I I.

„ Ook zullen Man ende Wyf gezamenderhand hunne „ ongelyke Kinderen wel Goed mogen geven ofte ma- „ ken, behoudelyk dat 't niet geſchieden zal om hun „ Goed te bewapenen voor Schulden, die de Ouders „ Schuldig zyn, ofte nog Schuldig mogten worden; „ want de Schuldenaars aan 't zelve Goed hunnen In- „ treſt zullen mogen verhalen, in allen ſchyn, ofte daar „ geene Makinge ofte Gifte geſchiet en waare.

I I I.

„ Zoo wie eenen Rente-Brief, Obligatie, ofte Actie, „ die een ander Schuldig is, koopt, hy zal gehouden zyn „ den genen, die dezelve Rente, Obligatie, ofte Actie

„ prin-

„ principalyk Schuldig is, te insinueeren, dat hy 't zelve
„ gekogt heeft, met verklaringe onder zynen Eedt,
„ indien hy des verzogt wordt van den principaalen
„ Schuldenaar van de Somme, daar voor hy de zelve
„ Actie ofte Brieven gekogt heeft, ende zal de princi-
„ palen Schuldenaar den zelven Brief, ofte Obligatie aan
„ hem mogen lossen, mits betaalende binnen drie da-
„ gen ,n aa de voorsz. Insinuatie der koop van de Actie,
„ de Somme, daar voor hy hem betaalt, ende zoo verre
„ de betaalinge geschiede, op dagen stellende cautie
„ voor de betaalinge, volgende dien.

I V.

„ Ingevalle iemant uyt kragte van de Obligatie,
„ Rente-Brieven, ofte andere Actie by hem gekogt,
„ Recht institueerde tegens den principalen Schulde-
„ naar, zonder hem, alzo verhaalt is, Geinsinueert te
„ hebben, zoo mag, in zulken gevalle, de Schuldenaar ten
„ dage dienende, Verklaringe verzoeken, als vooren,
„ 't welke de Aanlegger zulks zal gehouden wezen
„ te doen; 't welk gedaan zynde, en zal de princi-
„ palen Schuldenaar niet hooger gecondemneert wor-
„ den, indien hy daar toe tendeert, dan tot de Som-
„ me toe, daar voor de Obligatie, Brieven, ofte
„ Actie gekogt zyn, met den Intreste van den Gelde,
„ by den Kooper verschoten, den Penning zestien,
„ mits betaalende binnen drie dagen, naa de Verkla-
„ ringe voorsz.

V.

„ Ende waar het, dat de Schuldenaar aangesproken
„ zynde, in maniere voorsz.. wederom ten agteren
„ waare aan zynen eersten Crediteur, die de Brieven

„ ofte

„ ofte Actie verkogt heeft, ende daar van promptelyk „ ten langsten, ten naasten Rechtdage dede blyken, „ zal in zulk een gevalle zyne Schulden mogen korten „ aan de eerste Schult, zoo verre hy de Schuldenaar by „ zyn eersten Crediteur gemaakt waare, voor de Insinuatie voorschreven.

Van Huwelyksche Voorwaarden, ende van Lyftochten.

Artikel I.

„ De Huwelyksche Voorwaarden zullen gemaakt „ worden tusschen den Man, en de Vrouwsperzoonen, „ voor het volbrengen van het Huwelyk.

I I.

„ Item; als Man ende Wyf malkanderen voor de H. „ Kerk getrouwt hebben, ende daar naa te zaamen „ op een Bedde geslapen hebben, zoo is 't Huwelyk geconsummeert, ende worden als dan alle hunne „ Goederen gemeen.

I I I.

„ Man ende Wyf en mogen aan malkanders Handen „ geene Goederen, staande het Huwelyk, verbinden, „ ofte maaken; zy zullen daar af moeten betaalen „ de Schulden, die zy Luyden Schuldig zyn, ofte „ Schuldig mogen worden.

I V.

„ Item ; de Schulden die Man ende 't Wyf te zamen, „ ofte een in 't byzonder, gemaakt hebben voor de Vergaderinge des Huwelyks, zal men met Recht aan hun „ beyden mogen verhalen.

V.

„ Ende ſtaande het Huwelyk, en zal 't Wyf gene „ notabele groote Schulden mogen maken, buyten „ Conſent van haaren Man, ten waare dat zy een openbaar Koopwyf waare, ende de Schulden oorſpronk „ hadden van haare dagelykze Koopmanſchap.

V I.

„ Zoo wie eenige Huyzinge in Lyftocht bezit, zal hy „ het zelve digt, en in goede daaken houden, zyn leeven „ lang geduurende, ofte ingevalle hy des niet en doet, „ zal hy, naa 't zelve den Gerechte gebleken zal zyn, „ den Schout, ten verzoeke van Parthyen Geintereſſeerde, 't zelve doen doen, ende zyn uytgeleyde Geld „ dubbelt weder halen, met de koſten van de Executie, op de Lyftocht zyner Goederen.

V I I.

„ Item ; als een Lyftochter Overleden is, zullen in „ den Sterf-huyze behooren alle verſchenen Pachten, „ ofte Renten, 't zy die ontfangen zyn, ofte niet, zullen ook gemeens Boedels weezen, en, naa zyn Overlyden, de Vrugten van de Landen, die hy in Lyftochte „ bezit, zoo verre de zelve Vrugten in de Schuuren „ ofte Bergen zyn; maar wat Renten ofte Pachten ten „ dage van den Overledene Tochtenaar onverſchenen

„ zyn,

,, zyn, ofte ook de Vrugten van de Landen, die nog ,, niet in de Bergen zyn, zullen volgen den regten ,, Erfgenaam, ende niet den Sterf-huyze.

VIII.

,, Item; Man ende Wyf zullen malkanderen, ſtaande ,, het Huwelyk, geen Goedt mogen geven ofte maa- ,, ken, ten waare zy Luyden daar toe Geoctroijeert ,, waaren naar behooren; maar malkanderen wel mo- ,, gen Lyftochten aan weeder zyden alle hunne Goe- ,, deren, het zy Meubilen ofte Inmeubilen, ofte eens- ,, deels hare Goederen, zulks hun Luyden gelieven zal, ,, ende in der zelver Lyftochte ook mogen inſtrueeren, ,, dat de Langſt-levende, des Overledene Gedeelte, ,, 't welk in Lyftochte gebruykt wordt, zal mogen ,, verkoopen in zynen Nooddruft, zonder eenige ree- ,, keninge ofte reſtitutie daar namaals ofte te geſchie- ,, den, behoudens dat de Langſt-levende, eerſt zyne ,, andere Goederen, ende voorts eerſt zyne Gedeelte ,, van de Goederen, dat hy in Lyftocht bezit, verteert ,, zal hebben, ofte quyt geworden is, in zynen Nood- ,, druft; ende zal dusdanige Lyftocht-Brieven gepas- ,, ſeert mogen worden voor twee Schepenen en den Se- ,, cretaris, ofte voor een Notaris ende twee Getuy- ,, gen, ofte anders naa Rechten behoorende.

Van de Weeskinderen.

Artikel I.

,, Een Knegtje zal gerekent worden voor een Wees- ,, kint, ofte Onmondig ter tydt, dat hy twintig Jaaren

„ oudt is; een Meysje ter tydt toe, dat zy agtien „ Jaaren oudt is; ende voorts alle Stommen, ende Dwa- „ ze Lieden zullen mede gerekent worden voor Wees- „ kinderen.

I I.

„ Ook zullen nog Knegtjens nog Meysjens, nogte „ geene Weeskinderen iets mogen verzuymen, ofte „ eenige Koopmanſchap, Belofte ofte Overgifte mo- „ gen doen, hun kennelyk præjudicabel, ofte hinder- „ lyk, buyten expres Conſent van hunne Voogden, „ zoo lang als zy tot den voorſz. Ouderdom niet „ gekomen zyn, behoudens dat een iegelyk voor Mon- „ dig zal gerekent worden, als hy gekomen is tot den „ Echten Staat, ende zal ook een Knegtje ofte Meysje „ beneden den voorſchreve ouderdom zynde, by Con- „ ſente van zyne Voogden, mogen Koopmanſchappen, „ ofte andere beloften doen, al waaren dezelve præ- „ judicabel.

I I I.

„ Als het Huwelyks Bedde geſcheurt is, ende daar „ eenige Weeskinderen gebleven zyn, zoo zal de „ langſt-levende, het zy Man ofte Wyf, gehouden we- „ zen, op pœne van vyf *Karoli* Guldens te verbeu- „ ren, ende boven dien Correctie van Schepenen, „ binnen drie Maanden eerſt komende, naa dat het „ Bedde geſcheurt zal zyn, te Compareeren voor de „ Burgermeeſters, ofte Weesmeeſters, indien 'er naa- „ maaſs eenige geordonneert worden, hun Luyden te „ kennen gevende van den Sterf-huyze wie daar geval- „ len is; ende voorts nomineerende twee naaſte „ Vrienden van den Overleedenen, omme die, ofte an- „ deren tot eenen bequamen dag geroepen te worden

„ voor

,, voor de Burgermeesters, ende hun Luyden te beveelen, van der Weeskinderen weege, met den Langstleevende te Procedeeren, tot scheydinge van de aggergelatene Goederen van den Sterf-huyze, daar van hier naa breder gedisponeert zal staan.

I V.

,, Ende zullen daar naa de Burgermeesters ontbieden voor zig te compareeren de naaste Vrienden van de Kinderen, van wegen den Overleedenen, ende die zy hoopen, en meenen de nutste ende de bequaamste te zyn tot Administratie der Goederen van der zelver Kinderen, ende met hun Luyden Communiceeren, ofte het oorbaar is voor de Kinderen Inventaris te begeeren van den Langst-leevende, ofte niet; indien het den Burgermeesteren met de Vrienden geen oorbaar dunkt van de Kinderen weegen, overmits zonderlinge prægnante reedenen wille, Inventaris van de Goederen van den Sterf-huyze gemaakt te worden, zullen, in zulken gevalle, daarinne Procedeeren, zoo als hun Luyden dat naar Conscientie profytelykste zal dunken te weezen voor de Weeskinderen daar gebleven zynde; ende zullen mogen Supersedeeren met den Inventaris te willen hebben ter tydt toe, dat den Burgermeesteren, ofte der Kinderen Voogden het goedt dunken zal anders gedaan te worden,

V.

,, Ende ingevalle de Langst-leevende niet en quaame, ende de Burgermeesters adverteerde van den gevalle Sterf-huyze, binnen den voorschreven

,, geordonneerden tydt, en zal hy niet verbeuren, ten
,, waare hy, binnen dien zelven tydt, om zulks te doen
,, vermaant waare door een Gerechts Bode, van den
,, Schout, Burgermeesters ofte iemand van de naaste
,, Vrienden van den Overleedene; ende ingevalle hy
,, binnen den zelven tydt by iemand van de geenen
,, voorsz. zulks te doen vermaant worde, ende 't zelve
,, te doen Geinsinueert worde, naa de Expiratie van
,, de drie Maanden, zal hy, in zulken gevalle, gehouden
,, zyn 't zelve te volkomen binnen drie Dagen naa de
,, Insinuatie, op pœne hier boven verklaart, ende
,, ingevalle het den Burgermeesteren, ofte Vrienden 't niet
,, oorbaar en dagte drie Maanden te vertoeven, zal
,, de Langst-leevende 't zelve volkomen, zoo geringe
,, hy daar toe vermaant zal worden, op Correctie
,, van den Heere, en der Steede.

VI.

,, Ingevalle de Burgermeesters met de naaste Vrien-
,, den van de Weeskinderen bevinden, den Weeskin-
,, deren 't oorbaarlykste te zyn, met de Langst-lee-
,, vende te Procedeeren tot Schiftinge ende Schey-
,, dinge van de agtergelatene Goederen, zal men het
,, zelve ordonneeren den Langst-leevende, hem voorts
,, beveelende te Procedeeren tot Scheydinge, daar
,, van hier naa breeder gezegt zal worden.

VII.

,, De Scheydinge ofte Schiftinge gedaan zynde, zul-
,, len de Langst-leevenden, ende de Vrienden, ofte
,, Voogden geordonneert van de Weeskinderen, Com-
,, pareeren voor de Burgermeesters, hun Luyden ver-
,, too-

„ toonende den Inventaris van de Goederen den Sterf-
„ huyze toebehoorende, behoorlyk by Eede geverifieert,
„ ende by den Secretaris geteykent, ende zullen zy
„ Comparanten aan de Burgermeesters verklaringe doen
„ van de Schiftinge ende Scheydinge; ende in ge-
„ valle die zelve den Burgermeesteren behaagt, zal de
„ zelve pertinentelyker gestelt worden agter den In-
„ ventaris, welke Inventaris gelegt zal worden in
„ der Steede Weeskiste, om die den Weeskinderen ge-
„ daan te worden, als zy tot hunne Mondige dagen
„ gekomen zullen zyn, ten eynde de zelve dan mo-
„ gen zien den staat van hunne Goederen, zoo als
„ die was, ten Overlyden van hunnen Vader ofte Moe-
„ der, ende zal die zelve Scheydinge, ofte der Kin-
„ deren Bewys, mede gestelt worden in der Steede
„ Weesboek.

VIII.

„ Ende dit gedaan zynde, zal de Man ofte 't Wyf,
„ die de Langst-leevende is, aanvaarden die Mombaar-
„ schap ofte Voogdye van hunne Weeskinderen, mits
„ stellende cautie, daar de Burgermeesters, en de
„ Vrienden mede te vreede zyn zullen, voor der
„ Weeskinderen Goeden, ende Administratie van dien,
„ welverstaande, als 't Wyf eenen anderen Man neemt,
„ dat dan de Mombaarschap te niet zal zyn.

IX.

„ Ingevalle de Curateur, ofte Mombaar, geen cautie
„ begeert te stellen voor der Kinderen Goedt, zullen,
„ in zulk een gevalle, de zelve Goederen bewaart wor-
„ den in der Steede Weeskist, ende de Curateur vol-

„ staan

„ ſtaan mogen, mits ſtellende cautie voor zyne Ad-
„ miniſtratie, ofte Onderhoud van de Kinderen, indien
„ hy eenig Onderhoud belooſt heeft.

X.

„ Item; zullen de Langſt-leevende gehouden wee-
„ zen, geduurende de voorſz. Voogdye, alle Jaaren
„ Reckeninge, ende Reliqua te doen van der Wees-
„ kinderen Goedt, daar toe citeerende in præſentie
„ van de Burgermeeſters, ofte Weesmeeſters, ende
„ twee van de naaſte Vrienden der Weeskinderen van
„ wegens den Overleedenen, ende zal het ſlot van
„ Reekeninge alle Jaaren geſtelt worden in het Steede
„ Weesboek, agter aan der Weeskinderen Bewys,
„ ende deze Reekeningen zullen de Mombaars voor-
„ ſchreve tot allen tyde doen, als het zelve te doen
„ by de Burgermeeſters geboden zal worden.

X I.

„ Item; als Vader ende Moeder beyde geſtorven
„ zyn, ofte als 't Wyf wederom Verhuwelykt, zoo
„ zullen, tot Voogdye van de zelve Kinderen, Gecom-
„ mitteert worden, een ofte twee van de naaſte ofte
„ bequaamſte Vrienden van de zelve Weeskinderen,
„ die gehouden zullen zyn, des by de Burgermeeſters
„ vermaant zynde, de voorſz. Voogdye te aanvaar-
„ den, onder behoorlyke cautie, als vooren; ofte,
„ by gebreeke van bequaame Vrienden en Maagen,
„ zullen daar toe Gecommitteert worden een ofte twee
„ andere bequaame Perzoonen, die ter cautie van
„ hunnen arbeyd geloont zullen worden, tot taxatie
„ van de Burgermeeſters.

XII.

XII.

,, Als iemant by de Burgermeesters Gecommitteert
,, wordt tot de Voogdye, ofte Mombaarschap van de
,, Weeskinderen, en zal hy dat niet mogen refuseeren,
,, op Correctie van de Heeren, en de Steede.

XIII.

,, De Mombaars en de Voogden, die eenige Wees-
,, kinderen in hunnen kost begeeren te houden, ende het
,, den Burgermeesteren dunkt de zelven daar toe bequaam
,, te zyn, zullen daar af betaalt worden, tot taxatie
,, van de Burgermeesteren, ofte 't Gerechte, ende men
,, zal reguard nemen op de qualiteyt van de Kinderen,
,, ende op de qualiteyt van den genen, die hen onder-
,, houden zal.

XIV.

,, Item; de Mombaars en de Voogden van de Wees-
,, kinderen en zullen der zelver Kinderen Immobile
,, Goederen, ofte ook hunne Rente-Brieven niet mogen
,, verkoopen, dan by expres Consent van de Burger-
,, meesteren; maar zullen de voorsz. Voogden wel mo-
,, gen verkoopen tot hun goeddunken alle der Kin-
,, deren Haaffelyke Goederen, ende de Penningen
,, daar af komende imploijeeren tot der Kinderen pro-
,, fyt; ende, ingevalle den Weeskinderen eenige Rente-
,, Brieven afgelost worden, zullen dezelve opgeleyde
,, Penningen wederom by Advis van de Burgermeesteren
,, tot profyt van de Kinderen beleyt worden, zoo ge-
,, ringe den Curateur dat doenlyk zyn kan.

X V.

„ Item; alle Curateuren ofte Voogden van Wees-
„ kinderen zullen der zelver Kinderen alle hunne
„ Goederen, oorbaarlyk, deugdelyk, ende wel re-
„ geeren, tot der Kinderen nutſchap ende profyt, ende
„ der Kinderen Schulden ende Renten inmaanen, ende
„ met Recht aanleggen, binnen de eerſte Jaaren, naa
„ dat die verſchenen zullen zyn, ende dat Recht voort
„ met alle diligentie vervolgen, tot den uyteynde
„ toe; welverſtaande dat geen Curateur eenig Proces
„ voor den Hove van *Holland*, *Mechelen*, ofte elders
„ in cas d'Appel, zal ſuſtineeren, dan by expres Con-
„ ſent van de Burgermeeſteren, ende, of de Curateur
„ dat niet en dede, ende 't Weeskint daar by beſcha-
„ digt worde, zal de Curateur, ofte Voogden dat op-
„ regten ende beteren.

X V I.

„ Als der Weeskinderen Goedt van iemant aange-
„ ſproken wordt, om eenige Schulden ofte zaaken
„ den Kinderen aangaande, ende de Mombaars ofte
„ Voogden dat met Recht niet en verantwoorden,
„ ofte de Schult niet en betaalden, zoo verre de Kin-
„ deren Goeds genoeg hadden, zoo zullen de Voog-
„ den der Kinderen afgewonnen Goedt oprechten, ofte
„ anders hunne Schaden en de Intreſten betaalen.

X V I I.

„ Item; de Mombaars en zullen der Kinderen Goedt
„ aan niemant leenen, nogte laaten gebruyken, dan
„ om Jaarlykze en behoorlyke winſte, verzekert op
„ goede

„ goede Hypotheecq voor den Wethouderen van de
„ Plaatze, daar 't zelve Goedt gelegen is, op pœne
„ de Interesten daar aan te verhaalen.

XVIII.

„ Zoo wie eenige Jongens, ofte Maagden onder
„ Voogdye staande heeft, tot een Huwelyk, tegen,
„ ofte aanraden, daar by de zelve Jongens ofte Maag-
„ den merkelyk beschadigt waaren, zonder Consent
„ van hunne Voogden ofte naaste Vrienden, zal daar
„ af gecorrigeert worden by Schepenen, naar exigentie
„ van zaaken.

XIX.

„ Ende of de Mombaars ofte Voogden aflyvig wor-
„ den, al eer de Kinderen gekomen waaren tot hunne
„ Mondige dagen, zal men in zulk een gevalle den
„ Kinderen andere Mombaars stellen, ende zullen de
„ Erfgenamen van den Overledenen Curateur gehouden
„ weezen, ten langsten binnen drie Maanden, naa zyn
„ Overlyden te Compareeren voor de Burgermeesters,
„ hunlieden 'tzelve insinueeren, ende overbrengen van
„ der Weeskinderen Goedt Reekeninge, van wegen
„ den Overleedenen, op Correctie van Schepenen.

XX.

„ Ende als de Kinderen Mondig zyn, zoo zullen
„ de Mombaars, by Advis van de Burgermeesters den
„ Kinderen overleveren alle hunne Goederen, Erven,
„ Renten, Geldt, ende Schulden, die zy van der
„ Kinderen wegen hebben binnen den tydt van hun
„ Mombaarschap, des by den Kinderen vermaant zyn-
„ de, ende hun bewyzinge daar van doen voor Bur-

 „ ger-

,, germeesters ende naaste Vrienden, (is 't nood,) op
,, dat zy weeten mogen wat zy hebben, ende waar
,, hunne Goederen gelegen zyn, ende hun ook gele-
,, vert worden alle de Goederen hunlieden toebehoo-
,, rende, berustende in der Steede Weeskist, mitsga-
,, ders den Inventaris daarinne berustende van hunne
,, Goederen, zulks die waaren ten tyde het Overlyden
,, van den Vader ofte Moeder, ten eynde de zelve Kin-
,, deren daar uyt mogen merken, of hunne Goederen
,, wel, dan qualyk geadministreert zyn geweest.

Van Boelscheydinge ende Successie.

Artikel I.

,, Niemant en zal Boedelhouder ofte Boedelhouster
,, gerekent worden, dan Man ende Wyf.

I I.

,, Zoo wanneer twee ofte meer Perzoonen, weezende
,, uyt den Voogdye, ongehuwelykt met malkanderen
,, gezeten hebben gemeens Boedels, ende iemant van
,, hunlieden aflyvig worde, zoo zal de Langst-lee-
,, vende gehouden worden voor Boedelhouder, ofte
,, Boedelhouster.

I I I.

,, Een Boedelhouder, of Boedelhouster van de Goe-
,, deren, daar Weeskinderen in bestorven zyn, en zal
,, zig des Boedels Goedt niet onderwinden, ten zy
,, hy zig reguleere naarvolgende de voorgaande Ordon-
,, nantie van de Weeskinderen.

IV.

I V.

„ Item ; drie Maanden naa het Overlyden van den
„ gestorven Perzoon , zoo mag een iegelyk van de
„ Erfgenamen , die zig Recht vermeten in den zelve
„ Boedel , den Boedelhouder ofte Boedelhouster doen
„ Citeeren , indien hy met vriendschappe tot de
„ Scheydinge niet en kan geraken , omme met hem
„ te Procedeeren tot Schiftinge ende Scheydinge van
„ alle de Goederen den Sterf-huyze toebehoorende,
„ ende indien hy andermaal ende derdemaal Geciteert
„ zynde niet en Compareert, zal hy versteeken worden
„ van alle defensie, die hy hadde mogen doen , ende
„ de vierdemaal gedaagt worden, met inthimatie, om
„ te Compareeren, en zig te zien Condemneeren , in
„ al zulken verzoek van Rekeninge, Schiftinge, ende
„ Scheydinge , als de Erfgenaamen verzoeken zullen,
„ ten welken dage zy by Schepenen Gecondemneert
„ zullen worden Rekeninge ende Bewys te doen naar
„ behooren , welke Sententie ter Executie geleyt zal
„ worden , by Gyzelinge , ofte Apprehensie van den
„ Gecondemneerde , ofte anders , zoo Schepenen ordi-
„ neeren zullen te geschieden.

V.

„ Indien iemant, het zy van de Crediteuren ofte Erf-
„ genaamen , bedugt waare , dat middelertydt van de
„ drie Maanden , ofte ook al eer hy zoude bekomen
„ inninge van zyn Recht, ofte agter wezen, de Goe-
„ deren van den Sterf-huyze zoude werden vervreemt,
„ zal hy in zulk een gevalle de Goederen van den Sterf-
„ huyze mogen doen stellen by den Schout , ter præ-

„ ſentie van twee Schepenen in Arreſte, ende den Boe-
„ delhouder, ofte zyn Parthye, tot eenen bequamen
„ Rechtdage, doen inſinueeren met inthimatie, ende
„ den Gedaagde, ter eerſter Citatie deffailleerende, zal
„ de Arreſtant mogen verzoeken, dat boven 't Arreſt
„ die Goederen van den Sterf-huyze Geinventarizeert,
„ ende in bewaarder-hand genomen zullen worden,
„ tot verzeekertheyt van zyn agter weezen enz. ende
„ de Schepenen, 't verzoek van den Bezetter gehoort
„ hebbende, zullen daar in ordonneeren, zulks zy be-
„ vinden zullen te behooren; dog ingevalle de Ge-
„ daagde compareert, zal hy tegens den Aanlegger ge-
„ hoort worden, zoo naar Exigentie van de zaaken
„ bevonden zal worden te behooren.

V I.

„ Item; zoo verre de Boedelhouder, of Boedelhou-
„ ſter van den Overleedenen begeert te Procederen,
„ tot Schiftinge ende Scheydinge van de Goederen,
„ ende daar toe met vriendſchap niet en kan geraken,
„ dat, in zulk een gevalle, hy voor 't Recht zal doen Ci-
„ teeren den genen, daar tegens hy die voorſz. Schif-
„ tinge begeert, ende, indien hy andermaal ende der-
„ demaal Geciteert zynde, niet en Compareert, zal
„ hy verſteken zyn van zyn defenſie, die hy daar te-
„ gens hadde mogen doen, ende zal ten vierdemaal
„ Geciteert worden, met inthimatie, omme te komen
„ hooren Sententieeren, dat de Schout ende Sche-
„ penen uyt zynen naam zullen Procedeeren met den
„ Boedelhouder tot Schiftinge van dien, ende zal, ten
„ dage dienende, 't zelve zulks by Schepenen gewe-
„ zen worden, ende daar naa zullen de Schout ende

„ twee Schepenen met den Boedelhouder ofte Boedelhouſter Procedeeren tot Schiftinge ende Scheydinge, zoo als dezelve zullen bevinden te behooren.

V I I

„ Ende waar 't zaake, dat de Erfgenaamen Gedaagde ten beteykende Rechtdage Compareerden, ende Conſenteerden in de voorſz. Schiftinge, zal den Aanlegger ofte Boedelhouder by den Gerechte geordonneert worden een zekeren dag, omme ten zelven dage den Inventaris ofte Boedelcedulle klaar te maaken, ende zynen tegenparthye die over te leveren, omme die te debatteeren, in 't geheel ende ten deele, ofte daarinne te conſenteren, ende voorts te Procedeeren naar behooren.

V I I I.

„ De Boedelhouder zal in den Inventaris ſtellen alle de Goederen, die de Overleeden in 't laatſte van zyn leven bezat, ende hadde, 't zy dat die Goederen zyn in het Sterf-huys, ofte daar buyten, ende dien zelven Inventaris ofte Boedelcedulle by Eede confirmeeren, welken Eedt pertinentelyk by den Secretaris agter aan de Boedelcedulle zal worden geteykent; ende ingevalle namaals de Erfgenaamen wiſten eenig Goedt te vinden, dat den Sterf huyze ten voorſz. dage toebehoort hadde, ende in den zelven Inventaris niet geſtelt en waare, zal het zelve Goedt alleen volgen den Erfgenaamen voorſz., ten waare de Boedelhouder ofte Boedelhouſter merkelyke redenen allegeerden, dat zy 't zelve, ten dage van de overleveringe van de Boedelcedulle, niet geweeten

„ ten hadden, ende 't zelve by Fede andermaal præ-
„ ſenteerden te verklaren, in al zulk een gevalle zullen
„ Schepenen daarinne ordonneeren naar behooren.

IX.

„ Ende, als de Boedelcedulle geklaart is, 't zy by
„ wyzinge van Schepenen, ofte toelatinge van Par-
„ thyen, zoo zullen de Boedelhouder ende de Erfge-
„ naamen met elkanderen voort Procedeeren, ten be-
„ quaamen dage, die hun by 't Gerechte geordonneert
„ zal worden, tot Schiftinge ende Scheydinge van de
„ voorſz. Goederen, het zy Meubile ofte Inmeubile,
„ hoe die genoemt mogen zyn, ende waar dezelve
„ gelegen mogten weezen.

X.

„ Ingevalle de Boedelhouder ende de Erfgenaamen
„ eendragtelyk niet en koſten accordeeren in de Schif-
„ tinge, uyt zaake, dat iemant van hun defailleerde,
„ ofte ſuſtineerde niet te willen Scheyden ofte Deylen;
„ maar in alle perceelen van de Goederen wilde be-
„ houden zyne portie, ofte gedeelte, zal, in zulk een
„ gevalle, de Goedwillige den Onwilligen eens doen
„ Citeeren met inthimatie, ende ingevalle hy ter eer-
„ ſter Citatie niet en Compareert, zoo zullen Sche-
„ penen by Sententie verklaaren, dat de Schout met
„ twee Schepenen met den Goedwilligen zullen Pro-
„ cedeeren tot de voorſz. Schiftinge, het zy by Lo-
„ tinge, Raaminge, ofte Verhuuringe van de Goede-
„ ren, ofte anders, zulks als zy bevinden zullen naar
„ Exigentie van den Boedel te behooren.

X I.

„ Item ; ingevalle de Gedaagde Compareert, Allegeerende, als vooren gezegt is, dat hy zyne gedeelte in alle de Goederen van den Sterf-huyze begeert te hebben, ende dat hy daaromme van geender meeninge is te Procedeeren tot de Schiftinge, ende geen andere reedenen proponeert, zal hy verklaart worden ongefondeert te zyn, ende gecondemneert worden, ten zeekeren dage, die hem by Schepenen geordonneert zal worden te Procedeeren, tot volbrenginge van de voorſz. Schiftinge, mitsgaders in de Koſten ende Intereſte ter cauſe van den Incident gevallen.

X I I.

„ Ingevalle de Gedaagde eenige andere reedenen heeft, en Allegeert, waarom hy niet en behoort te Procedeeren tot Schiftinge voorſz., zal daar tegens gehoort worden zyn Parthye, ende de Schepenen, Parthye gehoort hebbende, zullen Ordineeren naar behooren.

X I I I.

„ Ende indien de Gedaagde niet en Compareert, ten dage hem by Schepenen (alzo voorſz. is) geordonneert, zoo zullen de Schout ende twee Schepenen Procedeeren tot der zelver Schiftinge ofte Scheydinge ; ende zoo wat Schiftinge ofte Scheydinge de Schout en Schepenen, in manieren verhaalt, gedaan zullen hebben, dat zal van waarde gehouden worden, ende zullen de koſten van de Schiftinge gedragen worden by den gemeenen Boedel, ten waare Schepenen om merkelyke reedenen wille anders ordonneerden.

XIV.

,, Ingevalle zig iemant Recht vermeet in eenen Boe-
,, del, ende de Boedelhouder, ofte Erfgenaamen hem
,, niet en wilden ontfangen, zal hy zig daar in doen ley-
,, den by den Schout, welke dat doen zal, zeggende
,, ter præſentie van twee Schepenen U, dien ſtelle ik
,, als Erfgenaam Uws Boedels, ik neme Oirkond aan
,, Schepenen; hier van zal de Bode Parthye advers
,, Inſinueeren, ende in gevalle hy hem dan nog niet
,, ontfangen wil, zoo zullen Parthyen elk in leggen
,, eenen *Karoli* Gulden *, ende tegens elkander Pro-
,, cedeeren naar Rechten, ende zoo wie in't ongelyke
,, bevonden wordt, hy zal verbeuren zynen ingeleyden
,, *Karoli* Gulden.

XV.

,, Item; zoo wanneer iemant iet aanbeſtorven is
,, in eenigen Boedel, die zal gehouden weezen zyn
,, Actie te Inſtitueeren binnen een half Jaar naa het
,, Overlyden; ende indien hy binnen dien tydt niet
,, en quame, zoo zal de Boedelhouder mogen vol-
,, ſtaan, mits leverende Inventaris van de Goederen,
,, zoo als dezelve waaren ten tyde, als die Schiftinge
,, verzogt wordt; insgelyks zoo mag de Boedelhou-
,, der, ten eynde het half Jaar, Schiftinge ende Schey-
,, dinge verzoeken; ende zal hy volſtaan, mits leverende
,, Inventaris van de Goederen, zoo als die weezen
,, zullen ten tyde, als hy die Schiftinge ende Scheydinge
,, verzoekt te doen, behoudende altoos den Weeskin-
,, deren ende den Uytlandigen, ende aan alle Geprivili-
,, geerde Perzoonen hun Recht.

XVI.

* Verhoogt tot vyf *Karoli* Gulden.

XVI.

„ Ende wat eene Weduwe, ofte Weduwenaar, ofte
„ een Boedelhouder, ofte Boedelhouſter, zittende on-
„ geſcheyden met hunne Kinderen ofte Erfgenaamen,
„ middelertydt wint ofte verlieſt, dat komt tot ſchade
„ ende ten profyte van den gemeenen Boedel; maar
„ wat eenen iegelyken aanbeſterft by Succeſſie ofte
„ maakinge, dat en zal niet werden gemeens Boedels,
„ maar alleenlyk volgen den genen, dien het zelve aan-
„ beſtorven is.

XVII.

„ Zoo wanneer iemant tot verzekertheyt van zyn
„ Goedt verzoekt eenige Kiſte, Kantoor, ofte iets an-
„ ders toebezegelt te worden, zal het zelve gedaan
„ worden by twee Schepenen, die elk daar van heb-
„ ben zullen twee Stuyvers, ende zal 't zelve Goedt
„ niet weder ontzegelt worden, dan by die zelve
„ Schepenen, die alle daar af hebben zullen eenen Stuy-
„ ver; ende zoo wie eenigen Boedel, ofte eenige Sloten,
„ Bezegelt als vooren, opbraake, ofte ontzegelde buy-
„ ten Conſent van Schepenen, zal hy boven den Intreſt
„ van Parthye verbeuren twintig *Karoli* Gulden *, tot
„ behoef van den Schout, en den Gerechte, elk de helft,
„ ende daar en boven Correctie van Schepenen, naar
„ gelegentheyt der zaaken.

XVIII.

„ Item; als twee ofte meerder Perzoonen in eenige
„ Goederen gelyk beſtorven zyn, zoo zal de oud-
„ ſte

* Verhoogt tot veertig Gulden, ten behoeve als boven.

,, ſte van de Erfgenaamen , (de Man altoos gepræ-
,, fereert boven de Vrouw ,) bewaarder weezen van
,, de Brieven , ende zullen alle de andere Erfgenaa-
,, men Copie daar van mogen hebben , tot gemeene
,, koſten ; maar waar 't, dat iemant van hunlieden het
,, meerderdeel in de Goederen hadde , die zal bewaar-
,, der der Brieven weezen, behoudende aan alle de an-
,, dere Erfgenaamen Copie daar van als vooren.

XIX.

,, Ende als 'er veele Parthyen te zaamen Gerechtigt
,, zyn in een Huys, elk even veel , ofte de een meer-
,, der dan den ander, ende zy niet en konden te zaa-
,, men accordeeren, om het zelve Huys te verhuuren,
,, ofte te verkoopen , zoo en zal de meeſte den
,, minſten niet mogen dwingen tot Verkoopinge van
,, het zelve Huys; maar een iegelyk zal zyn gedeelte
,, mogen verkoopen, tot zyner goeddunken , welver-
,, ſtaande dat de gene, die het meerderdeel daar in heeft,
,, het zelve Huys zal mogen in huure gebruyken, mits
,, gevende den gene, die 't minſte deel daar in heeft, een
,, Jaarlykze Huure , onder cautie , tot Taxatie van
,, Schepenen; insgelyks zal in 't gebruyk van den Huyze
,, gepræfereert worden den gene, die daar eenig part in
,, heeft, voor alle de genen , die 'er geen part in heb-
,, ben , mits betaalende Jaarlyks de Huur-penningen,
,, indien hy met de genen, die 't meerderdeel daar in
,, hebben , niet en kan accordeeren , onder cautie , tot
,, discretie van Schepenen , als vooren.

XX.

,, Wanneer twee, ofte meer gelyken part hebben in
,, een Huys, ende een iegelyk van hunlieden , ofte
,, diver-

„ diverſche Perzoonen van hunlieden 't zelve Huys
„ begeeren te bewoonen , en te zaamen niet en kon-
„ nen accordeeren, zullen zy in zulk een gevalle, ter Or-
„ donnantie van Schepenen , die daar toe Gecommit-
„ teert zullen worden , te zaamen Looten, wie van
„ hunlieden dat bewoonen zal , en hoe lange , die de
„ Lootinge wint, dat bewoonen zal, ende hoe veel hy
„ 's Jaars voor de Huur betaalen zal.

X X I.

„ Zoo iemant van de genen , die in 't zelve Huys
„ beſtorven zyn , ofte Recht daarinne hebben , het
„ zelve Huys begeert te bewoonen , zoo zullen de
„ genen, die 't meerderdeel daar in hebben , zoo verre
„ zy Luyden te zaamen niet en konnen accordeeren,
„ 't zelve Huys mogen verhuuren, onder cautie; maar
„ niet langer dan twee Jaaren teffens.

X X I I.

„ Item ; of hier eenige Boedel verſtorve , dien nie-
„ mant aanveerden en wilde als Erfgenaam , ende die
„ Goederen van den Sterf-huyze , ten verzoeke van de
„ Schuldenaaren by den Schout in Arreſte geſtelt waa-
„ ren, zoo zal men ten verzoeke van den Bezetter de
„ zelve Goederen doen Inventariſeeren, ende de zelve
„ verkoopen tot profyt van de Crediteuren, behoudens
„ eenen iegelyk zyn Recht van Præferentie en Concu-
„ rentie , als vooren gezegt is.

X X I I I.

„ Item ; eene Weduwe die voor de Baare uytgaan
„ wil , zal gehouden weezen , voor de Baare uyt te
„ gaan met hare dagelykze Huyk ende Kleederen, tot

,, op 't Graf toe, leggende op 't Lyk van den Doode
,, de Sleutelen van den Sterf-huyze, zonder eenig an-
,, der Goedt uyt den Boedel te hebben, ofte eenig-
,, zins des Boedels Goedt zig daar naa te onderwinden;
,, ende mogt men daar naa bewyzen, dat zy eenig
,, ander Goedt uyt den Boedel gehad hadde, ofte
,, daar naa zig den Boedel onderwonden hadde, zoo
,, is zy Schuldig den Boedel te verantwoorden.

XXIV.

,, Als iemant binnen der Steede aflyvig wordt,
,, wiens Boedel Gerepudieert wordt, ofte daar veele,
,, ofte diversche Crediteuren zyn, zoo zal men, voor
,, alle Schulden, betaalen de Doodt Schulden van den
,, Overleedene.

XXV.

,, Ende waare het zaake, dat eenig Erfgenaam van den
,, Overleedene wilde Renuncieeren goedts ende quaats,
,, hem zelven by den Overleeden agter gelaaten, zal
,, hy 't zelve schuldig zyn te doen, drie Maanden naa
,, het Exequieeren van den Overleedenen, ofte is hy
,, buyten der Steede binnen 's Jaars, binnen drie Maan-
,, den naa de Insinuatie, dat hy binnen der Steede ge-
,, komen zal zyn; indien hy zulks niet en deede bin-
,, nen den voorsz. tydt, ofte dat hy milddelyk zig
,, eenigzints des Boedels Goederen onderwint in 't ver-
,, koopen van dien, ofte anderzints te handelen, zal hy
,, gehouden worden als Erfgenaam, ende voor zyn portie
,, des Boedels moeten verantwoorden, behoudens den
,, Uytlandigen, ende alle anderen Exempten, ende den
,, gepriviligeerde Perzoonen hun Recht, en zullen mid-
,, delertydt al evenwel die Goederen van den Sterf-huyze

,, by

„ by eenen Curateur Geadminiſtreert worden, ende „ zullen die Erfgenaamen, binnen den voorſz. tydt, ver- „ zoeken mogen Inventaris van de Goederen van den „ Sterf-huyze, om zig te Delibereeren op de voorſz. „ Difficulteyt, welke Inventaris hun gelevert zal „ worden binnen zulk eenen tydt, zoo als Schepenen „ dat naar Exigentie van de zaake goeddunken zal.

XXVI.

„ Item; als het Bedde geſcheurt is, ende daar gene „ Kinderen en zyn, zullen alle de Goederen, den Sterf- „ huyze toebehoorende, deylbaar zyn half ende half, „ naar de Rechten van *Zuyd-Holland*, volgens de oude „ gewoonte binnen deze Steede geûſeert, ende en zal „ Man ofte Wyf, Zoon ofte Dogter geen voordeel „ van eenige Kleederen ofte Kleynodien mogen genie- „ ten; maar alle de Kleederen ofte Kleynodien zullen „ deylbaar weezen, als andere Goederen, ten waare „ anders met Brieven ofte anderzints gecaveert waare, „ ende behoudens ook, dat de koſten van de Doodt „ Schulden betaalt zullen worden, van het gedeelte „ van den Overleeden.

XXVII.

„ Ende zoo daar een Bedde geſcheurt worde, ende „ daar gene Kinderen over bleven, zullen van gely- „ ken alle de Goederen van den Sterf-huyze, half ende „ half, deylbaar weezen, ende en zal de Langſt-lee- „ vende geen voordeel van eenige Kleederen mogen „ genieten, ten waare daar dispoſitie naar Rechten con- „ trarie was.

XXVIII.

,, Item; eenige Kinderen ſtervende, zonder Wette-
,, lyke Geboorte (in leevende Lyve blyvende) agter
,, te laaten, ende Vader ende Moeder van de geſtorve
,, Kinderen in leevende Lyve waaren, zoo zullen des
,, Kindts Goederen Erven ende Succedeeren op den Va-
,, der ende Moeder.

XXIX.

,, Ingevalle eenig Kindt ſtorve, zonder Wettelyke
,, Geboorte (als voorſz. is,) agter te laaten, ende
,, Vader en Moeder beyde aflyvig waaren, zal des
,, Kinds Goedt Erven op zyne Broeders, ende Zus-
,, ters, ofte op de gerechte Erven van des Overlee-
,, den zyde, naar de Rechten van *Zuyd-Holland*, in-
,, dien 'er geen Broeders ofte Zuſters en zyn.

XXX.

,, Indien iemant ſtorve, ende geen Egt Kindt, ofte
,, Kinderen, Zuſters nog Broeders, Vader nog Moe-
,, der agter liet, zullen des geſtorven Goederen Erven
,, en Succedeeren op zyn naaſte Vrienden van Vaders
,, ende Moeders zyde, naar de Rechten van *Zuyd-*
,, *Holland*, ende dit alzo verre ter contrarie niet ge-
,, maakt en waare naar Rechten.

XXXI.

,, Simpele Baſtaarden zullen meede Erven in hunne
,, Moeders Goederen.

XXXII.

XXXII.

„ Ende ſimpele Baſtaarden Overleeden zynde, ende
„ gene Kinderen agter laatende, zullen hunne Goede-
„ ren Erven op de Vrienden, ende Magen van hunne
„ Moeders, ende Vaders zyde, naar Inhouden der
„ Steede Privilegien, ten waare naar Rechten anders
„ gemaakt waare.

Onder ſtont geſchreven.

Alle 't gene voorſchreve is, is van der Steede Puye Afgelezen, op den 28 *January, Anno* 1557, *Stilo Communi, ter præſentie van den Schout* Jacob Veen Janſz., *ende Schepenen* Mr. Willem Janſz. *ende* Govert Franſz., *my præſent als Gemagtigt,*

Was Onderteekent

Jan de Hoeff.

Wy hebben niet konnen naa laaten de voorſz. *Keuren*, *Ordonnantien* en *Statuten*, of ſchoon wat uytgeſtrekt zynde, alhier te plaatzen; niet twyffelende, of de beſcheydene Lezers zullen daar uyt ligtelyk de goede Intentie van de Ed: Groot Achtb: Heeren, en Regeerders der Stadt *Schoonhoven* kunnen zien. Wy zouden nog verſcheyde *Keuren*, de voornoemde Stadt en Burgerye raakende, hier by kunnen voegen, als van *Huyshuur*, en *Ruyminge* van de *Huyzen*, van de *Reede* en *Erfſcheydinge*, en meer andere: doch ver-

mits dit laatst gemelde Stuk, in den Jaare 1644, niet alleen grotelyks is vermeerdert, en de meeste Articulen daar in genoegzaam zyn Geinsereert; maar ook daar en boven door hunne Ed: Groot Mogende is goedt gekeurt, Geapprobeert en Geratificeert, zoo hebben wy, om de kortheyt, zoo veel ons doenlyk is, te betragten, goedt gevonden de *Keuren*, ons voorkomende van minder belang te zyn, met stilzwygen voor by te gaan, en zullen de *Keuren* en *Ordonnantien* op het Stuk van de *Reede* en *Erfscheydinge*, volgens order der Jaaren, dan laaten volgen, terwyl wy het vierde en laatste *Contract* tusschen den Heere *Geleyn Zegers* Heer van *Bergambacht* enz., en de Heeren Burgermeesters en Regeerders der Stadt *Schoonhoven*, (het welk, op den 20 October 1558, door Koning *Philips*, als Grave van *Holland*, is Geconfirmeert,) als zyn betrekking hebbende met de voorgaande *Contracten* tusschen de voorn. Heeren, alhier een plaats zullen geven.

Acte *van* Confirmatie *door Koning* Philips *verleent*, *als Grave van* Holland, *wegens het* Contract *by den Heer van* Bergambacht, *en de Heeren van* Schoonhoven *gemaakt*, *welke* Acte *van* Confirmatie *luydt als volgt:*

„ P*hilip* by der Gratie Gods, Koning enz., doen „ te weeten: dat wy ontfangen hebben die oot„ moedige Supplicatie van onze lieve beminde de „ Burgermeesteren ende Regeerderen onzer Steede van „ *Schoonhoven*, zoo voor zig zelven, als over, en in „ den naame der gemeene Ingezeetenen, Burgers van

„ dien,

„ dien, inhoudende, alzo die Heerlykheyt van *'sHeer-*
„ *Aartsbergen*, gezeit *Bergambagt*, toekomende aan
„ Heer *Geleyn Zegers*, Ridder, Heer van *Wassenho-*
„ *ven*, ende Raad Ordinaris van onzen Raade in *Hol-*
„ *land*, zeer naa by de voorsz. Steede, ende Juris-
„ dictie van dien, gelegen is, zy Supplianten, uyt zaake,
„ dat eenige hunluyder Binnen-Poorters zig dikwils
„ vervorderen te gaan Drinken binnen de voorsz. Heer-
„ lykheyt, verlatende de voorsz. Steede; te meer, dat
„ over zeekere Jaaren buyten de Vrouwe Poort der
„ zelve Steede, ende binnen de Limiten der zelve
„ Heerlykheyt van *s'Heer-Aartsbergen*, overmits den
„ grooten Opslag van Turf aldaar gekomen, veele
„ Huyzen ende Herbergen Gebouwt en Getimmert
„ geweest zyn, en nog dagelyks Gebouwt ende Ge-
„ timmert worden, tot groote Intrest ende agterdeel
„ van de voorsz. Steede, zeekere Processen ende Ge-
„ schillen gehad hebben jegens den voorsz Heere van
„ *Wassenhoven*, als Heere van *s'Heer-Aartsbergen*
„ voorsz van welke hunne Geschillen ende Processen
„ zy Luyden met den zelven Heere, omme goede een-
„ dragtigheyt ende nabuurschap onderlinge te voeden,
„ ende te onderhouden, onder zeekere Conditien,
„ Modificatien, ende Restrictien, in 't vriendelyke
„ verdragen ende geaccordeert zyn, ende daar van
„ met elkanderen Getransigeert hebben; agtervolgende
„ den Teneur van den Accoorde ende Transactie hier
„ naa van woorde tot woorde volgende: Geconcipi-
„ eerde Middelen van Concordie tusschen den Heere
„ van *'sHeer-Aartsbergen*, ende die Steede van *Schoon-*
„ *hoven:* Die Heere van *'sHeer Aartsbergen*, ofte
„ *Bergambagt*, zal voor zoo veel in hem is, voor

 „ zig

,, zig ende zyne nakomelingen, ofte Actie van hem
,, hebbende, onder de navolgende Moderatien ende
,, Restrictien, om zonderlinge Consideratie hem daar
,, toe moverende, Consenteren, dat die Regeerders der
,, Steede van *Schoonhoven* die Steen-Straate ofte Kerk-
,, weg, binnen den zelve zynen Ambachte gelegen,
,, beginnende uyt den Oosten van die *Schey-sloot tus-*
,, *schen Bergambagt*, ende die voorsz. Steede, strek-
,, kende Westwaards tot de houte Brugge van *Kraai-*
,, *jesteyn* toe in cluys, *zullen mogen Schouwen tot*
,, *des Gemeene Lands oirbaar*, *zulks hun Luyden dat*
,, *goedt dunken zal*, en die Boeten, die uyt zaake van
,, dien verbeurt zullen mogen werden, heffen ende
,, beuren zullen, zonder dat die Heere van *Berg-*
,, *ambagt*, ofte zyne nakomelingen zig dies eenig-
,, zins onderwinden zal.

Schey-sloot.

Schouwe tot *Kraaijesteyn* toe.

,, Dat men ook de Bewoonders van de Huyzen,
,, nu ter tydt aan wederzyden van de voorsz. Steene
,, Straat binnen de voorsz. Limiten Getimmert, ende
,, nog hier namaals Getimmert zullende mogen werden,
,, civile zaaken in Personeele Actien, uyt zaake van
,, eenige Contracten, ofte ook andere Obligatien gene
,, Dilicten ofte Mesuren aangaande, *voor de Wethou-*
,, *ders der zelve Steede zal mogen doen Dagvaar-*
,, *den*, *ende dies aangaande aldaar Justitiabel zyn*
,, *zullen*, *ofte die Binnen-Poorters* van dien waaren,
,, welverstaande nogtans, dat, of 't hier namaals gebeur-
,, de, dat, of die Heere van *'sHeer-Aartsbergen* of *Berg-*
,, *ambagt*, zyne Erven ofte nakomelingen, ofte Actie
,, van hem hebbende, binnen de voorsz. Limiten van
,, de Steene Straat, ofte Kerkweg, geraakte voor zig
,, zelven eenige Hofsteeden ofte Wooningen te laaten

Schoonhoven te Recht te staan.

,, Bou-

„ Bouwen ofte Timmeren, zy hun Luyden, nog hun „ Luyder Familie Hofstede ende Boden, in geenderhande zaaken onderworpen ofte subject; maar daar „ van in alles, ende van hun Luyden Jurisdictie Vry „ ende Exempt blyven zullen, ten Eeuwigen Dage, „ ten waare dat men binnen den zelven Huyze ofte „ Wooninge Wyn ofte Bier Tapte, in welken ge- „ valle men daar af Accyns der voorsz. Steede betaa- „ len zal, als die Binne-Poorters der voorsz. Steede „ betaalen; ook mede, dat men omme gelyke civile „ zaaken, in personeele Actien, uyt zaake als vooren, „ ende gene andere, binnen de voorsz Limiten van „ der Steede wege, zal mogen Procedeeren voor de „ Wethouders aldaar, tot Executien van hunne Von- „ nissen, al zulke zaaken aangaande, dirigerende de- „ zelve eerst aan de Meubile-ofte Roerende Goederen, „ en, by gebreeke van dien, aan de Huyzen aldaar Ge- „ timmert, ofte die namaals binnen de voorsz. Limi- „ ten Getimmert zullen werden, ende de Erven tot „ de zelve Huyzen, ende de Inwoonders van dien „ behoorende, ende daar annex wezende; ende geen „ Goedt meer bevindende binnen de voorsz. Limi- „ ten, zal de Bailliuw van *'sHeer-Aartsbergen* ge- „ houden zyn den Gecondemneerde by den hals te „ vatten, ende te Apprehendeeren, ten eynde die „ Executie van den Vonnisse ofte Sententie, tegens „ zulk eenen, by de Wethouderen van *Schoonhoven* „ gegeven, niet en blyve Illusoir. Ende indien de voosz. „ Bailliuw van *'sHeer-Aartsbergen* ofte *Bergambagt* „ voorschreve, hier toe verzogt zynde, dat weygerde „ te doen, ende daar van genoegzaam bleeke, zoo „ Authoriseert die Heere van *'sHeer-Aartsbergen* voor-

„ schreve den Schout van *Schoonhoven*, omme van
„ zynent wege zulks te doen, houdende aan zig
„ die Correctie van den Bailliuw, die zulks gewey-
„ gert zal hebben, zonder aan de vordere Onroe-
„ rende Goederen, binnen de voorsz. Ambachte gele-
„ gen, van de Inwoonders der voorsz. Steene Straat
„ te mogen komen; zonder nogtans dat die Burger-
„ meesters, Schepenen ofte Regeerders van *Schoon-*
„ *hoven* voorsz, die nu zyn, ofte namaals wezen zul-
„ len, van der Steede weege, zig eenigzins zullen mo-
„ gen onderwinden eenige kennisse, berigt ofte Ju-
„ dicature te nemen, in 't kleyn ofte in 't groot, directe-
„ lyk nog indirectelyk, onder wat coleur ofte schyn-
„ zel 't zelve zoude mogen gebeuren; nog in 't hoo-
„ ge, nog in 't laage van eenige Delicten ofte Mesu-
„ ren, hoedanig dezelve zullen mogen wezen, die
„ binnen de voorsz Limiten geperpetreert zullen mo-
„ gen wezen; neen, maar den Heere van *'sHeer-*
„ *Aartsbergen* ofte *Bergambagt* voorsz. in der tydt
„ zynde, ofte zyn Officier, met ter Correctie van
„ dien laaten gewerden, zoo hy bevinden zal te be-
„ hooren, als de zelve by dezen aan hem gereserveert
„ hebben. Zullen voorts de voorsz. Regeerders van
„ *Schoonhoven* gehengen, voor zoo veel in hun is,
„ dat men, binnen de voorsz. Limiten van de Bewoon-
„ ders van de Steene Straat ofte Kerkweg, Opbeu-
„ ren, Heffen en Ontfangen zal van Wyn, ende Bier,
„ van alles, dat daar by de voorsz. Inwoonders Inge-
„ leyd ofte gedronken zal worden, 't zy ten Tappe,
„ ofte anders, *mitsgaders alle andere Lasten, als hunne*
„ *Binne Poorters, dragen ende betaalen*, ende mits-
„ dien van gelyke Lasten, die op den Dorpe van *Berg-*

„ *am-*

,, *ambagt*, en de Ingezeetenen van dien, nu ter tydt
,, gestelt zyn, ofte hier namaals gestelt zullen mogen
,, worden, Vry en Exempt blyven zullen, als andere
,, Binne-Poorters der voorsz. Steede, mits dat de voor-
,, schreve Regeerders van *Schoonhoven*, van der Steede
,, wege, den Heere van *'sHeer-Aartsbergen*, ofte
,, *Bergambagt* voorsz., ofte zynen nakomelingen, ofte
,, zaake van hem hebbende, Jaarlyks, des vermaant
,, zynde, zullen Respondeeren van zyn Ordinaris Ac-
,, cyns van Wyn ende Bier ten Tappe gesleten, als zy
,, doen van de Bewoonders van den Hoogen Dyk,
,, ofte beneden Dyk, volgens de Contracte ofte Over-
,, dragte, tusschen de voorsz. Steede en den Heere
,, eertyds gemaakt. Men zal ook gehengen, dat de Be-
,, woonders van den Hoogen Dyk, van de Kooren Moo-
,, len af Westwaarts, tegen over de Houte Brugge van
,, *Kraaijesteyn* toe in cluys, ook omme *Civile Zaa-*
,, *ken, in Personele Actien, uyt zaake van eenige*
,, *Contracten, ofte ook andere Obligatien, gene De-*
,, *licten ofte Mesuren aangaande, zullen Justitiabel*
,, *wezen voor den Gerechte van* Schoonhoven, *ende*
,, *alle Lasten dragen, zoo als van de Bewoonders der*
,, *Steene Straate, hier vooren in 't lange verklaart is*;
,, ende anders niet. Ende zullen die van *Schoonhoven*
,, voor hun Luyden Schulden, en gene andere zaake,
,, die zy aan vreemde Schippers, ofte andere Perzoo-
,, nen (gene Ingezeetenen van *Bergambagt* zynde) ten
,, agteren zyn zullen, binnen de voorsz. Limiten Fre-
,, quenteerende, ofte dezelve daar bevindende, by den
,, Bailliuw, ofte Bode van *'sHeer-Aartsbergen*, ende
,, in zyn absentie, of anders, die daar toe van den Heere
,, van *Bergambagts* wege voorsz. Geauthoriseert zyn,

,, van

„ van deszelfs Heers wege, mogen doen Arresteeren,
„ omme te Compareeren voor den Gerechte van *Schoon-*
„ *hoven*, mits betalende, voor 't doen van den voorsz.
„ Arreste, eenen halven Stuyver, ende zal de zelve Ge-
„ arresteerde gehouden zyn cautie te stellen om te Rechte
„ te komen, tot den eersten Gepriviligeerden Recht-
„ dage, ofte zal hy Recht begeeren op de Roede,
„ volgens de kostume ofte gewoonte der voorsz. Stee-
„ de; ende by faute van 't gene voorsz. is, zal men
„ zyns Perzoons zeeker zyn, ten zynen koste; ende, in
„ gevalle van Violatie van den Arreste, tegens den zel-
„ ven Violateur van den Arreste voorsz. Procedeeren
„ voor de Wet van *Schoonhoven*, by vier klagten, naar
„ die Keuren van *Schoonhoven*; en zal dan de De-
„ failliant Gecondemneert worden, als naar Rechten
„ behoort, ende in die Boeten daar toe staande, of
„ al zulke Boeten, als by den Heere van *Bergambagt*,
„ en den Gerechte van *Schoonhoven* daar toe geordon-
„ neert zullen worden, half ten profyte van den voor-
„ schreven Heere van *'s Heer-Aartsbergen*, ende half
„ ten profyte van de Heeren, en de Steede voorsz.

„ Item; zal ook die Heere van *'s Heer-Aartsbergen*
„ voorsz. Jaarlyks, ter Nominatie ofte Præsentatie van
„ de Regeerders van *Schoonhoven* voorsz. een van hunne
„ Binne-Poorters, dien zy daar toe nut ende bequaam
„ kennen zullen, aannemen ende admitteeren te wezen
„ een van zyne zeven gezworens van zynen Ambachte
„ voorsz. behoudelyk, dat de zelve hunluyder Poor-
„ ter den behoorlyken Eedt (van zig zelve in 't zelve
„ Officie, Eerlyk, ende Getrouwelyk te quyten)
„ doen zal in handen van zynen Schout aldaar, te vree-
„ den wezende altoos, dat de zelve mede den Eedt zal

„ mogen

,, mogen doen, in handen van de Burgermeesters van
,, *Schoonhoven*; des is wel versproken in de Voorwaar-
,, de, dat onder dekzel van dit Verdrag ofte Accoort,
,, de Burgermeesters, Schepens en Regeerders der
,, voorsz. Steede, die nu zyn, ofte namaals wezen
,, zullen, tot genen tyde directelyk, nog indirecte-
,, lyk, onder wat schynzel, ofte coleur dat zoude mo-
,, gen gebeuren, zig zullen mogen vervorderen den
,, Heere van *'sHeer-Aartsbergen*, zynen Erven, ofte
,, Nakomelingen, ofte zaake van hem hebbende, eenig
,, hinder ofte belet te doen, binnen de voorsz. Limi-
,, ten van de voorsz. Steen-Straat, ofte van den hoo-
,, gen Dyk, nog ook daar buyten; in alle andere zyne
,, Gerechtigheden, Nutschappen, opkomende Profy-
,, ten ende Vervallen, als naar Koop-Thienden ende
,, andere, hoedanig die wezen mogen, hem van de
,, Huyzen ende Landen binnen de voorsz. Limiten ge-
,, legen, ende daar buyten, toekomende; Neen, maar
,, daar mede Vryelyk laten gewerden, de zelve Op-
,, beurende en Ontfangende, als met zyn eygen proper
,, Goedt, gelyk hy tot nog toe heeft gedaan: ook
,, mede zal de voorsz. Heere van *'sHeer-Aartsbergen*
,, gehengen, dat men van alle Wyn ofte Bier, dat West-
,, waarts van de reede van de Brugge van *Kraaijesteyn*,
,, langs den hoogen Dyk, tot *Joris* in de Steenplaats
,, toe in cluys, Gedronken, Ingeleyt, ofte ten Tappe
,, gesleten zal worden, *Accyns betaalen zal, ten be-*
,, *hoeve van de Steede voorsz. als die Binnen-Poor-*
,, *ters aldaar betaalen:* welverstaande, dat zoo verre
,, hier namaals, binnen den Huyze van *Joris* in de
,, Steenplaatze, Wyn of Bier getapt werde (ende an-
,, ders niet) daar van Accyns betaalt zal worden, tot

Mm ,, be-

„ behoefte van de Steede voorsz. als vooren, behou-
„ dens den Heere van *'sHeer-Aartsbergen* zyn Accyns
„ van Wyn en Bier, dat aldaar ten Tappe gesleten zal
„ worden; nogte dat men binnen vyftig Roeden be-
„ neden den Huyze van den voorsz. *Joris* in de Steen-
„ plaats, langs den hoogen Dyk, geen Wyn of Bier
„ en zal mogen Tappen, Slyten ofte Verkoopen, zon-
„ der Accyns te betaalen, ten profyte van de Steede
„ als vooren, onverminderт altyd den Accyns van den
„ Heere van *'sHeer-Aartsbergen* van Wyn ende Bier,
„ dat binnen de zelve Limiten ten Tappe gesleten zal
„ worden, ende dat ook niemant binnen de voorsz.
„ Limiten eenig Wyn ofte Bier in zal mogen leggen,
„ dan by Consent van den Accyns-meester binnen der
Boeten. „ Steede van *Schoonhoven*, ende dat op de Boeten en
„ Breuken van twintig *Karoli* Gulden, meer ofte min,
„ zoo die Heere van *Wassenhoven*, als Heere van *Berg-*
„ *ambagt*, met die van de Wet van *Schoonhoven*, dat
„ zamen overdragen zullen; welverstaande, dat die
„ Boeten ende Breuken Geexsecuteert zullen worden
„ by den Schout der Steede van *Schoonhoven*, die
„ daar toe specialyk by den Heere van *'sHeer-Aarts-*
„ *bergen* in der tydt Gecommitteert zal werden, half
„ ten profyte van den Heere van *Bergambagt*, ende
„ de ander helft ten profyte van den Heere, en de Stee-
„ de; ook mede welverstaande, dat hier onder niet
„ begrepen zullen zyn al zulke Perzoonen, als hier na-
„ maals beneden de Limiten van *Kraaijesteyn*, *West-*
„ *waarts tot Joris in de Steenplaats Huys toe*, *langs*
„ *den hoogen Dyk*, *zullen mogen komen woonen omme*
„ *Landneringe* alleenlyk te doen, ende nu ter tydt al-
„ leenlyk doende zyn.

„ In

„ In recompenſe van alle dezen, zullen de voorſz.
„ Regeerders van *Schoonhoven* den jegenwoordigen
„ Heere van *'sHeer-Aartsbergen* ofte *Bergambagt* voor
„ hem, zyne Erven ende Nakomelingen, ofte Actie
„ van hem hebbende, williglyken Cedeeren, Opdra-
„ gen en Tranſporteren, al zulke Rechtzaaken, ofte
„ Actien, als de zelve van der Steede wege prætenderen
„ deren te hebben aan de Smal-Thienden van den Kyf-
„ hoek, daaromme tuſſchen hun Luyden, ende den
„ voorſz. Heere, tot nog toe queſtie geweeſt is, ende
„ mede als zy prætenderen aan de wederhelft van de
„ Kennip-Thienden in de voorſz Kyfhoek gelegen,
„ daar van de ander helft toekomt den Heere van
„ *'sHeer-Aartsbergen*, zonder eenige queſtie, ende
„ daar en boven den voorſz. Heere aan gereeden Gelde
„ betaalen de Somme van twee hondert vyftig *Karoli*
„ Gulden, ofte Paaijement dier waarde, in goeden gang-
„ baaren Gelde, te weeten hondert Gulden gereet,
„ hondert Gulden over twee Maanden, ende de reſt
„ binnen twee Maanden daar aan volgende: Ende tot
„ dezen zoo veel doen, dat die Bailliuw van *Schoon-*
„ *hoven* en de Landen van *Bloys* zyn Pagt, die hy
„ heeft van 't Bailliuwſchap van *Bloys* voorſz. voor zoo
„ veel die aangaat 't Landt van *Bloys* in *'sHeer Aarts-*
„ *bergen* gelegen, te buyten gaan, en afſtant daar van
„ doen zal, ten profyte van den Heere van *'sHeer-*
„ *Aartsbergen* voorſz., ten eynde hy daar van, primo
„ July toekomende, in Poſſeſſie van zyne hooge Heer-
„ lykheyt zal mogen komen nemen; ende dat tot een
„ Teeken van het onderſcheyt tuſſchen *'sHeer Aarts-*
„ *bergen*, ende die Vryheyt der Steede van *Schoon*
„ *hoven* voorſz. op de reede van de Scheyſloot voorſz.

Tot Teeken van onderſcheyt een Spoor te leggen.

„ gezonken eenen grooten grauwen Arduyn Steen, „ daarinne boven de Aarde, aan de Ooſtzyde, Gegra- „ veert zullen werden de Wapenen der zelver Steede, „ ende, aan de Weſtzyde, die Wapenen van den Heere „ van *'sHeer-Aartsbergen* voorſchreven.

„ Ende dat zoo verre die van *Schoonhoven* verwer- „ ven konnen van de Koninklyke Majeſteyt Confir- „ matie, Aggreatie ende Approbatie van dezen Ac- „ coorde ofte Contracte; indien niet, zullen Par- „ thyen voorſz. aan wederzyde onverlet blyven, elk „ aan zyne Rechten; ende, ingevalle van Approbatie „ ende Confirmatie van dezen, zullen hier mede doodt, „ te niete wezen, en geaſſopieert blyven alle die Que- „ rellen ende Proceſſen, voor dezen tydt, tot nog toe „ geweeſt zynde tuſſchen deze voorſz. Parthyen, met „ compenſatie van koſten: aldus Onderteykent, *Geleyn* „ *Zegers*, ende *Crelis Martynſz.*

„ Ende alzo al 't zelve geſchiet is, op ons goed be- „ lieven, als hun Luyden beyder Over-Heer ende „ Souveraine Prince, hebben zy ons gebeden, het zelve „ Accoort ende Tranſactie te willen believen, Ag- „ greëren, Confirmeeren ende Willekeuren, ende hun „ Luyden daar van verleenen onze behoorlyke Brieven. „ Zoo is 't, dat Wy de Zaake voorſz. overgemerkt, „ en hier op gehad Advis van onzen lieven ende getrou- „ wen, den eerſte, ende andere van onzen Raade, ende „ Reekening in *Holland*, daar over gehoort onzen „ Procureur Generaal aldaar, den voorſz. Supplianten „ genegen wezende, tot hunlieder voorſz. Bede ende „ Supplicatie, hebben de voorſz. Geinſereerde Puncten, „ ende Articulen tuſſchen hun Luyden, over eenre,

„ ende

,, ende den voorsz. Heere van *'sHeer-Aartsbergen* ter
,, andere zyde, gemaakt ende Geconcipieert, Geag-
,, grëeert, Geconfirmeert ende Gewillekeurt; Aggrë- Approbatie.
,, eeren, Confirmeeren ende Willekeuren, uyt onze
,, zonderlinge Gratie mits deze onze Brieven, wil-
,, lende ende ordonneerende, dat die, met alle het gene
,, dat daarinne geschreven, begrepen ende verhaalt
,, staat, vastelyk ende onverbrekelyk, altyd onder-
,, houden worde. Behoudelyk nogtans in alles onzen
,, Tienden Penning, volgende de Octroijen daar van
,, zynde, het een, in dato den 13 Augustus 1550, en
,, het ander van dato, den 2 Augustus 1552. Ontbie-
,, den daaromme, ende Bevelen den voorschreven onzen
,, Raade in *Holland*, ende aan alle andere onze Rechte-
,, ren Justicieerende, Officieren en Onderzaaten, jegen-
,, woordige en toekomende, die dit aangaan, ofte roe-
,, ren mag, en elk van hun in 't byzonder, zoo hun
,, toebehooren zal, dat zy de voorsz. Supplianten,
,, doen, laten ende gedoogen van onze Gratie, Con-
,, firmatie, Believinge, Aggreatie ende Approbatie,
,, ende van allen den Inhoude van dezen, Rustelyk,
,, Vreedelyk, Volkomelyk ende Eeuwiglyk Gebruy-
,, ken ende Genieten, zonder hun, ofte iemant van
,, hun eenigsins in de toekomende tyden te doen, ofte
,, te laaten geschieden eenig Hinder, Letzel ofte Moei-
,, jenisse, ter Contrarie; want het ons alzoo gelieft:
,, des ter Oirkonde, hebben wy onzen Zegele hier aan
,, doen hangen, in onze Steede van *Brussel*, den 20
,, October, Anno 1558, en van onzen Ryke van
,, *Spanje* het derde, ende van *Engeland*, *Vrankryk*,
,, *Napels* enz. het vyfde. Op de Ploye stont,

By den Koning.

By *J. Blauw*, in zyn Steede Boek der *Vereenigde Nederlanden*, onder *Schoonhoven*, vind men een Handvest door Graaf *Willem* de *Goede*, aan de Stadt *Schoonhoven* verleent, waar uyt blykt, dat die van de *Nieuwpoort* geen Burgers der eerst genoemde Stadt mogten Arresteeren, nog voor hun Vierschaar betrekken; maar gedogen, datze by een Brief van Aflyding voor de Vierschaar der Stadt *Schoonhoven* gebragt wierden; van welk Handvest die van meer gemelde Stadt zig bedienden, in den Jaare 1569, en verkregen van het Hof van *Holland* Vonnis, tot hun Voordeel, gelyk uyt de onderstaande Sententie te zien is.

Sententie *van de* Nieuwpoort, *van den* 26 *October*, *Anno* 1569.

„ In de zaake hangende voor den Hove van *Holland*, tusschen *Jacob Dirkze* van *Buyten*, Poorter der Steede van *Schoonhoven*, ende de Burgermeesters der zelve Steede, met hem gevoegt Impetrant, in Reflectie ter eender, ende *Willem Leenders*, en *Koen Pieters*, in de *Nieuwpoort* Gedaagden, ende de Burgermeesters ende Regeerders van de *Nieuwpoort* met hun gevoegt ter andere zyde, Allegerende de voorsz. Impetrant, dat de Steede van *Schoonhoven* Gepriviligeert, en in goede Deugdelyke Possessie en Usantie was, in Conformiteyt der voorsz. Steede Privilegie, van zoo oude tyden, dat geen Memorie van Menschen, ter contrarie, gedenkt van hare Poorters Gearresteert, ofte Beset zynde, binnen de *Nieuwpoort*, ofte andere omleggende Dorpen ende Gehugten, af te schryven, ofte af te leyden

,, van de Vierſchaare, daar zy Beſet, ofte Gearreſteert zyn,
,, omme binnen de Steede van *Schoonhoven* te Rechte
,, te ſtaan, ende van Parthyen Arreſtanten, een iegelyk
,, goed Kort-Recht en Expeditie van Juſtitie te doen;
,, ende hoewel mits dien, indien de Gedaagdens iets
,, hadden willen eyſſchen, den Impetrant ſchuldig hadden
,, geweeſt geſogt, ende met Recht aangeſprooken te
,, hebben, binnen de Steede *Schoonhoven*, daar hy In-
,, woonder en Poorter is, zonder zyne Goederen in de
,, *Nieuwpoort* te Arreſteeren, zoo ſchynt, dat hun
,, Luyden contrarie van dies doende belieft hadde,
,, des Impetrants Goedt in de *Nieuwpoort* te Arreſtee-
,, ren, ende hem daar op een dag van Rechte te doen
,, leggen, om op 't voorſchreve Arreſt zyn klagten te
,, doen, zulks dat de Impetrant, indien hy uyt den Ar-
,, reſte komen zoude, het zelve hadde moeten ver-
,, zorgen met eenen *Floris Klaaſſen*, gevende mits
,, dien de Impetrant den Burgermeeſteren der voorſz.
,, Steede 't zelve te kennen, verzoekende als Poorter
,, ende Burger hem gegeven te worden Brieven van
,, Afleydinge, addreſſerende aan den Schout en Sche-
,, penen van *Nieuwpoort*, daar by die zaake, mits-
,, gaders Parthyen afgeſchreven zoude worden, omme
,, zoo verre de voorſz. Gedaagde hem Impetrante iets
,, zoude willen eyſſchen, 't zelve ſchuldig zoude we-
,, zen te doen, voor die van den Gerechte der voorſz.
,, Steede, met welke Brieven hem gegunt is een ge-
,, zwooren Bode der voorſchreve Steede van *Schoon-
,, hoven*, die uyt den naam van den Impetrant zig ge-
,, voegt hadde by den Schout ende Gerechte van
,, *Nieuwpoort*, exhiberende den zelve, ende daar by
,, ſuſtinerende de Zaake, dien navolgende, geranvojeert

,, zou-

„ zoude worden voor die van den Gerechte van *Schoon-*
„ *hoven*, leydende den zelve Impetrant van de Vier-
„ ſchaar aldaar, ende de voorſz. Parthyen beteykenende
„ in een bekwaame Rechtdag, binnen de Steede *Schoon-*
„ *hoven* te Rechte te koomen, alwaar eyndelyk, zoo
„ ver Geprocedeert was, dat Schepenen van de *Nieuw-*
„ *poort*, niet lettende op de voorſchreve Afſchryvinge en
„ Inſinuatie hun Luyden, uyt kragte van dien, by den
„ voorſz. Bode gedaan, niet tegenſtaande zy Luyden
„ gelyke Brieven van Afſchryvinge altydt van waarde
„ gekent ende geobedieert hadden, de zelve Brieven
„ van Afleydinge van onwaarde gekent, en voorts de
„ voorſz. Impetrant Gecondemneert hadden ten princi-
„ pale te Antwoorden op den Eyſch van de voorſz.
„ Gedaagden, by welken Vonniſſe de Impetrant, en de
„ Gevoegde voor het Intreſt der voorſz Stede hun Luyden
„ Bevoolen grootelyks zig bezwaart hadden, hen daar van
„ Geconſtitueert, Reforment aan den voorſz. Hove geligt,
„ Mandement, in 't zelve kas, en den Gedaagde uyt kragte
„ van dien te doen Dagvaarden, Concludeerende, ten dage
„ dienende in Rechten, tot Nulliteyt ofte Correctie van
„ 't voorſz. Vonniſſe in queſtie, en doende, dat het
„ Gerecht ter eerſte inſtantie behoorde gedaan te heb-
„ ben, dat het Afſchrift, ofte Afleydinge in queſtie, van
„ waarde gekent, en die, naarvolgende de zaake, Geren-
„ vojeert zoude worden voor den voorſz. Gerechte
„ van *Schoonhoven*, maakende Eyſch van koſten, zoo
„ wel van de eerſte, als deze inſtantie, ofte tot andere
„ zulk een Fine en Concluſie, als het voorſz. Hof bevinden
„ zoude den voornoemde Impetrant oorbaarlyk te zyn,
„ waar tegens van wege den Gedaagde en Gevoegde
„ Geallegeert is geweeſt, dat de Steede van de *Nieuw-*

„ *poort*

„ *poort* was een Vrye Steede, gelyk alle andere Steeden
„ van *Holland*, daar vooren de zelve, niet alleen van
„ boven Memorie van Menſchen, gelegen hadde, en
„ van een iegelyk gereputeert en geagt was geweeſt;
„ maar ook van hooger Memorie, *Margarita* Key-
„ zerinne van *Roome*, en Gravinne van *Holland*, *Zee-*
„ *land* en *Vriesland* genomineert en verklaart was
„ geweeſt, dat volgens dien de voorſz. Steede van
„ oude herkomen, en. zoo lange als Memorie van Men-
„ ſchen gedenken mag, altoos de voorſz. Vryheyt
„ genooten hadde, en onder andere mede Recht van
„ Arreſt gebruykt hadde, ende daar op Geprocedeert,
„ ofte doen Procedeeren hadde, gelyk andere Steeden
„ en Vlekken gewoon waren te doen: 't was nu zoo,
„ dat de voornoemde Gedaagde weezende ten agteren
„ aan den voorſz. *Jacob Dirkze* principalen Impetrant
„ zekere Somme van Penningen, ende niet konnende
„ geraken tot betalinge van dien, en bevindende in der
„ voorſchreve Steede Vryheyt zeekere Goederen den
„ zelven Impetrant toebehoorende hadden de zelve
„ Goederen aldaar voor hun agterwezen doen Arreſtee-
„ ren, zulks dat de voornoemde *Floris Klaaſſen* de
„ voorſz. Goede verborgt hadde, ende misdien belooft
„ hadde, ende gehouden was de zelve voor den Gerechte
„ der voorſz. Steede van de *Nieuwpoort* te verantwoor-
„ den, dat volgende deze de voornoemde Gedaagdens den
„ voornoemden *Floris Klaaſſen* doen roepen hadden voor
„ den zelve Gerechte, contendeerende aldaar tot betaa-
„ linge van hun voorſz. agterweezen, daar tegens de
„ Huysvrouw van den voornoemde *Jacob Dirkze* aan
„ Burgermeeſters en Regeerders van *Schoonhoven*, zoo
„ veel geſolliciteert hadde, als dat zy verkreegen hadde

Nn „ de

,, de voorsz. Prætense Brieven van Affschryvinge ende, ,, dat onder 't dekzel van haar voorsz. Allegeerde Pri- ,, vilegie, ende alzoo de voorsz. *Floris Klaassen*, ofte ,, de Impetrant misdien Excipieerde tot Ranvooy, ,, als boven, en de Gerechte van de *Nieuwpoort* ge- ,, visiteert hebbende het voorsz. Prætense Privilegie be- ,, vonden, als dat het zelve van geen besloote Steeden ,, en vermelde; maar het melde van Vrye Steeden, ,, zulks dat de voorsz. Impetrant zoo wel Convenibel ,, waare voor den Gerechte van de *Nieuwpoort*, als ,, voor den Gerechte van eenige andere Vrye Steeden, ,, zoo hadde de zelve Gerechte de voorsz. Exceptie ,, als frivole gerejecteert, ende den voornoemden *Floris* ,, *Klaassen* Gecondemneert ten Principale te antwoor- ,, den, ende alzoo de Impetrant by 't zelve Vonnisse ,, niet waare bezwaart, zoo Concludeerden de voorsz. ,, Gedaagdens ende Gevoegdens ten Fine van niet ont- ,, fankelyk, en by Ordine, tot Approbatie van 't zelve ,, Vonnisse in questie, maakende mede Eysch van Kos- ,, ten, ofte tot anderen zulken Fine en Conclusie, als ,, het voorsz. Hof bevinden zoude den voornoemde Ge- ,, daagdens en Gevoegdens oorbaarlyk te zyn, in welke ,, zaake de voornoemde Parthyen Conformelyk, ten ,, Appoictemente Dispositief van den voorsz. Hove, ge- ,, schreven hebben, by Memorie ende Advertissimenten ,, van Rechten, ende daar van, mitsgaders van al zulke ,, Brieven en Munimenten, als elks van hun Luyden ,, belieft heeft te Exhibeeren, onder den voorsz. Hove ,, gedient, en in Rechten begeert hadden.

,, *Het voorschreve Hof, met Rype Deliberatie* van Ra- ,, den, deurgezien en overwoogen hebbende alle 't gene ,, ter Materie is dienende, *in den Naam, ende van*

,, *we-*

„ *wegen des Konings* van *Spanje*, en van byde *Sicilien*, „ als Grave van *Holland*, *Zeeland* en *Vriesland*, doet „ te niete het Vonniſſe in Queſtie, en doende, dat de „ Rechters, ter Eerſter Inſtantie, behoorden gedaan te „ hebben; verklaart het Afſchrift ofte Afleydinge in „ Queſtie van waarde, en dien volgende Ranvoi- „ jeert de zaake aan den Gerechte van *Schoonhoven*, „ ende Condemneert de Gedaagdens in de koſten van „ deze Proceſſe, ter Taxatie ende Moderatie van den Koſten. „ voorſchreve Hove: gedaan in den *Hage*, en Ge- „ pronuncieert, den 26 October 1569.

In kenniſſe van My, *was geteekent*,

J. WOERDEN.

Nadere Keure, *ende* Ordonnantie, *op het Stuk van de* Præferentien, *binnen de Stadt* Schoonhoven.

„ Alzo de Heeren van den Gerechte der Stadt „ *Schoonhoven* van tydt tot tydt, meer ende „ meer, ondervonden hebben de kwaade ordre ende „ 't misbruyk, voorkomende in de Diſputen vallende „ op de Præferentie van de Penningen, gekomen van „ Huyzen, Landen, Moolens ende andere Hypothe- „ quen. die by Exſecutie, Decreet, ende anderſints, in „ Deſolate Boelen verkogt worden, door dien zom- „ mige Crediteuren aldaar komen eysſchen, volgens „ hunne Rente-Brieven, dikmaals vier, vyf, zes, „ zeven, acht ende meer onbetaalde Jaaren Renten, „ ook by wylen drie, vier, vyf ende meer Jaaren,

,, verſchenen, ende onbetaalde Kuſtingen, daar gepræ-
,, ſumeert wert, dat de Heffer van al zulke Kuſtingen,
,, die blyven ſtaan, ende over lange behoorden betaalt
,, te zyn, eenige Renten ofte Profyt geniet, ofte ten
,, minſten verſtant heeft met den Debiteur van dien,
,, inzigt nemende, dat in allen gevalle zy Luyden met
,, de oude Renten ende Kuſtingen, naar den dato van
,, de zelve Brieven, moeten hebben Recht van Præ-
,, ferentie, al is 't, dat zy de verloope Renten niet
,, anders, als by Regiſter, ofte Eede en konnen Ve-
,, rifieeren; gelyk mede veeltyds gebeurt, dat de Tim-
,, merluyden, Metzelaars, Hout-koopers, Steen-ende
,, Kalk-koopers, Glaazemaakers, Smits en diergely-
,, ke, die eenige Materialen leveren, ofte ook eeni-
,, gen arbeyt doen, in 't geheel, ofte ten deele, tot het
,, opbouwen ende repareeren van eenige Huyzen, ende
,, dien aangaande hun agterwezen komen eyſchen op
,, de Præferentie van de zelve Hypotheecquen, wanneer
,, die by Exſecutie verkogt worden, niet tegenſtaande
,, het vele Jaaren geleden is, dat de arbeyt gedaan,
,, ende de Materialen gelevert zyn, waar by andere
,, Crediteuren grootelyks werden verkort, door dien
,, in de Stadts Regiſteren, de Belaſtingen van zoo veel
,, Onbetaalde Jaaren Renten, nog ook van de Onbe-
,, taalde Kuſtingen, die lang verloopen zyn, veel min
,, van de Materialen ende Arbeyds-Loonen, die On-
,, betaalt gebleven zyn, niet en konnen werden ge-
,, vonden ofte geweeten, als men eenige Penningen op
,, zulk een Hypotheecq zal uyt zetten: Zulks dat daar-
,, inne merkelyk Bedrog ende Schaade kan geſpeurt
,, worden. Omme daarinne te voorzien, zoo is 't,
,, dat de Heeren van den Gerechte, met Advis ende

,, goed

„ goed vinden van de Raden ende Vroedschappen de-
„ zer Stede, Gekeurt, Geordonneert ende Gestatu-
„ eert hebben, Keuren, Ordonneeren ende Statueeren
„ mits dezen de Poincten, ende Articulen hier naa vol-
„ gende.

Van de Consignatien.

„ I. In den eersten, dat alle Penningen, die by
„ Exsecutie Procedeeren van eenige Gedecreteerde
„ Goederen, Roerende ende Onroerende, zullen wer-
„ den Geconsigneert ter Secretarye dezer Steede, omme
„ aldaar wederom geligt te worden by den geenen,
„ die by Sententie van Præferentie bevonden zal wor-
„ den daar toe gerechtigt te zyn.

Van het Dagvaarden van de Crediteuren.

„ II. Ende ten eynde niemant en werde verkort,
„ zoo zullen alle de Crediteuren (de Penningen Ge-
„ consigneert zynde) openbaarlyk, naa voorgaande
„ Klokke-geslag, van de Puye van het Stadt-huys by
„ Publicatie Geciteert worden, omme, tot zeekeren be-
„ taamelyken dage daar by te Præfigeeren, haar agter-
„ weezen ter Secretarye te doen aanteykenen, ende
„ den dag van de Præferentie waar te nemen, op pœne
„ van verstek, ende dat Recht gedaan zal werden op
„ de Stukken, die, ter Expiratie van den voorschreven
„ tydt, onder den Gerechte, ofte ter Secretarye, gele-
„ vert zullen zyn.

Van Huyshuur.

„ III. Ende alzo het gene op des Eygenaars Grond
„ bevonden wordt, *Tacité* is verbonden voor de Huys-

 „ huur,

„ huur, zoo zal de Eygenaar, indien hy, ter zaake
„ van dien, iets ten agteren is, Gepræfereert zyn voor
„ alle andere Crediteuren.

Van iemant eenige Goederen ter handt te ſtellen, als Pandt metter minne.

„ IV. Wien eenige Meubile Goederen Wettelyk ter
„ handt zyn geſtelt, als Pandt metter minne, tot ver-
„ zeekeringe van zyn agter wezen, die zal, op de Pen-
„ ningen daar van Procedeerende, hebben Recht van
„ Præferentie voor eenen ander; ten waare zoodanige
„ Goederen voor dato van de Handſtellinge waaren
„ Gearreſteert.

Van Goederen te Tranſporteeren.

„ V. Voorts zoo wanneer iemant zyne Goederen,
„ in voldoeninge van Schulden, aan eenen ander Tran-
„ ſporteert, zal die gene, wien de zelve Getranſpor-
„ teert zyn, die moeten naa zig nemen, binnen vier-
„ entwintig uuren, naa den Tranſporte, ende zoo
„ die daar naa wederom op des Tranſportants eygen,
„ ofte tot zyner Woonſteede bevonden worden, zul-
„ len de andere Crediteuren daar op mogen Procedee-
„ ren, als of de zelve niet Getranſporteert en waren.

Van Speciaale Hypotheecquen.

„ VI. Alle Kuſting-Brieven, Rente-Brieven, ende
„ andere Brieven van Verbande, inhoudende Speciaal
„ Hypotheecq, zullen hebben Recht van Præferentie,
„ naar outheyt van den dato, dat is, dat de outſte
„ zal gaan voor den jongſte. Ende indien twee, ofte
„ meer Brieven van een Hypotheecq op eenen dag ge-
„ paſſeert waren, ende uyt de Penningen van de Hy-

„ po-

,, potheecq Geprocedeert niet ten vollen en konde wer-
,, den voldaan, zullen de zelve Crediteuren, een ieder
,, trekken ende genieten, naar advenant zyns Kapitaal
,, portie porties gelyk.

,, Ten waare bleeke, dat eenige van de zelve Brie-
,, ven ten zelven dage vroeger, als de andere, verleeden
,, waren, in welken gevalle, de outste mede zal, ofte
,, zullen zyn Gepræfereert voor de andere jongere
,, Brieven.

Van Renten ende Intresten.

,, VII. Dat van nu voortaan, als 'er eenige Hypo-
,, theecquen van Landen, Huyzen, Moolens, ofte
,, diergelyke, 't zy by Exsecutie, Willig Decreet,
,, ofte anders, by den Gerechte verkogt worden, ook
,, in Desolate ende Gerepudieerde Boelen, daar af, op
,, de Præferentie, ende andersints, by de Heeren van
,, den Gerechte gedisponeert zal werden, gene Credi-
,, teuren Hypothecarissen, 't zy uyt kragte van Spe-
,, ciaal, ofte Generaal Verband van hunluyder Brieven,
,, 't zy ook van wat dato, ofte qualiteyt hunluyder
,, Brieven, ofte Constitutien zouden mogen wezen,
,, meerder Jaaren ofte Intresten zullen mogen eyschen,
,, ende, in kas van Præferentie, toegewezen worden,
,, als drie Jaaren Renten, ofte Intresten, verschenen
,, voor, ofte ten dato van de Verkoopinge, zonder
,, meer.

,, Behoudelyk dat de Stadts- ende Goods-huyzen,
,, ten insigte die veel klyne Rentjes hebben, met de
,, zelve Rentjes bedragende drie Gulden, ende daar
,, beneden, zullen werden Gepræfereert met zes
,, Jaaren.

Van

Van Kustingen, ofte Termyn Brieven.

,, VIII. Dat ook mede gene Kustingen, ofte Ter-
,, myn-Brieven, van eenige Huyzen, Moolens, Lan-
,, den, ofte andere Hypotheecquen, daar van de Ter-
,, myn, ofte Kusting zal vervallen, ofte verschenen
,, wezen over de drie Jaaren, in eenige Præferentie,
,, uyt kragte van hunluyder Speciaal Hypotheecq, voor-
,, taan en zullen ontfangen ofte gekent werden: Bly-
,, vende in haar geheel, voor zoo veel aangaat het
,, generaal verbant.

Van het leveren van Materiaalen aan eenige Gebouwen, ende Arbeyds-loonen.

,, IX. Gelyk ook van nu voortaan geen geleverde
,, Materiaalen van Hout, Steen, Kalk, Yzer, Loot,
,, Pannen, Glazen, ende diergelyke, die tot Opbou-
,, winge, Vernieuwinge, ofte Verbeteringe van eenige
,, Huyzen, Schuuren, Moolens, ofte diergelyke,
,, zullen gelevert worden, nog ook de Arbyts loonen
,, daar aan verdient, ende onbetaalt zynde, eenige
,, Præferentie zullen genieten, naa den tydt van drie
,, Jaaren, dat al zulke Materiaalen gelevert, ende de
,, Arbeyds-loonen verdient zullen wezen; doch zullen,
,, naa 't verloop van drie Jaaren, met hunluyder
,, respective agterwezen maar gehouden ende gereekent
,, werden, als Concurrenten met andere Crediteuren,
,, maar Personeele Actie hebbende.

Van het Recht van Wees-kinderen, ende hoe lange 't zelve duurt.

,, X. De Kinderen hebben ook Recht van Præfe-
,, rentie, ter cause van hun Vaderlyk, ofte Moederlyk
,, Goedt,

,, Goedt, op de Goederen van den Langſt-leevende,
,, het zy Vader, ofte Moeder, zoo wanneer de Langſt-
,, leevende komt te ſterven, ofte faillieren, zonder
,, zyne, ofte haare Kinderen behoorlyk bewezen, ofte
,, anderſints van hun Vaderlyk, ofte Moederlyk Goedt
,, voldaan te hebben.

,, Welverſtaande, dat het voorſchreven Legaal Hy-
,, potheecq niet langer zal duuren, als den tydt van
,, drie Jaaren, naa dat zoodanige Weeskinderen tot
,, hunne Mondige Jaaren, ofte Huwelyken-Staat ge-
,, komen zullen zyn.

Het Recht van Weeskinderen tegens de Crediteuren van den Langſt-leevende, 't zy Vader, of Moeder, Inſolvent zynde.

,, IX. Ook zoo wanneer den Langſt-leevende van
,, Man, ofte Wijf, by Teſtamente van den eerſten
,, Aflyvigen, de proprieteyt van alle de Goederen ge-
,, maakt is, om zynen, ofte haaren vryen wille daar
,, mede te doen, ende dat de Langſt-leevende by den
,, zelven Teſtamente belaſt werdt, hunluyder beyder
,, Kinderen te onderhouden, tot hunnen Mondigen
,, dage, ofte Huwelyken State, ende als dan zeekere
,, ſomme Gelds te betalen, ofte diergelyke; ende dat
,, de Langſt-leevende, naa de Doodt van den eerſten
,, Aflyvigen de Onroerende Goederen, by het Overly-
,, den van den eerſten van hun beyden in wezen zynde,
,, Veralieneert heeft, ende daar naa Inſolvent wordt,
,, zonder zyne, ofte haare Kinderen volgens den Teſta-
,, mente voldaan te hebben, zoo blyven nochtans de
,, voorſchreve Immeubile Goederen, niet tegenſtaande
,, de Alienatie, verbonden voor de Voldoeninge van

„ de voorschreve Testamentaire Dispositie, ende Ge-
„ rechtigheyt, die den Kinderen volgens den Testa-
„ mente, is competeerende.

Het Recht van Weeskinderen tegens hunne Voogden.

„ XII. De Weeskinderen hebben ook Recht van
„ Præferentie op de Goederen van hunne Voogden
„ ende Mombers, ter causse van 't gene de zelve hun,
„ uyt zaake van heurluyder Administratie, schuldig
„ zyn.

Van Schepen Kennisse, ende Generaal Verbandt.

„ XIII. De Gehypothequeerde Crediteuren, Spe-
„ ciaal ofte Legaal Hypotheecq hebbende, ende an-
„ dere, die gelyk Recht hebben, voldaan zynde,
„ zullen daar aan Gepræfereert worden, in de over-
„ schietende Penningen, alle die gene, die Ageren
„ uyt kracht van Schepen Kennisse, inhoudende Ge-
„ neraal Hypotheecq, ofte Verbandt, de oudtste van
„ dato voor den jongste.

Van Acten Notariaal, Loopende Schulden, en Obligatien onder de handt gepasseert.

„ XIV. Ende alle Acten Notariaal zullen worden
„ Gepræfereert voor loopende Schulden, ende parti-
„ culiere Obligatien onder de handt gepasseert.

„ Waar naar een iegelyk, die dit eenigsints mag
„ aangaan, zig zal hebben te reguleeren. Aldus ge-
„ daan ende geresolveert, op den eersten Mey, Zestien-
„ hondert en dertig.

In kennisse van my,

D. v. Straalen.

„ De

„ De Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*,
„ gezien de voorschreve Keure, ende Ordon-
„ nantie, by die van den Gerechte van *Schoonhoven*,
„ op het stuk van de Præferentie van Penningen geko-
„ men van Hypotheecquen, die by Exsecutie, De-
„ creet, ende anders, in Desolate Boelen verkogt wer-
„ den, gemaakt. Ende op de zelve Ordonnantie ende
„ Keure gehadt hebbende het Advys van den Præsi-
„ dent ende Raaden van den Hove Provinciaal van
„ den voorschreven Lande, hebben de voorschreve
„ Ordonnantie ende Keure, zulks die by den Præsi-
„ dent ende Raaden voornoemt is Gecorrigeert, ende
„ Geamplieert, goet gevonden, ende Geapprobeert,
„ vinden goet, ende Approberen dezelve mids dezen:
„ Verstaande, dat die zulks binnen de Stede van *Schoon-*
„ *hoven*, ende de Jurisdictie van dien zal werden ge-
„ practiseert, geobserveert, ende geeffectueert, lasten-
„ de eenen ieder, die 't zelve zoude mogen aangaan,
„ zig daar naar te reguleeren. Gedaan in den *Hage*,
„ onder 't kleyn Zegel, den zevende Juny, Zestien-
„ hondert dertig. Onder stont: Ter Ordonnantie van
„ de Staten voornoemt, ende was onderteekent *C.* van
„ der *Wolff*. Zynde 't kleyn Zegel van *Hollandt* on-
„ der op het spatium gedrukt in rooden wassche.

„ Naar gedaane Correctie van 't VIII. Artykel, zulks
„ het zelve by Resolutie van de Ed: Groot Mog: Hee-
„ ren Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, in
„ dato den derden October, Zestien hondert drie-en-
„ veertig, is Gecorrigeert, ende als nu gestelt, is
„ deze Keure ende Ordonnantie van nieuws Verkon-

 „ digt,

„ digt, ende Gepubliceert van de Puye van het Stadt-
„ huys, ten overstaan van *Huygo Blomvliet* Bailliuw,
„ *Gerrit Joosten vander Linde*, *Adriaan Cornelisz.*
„ *Brouwer* Burgermeesteren, *Sander Gerritsz. Hulst*,
„ *Jan Coenen van Streeflandt*, *Jan Adriaansz. Cort*,
„ *Dr. Otto van Zeyst*, *Johan Cluyt*, ende *Jan Ger-*
„ *ritsz. Botbergen* Schepenen der Steede *Schoonhoven*,
„ den elfden Mey, Zestien-hondert vier-en-veertig.

In kennisse van my,

D. v. Straalen.

Dus verre de *Handvesten*, *Privilegien*, *Keuren*, enz. der Stadt *Schoonhoven* aan het Licht gebragt hebbende, zoo blyft nog overig, (volgens onze beloften hier vooren gedaan,) dat wy de *Keuren* en *Ordonnantien*, op het Stuk van de *Reede* en *Erfscheydinge*, een plaatze geven; waar naa wy dit Hoofdstuk zullen eyndigen met eenige *Voorrechten*, die de voorn. Stadt heeft, en tot onzer kennisse gekomen zyn.

„ De Ridderschap, Edelen ende Steeden van *Hol-*
„ *landt* ende *West-Vriesland*, Repræsenteerende
„ de Staten van den zelven Lande, doen te weeten:
„ Alzo ons vertoont is by Burgermeesteren ende Re-
„ geerderen der Stadt *Schoonhoven*, hoe dat zy van
„ tydt tot tydt bevonden, dat aldaar tusschen de Bur-
„ gers ende Ingezetenen dikmaals ontstonden Questien
„ ende Processen, in Materie van Erf-scheydinge ende
„ Servituyten, waar in voor dezen weynig zekerheyt
„ van Rechten was geweest, daar uyt dan ligtelyk ont-

„ stont,

„ ſtont, dat de Vonniſſen, die daar over uytvielen, „ ſomwylen zeer verſcheyden waaren: Ende omme „ daar tegens te voorzien, ende dat de Luyden mogten „ geinformeert zyn van hunne gerechtigheyt, in voor„ vallende gelegentheden; ook dat Schepenen ende „ Reemeeſters een Wet mogten hebben om 'er hun Oor„ deelen naar te dirigeren; Zoo hadden zy Vertoon„ ders goet gevonden te doen Examineeren verſcheyde „ Keuren, Statuyten ende Conſtumen van andere goe„ de Steeden, ende daar uyt als uyt de gemeene beſchre„ ve Rechten te doen Concipieeren de Ordonnantie hier „ naa Geinſereert: Ende op dat de zelve Keur pun„ ctuelyk, ende des te beeter zoude mogen werden „ onderhouden ende naagekomen, zoo verzochten „ zy Vertoonders, voor zoo veel des noodt mogte „ weezen, dat het ons geliefde de zelve Keure ende „ Ordonnantie te Confirmeeren, ende te Approbeeren, „ ende hun daar van te verleenen Acte van Approbatie, „ ofte Brieven in behoorlyke Forme, houdende de „ voorſchreve Keure ende Ordonnantie als volgt.

Keure, *ende* Ordonnantie *op het Stuk van de* Reede, Erf-ſcheydinge *ende* Servituyten *der Steede* Schoonhoven.

„ I. In den eerſten zal niemant eenige Huyzen ofte „ Getimmertens responderende aan s'Heeren Straat, mo„ gen afbreeken, ofte laten vervallen, nog geen Erven, „ daar op eenige Huyzen mogten verbrandt zyn, laten „ leggen, daar door de Stadt eenigſints mogt werden „ ontciert, maar gehouden zyn binnen de drie Jaaren

„ aldaar beter, ofte ten minsten, zoo goet een Gebouw
„ te stellen, als het voorgaande geweest is.

„ II. Ende indien de Eygenaar, ofte de Hypothe-
„ carissen binnen den voorschreven tydt van drie Jaa-
„ ren zulks niet en deden, zoo zullen Schout, Bur-
„ germeesters, ende die van den Gerechte het leedige
„ Erf wederom mogen uytgeven aan anderen om be-
„ timmert te werden, mits betalende aan den voor-
„ gaanden Eygenaar, zyne Crediteuren, ofte die het
„ oudtste Recht heeft, de waarde van dien, tot Taxa-
„ tie van den Gerechte.

„ III Niemant en zal eenige Huyzen, Lootzen ofte
„ Keeten binnen deze Steede mogen doen opslaan,
„ maaken, ofte Timmeren als met steene gevelen, muu-
„ ren, ende hart dak, op pœne van het getimmerde
„ wederom te moeten afbreeken, ende daar-en-boven
„ te vervallen in een Boete van veertig ponden, ieder
„ tot veertig Grooten *Vlaams*.

„ IV. Ende wie Riedt-dak verandert in hart dak,
„ zal van de Stadt genieten veertien Stuyvers op de
„ Roede, *volgens het Privilegie ende Statuyt dezer*
„ *Stadt Schoonhoven*, *gegeven by Karel Koning van*
„ *Kastilien*, *enz. als Grave van Hollandt*, *in den*
„ *Hage*, *den* 23 *dag in Augusto*, *in 't Jaar onzes Hee-*
„ *ren Duyzent vyf-hondert ende agtien.*

„ V. Als iemant door het leggen van eenige Fonda-
„ menten, ofte andere Getimmertens, meent verongelykt
„ te werden, ende de zelve het werk van Timmeren
„ ofte Metzelen wil verbieden, zal hy daar toe eerst
„ moeten verkrygen Consent van een van de Burger-
„ meesteren, ende dan de Insinuatie laten doen door
„ een van de Stads Boden, welk verbodt plaatze gry-

„ pen,

„ pen, ende gehoorzaamt zal moeten werden, tot dat
„ het met kenniſſe van zaaken, ofte metter minne tus-
„ ſchen Parthyen afgedaan zy.

„ VI. Zoo wie boven, ofte naa zoodanig wettig ver-
„ bodt, iet maakte, voorts Timmerde ofte Metzelde,
„ dede maaken, voorts Timmeren ofte Metzelen, zal
„ hy dat weder moeten afbreeken, ende in zyn eer-
„ ſten ſtaat ſtellen, al eer hy aangaande de zaaken ten
„ principale gehoort mag werden, ende daar-en-boven
„ ſtaan tot Arbitrale Correctie.

„ VII. Van gelyken de gene, die uyt zyn eygen Au-
„ thoriteyt zig vervordert eenige Water-loopen, Ven-
„ ſteren ofte Deuren van zyne Gebuuren te ſtoppen,
„ ofte eenig werk af te breeken, ende zynen Gebuur
„ het gebruyk van dien feytelyk te benemen, of te
„ beletten, zal hy het zelve wederom in zyn eerſten
„ ſtaat moeten ſtellen, Parthye Geintreſſeerde zulks
„ verzoekende, al eer hy in Rechten ten principale
„ zal mogen werden gehoort.

„ VIII. In alle queſtien van Erf-ſcheydinge, Servi-
„ tuyten, ende Verbodt van Werk, ende diergelyke,
„ zal de Klager zyne Parthye doen Dagvaarden voor
„ den Gerechte, ende zyn zaake ter Rolle doen aan-
„ teykenen, ende zommierlyk verhalen, ende naar
„ Verhoor van Parthyen, ende gelegentheyt van de
„ zaaken, zullen die van den Gerechte den Officier,
„ twee Schepenen, den Secretaris, ende twee Ge-
„ zwooren Reemeeſters Committeeren, omme de ge-
„ legentheyt in queſtie, ter præſentie van Parthyen,
„ te Inſpecteeren, ende Rapport doen van hunne
„ ondervindinge aan de anderen van den Gerech-
„ te, omme als dan vorder in de zaak te werden

„ Ge-

„ Gedisponeert, zulks de zelve zullen Oordeelen te „ behooren.

„ IX. Voor het Recht van welke Comparitie, ter plaatze contentieuſe, betaalt zal werden aan den Officier „ vier Schellingen, den Schepenen, Secretaris ende „ Reemeeſters elk twee Schellingen, ende twee Schellingen voor het Vonnis, ende den Bode voor het Dagvaarden van Commiſſariſſen, ende zyne Aſſiſtentie „ op de Reeding, gelyke twee Schellingen.

„ X. Ende zullen de Reſpective Vonniſſen, Geextendeert naar behooren, ter Secretarye te Boek geſtelt „ werden, waar uyt Parthyen zullen mogen ligten „ Autentycque Acte by den Secretaris geteykent.

„ XI. Alle Huyzen, ende volkomene Werken, by „ iemant geſtelt op zyn zelfs grondt, ten aanzien ende „ wel weeten van eenen anderen, ende zonder tegenzeggen volmaakt zynde (al waaren die onbehoorlyk „ gemaakt ofte geſtelt) zullen blyven ſtaan, zoo lange „ tot datze vergaan; dies en zal men ze niet mogen „ repareeren om te houden ſtaan: maar indien het „ bleeke, datze gemaakt waren, alleen precario, ofte „ by expreſſe gedoogzaamheyt, ende onder reſerve „ van geen Præjudicie van iemants Recht, in dien gevalle, zoude men die moeten afbreeken, als 't Parthyen beliefde.

„ XII. Zoo wanneer een Huys gemeen is tuſſchen „ twee ofte meer Eygenaars, moeten de noodige reparatien dien aangaande gedaan ende gedragen werden tot gemeene koſten, ende naar advenant; ende „ die onwillig waare daar toe te verſtaan ende te contribueeren, mag de een alleen, al waar 't zoo, dat hy „ maar het minſte deel daar in hadde, de voorſchreve

„ noo-

,, noodelyke reparatien doen doen, mits den andere
,, daar toe Insinueerende, ende by refuys doende pro-
,, test; ende zal als dan Gerechtigt zyn zyne uytge-
,, leyde Penningen, voor het Contingent van den On-
,, willigen, met den Intereste van dien te verhaalen op
,, zyn gedeelte van den voorschreven Huyze, ofte de
,, Huure van dien, by Arreste ende Uyt-winninge, ende
,, zal op het zelve, voor alle anderen Crediteuren, zoo
,, Hypothecarissen als Personeele, werden gepræfereert.

,, XIII. Die Metzelen, Timmeren, Repareeren
,, ofte Dekken wil, het zy by, ofte nevens zyn Ge-
,, buurs Erve, zoo verre hy het zelve niet gevoeg-
,, gelyk van zyn zelfs Erve doen kan, ende dat ten
,, meesten gerieve, ende minste schade, ende belet van
,, zynen Gebuure, mits dat hy daar naa zyn Gebuurs
,, Erve zuyvere van de vuyligheyt, daar op ter dier oor-
,, zaake gekomen, ende alles herstelle, ende repare-
,, re, zoo als het te vooren was, tot zynen koste.

,, XIV. Recht van Servituyten werdt met naakte
,, Possessie, zonder Tytel, van wat getal van Jaaren
,, dat het zy, niet gepræscribeert ende verkreegen;
,, maar moeten alle Servituyten met Wettigen Tytel
,, werden Geconstitueert, als by Contracte van koop,
,, ende anders, ofte ook by Testamente, Huwelykze
,, Voorwaarden, ende Kavelinge; welverstaande, dat
,, zoo oud en langduurig een gebruyk ende Possessie,
,, dat het begin van dien is boven alle Memorie van
,, Menschen, zal werden gehouden voor stilzwygende
,, Constitutie.

,, XV. Ende zoo wanneer een Eygenaar van twee
,, Huyzen ende Erven een van dien, ofte een deel daar
,, van verkoopt, simpelyk, ofte met zyn gevolg ende

,, toebehooren, ofte met zulke Vryheden ende Servituyten, als hy dat bezeeten ende gebruykt heeft, ofte diergelyke clausule, ende woorden, moeten de Waater-loopen, Door-gangen, Licht-scheppingen, ende andere diergelyke gebruyken, ofte Commoditeyten blyven, ende voorts gebruykt werden, gelykze voor, ende ten tyde van de Splissinge ende Verkoopinge geweest hebben, ende werden in zulken kas verstaan de voorschreve Servituyten *Tacité*, ofte stilzwygende Geconstitueert te zyn, ten waare daar in anders by Parthyen waaren voorzien; ende zal, het gene voorschreven is, mede plaatze hebben in twee Huyzen, die by de Erfgenamen ofte Successeurs van den Bezitter simpelyk, ofte met de voorschreve Woorden worden gekavelt.

,, XVI. Een iegelyk mag op zyn Erve maaken, Metzelen ende Timmeren, al dat hem belieft, ende ook zoo hoog als 't hem goet dunkt, ook tegens zyn Gebuuren Licht ende Vensteren, ten waare dat hy Brieven ofte Wettig bescheyt hadde, dat hy zulks niet en mogte doen.

,, XVII. Indien iemant bescheyt heeft, dat men zyn gesigt niet benemen mag, zoo mag de Gebuur niet maaken, nog optrekken, zoo verre daar mede het gesigt, in de hoogte ofte breette, belet zoude werden.

,, XVIII. Item; Gebuuren hebbende hunne Erven by, ofte nevens malkanderen leggen, moeten malkanderen helpen hunne Erven bevryen met het maaken ende onderhouden van eenen Muur van een voet, ofte een steen dikte, ofte een digte Heyninge (zoo zy dat te zamen verdragen konnen) half en half, zoo verre hun Erven te zamen strekken; maar nie-

,, mant

,, mant en kan met Recht gedwongen werden tot
,, ſcheydinge eenen Muur te moeten helpen maaken,
,, maar mag beſtaan (mits bevrydende zyne Gebuuren,
,, voor zoo veel, als 't hem competeert) met een Hey-
,, ning, als vooren, ende het zelve mede onderhou-
,, den, behoudens de uytgifte van de Erven, ofte
,, dat 'er wettig beſcheyt ter contrarie waare.

,, XIX. Moeten ook Gebuuren malkanderen bevryen
,, van agter tot vooren, zoo verre hunne Erven aan
,, malkanderen ſtrekken; ende zoo wiens Huys ofte
,, Edificie langer ſtrekt, ende daar door zyn Gebuur
,, vorder bevrydt, dan des anders Huys ofte Edificie is,
,, dat zal hy hem korten aan zyne helft van de be-
,, vrydinge, die hy van zyner zyde voorts te hou-
,, den heeft.

,, XX. Als iemant Timmert op gemeenen Gront,
,, moet de genen, die daar nevens leyt, zoo lang als zyn
,, Erve ſtrekt (al betimmert hy het niet) de helft van
,, de Muur-heyning, hoogte ende dikte betalen, ten
,, waare by de uytgifte van de Erven anders waare be-
,, ſprooken.

,, XXI. Alle Schey-muuren, ende Heyningen, tus-
,, ſchen de Erven van twee Gebuuren, moeten op de
,, rechte middel van de paalen, ofte ſcheydinge geſtelt
,, werden, ende hoog zyn ten minſten zeven voeten,
,, ende niet hooger, als acht voeten, ten waare de
,, Gebuuren onder den anderen anders verdroegen.

,, XXII Niemant en mag tuſſchen verſcheyde Par-
,, thyen Erven eenige paalen ſteeken ofte zetten, dan
,, in de tegenwoordigheyt, ende met conſent ende
,, weeten van de Eygenaars van de Erven ter beyde
,, zyden, ofte gerechtelyken by de gezwooren Erf-

,, ſcheyders dezer Steede, Parthyen daar toe geroepen,
,, op pœne van arbitralyk daar af gecorrigeert te werden.

,, XXIII. Ende die eenige paalen verzetten, ofte
,, eenige nooten af-kapte, ofte uyt dede by zig zelven,
,, ofte iemant anders, heymelyk ofte openbaarlyk, om
,, iemant zyn Erve ofte Gerechtigheyt te verminderen,
,, of te Fraudeeren, zal gecorrigeert worden arbitralyk,
,, ende alle de geenen, die daar toe behulpig zyn geweeſt.

,, XXIV. Indien eenige teykenen, ofte overblyfzelen van Muuren ofte Heyningen worden ontdekt,
,, ſtaande onder de aarde, de zelve zullen zonder vorder bewys niet genoegzaam zyn, om iemant van
,, zyn Erve te doen verliezen, nog te Præjudiceren de
,, ſcheydinge, daar mede de Erven geſepareert werden
,, bevonden.

,, XXV. Zoo wanneer een gemeene oude Muur tusſchen twee Huyzingen ſtaande is zeer caduycq, periculeus, ende uyt den loode, ende een van de Eygenaars zyn Huys wil afbreeken, ende vernieuwen,
,, moeten beyde de Eygenaars den zelven gemeenen
,, Muur tot gelyke koſten afbreeken, ende wederom
,, op maaken, op de zelve hoogte ende diepte, gelyk
,, de oude Huyzinge te vooren geweeſt is, ende niet
,, vorder, ende dat op gelyke Erven, dik anderhalf of
,, twee *Hollandſche* Steenen, naar luyt van de uytgifte van de Erven, ende het Fondeerzel naar den
,, eyſch; ende indien dat de gene, die eerſt Timmert,
,, den zelven gemeenen Muur beneden de aarde dikker
,, woude maaken, dan als gezegt is, zal hy gehouden wezen het zelve verdikken op zyne Erven te ſtellen,

,, ende voorts, wat hy hooger ofte dieper Metzelt dan
,, de Edificie van den genen, die niet en Metzelt, ofte
,, zyn Huys niet op en trekt, het zelve zal hy ge-
,, houden zyn te maaken op zyne koften alleen; ende
,, ingevalle, dat de ander naamaals zyn Huys optrek-
,, ken wilde, zoo zal hy gehouden zyn te betalen de
,, helft van het gene hy in de hoogte ende diepte meer
,, gebruykt, dan hy te vooren met zyn Huys beflagen,
,, ofte gebruykt heeft.

,, XXVI. Ende ingevalle, dat een gemeenen Muur
,, ftaande tufschen twee Huyzen nog redelyk goet in
,, zyn loot ftaat, ende maar een fteen dik is, zoo
,, zal de gene, die zyn Huys nieuw maaken wil, den
,, zelven Muur tot zyne koften mogen afbreeken,
,, naa voorgaande Eftimatie van de ftoffe, ende den
,, zelven wederom opmaaken tot zyne koften, al zoo
,, hooge, als hy van meeninge is te Metzelen; ende,
,, al zoo verre als zulk een gemeene Muur niet en is
,, twee *Hollandfche* fteenen dik, ofte anderhalve, vol-
,, gens de uytgifte van de Erven, zal hy den nieuwen
,, Muur van zulk een dikte moeten ftellen op gemee-
,, nen Erve, behoudelyk dat hy weeder zal reparee-
,, ren alle het gene, dat hy zynen Gebuur zoude
,, mogen befchadigen, in't opmaaken van zynen Huyze.

,, XXVII. Ende indien dat de andere Parthye naa-
,, maals zyn Huys afbreeken wilde, en op dien nieu-
,, wen Muur Timmeren, zal hy de helft van den voor-
,, fchreve Muur naar advenant, dat hy dien gebruykt,
,, fchuldig zyn te betalen, ter Eftimatie van Stadts
,, gezwooren Reede-trekkers, ten waare Parthyen mal-
,, kanderen verftonden, of dat 'er eenige uytgiften van
,, Erve ter contrarie waren, mits aftrekkende zyndeel

„ van de oude Materiaalen, die te vooren aan den oude „ Muur geweest hebben, gelyk die voor het afbreeken „ geëstimeert zyn geweest.

„ XXVIII. Aangaande voorts gemeene Heyn-muuren ofte Schey-muuren, die tot gelyke kosten gemaakt zyn, daar geen Edificie op en staat, ende die „ zeer Caduycq, ende uyt zyn loot staan, dezelven „ zullen beyde de Eygenaars afbreeken, ende tot gelyke kosten wederom maaken, tot de zelve hoogte „ ende dikte, gelyk die geweest zyn, al waar 't dat „ zy maar steens dikte geweest waaren; ende, indien „ dat een van beyde de Eygenaars een Muur begeert „ te maaken, anderhalven ofte twee *Hollandsche* steenen dik, volgens de uytgifte van den Erve, zal de „ anderen moeten gedoogen, dat men den zelven gemeenen Heyn-muur op gelyken Erve stelle, behoudelyk, dat hy niet meer betalen en zal, dan of de „ Muur maar steens dikte geweest waare.

„ XXIX. Een bloote Schey-muur staande tusschen „ twee Gebuuren Erven, daar men geen Huyzen, „ Lootzen ofte Edificien op en maakt, mag men dekken met Vorsten, Steenen ofte Tichelen, ende het „ Waater daar af als dan laten vallen aan beyde zyden.

„ XXX. Een ieder mag in steede van een Hage-Thuyn, Gelint, ofte diergelyke Heyningen, op zynen koste, wel maaken, ofte zetten een houten Heyning, ende in plaatze van een Heyning eenen Schey-muur, ende zetten den zelve op gemeenen Erve; en „ zoo verre hy dien Muur stelt op gemeenen Erve, „ zoo blyft de zelve Muur altyt gemeen, ende moet „ daar naa ten gemeenen koste onderhouden werden;

„ maar indien de andere Gebuur dien Schey-muur naa-
„ maals in eenige manieren wilde gebruyken, Luyffel,
„ Haaken, ofte iets daar aan hangen, ſlaan ofte veſti-
„ gen, ofte ook eenig Edificie daar op ſtellen, ofte
„ den zelven anders dan tot een blooteHey ninge ge-
„ bruyken, als dan moet hy dien Schey-muur half
„ betalen, eer hy den zelven beſigen, of gebruyken
„ mag in eeniger manieren.

„ XXXI. Niemant mag in zyn eygen Muur, ſtaande
„ op vierdalven duym naa eens anders Erve. eenig
„ Licht maaken, ofte ſcheppen over het Erve van zyn
„ Gebuur, dan acht voeten hoog boven zynen vloer,
„ mits ſtellende in 't Couſyn Yzere Tralien, vier duym
„ van den anderen, ende niet weyder; zonder nog-
„ tans eenig venſter, ofte raamte over zyn Buurmans
„ Erf te mogen opſlaan, ten waare by gedoogzaam-
„ heyt van zynen Gebuur; ende, zonder het zelve, mag
„ de Buurman tot vryigheyt van zyn Erf zoodanig
„ venſter toenagelen.

„ XXXII. Gelyk mede niemant en vermag een
„ Pompe te ankeren, ofte vaſt te maaken aan een ge-
„ meenen Muur, ofte eenig hang-dreel daar aan te
„ maaken, om iet op te haalen, dan met bewilliginge
„ van den genen, dien de Muur mede toe komt, ten
„ waare dat 'er beſcheyt was ter contrarie.

„ XXXIII. Ende en mag niemant in eenen gemee-
„ nen Muur gaten ofte venſteren maaken, nog ook
„ Licht daar door ſcheppen tot eens anders Erve waarts,
„ ten waare by conſent ende gedoogzaamheyt van zy-
„ nen Gebuur, mede Eygenaar zynde van den zelve
„ Muur.

„ XXXIV. Maar die op gemeene Erven, ende

„ tot

,, tot zyne koſten alleen eenen Muur maakt, ofte den
,, gemeenen Muur hoogt, mag in den zelven Muur by
,, hem bekoſtigt gaten ofte venſteren maaken, ende
,, Licht ſcheppen boven reyks, met ſtaande glazen ende
,, Yzere gaarden, die ook mogen blyven ſtaan tot ter
,, tydt toe, dat de Gebuur de helft van het maaken,
,, ofte hoogzel van den zelven Muur betaalt, ende
,, als dan is hy ſchuldig die te ſtoppen.

,, XXXV. Zoo wanneer iemant aan zyn Gebuur
,, verkoopt zynen halven Muur, als dan heeft, ende
,, krygt de Kooper van dien halven Muur ook den Erve
,, van den Huys drop, Anker hoofden, Nooten ende
,, andere gerechtigheyt, die de Verkooper buyten
,, zynen Muur voor de Verkoopinge hadde, alzo dat
,, de Kooper dien Muur mag gebruyken, als of die te
,, vooren gemeen geweeſt hadde, niet tegenſtaande,
,, dat in den Koop daar af geen vermaan en is gedaan,
,, ten ware anderſints tuſſchen de Contrahenten wierde
,, onderſprooken.

,, XXXVI. Niemant en vermag eenen gemeenen
,, Muur onder, nog boven, het zy door ſtellen van
,, Schoorſteenen, Trappens, of anderſints, hoedanig
,, het zoude mogen wezen, te verargeren, berooven,
,, in te kaſſen, ofte kliſoren in te houwen, zonder
,, expres conſent van zynen Gebuure, op pœne van
,, het zelve, tot zyne koſten, in zynen eerſten ſtaat,
,, te moeten doen repareeren, ende daar en-boven, als
,, ongebuurlyk gehandelt hebbende, gemulcteert te
,, werden ter arbitragie van Schepenen.

,, XXXVII. Item; niemant en mag een gemeenen
,, Muur onderſchoeijen, dan met voorweeten van zy-
,, nen Gebuur, ende ten overſtaan van twee Ree-

,, mee-

„ meesters, op dat alle ſchade verhoet werde; ende
„ ingevalle evenwel ſchade daar van kwame, zal de
„ Verzoeker dezelve moeten vergoeden.

„ XXXVIII. Alle Schey-muuren zyn gemeen, ten
„ zy dat 'er ſchriftelyk, of ander beſcheyt, of teeken
„ zy ter contrarie, tegens welke gemeene Muuren,
„ ofte Heyningen men geen Steen, ofte andere zwaarte
„ mag leggen, ofte Hout zetten, daar door die Muur
„ ofte Heyning verzwakt mogte werden, zonder con-
„ ſent van den genen, dien de zelve gemeene Muur
„ ofte Heyning mede toe komt, op de Boete van
„ twaalf Gulden, t'elkens te verbeuren.

„ XXXIX. Als in eenen Muur ſtaan Pilaren, of
„ Moſiergaten, Nooten of Hoofden, met den zelven
„ Muur eerſtmaal ter beyder zyden daarinne gemaakt
„ zynde, ofte dat ter beyder zyden Balken leggen,
„ in, ofte door den zelven Muur geankert, ende ge-
„ veſtigt zynde, is, ende blyft de zelve Muur gemeen.

„ XL. Zoo wanneer in eenen Muur ſtaan Pilaren,
„ ofte Moſiergaten gemetzelt alleenlyk aan de eene
„ zyde, of dat 'er maar van eene zyde op, ofte in
„ getimmert, ofte geankert en is; de zelve Muur be-
„ hoort geheel toe den Eygenaar van het Huys, ofte
„ Erve, van welker zyde de Pilaren ofte Moſiergaten
„ zyn ſtaande, ten waare dat de Gebuur Schepenen
„ Brieven, of Wettelyk beſcheyt hadde, dat hy daar
„ in gerechtigt waare: ende als iemant vaſt aan eens
„ anders Muur Metzelt ende Timmert, ofte alleenlyk
„ Haaken, ofte diergelyke Nagelen daar in ofte aan-
„ ſlaat, ofte ook daar aan hangt, hy en heeft daar door
„ geen recht in den zelven Muur; maar moet die Haa-
„ ken ende Nagelen, of bekommeringen altyt af, uyt,

„ ende weg doen, als het den Eygenaar van den Muur
„ belieft.

„ XLI. Maar als eenige Balken leggen, ofte vast
„ zyn gemaakt in eenen Muur met Ankers, ende
„ dat 'er over de andere zyde in den zelven Muur Pi-
„ laren ofte Mosiergaten staan, zoo werd die Muur ge-
„ houden voor gemeen.

„ XLII. Ende op dat alle Usurpatien, tegens wil,
„ ende buyten weeten van de Eygenaars, voorgeko-
„ men, ende de geschillen tusschen de Buuren geweert
„ mogen werden, wordt allen Metzelaaren ende Tim-
„ mer-Lieden, ofte wie het zy, expresselyk verboden
„ aan de eene zyde van de Schey-muuren eenige Pi-
„ laren, ofte Mosiergaten te maaken, ofte ook eenige
„ Balken ofte Ankers daar in, ofte door te breeken,
„ ofte in te kassen, zonder voorweeten ende kennisse
„ van den Eygenaar, wiens Erve aan de ander zyde
„ van den Muur is leggende, op pœne van vyftig
„ *Karoli* Guldens, ende daar en boven voor de Met-
„ zelaars ende Timmer-Luyden te verliezen haar Gild-
„ ende Poorter-Recht.

„ XLIII. Zoo wie op eenen gemeenen Muur Tim-
„ meren ofte Metzelen wil, daar geen Huyzen op
„ gestaan en hebben, die en mag zyn Water, ofte
„ Huysdrop op zyns Gebuuren Erve niet laten vallen;
„ maar moet boven op den Muur een Goot leggen,
„ ende het Water leyden op zyn zelfs Erve, ofte ter
„ Straten uyt, ende die onderhouden op zyne kosten
„ alleen, zonder schade of agter-deel van zyne Ge-
„ buuren.

„ XLIV. Ende zoo wie tot zynen koste een Schey-
„ muur stelt op zyn zelfs Erve, den zelven behoort
„ de

„ de voorschreve Scheymuur alleen toe; maar wil hy
„ als dan daar op Timmeren, ende zyn Water buyten
„ zynen Muur laten vallen, zoo moet hy zoo verre
„ met den voorschreven zynen Muur van zyns Gebuurs
„ Erve blyven, dat hy zyn Huysdrop behouden mag,
„ te weeten vierdalven duym buyten zynen Muur,
„ mits bedwingende zyn Water, dat zyn Buur daar
„ door niet verdrukt en werde, ten waare voorgaande
„ Uytgiften, ofte Contracten anders mede bragten.

„ XLV. Tot Heyningen, ofte Scheydingen van
„ alle Erven, binnen Stadts Poorten, leggende aan
„ s'Heeren Straten, en zullen voortaan geen Houte
„ Heyningen van nieuws mogen werden gestelt, ofte
„ de oude mogen worden gelapt ofte gerepareert; maar
„ zullen voortaan alle Erven tegen s'Heeren Straten
„ bevryt moeten werden met eenen Muur steens dikte,
„ ende hoog boven de Straten ten minsten tien Voeten.

XLVI. Niemant en mag eenige Nooten, Schoor-
„ steenen, Uytsteekzels, ofte iets desgelyks maaken
„ buyten zynen Muur; maar de Drop vry laten, in-
„ dien zyn Buurman eenige heeft.

„ XLVII. Zoo wie geen Drop en heeft, die mag
„ een Goot hangen buyten zynen Muur, op dat zyn
„ Buurman daar van geen hinder hebbe: ende zoo wan-
„ neer zyn Buurman recht op Timmeren wil, ofte ge-
„ brek daar aan hadde, moet hy de Goot af doen,
„ ende die leggen op zyn zelfs Muur; ende zullen van
„ nu voortaan in alle nieuwe Gebouwen de Gooten
„ ter eerster instantie moeten geleyt werden op den
„ Muur van den genen, die zyn Grond Betimmert.

„ XLVIII. Alle Gevels, Muuren, Schouwen ende
„ diergelyke staande ter Strate waarts, ofte ook tegens

,, andere Luyden Erven, los geankert, ende anders periculeus om te vallen, zoo dat iemant ſchade daar door konde krygen, zullen zy by den Officier, Burgermeeſteren, ende die van den Gerechte, op de klagten van de Buuren, ofte ook *ex Officio* mogen werden geviſiteert, ende zullen de Eygenaars ter Ordonnantie van de zelven gehouden wezen die te rechten, verzeekeren, ofte ook geheel te vernieuwen: ende behalven dien, zoo de Proprietaris van het perykel te vooren behoorlyk gewaarſchout zynde, al zulk een Gevel, Muur ofte Schouwe kwame te vallen, ende ſchade deede, zal hy de zelve ſchade gehouden wezen te vergoeden, ende te repareren.

,, XLIX. Item; wanneer een Muur ofte Heyning buyten Loode ſtaat, ende hangende is over een anders Erve, ofte dat het Dak van zynen Huyze zoo lang is, dat het Water valt op een anders Erve, zal hy den zelven Muur ofte Heyning, indien de Buurman recht op Timmeren wil, gehouden zyn te rechten, ende zyn Dak te korten; ende ingevalle de Buurman niet Timmeren en wil, zal hy als dan gehouden zyn een Goot aan zyn Dak te hangen, ofte indien zulks niet geſchieden kan, een Goot op zyn eygen Muur leggen, op dat daar niemant ſchade van en leyde.

,, L. Maar wat Huyzen op eenen Muur ſtaan, dien Muur en zal men niet rechten, dan met hunluyder beyder wille, ten ware daar reedenen toe dienden, het welk zal ſtaan tot diſcretie van Schout, Burgermeeſteren ende Schepenen.

,, LI. Die zyn Huys hooger maakt dan zyns Gebuurs Huys, waar af dat het Water daar te vooren in een

,, ge-

,, gemeene Goot geloopen, ende gevallen heeft, zoo
,, verre hy het zelve Huys hooger reyst, als dan en
,, mag hy zyn Water, ofte Huysdrop niet meer laten
,, vallen in de voorschreve gemeene Goot; maar moet
,, boven op zynen Muur, tot zyne kosten alleen, een
,, goede *Keulsche* Loode Goot leggen, ende onderhou-
,, den, ende het Water leyden over zyn Erve, zoo
,, dat hy zyne Gebuuren niet en beschadige, ende de
,, gemeene Goot, die op den gemeenen Muur gelegen
,, heeft, eer zyn Huys gerezen was, zal hy schuldig
,, zyn te leggen, op zyne kosten, op zyn Buurmans Dak,
,, dewelke voorts deszelfs eygen blyven zal, ende zyns
,, Gebuuren Dak wederom repareeren; ende, de Goot
,, alzo gelegt zynde, zal zyn Gebuur schuldig zyn die te
,, onderhouden tot zyne kosten, ende als dan zal elk
,, hebben het Water, het welke van de voorschreve
,, respective Goot zal vallen.

,, LII. Ende ingevalle dat de Gebuur zyn Huys ook
,, optrekken wil, maar niet zoo hoog, als zyn Gebuur
,, opgevaren is, zoo zal hy de voorschreve Goot tot zyne
,, kosten herleggen, ende ook onderhouden; ende het
,, hoogzel van den Muur, dat zyn Gebuur opgetrok-
,, ken heeft, half betalen; maar niet hooger, dan hy
,, het zelve hoogzel gebruyken wil.

,, LIII. Ende indien hy zoo hoog wil opryzen, als
,, zyn Gebuur opgevaren is, zoo zal hy schuldig zyn
,, het zelve hoogzel half te betalen; ende zal hy de Goot,
,, die zyn Buur op 't zelve hoogzel geleyt heeft, mo-
,, gen gebruyken, mits de helft betalende, indien de
,, zelve Goot daar toe bekwaam is; ende indien de
,, Goot moet hermaakt werden, zoo zal de eerste op-
,, trekker zyn Goot naa zig nemen, ende zullen zy we-

,, derom een nieuwe maaken, tot gelyke koſten, ende
,, de zelve gezamenderhant onderhouden, ende zal het
,, Water zynen cours hebben, gelyk het gehadt heeſt,
,, al eer zy haare Huyzen opgereezen hebben.

,, LIV. Maar wie een dwers Huys maakt tegen een
,, lang Huys, op eenen gemeenen Muur, die zal gehou-
,, den wezen, zoo hy een Loode Goot vint leggen op den
,, zelven Muur, die op te nemen, ende te herleggen
,, agter zyn Gevel, tot zynen koſte, als vooren; ende
,, zoo daar geen Loode Goot en leyt, zal de Proprie-
,, taris van het lang Huys daar een moeten leggen,
,, tot zynen koſte alleen.

,, LV. Als men tuſſchen Huyzingen, Erven, ofte
,, op gemeene Muuren eenige Gooten maakt, ofte legt,
,, daar te vooren geene gelegen en hebben, ende van
,, welke Gooten het Water ter Strate-waarts niet uyt
,, en loopt, als dan moeten de Proprietariſſen, ende
,, Gebuuren, dien de Muur toe behoort, het Water
,, van die Gooten leyden gelykelyk over hunne Erven.

,, LVI. Daar het Water van twee Dakken valt in
,, een gemeene Goot, zal het zelve verdeelt werden,
,, of met eenen Looden rugge langs de Goot in het mid-
,, den, of met een Looden Sprietbak.

,, LVII. Wanneer twee Gebuuren, tuſſchen hun
,, beyder Huyzinge ende Muuren, beneden hebben een
,, Goot ofte Water-loop, daar in hun beyder Huys-
,, drop ofte Water valt, en door geleyt werdt, moeten
,, zy die Gooten met goede klaare Goot-ſteen leggen,
,, maaken ende onderhouden, ende, als 't behoeft,
,, doen ruymen, zoo dat het Water gevoegelyk uyt-
,, loopen, ende zynen ſcheut hebben mag, al tot ge-
,, meene ende gelyke koſten, behoudelyk, dat zoo
,, wan-

,, wanneer de een van hun beyden, aan zyn zyde alleen,
,, heeft Getimmert, Gedekt, Gemetzelt, ofte eenige
,, Reparatie gedaan, daar af hy eenige vuyligheyt daar
,, in geworpen hadt, of laaten vallen heeft, waar door
,, dat de gemeene Goot vervuylt, ofte verstopt zoude
,, mogen zyn, als dan moet de geene, door wien de
,, vuyligheyt, ofte verstoptheyt gekomen is, de zelve
,, Goot, tot zynen koste alleen, voor die reyze weder
,, doen reynigen, ende schoon maaken.

,, LVIII. Ende indien de Gebuuren geen Goot alzo
,, en hebben, ende alle beyde hun Hemels, ende an-
,, der Water door de tusschen Huyzinge niet te zaa-
,, men uyt en leyden, zoo en zal de een alleen, geen
,, ander, als Hemels Water, op zyn Erve vallende, daar
,, door mogen leyden, ten waare dat hy in debite Pos-
,, sessie was, ofte dat'er bescheyden ter contrarie waaren.

,, LIX. Een iegelyk moet alle zyn Water, hoeda-
,, nig dat het zy, zelve leyden op, ende over zyn
,, Erve, al zoo dat daar niemant letzel of gebrek by
,, en heeft, ten zy dat 'er bescheyt ter contrarie
,, waare; ende die zyn Water van boven op de Straten
,, wil laaten vallen, moet het leyden aan zyn Gevel
,, neder, met een besloote Buys, tot beneden aan s'Hee-
,, ren Straat.

,, LX. Niemant en zal het vuyl Water van zyn bo-
,, ven Kamers mogen uyt de Vensters gieten, nog ook
,, door Water-steenen mogen laaten loopen aan de Ge-
,, vels af, ofte over de Luyffels op de Straten; maar
,, zal het zelven moeten leyden met geslotene Buyzen,
,, langs zyn Gevel, ofte Muur, tot beneden op de
,, Straat, ofte in den gemeenen Waterloop, op de
,, Boete van twee Ponden *Vlaams*.

LXI.

,, LXI. Die zyn Waterloop heeft over, ofte door
,, eens anders zyns Gebuurs Huys ende Erve, moet
,, in het gat van zynen Muur, daar het Water door
,, loopt, zetten, ende continueelyk houden een Yzere
,, Tralie, daar af de Gaarden ten minsten, moeten ſtaan
,, op een derdendeel van eenen duym naa malkande-
,, ren, ende voor de Tralie ſtellen een Zink-Put van
,, Klinkert, ende in Tras, ten minſten van eenen voet
,, in het vierkant, ende eenen voet diep aan de zyde,
,, van waar het Water komt.

,, LXII. Niemant en mag de Vuyligheyt, ofte Mis
,, van zyn Stallen, daar hy Paarden, Oſſen, Koeijen
,, ofte Schapen houdt, laaten uytwerpen op de Stra-
,, ten, ofte in de Gooten, Gragten, ofte Waterſchep-
,, pen van de Stadt: maar de Stallen ruymende zullen
,, zy de vuyligheyt moeten houden, ende bedwingen
,, op hun eyge beſlote Erven, tot dat zy de zelve
,, Mis willen voeren uyt de Stadt; gelyk mede de
,, Beenhakkers zullen moeten doen de vuyligheyt van
,, de Beeſten, die zy ſlagten, zonder die op de Straten
,, te werpen, ofte laten liggen, alles op de Boete van
,, vyf-en-twintig *Karoli* Guldens, en de verbeurte van
,, de Mis.

,, LXIII. Niemant en mag vaſt aan zyn Gebuuren
,, Erve tegen een gemeenen Muur eenige Regenbak-
,, ken, Privaten, ofte diergelyke dingen (daar perijkel,
,, nattigheyt, vuyligheyt ofte ſtank af komen zouden
,, mogen) maaken nog ſtellen; nog ook Aſch, Mishoo-
,, pen, Modder, Slyk, ofte diergelyke vuyligheden
,, daar tegen leggen, ten zy, dat hy tuſſchen beyden
,, maake een goeden Muur, eenen *Hollandſchen* Klin-
,, kertſteen in Tras geleyt dik, ende den zelven Muur

,, alzo

„ alzo onderhouden, ende bewaren tot zyne kosten,
„ dat 'er geen nattigheyt ofte vogtigheyt door, ofte
„ uyt en kome, of en trane, zulks dat zyn Gebuur daar
„ by geen ongerief en kome te leyden.

„ LXIV. Ende hadde zyn Gebuur op zyn zelfs
„ Erve te vooren eenen Kelder, ofte Bornputte staan-
„ de, die door het voorschreve Privaat, ofte ander
„ werk zoude mogen bedorven werden, moet die gene,
„ die dat Privaat, of ander werk van Secreten, of an-
„ dersints doet maaken, het zelve alzo voorzien, dat
„ zyn Gebuur in zynen Kelder, ofte Bornputte, ende
„ Water, daar af geen hinder ofte gebrek en kryge,
„ ofte andersints moet hy zyn Privaat, Voute, Secreet,
„ of ander werk te niete doen ende amoveren.

„ LXV. Daar-en-tegen, indien iemant op zyn Erve
„ een Privaat, Secreet, ofte Bornput bekwamelyk ge-
„ maakt hadde, die zyns Gebuurs Erve, Huys ofte
„ Goet, alzo het toen ter tydt stont, niet letten en
„ mogte, ende dat zyn Gebuur daar naa, op zyn Erve,
„ daar neffens eenige Kelders of Bornput maakte, ende
„ dat de zelve door den ouden Bornput, Secreet ofte
„ Privaat van zynen Gebuur schade leede, zoude de
„ voorschreve oude Bornput, Secreet ofte Privaat,
„ dien niet tegenstaande, moeten blyven, zonder dat
„ de Proprietaris van dien iets anders zou schuldig we-
„ zen te doen, dan zyn Privaat, of Secreet te ruy-
„ men, ten eynde zyn Gebuur zynen Kelder, ofte
„ Bornput, zoo op zyne kosten mag verzien, als het
„ behoort.

„ LXVI. Maar zoo wanneer niet kan werden gewe-
„ ten, welk ouder ende langer gestaan heeft, het Pri-
„ vaat, of Bornput, van den welke de schade komt,

„ ofte de Kelder of Bornput, die daar door beſchadigt
„ wert, zal zulk een inconvenient gebetert, ende de
„ koſten van dien gedragen werden, zulks als die van
„ den Gerechte met Advies van de Reemeeſters zullen
„ arbitreren.

„ LXVII. Wie in zyn Privaat, of Privaat-huys
„ eenig Lucht-gat door zyn zelfs Muur maaken wil,
„ zal het zelve moeten maaken naar zyn eygen Erf,
„ ende niet naar zyn Buurmans Erf, op dat de Gebuu-
„ ren daar genen ſtank door en hebben, ofte onvry
„ werden, ende zullen alle Lucht-gaten niet weyder
„ gemaakt moeten werden buytenwaarts, als drie duy-
„ men, ende niet hooger, als anderhalven voet.

„ LXVIII. Wanneer twee Gebuuren hebben te zaa-
„ men een gemeen Privaat ende Verwulfzel, leggende
„ onder de Aarde, mogen die het gelykelyk gebruyken;
„ maar zoo wanneer men die ruymen ofte reynigen
„ moet, dat zal geſchieden ten gelyken koſte, ende
„ ook by beurten, de een reyze over, ofte door des
„ eens, ende de ander reyze door des anderen Erve
„ ofte Huyzinge, ten waare dat 'er eenige Voorwaar-
„ den ofte Contracten gemaakt waaren ter contrarie.

„ LXIX. Zoo wie met zynen Gebuur een gemeen
„ Privaat, ofte Verwulfzel heeft, ende dat die ten
„ gemeenen koſte is gereynigt, mag hy als dan de Pijpe,
„ ofte zit ſtede van den zelven Private aan zyne zyde
„ (indien het hem belieft) af breeken, ende toe doen
„ Metzelen, zonder van zyne zyde meer daar op te
„ gaan, ofte laten gaan; ende in dien gevalle behoeft
„ hy daar naa gene koſten van ruymen of ſchoon maa-
„ ken meer te helpen betalen, nog het zelve Pri-
„ vaat over, of door zyn Huys of Erve laten ruy-

„ men,

„ men, ten waare dat 'er Brieven af waaren ter contrarie.

„ LXX. Als een gemeen Privaat, ofte Voute onder de Aarde geruymt, ende ſchoon gemaakt is, mag „ die gene, die het belieft, 't zelve Privaat tot zyne „ koſten onder in de Voute ter helft doen afſchutten „ met een digten Muur van Klinkert en Tras, ende „ ſcheyden in twee Vouten, alzo dat elk van beyden „ zyn Privaat behouden mag op zig zelven alleen; des „ zoo zal zulks moeten geſchieden, met voorweeten „ ende kenniſſe van den Buurman, op dat die niet verkort en werde, ende de ſcheydinge, of afdeelinge „ geſchiede ter rechter helfte; ende, het zelve gedaan „ wezende, moet een iegelyk van hun beyden van dan „ voortaan ten zynen koſte alleen zyn Privaat onderhouden, ruymen ende reynigen, als het van noode „ is, door ende over zyn zelfs Huys ende Erve, zonder koſten ofte laſten van den anderen, ten waare „ dat 'er beſcheyt waare ter contrarie.

„ LXXI. Niemant en zal vermogen eenige Privaten, ofte Plankieren over de Havens, Sevender, „ ende Haverſloot uyt te ſteeken, vorder dan zyn Erve „ ſtrekt, op de Boete van vyf-en-twintig Guldens; „ ende zoo wie alreede eenige Plankieren ofte Secreten alzo uytſteekende heeft, zonder ſpeciaal conſent „ van de Heeren van de Wet, hy zal gehouden zyn „ dezelven behoorlyk in te trekken, binnen den tydt „ van twee Maanden; ende zoo wie in gebreeke blyft „ van te obedieeren, die zal mede verbeuren gelyke „ Boete, zoo menigmaal hy daar over bekeurt zal zyn.

„ LXXII. Ende werdt aan alle Metzelaars ende Timmerluyden verboden zoodanige werken te maaken,

„ ofte door hunne Knechten doen maaken, zonder
„ schriftelyk consent van de Magistraten, op gelyke
„ Boete, als vooren, ende arbitrale correctie.

„ LXXIII. Als iemant alleen heeft, ende gebruykt
„ eenigen Kelder ofte Verwulfzel zig strekkende verre
„ ende breet onder de Erve ofte Superficie van de Erven
„ van eenige andere Huyzen, geen gebruyk ofte ge-
„ zag in zulk een Kelder ofte Verwulfzel hebbende, die
„ wordt gehouden voor Proprietaris van zulk een Kel-
„ der ofte Verwulfzel, ende heeft deel ende part in den
„ Gront van zulk een Erve, daar dat Verwulfzel alzo
„ gelegen is, ende de Proprietaris van de Erve ofte
„ Huys, daar onder het Verwulfzel gelegen ofte staan-
„ de is, heeft alleenlyk de Superficie.

„ LXXIV. Gemeene particuliere Bornputten moe-
„ ten by de Proprietarissen, of die gene, die deel ofte
„ acces daar toe hebben om het Water te halen, ende
„ de Putten gelykelyk Huys voor Huys onderhouden,
„ ende alle onkosten van Keetenen, Koorden, Em-
„ mers, Rollen, Schoonmaaken, ende diergelyke
„ onkosten betaalt werden, elk Huys even veel, niet
„ tegenstaande, dat het een Huys de helft, ende het
„ ander maar een vierendeel, of ook niet dan zynen
„ toegang ende gebruyk daar toe en heeft, al waar het
„ ook zoo, dat de zelve Bornput stonde op iemants
„ Erve alleen.

„ LXXV. Twee ofte drie Gebuuren hebbende te zaa-
„ men eenen Bornput, daar af moet elk zyn Water
„ leyden, ende bedwingen te loopen op het zyne,
„ ende over zyn Erve, ten ware dat 'er bescheyt ware
„ ter contrarie.

„ LXXVI. Niemant en mag Straaten maaken van,
„ ofte

„ ofte door zyn Erve, dan by voorgaande kennisse
„ ende consent van Schout, Burgermeesteren ende Sche-
„ penen, nog eenige Straaten te laten repareren, stop-
„ pen ofte verleggen, als door des Stadts Straatmaaker,
„ op de Boete van twaalf Gulden.

„ LXXVII. Zoo ook niemant en vermag op eenige
„ Kamers, ofte Solders Schoorsteenen te maaken, ofte
„ doen maaken om te vieren, anders, als op een steene
„ Verwulfzel, op pœne van vyf-en-twintig Guldens,
„ zoo wie contrarie dezes bevonden zal werden gedaan
„ te hebben, zoo voor den Eygenaar van het Huys,
„ als den Metzelaar, die 't zelve gemaakt heeft, ende
„ niet te min het zelve te moeten veranderen ende
„ af breeken.

„ LXXVIII. Alle Houte Gevelen van eenige Huy-
„ zen, ofte Lootzen binnen de Wallen dezer Steede
„ staande, vermogen niet vernieuwt, verrepareert, ver-
„ verft ofte andersints staande gehouden werden; maar
„ moeten blyven staan in hunnen staat, zulks als zy
„ zyn, tot ter tydt toe, dat die van zelfs vergaan, op
„ de voorschreve pœne, ten waare aan iemant, zulks by
„ Requeste verzoekende, de reparatie van dien, om
„ zonderlinge redenen, by Schout, Burgermeesteren
„ ende Schepenen toegelaten werde.

„ LXXIX. Niemant en zal eenige Kaaijen, nieuwe
„ Gevels, Baaliën, Stoepen, Pothuyzen, Glinten,
„ Hekkens, Luyffen, of eenige werken buyten Ge-
„ vels mogen beginnen te maaken, zonder daar over
„ te roepen de Ree-meesters, ten minsten twee, omme
„ het zelve te Reeden, op pœne van 't gemaakte werk
„ wederom te moeten af breeken; ende voor den Tim-
„ merman, ende Metzelaars, die zulks doen, te ver-

 „ beu-

„ beuren elks twaalf Guldens, ende niet te mogen „ werken in het zelve, ofte ander werk, hy, nogte „ zyne Knechts, voor en al eer hy die Boete zal heb- „ ben opgebragt, ende voldaan.

„ LXXX. Voorts zal niemant vermogen binnen deze „ Steede te rechten, ofte te ſtellen eenige nieuwe Ber- „ gen, om Hooy ofte Kooren in te voeren, nog ook „ gene oude te mogen vernieuwen; maar zullen ge- „ houden zyn, in plaatze van dien, te maaken be- „ ſloten Schuuren gedekt met hart dak, op pœne, als „ vooren, zoo ten aanzien van den Timmerman, als „ Eygenaar.

„ LXXXI. De Pothuyzen, ofte andere uytſtekende „ werken zullen de Venſters daar van binnen moeten „ opſlaan, ende niet van buyten, ofte zullen buyten „ moeten neder hangen, ende zullen de zelve Pothuy- „ zen blyven binnen de Gooten aan de Straaten, uyt „ de hoogte van de Straat te meeten, en voor niet hoo- „ ger mogen zyn, als drie voeten ende een half, ende „ agter vier voeten, op de Boete, zoo wie contrarie „ doet, van drie Guldens, ende het werk wederom „ te moeten afbreeken; ten waare om redenen, ende „ naar gelegentheyt, by de Heeren van den Gerechte „ anders werde geordonneert, ende goet gevonden.

„ LXXXII. De Glinten ofte Hekken, die voor de „ Huyzen binnen deze Steede voortaan mogten wer- „ den geſtelt, zullen niet hooger mogen gemaakt wer- „ den als vyf voeten, nog vorder Straatwaarts uytſte- „ ken als vier voeten, blyvende nogtans binnen de „ Gooten dezer Steede.

„ LXXXIII. Ende zullen dies niet te min alle Luyf- „ fels, Baaliën, Pothuyzen, Stoepen, Glintingen,

„ ende

,, ende alle andere uytsteekende werken staan, tot ge-
,, doogen, ende Keure van Schout, Burgermeesteren
,, ende Schepenen, om vermindert, gekort, gelaagt
,, ofte ook geheel af genomen te moeten werden, ten
,, allen tyde, als zulks geordonneert werdt.

,, LXXXIV. Niemant en mag eenige Banken, Kis-
,, ten, Voorberdens, Glinten of diergelyke voor zyn
,, Huys stellen, maaken ofte zetten, nochte ook iet
,, uythangen dienende tot zyne Neeringe, daar by
,, zyn Gebuur, ofte iemant anders zoude mogen ver-
,, drukt, of geinteresseert zyn

,, LXXXV. Zoo wie Grondt hoogt, die eens an-
,, ders Water daar door, ofte over leyden moet, is
,, gehouden het zelve terstont te nederen, ende op
,, zyn eersten ende ouden grondt te verlagen, ofte
,, immers zulk een commoditeyt op, ofte in zyn Erve
,, te maaken, dat het Water gevoeggelyk uyt loopen,
,, ende zyn scheut behouden mag.

,, LXXXVI. Die zyn Erve verhoogt, is ook ge-
,, houden den Schey-muur, ofte Heyninge, het zy
,, die gemeen zyn, of een van de Gebuuren eygen,
,, naar advenant te verhoogen, alzo dat de zelve zy
,, van zeven voeten, boven zyn verhoogden grondt,
,, ende dat tot zyn eyge kosten, zonder nochtans
,, dat hy met de zelve verhooging eenig vorder recht
,, in den voorschreven Muur zal krygen, dan hy te voo-
,, ren hadde, ende zal ook, in het verhoogen van den
,, voorschreven grondt, wel verzeekeren de Heyning-
,, muuren, dat die niet over, ofte doorgedrongen en
,, werden; ende zoo zulks geviele, zal hy gehouden zyn
,, den zelven Muur weder te rechten, ende op te maa-
,, ken tot zyne kosten, anderhalven *Hollandsche* Steen dik.

LXXXVII.

,, LXXXVII. Alle Ovens ende Fournuyzen van Bak-
,, kers, Brouwers, Brandewyn-Branders, ende ande-
,, ren, geen uytgezondert, zullen gestelt moeten wer-
,, den, op zes duymen distantie van eenen gemeenen
,, Muur.

,, LXXXVIII. Als eenige Ovens, Fournuyzen,
,, Esten, Stoven. Smelt-huyzen, ende andere plaatzen,
,, daar men vier stookt ofte bezigt, periculeus zyn,
,, ofte zorgelyk staan, ofte ook onbehoorlyk gestelt
,, zyn, ofte als daar eenige Balken, ofte ander Hout-
,, werk in, ofte te naa leggen, ofte gemaakt zyn, an-
,, ders dan het behoort, zoo mogen de Gebuuren dat te
,, kennen geven den Burgermeesteren, ofte aan eenen van
,, de zelven, dewelke terstont 't zelve zullen doen
,, visiteren by de Brandmeesters ende Reemeesters; ende
,, indien als dan gebrek daar in bevonden werdt, zul-
,, len de voorschreve Brandmeesters ende Reemeesters
,, daar in terstont doen voorzien, ende beteren, tot
,, verzekertheyt van de Stadt, en de Gebuuren, alles
,, tot kosten van den genen, die dat onbehooren ge-
,, maakt, ofte doen stellen, ofte alzo staande gehou-
,, den heeft.

,, LXXXIX. Een iegelyk moet zyn Schouwen zoo
,, hoog maaken, dat zyn Gebuuren van den rook,
,, nog andersints geen perykel nog gebrek en leyden;
,, ende, al hadde daar niemant gebrek by, zoo moet
,, hy zyn Schouwe maaken ende Metzelen, ten minsten
,, vier voeten hoog, boven de Nokken ofte Vorsten
,, van den Daake, of andersints, ter Ordonnantie van
,, de Reemeesters, dewelke zonderling regart zullen
,, nemen op den stant ende hoogte van de Schouwen
,, van de Brouwers, Bakkers, Smeden, Ververs, Bran-

,, de

,, dewyn-Branders, Hoedemaakers, ende diergelyke, ,, op dat de Buuren niet te zeer verkort, ende alle pe- ,, rykel van Brandt geweert werde.

,, XC. Ende, ten eynde op alle het gene voorschre- ,, ve is, te beter regart mag werden genomen, en ,, zullen voortaan geen Ovens, ofte Fournuyzen van ,, alle zulke Neeringen, als in 't voorgaande Artykel ,, gespecificeert zyn, mogen werden gestelt, ofte ver- ,, nieuwt, dan ten Overstaan, ende ter Ordonnantie ,, van de Ree-meesters; ende zullen alle de voorschre- ,, ve Ovens, Schouwen, Fournuyzen, Esten ende ,, diergelyke Vierplaatzen van alle de voorschreve Nee- ,, ringen worden gevisiteert by de Ree-meesters, zoo ,, dikmaals, als het de zelve zullen goet vinden.

,, XCI. Niemant en mag eenig Huys, ofte Edificie ,, afbreeken, ofte ruymen in præjudicie, ofte agterdeel ,, van de Rentenieren, Renten daar op heffende, nog ,, ook tot ontcieringe van de Stadt, ende publicque ,, Straaten, dan om het zelve wederom op te maaken, ,, ende te verbeteren.

,, XCII. In gemeene Gangen en vermag niemant ,, eenige Deuren ofte Vensteren te hangen, ofte laaten ,, open gaan, dan van binnen op zynen eygen Erve, ,, ofte ten ware tien voeten boven den zelven Gang.

,, XCIII. Niemant en mag ook in gemeene Gangen, ,, of daar iemant Servituyt aan heeft, om uyt ende in ,, te gaan, iets leggen, zetten, ofte stellen, dat den ,, Passanten den bekwamen deurgang eenigsints zoude ,, mogen beletten, nog ook eenige vuyligheyt daar in ,, werpen; ende zullen de gemeene Gangen tot ge- ,, meene kosten, ofte arbeyt schoon gemaakt moeten ,, werden: niemant en zal ook in de zelven, van

 ,, nieuws

„ nieuws mogen ſtellen meer Deuren, ofte Venſteren, „ dan daar te vooren geweeſt zyn, zonder conſent „ van de mede Eygenaars, ten ware in allen dezen an- „ derſints gecontracteert, ofte wettelyk geconſtitueert „ ware.

„ XCIV. Die zyn Fruytboomen hangende heeft met „ de Takken over zyn Buurmans Erve, moet die over- „ hangende Takken afhouwen, of moet aan zyn Gebuur „ laten volgen alle de Vruchten, die alzo over hangen, „ het welk den voorſchreven zyn Gebuur van tweën „ beſt belieft.

„ XCV. Ende zullen mede geen Timmerluyden, „ Metzelaars, Straatmaakers, ofte wie het zoude mo- „ gen zyn, eenig werk tegens deze Ordonnantie ver- „ mogen te maaken, op de Boete van twaalf Gulden, „ voor de eerſte reyze, ende de tweede reyze vier- „ en twintig Gulden, ende de derde reys, Arbitrale „ Correctie van Schepenen, uytgezondert, daar hier „ vooren anders werdt verklaart, 't zy van minder, „ ofte zwaarder pœne.

„ XCVI. Ende alzo jegenwoordig eenige Metzelaars „ gaan werken voor Meeſters, zonder eenige Proef „ gedaan te hebben, volgens hunnen Gilde-Brief, daar „ door de Luyden dikmaals zeer werden verkort ende „ beſchadigt, door het kwaat werk, dat zodanige maa- „ ken, zoo werdt by dezen expreſſelyk Gekeurt, ende „ Geordonneert, dat niemant voortaan voor Meeſter „ zal mogen werken, Knechts, ofte Opperluyden „ ſtellen, ten zy hy al vooren zyn Proef, volgens „ den Gilde-Brief zal hebben gedaan, op pœne van „ vyf-en-twintig Gulden te verbeuren by den genen, „ die contrarie doet, ende nog zoo veel voor de

„ Hoofd-

„ Hoofdmannen van het Gilde , indien zy het zelve „ niet en beletten , ofte daar toe genoegzame devoi- „ ren doen.

„ XCVII. Te Appliceren alle de voorschreve Boe- „ ten ende Breuken , twee derde-deelen ten behoeve „ van den Heer ende Steede , ende het andere derde- „ part ten behoeve van de Ree-meesters , daar de zelve „ gebruykt worden , ende in bekent zyn , ofte gekent „ ende gebruykt moeten werden ; indien niet , voor „ den Armen , uytgezondert , daar hier vooren anders „ is gedisponeert.

Aldus gedaan , gekeurt ende geordonneert by de Heeren Hugo Blomvliet *Bailliuw* , Gerrit Joosten van der Linde , Adriaan Cornelissen Brouwer, *Burgermeesters* , Sander Gerritzen Hulst , Jan Koenen van Streefland , Jan Adriaanzen Kort , Dr. Otto van Zeyst , Johan Cluyt , Jan Gerritzen Botbergen, *ende* Mr. Cornelis van Nes , *Schepenen der Steede* Schoonhoven , *op den 6 December , Zestien-hondert vier-en-veertig : Onder stond in kennisse van My, Onderteekent.* D. V. Straalen.

„ ZOO IS 'T, dat wy de Zaake, ende 't Verzoek „ voorschreve over gemerkt, ende daar op gehad heb- „ bende de Berigtinge, ende Advies van den Præsident, „ ende Raaden van den Hove , uyt onze rechte we- „ tenschap , Souveraine Magt ende Authoriteyt , de „ voorgestelde Keure ende Ordonnantie in alle dee- „ len , Poincten ende Artykelen hebben goet gevon- „ den, Geapprobeert ende Geratificeert , vinden goet, „ Approberen ende Ratificeren de zelven mits dezen,

„ lastende allen ende eenen iegelyken, dien deze aan-
„ gaan mag, zig daar naar te reguleren: gedaan in den
„ *Hage*, onder onzen grooten Zeegele hier aan doende
„ hangen, op den laasten January, in 't Jaar ons Hee-
„ ren ende Zaligmaakers, Duyzent zes-hondert vyf-
„ en-veertig.

D. Wassenaar, Ut.

Ter Ordonnantie van de Staten,

Herb. van Beaumond 1645.

„ Andermaal Gepubliceert van de Puye van het
„ Raadt-huys der Steede *Schoonhoven*, præsent de
„ Heeren Bailliuw, Burgermeesters ende Schepenen,
„ op den tweeden Maart 1645.

In kennisse van den Secretaris,

D. V. Straalen.

EEDT van de REE-MEESTERS.

Dat zweeren wy gezworen Ree-meesters der Steede Schoonhoven *te zullen wezen, dat wy des verzogt zynde, in Conformité van deze Keure ende Ordonnantie oprechtelyk, naar onze beste kennisse ende wetenschap, zullen Oordeelen, Advizeren ende raaden, zonder eenige gifte, het zy kleyn, of groot van Parthyen te ontfangen, ofte eenige gunst, ofte ongunst, in regard van den eenen, of den anderen te gebruyken,* Zoo waarlyk moet ons Godt Almachtig helpen.

In

In alle Brieven van de Heeren van *Schoonhoven* en ter *Goude*, vind men *Schoonhoven* voor ter *Goude* genoemt; niet wegens haar groote, dewyl men, in het Jaar 1382, meer als 800 Huyzen binnen ter *Goude* telde, tot welk getal, by myn weeten, de Huyzen binnen *Schoonhoven* nooyt geraakt zyn; zelfs in den Brief van *Philips* Hertog van *Bourgondien*; en *Jacoba* Gravinne van *Holland*, voor de *Krimpender-waart*, op den 13 Mey 1430 gegeven, wordt *Schoonhoven* nog voor ter *Goude* genoemt; en het is daarom misschien, dat alsnog, in het ryden van de Dyk-Schouwen in die *Waart*, de Heemraden wegens *Schoonhoven* voor die van ter *Goude* ryden: het schynt dat Hertog *Philips* door den afstant van *Jacoba*, in het Jaar 1432, Graaf van *Holland* geworden, en in het Jaar 1433, gehuldigt zynde, ter *Goude* tot een van de groote *Hollandsche* Steeden verheffende, *Schoonhoven*, als dan waarschynelyk door *Margariet* van *Bourgondien* in Lyftogt bezeten wordende, den voorrang boven ter *Goude* verloren heeft. Voorrechten.

Benevens de groote Steeden, die met de Edelen vergadert, zedert 's Lands Staten vertoonden, vind men, dat ook dikwils de kleyne Steeden, en ingevolg *Schoonhoven*, aldaar verschenen en beroepen zyn. Geduurende de *Bourgondische*, en *Oostenrykische* Regeeringe hier te Lande, geschiede de beroepinge der kleyne Steeden meest om hunne toestemminge te geven op de geëyste Beeden: Uytdrukkelyk vind men *Schoonhoven* verschenen op een Staten Dagvaard, in den *Haag* den 26 April 1525 gehouden. *Straalen* brengt by een Brief van den Graaf van *Hoogstraten*, Stadthouder van Keyzer *Karel* van *Holland*, waar uyt hy bewyzen wil, dat de Burgermeesters van *Schoonhoven*, eertyds op de Algemeene

Dagvaarden van de Staten van de *Nederlanden* beſchreven wierden: de Brief is van den 10 February 1530: dog eygentlyk bewyſt dat niet meer, dan dat zy beſchreven worden in den *Haag*, op dat zy in de Vergaderinge van de *Hollandſche* Staten kiezen zouden Afgevaardigden, om die op de Algemeene Dagvaard tegen den 27 February te *Bruſſel* te zenden.

Men vind niet, dat naa het Jaar 1542 de kleyne Steeden, ingevolge ook *Schoonhoven*, meer op de Dagvaarden van *Holland* beſchreven zyn; zy hebben wel geklaagt in het Jaar 1553, en verzogt, dat van vier kleyne Steeden ook Afgezanten mogten komen op de Dagvaarden van *Holland*, als 'er van het toeſtaan van Beeden, en het maaken van Omſlagen gehandelt wierd; maar daar in is niets gedaan.

In het Jaar 1572, wierden op de Dagvaard, op den 15 July, te *Dordrecht* gehouden, op den Naam van den Prins van *Oranjen*, ook eenige kleyne Steeden beroepen; dog *Schoonhoven*, thans nog onder de macht van den Koning, kwam 'er daarom niet; maar in September 1573, wederom een Dagvaard gehouden wordende, verſcheen hier *Schoonhoven* ook; en men beſloot hier, dat alle de aanwezende Steeden gehouden zouden zyn Gemagtigden op alle beſchreven Dagvaarten te zenden, indien zy hunne Stemmen niet verliezen wilden. Aldus heeft *Schoonhoven* een vaſte Zittinge, en Stem in de Staten van *Holland* gekregen, hebbende als nog dit Voorrecht, zynde de tiende onder de *Zuyd-hollandſche* Steeden, en heeft, met de Afgevaardigden van *Gorinchem*, *Schiedam* en den *Briel*, een gemeen Logement in den *Haag*: dog op den eerſten Mey 1754 is den *Briel* daar van af gegaan; dus de drie Steeden *Gorinchem*,

Schie-

Schiedam en *Schoonhoven*, van dien tydt af, een Logement hebben.

De Ridder *Hooft* geeft van deze Beroepinge van de kleyne Steeden ter Staten Dagvaard deze reedenen, dat men daar mede voor hadt, om de Gemeene Lasten door wakkeringe van goeden wil te draagelyker te maaken, en de Plaatzen, die het nog met den Vyand hielden, met de lekkerheyt der Regeringe aan te lokken, en alle de Leeden des Lands even diep in den Ondank van *Spanjen* te dompelen; men vond ter dezer tydt 1572 dienstig, ook de geringste Steeden der *Nassauwsche* Parthye, in Maatschappye van het Bewind aan te nemen; zoo dat de kleyne Steeden zoo veel zeggens begonden te hebben, als de groote. Andere schryven dit aan een Staatkunde van Prins *Willem* den Eersten van *Oranjen* toe, en leggen het op een andere wys uyt.

Die van *Schoonhoven* hebben ook het Voorrecht, van met *Schiedam* en den *Briel*, een af te Vaardigen in het Collegie van de Gecommitteerde Raaden van *Zuyd-holland*, by Beurten, zittende aldaar twee Jaaren, den *Briel* twee Jaaren volgende; en, naa dat *Schiedam* dan twee Jaaren gezeten heeft, volgt *Schoonhoven* voor twee Jaaren.

Alhoewel het Collegie van Gecommitteerde Raden in wezen was in 't Jaar 1590, zoo vind ik egter, dat daarom *Schoonhoven* 'er geen Afgevaardigden gezonden heeft. By *Simon* van *Leeuwen*, in zyn *Opgehelderd Batavia*, komen my te vooren, wie aldaar van *Schoonhoven* plaats in gehadt hebben, tot den tydt van het schryven van *van Leeuwen*, die zegt, dat het Collegie van de Gecommitteerde Raden, bestaande uyt negen Perzoonen, vast gestelt is, op den 17 January 1590; *Bat. Ill. pag.* 1454.

zoo

zoo dat *Schoonhoven*, *Schiedam*, nog den *Briel* toen geen plaats daar in gegeven wierd, die zy eerst daar naa, ik weet niet wanneer, of op wat dag, hebben verkregen.

Ibid. pag. 1455. Op den 8 Mey 1620, heeft *Rutgert Huygens Blomvliet* de aldereerste, en naa hem, deze volgende Heeren, wegens *Schoonhoven*, daar in Zittinge genomen.

Op den 8 Mey 1626, Dirk Kluyt.
Mey 1632, de Heer Vredenryk.
Mey 1638, de Hr. Gysbert Botter.
Mey 1644, de Hr. Gysbert Botter.
Mey 1650, de Hr. Gysbert Botter.
Mey 1656, de Hr. Johan van der Croef.
Mey 1662, de Hr. Johan van der Croef.
Mey 1668, de Hr. Hugo van Arkel.
Mey 1674, de Hr. Hugo van Arkel.
Mey 1680, de Hr. Dirk Hola.
Mey 1686, de Hr. Dirk Hola.
Mey 1692, ...
Mey 1698, ...
Mey 1704, Johan van der Putte.
Mey 1710, Cornelis Woel.
Mey 1716, Mr. Gerart Huysman.
Mey 1722, Dr. Maximiliaan Weykerhelt.
Mey 1728, Dr. Gerard van den Bosch.
Mey 1734, Willem Baron van Lier.
Mey 1740, Mr. Otto Scheltus.
Mey 1746, Gerbrant Elias.
Mey 1752, Mr. Jan van Nooten.
Mey 1758, Dr. Ger. van Peursum.

Zoo dat het schynt, dat men, omtrent het Jaar 1620, aan *Schoonhoven* eerst dat Recht verleent heeft.

De Gecommitteerde Raad van ter *Goude*, nevens die van *Schiedam*, *Schoonhoven*, of den *Briel*, op hunne Beurten, hebben het Opzigt over de Lands-Comptoiren van *Delft*, waar onder *s'Gravenhage*; en van *Rotterdam*, waar onder *Schiedam* behoort.

De Staten van *Holland* hebbende, by besluyt van den 17 January 1728, de Graafelykheyds Rekenkamer vernietigt, en het bestier der Graaffelykheyds Domeynen opgedragen aan de Gecommitteerde Raden; zoo is het Opzigt van het Rentmeesterschap van *Voorne*, de *Beijerlanden*, en *Putten* opgedragen aan de Gecommitteerde Raaden, wegens *Delft*, *Rotterdam*,

en *Schoonhoven*, of *Schiedam*, of den *Briel*, volgens de Beurten van deze drie Steeden.

In het Jaar 1616, zond *Schoonhoven* voor de eerstemaal een Afgevaardigden tot het hooren van de Gemeene-Lands-Reekeningen, en had aldaar zittinge, zes agter een volgende Jaaren; dog, zedert het Jaar 1622, stelt deze Stadt, alle vyftien Jaaren, een Afgevaardigden in de Reeken-kamer, die 'er drie Jaaren zittinge in heeft.

Simon van *Leeuwen* telt deze volgende Heeren op, die daar wegens *Schoonhoven* zouden gezeten hebben. *Bat. Ill. pag* 1464, 1465, 1466.

In de Jaaren 1616, 1617 en 1618. Laurens de Lange.
Voor het Jaar 1619. Marten Pieterze Verwerf, in plaats van Laurens de Lange.
Voor de Jaaren 1620 en 1621, den zelven Marten Piet. Verwerf.
Voor de Jaaren 1635, 1636 en 1637. Lakerveld van Schoonhoven.
Voor de Jaare 1652. Cornelis Dirkze s'Heeraartsbergen.
Voor de Jaaren 1653 en 1654. Adriaan Brouwer.
Voor de Jaaren 1668, 1669 en 1670. Johan van der Croef.

Tot hier toe van *Leeuwen*: Waar uyt men ziet, dat de vyftien-Jaarige Beurt, omtrent 1620, ook begonnen is, hebbende *Schoonhoven*, toen zes Jaaren agter een, een Afgevaardigden ter Reekenkamer gehadt.

Voor den Jaare 1685. Dirk Hola.
Voor de Jaaren 1686 en 1687. Barth. Botter.
Voor de Jaaren 1701, 1702 en 1703. Cornelis Koen.
Voor de Jaaren 1718, 1719 en 1720. Anthony Verhaar.
Voor de Jaaren 1734, 1735 en 1736. Den Heer Gerardus van den Bosch.
Voor den Jaare 1751. Mr. Jan van Nooten.

Dog op den 22 April 1751 vast gestelt zynde, te Erigeren, een Provintiaale Reeken kamer, zoo is, op den 28 Augustus 1751, Instructie voor de zelve gemaakt, en de Touren Gearresteert; gelyk zulks in de Lyst van

de Tourbeurten te zien is; en is daar door *Schoonhoven* van de zeven Jaaren drie Jaaren toe gevoegt, en is, met Mey 1752, daar in Gecommitteert,

Den Heer *Nicolaas de Fremery*. die 1753 mede daar in gezeeten heeft. 1758, 1759, 1760. den zelven.

Die van *Schiedam*, *Schoonhoven* en den *Briel* hebben, in het Jaar 1662, met allen ernst gepoogt zittinge in de Generaliteyts Reeken-kamer te krygen; dog, hoewel hun Voorslag by de *Hollandsche* Staten over genomen wierd, is daar niet op gevolgt. In de Jaaren 1684, 1689, en nog later, hebben zy hunne Pogingen vernieuwt; maar met gelyken nadeeligen Uytslag.

Schoonhoven zend geen Afgevaardigde ter Vergaderinge van de Staten Generaal der zeven Provintien, nog Raad van Staten.

Schoonhoven zend alleen ter Admiraliteyt in *Vriesland*, zittende te *Harlingen*, uyt alle *Zuyd hollandsche* Steeden, en houd daar in met *Purmerent* in *Noordholland* Beurt, zittende dan eens een Gedeputeerde van *Schoonhoven* drie Jaaren, en dan eens, zoo veel Jaaren, een van *Purmerent*.

In het Jaar 1597 stelde men vyf Collegien ter Admiraliteyt aan, by voorraad, en alleen voor den tydt van een Jaar; dog deze zyn egter tot nu toe in wezen gebleven: de Afgevaardigde in het Collegie van *Vriesland* wegens *Holland*, word om de drie Jaaren uyt de Steeden *Schoonhoven*, en *Purmerent* Beurtelings verkooren.

Schoonhoven heeft thans nog het Voorrecht van geduurig twee Heem-Raaden te hebben, in het Collegie van Dykgraaf en Heem-Raaden van de *Krimpenderwaart*, volgens den Voorrechts-Brief van *Philips* den *Goede*, Hertog van *Bourgondien*, en *Jacoba* van *Beijeren*,

jeren, Gravinne van *Holland*, van den 13 Mey 1340: zedert langen tydt, was de Dykgraaf een van *Schoonhoven*, en daar woonende; dog dit is, zedert het eynde van de voorgaande Eeuw, tegens Aantuyginge van die van *Schoonhoven*, verandert; het Geheym-Schryvers-Ampt van die *Waart* plagt aan het *Schoonhovensche* Geheym-Schryvers-Ampt ook vast te zyn; dog is thans, zedert de Doodt van den Geheym-Schryver *Jeremias Hola*, daar ook van gescheyden.

Schoonhoven heeft het Recht, dat aldaar, om het twee-en-twintigste Jaar, de Synode der Gereformeerde Kerken van *Zuyd-holland* gehouden wordt; de laaste is aldaar gehouden, in het Jaar 1756.

Of de Stadt nog eenige andere Voorrechten heeft, is my tot nog toe onbekent; alleenlyk dient tot besluyt van dit Hoofdstuk nog gezegt, dat *Schoonhoven* te *Dordrecht* en *Amsterdam* vry is van het *Exué*, of Besterf-recht van allen, die van buyten komende eenige Erffenisse ontfangen willen: het is my nog niet gebleken, of *Schoonhoven* diergelyke over eenkomsten met andere Steeden ook aan gegaan mogt hebben

IV. HOOFDSTUK.

Van Stadts Neeringen, en Ambachten.

Voorheen heeft de Koophandel veel meer, als thans, al hier gebloeyd, als ook de Scheepvaart: men leest, dat, in het Jaar 1386, *Karel* de VI, Koning van Handel.

Vrankryk, eenige afzond naar de *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Steeden, daar onder met naame *Schoonhoven*, om groote Scheepen te huuren, of te koopen, met Scheeps-Volk bezet, om zig daar van in den Oorlog tegen *Engeland* te bedienen. Men kan uyt een Plakkaat van het Hof van *Holland*, op den naam van *Philips*, Aards Hertog van *Oostenryk*, Grave van *Holland*, van den 4 February 1495, (1496,) gewaar worden, dat te *Schoonhoven* een groote Handel gedreven wierd in Hout, Planken, Koolen, Koorn, Wyn, Kalk, en andere Waaren, langs den *Rhyn* gekogt; dat die daar gebragt wierden, zonder Tol te betalen; dat die van *Schoonhoven* van hunne Stadt maakten een Stapel-Stadt, vryer als *Dordrecht*, daar de Stapel is. Deze Handel op *Kleef* en *Bergsland* zal door dat Plakkaat een groote krak gekregen hebben, en, door den daar op gevolgden Oorlog met het Land van *Gelder*, geheel vervallen zyn. In plaats van dezen Handel, zal men iets anders ter hand genomen hebben, als het aanleggen van Lynbanen, het slaan van Olie, waar toe de omleggende Hennip-Bouw goede gelegentheyt gaf: men vond nog, in de voorgaande Eeuw, alhier veele van deze Oly-Moolens; dog de een naa den ander is te niet gegaan; zoo dat men 'er althans maar een eenigen vind: diergelyk Lot hebben ook de Lynbanen gehad. Omtrent het Jaar 1600, wierden 'er veele *Brabandsche*, en *Vlaamsche* Tapyt-Werkers, (waarschynelyk uyt hun Vaderland verdreven, of geweeken, naa dat de Hertog van *Parma*, dit in den Jaaren 1584 en 1585, onder de Macht van den Koning van *Spanjen* gebragt hadde,) naar *Schoonhoven* gelokt: eenige van de door hun gemaakte Tapyt-stukken worden nog gezien, in

de

de Vergader-Kamer van de Staten van *Holland*, in den *Haag*; dog deze Neeringe is zedert van daar wederom verhuyst. Thans vind men 'er veele Koperslagers, die zig voor het grootste gedeelte bezig houden met het maaken, en verzenden van Kopere Thee-Keetels, in een ongelooffelyk getal; als ook een meenigte Zilver-Zmeden, die in 't kleyn werken, voor Inlandsche en Uytlandsche Steeden. Het maaken van Toebaks-Pypen, hoewel *Schoonhoven* hier in by ter *Goude* niet te gelyken valt, gaat 'er redelyk sterk in zwang. Het Bakken van Koek, zynde de *Schoonhovensche* Koek, onder de naam van Kosters Fonteyn-Koek, het geheele Land door, bekendt. De Zalm-vangst, die van oude tyden, omtrent die Stadt gedaan wierdt, en waar mede nog wordt voort gegaan, hoewel de Visscherye voor de Stadt zelfs zeer vermindert is, geeft haar door de versche, en gerookte Zalm, nog een vermaarden naam.

Nog andere Ongelukken hebben deze Stadt getroffen, behalven die van het verloop van Handel, en verminderinge van Neeringe; gelyk blyken zal in het volgende.

V. HOOFDSTUK.

Handelende van Stadts Brandt, Oorlogs-gevallen en Watersnooden.

Tot tweemaal toe, leest men, dat het grootste gedeelte van dien, door de woedende Vlammen ver- Brandt.

verteert is, als ter eerstemaal, in het Jaar 1375, wanneer bykans de geheele Stadt, met het *Carmeliten* Klooster aldaar, door het Vuur vernielt is. *Jan* van *Châtillon*, die als toen te *Schoonhoven* woonde, heeft groote vlyd aangewend, om die Stadt te laten Herbouwen. Diergelyk Ongeluk kwam haar nog over, voor de tweedemaal, op St. *Margarieten-dag*, in het Jaar 1518; dog omstandigheden wegens dat eerste Ongeval vind ik niet; en van het tweede Ongeval vind ik niets, als dit volgende, door *Karel*, Grave van *Holland*, aan die van *Schoonhoven*, op den 22 Augustus 1518, verleent:

„ Karel, by de Genade Godts, Koning, enz. enz.
„ allen, die deze zullen zien, Saluyt: van wegen
„ Burgermeesteren, Schepenen en Raden onzer Steede
„ van *Schoonhoven*, in *Holland*, zoo voor hun Luy-
„ den, als de Gemeene Ingezetenen der zelve Stee-
„ de; dat onlangs over de eene helft van Huyzen en
„ Haardsteeden van onze voorschreve Steede, in den
„ Quartiere, uyt den welke de zelfde Steede, het meest
„ zyn Accynzen, als anders, is Profiteerende, jammer-
„ lyk verbrant zyn geweest, tot 320 toe; en, daar en
„ boven drie Kloosters, eene Poort, en een Toorn
„ van de voorschreve Steede; onder welk getal van
„ Huyzen verbrandt zyn geweest, negen Oly-Moolens;
„ alle de Zmeeden, alle de Bouwlieden, alle de Raade-
„ maakers, en Schuyte-maakers met hunnen Huysraat,
„ en meesten-deel alle die Ambachten en Neeringen doen:
„ daar toe die Land-Luyden, daar omtrent gezeeten,
„ hun acces en toegank hadden, om haar gerief te
„ krygen van Behoefte, welk Ambachts-Luyden zoo
„ ver-

,, vernielt zyn, dat hun niet mogelyk is, wederomme
,, hunne Woonsteeden te begrypen, of hunne Huyzen op
,, tē Timmeren, ofte repareeren, by faute, dat zy het alles
,, verlooren hebben dat zy ter Weerelt hadden; nu diver-
,, teeren zy zig zelven in andere diverze plekken, om hun
,, Nooddruft te winnen; mids welke die Land-Luyden,
,, omtrent de voorsz. Steede gezeeten, ook zoeken en te
,, bedugten staat, dat zy meer zoeken zullen op andere
,, plekken gerieft te worden, en daarom die voorsz.
,, Steede laaten, zulks, dat die zelve Steede, in hondert
,, Jaaren niet geschapen is, in al zulken staat te komen,
,, als die was voor den voorschreven Brandt; en hoe
,, veel te min, daar buyten de Kruyspoort der zel-
,, ve Steede een Steene-Straat leggende is, in den
,, Ban van *Bergambacht*, strekkende van de voorsz.
,, Poorte tot *Kraaijesteyn* toe, in cluys, bedragende
,, omtrent dertig of veertig Roeden, meer of min,
,, van de voorsz. Poort, alwaar die voorsz. Steede Juris-
,, dictie van dien Schouwen heeft; en binnen korte Jaaren
,, herwaards, boven twee of drie Schamele Huysjens
,, niet en plegen te staan, ende nu wel twintig, of meer,
,, Getimmert zyn, en aldaar veele van de genen, die
,, verbrandt zyn, zig pogen te onderhouden, om van
,, den Accynze, en andere Lasten van de Steede Exempt
,, te weezen, onder dekzel van dien, dat, die aldaar woon-
,, agtig zyn, geen Lasten met die Ingezeten onzer voor-
,, schreve Steede gedragen en hebben, in welke ge-
,, valle, en om gelyke Lasten te schouwen, zoude by
,, Consequentie aan die andere zyde van de Poorte,
,, aan dien weg, strekkende naar ter *Goude* toe, alwaar
,, die voorschreve Steede gelyke Jurisdictie heeft van
,, Schouwen, tot de Vlist-Brugge toe, van gelyke,

,, groo-

„ grootelyks Getimmert worden, in welken gevalle
„ de voorsz. Toonders, die zoo kleyn in getal weezen
„ zouden, dat het hun onmogelyk waare der voorschreve
„ Steede Lasten, van Waaken en Braaken van onze Luy-
„ den, en diensten en reparatie, van Renten, en anders te
„ vervallen; maar gedwongen weezen zouden de zelve
„ Steede te verlaaten, en te Abandonneeren, tot der
„ zelver Steede Desolatie en Vernielinge, tot hun
„ Toonders geheele Verderffenisse, en onzer grootere
„ Schade en Intresten, ten zy by onze Remedie en Pro-
„ visie, van de welke en byzonder, dat wy hun
„ Luyden Verleenen en Consenteeren willen, dat alle
„ die genen, die binnen die Limiten van *Kraaijesteyn*,
„ en van de Vlist-Brugge gezeten zyn, en namaals
„ zitten zullen, Accynze tot onze Steede profyte en
„ behoef voortaan gelden en betalen zullen, in alle
„ manieren, of de zelve binnen onze voorschreve
„ Steede woonagtig waaren; en dat wy Interdiceeren en
„ Verbieden eenen iegelyk, binnen de voorsz. Limiten
„ van *Kraaijesteyn*, en van de Vlist-Brugge, daar die
„ voorschreve Steede Schouwe strekt, van nieuws
„ eenige Huyzen op te slaan, of te Timmeren, zulks
„ zy ons ootmoediglyk gebeeden hebben. Zoo is 't, dat
„ wy, des voorsz. is, gemerkt gehad hebben op dien het
„ Advies van onze Lieven en Getrouwen, dien Stadt-
„ houder, Præsident, en Raden in *Holland*, *Zeeland* en
„ *Vriesland*, aan de voorschreve van *Schoonhoven* Suppli-
„ anten genegen weezende, tot hunner voornoemde
„ Supplicatie, en willende de zelven, ende onze Steede
„ voorschreve van meerder Desolatie, Destructie en
„ Verderf Præserveeren, hebben, in dien gevalle, als
„ boven, by Advies en Deliberatie van onze zeer Lieve,

„ en

„ en Beminde Meuije, Vrouwe *Margriet* van *Oostenryk* enz geordonneert, uyt onze zonderlinge Gratie, volkome Macht, en Koninglyke Authoriteyt Verleent, Geconsenteert en Geaccordeert; Verleenen, Consenteeren en Accordeeren mits dezen, dat alle die geenen, die binnen de Limiten van *Kraaijesteyn*, en van de Vlist-Brugge gezeeten zyn, en naamaals gezeeten zullen weezen, zoo verre onze Steede van *Schoonhoven* Jurisdictie van Schouwen heeft, gelyke Accynze tot onzer voorschreve Steede Profyt en Behoef, voortaan gelden en betalen zullen, in alle manieren, of de zelve binnen onze voorsz. Steede woonagtig waren; ende voorts, dat niemant, wie hy zy, van nu voortaan binnen de voorsz. Paalen en Limiten van *Kraaijesteyn*, en Vlist-Brugge, zoo ver onze voorsz. Steede Jurisdictie van Schouwen aldaar heeft, eenige Huyzen mogen doen Timmeren, ofte maaken, boven die genen, die aldaar getimmert, of gemaakt zyn, in wat maniere, of om wat oorzaake dat weezen mogt: ontbieden daarom onze Luyden, en grooten Raadt enz. dat zy die Steede voornoemt het voorschreve rustelyk laaten genieten: Gedaan in den *Hage*, den 22 Augustus 1518.

Zeekerlyk zullen hier omtrent van oude tyden wel Oorlogs-gevallen geschiet zyn; maar hoedanige die geweest zyn, of op wat tydt voorgevallen, blyft als nog voor my verholen: Ik vind 'er geen voor het Jaar 1300, als wanneer *Nicolaas* van *Catz*, Heer van *Schoonhoven*, naa dat, door het doen van Hulde, Graaf *Jan* van *Henegouw*, van den Roomsch Koning *Aalbrecht* van *Oostenryk* den Vreede, en het Graafschap van *Holland* Oorlogs-gevallen.

land en *Zeeland* verkregen hadde ; en de misnoegde *Zeeuwen*, tot hulp van dien Koning gekomen, door hem waaren te rug gezonden : deze te rug keerende *Zeeuwen* binnen *Schoonhoven* wilde men laaten komen : de Burgers, hier toe niet konnende bewogen worden, naamen de Wapenen op, hielden de *Zeeuwen* buyten, en Belegerden hunnen Heer op het Slot : de *Hollandſche* Graaf zond hun eenige Hulp-Benden, en met deze noodzaakten zy Heer *Nicolaas* van *Catz* het Slot over te geven, behoudens zyn Leven ; dog moeſt hy zig, en zyn Zoon, en alle, die zig op het Slot bevonden, gevangen geven aan den *Hollandſche* Graaf, en wierd hy aldus, naar het Slot *Nienburg*, by *Alkmaar* gevoert, alwaar hy waarſchynelyk bleef tot in den Zomer van het Jaar 1303, wanneer hy ſchynt op vrye voeten geſtelt te zyn, door het verdrag van Vreede, het geen tuſſchen den *Hollandſche* Graaf, en *Guido* van *Dampiere*, Zoon van den Graaf van *Vlaanderen*, gemaakt; dog in dit Jaar nog opgezeyt, en in het volgende verbroken wierd.

Als in het Jaar 1304, in 't begin van April, *Guido* van *Dampiere* zig meeſter gemaakt hadde, van bykans alle *Hollandſche* Steeden, als ook van *Utrecht* en *Schoonhoven*, herſtelde hy aldaar Heer *Nicolaas* van *Catz*; dog als in het begin van Mey, de Burgers in de *Hollandſche* Steeden opſtonden, en de *Vlamingen* verdreven, raakten die van *Schoonhoven* ook op de been; Heer *Nicolaas* begaf zig van het Slot in de Stadt, om te zien, wat 'er om ging, of miſſchien om de Burgery te ſtillen; men hielt hem aan, en bragt hem naar *Dordrecht*; men liet niemant meer komen in de Stadt uyt het Slot, waar op den Zoon van den Heer *Nicolaas* zig

be-

bevond, en het welk door de Burgers Belegert wierdt. Heer *Witte* van *Haamſteede*, Baſtaart Zoon van Graaf *Floris* den V, in het Jaar 1296, door *Gerard* van *Velzen* vermoort, kwam de Burgers te hulp: men Belegerde het Slot een tydt lang geweldig, men rechte 'er voor op een Oorlogs-Werktuyg van die tyden, een Blyde genaamt, waar mede men groote Steenen tegen de muuren, en naar binnen wierp; men bouwde 'er een Evenhoog genaamt, waar uyt men met een Valbrug op Slots Muuren koſte komen: men rigte op een hooge Katte, waar van men zien konde, wat 'er binnen om ging, en met Pylen naar binnen ſchoot: de Bezettelingen verweerden zig kloekmoedig; dog als men *Nicolaas* van *Catz* van *Dordrecht* naar *Schoonhoven* te rug gebragt, en gebonden hadde op de Katte, aan het ſpits van het Krygsvolk, zoo dat die van binnen niet ſchieten konden, of zy moeſten hem eerſt treffen, zoo deed dit zyn Zoon in onderhandelinge treeden, waar by bedongen wierd, dat men het Slot aan den *Hollandſche* Graaf zoude overgeven: *Nicolaas* van *Catz*, en zyn Zoon zouden s'Graven gevangens blyven, mits behoudende hun Leeven, Litmaten, en Goed; de Bezettelingen zoude vry uyttrekken, mits, dat men daar voor, zoude vry geven de Gevangens, die Heer *Nicolaas* van *Catz* in *Duyveland* hadde.

In het Jaar 1349, waarſchynelyk in Auguſtus, kwam Biſſchop *Jan* van *Arkel*, met een hoop Volks, naar *Schoonhoven*, het zy om die Stadt nog onderdanig te maaken, het zy om den voorgenomen Inval in het Stigt den *Hollanderen* te verhinderen: onder *Schoonhoven* viel een ſcherp gevecht voor: naa dat men lang twyffelagtig gevogten hadde, kregen de *Hollanders* de nee-

 der-

derlaag: onder veel andere bleven, Heer *Herpert* van *Liesveld*, en *Gysbert* van *Langerak*, Bisschops gevangens.

In het Jaar 1402, waarschynelyk in September, wierden die van *Dordrecht*, *Schoonhoven*, en onderhorige Dorpen by *Nieuwpoort* geslagen, door de Krys-Benden van *Jan* Heer van *Arkel*, dewelke in September in de *Krimpenderwaart* gevallen waaren, en met veel buyt beladen naa *Gorinchem* te rug trokken: men zogt hun te vergeefs den hertredt te verhinderen, met hun uyt *Nieuwpoort* tegen te trekken; onder anderen bleef *Gerrit* Heer van *Liesveld*, met *Burchard* en *Jan Robregts*, *Schoonhovensche* Burgers hier gevangen.

In het Jaar 1424, zoo het my toeschynt in den Herfst, in het eynde van het Jaar, nam *Florens* van *Kyfhoek*, door Vrouw *Jacoba* uyt *Henegouw* gezonden zynde, de Stadt *Schoonhoven* zonder slag of stoot in: *Willem* van den *Coulster*, met *Aalbert Beyling*, lag met 50 Krygsknechten op het Slot, wegens Hertog *Jan* van *Braband*, verlaten Man van *Jacoba*, thans aan den Hertog van *Glocester* getrouwt zynde; hier op wierden zy door *Kyfhoek* Belegert, en genoodzaakt door Honger het, naa een Beleg van zes weeken, over te geven: *Kyfhoek* nam ze alle in genade aan, uyt den naam van *Jacoba*, uytgenomen *Beyling*, daar hy om eygen belang een wrok op hadde: hy gaf hem egter een Maand tydt, om zyn Huyszaaken te beschikken, onder belofte, met Eede gestaaft, van daar naa te zullen wederkeeren, gelyk hy ook volbragt; en *Kyfhoek* liet hem aanstons op een Moolen-Werf leevendig onder de Aarde delven. *Schoonhoven*, hebbende zig nog nooyt in den twist van *Hoeks* en *Cabbeljauws* gestoken, hoewel de Ridder

Heems-

Heemskerk het tegendeel ſchynt te kennen te geven, wierd thans de ſchuylplaats der *Hoekſche* Ballingen: terwyl 'er deze, ten getalle van vyf Ridders, en twintig Jonkers, met hunne Huysknechten zig binnen bevonden, kwam *Jacob* Heer van *Gaasbeek*, Stadthouder van *Holland*, voor *Jan* van *Braband*, op den 26 Maart 1425, met een groot Leger van *Cabbeljauwſche* voor *Schoonhoven* het Beleg ſlaan: die van *Schoonhoven* deeden veele gelukkige Uytvallen op de Belegeraars, ja gingen by Nachten uyt, en haalden veel Buyt uyt de Schepen, die voor *Rotterdam* lagen; ſloegen de *Rotterdammers*, die hen vervolgden, en kwamen met het Hoofd-Vaandel, of Banier van *Rotterdam*, als ook met den gemaakten Buyt, behouden binnen *Schoonhoven*; het Beleg duurde tot den 29 Auguſtus, wanneer het, naa een gemaakte Wapenſchorzinge voor zes Weeken, opgebroken wierdt. Vrouw *Jacoba*, in Mans-Kleederen, uyt haar vier Maandige Gevangeniſſe te *Gent*, omtrent het eynde van September, ontvlugt zynde, kwam van *Vianen* te Scheep binnen *Schoonhoven:* daags daar aan begaf zy zig naar ter *Goude*, alwaar zy voor Gravinne aangenomen wierdt, het geen, naa weynige dagen, die van *Oudewater* ook deeden: De *Cabbeljauwſche* Steeden zeyden *Jacoba* den Oorlog aan, en vergaderden by een tot *Alphen*: hier vielen hun op den 22 October de *Gouwenaars*, *Schoonhovenaars*, en *Oudewaterſche*, ſchoon minder in het getal, onvoorziens op 't Lyf, en behaalden de Overwinninge, en bragten, nevens veel Gevangens, de Hoofd-Vaandels van *Haarlem*, *Leyden*, en *Amſterdam*, in Zegepraal binnen, ter *Goude*. In het volgende Jaar 1426, op den 30 April, ſloeg het Leger van *Jacoba*, waar onder de *Schoonhovenſche* Burgery diende, door die Her-

Deze Banier hing te *Schoonhoven* nog in de Kerk, als R. *Snoy* ſchreef, en ſchynt 1518, in den Brand vernielt te zyn.

Hertoginne zelfs aan geleyd, het *Bourgondische* Leger nogmaals, by het voornoemde *Alphen*: deze Oorlog duurde tot den 4 Mey 1428, wanneer Hertog *Philips* van *Bourgondien* met *Jacoba* Vreede maakte, welke, op den 3 July te *Delft*, bevestigt wierdt.

Naa dat *Karel* de *Stoute*, Hertog van *Bourgondien*, Grave van *Holland*, op den 5 January 1477, voor *Nancy* verslagen was; begost, niet lang hier naa, de *Hoeksche*, en *Cabbeljauwsche* twist te herleven: als *Gerrit* van *Poelgeest* in de Slot-Voogdy van *Schoonhoven* herstelt was, stond de Gemeente te *Schoonhoven* onder dezen *Hoeksgezinde* op, en eyste Rekenschap van Stadts Goederen, en als de *Cabbeljauwsche* Bestierders dit niet wel doen konden, gingen zy heymelyk de Stadt uyt; waar door hunne Plaatzen met *Hoeksgezinden* vervult wierden: deze uytgeweekene *Cabbeljauwsche* Regenten begaven zig naar *Wolfart* van der *Veer*, Stadthouder van *Holland*, verzoekende van hem, in de Stadt, en hunne Bedieningen, zonder ergens om gemoeit te worden, herstelt te zyn; dog daar volgde niets op, en *Schoonhoven* bleef *Hoeks*, en bragt met die van *Dordrecht* en ter *Goude*, even naa *Paasschen*, in het Jaar 1479, *Oudewater* ook aan dien kant: en de *Schoonhovensche* Burgers gingen met den Stadthouder naar den *Haag*, alwaar hy op den 15 July, met 7000 Mannen in trok, en de Huyzen der *Cabbeljauwsche* Edelen plonderde: *Schoonhoven* bleef aldus *Hoeks*, tot in het Jaar 1481, hebbende waarschynelyk het Jaar te vooren, even als die van ter *Goude*, op het verzoek van den nieuwen Stadthouder *Laleyn*, de uytgeweeken *Cabbeljauwsche* Burgers ingenomen; mits zweerende geen nieuwe onlusten aan te zullen rechten, nogte voor Eeuwig

wig te kuypen, om op het Kuſſen te geraken; dog als de *Hoekſche*, met hulp van eenen *Reijer* van *Broekhuyzen*, een Gelders Edelman, nevens eenige *Stichtſche Leyden* hadden ingenomen, het geen zeer hoog den Landsheer *Maximiliaan* van *Ooſtenryk* wierd aangebragt, en die van *Dordrecht*, ter *Goude* en *Schoonhoven* voor die van *Leyden* ſpraken, kwam de Aards-Hertog in het begin van April zelfs in *Holland*, en op *Palm-Zondag* binnen *Schoonhoven*; hier uyt waaren eenige naar *Utrecht* geweeken, en eenige andere, die gebleven waaren, wierden gevangen, en naar den *Haag* gevoert; en, naa dat zy gevaar hadden gelopen van aan den Lyve geſtraft te worden, wierden zy, in het begin van Auguſtus, uyt alle s'Heeren Landen gebannen: aldus wierd *Schoonhoven Cabbeljauwſch*, en hielp den Aarts Hertog in deszelfs Oorlog tegen *Utrecht*: men handelde wel binnen *Schoonhoven* op een Dagvaard, aldaar in de *Vaſten* 1482 beroepen, van Vreede, dog vrugteloos: en alhoewel s'Nachts, tuſſchen den 22 en 23 April, *Utrecht* was ingenomen, door Biſſchop *David* van *Bourgondien*, zoo verraſten die van *Amersfoort* op *Hemelvaardsdag Utrecht*, en bleven 'er Meeſter van, verdryvende de *Hollanders*, naa een hardnekkig gevecht, waar in de Biſſchop, en wel 125 *Hollanders* gevangen bleven, daar onder *Claas Kerre*, Kapiteyn van *Schoonhoven*, *Gysbert Pieterz.* Bailliuw en Burgermeeſter, en Meeſter *Huyge*, Schepen van *Schoonhoven*.

Jonker *Frans* van *Brederode*, hebbende met de *Hoekſche* Ballingen, op den 18 November *Rotterdam* ingenomen, zond van daar, in het begin van December, *Jan* van *Naaltwyk*, Heer van *Berg-Ambacht*, met een Vloot Schepen, waar op 1000 Krygsknechten waaren, om

om, by duysteren Avond, *Schoonhoven* te verrassen; dog hy wierd genoodzaakt met groot verlies af te trekken: ter gedagtenisse van het Afslaan van dezen Aanval van *Jan* van *Naaltwyk* besloot de *Schoonhovensche* Vroedschap, in het Jaar 1492, dien Dag door een plegtigen Omgang Jaarlyks te vieren: Gelyk uyt dezen onderstaanden Brief te zien is.

Resolutie van de Vroedschap van *Schoonhoven*, in de Bylage E, agter *Alkemade*, Jonker *Frans*, Oorlog. *Bl.* 308.

„ Is Overgedragen by de geheele Vroedschap dezer „ Steede Eendragtelyk, dat men van nu voortaan „ alle Jaaren, ter Eere, en Love Godts, generale Pro„ cessie doen zal, met den Heyligen Eerwaarden Sacra„ mente, tot geheugenisse, en Love van de Victorie, „ dat ons Godt Almachtig beschermt heeft, van dat „ *Jan* van *Naaltwyk* die Steede ingenomen heeft, „ en zonderling dat *Jan*, en *Joris* de Bastaart van „ *Bredenrode*, met hun consoorten weder uyt gedron„ gen, en verleyd zyn uyt ter Steede, op St. *Eliza*„ *beths nacht*, Anno 1488. Dus zoo zal men, ter Ge„ heugenisse van dien, die voorsz. Processie houden, „ op St. *Elizabeths-avond*, en die Priesteren zullen „ met alle Solemniteyten dienen, en de Processie mede „ houden; en voorts zoo zal men nog een Processie „ doen alle Jaaren, op den 14 Dag van St. *Elizabeths*„ *avond*, op den eersten *Zondag* daar aan, in alle ma„ nieren, als dat voorzeyd is; en dat ten Love van Godt: „ alzo die voorsz. *Jan* van *Naaltwyk* en *Joris*, de „ Bastaart voorsz., voorts die weder uyt *Rotterdam* „ kwamen te Water en te Lande, en Bestormden onze „ Stadt, en Godt ons Victorie gaf, dat wy onze Stadt „ behielden; en des zullen de Priesters die Processie „ houden, en van dat op 't Orgelen speelen hebben, van „ beyde de reyzen, in alles 22 Stuyvers.

Voor

Voor het midden van February, 1489, gingen die van *Schoonhoven* onder anderen op Stroom leggen, om de Rivieren voor de uytlopen der *Rotterdammers* te beveyligen; en, als Heer *Jan* van *Naaltwyk*, op den 4 Juny, met veel Volks en Schepen, uyt *Rotterdam* gezeylt was, om Levens-middelen te haalen, zoo zetteden die van *Dordrecht*, ter *Goude*, *Schiedam* en *Schoonhoven* hem naa, en sloegen hem op de *Lek*; zoo dat hy, hebbende veel verloren, het ter nauwer nood binnen *Montfoort* ontvlugte.

Omtrent het eynde van het Jaar 1507, was *Schoonhoven* in gevaar, van aan de *Gelderschen* Verraden te worden; twee Krygsknechten, aldaar in Bezettinge leggende, hielden verstand met de *Gelderschen*, op het Slot van *Pouderoijen*: derwaards onbekent gaande wierden zy ontdekt door een Burger, *Pieter* van *Dam* genaamt, dewelke dit te kennen gaf aan den *Schoonhovenschen* Slot-voogd, *Lodewyk* van *Moerkerken*; deze deed hen weder gekeert zynde vatten, en naar verdiensten straffen.

Cornelius Aurelius van ter *Goude*, Kanonik-Regulier, Inwoonder van het *Hemsche* Klooster, naderhand Klooster-voogd op den *Donk*, heeft in Dichtmaat afgemaalt de Belegering van *Schoonhoven* door de *Gelderschen*: ik meen dat dit, in het Jaar 1513, voorgevallen is, in de *Lente*; wanneer men leest, dat de *Gelderschen* voor, en rondom *Schoonhoven* kwamen, en het *Bergambagtsche* Dorp, en de Kerk in koolen leyden; en een Hopman *Jan* van *Delft*, zig tegen hen te weer stellende, door hun verslagen wierd; de Stadt wierd door de *Gelderschen*, met Buyt beladen, verlaten.

In 't begin van het Jaar 1528, hadden de *Gelderschen*

eenen Aanslag voor op *Schoonhoven*; hebbende, tot dien eynde, daar binnen gezonden drie Soldaten in Vrouwe-Klederen; dog verklikt zynde wierden zy gevat, naar den *Haag* gevoert, en, het Verraad door pyn bekent hebbende, met de Doodt gestraft: hier op wierden aanstonds de *Hollandsche* Steeden met Krygs-Bezettingen voorzien, om aan de *Gelderschen* den lust tot diergelyke aanslagen te benemen.

In het Jaar 1572, naa dat *Oudewater* op den 19 Juny, ter *Goude* op den 21, *Dordrecht* den 25, en *Gorinchem* op den 26, zig voor den Prins van *Oranjen*, tegen den Hertog van *Alba* verklaart, en *Schoonhoven* geweygert hadde in te nemen 600 Krygsknechten, die onder *Willem Turk*, Zoon van den *Gorinchemsche* Drossaart *Gasper Turk*, te laat gekomen waren om *Louvesteyn* en *Gorinchem* voor den Hertog van *Alba* te verzekeren; en ook afgewezen had een Vaandel Nederduytsche Knechten, onder Hopman *Losekoot*, door den Graaf van *Bossu*, s'Konings Stadhouder, uyt *Utrecht* naar *Schoonhoven* gezonden, zoo deed die Stadthouder aanhouden het Kooren, door die van *Schoonhoven* te *Amsterdam* gekogt. Als dit van de omleggende Staatsgezinde Steeden vernomen wierd, trokken de Hopluyden *Jelger Eelsma*, en *Zeger Spriekloon*, met hun Krygs-volk naar *Schoonhoven*; hier voegden zig by eenige Burgers uyt *Dordrecht* en *Oudewater*, als mede uyt ter *Goude*, onder het beleyd van eenen Lyndraaijer, *Jaap Corre* genaamt: tegen hun verwagtinge vonden zy de *Schoonhovensche* Poorten gesloten, en het Geschut van de Muuren op hen los gaan; zy staaken op den 6, of 7 July de Voorstadt van *Schoonhoven*, nevens het *Hemsche* Klooster in Brandt: de Burgers van *Schoonhoven*

hoven vallen op hen uyt, dryvenze op de vlugt, ſlaan 'er veele Doodt, en krygen twee en-veertig gevangens, die zy paar aan paar bonden, en in de *Lek* verdronken. De *Schoonhovenſche* Burgery liet zig hier op, door hunne Wethouders bewegen, tot het vernieuwen van den Eed van getrouwigheyt aan den Koning, en om Hopman *Loſekoot*, met zyn Vaandel Krygsknechten, tot Bezettinge te verzoeken: deze Hopman kwam van *Utrecht*, alwaar de Graaf van *Boſſu* het Kooren aan de *Schoonhovenaars* behorende ontſloeg, en dit langs de *Vaart*, en *Lek* liet afbrengen; de Staatsgezinde Steeden, omtrent *Schoonhoven*, rukken wel 1200 Mannen by een, om dit Graan op de *Lek* te onderſcheppen; *Loſekoot* trekt met 300 Krygsknechten, en 200 *Schoonhovenſche* Burgers op hen aan; de Krygsknechten, die het Graan op de *Lek* geleyden, hoorende ſchieten, vallen op de Staatsgezinden van agteren aan; deze vlugten ter zyde uyt, agter latende 300 dooden, en 60 Gevangens: het Graan kwam aldus behouden binnen *Schoonhoven*; welke Stadt op het eynde van September, op het aanporren van de Staten van *Holland*, door *Willem* van der *Mark*, Graaf van *Lumey*, met 24 Vaandelen Voetknechten, en eenige Ruytery Belegert wierd; de *Lekdyk* wierd aan weerkanten doorgeſtoken, en beſchanſt, om het Ontzet te verhinderen: die van *Dordrecht* ſloten met hunne Schepen de *Lek* van boven: met twee Yzere, en een Metaal Stuk ſchoot men agt dagen geduurig aan de Noordzyde van de Stadt, dewelke de Belegeraars tot drie reyzen Beſtormden, met klyn verlies van de Belegerden, en met meer als 300 dooden van de Belegeraars. De Graaf van *Boſſu* viel op hunne verſchanzingen, op den *Lekdyk*, tweemaal aan; dog wierd door het Grof Ge-

 ſchut

ſchut uyt de Schepen, met verlies van 40 Mannen, afgeſlagen; en naar *Utrecht* keerende liet hy aan Hopman *Loſekoot* weeten, *Schoonhoven* te mogen overgeven, gelyk hy, op eerlyke Voorwaarden, voor de Ingezeetenen, en de Bezetting ook deede, trekkende uyt met vliegende Vaandels, en brandende Lonten, en pakkagie en Wapenen. Naa dat de Heer van *Hierges*, Veldheer van den Koning van *Spanjen*, op den 7 Auguſtus 1575, *Oudewater* Stormenderhand verovert hadde, verſcheen hy, op den 11 voor *Schoonhoven*, daar geen eensgezintheyt onder de Burgers was, zynde de Stadt zwak; en men had verzuymt het Land onder Water te zetten: de *Spaanſche* ſloegen een Schip-brug, beneden de Stadt, over de *Lek*, dewelke daags daar aan door den Overſte *La Garde*, hoewel ruuw bejegent, aan ſtukken gebroken wierd, raakende hy 'er met vier Schepen met Volk en Voorraad door, en binnen *Schoonhoven:* het vyfde Schip, met 30 Krygsknechten, raakte vaſt, en viel in de handen der *Spanjaarden*, en de Soldaten wierden gedoodt: *La Garde* liet Nood-munten van Tin ſlaan, om de Bezetting van *Schoonhoven*, (uytſtyf 700 Mannen beſtaande) naar vereyſch te konnen betaalen: de Afbeelding dezer Munten kunnen gezien worden in *Gerard* van *Loon*, *Nederl. Hiſtorie-Penn. Eerſte Deel*, *blad.* 208 en 209. het geen de Staaten van *Holland* naderhand beſloten te vergoeden: zie het *Reſolutie-Boek* der voornoemde Staaten, van den 23 September 1579. *blad.* 226.

De Prins van *Oranjen* liet de Sluyzen en Kaden openen, om de *Spanjaarden* door het Water van *Schoonhoven* te verdryven; *Hierges* liet de Stadt eerſt met drie, naderhand met 26 Stukken beſchieten, en maakte een

Wal-breuk van 300 treeden; dog, als men Stormvaardig was, gaf *La Garde*, op den 24 Augustus, den Dag van St. *Bartholomæus*, de Stadt over, trekkende met zyn Krygsknechten, met vliegende Vaandels, Geweer, en Pakkagie uyt: zedert deed de Spaanschgezinde Bezetting uyt *Schoonhoven* veele stropingen te Lande, en maakte met Schepen de *Maas* en *Yssel* onveylig.

In het Jaar 1672, vattede men post te *Schoonhoven*, om aldaar den Inval der *Franschen* naar dien kant te stuyten, men viel aan het versterken, men stak de Dyken door, en verschanste de gaaten; men deed Uytleggers op de *Lek* komen: de *Fransche* dreygden wel *Schoonhoven*, in het begin van Augustus, te zullen aantasten, en 's Konings Geboorte den 9 daar binnen te zullen vieren: dog, die van binnen wel op hun hoede zynde, lieten zy den Aanslag steeken. In het midden van December hadden de *Franschen* uyt *Utrecht* wederom eenen Aanslag op *Schoonhoven* voor, dog keerden beslykt, en met slagen te rugge. In het begin van 't Jaar 1673, wierden 'er te *Schoonhoven* twee Gearquebuseert, dewelke van meening waaren die Stadt in brandt te steeken: in het begin van Mey, ging wederom een mompeling, dat de *Franschen* iets tegen *Schoonhoven* voor hadden, dog zonder gevolg.

Het is buyten allen twyfel, of deze Stadt, naa de Bedyking van de *Lopikerwaart*, die *Blauw* stelt in het Jaar 860 geschiet te zyn, en van de *Krimpenrewaart*, welke principaal, naa den Jaare 1430, naa dat dezelve door *Philips* Hertog van *Bourgonje*, en Vrouw *Jacoba* Hertoginne van *Beijeren*, Gravinne van *Holland*, op den 13 Dag van Mey van dat Jaar, met ver- Waters-nooden.

 schey-

ſcheyde Privilegien begiſtigt was, tot keering van Water, is geſecureert; zynde, van tydt tot tydt, hoe langer hoe meer, wyl het Water in de Stadt met Kiſtingen moet afgekeert worden, aan Overſtroomingen en Verwoeſtingen geexponeert geweeſt; egter kan men den Lezer, diesaangaande, geen particulariteyten ten reguarde van de Stadt mede deelen, dan zedert den Jaare 1726.

Tot het verleenen van de Handveſt aan die van de *Krimpenrewaart*, in den Jaare 1430, zal aanleyding gegeven hebben, dat dezelve in dien tydt, eenige Jaaren aan den anderen, onder Water heeft geſtaan; naar allen ſchyn veroorzaakt, in den Jaare 1421, of 1423, terwyl men vind, dat op den 18 en 19 November 1421, die verſchrikkelyke Zeevloed is geweeſt, die de groote *Waart* van *Zuydholland* heeft doen verdrinken, of in de Lente van het Jaar 1423, het geen men vind toegekomen te zyn, door een groot Opwater, waar door veele Dyken en Dammen braken; waar aan veele toeſchryven, dat door een van de zelven, of door beyden de *Bakkers Waal*, en de *Waal*, even boven *Krimpen*, veroorzaakt zyn.

Naa het Jaar 1430, tot den Jaare 1726, leeſt men van meenigvuldige Overſtromingen en Doorbraaken der Dyken aan de *Lek* gelegen, door hoge Vloeden, of zwaar Opwater van boven veroorzaakt: in welke allen *Schoonhoven* deel heeft gehad. Men leeſt dat *Schoonhoven*, in de Maand van Maart 1595, geheel onder Water ſtondt, en men voor het omvallen der Stadts Muuren bevreeſt was. Zommige ſtellen, dat de Inbraak als toen geſchiet is, in de *Lopikerwaart*, onder *Willige Langerak*, by de Koorn-Moolen, aan het Gat, genaamt.

In het laaſt van het Jaar 1725, veel Reegen gevallen zyn-

zynde, en het zedert den 12 January 1726 veel Sneeuwde, begon het te vriezen, het Water waſte, en de Rivieren wierden met Ys bezet; daar ging een Ysdam zitten, van *Streefkerk* af tot beneden *Krimpen*: op den 21 January, ſtond het Water te *Ameyde*, aan de Kruyn van den Dyk, als ook te *Schoonhoven*; zoo dat de Koe-ſtraat moeſt worden afgedamt; het Water liep op verſcheyde plaatzen in de *Lopikerwaart*, even boven de Stadt, over den Dyk, en de Nood-klok wierd aldaar geluyt; men Kiſte in de Stadt af de Haven, aan wederzyde van de Visbrug, de lange Weyſtraat, aan de Ooſtzyde van den korten Dam, by het Zeventer Sluys-Huysje, en de doorſnyding in de Borſtwering, aan de Kat, tot aan de Vrouwe-Poort: het Haveſtraat Sluysje beginnende op te wellen, zoo is met magt van Volk, in allen ſpoet, voor het zelve een Dam gelegt, en gelukkig behouden, ſchoon de geheele Stadt in confuſie was, als alle Oogenblikken een Overſtroming en Verwoeſting te gemoet ziende, en is egter de Stadt des Avonds, op den zelfden 21 January, uyt het drygent gevaar geredt, door een Overſtroming, en daar op gevolgde Doorbraaken, op drie differente plaatzen, der Dyken van de *Lopikerwaart*, even boven *Schoonhoven*, en door gelyke Doorbraak des Dyks van de *Krimpenrewaart*, even beneden den *Hem*.

In de Jaaren 1740, 1741, 1743 en 1747. heeft men weeder zwaar Water op de *Lek* gehad, en als toen te *Schoonhoven* weder moeten Opkiſten, als in den Jaare 1726: de *Lopiker* en *Krimpenrewaarden* zyn, in de drie eerſte Jaaren, van de drygende Inbraken bevrydt gebleven, dog de *Vyf Heeren Landen*, en de *Alblasſerwaart* hebben als toen het Noodlot ondergaan.

Dog

Dog op den 28 February 1747, s'Nachts, om half een, het Zandpad, tegen over het *Tienhovensche Veer*, weg spoelende, meende men, dat 'er een Inbreuk was; elk begaf zig naar Huys, en de Klokken wierden geluyt te *Willige Langerak*, als ook te *Schoonhoven.* Maar by het aankomen van den Dag, wierd men gewaar, dat het maar een Overstorting des Dyks was, en geen Doorbraak: dus men weder aan 't werken ging, en 't wierd behouden, waar door de *Lopiker* en *Krimpenrewaart* van Overstroming bevryt bleven; dog, des Morgens om zeven uuren, brak de *Lekdyk* in, by het *Beusechemsche Veer*, de Looybrug wierd gesloten, en daar door het Water uyt de *Lopikerwaart* gehouden; dog de *Lek* zakte schielyk, en dus is 'er gelegendheyt gegeven, om den verderen Indrang te stuyten.

Naa dat het in den Winter sterk Gesneeuwt had, en op den 23 February aan het Dooijen raakte, begost de Rivier sterk te zwellen, zoo dat, op den 19 Maart 1751, het Water tot op 33 duymen, aan den Peylpaal van de *Krimpenrewaart* gerezen was. Men begost in de Stadt te Kisten, en het Water rees hand over hand; men was genoodzaakt Kistingen te laten leggen voor de Havestraat-Sluys, als ook de Zeventer-Sluys op te kisten. Den 21 Maart, was het Water te *Schoonhoven*, tot op 64 duymen, en te *Jaarsveld* tot op 78 duymen aan den Peylpaal gerezen. Op dien dag de *Marsch*, tegen over *Rheenen*, Ingebroken zynde, deed het Water 10 duymen zakken; des Maandags was het Water 4 duymen gerezen, en des Dingsdags, stondt het weder als vooren: daar wierd in de Stadt 38 duymen Water tegen de Kistingen gekeert: des naa de Middag, om half- vier uuren, braaken 'er twee Gaaten in den Dyk van de *Lopikerwaart*,

waart, by het Huys *Laanwyk*, alwaar de *Lopiker-* en *Krimpenrewaarden* door inundeeren; de Huys-Luyden met hun Vee van alle kanten in de Stadt komende vlugten, was de Elende groot; die vermeerdert wierd door de Sterfte onder het gevlugte Vee, als wordende byna van alle berooft.

Zedert den Jaare 1751, heeft deze Stadt, byna Jaarlyks, met kostbare Opkistingen het Water moeten keeren; Excessive kosten gespendeert, met het vernieuwen van twee Sluyzen, en het leggen van twee Steene Duykers, in plaats van twee kleyne Sluysjes, om was het mogelyk, de Stadt voor dat woedent Element te beveyligen; dog boven dit alles, zig, op den 26 en 29 January 1760, in het alleruyterste gevaar van verwoesting bevonden; namentlyk, zedert den 17 January van dat Jaar, ten tyde, dat de Rivier de *Lek* vast lag; en als toen op 17 duymen het Water aan de Peylpaal geklommen was, is het Water dagelyks 2 en 3 duymen gerezen; tusschen den 24 en 25 January, sterker beginnende te wassen, stondt het den 25 January, s'Morgens ten agt uuren, op 40 duymen aan de voornoemde Paal; de *Lek* nog egaal met Ys vast leggende; dog het Weer, eenige Dagen te vooren zig ontlatende, is dien Morgen met alle magt de Stadt Opgekist, en het Water naa den Middag, om half twee uuren, op 48 duymen gerezen geweest: op dien tydt is de Rivier voor de Stadt los geraakt; blyvende voorts van den *Hem* af, tot beneden aan *Krimpen* toe, de *Lek* met Ys vast zitten, tot naa den Middag om drie uuren; als wanneer het Ys van daar tot *Berg-Stoep* los raakte, voorts, daar van daan tot *Krimpen* toe, blyvende vast zitten, formeerende daar door een Ysdam, waar tegen het

 afko-

afkomende Opwater zoodanig opkropte, dat het Water hand over hand toe nam; dus dat, des s'Nachts om twee uuren, het Water tot op 65 duymen aan de Peylpaal gerezen was.

Om een uur, des s'Nachts, wierd de Trom in de Stadt geroert, om een ieder te verwittigen, die genegen waren de *Krimpenrewaart* te hulp te komen, zig te konnen aandienen by den Secretaris van de zelve *Waart*, gelyk dan een vyftig Vrywilligers, uyt de Stadt, zig hebben aangeboden, en met Gereetſchap uyt het s'Lands Magezyn, naar *Kleyn Ammers* begeven, om den Dyk op te kiſten, ſtaande het Water van den *Hem* af, tot *Berg-Stoep* toe, byna egaal, niet alleen op den Dyk, maar op veele plaatzen tegen, en gelyks de Zantpaaden.

Om twee uuren des s'Nachts, het Zandpad even beneden *Berg-Stoep* ſchuyvende, waar door het Water over den Dyk met groot gewelt ſtortede, is al het Volk van daar weg gegaan, en de Nood-Klok te *Bergambacht* geluyt, volgende den Finalen Inbraak des Dyks aldaar, s'Morgens om vyf uuren; waar door het gevaar te *Schoonhoven* voor korte Dagen ceſſeerde, en het Water met veel gewelt de *Waart* inſtortede; dog den Ysdam, van het Huys te *Deurtoe* tot aan *Krimpen* toe, blyvende zitten, heeft het gevaar zig, op den 28 en 29 January daar aan volgende, weeder voor de Stadt op het aller verſchrikkelykſte vertoont.

Op den 28 January, om elf uuren, den Dam gelegen hebbende, van het Huys te *Kersbergen* tot *Vianen*, los geſchooten zynde, is het Ys voorby de Stadt, om twaalf uuren, met zoo veel gewelt gedreven; en vermits de Ysdam beneden bleef zitten, alles door de Ingebroo-

brooken Gaaten in de *Krimpenrewaart* gedreven, hebbende het Ys van een onbeſchryvelyke dikte en meenigte beyde de Gaaten geſtopt; zoo dat 'er byna geen Water door konde paſſeeren, waar door de *Lek* van onder geen ſchot hebbende, weeder in zeer korten tydt opzwol, en het Water in de zelve omtrent vyf duymen hoger kwam, dan als het op den 26 January geſtaan had.

Op den 29 January, tegen den Avond, begonnen de Steenen voor de Koeſtraat, in de Stadt, op te wellen, waar door een groote Conſternatie in de Stadt kwam; en daar wierd gereſolveert, in allen haaſt een tweede Kiſting te laten leggen, voor de reeds eerſte gelegde Kiſtingen, de zelve met Aarden van de Borſtweering buyten de Vrouwe-Poort te vullen; waar toe alle de Voerluyden wierden geordonneert te moeten komen, met haar Wagens en Paarden, ten eynde zulks met allen ſpoet wierd in het werk geſtelt; 't geen in een zeer korten tydt wierd volbragt, en daar door, Menſchelyker wys, de geheele Stadt uyt het dreygend, en haare als aannaderende Totale verwoeſting wierd geredt.

Dat duurde tot s'Morgens, ten zeven uuren, op den 30 January, als wanneer het Ys zig tot een Dam, in de ronte van de Ingebroke Gaaten gezet hebbende, door ſchoot, en daar door het afkomende Water, de Rivier beneden nog geſtopt zynde, plaats verſchafte, om het Water te zwelgen; waar door de Nood aan de Dyken aan de *Lek*, als mede aan de Stadt ceſſeerde; dog de Elende in de *Waart* des te grooter wierd: die van de *Lopikerwaart* tragten het Water met Opkiſtingen van den *Vliſter-Kleyweg*, uyt hunne *Waart* te houden; dog het Water kwam als verwoedt zoodanig door de ge-

brookene Gaaten indringen, dat zy wel haast gewaar wierden, dat alle hunne kosten, en aangewende devoyren vrugteloos waren; Stroomende hunne gemaakte Opkistingen reeds weg, en over, eer, en alvoorens tot alle de Sluyzen van de *Krimpenrewaart* het Water genadert was: Het gevaar aan de *Lekzyde* voor de Stadt gecesseert zynde, moest 'er op middelen gedagt worden, om door het instromende Water niet mede Geinundeert te worden; dieshalven wierd het *Melk-gat* afgedamt, om het inkomen van het Water aan den binnen kant te beletten; alsmede wierd ten dien eynde aan den binnen kant van den *Wester-Wal*, voor den Kikvors-Duyker, mede een Dam gelegt, om, was het mogelyk, door den zelven den Indrang van het Water, zoo in de Stadt, als in die Polder te beletten; dog al het water binnen in de Stadt, door die Afdamming, zyn uytlozing niet hebbende, is de Kikvors-Polder door het binnen-water geinundeert geworden.

De *Krimpenrewaarts* Dyken aan de *Lek*, Considerabel verhoogt en verzwaart zynde in dit Jaar, is door de Stadt Request gepræsenteert aan hunne Ed. Gr. Mogenden, ten eynde, door het Gemeene Landt mogt werden gelegt een Sluys, voor aan in de Haven, daar den Boom legt; waar door de Stadt van Opkistingen bevreyt, en voor Overstrooming en Verwoesting zoude zyn gesecureert; waar door de geheele *Lopiker-* en *Krimpenrewaarden* zouden moeten Inundeeren, en waar aan het grootste gedeelte van *Holland* zoude zyn bloot gestelt.

VI. HOOFD-

VI. HOOFDSTUK.

Van de Aanzienelyke Vergaderingen, die binnen deze Stadt gehouden zyn.

Schoonhoven schynt vereert geweest te zyn met verscheyde aanzienelyke Vergaderingen, aldaar gehouden, gelyk my te vooren komen; een Vergadering aldaar beleyd in October 1411, door *Willem* Hertog in *Beijeren*, Graaf van *Holland*, om aldaar Uytspraak te doen, tusschen den *Abt*, en den Heer van *Egmond*, gelyk geschiede, op den 3 October. Het schynt dat het te *Schoonhoven* was, dat de Heeren Jonkeren *Jan* van *Gaasbeek*, *Huybert* van *Kuylenburg*, en Heer *Jan* van *Vianen*, Hertog *Willem* kwamen vinden, in July 1416, en den Vreede maakten tusschen dien Hertog, en den Heer van *Yſſelſteyn*. Het volgende Jaar in October, kwamen de Staaten van *Henegouw*, *Holland*, en *Zeeland* te *Schoonhoven* by een, alwaar *Jacoba* ook was, en den Eysch van *Jan* van *Beijeren*, die hier ook tegenwoordig was; maar misnoegt naa *Dordrecht* vertrok, ontzeyd wierd. In October 1475, kwamen de Commissarissen van Hertog *Karel* den *Stoute* binnen *Schoonhoven*, alwaar zy Gedagvaard hadden de *Hollandsche* Geestelyken, tot Inwilling van de geëyste Schattingen; dog deze verschenen niet; maar zonden een weygerend Antwoord in Geschrift. In de *Vasten* van het Jaar 1482, wierd 'er een Vergadering te *Schoonhoven* gehouden, tusschen die van *Holland*, en het *Sticht*, om wegens een Vreedens Verdrag te handelen; dog hier wierd niets uytgewerkt. Op den 3 December 1509,

gaven de Keyzer *Maximiliaan*, en zyn Kleynzoon *Karel*, Prins van *Spanjen*, aan die van het *Sticht* Vrygeleyde, om voor ditmaal hunne Afgezanten te zenden naar *Schoonhoven*, zonder daar door te benadeelen aan het geen wel eer bedongen was, dat men de zaaken tusſchen het *Sticht* en *Holland*, nergens als by *Putcuype*, verhandelen moeſten; zullende thans de *Hollandſche* Staten te *Schoonhoven* Vergaderen, om daar te handelen, wegens de Herſtelling en Onderhouding van de Dyken, die onlangs, op veele plaatzen in *Holland*, door Storm waaren ingebroken. In het eynde van November, is 'er wederom een Vergadering van Keyzerſche en *Stichtſche* Gezanten te *Schoonhoven* gehouden. In het volgende Jaar 1526, een andere, of de voorige moet geduurt hebben van November 1525 tot in het Jaar 1526: hier wierd gehandelt over de Grensſcheydingen, en de *Veenen van Goeyland*; dog deze Vergadering ſcheyde, naa veel kyvens en twiſtens, vrugteloos: het ſchynt dat men, zedert 1509, *Schoonhoven* verkoren heeft, als de gewoonelyke Handel plaats, tusſchen *Holland* en het *Sticht*. In November 1527, kwamen de Afgezanten van den Keyzer wederom te *Schoonhoven*, alwaar *Henderik* van *Beijeren*, Bisſchop van *Utrecht*, zig ook liet vinden; en aldaar, op den 15 December 1527, de Wereldſche Heerſchappy van zyn Bisdom over droeg aan Keyzer *Karel* den V, als Hertog van *Braband*, en Grave van *Holland*: door dit Verdrag te *Schoonhoven* gemaakt, veranderde het *Sticht*, van een Geeſtelyk Vorſtendom, in een Wereldſche Heerlykheyt. Op den 18 July 1528, waaren de Staten van *Holland* te *Schoonhoven* vergadert: diergelyke Vergadering wierd 'er nog gehou-

houden in November 1566. Misschien zyn 'er nog wel meer diergelyke Aanzienelyke By-eenkomsten binnen *Schoonhoven* gehouden, daar ik geen bescheyd van vinde.

VII. HOOFDSTUK.

Handelende van de Sterkte, Gelegenheyt, Poorten, Sluyzen, Bruggen, Huyzen, en het Wapen dezer Stadt.

Deze Stadt haar voornaamste sterkte hebbende, wegens de omleggende laage en Moerassige Gronden, dewelke men door middel van verscheyde Sluyzen ten allen tyde kan onder laten lopen, is gelegen aan de rechter Oever van de Rivier de *Lek*, schuyn over het Steedeke *Nieuwpoort*; *Gouda* legt omtrent drie uuren gaans ten Noordwesten; *Rotterdam* omtrent zes uuren ten Westen; en *Oudewater* ruym twee uuren ten Noordoosten van *Schoonhoven*. Zy schynt wel eer in haar eersten Opkomst alleen met een Aarden Wal, en smalle Gragt omringt geweest te zyn; tot dat *Jan* van *Henegouw*, Heer van *Schoonhoven* dien heeft vergroot, en met een Steenen Muur heeft laten omringen, omtrent het Jaar 1320, welke Muuren Vrouw *Jacoba*, in het Jaar 1418, heeft laten verbeteren, van welke Muuren men nog overig ziet den Tooren, gemeenlyk den *Blauwen Tooren* genaamt; en bykans het grootste gedeelte aan de Westzyde van de Stadt, en geen kleyn gedeelte aan de Noordzyde: hierom ging een redelyke breede Gragt, waar van de oude Cingel nog een gedeelte is. Als *Schoonhoven* eenige weynige Jaaren, aan de kant van de *Hollandsche* Staten geweest hadden, heeft de Pro-

Sterkte, en Gelegentheyt.

vin-

Op den 19 Maart 1582, besloten de Staten *Schoonhoven* te versterken.

vintie van *Holland*, in het Jaar 1582, Geld verstrekt tot de Versterking van die Stadt; dog onder Voorwaarden, dat de Vesting-werken, ten eeuwigen Dage, door de Stadt van *Schoonhoven* zouden onderhouden worden. In het Jaar 1588, wierd het Steene-Bolwerk, waar op thans de Koorn-Moolen staat Gebouwt; en, omtrent den zelven tydt, zullen ook naar allen schyn aangelegt zyn de drie Bolwerken, aan de Oostzyde van de Stadt, die men al in de Afteekeningen van de Stadt ziet, voor haar nieuwe Versterkingen. Het is waarschynelyk, dat de Stadt, het Onderhoud van deze Vestingen tot hun last hebbende, en geen Vyand te vreezen zynde, daar de hand weynig zal aan gehouden hebben, waar door ze reddeloos lagen, en van weynig tegenweer waaren. Dog als de *Franschen*, in het Jaar 1672, deze Landen Beoorlogden, en binnen een Maand tot by *Schoonhoven* genadert waaren, heeft men begonnen de Stadt naar de hedendaagze manier van Vesting-Bouw te Versterken, ten Koste van het Gemeene Land van *Holland*: de Gedagtenis dezer Versterking word in dit Latynsch Opschrift boven de *Kruys-Poort* bewaart:

Prosperitati Reipublicæ nostræ
Invidis Galliæ, Angliæque Regibus,
Cum Coloniæ ac Monasterii Episcopis,
Aliisque Principibus unitis,
Pulsantibus repentino Bello Provinciæ
Hujus Limites, urbs hæc novis &
Amplioribus Mœnibus Fossisque Munita:
Curantibus
D. D. ADRIANO a BOSVELT, & HERMANNO
van der MEER, *Domino* de HOGEVEEN,
DD. ordinum Hollandiæ, Westfrisiæque deputatis.
Anno MDCLXXIII.

Dit

Dit *Latynsch* Opschrift, in het *Nederduysch* overgebragt zynde, luyd aldus:

Ter Behoudenis van Ons Gemeenebest.

De nydige Koningen van Vrankryk en Engelandt, met de Bisschoppen van Keulen en Munster, en andere Vorsten te zamen Vereenigt, met eenen onverwagten Oorlog de Grenzen van dit Landtschap aanvallende, is deze Stadt met nieuwe en grootere Wallen en Grachten Versterkt; Opzicht daar over hebbende, de Edele Heeren ADRIANUS van BOSVELT, en HERMANNUS van der MEER, *Heere van* HOGEVEEN, *van de Edele Groot-Mogende Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt daar toe Gemagtigt en afgezonden zynde, in den Jaare* 1673.

Naderhand op verscheyde Jaaren, my niet bekent, aan de voornoemde Vesting-Werken gearbeyd hebbende, heeft men de Stadt gebragt in dien staat, waar in ze op heden is; zynde omringt aan de Land zyde met zes geheele, en twee halve Aarde-Bolwerken; daar by, buyten naar de *Stichtsche* zyde, met een Aarde Halve-Maan, en Raveleyn, en langs de *Lek*, met een Aarden Wal; zynde deze Wal, de Stadt omvangende, van buyten voorzien met een breede diepe Gragt, en van binnen beplant met schoone Ype-Boomen, gevende een aangename en verrukkende gelegentheyt tot wandelen, wordende dit alles, ten koste van het Gemeene Land van *Holland*, zeer net en cierlyk onderhouden, en het onderhoud dezer Werken, door Afgevaardigden

uyt de Gecommitteerde Raaden van *Holland*, om de drie Jaaren den minst aannemende, in het openbaar, aanbesteet. De Bezetting van *Schoonhoven*, bestaat doorgaans uyt twee Compagnien Voetvolk, van een, of van twee verscheyde Regimenten, die door *Holland* betaalt worden.

Poorten. Drie Land-Poorten heeft *Schoonhoven*, en eene *Water-Poort*: het schynt my toe, dat de Stadt 'er zoo veele zal gehad hebben, zedert zy met Muuren omringt is; die aan de Oostzyde word, naar het bygelegen Dorp, de *Lopiker-Poort* genaamt, en de hedendaagsche draagt het Jaartal 1591 in haar Gevel, in welk Jaar zy zal vernieuwt zyn; die aan de Noordzyde van de Stadt, waar door men naar ter *Goude* gaat, voert den naam van *Kruys-Poort*: ik vind geen reeden van deze benaming, ten zy men zeggen wil, dat de *Kapel* wel eer ten Godsdienst voor die van *Schoonhoven* gestigt, eer de Stadt nog een Parochie-Kerk hadde, den naam van het *Heylig-Kruys* gedragen heeft: men ziet als nog op de Noordzyde van het middenste Steegje van de *Oude Haven* naar de *Koestraat* gaande, langs den grond van het Hoekhuys in de *Koestraat*, het Grondwerk van diergelyk Geestelyk Gebouw, het geen in een van Stadts Branden zal vernielt, en niet herstelt zyn: of het zoude konnen gebeuren, dat in de Gevel dezer Poorte een *Kruys-Beeld* gestaan zoude hebben; ik vinde nog binnen, nog buyten de Stadt, geene andere dan deze reedenen, waarom deze Poort, de *Kruys-Poort* genoemt is. Het Fundament van de Nieuwe *Kruys-Poort* is gelegt door *Henrikus Arcelius*, op den 17 van *Wynmaandt*, in den Jaare 1673, gelyk uyt dit *Latynsch* Opschrift, aan de binnen zyde van de Poort staande, te zien is,

Exci-

Excitatæ Portæ Fundamentum
Jecit HENRICUS ARCELIUS.
Anno MDCLXXIII. xvi. *Cal. Novemb.*

Wordende de oude thans met een houten Hek, of Poort, by nagt gesloten. De derde, aan de Westzyde van de Stadt, vernieuwt in het Jaar 1573, wordt de *Vrouwe-Poort* genaamt, om reeden my onbekent: het zal niet zyn geweest, om het wel eer naaby gelegen *Vrouwe-Klooster* in de *Koestraat*, dewyl zy als dan te vooren een anderen naam moet gehad hebben: buyten de Stadt, aan dezen kant, vond men wel een *Mans*, dog geen *Vrouwe-Klooster*; het kan zyn, dat wel eer hier zoude gestaan hebben een Beeld van de Moeder Maagd *Maria*, *onze Lieve Vrouwe* genaamt, en dat daar de naam van *Vrouwe-Poort* van daan zoude komen. Eyndelyk de vierde Poort, zyn uytgang op de *Lek* hebbende, wordt de *Veer-Poort* genaamt, als naar het *Schoonhovensche* Veer leydende: de hedendaagsche is in het Jaar 1601 Gebouwt, en de cierlykste van allen; het schynt my toe, dat als toen het gedeelte van de Stadt, aan de Zuydzyde van de *Scheepmakers Haven* gelegen, daar binnen getrokken is.

Sluyzen en Bruggen.

De drie Waterloopen voor de Stadt worden van de *Lek* afgescheyden door drie Sluyzen; de middelste Waterloop, die de grootste is, wordt gescheyden door drie Sluyzen, onder zoo veel Steene-Bruggen, waar van de een de *Visbrug*, als tot een Vismarkt, of liever Afslag van *Zalm*, *Steur*, *Elft* en *Zee-Visch* dienende, de *Visbrug* genaamt wordt; de middelste, die de *Steene-Brug* genaamt wordt, misschien om dat van oude tyden 'er geen een meer, dan deze van Steen was,

dient thans tot de plaats, alwaar de Kramen op de Jaar-Markt, of de Kermis geplaatst worden: de derde wordt de *Dam* genaamt, alwaar de Beeste-Markt gehouden wordt: men heeft hier nog een houte Draay-Brug, in het Jaar 1741, in plaats van een Ophaal-Brug, over de *Scheepmakers-Haven* geleyd; behalven deze vindt men hier nog eenige steene, en houte Bruggen gelegt over de Watervlieten, door de Stadt.

De Sluys, aan de *Visbrug*, schynt 'er niet voor den Jaare 1637 gelegt te zyn, dewyl men vind, dat, op den 15 January 1637, eerst is verstaan, tot accommodatie en bekwaamheyt; en op dat de Luyden door hoog Water, of Vloeden van het Water niet en zouden hebben uyt te scheyden, te laaten maken twee Schut-deuren, aan de Brug over de Nieuwe Haven, om het Water te stuyten: myn gevoelen schynt bevestigt te weezen, als ik my herinnere, dat toen in den Jaare 1755 die Deuren moesten worden vernieuwt, en, den Grondslag van die Sluys als toen droog zynde, op derzelver Steenen-Harren of Sponnen, die niet goedt bevonden wierden, het Jaar-tal van 1637 stont, en dat die Deuren, en geen andere daar mede verstaan kunnen worden: in die tusschentydt, zyn die Schut-Deuren meer dan eens vernieuwt; dog, in den Jaare 1755, in het geheel met nieuw *Benthemer* Spon-Steenen, (bestaande ieder Spon maar uyt drie stukken) verzien, alwaar weeder het Jaar-tal is op gehouwen.

Aan de Steene-Brug zyn nooyt van te vooren Sluys-Deuren gemaakt, als het eerst, in het Jaar 1718, ten dien eynde een Grondslag beleydt, en twee Schut-Deuren 'er voor gehangen zynde; dog in Houte, en niet in Steene-Sponnen. Dog, in den Jaare 1759, zyn die

Deu-

Deuren weder geheel vernieuwt; de Grondslag 18 duymen gerezen, en, in de plaats van de Houte, met Blauwe Steene-Sponnen verzien. De eerste Aanleg van de *Dam-Sluys* is onbekent; men vind wel in de voorige Eeuw van Vernieuwing van de zelve, en van het Sluys-Huys, dog der zelver eerste Aanleg moet wel eenige Eeuwen geleden zyn.

De *Havestraats-Heul* is Aangelegt, in den Jaare 1758: van te vooren was het een Sluys, wier Aanleg onbekent, en zeekerlyk al van oude tyden af is geweest met een Schuyf: de Sluys 10 à 12 voeten wydt, en een voet of agtien hoog; de Schuyf viel in het Sluys-Huysje, omtrent 26 voeten van vooren af gerekent, wier onderhout nu eenige Jaaren herwaards aan de Stadt considerabel is geweest, om dat men op de zelve, wegens der zelver outheyt, en slegte staat van Muurwerk, met hoog Water, niet dorst vertrouwen, en daar door telkens 'er Dammen voor gelegt moesten worden, tot groote kosten van de Stadt; dierhalven het de Heeren van de Vroedschap het menagieuste voor de Stadt oordeelden te zyn, in plaats van deze Schuyf-Sluys, een Duyker te laten leggen, het geen dan ingevolge haar Ed. Groot-Achtbare Resolutie is gedaan, en op den 17 Mey 1758 is Aanbesteet. De Duyker is 20 duymen wydt, en 30 duymen hoog, beyde binnewaarts, waar van 10 duymen voor de Kruyn: het recht-staande werk twee en een halve grauwe Moppen dik, de Kruyn van twee Moppen, van vooren met een Cousyn van blauwe *Schotsensche* Steen, daar de Schuyf in gaat, de Koker lang 26 voeten, zynde de agter Muur gemaakt, op de zelve plaats, daar eertyds de Schuyf plag te vallen, de Grondslag is naar den eysch Havestraats Heul.

 Ge-

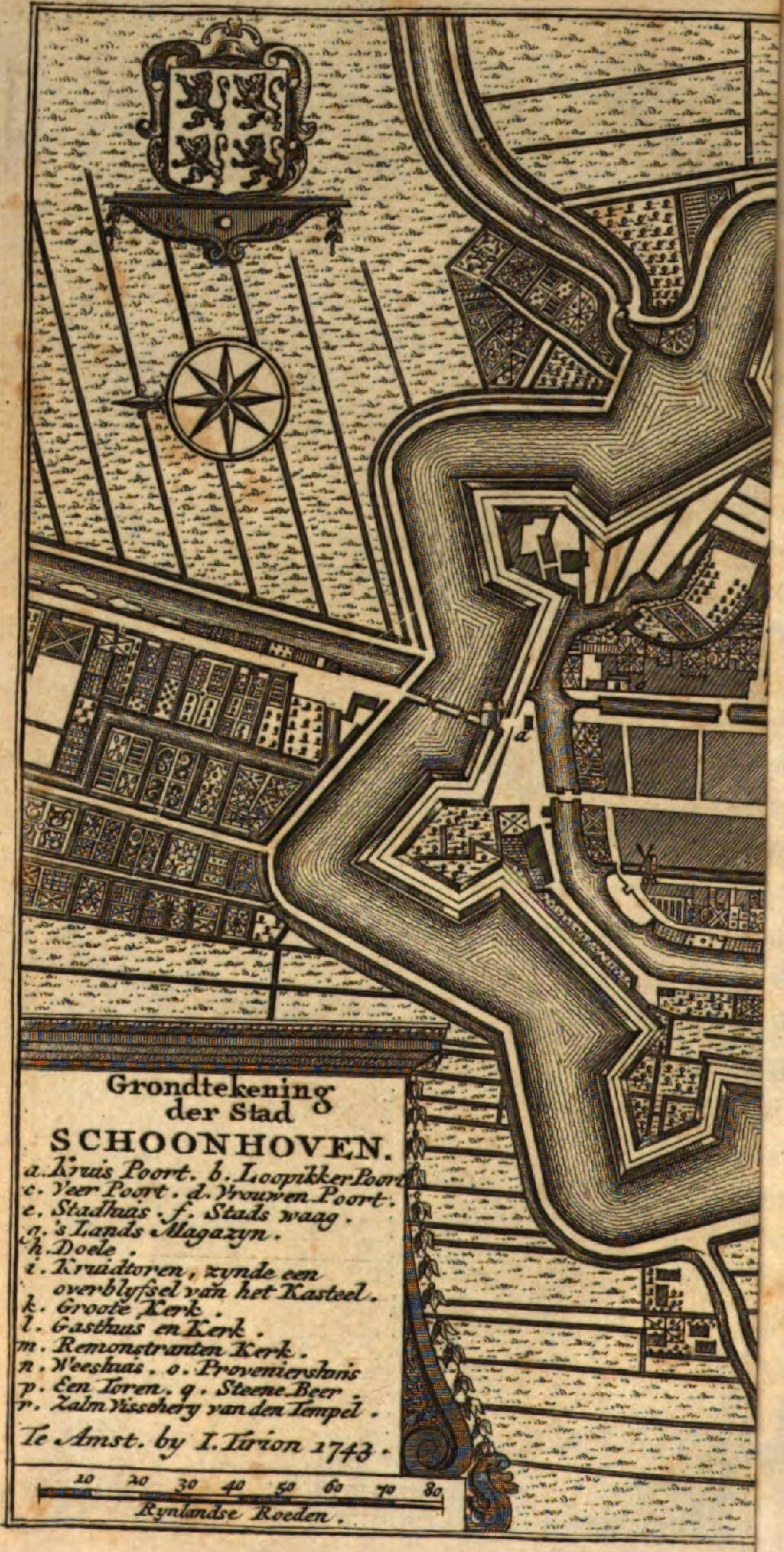
Geheyt, en onder het Heyjen bevonden, dat op de drie en een halve voeten, onder de als toen zynde Vloer, nog egaal een Houte-Vloer gelegen was.

Op het eynde van de *Haveſtraat*, daarze in de kleyne Cingel uytwatert, is tegenwoordig door derzelver Wal een groote Brug, met een Steenen-Boog, zynde van te vooren maar een Heul geweeſt; maar in den Jaare 1641, dewyl, op den 30 January van dat Jaar, beſloten was, die Heul zoo groot te laaten maken, om 'er Turf Ponten door te laaten gaan, tot gerief van die daar woonen, en in dien ſtaat gebragt, alwaar ze jegenwoordig nog in is, dog zonder nut, dewyl de oude Cingel en Haveſtraat zodanig Verlandt zyn, dat men 'er nauwelyks met een Schouw kan door vaaren, men laate ſtaan met een Turf-Schuyt.

Have-ſtraats Heul.

Deze *Haveſtraats Duyker*, op den eerſten July 1758, reeds klaar zynde, en derzelver Deugdzaamheyt tot afwending van voorgaande gevaren, en ter ontlaſting van Exceſſive Koſten, beſchouwende, deeden de Heeren van de Vroedſchap Reſolveren, omme zonder tydtverzuym, ook zoo met de *Zeventer-Sluys* te laten handelen; ten dien eynde, is, op den 11 September van dat Jaar, de *Zeventer-Sluys* beſteed, omme in derzelve plaats, wier Aanleg mede niet bekent is, een Duyker te laten leggen; de oude Sluys was agt voeten wydt, en in de tagtig voeten lang, gelyk de Duyker nu lydt: die Duyker is Aangelegt, op de volgende wys; in de lengte zyn gelegen zoo veel Balken van tien duymen, in het vierkant, als 'er in nodig zyn, niet verder dan twee voeten van malkanderen, tuſſchen ieder van de zelve 12 Eſſche Paalen geheyt, daar over een Vloer van 4 duyms Denne-Platen, zes voeten breedt, op dezen

d
Grondtekening
der Stad
SCHOONHOVEN.
a. Kruis Poort. b. Loopikker Poort
c. Veer Poort. d. Vrouwen Poort.
e. Stadhuis. f. Stads waag.
g. 's Lands Magazyn.
h. Doele.
i. Kruidtoren, zynde een
overblyfsel van het Kasteel.
k. Groote Kerk.
l. Gasthuis en Kerk.
m. Remonstranten Kerk.
n. Weeshuis. o. Proveniershuis
p. Een Toren. q. Steene Beer.
r. Zalm Visschery van den Tempel.
Te Amst. by I. Tirion 1743.
10 20 30 40 50 60 70 80
Rynlandse Roeden.

Houte Vloer, een Steene Vloer van een, en een halve Mop dik, het recht ſtaande Werk twee en een halve Mop; de Boog, de voorſte 25 voeten, twee Steenen, het overige een en een halve Steen; het Gat wydt 20 duymen, hoog 32 duymen, beyde binnewaarts, waar van 10 duymen voor de Kruyn, van vooren mede met een Couſyn van blauwe *Schotſenſche* Steen.

Op den 27 July 1758, was reeds het Droogmaken van deze Sluys Aanbeſteet; dog, door het in tuſſchen afkomende Water van boven, is dit Werk belet geworden zyn voortgang te hebben, zynde het Water op Vrydag Morgen, den 4 Auguſtus, tot op 45 duymen boven het Klokke-geſlag gerezen geweeſt, zynde het Water toen aan het ſtaan geraakt; dog van langzamerhand vallende; zoo dat men eerſt, in 't allerlaatſt van Auguſtus, gelegentheyt had, om 'er Dammen voor te leggen, en met het Werk voort te gaan. Het heeft geen Menſchen, hoe oudt de zelve ook waren, geheugt, in dit Sayzoen, zoo een hoog Water, dat van boven komt, beleeft te hebben.

Wat de uyterſte groote van de Stadt belangt, bevinde ik, tegenwoordig in haar lengte, deze te zyn, van de *Veer-Poort* tot de *Kruys-Poort* circa 160 Roeden, en haar breedte van de *Lopiker-Poort* tot de *Vrouwe-Poort* circa 105 Roeden *Rynlandſche* Maat, en de nette Groote is in de nevens ſtaande *Grondt-Teekening* te zien.

De Straaten binnen de Stadt, die langwerpig is, van het Zuyden naar het Noorden, lopen bykans lyn-recht, van het Noorden naar het Zuyden, wordende doorſneden van kortere van het Ooſten naar het Weſten zig ſtrekkende; zedert weynige Jaaren zyn hier binnen Huyzen.

veele

veele Huyzen Gebouwt, naar de hedendaagſche wyze van Bouwen; inzonderheyt langs de Haven, ook elders, tot geen gering vercierzel van de Stadt, waar in men te vooren niet als oude Gebouwen vond.

Het getal der Huyzen binnen *Schoonhoven* beliep, in het Jaar 1515, wanneer 'er een Omſlag van Gelden over de Haardſteeden in *Holland* gemaakt wierd, op 460 Huyzen. Als men, in het Jaar 1632, een nieuwen Omſlag op de Verpondinge maakte, wierden 'er binnen *Schoonhoven* 661 Huyzen, volgens eenige, gevonden, en, volgens andere, 656 in de Verpondinge geſtelt; om te betalen in een Verpondinge te zamen 3204 Gl. 19 St. en 4 Penningen. Als in het Jaar 1733, de Omſlag van de Verpondinge nogmaals verandert wierd, beliep het getal van de Huyzen, binnen *Schoonhoven*, betalende Verpondinge, op 588, of, gelyk als ik elders vind, 607; dog, dewyl men zedert 1733 eenige nieuwe Huysjens op leedige plaatzen Aangetimmert heeft, kan het zyn, datze thans een getal van 607 uytmaken. De Bewoonders van deze Huyzen, binnen *Schoonhoven*, zouden omtrent een getal van 2500 Menſchen uytmaken.

In den Omſlag van de Laſten over alle de zeven Vereenigde Provintien, waar in *Holland* zoude moeten betalen, in den Laſt van Hondert Guldens, agt-en-vyftig Guldens, zes Stuyvers, en een twaalfden Penning, zoude *Schoonhoven*, wegens de Verpagtinge, die aldaar geſchied, moeten opbrengen elf Stuyvers, tien, en een zestiende deel van een Penning.

Op den 10 September 1731, heeft men in *Holland* een openbaare Verzameling van Penningen laten doen, ten behoeve van de Arme *Dal-Luyden*, uyt de *Dalen*

van

van *Piemont*, wegens hun Godsdienſt verdreven, en de welke zig in *Zwitzerland* omtrent *Geneve* neerſloegen; men haalde op 308504 Guldens 17 Stuyvers, en 8 Penningen, in de geheele Provintie, en uyt de Stadt *Schoonhoven* alleen hier toe 360 Guldens.

In het Jaar 1745, wierd door de Staten van *Holland* toeſtemming gegeven, tot het Heffen van een Perſoneele Quotiſatie, dewelke al van het Jaar 1742 was ingewilligt, en thans door Commiſſariſſen, die over al rond hadden gereyſt, was opgemaakt, bedragende voor geheel *Holland* 966094 Guldens; hier in wierdt *Schoonhoven* geſchat op 1390 Guldens, en de onderhoorige Dorpen op 2735 Guldens.

Op den 16 Auguſtus 1631, maakte *David Nuyts*, een Ryk Koopman, Gebooren te *Antwerpen* in het Jaar 1568, en Geſtorven in den *Haag*, op den 24 September 1631, by Teſtament, ten behoeve van de Diakonye-Armen te *Middelburg*, in den *Haag*, in de Stemmende Steeden van *Holland*, uytgenomen *Amſterdam*, 34000 Guldens, in Actien op de *Ooſtindiſche*, en 9000 in de *Weſtindiſche* Maatſchappye, toen te zamen waardig 176300 Guldens; aan die van *Schoonhoven* wierden toegelegt 1000 Guldens, in de *Ooſtindiſche* Maatſchappye.

In, of omtrent het Jaar 1408, had men in 't ruw uytgevonden, om met Wind Moolens het Water uyt de Landeryen te maalen; dog dit wierd niet eer in het werk geſtelt, als omtrent het Jaar 1450, wanneer men daar in *Holland* het aldereerſte gebruyk van maakte, wordende de aldereerſte gemaakt in 't Land van *Blois*, niet verre van *Schoonhoven*.

Van het Stadts Wapen.

Het Wapen van *Schoonhoven*, is het zelfde, als dat van *Henegouw*, naa dat *Holland* en *Henegouw* onder een Hoofd gekomen zyn, te weeten de Roode *Hollandsche*, en Zwarte *Henegouwsche* Leeuw Gequartileert, op een Wit Veld; zoo dat haar dit Wapen, of door haar Heer *Jan* van *Henegouw*, of zyn Broeder *Willem* de *Goede*, Graaf van *Holland*, of *Willems* Zoon, ook *Willem* genaamt, zal zyn gegeven. Egter dunkt het my vast te mogen stellen, dat de Stadt *Schoonhoven*, in vroeger tyden, met een ander Wapen vereerd is geweest; dog door wien, of op wat tydt, aan dezelve geschonken, kan ik met geen zeekerheyt bepaalen, de oudste Brief, dien ik met het oude Wapen Bezegeld vinde, is berustende, onder de Hoofdmans van het Schoenmakers Gilde, en is op Pergament geschreven, hebbende het Zegel in bruynen Wassche gedrukt, onder aan hangende, verbeeldende het *Slot*, tusschen de twee Toorens van het zelve staan de vier Leeuwen, zynde het hedendaagsche Wapen der Stadt: de Afbeelding dezer Wapens zyn te zien in de *Konst Plaat* van het Gezigt dezer Stadt *Schoonhoven*.

Dat dit het oude Wapen der Stadt geweest is, blykt, vermits men aan het eynde des voornoemden Brief, (waar van ik den verderen Inhoud alhier niet zal plaatzen, als tot myn oogmerk niet dienende) deze woorden leest, in Oirconde dezes *Vidimus*, zoo hebben wy Burgermeesters, Schepens, ende Raad dezer Steede van *Schoonhoven*, onzer Steede Zegel beneden aan dezen Brief gehangen: gedaan in het Jaar onzes Heeren duyzent vier-hondert een-en-zestig, op *Allerheyligen Avond*.

Waarschynelyk hebben de voorige Heeren het Zegel,

gel, en Wapen van hun eygen Geslagt gebrnykt, terwyl de Stadt geen Zegel, of Wapen hadde; want dat zy met hun *Slot* wel eer geteekent zouden hebben, kan ik zonder klaar bewys, op enkel zeggen, niet aannemen.

VIII. HOOFDSTUK.

Van Stadts Publicque Gebouwen, als Slot, Raadhuys, Doelen, Waag, School en Wapenhuys.

Dus verre in het voorgaande *Hoofdstuk* van de Situatie der Stadt, in haar geheel, gesproken hebbende, gaan wy in dit *Hoofdstuk* over tot de oude en hedendaagsche Wereldsche Gebouwen der Stadt, in dewelke my voor eerst voorkomt het *Slot*, dat hier wel eer gestaan heeft, dienende tot woonplaats der *Schoonhovensche* Heeren, naderhand der Slotvoogden, of Castelynen dier Stadt, en versterkinge van dezelve.

Dat hier te *Schoonhoven* een dusdanig *Slot*, *Hof*, of Slot. *Burgt* zoude geweest zyn, en waarschynelyk het oudste van alle openbaare Gebouwen, is buyten twyffel; maar waar het gelegen heeft, of door wie het eerste Gestigt zoude zyn, heeft men geen zekere kennisse; de Standplaats hier van, het geen te verwonderen is, dewyl deszelfs vernielinge eerst in het Jaar 1577 geschiet is, blyft geheel onzeker; zoo ik ter hand hadde de *Latynsche Beschryving* van *Nederland*, van *Guicciardyn* tusschen het Jaar 1550 en 1560 gedrukt, en voor veele Jaaren door my gezien, zoude ik uyt de Afbeeldinge

van *Schoonhoven*, de gelegentheyt en gedaante van dit Slot konnen beſchryven. Veele Schryven, dat op het *Keyzers Bolwerk*, nog een Tooren over is van dit oude Slot, het geen de hedendaagſche *Kruyd-Tooren* zyn zoude, en dit gevoelen, van Vreemden voortgebragt, vind geloof, by Vreemden en Ingezetenen; dog myns bedunkens, is dit niet zonder twyffel; want, volgens het zeggen van eenige bejaarde Menſchen binnen *Schoonhoven*, wierd het thans genoemde *Orangie*, wel eer het *Keyzers Bolwerk* genoemd, en, de als toen daar inzynde laage diepte, des *Keyzers-kuyl* genaamd: hier zoude men met de laatſte vernieuwinge van de Stadts Wallen, en het Diepen van de *Kil* uyt de *Lek*, tot aan de groote Steene Beer in de Gragt, (dewelke tot den hedendaagſchen ſtand gebragt is, in het Jaar 1669) gevonden hebben een dikke Steene-Tooren, in het ronde traps-gewyze opgaande, dewelke men als dan geſlegt heeft. Het kan zyn, dat het deze Tooren is, die in de vernielinge van het Slot, in het Jaar 1577, is over gebleven, dewelke met het verſterken van de Stadt, tuſſchen het Jaar 1582, en 1590 nog meer geſlegt is, tot aan den Grond toe; aldus zoude de *Kruyt-Tooren* deze Tooren niet zyn, en het Slot op de *Lek* gelegen hebben, het geen niet onwaarſchynelyk is, dewyl doorgaans de Sloten op de Rivieren lagen. Ik wil dit egter voor geen vaſte waarheyt ſtellen; dewyl deze gevondene Grondſlagen eens Toorens wel konnen geweeſt zyn van een van de oude Stadts Veſten. Zoo het *Hofland*, by de Stadt gelegen, den naam van het *Hof*, of *Slot* gekregen heeft, zoude men eer zeggen, dat het *Slot* aan de Noordzyde van de Stadt zoude gelegen hebben, en dat 'er de *Kruyd-Tooren*, hoewel ver-

keert

keert op het *Keyzers Bolwerk* gestelt, een oudt overblyfzel van is. Dog van de benaminge van de *Hoflanden*, hier te Lande, geeft de Heer *Gerard* van *Loon*, in zyn *Aloude Hollandsche Historie*, een gantsche andere reeden: te weeten, dat dit zulke *Landen* waaren, waar van de Inkomsten besteed wierden, tot het onderhoud der *Hoven*, die de Koningen, en Opper-Vorsten hadden, waar van voor deze Landen het *Hof* te *Nimmegen* was.

Dit *Schoonhovensche* Slot, waar het ook mogt gelegen hebben, zal zeekerlyk Gestigt zyn, zoo ras als *Schoonhoven* Erf-Heeren gekregen heeft. In het Jaar 1300 is het al bekend; en omtrent het Jaar 1312 heeft *Jan* van *Henegouw* het laten hermaken, als het ten deele door ouderdom vervallen, ten deele, door de Belegeringen van de Jaaren 1300 en 1304, zeer beschadigt was.

Dit Slot, hebbende wel eer gediend tot een verblyfplaats van de *Schoonhovensche* Heeren en Vrouwen, is naderhand geworden de Woonplaats van de *Schoonhovensche Slotvoogden*, of *Casteleynen*; waar van ik deze volgende ontmoet hebbe: Heer *Gerrit* van *Poelgeest Janszoon*, Ridder, was Slot-Voogd van *Schoonhoven*, in het Jaar 1450: hy Stierf 1458, wordende in het *Hemsche* Klooster Begraven. *Lodewyk* van *Treslong*, tweede Heer van *Cabauw*, was in het Jaar 1460 hier Slot-Voogd; hy stierf 1470, hebbende, waarschynelyk van te vooren, Afstand van de Slot-Voogdye gedaan: want het schynt my toe, dat Heer *Geerit Gerritzen* van *Poelgeest*, Bloedverwant van den bovengenoemden Heer *Gerrit* van *Poelgeest* reeds, door *Philips* den *Goede*, Hertog van *Bourgondien*, op den 15

Juny 1467 Overleeden, tot *Schoonhovenschen* Slot-Voogd aangestelt zoude zyn; en, alhoewel hy 'er Geld voor aan den Vorst had opgeschoten, deed hem egter Hertog *Karel* de *Stoute* de Slot-Voogdye overgeven aan *Jan* van *Wassenaar*, *Cabbeljauws-gezinden* Edelman: dog, naa de Dood van Hertog *Karel*, kwam *Gerrit* van *Poelgeest*, volgens den grooten Voorrechts-Brief van Vrouw *Maria* van *Bourgondien*, van den 14 Maart 1477, wederom aan de Slot-Voogdye; maar ruymde die nog in het zelfde Jaar, naa dat hy zyn opgeschoten Geld had wederom gekregen, aan Heer *Jan Gerritze* van *Assendelft* in, deze was nog Slot-Voogd in het Jaar 1484: naa hem vinde ik nog Heer *Lodewyk* van *Praat* van *Moerkerken*, dewelke in het Jaar 1507 al Slot-Voogd was, en 1537 Gestorven is.

Deze Slot-Voogdye, bekleed zynde door de voornaamste van den *Hollandschen* Adel, was van groot aanzien, wordende in het Jaar 1436 onder deszelfs Bestieringe gereekent *Haastrecht*, *Bergambagt*, *Stolwyk*, *Vlist*, *Bonrepas*, *Ammers*, het Land van *Liesveld*, en de halve *Nieuwpoort*.

De Nabuurige *Gouwenaars*, die op den 29 October 1577, hun Slot begosten aftebreken, gelyk men met de meesten Sloten in de *Nederlanden*, als Naadeelig aan de Vryheyt, in het Jaar 1577 deede, zullen gelegentheyt aan die van *Schoonhoven* gegeven hebben, om met hun Slot op diergelyke wyze ook te werk te gaan.

Raad huys.

Het *Raadhuys*, is een oud cierlyk Gebouw van grysagtige gehouwe Steenen Opgebouwd, heeft een fraay Toorentje, met een Speel- en Uurwerk; de uyterlyke gedaante van hetzelve, is in de nevensstaande *Afbeelding* te zien; het schynt my toe, uyt het Jaar-tal van 1593, in de

Gesigt van

Raad
huys

de Gevel ſtaande, dat het in dit Jaar, in dien tegenwoordigen uytwendigen ſtaat geraakt is; voor de Balie van 't Stadhuys ſtaat het jaar-tal 1611, waar uyt ik meen te mogen beſluyten, dat dezelve in het voornoemde Jaar daar aan Gebouwd is; zoo men ſtaat kan maaken op een Afbeeldinge van *Schoonhoven*, in de Beſchryvinge van de *Nederlanden* door *Guicciardyn*, in het *Franſch* in het Jaar 1613 gedrukt, had het Stadhuys, ten minſten de Tooren, een andere gedaante, als de hedendaagſche. Men zegt gemeenelyk, dat het *Schoonhovenſche* Stadhuys door Vrouw *Jacoba* zoude Geſtigt zyn, vier of vyf Jaaren onbegrepen voor, of naa het *Goudſche*, ook door haar Geſtigt, voegen 'er eenige by; dog het kan zyn, dat dit zeggen van het *Schoonhovenſche* al zoo veel Grond heeft, als wegens het *Goudſche*, waar van de Grondveſtinge in het Jaar 1449, en tien Jaaren naa de Dood van *Jacoba* geleyd is. Ik heb nog van hooren zeggen, dat het *Schoonhovenſche* Stadhuys, met alle oude Brieven, in het Jaar 1444 zoude Afgebrand zyn; maar niets vernomen, wat het in de Stads Brand van 1518 of 1375, zoo 'er als toen een Stadhuys was, zoude geleden hebben.

In de Burgermeeſters, en Vroedſchaps Kamer, hangen zeer fraaije Tapyten, en op de Tafel, in Burgermeeſters Kamer, leyd meede een zeer Konſtig en Fraai Tapyte-Kleedt, waardig om te beſchouwen, alles te *Schoonhoven* eertyds gewerkt.

In de Vroedſchaps Kamer, voor de Schoorſteen, is tegenwoordig een Schildery, afbeeldende Vrouw *Jacoba*, naar het Leeven, en zeer Fraai Geſchildert; naaſt dezelve ſtaat te Leezen; *op den 7 April 1452, leyde Heer Gerrit van Poelgeeſt den eerſten Steen van het Stadhuys.*

Voor

Voor het Stadhuys, op de Steene-Brugge, is een ronde Kring in de Straat, te zien, waar in men by overleeveringe zeyd, dat eene genaamt *Marrigje Ariens*, op den 4 October 1597, wegens Toverye Geworgt, en tot Stof Verbrand zoude zyn: en waar van men deswegens het volgende Vonnis ziet.

„ Alzo *Marrigje Ariens*, Dogter te *Projen*, in
„ *Gelderland*, oudt omtrent 70 Jaaren, tegen-
„ woordig Gevangen, vrywillig en buyten Banden van
„ Yzeren, beleeden en bekend heeft, dat zy gelee-
„ den, omtrent agt Jaaren, gewoont heeft tot *Vianen*,
„ onder den Wind-Moolen, en wezende genoeg dis-
„ peraat van armoede, op een Avondſtond, by haar
„ omtrent die voorſz. Moolen gekomen, of verſche-
„ nen is een jong Mansperzoon, ofte in ſchyn van
„ een Perzoon wandelende, hebbende zyne handen
„ in zyn zyde, lang van ſtatuur, gekleed in zwart
„ habyt, dewelke zy getuygde, meende te weezen
„ een van de Wagten, roepende over zulks jegens
„ hem, *Hola:* en die voorſz. ſchynende Perzoon,
„ ſprekende tegens haar, zeyde onder anderen, wilt
„ gy my geloven, het zal uw anders gaan, en beter
„ met u wezen, ik zal u brengen, daar gy genoeg, en
„ geen gebrek hebben zult, dewelke, als haar dogte,
„ was de Vyand van de Helle, en dat zy verſchrik-
„ kende in Huys is gegaan, en in haar klederen op
„ het Bedde geſlapen.

„ Item; en dat zy s'anderen daags, 'sMorgens vroeg
„ in den dageraad opſtond, om haar Gevoeg te doen,
„ aan de Steede Veſten, en dat aldaar, uyt de ruigte
„ of Neetelen, haar wederom verſchenen is de voorſz.

„ Per-

„ Perzoon; zeggende, en zig weeder aangevende,
„ zoo zy Godt zoude willen afgaan, hy zoude haar
„ brengen, daar zy genoeg zoude hebben, houdende
„ haar ſtaande onder den voorſz. Moolen; zoo dat zy
„ ten leſten conſenteerde, en beloofde hem; en gaf
„ haar die voorſz. Vyand wat in de hand, het welk
„ haar dogte te weezen een ſchoon ſtuk Gouds; zeg-
„ gende tegens haar, gedenk my daar by, in ſchyn
„ van Trouwe; nemende weder van haar agterſte vin-
„ ger, op een naa, aan de Rechter-hand, een ſtukje,
„ met een ſtukje van de nagel aan het uyterſte lidt,
„ welke vinger altyds blaauw en koud is, waar in zy
„ ook geen gevoelen heeft; en zeyde die Vyand, dat
„ hy hiete *Heynken*, en dat zy gevangene hieten zoude
„ *Marrigje Heynkens*.

„ Item; en datze met den voorſz. Vyand vleeſche-
„ lyk heeft te doen gehad en geconverſeert, en ook
„ meermalen als Man en Wyf; en van haar geſchey-
„ den zynde, heeft in het Bedde gevonden, in plaats
„ van het voorſchreve ſtuk Gouds, vuyligheyd als
„ Kinder-drek.

„ Item; en dat die Vyand haar doen een potjen
„ gegeven heeft met Salve als *Viriessem* (miſſchien *Viri
„ Semen*) van Menſchen, ofte *wit Padden rith*; en
„ die zy daar mede ſtryken, of daar van ingeven zou,
„ die zoude Betovert zyn, en beloofde zy den Vyand,
„ als zy het potjen ontving, te zullen doen, al dat
„ haar die Vyand zoude beveelen.

„ Item; dat zy *Balthazar*, een Schoenlapper tot
„ *Vianen*, in een kanne Biers het ſlym of vuyligheyt
„ van Litzen, waſſchende in de ſlooten, gedaan heeft,
„ laten drinken, en hem betovert heeft gehad.

,, Item; en dat, omtrent vier Jaaren geleden, de
,, Vyand by haar gekomen is, zeggende *Ariaan Lee-*
,, *ners* en gunt u geen goed, daarom gunt haar wee-
,, der geen goed; en dat zy gevangene daar op ant-
,, woorde, zoo gunne ik haar, datze in zulke zwarig-
,, heyt mag komen, daar ik in geweest ben, en dat
,, haar zoo veel ziekte en quellagie aangedaan moge
,, worden, datze my daar mede vergeten mag; en dat
,, de Vyand haar toen consent gaf, datze met de voor-
,, schreve *Ariaan Leeners* doen zoude, dat haar be-
,, liefde; en heeft s'Avonds laat die deur van *Ariaan*
,, voorsz. open gevonden, en is in Huys gekomen,
,, en heeft de voorsz. *Ariaan Leeners* gestreecken met
,, de voorsz. Salf in 't slaap van haar hoofd, en is
,, *Ariaan* terstont zeer krank geworden, en werde
,, ook altemet van den Vyand gekwelt.

,, Item; dat zy gevangene, woonende te *Utrecht*,
,, een Jaar geleden, slapende op haar Bedde, de Vy-
,, and haar opgenomen en gebragt heeft te *Vianen*,
,, en dat zy *Ariaan Leeners*, zittende by den vuure,
,, nam, en worpze op het Bedde, en dat *Ariaan* niet
,, en wiste, wie het haar deede, en dat zy de voorsz.
,, *Ariaan* leggende op het Bedde, met die Salf streek
,, op haar hand, welke hand terstont lam was, en dat
,, haar die Vyand weeder te *Utrecht* bragt.

,, Item; en dat zy zittende in den Hof van *Ariaan*
,, *Bouwenze*, Sakkedrager, daar zy dien tydt woonde,
,, vlooijende haar klederen, en dat aldaar de Vyand
,, by haar gekomen is, zeggende tegens haar, *Neeltje*
,, en gunt u niets goeds, en gy woond daar mede,
,, maar zy was u liever kwyd, en diergelyke; dus
,, gunt haar weeder geen goed, al zoude zy kreupel

„ en lam worden, datze haar Brood niet winnen en mag; „ en datze daar naa ging tot *Gys* den Schipper, koo- „ pende een Witte-Brood van zeven duyten, 't welk „ zy *Neeltjens* gaf, in welk Witte-Brood zy met haar „ vinger geſtreken hadde van de voorſz. Salve; ende, „ als *Neeltje* van het voorſz. Witte-Brood gegeten „ hadde, is ze Betovert geweeſt, en krank geworden, „ datze haar neder-lyf niet magtig en is.

„ Item; dat zy vertoornt zynde op de Dogter van „ *Balih Claaſſe*, genaamt *Jannicken*, om datze ge- „ zeyd hadde, dat zy gevangene een Tovenaarſter was; „ en dat zy op een Morgenſtond van den Vyand is ge- „ bragt ten Huyze van *Balih Claaſſen* ten venſter in; „ en vindende *Jannicken* voorſz. ſlapende, heeft op „ haar lippen geſmeert, vuyligheyt van Werk met „ *Saerhmil* (waarſchynelyk *Saegmeel*) en *Gerith* van „ Slangen, het welk de Vyand haar gebragt hadde „ ten haaren huyze, en dat het zelve in haar Lig- „ chaam gekomen, voorts gegroeyd is, datze nooit „ gezonden dag heeft gehad.

„ Item; datze gekogt hebbende van *Cryn Aalbertz.* „ een vierdel Olys; en, *Cryne* voorſz. Dogter haar kap „ verzettende, zeyde zy gevangene, hadde ik van „ dat hair, ik zoude onze *Lieve-Vrouw* daar een „ Hoeyken van maaken enz. en dat zy uyt de kam, „ daar die Dogter haar maar mede gekemd hadde, „ leggende op een kiſte, toog weynig hairs, en dat „ zy die Dogter bokkende in 't meeten van Oly, dat „ haar op het hoofd leyde, denkende in haar hert, „ dat die Dogters hair overeynd ſtaan, en weder tot „ een dot lopen zoude, het welk alzo geſchiede, en was „ daar mede betovert; en dat zy ten tyde, als zy

„ gevangen werde, ſtond ten Huyze van *Fop Janſſen*,
„ alwaar ſtond mede een Jonge, dewelke zy aanroe-
„ rende zeyde, gaa gy heenen, waar naa ſtaat gy en
„ luyſtert; en naa dat de Vyand doen den zelven Jon-
„ gen door haar heeft betoverd gehad, (want des Jon-
„ gens hairen op het Hoofd krompen, als of 't uytgeto-
„ gen hadde geworden;) waar door de Jongen zeer
„ ysſelyk riep en kreet, lopende gints en weeder al
„ ſuysſebollende, zoo dat de Gebuuren, en veel andere
„ Menſchen vergaderden, en dat onder anderen een
„ zeyde; Feex, zegent den Jonge, 't welk zy deede,
„ en was de Jonge weeder als te vooren, en dankte
„ haar gevangene.

„ Ten laatſten, dat zy anders nooyt is Verhuwet
„ geweeſt; maar dat zy een half Jaar met *Michiel* den
„ Kuyper, in de *Nieuwpoort*, in Onechte Huys ge-
„ houden heeft.

„ En Schepenen gehoort den Eyſch en Concluſie
„ van Bailliuw, en gezien de voorſz. vrywillige bely-
„ deniſſe, en daar op gehaalt hebbende het Advies en
„ Conſultatie van Rechtsgeleerden, Suſtineerende de
„ voorſz. Bailliuw, alzo het geene voorſchreve ſtaat,
„ zyn zaaken tenteerende tot bederf van veele goede
„ Menſchen, en contrarie gedenken en practyken, Wet-
„ ten en Ordonnantien, en zulks behorende geſtraft te
„ worden, anderen ten overſchrik, zy op alles met
„ rypigheyt gelet en geconſidereert, daar op te letten
„ en conſidereeren ſtond, daar toe van de hooge Over-
„ righeyt vermaand zynde, doende Recht condemnee-
„ ren de voornoemde gevangene gebragt te worden
„ ter plaatze, daar men gewoonelyk is Crimineele Juſti-
„ tie te doen, en aldaar Geworgd zynde, voorts in

„ den

„ den vuure verbrand te worden tot ſtof; en abſolveren haar van verder Eyſch en Concluſie by den Eysſcher op haar gedaan en genomen; verklaaren alle haare Goederen verbeurt, tot profyt van de hooge Overigheden: Actum by Schepenen *ad idem tempus*, den 18 December 1597.

De Doelen is een luſtig en cierlyk Gebouw, in den Jaare 1618 Gebouwt, zynde het Bouwen van den zelve aan eenen *Dirk Dirkze Metzelaar*, woonende als toen te *Oudewater*, op den 13 January van dat Jaar aanbeſteedt, met de Leverantie van alle Materiaalen; dog op den 16 Auguſtus 1656 gereſolveert zynde, in de plaats van de Schuur in den Doelen, die als toen zeer vervallen was, ſtaande over de *Stinkvliet*, te maaken een Steenen Boog, een bequame Keuken van 26 voeten lang, en 22 voeten breet, met een bequame Solder, om Turf te leggen, zoo is in dat Jaar de zelve Doelen daar mede vergroot. Doelen.

Deze Doelen is gelegen in de Noord-Ooſt hoek van de Stadt, aan een Pleyn, wel eer ten deele met Wooningjes bezet, die afgebroken zynde Plaats aan Ipe-Boomen gemaakt hebben, hebbende van agteren een zeer Playzierig Erf en Tuyn; op dit Erf wierd op den 8 January 1652 aanbeſteet een Boom te maaken, zynde die Boom rondom met groente bezet, en drie Verdiepingen hoog, alle van Hout met Trappen opgaande, zoo groot, dat men op ieder Verdieping met een Geſelſchap zitten kon, zulks zeer Vermaakelyk zynde, wegens het Gezigt daar van zynde; dog deze is vervallen, en naderhand weg gebrooken. Alhier is nog te zien een Schildery, Afbeeldende Prins *Maurits*

van *Oranjen* naar het Leeven, een ſtuk van de Liefhebbers der Schilderkonſt zeer geacht.

Wie de Adminiſtratie en Opzigt over dit Doele-huys naa de Stigting gehad heeft, daar vind men niets af, voor in den Jaare 1637; wyl men, op den 30 Juny 1636, eerſt vind, dat 'er verſtaan is, dat men Directeurs over het Stuk van de Schuttery kiezen zal; mits dat de meeſte Gereformeert moeſten zyn, het geen op den 16 January 1637 is geſchiet; en is, op den 18 Auguſtus daar aan volgende, de Inſtructie voor de Directeuren Gearreſteert, en hun over gegeven. Die Directeuren van den Doelen zyn negen in getal; van te vooren uyt allerley Gezintheden, naderhand alle uyt de Regering; dog nu, en wel met den Jaare 1748, beſtaande uyt zes uyt die van de Regering, en uyt drie uyt de Burgery: deze hebben het Beſtier van den Doelen, en den Ontfangſt van het Waak- en Week-Geld, het welk de Burgers betaalen, om vry te zyn van Wacht te doen, dewelke te *Schoonhoven* jegenwoordig alleen nog wordt waargenomen door de Krygs-Bezetting, zynde het Waaken der Burgers reets afgeſchaft geweeſt, op den 30 December 1623, en als toen het Waak- en Week-Geld ingeſtelt; en vier Klap-Luyden gemaakt, om des s'Nachts te waaken. Van het Brandgereetſchap, als Spuyten, dewelke Jaarlyks op s'Heeren *Hemelvaardsdag* beproeft worden; Van het Lantaarn Geld, dewelke zedert den Jaare 1695, s'Winters by Avond en Nachte op Straat branden, welke Gelden van de Burgers en Ingezeetenen in de Maand April Jaarlyks betaalt worden.

Deze Directeuren, hebben op den eerſten Saturdag, in ieder Maand, Vergadering, omme over zaaken het

Doe-

Doele-huys Concerneerende te Besoingneeren. Alhier Vergadert om de drie Maanden de Krygs-Raad der Burgery, dewelke verdeelt is in drie Benden, onder eenen Colonel of Overſten, twee Kapiteynen of Hoofd-Luyden, drie Luytenants, drie Vaandragers, die alle van te vooren gemeenelyk Heeren van de Regering waren, dog moetende, naa het Jaar 1748, alle uyt Burgers zyn; drie Vaan-Jonkers, zes Sergeanten, hebbende een Geheym-Schryver of Secretaris; en op hunne gewoonelyke drie Maandige Vergadering telkens vyftien Gulden ter Verteering; zynde dit op den 29 December 1650 aan dezelve, tot het houden van hunnen Krygs-Raad, toegeſtaan uyt het Doele-Geld te trekken.

De Hedendaagſche Waag is Gebouwt, of liever Geheel Vernieuwt, in den Jaare 1758, uytgenomen de twee Voordeuren, zynde op gelyke wyze, als de voorgaande Waag is geweeſt, gemaakt, uytgezondert alleen, dat onder de twee hoeken een Pilaſter is gezet, voor het doorzakken van de Carbeels. Waag.

Op den 11 Juny 1616, is gereſolveert de Waag te laten maaken met Luyfels en uytſteekende Carbeels, en niet met Pilaren, gelyk zulks als toen is geſchiet, en op welke wys de jegenwoordige nog is; en ſtaat aan de Noordzyde van den Dam: een ongelooffelyke meenigte Hennip wordt hier in Jaarlyks gewogen, welke alhier voor alle Koopluyden wordt ter Markt gebragt en verkogt.

Het Schoolhuys is een groot Gebouw in de Koeſtraat, agter de Kerk, in het Jaar 1565 opgerecht, om te dienen tot een Koorn-Schuur, weegens een groote dierte in de Graanen, veroorzaakt door de ſterke Vorſt, in het Jaar 1564, zynde de Solders in later tydt Verhuurt; School.

dog

dog dit Verkogt, in den Jaare 1748. Verders weet ik diesaangaande niets, en laate dit in vergetelheit.

Wapen-huys. Te *Schoonhoven* is een Lands-Wapen, of Tuyg-huys, *Magazyn* genaamt, Gebouwd van een gedeelte van het Vrouwe Klooster, op de Oude Haven, van alles wel voorzien. Het hedendaagsche schynt in het Jaar 1627 Gestigt te zyn; buyten dit is 'er niets van tot myne kennisse gekomen.

Wy hebben hier vooren gesproken van fraaije Konst-Stukken, die binnen deze Stadt gemaakt zyn; het lust ons ook nog iets te zeggen van een zeer konstige Tafel, gemaakt uyt een stuk van zuyver zwarte Toets-steen; zynde dezelve rond agtkantig, overdwars 5 voeten lang: deze Tafel is met een ronde krans van allerley keurlyke Bloemen en Lofwerk ingeleyd van Paarlemoer, alles met zyn natuurlyke Couleuren, zonder eenigzints het Paarlemoer met Verwen behulpzaam te zyn; de Bloemen en de verscheyden Insecten, zyn zoo uytnemende schoon, dat zy de beste Pinceelen der Schilders beschamen; in welkers aangenaam gezigt het oog verdwaald: waarlyk een stuk voor een Koning of Prins, wiens gelyk in de Weereld weinig te vinden is, en in den Jaare 1662 reets geschat, op Tien Duyzend Guldens: dit over-heerlyk Stuks-Werk, schoon in deze Stadt niet gemaakt, is egter aldaar nog te zien, ten Huyze van de Heer van der *Helling*, en behoort in eygendom toe, aan de Erfgenamen van den Heer Bailliuw de *Groot*; vervaardigt door den beroemden Konstenaar *Dirk* van *Ryswyk* te *Amsterdam*.

IX. HOOFD-

IX. HOOFDSTUK.

Van de Geestelyke Gebouwen der Stadt, Kerken, Kloosters en Gods-Huyzen, enz.

Gelyk de Raadt-Huyzen zyn de Zeetels, waar in de Overigheden van Landen en Steeden aan hunne Onderdaanen komen bekent te maaken de Burgerlyke Wetten, en Beveelen van de hooge Overigheyt, ten nutte van het Gemeene best gemaakt; Alzo zyn ook de Kerken de Zeetels, waar in de Leeraaren Godts Beveelen, en Wetten aan het Volk komen te Verkondigen. Van het eerstgenoemde den Geëerden Leezeren, het geen ik magtig heb konnen worden, meede gedeelt hebbende, gaa ik over tot het tweede: te weeten, tot de Geestelyke Gebouwen, dewelke hier althans zyn, of, wel eer ten tyde, dat de *Rooms Catholyke* Godsdienst te *Schoonhoven* geoeffent wierd, voor de *Reformatie*, gevonden wierden.

Te *Schoonhoven* is maar eene Kerk, alwaar de *Gereformeerde* Godsdienst geoeffent wordt; voor de *Reformatie* was'er, behalven de Klooster-kerken, ook geen meer: zy was aan Godt toegewyd, onder de aanroepinge van den H. Apostel *Bartholomæus*, die te *Schoonhoven* als nog van de *Rooms-Catholyken* voor Patroon, of Schut-Heylig geëert wordt; nooit is deze Kerk een Kerk van *Canonyken* geweest, gelyk ik ergens gevonden hebbe; maar alleen een Buur, of Parochie-Kerk, door een *Pastoor* bediend wordende. Men vind niet, wanneer deze Kerk zoude Gestigt zyn: myns bedunkens, was 'er nog geen Parochie-Kerk binnen Kerk.

Schoonhoven, in het Jaar 1375, wanneer de Stadt afbrande met het Klooster, behoorende die van *Schoonhoven*, ten deele onder *Bergambagt*, ten deele onder *Willige Langerak*, in het Geestelyk: dit moet niemand wonder schynen, dewyl men zoo hier, als elders, zelfs in zeer oude Steeden, gelyk als *Nimmegen* vind, dat de Parochie-Kerken buyten de Steeden gelegen waaren, en onder andere Kerken, gelyk *Vianen* onder *Hagesteyn*, wel eer behoorden. Ik meen vast te mogen stellen, dat de *Schoonhovensche* Parochie-Kerk niet voor den tydt van *Jan* van *Châtillon*, Graaf van *Bloys* Gestigt is, of zelfs niet voor zyn Opvolger, en Broeder *Guido* van *Bloys*, dewelke daar onder getrokken zullen hebben het gedeelte van de Stadt, aan de Oostzyde van de *Zevender* gelegen, het geen wel eer onder *Willige Langerak* behoorde; en waar van het komt, dat nog eenige Huyzen aan dien kant gelegen Jaarlyks aan de Kerk van *Willige*, de een meer, de andere min, moeten betaalen.

Ik stelle voor vast, dat een van deze twee Heeren, bykans op een en denzelven tydt, de Steeden *Schoonhoven* en ter *Goude*, elk met een Parochie-Kerk voorzien heeft, en daar in eenige *Vicarien* Gestigt; en dat het uyt dien hoofde is, dat wel eer de Lands-Heer de vergevinge hadde van die *Vicaryen*, het Schoolmeesterschap, en het Koster-Ampt.

In het Jaar 1390, gaf *Guido* van *Bloys* aan de *Duytsche* Ridders te *Utrecht* de Keur van deze twee Parochie-Kerken, van *Schoonhoven*, of ter *Goude*, als zy tot Land Commandeur hadden Heer *Gerard Splinter* van den *Enge*, de vyftiende in het getal; zy koozen die van *Schoonhoven*: de Land-Commandeur liet by

deze

deze Kerk een Huys Stigten, en een Capel, buyten de Muuren van de Stadt. Waar deze Capel zoude gelegen hebben, is my onbekent: de naam van St. *Jacobs*-Steeg, buyten de Vrouwen Poort, zoude my doen denken, dat daar omtrent een St. *Jacobs* Capel zoude gelegen hebben, welke wel kan geweest zyn de Capel van den *Duytschen* Land-Commandeur, als dan Gestigt: het Huys als dan Gestigt, is zonder twyffel het Huys wel eer door den *Pastoor*, thans door den oudsten *Predikant* bewoont wordende; hier wierd thans een *Commanderie* van de *Duytsche* Ridders opgeregt, waar van ik niet meer als eenen *Klaas* van *Rensdorp*, op het Jaar 1444, gemelt vind; dog als nog op heden word de *Schoonhovensche* Commanderie opgeteld onder die geenen, welke onder den Land-Commandeur van den *Duytschen* Huyze te *Utrecht* behooren. Deze *Schoonhovensche* Commanderie moest Jaarlyks uytreyken aan *Hendrik* van *Hakfoort*, drie-en-twintigste Land-Commandeur van *Utrecht*, gestorven 1492, veertig Goude *Rynse* Guldens, zedert dat hy omtrent het Jaar 1470, afstant van de Land-Commanderie gedaan, en het Huys te *Schelluynen* tot een woonplaats verkooren hadde.

Uyt kragt van deze Gifte van de *Schoonhovensche* Kerk aan de *Duytsche* Ridders stelden dezelve den *Schoonhovenschen Pastoor* aan, hier toe nemende een *Priester* van hun *Order*, die juyst geen Edelman, of Ridder van die *Order* moeste zyn; maar een, die, om den Godsdienst te verrigten, die *Order* ingelyft was; zulke wierden *Pastooren*, ook wel oneygentlyk *Commandeurs* genaamt: van zodanige is my, wegens *Schoonhoven*, geen een voor gekomen, als omtrent de Geloofsveranderinge *Pieter Janzen Uytenbogaart*. Ik kan my

 niet

niet laten voorſtaan, dat deze zoo openbaar als, *Brand* zeyd, naa de *Beeldſtormmery* 1566, tegen den *Roomſchen* Godsdienſt zoude Gepredikt hebben, wyl hem de Hertoginne van *Parma* zekerlyk in zyne Bedieninge niet zoude hebben gelaten.

Met hoe veel Autaren deze Kerk, ten tyde van de Oeffening van den *Roomſchen* Godsdienſt pronkte, weet ik niet net te zeggen; die genen, die my voor gekomen zyn, laat ik volgen: konnende niet aanwyzen de plaats, waar op zy in deze Kerk geſtaan hebben.

Zonder twyffel heeft 'er een hoog Autaar, naar den H. *Bartholomæus* genoemt, op het Choor geſtaan: behalven dit, vind ik zes Autaren, waar aan zoo veel *Vicarien*, welkers Begevinge ſtond aan de Heeren van *Schoonhoven*, zynde deze waarſchynelyk door hun begiftigt, en te zamen met de Kerk opgerigt. Deze zes Autaren, en *Vicarien* waaren de volgende.

1. Het Autaar van de H. *Maagd* en *Moeder Gods Maria*: hier aan moeſten de *Canonyken Regulieren* in den *Hem*, Jaarlyks op Mey, betalen zeven Groten, aan dit Autaar was een *Vicarie*, met laſt van drie Dienſten ter Week: in het Jaar 1514, was Bedienaar van dit Autaar Meeſter *Hendrik Coenenze* van *Gieſſen-Nieuwkerk*.

2. Het Autaar van den H. *Nicolaas*: hier aan was een *Vicarie*, met laſt van twee Dienſten in de Week: in het Jaar 1514 bediende deze *Vicarie* de Heer *Jan Thiri*, en, by het veranderen van Godsdienſt, Heer *Geno Adriaans*, die in het Jaar 1606 nog leefde.

3. Het Autaar van den H. *Geeſt*: hier aan was een *Vicarie*, dewelke in het Jaar 1514 genoot *Frans Willems Coddeze*; en waar van ten tyde van de verande-

rin-

ringe in den GodsdienstBedienaar was Heer *Cornelis Janzoon Verbruggen*, dewelke in het Jaar 1606 nog leefde.

4 Het Autaar van den H. *Eligius* of *Eloy:* Ik vinde dat dit Autaar verscheyde, en groote Inkomsten zoude gehad hebben, zonder te noemen, waar uyt die voort kwamen; elders vind ik, dat de *Hemsche* Regulieren daar Jaarlyks aan betaalden vyf Stuyvers; als mede, dat daar aan behoorden zes Mergen, en dat het van verscheyde Landeryen en Huyzen Jaarlyks nog hadde vier-en-vyftig Guldens, en agtien Stuyvers. In het Jaar 1514 bediende deze *Vicarie* Heer *Jacob Brienenze*.

5. Het Autaar van St. *Christinus*, of St. *Chrestens*, ook wel van den H. *Judocus* genaamt, had een *Vicarie*, met last van een Weekelykschen Dienst: deze *Vicarie* wierd in het Jaar 1514 bezeten door Meester *Petrus* van der *Goude*, Pastoor van de Hof-Capelle, in den *Haag*; in het Jaar 1524, genaamt *Canonik* in de Hof-Capelle in den *Haag*, Pastoor van *Voorschoten*, en Deeken van *Naaltwyk*.

6. Het Autaar van den H. *Ewaldus*, anders St. *Ouwens:* de *Vicarie* hier aan Gestigt bediende, in het Jaar 1514, de Heer *Theodorus* de *Groite* van *Schoonhoven*.

In het Jaar 1514 was Koster, en Schoolmeester *Hieronymus* van der *Damen*, dewelke deze Ampten door een ander liet waarnemen, en voor zig hadde drie Ponden *Vlaams*.

In dit Jaar wierden de bovengenoemde zes *Vicaryen*, staande ter Vergevinge van den Graaf van *Holland*, gering genoemt, dewyl zy ryk zynde verslegt waaren door den Inbreuk van de *Bakkers Waal*, beneden *Lekkerkerk*, van welke *Waal* al op het Jaar 1430 gewag gemaakt wordt, en waarschynelyk 1423 Ingebroken is.

In de Parochie-Kerk van *Schoonhoven* bevinde ik geweeſt te zyn een Autaar van den H. St. *Crispyn*, en *Crispiniaan*, zynde dit het Autaar van het Schoenmakers Gilde; hier op ſtond een *Lieve-Vrouwe* Beeld, waar aan men Offerde, tot welkers Onderhoud men door Schout, Burgermeeſteren, Schepenen en Raaden, der zelve Stadt, op den 30 September 1496, aan het Schoenmakers Gilde dezen Brief verleent vind.

„ Wy Schout, Burgermeeſters, Schepenen en
„ Gemeene Raaden der Steede van *Schoonho-*
„ *ven* doen kond allen den genen, die dezen Brief
„ zullen zien of hooren leezen; dat wy in der Eere
„ Gods, der reyner Maget *Maria*, en ter Eere der
„ Heylige Martelaaren, Sinte *Crispyn* en *Crispiniaan*,
„ gegunt en gegeven hebben; gunnen en geven mits
„ dezen, ter Gunſte en Dienſte, die de Gilde-Broeders
„ van den Schoenmakers Gilde der goede Steede van
„ *Schoonhoven* gedaan hebben, en, zoo Godt wil, nog
„ doen mogen, al zulke Punčten van Privilegien, om
„ den Autaar van hun Gilde mede te onderhouden, de-
„ welke uyt hunnen Brief, die zy te vooren hadden, van
„ dato, negen-en-zeventig laaſtleeden, en de duyſter-
„ niſſe een twiſt uyt gebeurde, by den Heer en de
„ Steede, en by de Gilde-Broeders des Gilds, de
„ zelfde Artikulen en Keuren, nu verklaart, en in
„ Keuren geleyd zynde voortaan te onderhouden, op
„ verbeurteniſſe des Gilds; en is in elk Punt byzonder,
„ in maniere hier naa beſchreven.

„ Item; in den eerſten zal niemand in den voorſz.
„ Gilde komen, of hy zal eerſt Poorter wezen; en wat
„ Man zyn Vader een Schoenmaker, en hier Poorter

„ was, die mag in 't Gild komen, om drie Braspen-
„ ningen; en zoo wie zyn Ambacht in *Schoonhoven*
„ geleert heeft, die zal om in het Gild te komen,
„ geven twee *Rynſche* Guldens; en zoo wie zyn Am-
„ bacht buyten *Schoonhoven* geleert heeft, die zal
„ geven drie *Rynſche* Guldens, en zoo wie in 't Gild
„ komt, die zal regtevoort zyn voorſz. Gilde-Geld
„ opleggen en betalen; en daar en boven loven een
„ Huyt-myt voor onzer *Lieve Vrouwe* Beeld, ſtaande
„ op het Schoenmakers Autaar.

„ Item; een Leer-Knegt, al zoo vroeg als hy be-
„ gint te Leeren, zal geven een Braspenning, en daar
„ zal zyn Meeſter Borg voor blyven.

„ Item; niemant zal in het Gild komen, nog we-
„ zen, of hy en zal zyns zelfs werk doen, op de Boete
„ van een halve Braspenning, al zoo dikwils, als men
„ hem bekeurt.

„ Item; een Knaape, die uyt zyn Huur ging, en een
„ ander, die hem huurde, of te werk zette, verbeurt
„ een Stoter, en al zoo dikwils als men hem bekeurt.

„ Item; zoo wie een andermans Knecht huurde, of
„ hem vraagde, dat hy hem verhuuren woude, eer zyn
„ huur uyt waare, verbeurt een Stoter.

„ Item; waare eenig Man, die eenigen Man eenige
„ Huyt, of ander Vel leende, die in het Gild niet was,
„ verbeurt een Pond.

„ Item; waare iemant van den Ambachte, iemant,
„ die buyten den Ambachte waar, en, die Ambacht
„ deede, eenige Huyt Looyde, of eenige converſatie
„ met hem hadde, in het koopen of verkoopen, die
„ den Ambachte toebehoorde, of iemant van zyn zelfs
„ een Schoenmaker waar, die verbeurt een Pond.

„ Item;

„ Item; zoo men binnen die Ambachte is, en eenig
„ Man dit Ambacht deede, en het Gild niet hadde,
„ hem eenig ding leende, of verkogt, of tegen hem
„ kogt, die verbeurt een Stoter.

„ Item; zoo wat eenig Gilde-Broer nayde met
„ iemant, die in het Gilde niet was, of tegens hem
„ kogt of verkogt, dat den Ambachte toebehoort, die
„ verbeurt zyn Gild.

„ Item; zoo wat Man Schoemaakte, die in het Gilde
„ niet is, en een Knecht, die met hem nayde, den
„ Knecht zullen de Gezellen van den Ambachte niet te
„ werk ſtellen, binnen een Jaar, op de Boete van
„ een Pond.

„ Item; zoo wie Leer onthavenſt, of ſchoonmaakt,
„ of Vellen zwetſtede, of overſloeg op eenige Heylige
„ Dagen, verbeurt een Pond.

„ Item; zoo wie op St. *Crispyn*, en *Crispiniaansdag*
„ Schoenmaakte, of eenig ding deede, dat het Am-
„ bacht aangaat, die verbeurt een Pond.

„ Item; zoo wie Schoenmaakt binnen de twaalif
„ Nagten van *Kersavond*, of binnen de *Paaſſchen*,
„ of *Pinxter*-Weeken, die verbeurt een halven Bras-
„ penning, al zoo dikwils als men hem bekeurt.

„ Item; zoo wie Looywerk deede binnen de twaalif
„ Nagten van *Kersavond*, of binnen de Week van
„ *Paaſſchen* en *Pinxter*, die verbeurt een Stoter, ten
„ waare dat het ſchadelyk goed waare, en niet over-
„ leggen mogte; en dan zoude men oorlof bidden aan
„ de Hoofdmans.

„ Item; zoo wie voortaan deede eenige verkoo-
„ pen, op een andermans venſter, verbeurt een
„ halven Stuyver.

„ Item;

„ Item; zoo wie van buyten kwame, uyt eenige
„ besloten Steeden met Schoenen, Hozen, Leerzen,
„ Zemen-Schoenen, Scherlootzen, of met Pantouf-
„ felen binnen onze Steede en Vryheyt, om te ver-
„ koopen, en die hier binnen niet gemaakt waaren, ver-
„ beurt een Pond; ten waare dat de voorsz. Gilde-
„ Broeders vry waaren, tot al zulken voorsz. Plaatze,
„ daar die vreemde Man woonagtig waare, zoo zoude
„ die vreemde Man zulke vryheyt hier hebben, als
„ onze voorsz. Gilde-Broeders tot zyner Steede zouden
„ mogen gebruyken.

„ Item; desgelyks de Gezellen van binnen, die van
„ den Ambachte zyn, zullen geenderhande gemaakt
„ werk, dat buyten gemaakt is, hier mogen ver-
„ koopen, nog doen verkoopen, op de boete van
„ een Stoter van elk stuk werks.

„ Item; daar zal niemant geen Run aan iemant over-
„ geven, nog voor iemant bespreken, die in het Am-
„ bacht niet is, en, al is dan die een Gilde-Broeder, den
„ anderen, op de boete van een Stoter.

„ Item; zoo wat Man van den Gilde, die Run, Leer,
„ Smeer, of eenig Gilde-goed kogt, dat van buyten
„ komt, en geen van onze Poorters toebehoort, en
„ zal niemant van de Gilde-Broeders koopen, ten is
„ het den Gezellen eerst al om gezeyt, en dan zal men
„ verkoopen by de Oudermans, op de boete van een
„ Stoter; nogtans zullen de Gezellen, wien de weet
„ niet gedaan is, hun behoef daar af hebben by de
„ Oudermans, als redelyk en mogelyk is; en gaat de
„ koop niet voort, wat kosten de Oudermans daar op
„ doen, en om verteeren, dat zal de Verkooper beta-
„ len, redelyks en mogelyks.

,, Item; zoo wat Koopman, hy zy Poorter of ,, Vreemde, eenig Goed verkoopt by den Gilde, en gebrek viel in de betalinge, zoo zal die Koopman gaan ,, tot de Hoofdmans, en begeeren dat Gilde-recht, en zyn ,, Geld te hebben: en zoo zullen de Hoofdmans dan ,, omgaan manen, s'Avonds by des Zons des zelven ,, s'Daags Zonneſchyn; en ſtelde die Schuldenaar den ,, Koopman niet te vreede, des anderen Daags voor ,, den Middag, zoo zal die Koopman dan gaan zitten ,, met beyde de Hoofdmans, en verleyſten daar op ,, negen Stuyvers Daags, ter tydt toe, dat die Koopman vergenoegt is. Ende liep iemant weg van de ,, geenen, die het Goed mede gekogt hadden, zoo zullen ,, de andere, die het Goed mede gekogt hadden, den ,, Koopman betalen het aandeel van de Penningen des ,, genen, die weggelopen waare.

,, Item; elk Man van den Ambachte zal ruyg Leer ,, koopen zonder Lotinge te doen, aan iemant van den ,, Ambachte, en wie den anderen, die in het Ambacht ,, waare, eenig Loten gevergde, die verbeurt een Stoter, al zoo dikwils als men betuygen mogte met ,, twee Knechten van den Ambachte, of met eenen ,, Hoofdman.

,, Item; zoo wanneer twee van den Gilde, of een ,, van de Vrouwe-Broeders komen te begeeren aan de ,, Hoofdmans, 't Gild gedaagt te hebben, om zaaken ,, den Gilde, of den Autaar aangaande, en de Hoofdmans dit weygerden, of niet deeden Dagen, verbeurden die Hoofdmans elk een Stoter.

,, Item; zoo wanneer de Gezellen van den Ambachte ,, gedaagt zyn, en een weet gedaan is aan dien geenen, ,, die 'er niet kwame, hy verbeurt een halven ſtuyver.

,, Item;

,, Item; zoo wanneer de Gezellen by een zyn, en
,, de Hoofdmans iemant heeten te zwygen, en dan
,, iemant boven het verbod ſpraake, en niet zwygen
,, woude, die verbeurt, tot elken reyze, een halven
,, Stuyver.

,, Item; zoo wanneer die Hoofdmans om gaan om te
,, onderzoeken, als van te werken, zoo voorſchreve ſtaat,
,, en zy kloppen aan iemants Deur, of Venſter van den
,, Gilde om in te wezen, en men die niet in liet, en
,, hun Kaarszen ontſtak, en lietze boven en beneden,
,, agter en voor gaan, die verbeurde een Stoter.

,, Item; waare dat eenig Man ſterve van den Am-
,, bachte, of iemant in zyn Brood waare, en daar
,, men Uytvaart af doedt, zo zullen de Gilde-Broe-
,, ders gemeenelyk komen, en wezen op ten Grave,
,, op de Boete van een halven Stuyver: al zoo verre,
,, alsze een weet hebben; en waare het, dat iemant van
,, Huys zoude moeten vaaren, die zoude Oorlof ne-
,, men van de Oudermans.

,, Item; zoo wat Gezellen van den Ambachte twiſt
,, onderling hebben, daar 's Heeren Boeten niet aan
,, leggen, dat zullen de Hoofdmans in handen hebben,
,, en zoo wie hun dit weygerde, die verbeurt een halven
,, Braspenning, zoo dikwils als hy dat weygerde, en
,, nogtans zullen het de Hoofdmans in handen heb-
,, ben.

,, Item; zoo wat Knechten, die kyven en twiſten
,, tegen hun Meeſter, of die Meeſter tegen de Knech-
,, ten, daar af s'Heeren Boeten niet aan en leggen,
,, en iemant van hun kwame aan de Oudermans, be-
,, gerende het Recht van den Ambachte, zoo zal men
,, hun dit doen; dat, te weeten, zoo wie de Oudermans

,, in den Onrechte bevonden, die zal verbeuren een
,, Stoter.

,, Item; zoo zullen de Vrouwe-Broeders, eer die af-
,, gaan van hunnen Dienst, elks in hunnen tydt, inma-
,, nen, ontvangen, of uytgeven, al dat men het Gilde
,, schuldig is, of zy zullen het zelfs opleggen, des
,, zullen zy wederom betalen, het geen het Gild schul-
,, dig is, al zoo verre als haar Geld reykt.

,, Item; als het Gild by elkanderen kome, te wee-
,, ten, op St. *Crispyn* of *Crispiniaansdag*, of op zul-
,, ken Dag, als gewoonelyk is, zoo wie men dan
,, kiest tot Hoofdmans, of tot onze Vrouwen-
,, Broeders, die zullen hem dat niet weygeren op hun
,, Gild.

,, Item; zoo wat Keuren de Hoofdmans met het meeste
,, deel van de Gilde-Broeders Stemmen, en in Keuren
,, leggen den Gilde, of den Autaar aangaande, tot de
,, Boete toe van een halven Braspenning, het welk den
,, Inhoud van dezen, nog de Poorteren niet tegen gaat,
,, dat zullen de minste Stemmen volgen: en wie hier
,, in, of in de voorgaande Puncten in gebreeken blyven,
,, dit houden de Heer en de Steede altyt tot haar zeg-
,, gen of verklaringe, en voorts zullen de Hoofdmans
,, in elken tydt, de eerste werkdag naa St. *Crispyn* of
,, *Crispiniaansdag*, by de Heer en de Steede hun Ree-
,, keninge en Betalinge doen van alle Boeten en Breu-
,, ken, die in hun Jaar verschenen zullen wezen: te
,, weeten, van alle Breuken en Boeten voorsz., boven
,, een halven Braspenning, die zullen de Heer en de
,, Steede de eene helft hebben, en de andere helft
,, het voorscheve Gilde, tot behoef van den Autaar;
,, en de klyne Boeten van een halven Braspenning, en
,, daar

„ daar onder, die zal het voorſz. Gild tot behoef van
„ hunne Autaar alleen hebben.

„ Item; alle Ponden voorſz., is het ſtuk gerekent
„ voor agte-halve Stuyver: alle ding zonder arg of
„ liſt. In kenniſſe der waarheyt, zoo hebben wy deze
„ Brief met den groten Zegele onzer voorſz. Steede
„ van *Schoonhoven*, open en uythangende Bezegelt: tot
„ een Oirconde, in het Jaar ons Heeren, Duyzent
„ vier-hondert zes-en-negentig, op den laatſten dag
„ van September.

Het Parkament en Origineel beruſt onder de Hoofdmans van het zelve Schoenmakers Gilde, dog Stads Zegel is 'er niet meer aan.

Behalven den Voorgaanden Brief vind men, dat eene genaamt *Jan Dirkz.*, en zyn Huysvrouw *Heyling Gerritz.*, nog by uyterſte wil Stigten, op den 10 April 1497, weekelyks twee Miſſen, Dingsdaags en Vrydaags, waar voor de *Prieſter* genieten zoude Jaarlyks agt Schilden, dewelke betaalt moeſten worden, door de Kerkmeeſters van de Parochie-kerk van den H. *Bartholomæus*, aan welke Arme-kerk, volgens de woorden van hunnen uyterſten wille, zy tot dien eynde naa hun Doodt maakten, zes Mergen Land in *Ammers Graveland*, en drie Mergen in *Gelkeneſſe*; uyt deze uyterſten wille blykt ook, dat de *Commandeur* of *Paſtoor* van *Schoonhoven* genaamt wierd Heer *Dirk*, en dat in die Kerk een onder *Paſtoor* was, op een vaſten Tytel, zynde als dan deze eeuwige *Vicaris* genaamt, Heer *Coſtyn Baldwynz.*

Tot behoef van dit Autaar, wierd, op den 30 Juny 1530, een Schuld-Brief beleyd op een Huys, aan de

Westzyde van de Haven, waar van de Jaarlykze Renten van twee Goude *Beijersche* Guldens, op St. *Agnietendag* betaalt moesten worden, aan de Hoofdmans van dit Autaar.

8. Behalven deze zeven opgenoemde Autaren, en *Vicarien*, heb ik nog gevonden een Autaar van den H. St. *Laurentius*, en *Barbara*, hier aan besprak *Johannes Tolener*, Priester en Pastoor van een gedeelte van *Molenaarsgrave*, op den 4 April 1392, een eeuwige *Vicarie*: ik vinde dat aan dit Autaar behoorden vyf Mergen Land, in *Bergambagt*, en zeven Mergen Land in *Gelkenesse*.

9. Een Autaar, en *Vicarie* van den H. *Theobaldus*, hebbende tot een Inkomste Jaarlyks drie Gulden, en vyf Mergen Land, in *Langerak*.

10. Een Autaar van den H. *Johannes den Dooper*, hier aan behoorden drie Mergen Land in *Bergambagt*, en vier Ponden Jaarlyks van een Huys, by de Visbrug.

Meer als deze tien heb ik tot nog toe niet gevonden; hoewel het my toeschynt, dat 'er ook een Autaar van St. *Anna* zoude geweest zyn, dewyl ik vind, dat uyt een zeker Land Jaarlyks betaalt word eene Gulden, en eene Stuyver aan St. *Annaas* Gilde.

Niets vind ik, of deze Kerk iets in den Brand van het Jaar 1518 geleden heeft.

Aan deze Kerk en Toorn zyn merkelyke Veranderingen in de voorgaande Eeuw gedaan, als namentlyk, aan de Kerk, in den Jaare 1649, als wanneer, op den 11 July van dat Jaar, geresolveert wierd het Middelpand van de Kerk, zeven voeten te verwyden, en daar in te brengen zes nieuwe Pilaren; op dien tydt was men bezig daar in te maaken het jegenwoordig Heere-

Ge-

Gestoelte, het geen blykt uyt de vooraangehaalde Resolutie, waar by staat, dat het begonnen werk van het Heere-Gestoelte zal gebragt moeten worden in het Gasthuys, ofte anders, daar het bewaart zal zyn, tot dat de Pilaren gemaakt zullen zyn, die in het Jaar 1653 zyn volbragt geweest, uytwyzens het Jaar-tal boven op de zelve uytgehouwen.

Naa het volbrengen van dit werk, zal men zekerlyk met het Heere-Gestoelte voort zyn gegaan; dog van derzelver begin en volbrenging is my niets te vooren gekomen: het is dan een groot, ruym, twee hoog Gestoelte, geplaast aan de Oostzyde van de Kerk, onder het Orgel, wiens bovenste Gestoelte, met twee Deuren op het Choor ingaande, in drieën verdeelt is, wiens middelste gedeelte bestaat in drie Verheven en onderscheyden Zitplaatzen, waar van de middelste de Plaats van de Bailliuw is, aan zyn Regterhand de Præsident, en ter Slinkerzyde de tweede regerende Burgermeester zitten: aan wederzyde van dit verhevene Gestoelte, de plaats voor de Oud-Burgermeesteren zynde; het onderste Gestoelte is mede aan drieën verdeelt, wiens middelste gedeelte de Plaats voor de Vroedschappen, ten Noorden, de regeerende Schepenen, en ten Zuyden, de Oud-Schepenen Bank uyt maakt.

Van vooren is dit Heere-Gestoelte zeer fraay en Konstig uytgehouwen, verbeeldende het geheele Lyden Christi.

Voor de Regerende Schepenen Bank, vind men uytgehouwen;

Een *Engel*, die aan *Maria* de Boodschap brengt, *Luc.* I: *vs.* 26-33.

Christus Geboorte, *Luc.* II: *vs.* 7.

De

De Verschyning aan de Herders, *Luc.* II: *vs.* 9.

Werd door een *Engel* aan hun de Geboorte Christi bekent gemaakt, *vs.* 10, 11, 12.

De Besnydenisse Christi, *Luc.* II: *vs.* 21.

Christus zit Leerende in den Tempel, *Luc.* II: *vs.* 46.

De Kinderen *Israëls* trekken uyt *Egypte*, *Exodus* XII: *vs.* 37.

Boven de Vroedschaps Bank.

De Kinderen *Israëls* Eeten het Manna in de *Woestyne*, *Exodus* XVI: *vs.* 13-17.

Christus houd het Nachtmaal met zyn Discipulen, *Matth.* XXVI: *vs.* 20.

Christus Rydt op een *Ezel* naar *Jeruzalem*, *Marc.* XI: *vs.* 7-11.

Op de Oud-Schepens Bank.

Christi Lyden, en wordt door den *Engel* in den Hof *Getzemane* versterkt, *Matth.* XXVI: *vs.* 26-46.

De Opgeregte *Slang* in de *Woestyne*, *Numm.* XXI: *vs.* 9. Alwaar *Moses* met zyn Staf staat, *Numm:* XX: *vs.* 9.

De Begraving Christi, *Joh.* XIX: *vs.* 38-42.

Jonas in den *Walvis*, *Jona* I: *vs.* 17.

Christi Hemelvaart, *Hand.* I: *vs.* 9.

Samson met de Poorten van *Gaza* op zyn Schouderen, *Richt.* XVI: *vs.* 3.

Alhoewel reets, op den 31 December 1614, was verstaan, dat de Reparatie van het Kerke-Dak, aangezien des zelvs slegten staat, niet langer zoude worden uytgestelt, is egter dit niet geheel ter uytvoer gebragt; wyl men vind, op den 10 February 1651, Authorisatie

is

is verleent om de Kerk te Repareeren, en Speciaal, op den 13 February 1657, word Geconſenteert in het Vernieuwen van het Noorder-Pand van de Kerk, gelyk zulks dan eerſt in den Jaare 1657 is begonnen, en in het Jaar 1658 is voltooyt geworden; gelyk dan in die twee Jaaren het geheele Noorder-Pand van de Kerk is vernieuwt, en in dit Pand, op den 12 November 1657, door de Heeren van de Magiſtraat is vaſtgeſtelt, een Glas met derzelver Wapens aan de Kerk te geven, gelyk mede, op den 24 November daar aan volgende, is geſchiet, door de Heeren van de Vroedſchap. Onder het maken, en Vernieuwen van dit Noorder-Pand, beſchouwt wordende de groote Verandering en Verbeetering van de Kerk, met het uytzetten van het Middel-Pand, Vernieuwing van het Noorder-Pand, het laaten maaken van zoo een koſtbaar Geſtoelte, heeft zeekerlyk aanleyding gegeven om te denken op den Predikſtoel, en is ten dien eynde, op den 8 February 1658, vaſtgeſtelt en gereſolveert, om een nieuwen Predikſtoel te laaten maaken, en te Verneemen, naar een goet Model, gelyk zulks geſchiet is; en de Predikſtoel, welke 'er jegenwoordig nog is, zynde agtkantig, waar in twee hoog boven den anderen zeer Konſtig en Cierlyk de twaalf *Apoſtelen* verbeeldende, zynde Gegraveert en Uytgehouwen, gemaakt is.

De Kerk (en Tooren hier naa te melden) in dit Jaar by naa klaar zynde, om 'er den Dienſt in te doen, is, op den 15 July 1658 voorgeſtelt zynde, of men op de eerſte reys, als 'er in Gepredikt wierd, niet voor de Kerk zoude Collecteren, zulks toegeſtaan, 't geen op den 11 Auguſtus van dat Jaar, des Morgens, het eerſt naa de Reparatie is geſchiet, en als toen voor de

Kerk Gecollecteert Agt-hondert Vier-en-vyftig Guldens, negentien Stuyvers en agt Penningen. Zynde zedert dien tydt geen merkelyke Verandering, of Reparatie tot heden toe aan dezelve Kerk gedaan.

Wat de Groote dezer Kerk belangt, men vind volgens een Afmeeting, in den Jaare 1760 gedaan, haar Breedte en Lengte deze te zyn; het Choor is Lang 68 Voeten, en Breedt 78 Voeten; de Kerk is Lang 118 Voeten, en Breedt 96 Voeten, *Rynlandſche* Maat.

Wat nu belangt de Reparatie, of liever de geheele Vernieuwing van den Tooren, is dezelve in het Jaar 1647 begonnen, en in het Jaar 1650 voltoyt geworden; de voorgaande Tooren wordt gezegt een gemeen ſlegt en laag Toorentje geweeſt te zyn, 't geen zeer vervallen zynde men heeft gedagt te laaten Repareeren; men vind op den 13 December 1611, als dat 'er is gereſolveert, met de Reparatie van de Kerk-Tooren voort te vaaren, volgens het Accoort, gemaakt met *Gregorius Cools*, Steenhouwer, en dat men den zelven Steenhouwer zal Aanſchryven zyn Werk, en Steenen in tyds te præpareeren, en klaar te maaken, op dat men, zoo haaſt het de aanſtaande tydt lyden zal, daar meede voortvaren kan: wat dit voor een Reparatie is geweeſt aan den Tooren, vind men niet; of het moeſt wezen, dat het, het onderſte gedeelte van den Tooren, met het Cierlyk uytgehouwe Steene-Couzyn, in de Koeſtraat geweeſt zy. (Waar van men de uyterlyke Gedaante, als mede van de Kerk en Tooren, in de nevensſtaande *Accurate Afbeeldinge*, zien kan.) Alwaar zekerlyk al eenige Jaaren toe werk is geweeſt, en mogelyk wel eenigen tydt is uytgeſtelt gebleven; altans men vind op den

GESIGT

den eerften Omgang het Jaar-tal 1649 ftaan; een bewys, dat men tot zoo verre was geavanceert; dog men was niet van intentie, om den geheelen Tooren te Vernieuwen, maar te Repareeren, gelyk blykt uyt het Voorftel, op den 20 February 1648 gedaan; dat, dewyl men bevont, dat de Tooren, boven den eerften Omgang, meeft al was ingewatert, en zulks meerendeels moeft worden afgebrooken, zoo men goet werk wilde maaken, daarom is gemaakt een nieuw Model, om op ieder Hoek te brengen een Ronde Colom; en is verftaan het Werk te maaken, naar het nieuwe Model: derhalven is in de zelve Maand en Jaar een Contract gemaakt met eenen *Hendrik Spiering*, Koopman te *Amfterdam*, aannemende al de *Bentheimer* Steen, tot het maaken en Repareeren van de Kerk en Tooren nodig, de *Maat*-Steen voor 17 Stuyvers, en de *Blok*-Steen voor 14 Stuyvers de Voet, vry te *Schoonhoven* te leveren, zynde tot den Tooren en Kerk, volgens aantekening, zes-en-vyftig Schepen *Bentheimer* Steen daar aan gegaan: te gelyk zyn zes Steenhouwers Knechts, en eenen Jonge aangenomen, welke zig Verbonden, om te zullen blyven Werken, tot *Schoonhovenfche* Kermis 1649, daar voor 14 Dagen Dag-Geld te rug ftaande, als zy voor dien tydt heen mogten komen te gaan; en aan die zes Knechts, en eenen Jonge, moeften boven hunne Dag-Gelden, om de veertien Dagen, drie Half-Vaten Bier gegeven worden.

Men vind ook, dat een *Cornelis Maartenze de Graaf*, als Fabryk is aangenomen, om op, en toezigt te nemen op het Werk, waar voor hy zoude genieten Drie-hondert Guldens Jaarlyks, in te gaan met den eerften Juny 1647; en, naa het Bouwen van den Tooren,

in den Jaare 1650 voltrokken zynde, is de zelve tot Fabryk gebleven, in de Reparatie van de Kerk, en het Noorder-Pand, hier vooren gemelt. In dezen Tooren hangen drie Klokken, onder den Naam van een Groote, Kleyne, en Wagt-klokje, zekerlyk uyt den voorigen Tooren gekomen, en in deze geplaatst; gelyk meede een Uurwerk, het geen eerst in den Jaare 1592, in den als toen zynde Tooren, is gemaakt, tot gerief van die genen, die daar omtrent woonden.

De Groote Klok had den Naam van *Bartholomæus*, in welkers Ronde deze Woorden te Leezen stonden,

St. Bartholomæus is mynen Naam,
Tot Geluy van Gode ben ik bequaam,
Willem Moer, en Jasper zyn Broer hebben my gemaakt, in het Jaar 1510.

Op de zelve is het Wapen van *Henegouwen*, en ook dat van *Schoonhoven:* deze Groote Klok, is in het Jaar 1756 geborsten; dog door wat middel is onbekent; datze geborsten was, is men het eerst gewaar geworden, op den 18 February des zelven Jaars, ten tyde, wanneer die Aardbeving door geheel *Holland* is gevoelt, zoo ook in *Schoonhoven*, als wanneer de Klok-Luyders de Klok van agt uuren. wegens de op dien Dag te houdene *Bededag* Luydden, ende de Aardbeving te gelyk met het Luyden van de Klok gevoelt wierd: dog het is niet denkelyk, datze daar door geborsten is; maar door onvoorzigtigheit der Luyders. Daar is uytgezien, waar de zelve zou worden Vergooten, en eyndelyk met eenen *Alexius Petiet* Klokke-Gieter, woonende te *Somere*, in de *Meijery* van den *Bosch*, wegens het Vergieten van dezelve, over een gekomen: ten dien eynde is de geborstene Klok, in de week voor *Schoon-*

ho-

hovensche Kermis, uyt den Toorn neder gelaten, en in de Waag gebragt, gewogen zynde, wegende als toen, met haar Kommen *f* 3396 Pond, in het laatst van September 1757, naar *Somere* Getransporteert, om Vergoten te worden, en de zelve Vergotene, in het begin van December van dat Jaar, weder naa *Schoonhoven* Getransporteert zynde, weder aldaar in den Tooren gehangen, naa alvorens in de Waag gewogen zynde, wegende als toen *f* 3346 Pond. In de Ronde van deze Klok is gestelt, *Vergooten in den Jaare* 1757, toen waaren Burgermeesters *Bartholomeus de Bruyn*, en Dr. *Gysbert van Peursum*, Thesauriers Dr. *Joh. Adr. Block*, *Guilliam Verhaar*, en *Dirk van der Helling*, met het Wapen van *Schoonhoven* 'er op; dog, Abusivelyk met een Kruys tusschen de vier *Leeuwen*, lykende over zulks meer naar het Wapen van *Henegouwen*, als naar dat van *Schoonhoven*.

Op de Klok, onder den Naam van de kleyne Klok, staat *Maria*, *Mariæ*, en het Jaar-tal 1410, zynde de overige Letters onleesbaar.

Op het Wachtklokje vind men,

St. Salvador is mynen Naam,
Myn Geluy zy Gode bequaam.
Anno 1540.

Zedert dien tydt, is geen Verandering aan den Tooren gemaakt; maar alleenlyk Reparatie; en dat Principaal, in den Jaare 1757, dog in dien bekenden Storm, in December 1747, het Spits van den Tooren gewaayt zynde, is het zelve, in het volgende Jaar, Vernieuwt, met de houte Kast van het Wyzer-Bord, in het Noorden. Zynde de verdere nodige Reparatie als toen agter gebleven; maar in den Jaare 1757 der zelver slegten staat over-

weegende, is Geresolveert om Ongelukken voor te komen, die 'er in korte van te wagten zouden geweest zyn, den Tooren van den ondersten Omgang af, tot boven het Spits toe, te laten Repareren, en Publyk te Besteeden, gelyk zulks in dat Jaar ter uytvoer is gebragt, en meest al het Houtwerk, dat in de Lugt komt, ter hoogte als vooren gemelt, Vernieuwt, en het Steen-werk voorzien.

Deze *Schoonhovensche* Kerk wordt thans Bedient door drie Predikanten: in de voorgaande Eeuw, nog tot het Jaar 1640, waaren 'er maar twee; dog door Burgermeesters en Regeerders, in den Jaare 1640, aan de Staten van *Holland*, by Requeste, te kennen gegeven zynde de Noodzakelykheyt, dat 'er een derde Predikant wierd beroepen, en tot der zelver Tractement Ordonnantie mogt worden verleent; zoo is by Haar Edele Groot-Mogende zulks, op den 6 December 1640, toegestaan en geaccordeert, gelyk uyt dit volgende *Request* en *Apostille* te zien is:

Requeste ende Apostille, omme te mogen Beroepen een derden Predikant.

„ Vertoonen Reverentelyk Burgermeesters, ende
„ Regeerders der Steede *Schoonhoven*, hoe dat
„ de publycque Kerk, en de Gemeente aldaar, zoo-
„ danig is Geaccresseert ende toegenomen, dat de Lit-
„ maaten zyn, meer als nog eens zoo veel in getal,
„ als die over eenige Jaaren geweest zyn, ende door
„ Godts Genade, nog dagelyks Aanwassen, het welk
„ ontwyffelyk nog meerder zoude zyn, indien de
„ Luyden wat meer konden worden aangesproken, het
„ welk

„ welk niet wel kan geſchieden door de twee Pre-
„ dikanten, mits derzelver zwaaren Dienſt; als moe-
„ tende ter Weeke doen vyf Predikatien, ende daar
„ by eene Cathechiſatie, dewelke Zondags naa den
„ Middag geſchiet, publyckelyk in het Choor van de
„ Kerk, voor de geheele Gemeente, dat ondragelyk
„ is om te doen, by Ziekte, ofte Abſentie van een van
„ beyden; Daaromme de E. Kerkenraad, alle het
„ zelve, naar voorgaande Eendragtige Reſolutie, had-
„ den voorgedragen aan de Heeren Vroedſchappen,
„ met Verklaringe dat het hoog noodig was, dat ver-
„ zogt mogt worden van U Edele Groot-Mogende,
„ Tractement tot een derden Ordinaris Leeraar; waar
„ op zy Vertoonders, met goedvinden van de Vroed-
„ ſchappen (wetende den goede iever van U Ed. Groot-
„ Mogende, tot den welſtant van Godts Kerke, ende
„ voortzettinge van de Gereformeerde Religie, ende
„ wat voordeel ende verderen aanwas, daar door te wege
„ gebragt zoude konnen worden) hebben nodig ende
„ dienſtig geacht, volgens voorgaande Exempelen, op
„ gelyke gelegentheyt zig te Addreſſeeren aan U Ed.
„ Groot-Mogende, ende by dezen te Verzoeken, dat
„ hun toegeſtaan mag worden een derden Predikant,
„ ende verleent Ordonnantie tot deszelfs Tractement,
„ ende zullen U Edele Groot Mogende, hier meede,
„ Godt, zyne Kerke, en onze Stadt eenen zonderlingen
„ ende aangenaamen Dienſt doen.

Waar op was *Geapoſtilleert*,

„ De Staten van *Holland* ende *Weſtvriesland*, deze
„ Requeſte hebbende Geexamineert, ende, gelet
„ hebbende op den zwaaren Laſt van twee Kercken-

„ Die-

,, Dienaars aldaar incumberende, hebben tot meerder
,, Voortplantinge van de Waare Gereformeerde Reli-
,, gie, ende Verbreydinge van de Eere Godts, in de
,, Kercke, ende Gemeente tot *Schoonhoven* toegeſtaan,
,, ende Geaccordeert; Staan toe, ende Accordeeren by
,, dezen, dat, naar de gewoonelyke Order aldaar, een
,, derde Predikant zal mogen werden Beroepen, ende
,, dat de zelve met de Ordinaris Gagie, tot den Dienſt
,, ſtaande, zal werden Getracteert, tot Laſten van het
,, Comptoir der Geeſtelyke Goederen; onder den Ont-
,, fanger, *Dirk van Schilperoort*: laſtende een ieder,
,, wien het aangaat, zig daar naa te reguleren: Gedaan
,, in den *Hage*, den 6 December 1640.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HERB. van BEAUMONT.

Op den 13 September 1641, is Do. *Joſua Sanderus*, Predikant te *Heer-Jansdam*, tot derde Predikant Beroepen, en Geapprobeert. Wyders zyn 'er vier Ouderlingen, en vier Diakonen, waar van 'er Jaarlyks, op het *Nieuwejaar*, van elk twee Oude afgaan, en twee Nieuwe aankomen.

In deze Kerk is Begraven de Heer *Jan* van *Wynbergen*, als ook de vermaarde *Olivier* van *Noort*, dewelke in Juny 1598 uytgezeyld, en in Auguſtus 1601 weeder gekeert is, zynde de eerſte der *Nederlanders*, die de Wereld roemrugtig heeft omgezeyld: men ziet thans, aan den Ooſt-muur der Kerke, een ſchoon Stuk Metaal Geſchut, in het Jaar 1578 te *Utrecht* gegoten, en konſtig gewerkt, door dezen *Olivier* aan de Stadt *Schoonhoven* vereert, het welk met hem, volgens het

daar op gesneden Opschrift, in drie Jaaren de Wereld heeft omgezeylt.

Op de Zerk van het Graf van den gemelden Heere *Olivier* van *Noort*, staat van boven het Schip, voorts een Kleedt met Starren bezaayt, daar op een *Aartbol*, en daar onder het Wapen, verbeeldende in het midden een *Baare*, onder en boven een *Star* met zes Punten, onder het Wapen en Kleedt staat op een Bande-Rolle dit *Latynsch* Graf-schrift;

Hic Ille est, totum velis qui circuit orbem,
A Magellano quartus Oliverius.

Dat is,

Hier rust Heer Olivier van Noort, naa Magellaen
De vierde, die te Scheep de Aarde is omgegaen.

en daar onder,

Hier Rust de E: Heer *Olivier* van *Noort*, in zyn Leven Capitein - Admiraal, ende Capitein - Generaal over de eerste Vloot, die uyt deze *Nederlanden* door de Straat *Magellanes* de geheele Weereld heeft omgezeylt; Sterft den 22 February 1627.

Ter dezer gelegentheit kan ik niet naalaaten het *Latynsche Graf schrift*, op de Zerk van het Graf, van den reeds gemelden Heer *Jan* van *Wynbergen* uytgehouwen; als mede het *Latynsche Gedicht* van deszelfs *Zoon*, het geen wy goed gevonden hebben in het *Nederduytsch* over te zetten, hier by te voegen.

EPITAPHIUM.

IN OBITUM NOB. ET SPECTATAE VIRTUTIS AC INTEGRITATIS VIRI JOHANNIS A WYNENBERGEN, QUI EX HISCE FRAGILIS VITAE AERUMNIS AD COELESTEM PATRIAM, VITAE SATUR, MAGNO SUI UXORI LIBERISQUE RELICTO DESIDERIO, EVOCATUS EST, VITAE ANNO Lxxvii. OBIIT. 4. KAL. MART. ANNO MDC. xxvi.

Dat is,

GRAF-SCHRIFT.

OP DE DOOT VAN DEN EDELEN MAN, VAN BEPROEFDE DEUGT EN VROOMHEIT, JOHANNES VAN WYNBERGEN, DIE UIT DEZE RAMPZALIGHEDEN VAN HET VERGANKELYKE LEVEN INGEROEPEN IS IN HET HEMELSCHE VADERLANT, DES LEVENS ZAT, EEN GROOT VERLANGEN VAN ZICH ACHTERGELATEN HEBBENDE AEN ZYN VROUW EN KINDEREN, OP HET ZEVEN EN ZEVENTIGSTE JAER ZYNS LEVENS. GESTORVEN OP DEN 25. VAN SPROKKELMAANT 1626.

Hier op volgt nu het *Latynſch Vaers* van den Zoon op zyns Vaders Overlyden gemaakt.

Deſpecto parat alta Solo, quindena peregit
Ut Janus vitae luſtra. viamque polo:
Fert pater a ſupero Coeleſtia dona Parente,
Spemque ratam fidei Spiritus almus alit.
Pergite Lanificae fuſis non parcere *Parcae*,
Atque, ait, ingratas corripe, vita, moras:
Sors humana rotet celeri circumdata gyro,
Spes mea fixa Deo, firmus ut axis erit.
Eſt *Chriſtus* mea ſors, exſors mutabilis aſtri,
Hic dat inexhauſto gaudia plena frui:
Hic pretium vitae ſacrum, mercesque laboris
Se dabit hic Coelo, qui dedit ante ſolo:

Nul-

Nullus ubi Saecli decurſus, tempora nulla;
Sed bona in aeternum cuncta, fruenda ſimul.
Sic acie mentis clara ſuper aſtra vaganti
Provida vita viae, prodiga mortis erat.
Bis duodena abiit Phoebi lux februa, Phoebe &
Se renovat, Jano ut Janua ad aſtra patet.
Laetus obit lethum morti devotus alumnus,
Corpus humo addicens; caetera ſacra Deo.
Principium mors aeterni, quae terminus aevi,
Introitus vitae eſt, exitus iſte viae.
Hanc Chriſtus victam traxit vinctamque triumpho,
Saevaque dux vitae ſpicula fregit ovans.
Exuvias animae corpus tenet urna ſacrandas,
Supremo mens eſt reddita dia Deo.
Membraque poſt capiti Chriſto jungenda reſurgent,
Ut videant animis conſociata Deum.
Momento aeternum dependet, vitaque morte:
Faelix! qui vigili haec lumine mentis adit.

Meritiſſ. Patri Moeſtiſſ. Fil.
P. G. A. WYNBERGEN.

Dit Vertaalt zynde luyd aldus;

HEer Jan *veragtende de Aarde heeft volbragt*
Tien zevenmaal, en noch vyf Jaaren ongeagt,
Toen hy wat hogers zogt, den weg naar't Hemels Eden;
Zoo krygt myn Vader van den Opper-Vader heden
De Hemel-gaven; en de Geeſt vervult zyn hoop.
O Schik-Godinnen, ſpaart toch niet zyn Levens-loop:
Verkort toch, zegt hy, het onaangenaam vertragen
Des Levens, welkers Lot ſteets ſnel wort omgedragen

Met een geswinden swaai: Doch myne hoop staat vast,
Gelyk des Hemels As, volkomen buyten last,
In Godt; en Christus is myn Lot bevryt voor 't dwalen;
Dit geeft my volle vreugt te smaaken zonder falen;
Dit geeft my prys en loon voor moeite en strenge vlyt,
Dat zal hy in zyn Ryk my schenken t'aller tyt,
Gelyk hy 't gaf op Aard': want geen verloop van tyden
Zyn daar; maar 't is volmaakt in eeuwigheit verblyden:
Dus streefde Vader met zyn aandagt steets om hoog
Zelfs boven 't Starre-licht, daar hem geen schyn bedroog;
Noch Werelts ied'le waan; hy achte weynig 't sterven.
De vyf-en-twintigste van Sprokkelmaant kwam kerven
Den draat zyns levens: met 't begin der nieuwe Maan
Zag men voor Jan *de deur des Hemels open gaan:*
Hy stierf: zyn Lyf geschikt ter Doot wydde hy aan de Aerde,
Terwyl zyn Ziel met Godt en zynen Heylant paerde:
De Doot is het begin, gelyk zy 't eynd is van
Ons Leven, en verstrekte een ingang dezen Man
Ten Hemel; en den Doot verwonnen en gebonden
Voert Christus in triumph, en die heeft van de zonden
Den prikkel zelfs geknakt; als overwinnaar deelt
Hy 't kleet der Ziel, zyn Lyk ten Grave, en hy beveelt
Zyn Geest aan Godt, op hoop, dat weder zyne Leden
Met Christus als hun Hooft ten Grave uyt zullen treden
Om Godts aanschyn te zien, met aller Zielen Schaar.
De eeuwigheit hangt van dit ogenblik, alwaar
De Doot verwisselt wort met 't eeuwig zalig Leven.
Gelukkig! die hier aan zyn aandagt komt te geven.

Voor zynen Allerwaardigsten Vader heeft dit gestelt de Allerbedroefste Zoon

P. G. van WYNBERGEN.

In dezelve Kerk legt nog begraven, een zekere *Klaas Louwerenze Blom*, welke naar *Spanje*, in het Jaar 1549, uyt *Hollandt* den eersten *Wind-Moolen* heeft overgebragt, als blykt uyt het volgende *Graf-Schrift*, op zyn Zerk uytgehouwen:

Hier legt begraven Klaas Louwerenze Blom,
Schipper van Gorcom,
Toen hy was oudt . . . Jaaren,
Toen is hy met een Want-Schip naar Spanje *gevaaren*,
En hy bragt uyt Hollandt *aldaar*
Den eersten Moolen, *in het vyftien-hondert negen-en-veertigste Jaar*.

Sterft Anno 1613.

Verder is op de Zerk uytgehouwen zyn Wapen met een Schip, en een Moolen.

Hier by zal ik laaten volgen een Lyst der E: E: Heeren Predikanten binnen *Schoonhoven*, zedert het Jaar 1574.

Petrus Johannis Uytenbogaard, Roomsch Priester, Predikt Gereformeert; Vlugt, keert weeder; word Beroepen, en vertrekt naar *Delft* 1575.

Nicolaus Larenius, teffens ook Rector 1574.

Henricus Cæsarius, 1578, vertrokken naar *Utrecht* 1581.

Lambertus Jemmingius, . . . vertrokken naar *Moordr:* 1589.

Levinus van den Borre, beroepen van *Geertruydenberg* 1589, gestorven 1610.

Adrianus van den Borre, beroepen van *Stryen* 1591. vertrokken naar *Leyden* 1603.

David Timmerman, beroepen van de *Oude Tonge* 1604. gestorven 1609.

Daniel Wittius, beroepen 1609. ontzet 1618.

Johannes van Galen, Proponent 1610. ontzet 1618.

Gerardus Zevenbuyzen, beroepen van *Kalverdyk*, of *Heeren-Karspel* 1618. gestorven 1634.

Anthonius Leo, (*de Leeuw*,) beroe-

roepen van *Haaften* 1619. gestorven 1638.

Cornelius Heycoop, beroepen van *Haaften* 1634. vertrokken naar *Utrecht* 1640.

Johannes Snellius, beroepen van *Overschie* 1639. vertrokken naar *Alkmaar* 1647.

Abrahamus van de Velden, beroepen van *Zeevenhoven* 1640. vertrokken naar *Utrecht* 1651.

Josua Sanderus, beroepen van *Heer-Jansdam* 1641 tot derden Predikant, en teffens Rector, uytgedient 1656.

Cornelius Vergeer, beroepen van *Langer-Aar* 1648. gestorven 1690.

Petrus Georgii Hollebeek, als Proponent beroepen 1652, vertrokken naar *Leyden* 1661.

Arnoldus Montanus, beroepen van *Schellingwoud* 1657. teffens Rector, gestorven 1683.

Petrus Langereys, beroepen van *Oosthuyzen* 1664. uytgedient 1691.

Leonardus van Groeneweegen, beroepen van *Streefkerk* 1681. vertrokken naar *Amsterdam* 1686.

Martinus Colonius, beroepen van *Windesheym* in *Overyssel* 1687. uitgedient 1730. gestorven 1732.

Johannes van Es, beroepen van *Arkel* 1692. gestorven 1729.

Daniel Beukelaar, beroepen van *Alblasserdam* 1693. vertrokken naar *Middelburg* 1700.

Wilhelmus Rombouts, beroepen van *Zwyndrecht* 1700. gestorven 1725.

Hermanus Voster, beroepen van *Kleyn Ammers* 1725. gestorven 1726.

Herman vander Horst, beroepen van *Jutphaas* 1727.

Jacobus Fruytier, beroepen van *Spykenisse* 1730. gestorven 1737.

Johannes Temmink, beroepen van *Purmerland* 1731. vertrokken naar *Amsterdam* 1740.

Marinus Hoog, beroepen van *Spykenisse* 1738.

Wilhelmus Geisweyt, *A. L. M.* & *Phil. Doct.* beroepen van *Zeevenbergen*, naa eene *Vacature* van 3 Jaaren en 3 Maanden: 1743. vertrokken naar *Utrecht* 1746.

Abrahamus Exters Hellenius, beroepen van *Noorden* 1746. vertrokken naar *Nymegen* 1751.

Johannes du Sart, beroepen van *Oud-Loosdrecht* 1752.

Kloosters. Wel eer telde men binnen *Schoonhoven* vier Kloosters; twee van het Mannelyk, en even zoo veel van het Vrouwelyk Geslagt: te weeten, dat van de Geschoeyde *Carmelieten*, of *Lieve-Vrouwe-Broeders*, anders genaamt, dat van de *Celle-Broeders*; dat van St. *Elizabeth*, op de Haven; en dat van St. *Agnes*, in de Koe-straat. Zekerlyk hebben zy gemist, die hier ook een Klooster *Dominicanen*, of *Preek-Heeren* an-

anders gezeit, gestelt hebben; hoewel het wel kan zyn, dat zy hier, gelyk ook andere Biddende Ordens, een Huys konnen gehad hebben, voor Woon, of Verblyfplaats van een Beurt-prediker, anders *Terminans* gezeit, om hier te Prediken, en Aalmoessen op te haalen voor hunne Kloosters, in de omgelegen Steeden: zodanig een Huys hadden de *Utrechtsche* Predik-heeren binnen *ter Goude*.

Het oudste van de *Schoonhovensche* Kloosters is dat der *Carmelieten*, naar het my toeschynt, nog voor de *Schoonhovensche* Parochie-Kerk, omtrent het Jaar 1330 of 1331, aldaar onder de Parochie van *Willige Langerak*, door *Jan* van *Henegouw*, Heer van *Schoonhoven* Gestigt; en, als het in het Jaar 1375, met de Stadt afgebrand was, wederom herstelt door *Jan* van *Châtillon*, Grave van *Bloys*, en Heer van *Schoonhoven*, dewelke aldaar op het Slot zyn gewoonelyke verblyf-plaats hadde. Ter Gedagtenis van den zelven Brand, ziet men dit volgende Rymdigtje van dien tydt: *Carmelieten* Klooster.

SChoonhoVen InsIgnIs CVM CLaVstro deVorat IgnIs.

dat is,

Een geweldig vuur verslint
Schoonhoven *met het Klooster bemint.*

Ik ben onkundig, of aan dit Klooster diergelyk Lot in, of naa de Brand van 1518, is overkomen, dan of het als toen ongeschonden is gebleven.

Dit Klooster was wel eer gelegen in den Zuydoosthoek van de Stadt, strekkende de Kerk langs de Straat, die

die 'er nog naar de *Carmelieten*-Straat genoemt word, het Choor van die Kerk aan de *Nes* zynde gelegen: het Klooster strekte zig in de breedte van de *Nes*, tot aan de *Watervliet* de *Zevender*, die het rondom van agteren langs deszelfs Muuren omwaterde, krygende met een Zyl, of Heul versch Water uyt de *Lek*: de lengte van het Klooster strekte zig van den hoek van de *Carmeliete*-Straat, tot aan het eynde van de *Nes*; van dit Klooster is niets over gebleven, als de naam van de *Carmeliete*-Straat, en nog een Gang uyt de *Carmeliete*-Straat gaande naa den Dyk, nog *in het Klooster* genoemt, het overige is in Tuynen, en Huyzen verandert. Ik ben niet te weten gekomen, hoe het aan zyn ondergang gekomen is, en wanneer de Erven tot Huyzen enz. verkogt zyn, het Stads Verkoop-Boek zoude hier waarschynelyk ligt in konnen geven.

Ik heb van geen een Kloosterling gewag gemaakt gevonden, als alleen van *Jacobus* van *Romerswaal*, Leeraar in de H. Godgeleerdheyt, *Prior* of Overste van de *Schoonhovensche Carmelieten*, in het Jaar 1482.

De *Schoonhovensche Carmelieten* moesten, Jaarlyks op *Alderheyligen*, aan de Kerk van *Willige Langerak* betalen eenen Gulden, en negen Stuyvers: tot het Jaar 1670 is dit nog betaalt, door den Rentmeester der Geestelyke Goederen binnen *Schoonhoven*, naderhand is de betalinge hier van agter gebleven. Ik meen, dat deze Schuld zoo oud is, als het *Carmelieter*-Klooster, spruytende uyt een Erkentenisse van de Parochie-Kerk, voor het recht van Offer, Begravenisse enz. Dit zoude ik eer geloven, dan dat zy voort kwam, wegens eenige Landeryen, dewelke deze *Schoonhovensche Carmelieten* onder *Willige Langerak* bezaten.

Ik

Ik ben onderrigt, dat de *Carmelieten* in *Willige Langerak* hadden drie Perceelen Lands, als een van 15 Mergen, thans verkogt, nog een Hofstede met elf Mergen, insgelyks verkogt, nog zeven Mergen Lands, als nog behoorende aan het Geestelyk Comptoir van *Schoonhoven*, alwaar men misschien meerdere Gedenkstukken van dit Klooster, deszelfs Goederen, zoo in *Langerak*, als elders gelegen, zoude konnen vinden.

De *Schoonhovensche Carmelieten* hadden een Woonhuys te *Dordrecht*, voor een Beurt-prediker, dewelke zy daar heen zonden; dit hadden zy daar al voor het Jaar 1400, dit is thans in een Burger-Huys verandert, en het voordeel daar van komt aan het *Dordrechtsche* Weeshuys.

Cellebroeders.

Cellebroeders waaren *Leeken*, te zamen levende onder de Verbintenisse om alle, zoo met Pest, als andere Ziektens, besmette Menschen by te staan, te dienen, te bewaaken, en de gestorvene ter Aarde te brengen, voor een kleyn loon, dien zy in het gemeen brengen.

Het is zeker, dat te *Schoonhoven*, in het Jaar 1468, al een zamen-wooning van *Cellebroeders* was; dog het Jaar van hunne Stigting vinde ik niet: het is waarschynelyk, dat voor het Jaar 1400, of nog later, deze gantsche Instellinge van *Cellebroeders* onbekent was, en dat in die Eeuw een Pest-tyd, zoo hier te *Schoonhoven*, als elders, gelegentheyt tot die zamen-wooning gegeven heeft: een zeer zwaare Pest-tyd vind men, dat in deze Landen geweest zoude zyn, in het Jaar 1438; men vind ook dat de Pest, in het Jaar 1458, te *Amersfoort* gewoed heeft, en dat in het zelfde Jaar veele Menschen in *Drente* Stierven; zoo dat men, omtrent die Jaaren, het begin van de *Schoonhovensche*

Cellebroeders ſtellen kan. Het is zeker, dat zy voor het Jaar 1473, wanneer de *Cellebroeders* door *Sixtus* den IV de Beveſtiging van hunnen Regel kregen, geen Kerk of Capel gehad hebben: men vind aangeteekent, dat de Capelle in de Koe-ſtraat, wel eer voor de *Schoonhovenſche Cellebroeders* ten gebruyke van den Godsdienſt verſtrekt zoude hebben: of 'er naderhand een Capel, of Kerkje by hun Kloofter geſtigt zoude zyn, kan ik niet verzekeren, nog ook of zy te vooren gewoont hebben op een andere plaats, als die, waar op het Klooſter, ten tyde van de Geloofs-verandering gelegen was; als toen ſtond dit Klooſter aan de Ooſtzyde van de Oude Haven, op het eynde van de Stadt. Naa de verandering van Godsdienſt, heeft men van dit Klooſter gemaakt een Proveniers-Huys, het Oudemannen-Huys genaamt.

Verders vind ik van dit Klooſter niet, als een Pater, of Overſte daar van, genaamt *Rutger*, leevende waarſchynelyk, omtrent de Geloofs-verandering, en genaamt zynde, *Rutger* de *Beer* van *Soeſt*.

St. *Elizabeth.* Van het Klooſter St. *Elizabeth*, en van de *Beggynen* of *Suſteren*, op de Oude Haven, moet men geen twee Klooſters maaken, gelyk ik ergens gevonden hebbe; het was 'er maar een, onder deze verſcheyde naamen bekent.

Het regte Jaar van deszelfs Stigting is my onbekent; in het Jaar 1375, was 'er niet, als een Klooſter te *Schoonhoven*: te weeten, dat der *Carmelieten*; het is zeker, dat in het Jaar 1399, 'er al twee Wooningen voor Geeſtelyke Vrouws-perzoonen waaren, dat van de *Suſters* op de Oude Haven, en St. *Agnes* in de Koeſtraat, uyt dewelke in dit voornoemde Jaar *Suſters* ge-

gestiert wierden naar *Oudewater*, daar zy voor eerst een Wooning besloegen, op het Heylig Leven, tot dat zy in het Jaar 1412 verhuysden naar de Capelstraat, alwaar Suster *Clementia*, *Gielis* Dogter, Geboortig van *Schoonhoven*, eerste *Mater*, of Overste van deze *Oudewatersche Susters*, een Huys kogte vanden Heer van *Vliet*. Uyt dit *Oudewatersche* Klooster is, omtrent het Jaar 1428, gesproten het voorname Vrouwe-Klooster van *Marienpoel*, onder *Oestgeest* buyten *Leyden*; wanneer zy uyt *Oudewater* vertrekken moesten, staande deze Stadt onder Vrouw *Jacoba*, die het met Bisschop *Rudolf* van *Diephold* hield, en van den Paus *Martinus* de V, met zyn Aanhangers, in den Geestelyken Ban gedaan was; waarom zy zig begaven onder Hertog *Philips* van *Bourgondien*, dewelke den Bisschop *Sueder* van *Kuylenburg* aanhing.

Deze *Susters* leefden eerst in stilte by een, zonder eenige Beloften, werkende met haare handen, iets met haar staat overeenkomende, zoo wel tot eygen onderhoud, als om dat aan den Armen te bezorgen. Naderhand namen deze beyde *Schoonhovensche Susters* aan, de Order van *Pœnitentie*, of den derden Regel van den H. *Franciscus*; my dunkt dat zy dit laatste gedaan zullen hebben, in het Jaar 1414.

Behalven deze Suster, *Clementia Gielis* van *Schoonhoven*, vinde ik nog genoemt *Catharina*, en *Cornelia* van *Slingeland*, Dogters van *Dirk* van *Slingeland*, Heer van *Puttershoek*, Burgermeester van *Dordrecht*, Kloosterlingen van *Schoonhoven*, omtrent het Jaar 1437. dog niet van wat Klooster, of St. *Elizabeth*, of St. *Agnes* zy geweest zyn.

Eenige van de bovengenoemde *Susters* sloegen zig,

voor het Jaar 1390, te *Schoonhoven* aan de Oostzyde van de Oude Haven neder met 'er Woon: deze Wooning heeft naar allen schyn den naam van St. *Elizabeth* gekregen, als daar by een Kerk of Capel is opgeregt; wanneer dit geschiedt is, beken ik niet te weeten.

Het schynt my toe, dat zy, op den 4 Mey 1444, wanneer het *Zionsche* Capittel wierdt opgeregt, alwaar veel Vrouwe-Kloosters uyt *Holland* wierden ingelyft, nog niet den Regel van St. *Franciscus* in dien van *Regulieren* verandert hadden; hoedanige zy naderhand waaren, staande onder het opzigt van de *Canonikken Regulieren*, van het Capittel van *Zion* buyten *Delft*, als toen zal het, zoo het te vooren niet was, een besloten Klooster geweest zyn.

Het zal buyten twyffel den Leezeren niet onaangenaam zyn, dat wy ter opheldering van deze Vereeniging van het Klooster van St. *Elizabeth*, met het Capittel van *Zion*, hier de Copie van een *Latynsche* Brief laten invloeijen, dewelke my goedgunstelyk is ter hand gestelt, door den Heer *Herman* van der *Horst*, Predikant te *Schoonhoven*, eygenaar dezes Brief; dezelve is op Pergament geschreven, waar aan hangt een stuk van een Zegel van roodt Wasch, daar op een Bisschop met Myter en Staf, dog zonder Zwaard, gezeten op een Throon, en daar onder het Kruys, het Wapen van het *Sticht*, gequartileert met het Wapen van *David* van *Bourgondien*, dewelke is van den volgenden Inhoud.

Episcopale Diploma, quo Claustrum St. Elizabethae Schoonhoviae *sacratum Claustrum Regularium vel cum Capitulo* Zionis *adunatur.*

„ David de *Bourgondia* Dei, & Apostolicae sedis
„ Gratia Episcopus *Trajectensis* Delectis nobis
„ in

,, in Christo Filiabus Sororibus, pro nunc tertii ordi-
,, nis Sancti *Francisci* nuncupatis domûs Sanctae *Eli-*
,, *sabeth*, in *Schoonhovia* partium *Hollandiae* nostrae
,, dioecesis salutem in domino sempiternam.

,, Ex injuncto nobis curae Pastoralis officio, quo uni-
,, versis nobis subditis in salutem & profectum intendere
,, jubemur, etiam in hoc operam diligentiori sollicitudine
,, impendere sedulius incitamur, ut personae, quae mundi
,, abjectis illecebris in Spiritu humilitatis altissimo famu-
,, lari concupiscunt, non in ambiguo pedem figant. Sed,
,, Sanctorum patrum Vestigiis inhaerendo, sine offen-
,, diculo ad gaudia perveniant felicitatis aeternae. Hinc
,, quidem est, quod zelum vestrum, quo ad tutiora
,, & firmiora, puta Regulam Sancti Patris *Augustini*
,, ab Ecclesia multifarie approbatam, tamquam ad sta-
,, bile religionis fundamentum vos praedelectae filiae
,, aspirare comprobamini, plurimum commendantes,
,, statumque hujusmodi super statum, in quo aliquanto
,, tempore sponso vestro Domino Jesu Christo humili-
,, ter deserviistis praecellentiori gradu extollentes con-
,, dignis eundem gratiis & privilegiis dignum duximus
,, roborandum. In primis igitur ad Regulam ipsam ejus-
,, dem Sancti patris *Augustini* suscipiendam paterne vos
,, exhortantes prioribus Monasteriorum beatae *Mariae*
,, Virginis in *Zion* prope *Delft*, Sancti *Michaelis* in
,, den *Hem* prope *Schoonhoviam*, ac Sancti *Gregorii*,
,, in terra de *Steyn* primariam vestrae Societatis secun-
,, dum omnimodam formam & habitum Monialium Ca-
,, pituli eorum committimus, investitionem, profes-
,, sionem pariter & velationem mandantes ipsis sub poena
,, excommunicationis, ut, dum alter eorum a vobis ad
,, hoc opus exsequendum requisitus fuerit, continuo

„ mandatis pareat, & exſecutioni intendat, ſuſcipiens
„ primo vice noſtri in ſuas manus Superioris veſtræ ſe-
„ cundum Regulam & conſtitutionis profeſſionem,
„ quam Prioriſſam dici & vocari volumus. Quae de-
„ inde in praeſentia ejusdem Prioris & Rectoris ſingula-
„ rum ſororum ſuſcipiet profeſſiones ſecundum formam
„ & modum Monialium Capituli praefati de *Zion*.

„ Praeterea, ut ſtatus iſte veſter in ſtabili petra, quæ
„ eſt Chriſtus, firmius permaneat & inconvulſus, Priores
„ Monaſteriorum praedictorum, vel ſaltem duos ex illis,
„ quos ad id pro tempore requiri contigerit, conſti-
„ tuimus, deputamus & ordinamus ejusdem domus ve-
„ ſtrae Viſitatores, non obſtantibus hac vice indultis,
„ per Praedeceſſores noſtros ſuo generali Capitulo con-
„ ceſſis, ac aliis in contrarium agentibus quibuscunque.
„ Quae quidem quoad alios Conventus ejusdem ordinis,
„ vel alterius, quibus hactenus non indulſimus nullate-
„ nus per praeſentes infringere; Sed, prout ipſis con-
„ ceſſa ſunt, & indulta, in ſuo robore volumus perma-
„ nere. Qui quidem Viſitatores domum veſtram ſin-
„ gulis annis, aut quotiens opus fuerit, viſitabunt cum
„ plenaria autoritate ordinandi & disponendi, ac exceſ-
„ ſus corrigendi, etiamſi, ſi opus fuit Superiores, officia-
„ lesque deſtituendi, aliasque pro eis inſtituendi, &
„ confirmandi una cum conſilio & conſenſu Rectoris,
„ & ſanioris partis ſupradicti Conventus, ſeu domus
„ Sanctae *Eliſabeth*, ceteraque univerſa, quae pro conſer-
„ vatione Regularis diſciplinae, animarumque Salute, &
„ Religionis decore ſunt faciendi, ſtatuendi, ac ordinandi,
„ de conſilio & conſenſu tamen Rectoris Prioriſſae, ac
„ Sanioris partis antedicti Conventus. Quae tamen,
„ ac omnia alia, ſive ex eis aliqua inſtituta & ordinata,
„ ſeu

„ ſeu inſtituenda & ordinanda, ſimili modo poſſe tolli &
„ deſtitui, & loco ſublatorum alia condi ſive ſtatui,
„ quotiens placuerit, & viſum fuerit expedire. Quibus
„ inſuper Viſitatoribus, & eorum inſtitutionibus, quae non
„ ſunt in gravamen ſupradicti Conventus, ac ipſi Priori
„ de *Zion* tamquam ipſorum Superintendenti, omnes, tam
„ Superior veſtra, quam vos ipſae ſorores, obedire vice
„ noſtri tenebuntur. Quas tamen conſtitutiones nemi-
„ nem ad culpam, ſed ad pœnam volumus obligare; niſi
„ aliqua ex contemptu easdem transgredi praeſumpſerit.
„ Deinde eidem veſtro Rectori ſeu Confeſſori pro tem-
„ pore exiſtenti, ſicut & ipſis Viſitatoribus, & eorum
„ Superintendenti, vel cui pro tempore Rector ex cauſa
„ vices ſuas commiſerit, plenariam concedimus auctori-
„ tatem vos omnes, continuosque veſtros commenſales,
„ & hoſpites in domo veſtra aegrotantes, ex quibuscun-
„ que caſibus, etiam noſtrae ordinariae poteſtati de jure
„ ſtatuto, aut conſuetudine ſpecialiter reſervatis abſol-
„ vendi; Sed &, ut ipſe ſibi Idoneum ſacerdotem eli-
„ gere poſſit, qui eum in conſimilibus abſolvere valeat.
„ vota quoque minora in alia pietatis opera commu-
„ tandi: Tempore quoque interdicti, *Januis Clauſis*,
„ voce ſubmiſſa, niſi cauſam interdicti dederitis, aut
„ id ſpecialiter vobis interdici contigerit divina cele-
„ brandi & exercendi, corporaque tunc decedentium
„ non excommunicatorum vel interdictorum, aut ſepul-
„ turam apud vos eligentium ſine ſolemnitate ſepeli-
„ endi. In locis quoque honeſtis, & decenter ornatis,
„ dum opus fuerit, in portatilibus miſſas celebrandi,
„ aliaque univerſa, quae Rectoribus Monialium dicti Ca-
„ pituli de *Zion*, per quoslibet ſunt conceſſa, libere ac
„ licite faciendi, ac ut horas ſuas Canonicas ſecundum

„ ordi-

,, ordinarium Capituli praefati in consimili forma, prout
,, ipsis indultum est, Sacerdotibus vestris de gratia speciali per praesentes concedimus facultatem; ad quas
,, tamen horas Canonicas vos minime obligari volumus;
,, sed ad horas duntaxat de Domina in Latina lingua,
,, simul in choro, aut privatim, prout aliquibus conveniat, dicendas. Si quae tamen fuerint, quae discendi
,, gratiam non habuerint, in materna lingua horas easdem, aut per *pater noster*, de Consilio Rectoris persolvere poterunt; missam tamen, & ipsas horas Canonicas, more aliarum Monialium, dum facultas permiserit, & devotio exegerit, dici aut cantari per praesentes concedimus, & favemus in earum Ecclesia;
,, ac etiam consecrationem Cœmeterii in earum conventu, auctoritate nostra ordinaria, in Dei nomine
,, consentimus. Porro, dum aliqua Sororum investienda fuerit aut velanda, seu Professura, Rector ad
,, hoc unum vocabit de Visitatoribus, vel alterum,
,, quem Prior de *Zion* assignaverit. Proinde, dum nova
,, fuerit Priorissa eligenda, vocandi sunt ad electionem Visitatores, ac secundum formam in constitutionibus comprehensam procedendum: confirmata vero
,, per Visitatores statim eisdem & Rectori, pro se &
,, Conventu obedientiam est factura. Ceterum clausuram sub tribus firmis seris, ab intra duabus, &
,, ab extra una, potissimum servari volumus, nec
,, eandem aliquibus, nisi duntaxat a jure permissis casibus, more Capituli antedicti, aperiri permittimus,
,, servatis nihilominus aliquibus sororibus in statu donatali non inclusis, quæ, dum necesse fuerit, negotia
,, domus perficere poterunt: secus vero agentes aut
,, permittentes acriter per Visitatores corrigendos prae-

,, cipi-

„ cipimus, & mandamus præterea domum ipſam ve-
„ ſtram cum omnibus perſonis, ac bonis veſtris univerſis,
„ tam mobilibus quam immobilibus, juſto titulo, ſub
„ iſto ordine, huc uſque per vos poſſeſſis, ad ordinem
„ hunc beati *Auguſtini* noſtra auctoritate ordinaria per
„ praeſentes transferimus: Eandemque in titulum Mona-
„ ſterii erigentes ſuper gratias jam ſupradictas, omnibus
„ aliis gratiis, libertatibus, privilegiis & indultis dicti
„ Capituli de *Zion*, per quoscunque conceſſis, aut con-
„ cedendis, quae noſtrae ſubſunt auctoritati, ac ſi eidem
„ Capitulo foret incorporata, cumulamus, gratioſe &
„ dotamus. Inſuper & omnibus gratiis Capituli tertii
„ ordinis beati *Francisci* per quoslibet conceſſis, ſub
„ quo huc uſque Domino deſerviiſtis, quae ordini Sancti
„ *Auguſtini* non adverſantur, vos libere uti volumus, &
„ gaudere, ac ſi eidem Capitulo fueritis incorporatae.
„ Quae quidem omnia, tam illa quam iſta, hic pro ſatis
„ expreſſis per praeſentes haberi volumus & mandamus,
„ ſumentes vos, & omnia bona veſtra, mobilia & immo-
„ bilia, praeſentia pariter & futura, ſub beati *Martini*, &
„ Eccleſiaſtica, ac noſtra protectione, ac eadem, ut vos,
„ Eccleſiaſtica libertate ac tuitione decernimus perpe-
„ tuo gaudere; nec vobis licere volumus eadem alie-
„ nare, niſi de conſilio Viſitatorum veſtrorum, vel eorum
„ Superintendentis maturo, & deliberato, & communi
„ conſenſu Conventus. Poſtremo, ut praemiſſa omnia &
„ ſingula perpetuam roboris habeant firmitatem, di-
„ ſtrictius ſub pœna excommunicationis, quas in contra
„ agentes per praeſentes ferimus, ne quis, cujuscunque
„ ſtatus, dignitatis vel potentiae fuerit, praeſumat immu-
„ tare vel infringere, ſeu impedire ea, quae per Viſi-
„ tatores, Rectorem & Prioriſſam cum ſaniori parte

„ dicti Conventus de electionibus, seu institutionibus
„ superiorum Officialium, vel etiam de correctionibus &
„ disciplinis secundum regulam & constitutiones ordinis
„ ordinata fuerint, vel disposita. Volumus equidem, &
„ auctoritate nostra ordinaria statuimus, ut Rector ve-
„ ster, vel Visitatores, aut eorum Superintendens omnes
„ & singulas in vestro Monasterio professas contradi-
„ ctrices & Rebelles ordinis, & constitutionum ac con-
„ cessionum nostrarum ad omnimodam subjectionem &
„ obedientiam, secundum tenorem regulae earundem, &
„ alia juris remedia, appellatione quacunque remota,
„ compescere valeant: vocato etiam ad hoc, si opus
„ fuerit, auxilio brachii Secularis, confirmantes vobis
„ omnes gratias, indulgentias ac privilegia universa per
„ curatos Episcopos, ac alios quoscunque, vobis, seu
„ domui vestrae sub tertia Regula Sancti *Francisci* con-
„ stitutis olim concessa, nostris visitatione & juris-
„ dictione ordinariis in praemissis semper salvis. No-
„ strarum testimonio literarum datum, nostro sub sigillo
„ ad causas praesentibus appenso. Anno a nativitate
„ Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo quar-
„ to, mensis Octobris die sexta decima.

Dit zoude genoeg zyn om den Lezeren, die der *Latynsche* Taale magtig zyn, een denkbeeld te geven van deze Vereeniging: dog om den geenen, die zig in die Taal niet geoeffent hebben, mede genoegen te geven, zyn wy met goedvinden van Geleerde Perzoonen te raade geworden denzelven Brief, in het *Nederduitsch* naar vermogen overgezet zynde, hier by te voegen.

Brief,

Brief, waar by het Schoonhovensche *Klooster van* St. Elizabeth *een besloten Klooster van* Regulieren *ook met het Kapittel van* Zion *vereenigt word.*

„ David *van Bourgonje* door Gods genade, en des „ Apostolischen Stoel, Bisschop van *Utrecht*, „ aan de van Ons Uytverkoorene Dochters en Susters „ in Christus, als nu genoemt van de Derde Order „ van den Heyligen *Franciscus*, van het Huys der „ Heylige *Elizabeth* binnen *Schoonhoven*, behorende „ onder die Gedeeltens van *Hollandt*, die onder onze „ Kerkelyke Jurisdictie behooren, zy toegewenst „ eeuwig Heil en Zaligheyt in onzen Heere.

„ Volgens den ons opgelegden Plicht der Herderlyke „ Zorg, waar door wy aan alle ons onderworpene „ ter Zaligheyt, en vordering tot Heyligheyt belast „ worden oplettende te zyn, zoo worden wy ook „ aangenoopt ten zelven eynde onzen arbeyt met meer„ der vlyt en zorg aan te wenden, op dat de Perzoo„ nen, die, de Wereltsche Verlokzelen verworpen „ hebbende, in den Allerhoogsten Geest van nederig„ heyt begeeren Godt te dienen, hun voet niet op een „ onvaste plaats in twyffel zouden zetten; maar dat „ zy blyvende in de voetstappen der Heylige Vaderen „ zonder aanstoot of hindernis zouden komen tot de „ Vreugden der eeuwige Zaligheyt. Hierom is het „ ook, dat wy Ulieder iever, waar door Gylieden „ uytverkoorne Dochters tot veyliger en zekerder din„ gen, namentlyk tot den Regel van den Heyligen „ Vader *Augustinus*, van de Kerk dikwils, en op vee„ lerlye wyze goet gekeurt, als tot een vast Funda-

,, ment van den Godtsdienst, geacht en betoont zoudt
,, worden te haaken en begeerig te zyn, zeer waar-
,, deerende dezen staat, en den zelven boven den staat,
,, in welken gy eenigen tydt Uwen Bruydegom den
,, Heere Jesus neederig gedient hebt, verhogende en
,, verheffende tot een uytmuntender trap, wy nodig ge-
,, acht hebben den zelven met nieuwe Gunsten en
,, Voorrechten te bevestigen en te versterken. Derhal-
,, ven Wy, Ulieden voornamentlyk Vaderlyk aanmaa-
,, nende om aan te nemen dien zelven Regel van den
,, zelven Heyligen Vader *Augustinus*, vertrouwen aan
,, de Overstens van de Kloosters der Gelukzalige Maagt
,, *Maria* in *Zion* digt by *Delft*, van den Heyligen
,, *Michiel* in den *Hem* by *Schoonhoven*, en van den
,, Heyligen *Georgius* in 't Landt van *Steyn*, zynde de
,, voornaamste van Ulieder Societeyt, volgens de vol-
,, komen gedaante en volmaakte hoedanigheyt, Kleding
,, en gestalte der *Geestelyke Dochters* van der zelver Ka-
,, pittel, belastende hun der zelver Ondervraging, Be-
,, lydenis te gelyk met der zelver Inkleeding, onder
,, Straf van Excommunicatie, op dat, terwyl een van
,, hun van Ulieden om dit werk te verrigten zal ver-
,, eyscht worden, hy terstondt der beveelen gehoor-
,, zaam zy, en zig de uytvoering daar van ter harte
,, neeme; en Vooreerst in onze plaats, in de eyge han-
,, den van Ulieder Eerste, volgens den Regel, en de
,, Professie van aanstelling, welke wy willen, dat ook
,, uwe Prioresse zal gezegt en genaamt worden. Welke
,, daar naa in tegenwoordigheyt van dien zelven Prior en
,, Bestierder op zig zal nemen de Belydenissen van alle de
,, *Susters*, volgens de form en wyze der *Geestelyke Doch-*
,, *ters* van het Kapittel van *Zion* te vooren vermelt.

,, Daar-

„ Daarenboven, op dat deze Uwe Staat op een vaſten
„ Rotsſteen, dewelke is Chriſtus, zekerder Beveſtigt en
„ onbeweegt blyve, zoo ſtellen wy in, dat de Prioors
„ van de voornoemde Kloosters, of ten minſte twee
„ uyt hun, dewelken naar tydts omſtandigheyt zullen
„ mogen gevonden worden; ja wy zonderen af, en
„ Ordineeren en Beveelen de Viſitateurs van dat zelve
„ Ulieder Huys, niet tegenſtaande de Vryheden voor
„ die reys verleent, door onze Prædeceſſeurs toege-
„ ſtaan aan hun algemeen Kapittel, en aan allerleye
„ anderen het tegendeel doende. Welke zaaken wy
„ zelfs betrekkelyk tot andere Conventen van die zelve
„ Order, of van een andere, welken wy tot nog toe
„ niets toegeſtaan hebben, in geenderleye wyze voor-
„ neemens, zyn te benadeelen en te verkorten; maar
„ zoo als zy hun zelfs zyn toegeſtaan en verleent,
„ willen wy dat zy zullen blyven ten eynde toe, in
„ hunne kragt en waarde.

„ Welke Viſitateurs zelfs Ulieder Huys ieder Jaar,
„ of zoo dikwils het nodig zal zyn, zullen viſiteeren
„ met een Gezag om te ordineeren, en te ſchikken,
„ en de buytenſporigheden te verbeteren, zelfs ook,
„ indien het nodig zal zyn, de Superieurs en Officiaa-
„ len te ontſetten van haar Dienſt, en andere in haar
„ plaats aan te ſtellen, en te Beveſtigen; te gelyk met
„ raat en toeſtemming van de Regentinne, en het ge-
„ zonde deel van het voorgenoemde Convent, of het
„ Huys van de Heylige *Elizabeth*, en alle andere
„ zaaken, welke voor de Behoudenis der Geregelde
„ Klooſter-tugt, voor de Zaligheyt der Zielen, en
„ het betamelyke van den Godsdienſt moeten gedaan,
„ ingeſtelt en verordineert worden, naar den raat nog-

„ tans en zamenstemming van de Regeerende Prio-
„ resse, en het gezondere deel van het voorgenoemde
„ Convent. Welke nogtans, gelyk als ook alle an-
„ dere zaaken, 't zy eenige van de zelve zyn ingestelt
„ en verordineert, of nog moeten ingestelt en veror-
„ dineert worden, op gelyke wys konnen afgeschaft
„ en agtergelaten worden, en, in plaats van de afge-
„ schafte, weder andere gemaakt of ingestelt mogen
„ worden, zoo dikwils het zal behaagt, en dien-
„ stig gescheenen hebben, om verandert te worden.
„ Aan welke Visitateurs, en der zelver Instellingen,
„ dewelke niet zyn tot Bezwaaring van het bovenge-
„ noemde Convent, voor al aan den Prioor van *Zion*,
„ als derzelver Superintendent, alle andere, zoo wel
„ Ulieder Opperste, als Gy *Susters* zelfs, zullen ge-
„ houden worden te moeten gehoorzaamen, als in
„ onze plaats zynde.

„ Welke Instellingen nogtans Wy willen, dat nie-
„ mant tot schult, maar tot straffe zullen verpligten;
„ ten zy eenige *Suster*, uyt verachting deszelfs, voor-
„ genomen heeft te overtreden.

„ Daar naa aan den zelven Ulieder Bestierder of Be-
„ lyder in dien tydt zynde, gelyk als aan de Visita-
„ teurs zelve, en der zelver Superintendent, of aan
„ wien de Regent, naar tydts gelegentheyt, om reeden
„ zyn beurt zal toevertrouwt hebben, staan wy toe
„ een volkomen Magt om te Absolveeren, en te Ont-
„ heffen Ulieder allen, en Ulieder gedurige Tavel-ge-
„ nooten en Gasten in Uw Huys ziek leggende, uyt
„ wat voor oorzaaken het zy, zelfs ook door onze ge-
„ woonelyke Magt, aangaande het bepaalde en ingestel-
„ de Recht of Gewoonte, inzonderheyt onderhouden
„ zyn-

„ zynde: Maar ook, dat hy voor zig een bequaam
„ Priester verkiezen kan, die hem in zaaken van de-
„ zelve natuur vermag te ontslaan en te bevryden, als
„ ook om mindere geloften tot andere Godtvrugtige
„ werken verpligtende, mede te deelen en bekent te
„ maaken; ook ten tyde van het Verbodt, *met ge-*
„ *sloten deuren*, met een ootmoedige Stem, ten zy Gy-
„ lieden oorzaak tot dit Verbodt zult gegeven hebben,
„ of het Ulieden uytdrukkelyk zal verboden worden,
„ de Heylige Pligten by te woonen, en te oeffenen;
„ en de Ligchaamen van de dan stervende, die niet
„ Geëxcommuniceert, of die zulks niet verboden is
„ geweest, of die by Ulieden verkiezen een Graf om
„ zonder Lykstatie begraven te worden. Als mede
„ ook in eerlyke plaatzen, en betamentlyk opgesiert,
„ zal het nodig zyn de Missen met Omdragt en Omgang
„ te Vieren, en alle andere Pligten, dewelken aan de
„ Regenten der *Geestelyke Dochters* van het gemelde
„ Kapittel van *Zion* door een iegelyk zyn toegestaan,
„ vryelyk en met oorlof te doen, en dat zy ook haare
„ Canonicale uuren, volgens de gewoonelyke Order
„ van het voornoemde Kapittel in gelyke Form, naar
„ dat 't hun toegestaan is; zoo staan wy ook toe, door
„ de tegenwoordig zynde, het Vermoogen aan Ulie-
„ der Priesters uyt zonderlinge Genade; tot welke Ca-
„ nonicaale uuren Wy Ulieden geenzints willen verbon-
„ den hebben; maar alleenlyk tot die uuren van de *Heer-*
„ *scheresse* des Hemels in de *Latynsche* Taal, te gelyk
„ op het Choor, of afzonderlyk op te zeggen en te zin-
„ gen, naar dat het aan zommige zal gelegen komen.

„ Zoo 'er nogtans eenige *Susters* zullen zyn, die de
„ Genade niet bezitten, om in de Moeder-Taal de

„ zel-

„ zelve uuren, of door het *Vader Ons*, volgens den
„ raat en het oogmerk van den Regent, te konnen
„ waarnemen en voldoen; nogtans ſtaan wy haar toe
„ de Mis zelfs, en de Canonicaale uuren, op de manier
„ der andere *Geeſtelyke Dochters*, terwyl het de gelegent-
„ heyt zal toegelaten hebben, of de Devotie en Godts-
„ dienſt zal gevordert hebben, voor haar gelezen, en
„ gezongen te worden, door de tegenwoordig zynde
„ Perzoonen, en wy begunſtigen de zelve in haare
„ Kerk; en ook de Inweijing van het Kerkhof in der
„ zelver Convent, naar ons gewoonelyk Gezag, ſtaan
„ wy haar toe in den naame Godts.

„ Wyders, terwyl een der *Suſteren* moet Ingewyt,
„ of Ingekleet en Gedekt worden, of haar Belydenis
„ zal doen, zoo zal de Regent daar toe eenen van de
„ Viſitateurs, of een ander, welken de Prioor van
„ *Zion* zal aangewezen hebben, moeten roepen. Wy-
„ ders, terwyl 'er een nieuwe Prioreſſe zal moeten ver-
„ koren worden, moeten de Viſitateurs geroepen wor-
„ den tot de Verkiezing; en men zal daar in moeten
„ voortgaan, volgens de Form in de Inſtellingen ver-
„ vat en begreepen: Dog de Beveſtigde zal terſtont
„ moeten doen gehoorzaamheyt door de Viſitateurs
„ aan dezelven, en aan den Regent, voor zig zelfs en
„ het Convent. Wyders, willen Wy dat de Sluyting
„ onder drie ſterke Slooten, twee van binnen, en een
„ van buyten, voornamentlyk zal bewaart worden;
„ en wy laaten niet toe aan eenigen, ten zy alleen-
„ lyk, volgens het recht haar toegeſtaan zynde in by-
„ zondere gevallen, naar de wys van het voorgemelde
„ Kapittel, geopent te worden; des niet te min eenige
„ *Suſters* bewaart zynde, niet beſlooten in den ſtaat

„ van

„ van de Gave te hebben, dewelke zullen vermogen de
„ zaaken van het Huys, als het'nodig zal zyn, af te
„ doen en waar te neemen. Maar die anders doen,
„ of het toelaten, die belaften wy, dat ſcherpelyk
„ door de Viſitateurs beſtraft werden; en wy bevee-
„ len daarenboven, dat Ulieder Huys zelfs met alle
„ de Perzoonen, en met alle uwe Goederen, zoo
„ Roerende als Onroerende, onder een Wettigen Titel,
„ in die Order, tot hier toe van Ulieden bezeeten,
„ te brengen zyn, door de tegenwoordig zynde, volgens
„ ons gewoonelyk Gezag, tot deze Order van den Hei-
„ ligen *Auguſtinus*, het zelve ook tot den Titel van
„ eenKlooſter oprechtende; en, behalven de voorgemel-
„ de gunſten, vermeerderen en beſchenken wy gunſtiglyk
„ het zelve met alle andere Gunſten, Vryheden, Voor-
„ rechten, en Indulgentien van het gemelde Kapittel
„ van *Zion* toegeſtaan, door welke het ook mogte
„ wezen, of wie het zelve nog mogten toegeſtaan
„ worden, dewelke onder ons gezag ſtaan, even als
„ of zy het zelve Kapittel waren Ingelyft. Daaren-
„ boven ook willen en beveelen Wy, dat alle de Gun-
„ ſten van het Kapittel van den Zaligen *Franciscus'*,
„ door wien het ook wezen mogt, toegeſtaan, onder
„ welken Gy tot hier toe den Heere gedient hebt, de-
„ welke de Order van den Heiligen *Auguſtinus* niet
„ tegen zyn, van Ulieden alzoo gebruykt en ge-
„ nooten worden, als of Gylieden in het zelve Ka-
„ pittel waart Ingelyft geweeſt.

„ Alle welke dingen, zoo wel deze als die, Wy,
„ hier als genoegzaam uytdrukkelyk gemelt, door de
„ tegenwoordig zynde willen gehouden hebben; en
„ wy beveelen het, nemende Ulieden, alle uwe Goe-

„ deren, Roerende en Onroerende, te gelyk tegen-
„ woordige en toekomende, onder de Bescherming van
„ den Gelukzaligen *Martinus*, en die van de Kerke,
„ en ook van Ons; en Wy besluyten, dat die, even
„ als Gylieden, de Kerkelyke Vryheyt en Bescherming
„ altoos zullen genieten; en Wy willen niet. dat het
„ Ulieden zal vry staan dezelve Goederen te vervreem-
„ den, ten zy met goedtvinden van Ulieder Visita-
„ teurs, en derzelver Superintendents rype, wel overwo-
„ gene, en met gemeene toestemming van het Convent.

„ Eyndelyk, op dat alle de voorgaande zaaken, en
„ ook ieder in 't byzonder, mogen hebben eeuwigduu-
„ rende kragt en vastigheyt, bepaalder onder de Straf
„ van Excommunicatie, welke Wy tegen de Onge-
„ hoorzaamen en Tegenstreevers door de tegenwoor-
„ dig zynde vast stellen, op dat niemant van wat Staat,
„ Waardigheyt, of Magt hy zal geweest zyn, voor-
„ neeme te veranderen, te verbreeken, of te beletten
„ die dingen, dewelke door de Visitateurs, den Re-
„ gent, of de Prioresse met het gezonde en welmee-
„ nende gedeelte van het voorgenoemde Convent, aan-
„ gaande de Verkiezingen, of Instellingen der voor-
„ noemde Kerk-Bediendens, of ook wegens de Be-
„ straffingen en Onderwyzingen, volgens den Regel en
„ Instellingen van de Order, zyn verordineert, of Inge-
„ stelt zyn geweest. Voorwaar Wy willen, en stellen
„ in, volgens ons gewoon Gezag, dat Ulieder Regent,
„ of Visitateurs, of derzelver Superintendent, alle en
„ een iegelyken in Ulieder Kloosters, zynde openbaare
„ Tegenspreeksters, of Wederspannige van de Order zyn-
„ de, en van onze Instellingen en veraccordeerde Vry-
„ heden, vermoogen te nootzaaken tot volkomen on-

„ der-

,, derwerping en gehoorzaamheyt, volgens de kragt
,, en nadruk van derzelver Regel, en andere midde-
,, len van Rechten, alle Beroeping tot anderen, hoe-
,, danig die ook zyn, benoomen zynde: daar toe ook
,, te hulp-roepende, zoo het nodig zal zyn, de hulp
,, van den Wereltlyken Rechter, Ulieden bevestigende
,, alle Gunsten, Giften, en allerlye Voorrechten door
,, de verzorgde Bisschoppen, en andere, welke het
,, zouden mogen zyn, aan Ulieden, of aan Ulieder
,, Huys, onder den Derden Regel van den Heiligen
,, *Franciscus* Ingestelt, eertyts toegestaan, onze Vi-
,, sitatie nogtans en Rechtsgebiedt, naar gewoonte ge-
,, bruykelyk, in de voorgaande gemelde zaaken altydt
,, in waarde, en behouden zynde. Gegeven volgens
,, het getuygenis van onze Brieven, onder ons Zegel,
,, van ons om de gemelde oorzaaken, tegenwoordig
,, zynde daar aan gehangen. Op het Jaar, naa de
,, Geboorte des Heeren, Duyzent vier-hondert en vier-
,, en-zestig, in de Maant October, op den zes-tien-
,, den Dag.

Dezelve Eerwaarde Predikant van *Schoonhoven*, Heer *Herman* van der *Horst*, heeft ons den volgenden Brief, betrekkelyk tot de Erfmaakingen aan *Pieter Fredrikze Schoon*, Presbyter of Ouderling te *Schoonhoven* verleent: en geschreven op Perkament, met een stuk van een Zegel van root Wasch, medegedeelt en ter hant gestelt.

,, Michael de *Enckevoert* Praepositus & Archidia-
,, conus Ecclesiae Sancti *Salvatoris Trajecten-*
,, *sis*, dilecto nobis in Christo Domino, *Petro Fre-*
,, *derici Schoen* Presbytero in *Schoenhovia* Archidia-

„ conatus nostri Salutem in Domino sempiternam: ut in
„ sanitate, sive aegritudine constitutus quaecunque Te-
„ stamenta, codicillos, ultimas voluntates condere, sta-
„ tuere, ordinare, ac de omnibus & singulis bonis tuis,
„ mobilibus & immobilibus, in quacunque specie exi-
„ stentibus, habitis & habendis, modo quocunque juste
„ & legitime acquisitis, disponere possis & valeas, vo-
„ bis tenore praesentium licentiam & auctoritatem con-
„ cedimus & impertimur, hujusmodi Testamenta &
„ ultimas voluntates, postquam per te rite facta fuerint,
„ ex nunc, prout ex tunc, nostra ordinaria auctoritate
„ in Dei nomine confirmamus & approbamus. datum
„ sub sigillo nostro, Anno Domini Millesimo quingen-
„ tesimo tricesimo quinto, die vero decimo nono
„ Novembris.

P. Top, Not. Sst.

Deze zoo even gemelde Brief, uyt het *Latyn* vertaalt zynde, is van den volgenden Inhoud.

„ Michiel van *Enckevoort* Opperste, en Archidia-
„ ken van de Kerk van St. *Servaas* te *Utrecht*,
„ aan den onzen Lieven in Christus den Heere *Petrus*
„ *Frederikz. Schoon*, Presbyter in *Schoonhoven*, onder
„ ons Archidiaconaatschap behorende, zy gewenscht
„ eeuwig Heyl en Zaligheyt in onzen Heere. Op
„ dat gy kont en vermoogt Gezont, of Ziek zynde,
„ allerlye Testamenten, Codicillen, en Uyterste Wil-
„ len maaken, instellen en ordineeren, en van alle
„ uwe Goederen, het zy algemeene, of byzondere,

„ Roe-

„ Roerende en Onroerende, van wat zoort, en hoe-
„ danigheyt ook zynde, reets bezittende of zullende
„ bezeeten worden, op allerhande wyze, gerechtelyk,
„ wel en wettig verkregen zynde, ſtaan Wy U toe,
„ volgens den gebruyke der tegenwoordig levenden, en
„ wy geven U daar toe de Vryheyt en de Magt, en
„ Wy willen ook dusdanige Teſtamenten en Uyterſte
„ Willen, naa dat zy door U plegtelyk gemaakt zullen
„ geweeſt zyn, van nu af aan, gelyk als van toen af aan,
„ beveſtigen, en goedt keuren door ons gewoonelyk
„ Gezag, in den naame des Heeren. Gegeven onder
„ ons Zegel, in het Jaar onzes Heeren Duyzent
„ vyf-hondert vyf-en-dertig, op den negentienden
„ dag van November.

P. Top, Notaris Subſtitut.

Wat nu aangaat de gelegentheyt van 't gemelde Klooſter van St. *Elizabeth* te *Schoonhoven*, het lag wel eer aan de Oude Haven, ſtrekkende zig tot aan het Schutters-Hof van St. *Joris* Doelen; de Kerk had haar ingang tegen over de Steene-Brugge, over de Oude Haven, thans nog de *Begyne-brug* genoemt; het was in dit Klooſter, dat *Jan Knyf*, eerſte Biſſchop van *Groeningen*, in het Jaar 1567, op St. *Mauritiusdag*, den 23 September, voor zyn eerſtemaal het Vormzel bediende; waarſchynelyk, dat hy toen zyn verblyf-plaats te *Schoonhoven* genomen hadde.

Dit Klooſter had veel te lyden, als *Lumey* in October 1572 *Schoonhoven* voor den Prins van *Oranjen* gewonnen hadde. *Dirk Gerritze*, Geboortig van ter *Goude*, een Leekebroeder in 't *Hemſche* Klooſter, wierd

 alhier

alhier, in den Nagt van den 11 November, in den ſlaap overvallen, en met vier-en-dertig ſteken afgemaakt.

Naa de Geloofsveranderinge, heeft men van een gedeelte van dit Klooſter een Magazyn, of Tuyghuys gemaakt, van het ander gedeelte, een Oude Vrouwen, of Proveniershuys; dog als de Inwoonders hier van vermindert waaren, heeft men de overige, in het Jaar 1716, naar het Mannenhuys over gebragt; naderhant heeft men in het Jaar 1726, den Opſtal van de Gebouwen verkogt, om afgebroken te worden, gelyk geſchiet is, zynde het ledige Erf als toen tot een Tuyn aangeleyt: Meer weet ik als nog van dit Klooſter niet te melden, als dat, in het Jaar 1399, een Heer *Frederik Smit*, Biegtvader van de *Suſteren*, op de Oude Haven was.

St. Agnes. Dezen naam voerde de zamenwooninge van de *Suſteren* te *Schoonhoven*, in de Koeſtraat, al in het Jaar 1399, wanneer zy tot Beſtierder, of Biegtvader hadden, Heer *Klaas Herk*: deze *Suſteren* hebben, omtrent het Jaar 1414, den Derden Regel van St. *Franciscus* aangenomen, en dien altyt blyven behouden; men vindt het egter niet op de Naamlyſt van de Klooſters van het *Utrechtſche* Kapittel van den Derden Regel, door *Adrichemius* van *Delft* in het ligt gegeven: dit doet my vermoeden, dat dit *Schoonhovenſche* Klooſter zig altyt zal gehouden hebben aan zyn eerſte manier van leven, en nooit een beſloten Klooſter zal geweeſt zyn.

Dit Klooſter was gelegen in het Zuyder gedeelte van de Stadt, aan de Weſtzyde van de Koeſtraat, ſtrekkende zig een gedeelte langs die Straat, en van agteren tot aan de Haveſloot.

Naa dat de *Suſteren* dit geruymt hadden, is het tot Woon-

Woonhuyzen voor een gedeelte gemaakt; een ander gedeelte is in een vlakte met Boomen beplant verkeert; voor weynige Jaaren zag men nog een gedeelte van den Muur, die het ten Noorden ſcheydde, alwaar thans eenige nieuwe Huyzen gezet zyn, die nog den naam voeren van in't Klooſter: men ziet 'er thans niets van over als een oude Poort, waar door men uyt de Koeſtraat naa dit plein gaat.

Het Kerkje, of Kapel was gelegen in het Zuyd-einde van het Klooſter, komende het Choor tot aan de Koeſtraat; dit was, by heugeniſſe van veele nog levende, voor eenige Jaaren, nog in wezen; het was in dit, dat, in het Jaar 1608, door de *Remonſtranten* en *Contra-Remonſtranten*, geduurende eenige Maanden, gepredikt wierd; hier naa is het ledig blyven ſtaan en vervallen; zoo dat 'er niet als een kleyne Muurbrok van het Choor van is over gebleven, en van de plaats een Houtſchuur gemaakt.

Meer van dit Klooſter van St. *Agnes* weet ik niet te zeggen. Dog dewyl ik thans met de Klooſters bezig ben, mag ik nog iets van een Klooſter Schryven, het Den *Hem.* geen wel niet binnen *Schoonhoven* gelegen was; maar egter naby, en onder die Stadt, zynde het voornaamſte wel van allen: hier zoude ik meer van konnen zeggen, als van alle andere; maar ik zal het in 't kort ſtellen; het is het Klooſter van de *Kanoniken Regulieren*, naar den Regel van St. *Auguſtinus*, in den *Hem*, het geen ik in het oog hebbe.

De plaats voerde, voor het ſlegten van het Klooſter, reets den naam van den *Hem*; in Oud *Duytſch* betekent *Hem* of *Heym* een Wooninge; en veele naamen van Dorpen en Steeden eyndigen, hier te Lande, zoo wel als

als in *Duytsland*, thans nog in *Hem* of *Heym*; en daar zyn 'er nog meer te Lande alhier geweest, die thans niet meer bekent zyn, het zy datze verwoest zyn, het zy de oude naam in een ander verandert is. Als men leest den *Blaffaart* van de Goederen van de *Utrechtsche* Kerk, onder Bisschop *Odilbald*, op het eynde van de IX Eeuw, zal men dit bewezen vinden; alle deze plaatzen hebben een naam by, en voor het woord *Hem* gevoegt, het zy van een Mensch, dieze bewoonde, het zy van de plaats der gelegentheyt, aangenomen; dog de plaats, by het thans genoemde *Schoonhoven*, wordt zonder byvoeginge van iets, den *Hem* genoemt, het zy datze van over oude tyden, of de eenigste Wooning in dezen Oort was, het zy, het geen alzo veel waarschynelykheit heeft, dat het een Koninglyke Hoef was, waar van het *Hofland* by *Schoonhoven* nog den naam kan hebben, en voor Wooning diende aan dien geenen, dewelke de Koninglyke *Hoflanden* in dezen Oordt waarnam; deze Wooninge verwoest zynde, heeft de plaats egter den naam van den *Hem* behouden.

In, of even voor het Jaar 1396, wierd een Hofstede, met eenig Land, in den *Hem* gekogt, door Heer *Niklaas Frederik Smit*, Heer *Herk*, *Johan Diest Arnouds-zoon*, drie *Schoonhovensche* Burgers, nevens Heer *Gerard Jonge*, en twee Leeken, *Johan Bruyn* en *Gysbert Hendrikze*, met inzigt om daar op te woonen, en met 'er tydt 'er een Klooster van te maaken; hier hadden zy begonnen te Timmeren, en een Boomgaart aan te leggen. Op den 15 Mey 1396, verleende *Guye* van *Châtillon* Heer van *Schoonhoven*, binnen *Tertolen*, verlof, en gaf zyne toestemminge, tot het

Bou-

Bouwen van een Klooster, en zy wierden Broeders van den *Boomgaart* geheten, en bekragtigden de Stigting met dezen openen Brief:

„ In den Naam des Vaders, des Zoons, ende des H.
„ Geest. *Guy* van *Châtillon*, Grave van *Bloys*,
„ Heere van *Avenes*, van *Beaumont*, van *Schoonho-*
„ *ven* en van ter *Goude* doen kondt allen Luyden:
„ want wy verstaan hebben van onze goede Luyden
„ van *Schoonhoven*, dat eenige van onze Poorters van
„ *Schoonhoven*, als Heer *Klaas Herk*, Heer *Frede-*
„ *rik Smit* Priesters, en *Jan Arnoudzoon* van *Diest*,
„ en andere goede Luyden, uyt regte Devotie en
„ begeerlyker minne, gekogt en verkregen hebben
„ een Hofstede met een deel Lands, by der Stede van
„ *Schoonhoven*, Westwaarts in den *Hem*, daar zy op
„ gemaakt hebben Timmeringe en Boomgaarde, om
„ by der Genade Godts een Klooster, en in den eer-
„ sten een Kapel op te ordineeren, om goede Devote en
„ Religieuse Luyden daar in te laten woonen, die Gode
„ meenen te dienen, hun Goede en Erve daar in te geven,
„ als by Rade ende Confirmatie der Heyliger Kerke.
„ Dit aangezien, en Wy immer willen deze goede
„ werken bevorderen en vermeeren, overmits dat zy
„ ons dunken uyt goede gronden te komen; Zoo heb-
„ ben Wy daar toe gegeven, en geven ons Consent,
„ voor ons, en voor onze Nakomelingen, en geven
„ hun over onze Collatie en Gifte van der Kapelle,
„ die zy nu tegenwoordig maaken zullen, tot een be-
„ gintzel van een Klooster voorschreven, en zetten
„ die Collatie en Gifte al zoo verre, als zy aan ons
„ komt, in handen van Heer *Klaas*, Heer *Frederik*, en

,, *Jan Arnoudzoon* voorſz.; want zy die zelve eerſte
,, Goede daar voor gegeven hebben. Ende waar het
,, zaake, dat een van deze drie Collatoors aflyvig werde,
,, dat die geen, die daar bleven andere daar toe nemen
,, mogten, daar dit Klooſter by gemaakt en gevordert
,, mogte worden. Ende het Goedt dat men den Klooſte-
,, re, of Kapelle geeſt ter Timmeringe, of tot haare
,, nooddruft, dat willen wy dat 'er aan geveſtigt blyve,
,, en bevelen onze Schouten, en andere Rechteren en
,, Burgermeeſteren, dat zy daar over ſtaan, dat die
,, Goede daar in geveſtigt worden; en nemen dit Kloo-
,, ſter of Capelle, en die Goede, en zulken Perzoonen,
,, als daar in zullen woonen, in onze beſcherminge te-
,, gen een iegelyk. En willen hen vorderen, en geven
,, hun zulk een recht ende vryheit, als andere goede
,, Kloosters hebben, op dat zy te zaamen Gode mogen
,, dienen, en voor ons te naarſtelyker mogen bidden, be-
,, houdens ons onzer Heerlykheit, en onze Rechten.
,, Ende wat deze drie voorſchreve, of die geene, die
,, daar namaals toe geordineert zullen worden, in der
,, maniere voorſchreve doen, om des Klooſters oor-
,, baars wille, dat willen wy, dat alzo vaſt en ſtadig
,, zy, of wy 't hun zelven bevalen; en, om dat dit ons
,, uyterſte meeninge en wille is, zoo hebben wy deze
,, Brief open Bezegelt met ons Zegel, tot eener oir-
,, konde ende kenniſſe der waarheit: gegeven op onze
,, Borcht *Tertolen*, vyftien dagen in Mey, in 't Jaar
,, ons Heeren duyzend drie-hondert zes- en- negentig.

Dog eer dit Klooſter geſtigt was, wierd die zamen-wooninge geſtoort door den *Arkelſchen* Oorlog, dewelke in Auguſtus 1401 begon; en als de Broeders be-

nauwt

nauwt waaren, en op het tipje van te verlopen ſtonden, kwam Heer *Willem Hermanze Klinkaart*, van *Schoonhoven* van geboorte, in het Jaar 1400 tot *Deventer* Prieſter gewyd, en in die Stadt *Huysbezorger* (*Procurator*) van het *Fraterhuys*, op den raad, en in gezelſchap van vuurige en Godtvrugtige Mannen, om de bezwykende Vergaderinge te onderſteunen: het ontbrak niet aan Godtvrugtige Menſchen, die, om de armoede te hulp te komen, deze nieuwe Vergaderinge Jaarlykſche Inkomſten bezorgden; Heer *Willem* gaf daar toe alle Goederen, die hem zyn ſtervende Vader naa liet; door deze Hulpmiddelen bragt hy het zoo verre, dat men in het Jaar 1407, in plaats van de afgebrande Huysjens, een Klooſter met een Kapel Gebouwt zag; zy hadden den Derden Regel van den H *Franciscus* aangenomen, zonder Klooſter Beloften, om de opſpraak der *Monnikken* te ontgaan. Op den 16 Mey 1407, gaf *Hendrik* de *Luners*, Paſtoor van *Bergambagt* aan hun Verlof, om aldaar een Kapel en Kerkhof te mogen hebben, daar op te mogen Begraven, alle die daar in de koſt zynde ſtierven, en die Kapel tot den Godtsdienſt te laten Inwyden, ſtaande aan die Broeders af alle Paſtoreele Rechten over hun, mits zy alle Jaaren in de *Paaſchweek*, aan de Kerk van *Bergambagt* zouden betalen twee loot zuyver Zilver; gevende met eenen zyn toeſtemming om van dit Gebouw in den *Hem* een Klooſter te mogen maaken. Op den 14 Juny 1407, gaf *Frederik* van *Blankenheym*, Biſſchop van *Utrecht*, zyn toeſtemminge tot het opregten van het Klooſter, en tot het Inwyden van de Capel en Autaren, onder den naam van den *Aards-Engel Michiel*: zedert begon men hen *Broeders* in den *Hem* te noemen; en hebben

zy die twee loot zuyver Zilver afgekogt, met Jaarlyks, op *Paaschavond*, aan de *Bergambagtsche* Kerk een entwintig *Brabandsche* Stuyvers te betalen.

Naa deze vergunningen zullen zy niet lang gewagt hebben met hun Kerk te laten Inwyden; zeeker gaat het, dat die Inwydinge al verrigt was voor den 23 July 1409, dewyl op dien Dag *Jan Gerytdyn*, Pastoor van *Bergambagt*, verlof geeft, om in die Kerk, op den naam van den Heil. *Michiel* Gewyd, of op het Kerkhof te begraven, alle die 'er zouden verzoeken begraven te mogen worden, mits zoo het waaren Parochianen van *Bergambagt*, zy het recht van den Pastoor, en Kerk van *Bergambagt* voldoen zouden; dit bekragtigde Bisschop *Frederik* van *Blankenheim*, daags daar aan volgende. In het Jaer 1414, namen *Willem Hermanze Klinkaart*, *Matthys* van den *Vyver*, *Dirk* van der *Aar*, *Werinbold* de *Maers* Priesters; *Huyg Willemszoon*, en *Jan* van *Ammers* Diakenen; *Engel Gerardi*, *Jan Jonge Maartenz.* en *Gysbert Wierone* Klerken; Inwoonders van het Klooster den *Hem*, plegtig den Derden Regel van den Heil. *Franciscus* aan, en deeden in den *Hem* hun Klooster Beloften; dog, in het Jaar 1418, op den 25 July, heeft Heer *Willem Klinkaart*, Minister Generaal van den Derden Regel van den Heil. *Franciscus*, met veel andere Kloosterlingen te *Delft*, in 't Klooster van St. *Hieronymus-dal* (naderhant buyten *Delft* gebragt, en *Zion* genoemt) den Derden Regel verlaten, en aangenomen dien van de *Kanonyke Regulieren* van St. *Augustinus*; en aldus is den *Hem* een Klooster van *Regulieren* geworden; zeedert nog een Lidt van het *Hollandsche* Capittel, of Vergaderinge van de *Reguliere* Kloosters in dit Gewest; en, by het opregten van het

Ca-

Capittel van *Zion*, op den 4 Mey 1444, een Lidt van die Vergaderinge geworden. In het Jaar 1424, nam het *Regulieren* Klooster op den *Donk*, onder *Brandwyk*, zyn begin uyt het *Hemsche*, hebbende die Kloosterlingen deze plaats, den *Donk*, van *Engelbert* van *Nassau*, wegens zyn Vrouwe *Johanna* van *Polanen*, Heer van de *Lek* en *Breda* gekogt. *Niklaas Wit* van *Schoonhoven*, vierde Overste, of Prioor van den *Hem*, heeft omtrent het Jaar 1450, uyt zyne eygen Goederen de Eetzaal en Keuken van het *Hemsche* Klooster Gebouwt; en, als de Kerk van den *Hem* door den Blixem, in het Jaar 1494 afgebrand was, zoo begaven zig de *Hemsche Regulieren* tot het uytschryven, en ook Drukken van Boeken, waar meede zy zoo veel wonnen, dat zy hun Kerk wederom konden opbouwen. Het schynt, dat ze omtrent het Jaar 1511 van zints waaren hun Klooster uyt den *Hem* naar *Rotterdam* over te brengen; dog daar kwam niet van; maar men ging nog aan het Timmeren, wordende omtrent dien tydt de Sacristie, en het Oosterpand gebouwt, het Zuyder in het Jaar 1534. In het Jaar 1452, op den eersten January, Stigte *Gerrit* van *Poelgeest*, Ridder en Heer van *Homade*, een dagelykschen Dienst aan den Autaar van de H. *Catharina*, in het Klooster den *Hem*: het Klooster bleef in stant tot den 6 of 7 July 1572; wanneer het door de Krygsknechten, onder den naam van den Prins van *Oranjen* tegen den Hertog van *Alba* dienende, in koolen gelegt wierd, hebbende zig de Kloosterlingen binnen *Schoonhoven* begeven met hun Kerkcieraaden en Goederen, alwaar eenige van hun meenende een schuylplaats te hebben, als *Lumey* in October van dit Jaar *Schoonhoven* voor de Staten gewonnen hadde, een

Moordkuil vonden. Want op den 27 October, naamen *Lumeys* Soldaten *Gaspar Arnouds*, bezorger van de Autaren en Kerkcieraden van het Klooster, vast, en, naa dat zy hem gepynigt hadden, dog niets ontdekt, sleepten zy hem s'Avonds aan den staart eens Peerds gebonden hebbende naar ter *Goude*, daar zy hem aan een Spriet van een Schip bonden, op en neder wippende, en s'Morgens op den 28 October om hals bragten. Op den 11 November, vermoorden zy s'Nachts in het Klooster van St. *Elizabeth*, op de Oude Haven, *Dirk Gerritze* van der *Goude*, *Hemsche* Inwoonder, en namen den 12 November vast den Oversten, of Prioor van den *Hem*, *Cornelis Simons*, nevens den onder Prioor *Jacob Kruyk*, een *Gouwenaar*, met *Cornelis Reinierzen* van *Schoonhoven*; en, als men den Prioor voor veel Geld had vrygekogt, verwees *Lumey* de twee andere tot de Galg, en zy wierden op den 13 November, op de Steene-Brug, nevens een *Franschen* overloper aan een Nooteboom opgeknoopt.

In dit *Hemsche* Klooster is mede een Kloosterling geweest, de voornaame Schryver *Cornelius Lopsen* van der *Goude*, bekent onder de naam van *Cornelius Aurelius*, in het Jaar 1494, Prioor op den *Donk*, en in zyn leven Leermeester van *Erasmus* van *Rotterdam*. Hier heeft ook geleeft *Marten Gerards Visscher* van *Schoonhoven*, dewelke den Oorspronk, Voortgang, en Ondergang van dit Klooster beschreven heeft, welk Werk, nooit Gedrukt zynde, wel eer berust heeft onder *Marcus Zuerius Boxhorn*, en, zoo het in 't ligt kwam, niet weinig by zoude brengen tot ophelderinge van de geschiedenissen van dit Klooster, en waarschynelyk ook tot die van het bygelegen *Schoonhoven*.

In het Jaar 1654, wierden 'er nog eenige Grondtwerken en vervallen Muuren van gezien, thans niet meer in wezen; de Grond van het afgebrande en nooit herſtelde klooſter van puyn gezuyvert zynde, en verkogt, is tot een Boomgaart aangeleyd, nog den naam van den *Hem* behoudende: men geeft voor, dat dit Klooſter zeer ryk geweeſt zoude zyn; een Rekeninge van dit Klooſter, vyf Jaaren voor deszelfs ondergang gemaakt, in het Jaar 1567 wyſt aan, dat alle deszelfs Inkomſten in dit Jaar beliepen, op negentien-hondert elf *Rynſche* Guldens, negentien Stuyvers, en vyf penningen, waar tegen hun Uytgaaf toen was; agtienhondert agt-en-twintig *Rynſche* Guldens, vyf Stuyvers en vyf penningen; deze Inkomſten kwamen meeſt voort uyt des klooſters Landeryen, waar van zy eenige bezaten in *Bergambagt*, en aan de *Vliſt*, weynige in kort *Schonauwen*, en eenige Erfpagten.

Op den 13 January 1590, gaven de Staten van *Holland* laſt aan *Niklaas Adriaanz. Treur*, de Penningen van de verkogte Landen van den *Hem*, tot verbeteringe van de Gereformeerde Kerken te gebruyken.

Dit is een kort begrip van dit klooſter, daar men breeder van zeggen zoude kunnen, zynde nog voor handen een Lyſt van alle Priooren, of Overſtens, dewelke hier het klooſter beſtier in handen gehad hebben, van deszelfs begin tot zyn ondergang toe; dog ik begeef my wederom binnen *Schoonhoven*.

Binnen *Schoonhoven* is een Geeſtelyk Geſtigt, genaamt het *Gaſthuys*, waar van de Tooren en kerkje nog in wezen zyn, ten minſten uitwendig op het oog, vindende men daar nog in een Preedik-ſtoel, waar op het Jaar 1555 ſtaat; maar voor het overige van *Gaſthuys.*

bin-

binnen tot ander gebruyk aangelegt; het heeft nog niet lang geleden gedient voor een Proveniers huys; dog als de Inwoonende voor een gedeelte uytgestorven waaren, heeft men de overige, in het Jaar 1724, naa het Oude Mannen-huys over gebragt, en het Gasthuys is ledig gebleven tot in het Jaar 1731, wanneer, op den 7 April de Magistraat en Vroedschap van *Schoonhoven* hier van gemaakt hebben een algemeen Arm-huys, voor Kinderen en Oude Luyden, waar toe zy hebben uytgeschreven een algemeene Collecte door de geheele Stadt, tot het koopen van het nodige tot zoo een Huys.

Ik vinde niets meer van dit Gasthuys, als dat daar in zoude geweest zyn een *Vicarie*, staande ter vergevinge van de Burgermeesters, aan welke *Vicarie* veele Goederen en Renten zoude behoort hebben. Men zegt ook dat dit Gasthuys wel eer zeer ryk van Inkomsten zoude geweest zyn.

Leproos-huys. Buyten *Schoonhoven*, dog onder Stads Gebiet, was wel eer gelegen een *Leproos-huys*; hier van vindt men op den 20 April 1518, onder den naam van de Zieken tot *Schoonhoven* gewag gemaakt: waarschynelyk zal het in het Jaar 1572 met de Voor-Stadt verbrant zyn; naderhant is het verkogt, en in een Stadts Herberg, buyten de Kruys-Poort verandert. Meer vind ik 'er niet af.

Oude Mannen-huys. In een oude Afkondiging van Stadts-keuren te *Schoonhoven* gedaan, op den 27 January 1558, vind men gewag gemaakt van het Jaarlyks aanstellen door de Magistraat, daags naa St. *Marten*, van *Kerkmeesters*, *Gasthuysmeesters*, *Manhuysmeesters*, *Getydemeesters*, *Leproosemeesters:* waar uyt men zoude mogen afnemen, dat 'er als toen een *Oude Mannen-huys* te *Schoonhoven*

zou-

zoude geweest zyn, terwyl de *Roomsche* Godsdienst nog geoeffent wierdt, en het *Cellebroeders* Klooster, (thans het *Oude Mannen-huys*) nog in wezen was: het geen in de voorgaande Eeuw in 't geheel tot een *Oude Mannen-huys* herbouwt is; en is men met het herbouwen van dat Huys in den Jare 1657 begonnen; en, als wanneer op den 27 January 1657 te kennen gegeven was den slegten staat van dat Huys, is 'er geresolveert het Huys te laten verbouwen, en ten dien eynde een Afteekening te laten maaken, waar naar het zelve, in tydt en wyle, in 't geheel in goede ordere zoude kunnen worden herbouwt: derhalven is 'er ook in dat zelve Jaar een begin medegemaakt, en, op den 30 Mey, is van de Kelder met het Kamertje daar boven, met de Huysjes als toen met No. 1, 2, en 3 gemerkt; maar in den Jare 1757, gemerkt met No. 9, 10, en 11, de eerste Steen gelegt, door *Cornelis Woel*, en de tweede Steen, door *Nikolaas Botter*: in den Jaren 1661 zyn de Huysjes No. 4, en 5, nu genommert 12, en 13, gebouwt; en, op den 11 July 1665, zyn de drie eerste Steenen van de Kamer aan de Oost-zyde van het Huysje No. 5, nu No. 14, gemerkt, gelegt door *Cornelia Juynbol*, en van de drie volgende Kamers, nu genommert 15, 16, en 17, is zulks gedaan door *Maria Juynbol*; dog dit Werk, tot zekere hoogte gekomen zynde, is om reden nagelaten verder te Bouwen: naar alle waarschynelykheit is dit werk opgehouden door den als toen zynde Oorlog; zoo dat men niet voor den Jare 1688 weer met Bouwen begon; gelyk dan op den 14 Mey van dat zelve Jaar is gelegt de eerste Steen van de nieuwe gemeene Kamer, tegenwoordig het Washuys genaamt zynde, nu No. 1. Het Huysje daar aan met de Keuken, Kaas-kamer en Kelder, benevens de

Galdery, ter lengte van drie Colommen is gebouwt, door *Petrus Gerardus* van *Erkel*; en, in den Jare 1689, is het Gebouw langs de Straat, bestaande in de Eetzaal, Regente kamer, de Poort en Op-kamer, nevens de vier Huysjes jegenwoordig genommert 5, 6, 7, en 8, met de Galdery, ter lengte van 11 Colommen, gebouwt; en is daar van, op den 28 Mey van dat Jaar, de eerste Steen gelegt door *Johannes Block*; en, op den 19 July daar aan volgende, is de eerste Hartsteen van de Voorpoort geleyt door *Petrus Gerardus* van *Erkel*; zoo dat, dit Huys in den Jaren 1689 ten eenemaal is voltooit geworden, en in dien staat gebragt, daar het tegenwoordig in is. De Proveniers uyt het Gasthuys zyn in dit Huys over gebragt, in het Jaar 1722, of 1723. Ik vinde hier niet anders van, als dat hier in zoude Gestigt zyn geweest een *Vicarie*, die Jaarlyks aan den Bedienaar opbragt twee-en-zestig Guldens.

Weeshuys. Te *Schoonhoven* is een *Weeshuys*: hier van is my niets te vooren gekomen, dan dat een uit het Geslagt van *van Breenen* daar altydt als een Buyten-Vader en Moeder onder de Opzigters plaats hebbe: de reeden daar van is my onbekent: zekerlyk dat iemand van dezen Stamme het *Schoonhovensche Weeshuys* met Inkomsten vermeerdert, of eenige Voorrechten heeft toegevoegt. Het *Weeshuys* schynt niet voor den Jaren 1581 opgeregt geweest te zyn, alzo men vindt dat, in January 1581, tot eerste Binnen-Vader en Moeder in het *Weeshuys* gestelt zyn *Anthoni Cornelis*, en zyn Huysvrouw *Beatrix*, op een Tractament van veertig *Caroli* Guldens, tot veertig Grooten *Vlaams*. Vervolgens vindt men dat, op den 24 February 1581, by de Heeren van de Magistraat verordineert is, dat men eerst Aalmoessen

voor de Armen Weezen zouden Collecteeren, welke Collecte de voorschreve Magistraat, geassumeert met vier Weesmeesteren, met namen *Anthony* van *Suylen* van *Nieuvelt*, *Jan Anthonize*, *Aart Bastiaanze* en *Aalbert Pieterze Nieupoort*, door de geheele Steede vergadert hebben; en is ten zelven tyde daar toe gegeven veel Huysraat, Koper, Tin, Linnen, Beddens, Eetbare Spys, en nog aan Geld, Seven-en-tnegentig Guldens, vyftien Stuyvers. Dit Huys is van tydt tot tydt met diversche Donatien en Legaten begiftigt; men vind, dat Jonkheer *Hendrik* van *Wyngaarden*, Heer van *Bergambagt*, de Armen Weezen van de Koop-penningen van zyn verkogt Huys, daar de Weeskinderen tegenwoordig in woonen, geremitteert heeft de Somme van vyftig Gulden, tot veertig Grooten; welverstaande, dat de uyttrek van dien, tot drie Guldens, tien Stuyvers de voorsz. Weezen alle Jaar, op den 13 February, zullen genieten, tot een eerlyke en vrolyke recreatie, altyt gedurende, onder expresse Conditie, dat zyn Wapen boven de Poort zal blyven staan, zonder dat het zelve tot eenigen tyde afgebroken zal mogen worden, het welk de Weesmeesters, als de koop van het voorschreve Huys geschiedde, den voorsz. Heere belooft hebben.

De zoo genaamde *Remonstranten* hebben te *Schoonhoven* een Vergaderplaats, of Kerk; het Jaar-tal wyst uyt, dat dezelve in het jaar 1670 opgeregt zoude zyn; door eenen Predikant word hunne klyne Gemeente bestiert: meer vind ik hier niet van, als dat in de heymelyke Opgadering van Penningen, voor de *Remonstrantsche* Kerken, in het Vereenigt *Nederland*, in het Jaar 1621 gedaan, en in het geheel belopende 31240 *Remonstranten Kerk.*

Guldens, die van *Schoonhoven* 300 Guldens opbragten.

Roomsche Kerk.

De *Roomsche Catholyken* hebben binnen *Schoonhoven* ook een Vergaderplaats, bedient wordende door eenen Pastoor, naar ouder gewoonte, en volgens de beveelen van de Staten van *Holland* zyn zendinge hebbende; deze Gemeente, wel eer zeer talryk, en waar onder hoorden die van *Langerak*, *Jaarsveld*, *Lopik*, *Cabauw*, *Zevender* en *Boenderpas*, wierd als toen door twee Priesters bedient; dog in het Jaar 1680, wierd een andere Vergaderplaats voor de Buyten-Luyden in *Cabauw* opgeregt, wanneer de Gemeente in twee, elk hun Pastoor hebbende, verdeelt wierd. Als in het begin van deze Eeuw, de Kerk geschillen in het Vereenigt *Nederland*, wegens de opschorttinge van den zoogenaamden Bisschop van *Sebasten* begonden, bleef het, daar het op andere plaatzen in roer was, te *Schoonhoven* alles in redelyke ruste, tot in October van het Jaar 1708, wanneer de *Schoonhovensche* Kerk gesloten wiert, en ook bleef, tot in de Vasten 1709, wegens een voorval aldaar gebeurt op *Schoonhovensche* Kermis 1708, van deze gelegentheit bediende zig de *Cabauwsche* Pastoor *Spithoven*, om de *Schoonhovenaars* tot zig te trekken; en zelfs, naa het openen van de *Schoonhovensche* Kerk, aan te blyven houden, gelyk nog gedaan wordt door zyn Opvolger, hebbende een geheele andere zendinge. Hier van zoude ik meer konnen zeggen, en ook een Lyst op konnen geven van alle Pastoors, die deze Gemeente, zedert de Geloofs-veranderinge, tot heden toe bestiert hebben; maar dit zoude my te verre afleyden.

X. HOOFD-

X. HOOFDSTUK.

Van de Geleerde Mannen, die binnen Schoonhoven *Geboren zyn; en het Stigten van verscheide* Beursen.

Ik kome tot de *Geleerde* en *Vroome Mannen*, die *Schoonhoven* heeft voort gebragt: de eerste die my voorkomt, is *Anianus*, by andere *Arrianus* genaamt; deze van *Schoonhoven* geboortig, wierdt Predikheer, of *Dominikaner* Monnik, en naar *Engeland* gezonden, alwaar hy, in 't Jaar 1249, tot Bisschop van St. *Asaph*, in het Prinsdom *Wallis*, door den Bisschop van *Worchester* Gewyd wierd, en in het Jaar 1292 overleed: zoo my het Boek *Belgium Dominicanum*, of Geschiedenisse der *Nederlandsche* Preekheeren, in deze Eeuw, door Vader *Bernard de Jonge* in het ligt gegeven, ter hand was, zoude ik misschien meer van hem konnen zeggen. *Geleerde Schoonhovenaars.*

Omtrent het Jaar 1400 bloeidde *Johan Dignus*, of *Waart* genaamt, van *Schoonhoven*, *Carmelieter* Monnik, en Prior, of Overste in het *Carmelieter* Klooster te *Mechelen:* waarschynelyk zal men meer van hem vinden by de Schryvers van de Geschiedenissen van de Order der *Carmelieten*; men vind iets van hem by den Geleerden *Du Pin*.

Een ander *Johannes* van *Schoonhoven*, *Canonik* Regulier, en onder Prior, of tweede Overste van het Klooster *Groenendaal* in 't *Sonjen* Bosch by *Brussel*, was wegens zyn Welsprekentheit en Geleertheit vermaart, in het Jaar 1413, wanneer de *Reguliere-Brabandsche* Kloosters zig by die van *Windesheym* voegden:

den: hy overleed in 't Klooſter *Groenendaal*, in het Jaar 1431; onder de Werken van den vermaarden *Jan Gerſon*, vind men eenige Schriften van Broeder *Johan* van *Schoonhoven* gedrukt, hebbende hy tegen *Gerſon* geſchreven; te *Loven*, in het *Regulieren* Klooſter van St. *Marten*, vind men alle de Hand-Schriften van *Johannes* van *Schoonhoven*, en, by de *Regulieren* te *Tongeren*, een groot Boek van zyne Brieven en Preekreedenen.

De *Schoonhovenſche* geheymſchryver *Stralen*, in deszelfs korte Beſchryvinge van *Schoonhoven*, en uyt hem *Jan Blauw*, in het Stede-Boek van 't Vereenigt *Nederland* onder *Schoonhoven*, taſten verre mis, wanneer zy dezen *Johannes* te boek ſtellen als een en den zelfden, dewelke Deken en Paſtoor van St. *Barbara* te *Kuylenburg* geweeſt was, en in het Jaar 1557 nog leefde.

Hoewel 'er geſchil is, wegens de Geboorte plaats van den beroemden *Chriſtoffel Longolius*, of van *Langerak*, twyffele ik niet, op het zeggen van *Erasmus* van *Rotterdam*, die het getuygt gehoort te hebben, uyt den mond van *Petrus Longolius*, Oom van *Chriſtoffel*, dat hy een *Hollander*, en van *Schoonhoven* geboortig was; hoewel het wezen kan, dat hy hier te *Schoonhoven* gebooren, met zyn Ouders, in zyne eerſte Kindſche dagen, naar elders vertrokken, en te *Mechelen* opgevoed is. Zekerder gaat het, dat zyn Moeder van *Schoonhoven* was, en zyn Vader uyt het Edele Huys van *Langerak* voortgekomen: nog geen negen jaar oudt zynde, wierd hy naar *Parys* ter School gezonden; zes jaar leydde hy zig op de Rechten te *Valence* in 't *Dauphiné*, wederom te *Parys* gekomen, wierd hy Raads-Heer: hier had hy *Budæus* tot vriend, en Leermeeſter,

in

in de *Griekſche* Taal: hy doorrysde *Italien*, *Vrankryk*, *Zwitzerland*, *Duytsland*, *Spanjen* en *Engeland*: de hoge School van *Poictiers* gaf hem het Leermeeſters-ampt, *Rome* nam hem voor haar Rechtsgeleerden: in *Vrankryk* bood hem de Koning veel voordeelen aan, zoo hy wilde blyven: Eindelyk nam hy te *Padua* zyn vaſt verblyf, en zyn Leerſtoel over het Burgerlyk Recht, hy eindigde daar zyn Leven, in het Jaar 1522, zynde het drie-en-dertigſte zyns ouderdoms: *Pieter Bembo*, naderhand Kardinaal, vereerde hem met dit Graf-Schrift:

Chriſtophoro Longolio Belgæ.
Romanam civitatem, propter eximiam in ſtudiis Præſtantiam, adepto ſummo ingenio, incredibili litterarum induſtria,
Omnibus bonis artibus prædito, ſupra juventæ annos,
Qua extinctus eſt, magno cum Italiæ dolore, cui
Ingentem ſpem ſui nominis excitaverat.
Petrus Bembus, *Amic. & Hoſp. poſuit.*

En een ander Kardinaal *Polus*, een *Engelsman*, heeft het Leven van *Longolius*, die veel Werken heeft nagelaten, en een *Cicero* zyner Eeuw was, beſchreven.

Niklaas, naar zyn Geboorte Stadt, van *Schoonhoven* genoemt, gebooren op den 26 November 1495, wierd, in het Jaar 1520 te *Loven*, gevordert tot Leermeeſter in de Rechten, naderhand Choraalmeeſter in den *Dom* te *Utrecht*, en bewaarder van de Oude Brieven der *Utrechtſche* Kerk, en ſterft omtrent het Jaar 1545.

Jan Maartens van *Schoonhoven*, was Deken van St. *Barberen* Capittel, en Paſtoor van *Kuylenburg*, alwaar hy ſtierf, in het Jaar 1557, op zyn knien biddende.

Mar-

Marten Visscher Gerardszoon, was in het Jaar 1572 in 't Leven, en *Kanonik Regulier* in den *Hem:* hy beschreef den Oorspronk, Voortgang, en Vernieling van 't *Hemsche* Klooster.

Onder de Vroome *Schoonhovenaars* dienden genoemt te worden, *Willem Hermenze Klinkaart*, voornaamste voortplanter van het *Hemsche* Klooster: volgens de Lyst van de Overstens, of Priors van den *Hem*, in het jaar 1444 gestorven, en *Arnold Wieroos-zoon* van *Schoonhoven*, wiens leven beschreven is door den vermaarden *Thomas* van *Kempen*, die met hem, bykans een jaar lang te *Deventer*, het gebruyk van een en de zelfde Kamer en Bed gehad heeft. In zyn jeugt ging hy naar die Stadt ter School, om van *Florens Radewyn* van *Leerdam*, aldaar onderwezen te worden, dewelke hem naderhand onder het getal zyner *Frater-Heeren* aannam, alwaar hy zeer stigtelyk leefde. hebbende zig uyt ootmoedigheit, altyt met een minderen geestelyken staat vergenoegt, zonder naar het Priesterschap te tragten. Als de *Deventersche Frater-Heeren*, op den 22 April 1426, uyt de Stadt naar *Zutphen* geweeken waaren, dewyl hun *Deventer*, het geen het met Bisschop *Rudolf* van *Diephold* hield, tegen Bisschop *Zueder* van *Kuylenburg*, ontzeit was, om dat zy gehoorzaamenden 's Pausen Bevel, de Kerk-diensten binnen *Deventer* niet wilden verrigten, mogende 'er maar twee, of drie gehouden worden om het Huys te bewaren, wierd 'er *Arnold* in het zelfde jaar van *Zutphen* tot dien eynde gezonden; en als hy in het jaar 1430, van *Deventer* naar *Schoonhoven* stont te reyzen, om de goederen, door de doodt van zyn Vader hem ten deel gevallen, af te haalen, en zyn reys over *Zutphen* nam, kreeg hy aldaar

aldaar op den 2 Mey de Pleuris, waar aan hy den 9 van de zelfde Maand overleed, wordende op het *Lieve Vrouwe* Kerkhof te *Zutphen* begraven.

Judocus van *Cats*, *Balduwynz.* wierd, in het jaar 1581 te *Schoonhoven*, uyt een bekent en vrugtbaar in geestelyke spruyten Geslagt gebooren, en in het jaar 1600 te *Loven* tot Licentiaat in de Vrye Konsten gevordert, en naderhant tot Licentiaat in de Godtgeleertheit; naa dat hy eenige jaaren Opziender geweest was van de Jongelingen, die de Heeren *Vermeer*, op hun Huys by *Sybekarspel*, by een vergadert hadden, om in de Taalen onderwezen te worden; hy wierd naa de doodt van *Cornelius Arnoldi*, in het jaar 1613 voorgevallen, Bestierder van de *Geestelyke Dogters*, in den Hoek te *Haarlem*, door den voorzeiden *Cornelius* by een vergadert. Op den 11 September 1615, wordt hy tot *Kanonik* van *Haarlem* verkoren, in plaats van den Heer *Alstenius Bloemert*, dewelke, by het opregten van het *Haarlemsche* Bisdom, uyt het Klooster Heylo gekomen, en van *Kanonik Regulier*, *Haarlemsche Kanonik* geworden, en in het jaar 1609 overleden was. *Judocus Catz* wierd, nog in het zelfde jaar 1615, tot Geheim-Schryver van dit Capittel gemaakt: op den 25 February 1618, wierd hy door den Bisschop *Philips Rovenius*, op de benoeming van den Aards-Hertog *Albert* van *Oostenryk*, tot Proost van *Haarlem*, of Opper-Pastoor over de vier Cappellanen aangestelt: in het jaar 1628, op den 26 Juny, wordt hy tot Deken van dit Capittel verkoren, en, op den 3 July plegtig in het bezit gestelt zynde op den 30 Juny, door *Rovenius* te *Haarlem* zynde, aangestelt, als Aards-Priester van *Kennemerland*, by afwezentheit des Bisschops zyn plaats-houder:

hy ſtierf in deze bedieningen te *Haarlem*, op den 12 January 1641, krygende tot Opvolger, zyn Broeders Zoon *Boudewyn Katz*, geboren tot *Gorninchem*, naderhand Aards Biſſchop van *Philippen*.

Zonder twyffel zal *Schoonhoven* nog wel andere Geleerde, en Vrome Mannen hebben voortgebragt, dewelke tot myn kenniſſe niet gekomen zyn.

Beurſen. De bovengenoemde Heer *Jan Maartens* van *Schoonven*, Deken en Paſtoor van *Kuylenburg*, ſtigte in het jaar 1557 twee Beurſen in de Hooge School van *Loven*, een in de *Philoſophie*, in het *Verken*, aan de derde Tafel, jaarlyks verrentende 25 *Rynſche* Guldens: op de *Pot van Kuylenburg*, met de veranderinge van Godsdienſt, is een gedeelte hier van aangeſlagen, het ander gedeelte wordt nog getrokken door het Collegie *het Verken* te *Loven*, alwaar ook de Uyterſte Wil van dezen Heer onder de Schriften zoude te vinden zyn. De tweede is in 't klyn Collegie te *Loven* nog in weezen, doende aan jaarlykſche Renten, op de Staten van *Braband*, zes-en-dertig Guldens voor eenen Student in de *Godgeleertheit*.

De Geheimſchryver van *Schoonhoven Stralen* zeit, dat de Beurs, die de Stadt *Schoonhoven* te *Utrecht* heeft, by dezen Heer *Jan* van *Schoonhoven*, tot behoef van eenen Jongen, om in de Studie opgebragt te worden, geſtigt is.

Op den 3 en 10 Maart 1606, ſtigteden de Heeren *Cornelis Janzen Verbruggen*, en *Geno Adriaanz.* zoo voor hun, als uyt laſt van de overleden Heeren, Mr. *Egbert Joris Kersbergen*, en *Dirk Schats*, twee eeuwige Beurſen in de Hooge School van *Loven*, een in de *Philoſophie* in het *Verken*, doende zes-en-dertig

Gul-

Guldens jaarlyks, en een in 't klyne Collegie, van twee-en-veertig Guldens voor een *Godsgeleerden:* de Bloedvrienden van de Stigters hebben den voorrang, daar naa de Burgers Kinderen van *Schoonhoven*, daar aan de naastgelegene Dorpluyden: by gebrek van deze, kan de Regent of Præsident te *Loven*, voor dat maal, aan de begevers dezer Beursen drie voorstellen, dog aan de *Hollanders* de voorrang geven: tot begevers worden gestelt, de Heer *Lambert Egberts* van der *Staal*, en *Adam Jaspers*, moetende raadt nemen met den Heer *Gerrit Gerritze Vermey*, Burger van ter *Goude*, en, by zyn overlyden, eenen ander binnen *Schoonhoven* verkiezen: zoo de *Roomsche* Godsdienst te *Schoonhoven* ingevoerd, en 'er een Kapittel van *Kanoniken* opgeregt wierdt, zal de begevinge staan aan den Deken, en onder Deken, en aan den Pater van St. *Elizabeths* Klooster; dog indien 'er zodanig Kapittel niet wierdt opgeregt, nog St. *Elizabeths* Klooster in stant raakte, en egter de *Roomsche* Godsdienst in de Parochie-Kerk geoeffent wierdt, zal de Pastoor van *Schoonhoven*, en de oudste Memorie-Heer, of Vicaris de begevinge van deze Beursen hebben: de Rente-Brieven hier toe gegeven, en waar van het vrugtgebruyk bewaart wort voor de langstlevende der Stigters, zullen geleyt worden in een Kisje, het geen, zoo de *Roomsche* Godsdienst niet ingevoert wordt, altyt blyven zal in handen van de twee begevers, dewelke, naa het afsterven van eenen, een ander kan verkiezen. Wat van deze Beursen geworden is, beken ik niet te weeten.

De Stadt *Schoonhoven* heeft de begevinge van eene Beurs, in het Staten Collegie te *Leyden*, voor eenen Student in de *Godgeleertheit*.

XI. HOOFDSTUK.

Handelende van de Oude en Nieuwe Regerings-Form, wegens het aanstellen en vernieuwen van Heeren Bailliuw, Burgermeesteren, Schepenen, Vroedschappen, en Electeurs der Stadt Schoonhoven; *mitsgaders, van de Handvesten, Privilegien, en Octrooyen, tot dit Hoofdstuk betrekkelyk, door verscheidene Heeren gegeven, en aan gemelde Stadt verleent.*

Regeeringe.

Wegens de Regeeringe dezer Stadt, komt in aanmerkinge voor de Magistraat, bestaande in de Bailliuw, twee Burgermeesters, en zeven Schepenen; behalven deze, is 'er een Vroedschap, en nog een Collegie van Electeurs, of Verkiezers; voor deze is in 't gemeen een en de zelfde Geheimschryver, of Secretaris: thans bestaat de Vroedschap uyt een-en-twintig Perzonen, en de Electeurs uyt zeven-en-twintig; dog men zoude mis tasten, zoo men wilde besluyten, dat het van alle tyden aldus met de Regeeringe alhier is gelegen geweest.

Myns oordeels, heeft de Regeeringe van over oude tyden, terwyl *Schoonhoven* nog een Vlek was, bestaan uyt den Erf-Heer van dit Vlek, dewelke eenige Buuren uytkoos, om met hem de Vierschaar te spannen: het gaat vast, dat tot over het midden van de XIII Eeuw, de Adel zeer veel, en de Gemeentens, zelfs der Steden, niets, of weynig te zeggen hadden; hier door kwam de oproer der *Kennemers* tegen de Edelen, in het Jaar 1268 voort; zedert welken tydt de Burgery

iets meer te zeggen heeft gehad, en de Steden in gezag hebben toegenomen, byzonder, als naa den Moord van Graaf *Florens* den V, in het Jaar 1296 geſchiet, om dat *Jan* van *Henegouw*, in afwezen van *Jan* van *Holland*, het Beſtier in handen hadde, zynde hy meer de Steeden en Gemeentens, als den Adel gunſtig. Immers de eerſte Handveſt, die men wegens de Regeeringe van *Schoonhoven* vind, zoude van het Jaar 1297 zyn; waar by verleent wordt aan die van *Schoonhoven*, dat men alle Jaar binnen de Stadt, op St. *Maartens-avond*, den 10 November, de twee Burgermeeſters, en de zeven Schepens vernieuwen zoude: nergens heb ik nog deeze Handveſt gevonden in 't geheel, nog wie die zoude verleent hebben, of een *Utrechtſche* Biſſchop, of *Hollandſche* Graaf, of *Schoonhovenſche* Heer, waar ter plaatze, of op wat dag het zoude verleent zyn; van dit alles zoude men onderrigt worden, zoo men de Handveſt in het geheel kon te zien krygen; als ook, of daarin van Burgermeeſters gewag in gemaakt wordt, dewyl ik meen, dat deze naam in dien tydt, in dezen zin onbekent was. Zoo 'er een diergelyk Handveſt gegeven is in dit Jaar 1297, zoo meen ik dat men dit toeſchryven moet aan *Jan* van *Henegouw*, in het begin van dit Jaar, eer hy *Holland* verliet, op de aankomſt van zyn Neef *Jan* van *Holland* uyt *Engeland*, en dat 'er wel de bedieninge van de Burgermeeſters, maar onder een anderen naam, wordt uytgedrukt.

In die Handveſt wordt van geen Bailliuw, of Schout gewag gemaakt; dit woord van Bailliuw, ſchynt hier te Lande ingevoert te zyn door de Graven van *Holland*, uyt de *Henegouwſche* Stam, tuſſchen het Jaar 1340 en 1345: wanneer men dit eerſt te *Schoonhoven* ge- Bailliuw.

gedaan heeft, beken ik niet te weeten; ik vind wel een Bailliuw van ter *Goude*, in het Jaar 1380, *Jan* van *Brakel Godſchalks-zoon*, maar geen van *Schoonhoven*, voor *Gysbert Pieters*, dewelke in het Jaar 1482, binnen *Utrecht* gevangen wierdt.

Dit Ampt is voor het leven, en wierdt wel eer vergeven door den Lands Heer, naderhand door den Stadthouder, en Rekenkamer van *Holland*; dog als de Stadthouder doodt en de Rekenkamer van *Holland*, op den 17 Maart 1728, vernietigt was, wierdt de Begevinge van het Bailliuwſchap van *Schoonhoven*, waar aan dat van *Haaſtrecht*, en de Landen van *Blois* gehegt is, aan de Vergaderinge van de Staten van *Holland* en *Weſtvriesland* toegewezen.

Ik kan niet zeggen met vaſtigheit, of het Bailliuwſchap en Schoutampt altyt vereenigt, en door een en denzelfden Perzoon, dan door twee verſcheyde zomtyds is waar genomen, en of het niet wel gebeurt mogt zyn, dat de Slotvoogt te gelyk Bailliuw geweeſt zoude zyn.

Burgermeeſters. Van Burgermeeſters, met dien naam genoemt, vind ik wegens de *Schoonhovenſche*, voor de eerſte reys gewag gemaakt, in een Brief van Hertog *Aalbert* van *Beyeren*, van den 5 January 1398. (1399.) of men moet zeggen, dat die naam uytgedrukt ſtondt, in de Handveſt van het Jaar 1297, en dat van *Jan* van *Châtillon*, Heer van *Schoonhoven*, op den 4 December 1356. beveſtigende de Handveſt van 1297 hier mede, dat niemant Schepen, of Raad in *Schoonhoven* wezen zal, ten zy hy aldaar zes jaaren gewoont hadde, en gegoedt was tot 100 Ponden *Hollands*, of meer: en luyt woordelyk.

„ *Jan*

„ Jan van *Blois*, Heere van *Schoonhoven*, en van ter
„ *Goude*, doen kond allen Luyden: want wy de
„ Paden onzer Ouders altoos geern in deugdelyke
„ zaaken navolgen zouden, ende namelyk, indien deze
„ onze Luyden oorbaar en vryheit ofte inkomen hebben
„ mogten; zoo confirmeeren wy, en loven alle Hand-
„ veſten ende Vryheden, die onze lieve en getrouwe
„ Luyden van onze Steede van *Schoonhoven* voortydts
„ verkregen hebben, ende bezegelt van onzen lieven
„ Heere en ouden Vader, onzen Heere *Jan* van *Hene-*
„ *gouwe*, Heer van *Beaumont* des goet gedenken, of
„ van de Graven van *Holland*, by betogen, en toedoen van
„ onzen lieven Heere en ouden Vader voornoemt; daar
„ toe zoo hebben wy hun gegeven Wille-Keuren, en ge-
„ ven, dat voortaan niemant Scheepen, nog Raadt in
„ onze Steede voorſchreven wezen zal, hy hebbe zes
„ Jaaren, of langer daar binnen gewoont: en hy en zy
„ in onze Steede gegoedt tot 100 Ponden *Hollands*, of
„ daar boven; te verſtaan al zonder arg of liſt: in ooir-
„ konde, zoo hebben wy dezen openen Brief bezegelt
„ met onzen Zegele: gedaan en gegeven op onze
„ Burg te *Schoonhoven*, op St. *Barbera-dag*, in het
„ Jaar 1356.

Dewyl dit laatſte door een *Schoonhovenſchen* Heer gegeven is, kan het wel zyn, dat de Handveſt van 1297 ook door zodanig een Heer, het geen *Niklaas* van *Cats* als toen was, zoude verleent zyn.

Door het woord Raaden, in de laaſtgenoemde Handveſt van 1356 gemelt, wordt zekerlyk iets anders verſtaan, als het geen men thans Vroedſchap of Raaden noemt; dewyl deze voor hun leven, en niet voor een

Jaar

Jaar gestelt worden; ik gisse, dat men als toen Raaden noemde, hoewel agter de Schepens gestelt, dewelke wy thans Burgermeesters, of in 't Latyn *Consules* noemen, dewelke in oude tyden, zoo veel niet, als thans, te zeggen hadden. Dit woordt van Burgermeesters, in die beteekening, als het nu in 't gebruyk is, meen ik, dat zoo oudt niet is in de *Hollandsche* Steeden, en dat zy daar wel eer Raaden genoemt wierden, en den naam van Burgermeesters eerst, de een voor, de ander naa, wat voor, of naa het Jaar 1400, hebben aangenomen. Immers voor het nabuurige ter *Goude*, vind ik de eerste Burgermeesters genoemt, op het Jaar 1390, en te *Gorinchem*, niet voor het Jaar 1454. *Kemp. bladz.* 272.

Immers men vindt een Handvest aan die van *Schoonhoven* gegeven, by *Willem* Grave van *Holland*, tot het stellen van twee Burgermeesteren, en zeven Schepenen, op den 4 September 1411, en luyt als volgt;

„ *Willem* by der genade Gods, Pals-Grave op
„ den *Rhyn*, Hertoge in *Byeren*, Grave van
„ *Henegouwen*, van *Holland*, *Zeeland*, Heere van
„ *Vriesland*, doen kond allen Luyden, dat wy om
„ liefde en dienste willen, die onze getrouwe Steede
„ van *Schoonhoven*, ons en onze Voorvaderen Saliger
„ gedagtenisse gedaan heeft; en of Godt wil ons en
„ onze Nakomelingen nog doen zal, der zelver onze
„ trouwe Steede van *Schoonhoven*, en hunne Poorte-
„ ren, gegunt en gegeven hebben; gunnen en geven
„ mits deezen Brieven, zulke Puncten van Privile-
„ gien, en Handvesten, als hier naa beschreven is.
„ In den eerste, zoo zullen wy onze getrouwe Stee-
„ den voorsz., alle Jaaren zetten twee Burgermeeste-

„ ren

„ ren, en zeven Schepenen, die malkanderen niet be-
„ vrienden zullen mogen, en die Burgermeesters zul-
„ len oudt zyn 35 Jaaren, of daar boven, en wy
„ zullen die twee Burgermeesteren, en zeven Schepenen,
„ alle Jaaren Vernieuwen en Verzetten; en niemant
„ van de Burgermeesteren en Schepenen voorsz. weder
„ aan onze Gerechte te zetten, die des Jaars te voo-
„ ren daar aan geweest zyn. Item; zoo zullen wy
„ niemant van onze Poorteren voorschreve Burgermee-
„ ster of Schepen maken, hy en zal alzo gegoedt zyn,
„ dat hy zal staan op dat derdendeel van onze hoogste
„ Schotte, of hoger, en een Jaar lang gestaan zal heb-
„ ben, eer wy hem in onze voorschreve Steede Bur-
„ germeester of Schepen maken zullen; ende want wy
„ voor ons, en onze Nakomelingen, onze getrouwe
„ Steeden, hunne Poorters, en Nakomelingen van deze
„ voorsz. Poincten vast en gestade gehouden willen heb-
„ ben ten eeuwigen dage; behoudelyk onze heerlyk-
„ heit, zoo hebben wy dezen Brief doen bezegelen
„ met onzen Zegele hier aan gehangen: gegeven tot
„ *Schoonhoven*, over den anderen dag in September,
„ in het Jaar 1411.

Waarschynelyk hebben de thans genoemde Burgermeesters, wel eer Raaden, nooit meer als twee in 't getal geweest, gelykze nog zyn op heden, en hebben aldaar moeten gewoont hebben zes Jaaren: dog, volgens Octrooy van den 24 Juny 1728, kan te *Schoonhoven* tot Burgermeester verkooren worden een, die, een Inboorling van *Holland* zynde, drie Jaaren daar gewoont heeft, en Burger, of met een Burgers Dogter getrouwt is: zy zyn in bedieninge zomtydts maar een

Jaar, gemeenlyk twee, zelden drie, langer als welke drie Jaaren zy in de Burgermeesterlyke Bedieninge niet mogen wezen; gelyk blykt uyt dit zoo even aangehaalde:

Octrooy, waar by de tydt van zes Jaaren op drie Jaaren wordt vermindert.

„ De Staten van *Holland* en *Westvriesland*, doen
„ te weeten: alzoo ons vertoont is by Burger-
„ meesters, Regeerders en Vroedschappen der Stadt
„ *Schoonhoven*, dat de Vertoonders tot hun groot leet-
„ weezen ondervonden, dat de gemelde Stadt, en de
„ Ingezetenen van dien, van tydt tot tydt meer kwa-
„ men te Declineeren, en tot grooter verval te gera-
„ ken; eensdeels door Versterf, en anderdeels door
„ Vertrek van de gemelde haare Ingezetenen, uyt ge-
„ brek van nodige Kostwinning, naar andere Steeden
„ en Plaatzen, het laatste voor een groot gedeelte ge-
„ occasioneert, door de nabyheit van het *Sticht* van
„ *Utrecht*, en de Landen van *Vianen*; Destricten van
„ minder belastingen voor de In- en Opgezetenen, als
„ binnen de gemelde Stadt, waar door, van tydt tot
„ tydt, Huyzen binnen dezelve Stadt voor de Ver-
„ pondingen Gevylt zyn blyven staan, ende geen Ko-
„ pers konden vinden; het gene dan ook niet anders,
„ als schaarsheit van bekwame Subjecten in 't Verkie-
„ zen van Perzoonen, tot de Regeering der gemelde
„ Stadt kwam te veroorzaken; en in 't vervolg mede
„ naar alle apparentie Difficulteit zouden ontmoeten,
„ in het betaalen der Furnissementen op de Ampten,
„ binnen de gemelde Stadt; dat de Vertoonders haare

„ Ge-

,, Gedagten daar over Serieuslyk hebbende laten gaan,
,, geen beter middel, om was het mogelyk daar aan
,, eenigzints te remedieeren, hadden konnen uytdenk-
,, ken, als dat het Privilegie van Heer *Jan* van *Bloys*,
,, op St. *Barberen-dag* anno 1356, aan de Stadt *Schoon-*
,, *hoven* gegeven; Continerende, dat niemant Schepen
,, of Raadt binnen de voorsz. Steede weezen zoude,
,, of hy hadde zes, of meer Jaaren binnen dezelve ge-
,, woont: als mede het Octrooy door Ons, op den
,, 13 January 1651, aan Burgermeesters, Regeerders
,, en Vroedschappen der Stadt *Schoonhoven* verleent;
,, houdende onder andere, dat die geenen, dewelke
,, Jaarlyks tot Burgermeesters en Schepenen verkoren
,, zouden worden, Poorters der zelver Steede zouden
,, moeten geweest zyn, den tydt van zes Jaaren, en
,, aldaar haare wooninge gehad hebben, vermindert
,, wierden tot op drie Jaaren; en dat, die een Burgers
,, Dogter der gemelde Steede kwam te Trouwen, daar
,, door Admissibel zoude zyn, tot de gemelde Quali-
,, teyten; vermeinende de Vertoonders, dat dezelve
,, in dien gevalle geen ongefundeerde verwagtinge zou-
,, den hebben; dat gegoedde Perzoonen, dewelke buy-
,, ten affairens waaren, en het mitsdien indifferent
,, was, op wat Plaatze dezelve haar Geld verteerden,
,, binnen de gemelde hunne Stadt, anderzints van gene
,, onaangename Situatie, zig metter woon zouden ko-
,, men nederzetten; op hoop van naa verloop van de
,, voorsz. drie Jaaren; of door het Trouwen, als vooren,
,, van een Burgers Dogter, tot de Regeeringe der voorsz.
,, Steede te zullen worden gevordert; en dat daar door
,, ook het middel van de Verpondinge gesoulageert zou
,, werden. De hier vooren gemelde zwarigheden, om-

 ,, trent

„ trent het Furnissement van de Beleeningen op de
„ Ampten in toekomende voor de Regenten van de
„ gemelde Stadt geprevenueert, en andere Voordeelen
„ meer voor de Stadt, en den Landen genooten zouden
„ kunnen worden. Reedenen waaromme de Vertoon-
„ ders zig waren keerende tot ons, eerbiediglyk ver-
„ zoekende, dat wy uyt onze Souveraine Magt, alte-
„ reerende het voorschreve Privilegie van Heer *Jan*
„ van *Bloys*, en het gemelde ons Octrooy, geliefden
„ te Consenteeren en te Accordeeren, dat aan ieder,
„ hebbende de verdere Qualiteyten, by het voorsz.
„ Privilegie, en het gemelde Ons Octrooy Gerequi-
„ reert, in plaats van zes Jaaren, by den zelven daar
„ toe vereischt, drie Jaaren, binnen de Stadt *Schoon-*
„ *hoven* Poorter, en de gemelde drie Jaaren aan den
„ anderen, binnen dezelve effective Huyshoudende
„ en woonagtig geweest, of Getrouwt zynde met een
„ Burgers Dogter, tot Burgermeester, Schepen en
„ Raadt der voorsz. Steede Admissibel zouden zyn;
„ en dat het gemelde Privilegie, en ons voorschreven
„ Octrooy, ten opzigte van alle andere Ingredienten,
„ in dezelve zoude blyven in zyn geheel; en daar
„ van te verleenen onze opene Brieven, *in Communi*
„ *Forma*. Zoo ist; dat wy de Zaaken en het Verzoek
„ voorschreven overgemerkt hebbende, en de Vertoon-
„ ders willende believen, uyt onze regte Wetenschap,
„ Souveraine Magt en Authoriteyt, altereerende het
„ Privilegie door Heer *Jan* van *Bloys*, op St. *Barbe-*
„ *ren-dag* 1356, aan de Stadt *Schoonhoven* verleent;
„ als mede ons Octrooy van den 13 January 1651,
„ de Vertoonders vervolgens van nieuws hebben Ge-
„ octroijeert; gelyk wy hen Octroijeren by dezen,
„ dat

„ dat een ieder, hebbende de verdere Qualiteyten, „ by het voorſz. Privilegie en Octrooy Gerequireert, „ in plaatze van zes Jaaren, by het zelve Privilegie „ en Octrooy vereyſt, drie Jaaren binnen de zelve „ Stadt, Poorter zynde geweeſt, en, geduurende de „ zelve drie Jaaren aan den anderen, binnen dezelve „ Stadt effective Huyshoudende en woonagtig geweeſt „ zynde, of Getrouwt zynde met een Burgers Dog- „ ter, tot Burgermeeſter, Schepen en Raadt der „ zelver Stadt, Admiſſibel zal zyn; blyvende verders „ het gemelde Privilegie, en ons voorſz. Octrooy, „ ten opzigt van alle der zelver verdere Ingredienten „ in zyn geheel; en laſten wy allen en een iegelyk, „ dien dezen zouden mogen aangaan, dat zy de Ver- „ toonders het Effect van dien, Ruſtelyk en Vreedelyk „ laten genieten. Gegeven in den *Hage*, onder ons „ groot Zegel hier aan doen hangen, den vier- „ en-twintigſte Juny, in het Jaar onzes Heeren en „ Zaligmakers 1728.

Was geteekent,

J. G. V. BOETSELAAR.

Onder ſtont, ter Ordonnantie van de Staten.

En was geteekent,

WILLEM BUYS.

Van Schepenen, vind men in de oude *Hollandſche* Steeden al vroeg gewag gemaakt, gelyk van die van *Leyden*, in het Jaar 1164, in andere zoo oudt niet, en in het Jaar 1351, wierden de Keuren te *Leyden* ge- Schepenen.

 maakt

maakt op den naam van Schout, Schepenen en Raaden, waar door ik Burgermeesters verstaa; te *Delft* ook, op het Jaar 1355, Schout, Schepenen en Raadsmannen; de eerste Schepenen, die ik te *Gouda* en *Gorinchem* genoemt vinde, zyn op het Jaar 1319; dog, in het Jaar 1272, vind men al van Schepens te *Gouda* (mogelyk in een ander opzicht en niet vast) gewag gemaakt; misschien zyn die zoo oudt te *Schoonhoven*, als het Stadts-recht dier plaats, ten minsten zedert het Jaar 1297; zy zyn hier, gelyk bykans op alle Plaatzen, weynige uytgenomen, ten getale van zeven, en mogen niet meer als drie Jaar dienen; daar zy voor het Jaar 1728, hier moesten zes Jaar gewoont hebben, en Burgers zyn, zoo is het met hun, zedert dit Jaar gestelt, als ik boven van de Burgermeesters gezegt hebbe.

Kemp, blad. 64.

Vroedschap.

Hoewel de Staten van *Holland-* en *Westvriesland*, op den 16 July 1587, ten tyde van de moeijelykheden met den Graaf van *Leicester*, verklaarden, dat de Vroedschappen in de Steeden al zoo oudt waaren, als de Steeden zelfs; meen ik egter, dat dit niet moet genomen worden van de vaste Vroedschappen, gelyk die tegenwoordig zyn; maar van eenige Vergaderinge van de voornaamste Burgers, die men zomtyds in gewigtige gevallen by een riep, als men oordeelde dat het nut van een Stadt dat vereyste, om aldus met de Gemeente te overleggen, wat 'er te doen stont.

Van weynige Steeden vint men, wanneer 'er de Vroedschap zoude ingestelt zyn: een Oudraad was al, in den Jaare 1345, te *Dordrecht* bekent. Ik weet niet, of men wel eene Stadt zoude vinden, voor de *Bourgondische* Regeeringe hier te Lande, alwaar men van Vroedschap gewag gemaakt vindt, uytgenomen *Edam*, alwaar

Hertog

Hertog *Willem* van *Beyeren*, Graaf van *Holland*, getrouwt aan *Margarieta* van *Bourgondien*, op den 11 Maart 1413, de Vroedschap bepaalt op 31 van de rykste, en hoogste in Schot staande Perzoonen. In het Jaar 1409, was deze Stadt met *Waterland*, door de doodt van den laatsten Heer *Klaas* van *Perzyn*, aan *Holland* vervallen; misschien heeft de Graaf van *Holland*, met den Hertog van *Bourgondien* nauw verbonden, dit nieuw verkregen Land op zyn *Bourgondisch* willen bestieren. Zoo men wilde nazien de oorspronk van een vaste Vroedschap in alle *Hollandsche* Steeden, twyffele ik, of men 'er behalven *Edam* wel een zal vinden, voor de *Bourgondische*, of zelfs in eenige, voor de *Oostenrykſche* Regeeringe hier te Lande. Van ter *Goude*, vind men ze van het Jaar 1468, misschien is ze toen vastgestelt; en die van *Schoonhoven*, omtrent den zelven tydt; want dezelve was, op den 20 Juny 1480, al in wezen. Te *Gorinchem* heeft de Vroedschap deszelfs begin niet gehad, als in het Jaar 1558, by Octrooy van Koning *Philips* den II.

De Vroedschappen schynen onbepaalt in getal geweest te zyn, zoo dat alle die Schepenen waren, onder de Vroedschappen gerekent wierden; dog in den Jaare 1620, is het eerst bepaalt op een-en-twintig Vroedschappen, volgens verleent Octrooy, op den 18 September 1620, en wyl uyt het zelve Octrooy op te maken is het getal der Raaden of Vroedschappen voor dien tydt, hebben wy het niet ondienstig geoordeelt het geheele Octrooy hier in te lassen:

„ De Ridderschap, Edele en Steeden van *Holland*
„ en *Westvriesland*, representerende de Staten
„ van den zelven Lande, doen te weeten: alzo Bur-
„ ger-

„ germeesters ende Regeerders der Steede *Schoonho-* „ *ven* ons vertoont hebben, hoe dat binnen de voor- „ schreve Steeden te vooren was gebruykt en onder- „ houden geworden, dat alle de geene, dewelke het „ Schepen-Ampt bedient hadden, onder de Vroed- „ schappen aldaar gerekent waren geweest, in diervoe- „ gen, dat daar door 't getal van dezelve Vroedschap- „ pen onzeker geweest ware, zonder dat de voor- „ schreve Vroedschappen ook eenigen Eedt deden; dog „ het getal van de zelve Vroedschappen, ten tyde van „ Veranderinge by den Heere Prince de *Orangie* ge- „ daan, groot zynde een-en-twintig, hadde zyn Fur- „ stelyke Genade het zelve getal behouden, hebbende „ zulks binnen de voorschreve Steede gestelt, en geor- „ donneert een-en-twintig Vroedschappen, dewelke „ ook jegenwoordig waren Beëdigt; en alzo de Ver- „ tooonders gaarne zouden zien, dat 't zelve getal mogte „ blyven, en dat in plaats van gestorvene ende andere, „ dewelke, overmits hun vertrek uyt de Steede, en „ om andere Wettige Redenen, het zelve Ampt niet „ konden bedienen, tot gelyk getal toe, andere by de „ voorschreve Vroedschappen zouden mogen worden „ Gesubstitueert en gekooren; verzogt zynde daaromme „ reverentelyk ons Octrooy, daar toe dienende, *in* „ *Communi Forma.* Zoo ist, dat wy de zaake en het „ Verzoek rypelyk overgemerkt hebbende, en gene- „ gen wezende de Vertoonders in 't voorschreve te gelie- „ ven, aan de zelve Vertoonders, uyt onze regte weten- „ schap, volkomen Magt, en Souveryne Opper-Au- „ thoriteyt, Geconsenteert, Geoctroijeert en Gepri- „ viligeert hebben, Consenteeren, Octroijeeren, en „ Priviligeeren by dezen hunner Steede Vroedschappen

„ voor-

„ voortaan te mogen houden, ten getale van een-en-
„ twintig Perzonen, en de zelven te Beëdigen naar be-
„ hooren; en komende eenige Perzonen te overlyden,
„ of te vertrekken, anderen in derzelver Plaatze, by
„ de meeste Stemmen van de Vroedschap, te mogen Eli-
„ geren; zonder dat voortaan de geenen, geen Vroed-
„ schappen wezende, en tot Schepen gekozen worden-
„ de, Vroedschap zullen wezen; maar, hunnen last van
„ Schepenen Cesserende, Burgers zyn als te vooren:
„ En ten eynde de Vertoonders dezen onzen Consente,
„ Octroije en Privilegie mogen genieten en gebruyken,
„ als naar behooren; Lasten wy en Ordonneren allen
„ en een iegelyk, die deze zaken komen te raken, zig zal
„ mogen hier naar te reguleeren, zonder de Supplianten
„ in 't gebruyk te doen, of te gehengen gedaan te
„ worden eenig hinder, belet, of moeijenisse, ter con-
„ trarie: des te Oirkonde, hebben wy ons groot Ze-
„ gel hier aan gehangen: gegeven in den *Hage*, op
„ onzen Hove aldaar, den 18 September 1620.

De *Schoonhovensche* Vroedschap bestont voor heen uyt een-en-twintig Raaden, of Vroedschappen; dog, in het Jaar 1714, verzogten de Stadts-bestierders, en verkregen van de Staten van *Holland* vergunning van die op zeventien Leeden te laten uytsterven, gelyk uyt het onderstaande Octrooy te zien is.

„ De Staten van *Holland* en *Westvriesland* doen
„ te weeten: alzo ons vertoont is by Burger-
„ meesters en Regeerders der Stadt *Schoonhoven*, als
„ by eenparige Resolutie van de Vroedschap der voor-
„ schreve Stadt, in dato den 9 dezer Maant February

„ 1714, daar toe ſpeciaal geauthoriſeert, dat, door het
„ overlyden van *Jacobus* van der *Vliſt*, een Vroed-
„ ſchaps plaatze binnen de gemelde Stadt zynde ko-
„ men te vaceeren, ende ondervonden wezende, dat
„ het getal van een-en-twintig Vroedſchappen, waaruyt
„ het Collegie van de Vroedſchap aldaar, voor het overly-
„ den van den gemelden *Jacobus* van der *Vliſt*, was be-
„ ſtaande, te groot was, naar proportie van de geringe
„ Beneficien, die binnen de gemelde Stadt, ten op-
„ zigte van die in andere Steeden te begeven vallen, en
„ dat daar door ſomwylen veroorzaakt wierdt, dat de
„ Harmonie onder de Regenten van de voorſchreve
„ Stadt, niet altyt naar behooren, konde werden gecul-
„ tiveert. Redenen waaromme de Supplianten in de
„ voorſchreve hunne Qualiteyt zig waarende keerende
„ tot ons, verzoekende, dat wy aan de Supplianten,
„ in de meergemelde Qualiteyt geliefde te verleenen
„ Octrooy tot het uytſterven van het gemelde Collegie
„ van Vroedſchappen, van een-en-twintig tot zeven-
„ tien Perzoonen; ende dat, het gemelde Collegie van
„ Vroedſchappen tot op zeventien Perzoonen verſtor-
„ ven zynde, als dan voortaan zoude moeten blyven,
„ en gehouden worden op het gemelde getal van zeven-
„ tien Perzoonen zonder meer; en wel dat, zoo wanneer
„ van de voorſchreve zeventien Perzoonen als dan
„ zoude komen te ſterven of te vertrekken, der zelver
„ plaatzen by nieuwe verkiezinge, agtervolgens de Pri-
„ vilegien der voorſchreve Stadt, geſuppleert zouden
„ moeten worden, door Perzoonen, zynde Inboor-
„ lingen van dezen Staat, gegoet volgens de voorſz.
„ Privilegien, Poorters dezer voorſchreve Stadt ge-
„ weeſt den tydt van zes Jaaren, ende aldaar hunne

„ wooninge gehad hebbende, doende Professie van de
„ Waare Christelyke Religie, gelyk die hier te Lande
„ in de publyke Kerken werdt geleert. Zoo ist, dat
„ wy de zaak en het Verzoek voorschreven, overge-
„ merkt hebbende, ende genegen weezende ter Beede
„ van de Supplianten, aan de zelve hebben geaccor-
„ deert ende toegestaan, accorderen en staan aan hun
„ toe, mits dezen, Octrooy tot het uytsterven van het
„ gemelde Collegie van Vroedschappen van een-en-
„ twintig, tot op zeventien Perzonen, en dat het
„ gemelde Collegie van Vroedschappen, tot op zeven-
„ tien verstorven zynde, als dan voortaan zal moeten
„ blyven, en gehouden worden op het gemelde getal
„ van zeventien Perzonen, zonder meer; en dat zoo
„ wanneer van de voorsz. zeventien Perzonen eenige
„ als dan zullen komen te sterven, of te vertrekken,
„ der zelver plaatzen by nieuwe Verkiezinge, agter-
„ volgens de Privilegien der voorschreve Stadt, ge-
„ suppleert zullen moeten worden door Perzonen,
„ zynde Inboorlingen van dezen Staat, gegoet volgens
„ de voorschreve Privilegien, Poorters der voorschreve
„ Stadt geweest zynde, den tydt van zes Jaaren, ende
„ aldaar hunne wooninge gehad hebbende, doende Pro-
„ fessie van de Waare Gereformeerde Christelyke Re-
„ ligie, zoo als die hier te Lande in de publyke Kerke
„ werdt geleert; Lastende een iegelyk, die het aangaan
„ mag, zig daar naar te reguleeren. Gedaan in den
„ *Hage*, onder ons groot Zegel hier onder aan doen
„ hangen, den zeventienden February, zeventien-hon-
„ dert veertien. was geteekent, H. HEINSIUS.

Nog ter Ordonnantie van de Staten.

SIMON van BEAUMONT.

Zedert is het getal op zeventien bepaalt gebleven, tot den Jaare 1748; als wanneer, met de verandering van de Regeering in dat Jaar, de Vroedschap op den 21 November, door zyn Hoogheit den Heere Prince van *Oranje* &c. &c. &c. weeder op een-en-twintig Leeden wierdt gebragt. By het openvallen van een Vroedschaps plaats, moet dezelve door de overige Leeden worden vervult, binnen zes Maanden, naa dat de plaats is open gevallen, uyt Inboorlingen van het Land, en in gevolg de laatste verkregene Vergunning van den 11 February 1729, uyt zulke, die drie Jaaren aan een Burger van *Schoonhoven* geweest, en dien tydt daar gewoont hebben, of getrouwt zyn met een Burgers Dogter, en Belydenisse doen van de Gereformeerde Godsdienst, gelyk die hier te Lande in de openbaare Kerken geleert wordt; zynde het voorschreve Octrooy, luydende als volgt:

Octrooy, *waar by vast gesteldt wordt, dat een Vroedschaps plaats vaceerende, binnen zes Maanden, moet werden gesuppleert.*

„ De Staten van *Holland* en *Westvriesland*, doen
„ te weeten: Alzo ons vertoont is by Burgermee-
„ sters, Regeerders en Vroedschappen der Stadt *Schoon-*
„ *hoven*, dat gelyk niet in de Privilegien en Octroi-
„ jen aan de Vertoonders verleent, zoo ook niet in
„ onze Resolutien, eenige tydt der Positive Wet
„ gevonden wordt, binnen welken tydt moet wezen ge-
„ suppleert en vervult, de Vacante Vroedschaps-plaatze,
„ en zulks de Vroedschap weder compleet gemaakt;
„ maar dat in tegendeel, al in den Jaare 1666, is on-

„ der-

„ dervonden, dat door het open- of vacant houden van
„ een Vroedſchaps-plaatze veele differenten en oneenigheden in de Vroedſchap aldaar zyn ontſtaan geweeſt, tot zoo verre, dat, door dezelve onze Deliberatien menigwerf opgehouden en verhindert zynde, wy eyndelyk by onze Reſolutie van den 27 January 1668, Burgermeeſters, Regeerders en Vroedſchappen van *Schoonhoven* voornoemt hebben verzogt, om in den hunne een poſitive Wet, Ordre en Reglement te maaken, binnen, of op wat tydt, de te Vaceerende Vroedſchaps-plaatze zouden moeten wezen vervult, en dat zulks ter onzer Goedkeuringe en Approbatie zouden werden gepræſenteert; dat by de Vertoonders als nu gereſolveert zynde, tot voorkominge van die menigvuldige differenten en oneenigheeden, den tydt tot de vervulling van de te vaceerende Vroedſchaps-plaatze te fixeeren en vaſt te ſtellen, binnen de zes Maanden, naa het affſterven van eenen overleden Vroedſchap. Reedenen waaromme de Vertoonders zig waren keerende tot ons, eerbiediglyk verzoekende, dat wy geliefde te verſtaan, dat het laatſt aan hun Vertoonders verleent Octrooy in zig behelzende, de Verminderinge van zes op drie Jaaren inwooninge, alvorens iemant tot Vroedſchap der voorſchreve Stadt zoude mogen werden gecreeert, zal werden geamplieert, daar mede dat, voor het toekomende, de te Vaceerende Vroedſchaps-plaatzen binnen de zes Maanden, te reekenen van den Sterfdag des overleden Vroedſchaps af, zal moeten weezen geſuppleert en vervult. Zoo iſt, dat wy de zaak en het Verzoek voorſchreven overgemerkt hebbende, en de Vertoonders willende gelieven, aan

„ hun, by Ampliatie van het laatste Octrooy aan de
„ zelven verleent, hebben Geoctroijeert en Geaccor-
„ deert, gelyk wy aan de zelve Octroijeren en Accor-
„ deren by dezen; dat voor het toekomende, de te va-
„ ceerende Vroedschaps-plaatzen binnen de zes Maan-
„ den, te reekenen van den Sterfdag des overleden
„ Vroedschap af, zullen moeten wezen gesuppleert en
„ vervult. Lastende een ieder, dien het aangaan mag,
„ zig hier naar te reguleeren. Gedaan in den *Hage*,
„ onder ons groot Zegel hier aan doen hangen, op den
„ 11 February 1729.

Was geteekent,
J. G. V. BOETSELAAR.

Onder stont, ter Ordonnantie van de Staten.

En was geteekent,
WILLEM BUYS.

Electeurs. Te *Schoonhoven* is daar en boven een Genootschap van Electeurs, of Verkiezers, diergelyke, ten minsten met dien naam, ik niet weet dat in eene Stadt van *Holland* te vinden zy: in het Jaar 1480, heeft dit zyn begin genomen; want *Maximiliaan*, Aardtshertog van *Oostenryk* en zyne Huysvrouwe *Maria* van *Bourgondien*, Gravinne van *Holland*, op den 20 Juny van dit Jaar, bevestigende de Handvesten van het Jaar 1297 en 1356, wegens het bestellen der Regeeringe van *Schoonhoven*, voegen 'er by; dat binnen de Stadt van *Schoonhoven*, by den Schout, Burgermeesters, en gemeene Raaden, zouden werden gekoren, zeven-en-twintig goede, notable en bekwame Perzonen, gegoed wezende

tot

tot drie-hondert *Rynsche* Guldens, of daar boven, dewelke in het toekomende Jaarlyks zouden kiezen, vier goede, notable en bekwame Perzonen, en nog veertien diergelyke, om daar uyt aan te ſtellen, twee Burgermeeſters, en zeven Schepenen, by den Grave van *Holland*, of, in deszelfs afwezen, by de *Hollandſche* Stadthouder en Raaden. Indien iemant van deze zeven-en-twintig kwam te ſterven, of zyn Poort-recht te verliezen, dat de overige wederom een ander in deszelfs plaats zouden verkiezen. Welke Handveſt, met de nadere Beveſtiginge van Keyzer *Karel* den V, en Koning *Philips*, wy agter elkander zullen laten volgen, als zynde te aanmerkelyk om met ſtilzwygen voorby te gaan.

„ Maximiliaan en *Maria*, by der Gratie Godts,
„ Hertoge van *Ooſtenryk*, van *Bourgondien*,
„ van *Lotharinge*, van *Braband*, van *Limburg*, van
„ *Luxenburg* en van *Gelre*; Grave van *Vlaanderen*,
„ van *Artois*, van *Bourgondien*, *Palatine* van *He-*
„ *negouwen*, van *Holland*, van *Zeeland*, van *Namen*,
„ en van *Zutphen*, Markgrave des *Heyligen Ryks*,
„ Heere en Vrouwe van *Vriesland*, van *Salms*, en van
„ *Mechelen*, doen kondt: allen den genen die dezen
„ onzen tegenwoordigen Brief zullen zien, ofte hoo-
„ ren lezen: dat, alzo wy onlangs hun Lieden, met
„ andere onze opene Brieven, en omme de redenen
„ wille daar inne begrepen, onze goede Steeden van
„ *Holland* belooft hebben, te verleenen, ende te doen
„ maken een goede Ordonnantie; daar mede zy Jaarlyks
„ zoude mogen Vernieuwen die Wetten en Gerechten
„ van de zelve onze Landen van *Holland*: Zoo iſt,
„ dat wy om die gemene welvaart van onze voorſz.

„ Lan-

„ Landen, ende om ruſt, vreede en goede Politie
„ te onderhouden in onze Steede van *Schoonhoven*,
„ hebben gegunt en gegeven, gunnen en geven ten
„ eeuwigen dage mits dezen, onze tegenwoordige
„ Brieven, voor ons, onze Erve en Nakomelingen,
„ Graven ende Gravinnen van *Holland*, van *Zeeland*,
„ ende Heere ende Vrouwe van *Vriesland* onzen Poor-
„ teren ende gemene Inwoonderen van onze voorſz.
„ Steede van *Schoonhoven*, 't gunt hier naa beſchre-
„ ven ſtaat. Te weeten, dat onze Schout, Burger-
„ meeſters, Schepenen en gemene Raaden van der-
„ zelve onze Steede, tegenwoordig ende toekomen-
„ de, zullen mogen kiezen, zeven-en-twintig goede,
„ notable ende bekwame Perzonen, elks gegoedt wee-
„ zende tot drie-hondert *Rynſche* Guldens; ofte daar
„ en boven, welke zeven-en-twintig Perzonen, zul-
„ len voortaan Jaarlyks kiezen, ofte by de meeſten
„ Stemmen van hun Lieden, vier goede, notable en
„ bekwame Perzonen, daar van te ſtellen, twee Bur-
„ germeeſters, en veertien goede bekwame Perzonen,
„ en daar uyt te ſtellen, zeven Schepenen; ende die
„ voorſchreve vier, en veertien Perzonen, aldus by
„ hun Lieden gekoren wezende, die zullen zy gehou-
„ den zyn aan ons, ofte onzen Nakomelingen, Graven,
„ ofte Gravinnen van *Holland* te præſenteeren; indien
„ wy, in dien tydt Perzonelyk in onze Landen van
„ *Holland* waaren; ende indien wy, ofte onze Nako-
„ melingen dan daar niet en waaren, zoo zullen zy als
„ dan gehouden weezen die te præſenteeren onzen
„ Stadthouder, ende aan de andere Luyden van onzen
„ Raade in *Holland*, van welke vier Perzonen voor-
„ ſchreven, twee Burgermeeſters, en uyt de veertien

„ Per-

„ Perzonen voorſchreve, zeven Schepenen, ende die
„ beſloten zenden aan onzen Bailliuw van *Schoonhoven*,
„ in der tydt weezende, op den agtſten dag van de
„ voorſz. Maandt van November, om, op St. *Maartens-*
„ *avond* daar aan volgende, geſtelt ende geordonneert
„ te worden van onzent wege, omme die zelve onze
„ Steede, en der Steede goederen te regeeren, en een
„ iegelyk Recht en Juſtitie te adminiſtreeren, naar de
„ Rechten, Privilegien en gewoontens van de zelve
„ onze Steede, van welke zaake wel, en getrouwelyk
„ te doen, zy ſchuldig werden den behoorlyken Eedt
„ te doen, in handen van onzen Bailliuw van *Schoon-*
„ *hoven* voorſchreve, ofte zynen Steedehouder in der
„ tydt wezende, alzo dat gewoonlyk is; en of het
„ gebeurde, dat wy, of onze voorſz. Stadthouder,
„ ende Raadsluyden van *Holland*, naa de voorſchreve
„ præſentatie alzo gedaan, binnen den agtſten dag van
„ November, en zonder reedelyke zaake te hebben,
„ niet en Kooren ofte Stelden, uyt de voorſz. vier Per-
„ zonen, twee Burgermeeſters, en uyt de voorſz.
„ veertien Perzonen, zeven Schepenen, als boven
„ verklaart is; dat als dan die eerſte twee van de vier
„ voorſchreve, ende die eerſte zeven van de veertien
„ voorſchreve, die de zelve onze Steede van *Schoon-*
„ *hoven*, onze Steedehouder en Raadsluyden, in den
„ *Haag* overgezonden zullen hebben, zullen gekoren
„ ende geſtelt zyn, om Burgermeeſters en Schepe-
„ nen voor dat Jaar gekooren, gelyk of wy, of onze
„ Steedehouder en Raadsluyden in onze abſentie de-
„ zelve gekooren hadden, van de welke onze voorſz.
„ Bailliuw, of zyn Steedehouder in der tydt wezende,
„ gehouden zal zyn den Eedt te ontfangen, als boven

 „ ver-

,, verklaart ſtaat; en zoo wanneer dat gebeuren zal,
,, dat eenige van de zeven-en-twintig Perzonen aflyvig worden, ofte zyn Poorter-recht verliezen zal,
,, zoo zullen die anderen van de zeven-en-twintig Perzonen, ofte het meerendeel van dien, wederom
,, Kiezen eenen, of al zoo veel andere goede, notable
,, en bekwame Perzonen, als 'er gebreeken zullen, en
,, gegoet als boven, om voort met de andere te helpen Kiezen, die voorſz. vier Perzonen, en veertien
,, Perzonen, in die maniere hier boven verklaart,
,, van welke zaake wel en getrouwelyk te doen, die
,, voorſz. zeven-en-twintig Perzonen zullen ook gehouden weezen een behoorlyken Eedt te doen, Solemneelyk, en met opgerechte Vingeren, Zweerende,
,, Lyffelyk aan de Heyligen, in handen van onzen
,, Bailliuw van *Schoonhoven*, ofte zyn Steedehouder
,, in der tydt, al zoo geringe, als zy daar toe gekoren,
,, of genomen zullen worden, dat zy die voorgenoemde vier Perzonen, en veertien Perzonen, Kiezen
,, ende Nomineeren zullen, van die geene, die zy by
,, hunne Conſcientien achten daar toe nut en bekwaam te
,, zullen wezen. Ontbieden daaromme, en beveelen onzen Lieven en Getrouwen Stadthouder, en Luyden van
,, onze Kamer van de Reekening in *Holland* voorſchreve, onzen Bailliuw van *Schoonhoven*, en alle
,, andere onze Officieren, Rechteren, Amptlieden,
,, en Dienaren, dien 't aangaan of aantreffen mag,
,, hunnen Steedehouder, en elks van hun zonderling,
,, al zoo hun toebehoren zal; dat van alle Inhouden
,, van dien zy doen, laten en gedogen, den voorſz.
,, Poorteren, en Gemeenen Inwoonderen van onze voorſchreve Steede van *Schoonhoven*, jegenwoordig en

,, toe-

„ toekomende, ruſtelyk, vreedelyk, volkomentlyk, „ en ten eeuwigen dage te gebruyken en Uſeeren, „ zonder hun daarinne te doen, ofte laten geſchien „ eenig letzel, hinder, ofte moeijeniſſe, ter contrarie: „ want ons alzo belieft, en wy gedaan willen hebben; in „ Oirkonde van deze, hebben wy onzen Zegel hier „ aan doen hangen: behoudelyk in alle andere, eeniglyk „ ons recht, en een iegelyk recht in allen. Gegeven „ in onze Steede van *Bruſſel*, den 20 dag Juny, in „ het Jaar onzes Heeren 1480.

Nadere Beveſtiging van Keyzer Karel den Vyfde, *wegens de voorgaande* Handveſt *van* Maximiliaan, *Aardshertog van* Ooſtenryk, *en Vrouwe* Maria, *Gravinne van* Holland, Zeeland, *enz. op den* 26 *October* 1542.

„ Karel, by der Gratie Godts *Roomſchen* Keyzer „ enz. Allen den genen, die dezen onzen Brief „ zullen zien, Saluyt: Wy hebben ontfangen die ootmoedige Supplicatie van onze beminden, die Burgermeeſteren, Schepenen, ende Regeerders onzer „ Steede van *Schoonhoven*; Inhoudende, hoe dat men „ van ouden tyden gewoonlyk is, binnen die zelve Steede, alle Jaar op St. *Martyns-avond*, in November, „ te Vernieuwen en te Verzetten, die twee Burgermeeſters, en die zeven Schepenen, waar af lange „ Jaaren de Autoriteyt gehad heeft wyle Heer *Florus* van *Egmond*, Grave van *Buuren*, onze Neve, „ en andere zyne Voorzaten, als Droſſaart en Kaſtelyn van onzen Kaſtele der voorſz. Steede, die welke „ zy Supplianten gewoonlyk waaren te Nomineeren,

„ en te præſenteeren zeekere notable Perzonen , tot de
„ Officie voorſchreve nut en bekwaam , waar uyt hy
„ in die Qualiteyt als boven , alle Jaaren verſtelt heeft,
„ en verkozen heeft twee Burgermeeſters , en zeven
„ Schepenen , omme dezelve Steede te regeeren , die
„ welke hunnen behoorlyken Eedt gedaan hebben , in
„ handen van onzen Bailliuw aldaar , ofte zynen Stee-
„ dehouder in der tydt wezende ; ende want in den
„ Jaare 1518 , in den grooten Brandt der voorſchreve
„ Steede , dat voornoemde Kaſteel geheel en al ver-
„ brandt is , ende mitsdien de Officie van het Kaſtelyn-
„ ſchap nu aldaar vaceert , ende te niet is , zoo heeft,
„ naa de aflyvigheit van den voornoemden Graaf van
„ *Buuren* , *Willem Thin* , als onzen Bailliuw van *Schoon-*
„ *hoven* voorſchreven , laſt en auctoriteyt gehad , omme
„ by proviſie die voorſchreve Officien , naar ouder ge-
„ woonte te vernieuwen , en te verzetten , die welke Bail-
„ liuw in January laatſtleeden het voorſchreve Officie
„ verlaten heeft ; zoo dat nu niemant daar toe geau-
„ toriſeert , ofte gecommitteert is ; en byzonder ge-
„ merkt , dat de tydt van St. *Maartens avond* zeer
„ naa by ende aanſtaande is ; en op dat van nu voor-
„ taan die voorſz. Steede zoude mogen proſpereeren ,
„ zoo wel der Juſtitie , als andere goede Policiën aan-
„ gaande , hebben die Supplianten ons ootmoediglyk
„ gebeeden , dat ons gelieven wilde hun Lieden te ver-
„ leenen en te conſenteeren , dat van nu voortaan die
„ twee Burgermeeſters , met die zeven Schepenen ,
„ in elk 'er tydt wezende , geautoriſeert , en gehouden
„ zullen wezen alle Jaar , op den derden November ,
„ goed tyds voor den Noen , Collegialiter te compare-
„ ren , en te vergaderen op het Steede-huys , omme al-
„ daar

„ daar eendragtelyk, of by die meeſte Stemmen, voor
„ dat toekomende Jaar te mogen Nomineeren, uyt
„ de gemeene Burgeren der voornoemde Steede, vier
„ Perzonen tot Burgermeeſters, en veertien tot Sche-
„ penen, en die zelve ook, by hunne Conſcientie, ofte
„ Eede verklaren zullen, die nutſte en bekwaamſte te
„ wezen, die zy weeten, welke Genomineerde Perzo-
„ nen die Burgermeeſters in der tydt, in een beſloten
„ Brief, by hen de Nominateurs onderteekent, zullen
„ overzenden, en præſenteeren onzen Stadthouder, den
„ Eerſte, ende aan andere van onzen Raade in *Holland*
„ reſideerende, op dat zy Lieden daar uyt mogen Kie-
„ zen, Stellen, en Deputeeren, van die vier Gepræ-
„ ſenteerde en Genomineerde Perzonen, twee Burger-
„ meeſters, en van de andere veertien Perzonen, zeven
„ Schepenen, die de voornoemde Steede dat toeko-
„ mende Jaar Regeeren zullen, en die zelve Perzonen
„ alzo by hen Luyden verkoozen, by een beſlooten
„ Miſſive zullen weeder over zenden, goet tyds, in
„ handen van de Burgermeeſteren, die welke gehou-
„ den zullen wezen, met die zeven Schepenen te com-
„ pareeren, op St. *Maartens-avond* daar aan volgende,
„ des s'Morgens ten agt uuren, op der Steede-huys,
„ by hen compareerende onzen Bailliuw in der tydt,
„ en aldaar in præſentie van dien, die voorſchreve
„ beſloote Brieven te ontſluyten, en te openen, en
„ alzo aldaar te verkondigen die Perzonen, die tot de
„ voorſz. Officien Verkoozen en Gedeputeert zullen
„ wezen; dewelke alzo Gedeputeert zynde, gehou-
„ den zullen wezen van ſtonden aan te komen, boven
„ op der Steede-huys, omme hunne Officie te ontfan-
„ gen, het zelve te Bedienen, den tydt van een Jaar,

 „ doen-

,, doende daar toe hunnen behoorlyken Eedt, in handen
,, van den Bailliuw, als dat behooren zal, en op alles
,, doen Expediëren onze opene Brieven, in behoorlyke
,, Forma. Zoo ist, dat wy die zaake voorschreve
,, overgemerkt, en hier op gehad het Advys van on-
,, zen Lieven en Getrouwen, den Eersten, ende andere
,, Luyden van onzen voorsz. Raade in *Holland*, de
,, voornoemde Supplianten genegen wezende tot hunne
,, beede en begeerte; en begeerende, dat onze voorsz.
,, Steede, en die Ingezeetenen van dien, geregeert wor-
,, den, in goede Justitie en Policie, hebben Geoctroi-
,, jeert, Geconsenteert en Geaccordeert; Octroijeren,
,, Consenteeren en Accordeeren, uyt onze zonderlinge
,, Gratie, by deze onze Brieven, dat van nu voortaan
,, die Burgermeesters, en die Schepenen onzer voor-
,, schreve Steede van *Schoonhoven*, in der tydt wee-
,, zende, alle Jaaren, op den derden dag van Novem-
,, ber, zullen Nomineeren vier Perzonen, omme te
,, kiezen twee Burgermeesters, en nog veertien Per-
,, zonen, omme te kiezen zeven Schepenen, die wel-
,, ke Perzonen zy zullen leveren onzen Bailliuw van
,, *Schoonhoven*, die de zelve met zyn Advys daar
,, op zenden zal aan onze zeer Lieve en Beminde Suster
,, de Koninginne Douariere van *Hongaryen* &c. ofte,
,, in haare absentie, onzen Gouverneur Generaal, zoo
,, verre hy in *Holland* is, en in zyn absentie, onzen
,, Stadthouder van *Holland*, en, in zyn absentie, aan
,, die van onzen voorschreve Raade in *Holland*, omme
,, by hen uyt de Genomineerde Perzonen, ofte andere,
,, indien het hun goedt dunkt, te kiezen die voorsz.
,, twee Burgermeesters, en de zeven Schepenen, voor
,, den toekomenden Jaare, en dit al geduurende tot ons

,, weder-

„ wederzeggen; ontbieden daaromme, en bevelen onzen
„ Lieven en Getrouwen den Stadthouder, Eersten, en
„ andere Luyden van onzen voorsz. Raade in *Holland*,
„ Bailliuw van *Schoonhoven*, en aan alle andere onze Ju-
„ sticierende en Officieren, wie dit aangaan zal mogen,
„ hunnen Steedehouder, en een iegelyk van hun, zoo
„ hem toebehoren zal; dat zy van deze onze Gratie,
„ Octrooy, Oorlof en Accoorde, invoege en maniere
„ boven verklaart, doen, laten en gedogen, de voor-
„ noemden Supplianten, rustelyk en vreedelyk genieten
„ en gebruyken, zonder hun Luyden te doen, nog
„ te laten geschien eenig hinder, letzel ofte moeije-
„ nisse, ter contrarie: want ons alzo belieft. Des
„ ter Oirkonde, hebben wy onzen Zegel hier aan doen
„ hangen: gegeven in onze Stadt, den 26 dag van
„ October, in het Jaar onzes Heeren 1542.

Simon van *Leeuwen*, in zyn *Opgeheldert Bataviën* *Batav. Illust. p.* 1439.
zegt, dat de Voorregten van *Schoonhoven*, aangaande de Verkiezinge van de Magistraats-Perzonen, door *Maximiliaan*, en *Maria*, nader Bevestigt zyn door Keyzer *Karel* den V, op den 26 October 1542, gelyk wy reeds in den Voorgaanden Brief gezien hebben, en dat zulks ook geschiet is, in het Jaar 1550, door Koning *Philips*, op den 4 November; dog hy mist hier *ibid. ut sup.*
in met *Philips* op dit Jaar Koning te noemen, 't geen hy niet was: zyn Vader *Karel* heeft eerst, in het Jaar 1555, zyne Staten aan *Philippus* over gegeven; dog het is waar, dat *Philippus* in September en October 1549 in *Holland* is Ingehuldigt, als toekomende Erfgenaam; maar, op den 12 Maart 1559, is tot *Brussel*, by *Philip* de Handvest, des wegens door *Maximiliaan*, en zyn Huysvrouw *Maria* Bevestigt, Gerenoveert, en op nieuws Geoctroijeert: en luyt als volgt.

Nog

Nog nadere Bevestiging van de Handvest *van Hertog* Maximiliaan, *en Vrouwe* Maria, *en het* Octrooy *van Keyzer* Karel den V, *door Koning* Philips, *op den* 12 *Maart* 1559.

„ PHILIP, by der Gratie Gods, Koning van *Kastilien*,
„ van *Lion*, van *Arragon*, van *Navarre*, van
„ *Napels*, *Sicilie*, *Majorca*, *Sardinien*; van de Eylan-
„ den der *Indiën*, en vaste Lande, der *Zee Oceaane*, Erts-
„ hertoge van *Oostenryk*, Hertoge van *Bourgondien*,
„ van *Lottharingen*, *Braband*, *Limburg*, *Luxen-*
„ *burg*, *Gelré* en *Milanen*; Grave van *Habsburg*,
„ *Vlaanderen*, *Artois*, *Bourgondien*; Palsgrave van
„ *Henegouwen*, *Holland*, *Zeeland*, *Namen* en *Zut-*
„ *phen*; Prince van *Swabe*, Mark-Grave des *Hey-*
„ *ligen Ryks*; Heere van *Vriesland*, *Salm*, *Me-*
„ *chelen*, van de Stadt, Steeden en Landen van
„ *Utrecht*, *Overyssel*, *Groningen*, en *Dominateur*
„ in *Asia* en *Africa*: Alle den genen, die deze onze
„ Brieven zullen zien, Saluyt: doen te weten, dat wy
„ ontfangen hebben die ootmoedige Supplicatie van
„ Burgermeesteren, Schepenen, en gemeene Vroed-
„ schappen onzer Stadt van *Schoonhoven* in *Holland*;
„ inhoudende, hoe dat wylen hoger en loffelyker memo-
„ rie van onzen ouden Vader, *Maximiliaan*, en *Maria*,
„ Hertoge van *Oostenryk*, Grave van *Holland* &c.
„ om de gemene welvaart van onze voorschreve Lan-
„ den van *Holland*, en nutste Vreede, en de goede Politie
„ te onderhouden, binnen de voorsz. Stadt van *Schoonho-*
„ *ven*, aan de zelve, en de Inwoonders van dien, gegunt,
„ en gegeven hebben, ten eeuwigen dage, voor hun
„ zelven, hunne Erven en Nakomelingen, Graven en

„ Gra-

„ Gravinne van *Holland*; dat de Schout, Burgermee-
„ ſters, Schepenen, en gemeene Raadt der zelver
„ Steede zouden mogen kiezen zeven-en-twintig no-
„ table en bekwame Perzonen, elk gegoedt wezende,
„ ten minſten tot 300 *Rynſche* Guldens, of daar bo-
„ ven, welke zeven-en-twintig Perzonen zouden Jaar-
„ lyks, op den vierden dag van de Maant November,
„ eendragtelyk, of by de meeſte Stemmen van hun Lie-
„ den, kiezen vier goede, notable en bekwame Per-
„ zonen, om daar van te ſtellen twee Burgermee-
„ ſters, ende veertien goede bekwame Perzonen, om
„ daar uyt te ſtellen zeven Schepenen; ende die
„ voorſchreve vier, en veertien Perzonen by hun Lieden
„ gekozen wezende, die zoude gehouden zyn, die aan
„ den Grave en Gravinne van *Holland*, in der tydt wee-
„ zende, binnen de Graaffelykheit van *Holland*, te
„ præſenteeren; en, in hun Lieder abſentie, de Stee-
„ dehouder, en andere van den Raade ſtellen zouden, uyt
„ de voorſchreve vier Perzonen, twee Burgermeeſters,
„ en uyt de voorſz. veertien Perzonen zeven Schepe-
„ nen, en die beſloten zenden den Bailliuw van *Schoon-*
„ *hoven*, in der tydt weezende, op den agtſten dag
„ van de voorſz. Maant November, om op St. *Maar-*
„ *tens-avond* daar aan volgende geſtelt, en geordonneert
„ te worden, om, van weegen des Grave en Gravinne
„ voorſchreve, derzelver Steede Goederen te Regeeren,
„ en een iegelyk Recht en Juſtitie te adminiſtreeren,
„ naar de Rechten, Privilegien en Gewoontens der zel-
„ ver Steede, van welke zaake wel en getrouwelyk
„ te doen zy ſchuldig zouden weezen den behoorly-
„ ken Eedt, in handen van den Bailliuw van *Schoon-*
„ *hoven*, ofte zynen Steedehouder; en of het gebeurde

„ dat de præſentatie van de voorſz. Perzonen, in der
„ maniere hier vooren gemelt gedaan weezende, den
„ agtſten dag van November, zonder reedelyke zaake
„ niet en waaren geſtelt, en gekooren uyt de voorſz.
„ vier Perzonen twee Burgermeeſters, en uyt de voor-
„ ſchreve veertien Perzonen zeven Schepenen, dat als
„ dan de eerſte twee van de voorſz. vier Perzonen,
„ en de eerſte zeven van de veertien zoude gekooren,
„ en geſtelt zyn om Burgermeeſters en Schepenen van
„ dat Jaar te weezen, gelyk of die, in maniere, en by
„ de Perzonen hier vooren verhaalt, gekooren waaren
„ geweeſt; ende zoo wanneer het gebeuren zoude,
„ dat eenige van de zeven-en-twintig Perzonen afly-
„ vig werden, of hun Poorter-recht verlooren, zoo
„ zoude die andere van de zeven-en-twintig voorſz.
„ of 't meeſtendeel van dien kiezen een, ofte zoo
„ veele goede, notable, bekwame Perzonen, als 'er ge-
„ breeken zouden, gegoedt als vooren, om met den an-
„ deren te doen de voorſchreve Electie, van de welke
„ wel en getrouwelyk te doen de voorſz. zeven-en-
„ twintig Perzonen gehouden zouden weezen Eedt te
„ doen, in handen van den voorſz. Bailliuw, ofte
„ zynen Steedehouder, Zweerende Lyflelyk aan de
„ Heyligen, zoo geringe als zy gekooren, en genomen
„ zoude weezen, dat zy de voorſchreve Perzonen
„ kiezen, en noemen zullen van de geenen, die zy by
„ hunne Conſcientie daar toe nut en bekwaam meenen
„ te weezen: welke Ordonantie, door dien dat Caſte-
„ lynſchap van *Schoonhoven* Verpant, en geſtelt werde
„ in handen van wylen Graaf *Floris* van *Byeren*, en
„ overmits de Caſtelyn by den voorſchreve Grave
„ geſtelt, onder het Dexel van die vernieuwde Jaar-
„ lyk-

,, lykſche Wet, en die van den Gerechte der zelver
,, Steede, den welken als dagelyks binnen der zelver
,, Steede Converſeerende, en daar zig onthoudende,
,, nodeloos was te doen de voorſz. præſentatie, ook naa-
,, maals naar den voornoemden Inhoude niet en is
,, geobſerveert geweeſt, en, is over zulks by verloop
,, des tydts, en aflyvigheit van de geenen, die daar of wiſten
,, te ſpreeken, zoo veel tydts verdonkert en vergeten
,, geweeſt, dat naamaals Ceſſerende, zoo by brandt van
,, het Kaſteel, als anderzints, 't voorſz. Officie der Sup-
,, plianten Voorzaaten bezeffende hun noodelyk te wee-
,, zen, om te hebben eenige Ordonantie, naar dewelke
,, zy de Wet, en 't Gerechte Jaarlyks zouden verzetten
,, mogen en vernieuwen, van 't geen hier vooren ge-
,, zeyt is, geheel ignorant weezende, hebben aan wy-
,, len hooger memorie den Keyzer onzen Heere, en
,, Vader verzogt hun Lieden te Verleenen, en te Conſen-
,, teeren, dat van toen voortaan de twee Burgermee-
,, ſters, en zeven Schepenen in elker tydt weezende,
,, geautoriſeert, en gehouden zouden weezen alle Jaaren,
,, op den 3 November, te vergaderen op het Stadhuys,
,, om aldaar eendragtelyk, of by de meeſte Stemmen,
,, voor dat toekomende Jaar, uyt de Gemeene Bur-
,, geren te kiezen vier Perzonen tot Burgermeeſters,
,, en veertien Perzonen tot Schepenen, welke Perzo-
,, nen by hun Luyden, by een Miſſive, ten dien Fine
,, by elk van hun onderteekent, zoude overgezonden
,, en gepræſenteert worden den Stadthouder, en aan die
,, van onzen Raade in *Holland*, om daar uyt te kie-
,, zen, ſtellen en deputeeren twee Burgermeeſters, en
,, zeven Schepenen, in forma en maniere breeder ver-
,, klaart, by 't narrè van de opene Brieven daar op

„ gedepecheert, op welk Verzoek aan de zelven geac-
„ cordeert is geweest, dat de Burgermeesters en Sche-
„ penen in der tydt weezende, op den derden dag van
„ November zoude noemen vier Perzonen, om te kie-
„ zen twee Burgermeesters, en veertien Perzonen,
„ om te kiezen zeven Schepenen, welke Perzonen
„ gelevert zouden worden den Bailliuw van *Schoonho-*
„ *ven*, die de zelve met zyn Advies daar op zenden
„ zoude aan de Koninginne van *Hongaryen*, toen Regente,
„ of, in haar absentie, den Gouverneur Generaal, zoo
„ verre hy in *Holland* waare, en in zyn absentie den
„ Stadthouder van *Holland*, en in zyn absentie die
„ van den Raade aldaar, om by hem uyt de genomi-
„ neerde Perzonen, of andere, die hem goedt dagten
„ te kiezen de voornoemde twee Burgermeesters, en
„ zeven Schepenen voor den toekomende Jaare: de-
„ zelve Ordonantie, gedurende tot wederzeggens, en re-
„ novatie van dien, is nu; zoo dat by experientie
„ bevonden is, dat, door dien den Stadthouder, en
„ die van onzen Raade in *Holland* gepermitteert
„ wordt, ook buyten de Nominatie van Burgermeeste-
„ ren en Schepenen te Committeeren, tot Gouverne-
„ mente der voorschreve Steede, de geenen, die 't hun
„ blieft, daar door zeekere Ambitieuse Perzonen, en
„ ten zelven Gouvernemente niet bekwaam weezende,
„ by onbehoorlyke middelen tot diverse stonden geko-
„ men zyn, en voorts gepoogt hebben te komen tot
„ regiment van de voorschreve Stadt; waar door bin-
„ nen de zelve Stadt gereezen is, en nog meer ge-
„ schapen zoude zyn te ryzen, twist, tweedragt en
„ onvreede; en over zulks de Politie aldaar geturbeert
„ te worden; als ook de Suppliantén, om het zelve te
„ be-

„ beletten, van nooden is geweeſt, tot koſten van der „ zelver Stadt, te doen diverze Vervolgen en Sollicitatien, by dewelke 't zelve en andere Inconvenientien, tot meer ſtonde belet zyn geweeſt, om welke „ Inconvenientien te ſchuwen, ende vreede, ruſte, ende „ goede Politie te onderhouden, en de zelve Stadt te „ ontlaſten van alle verdere Koſten, Sollicitatien en „ moeiten; hebben ons de voorſchreve Supplianten „ verzogt dat ons believen zouden hun te Renoveeren, en, voor zoo veel des noodts waare, van nieuws „ te Octrooijeren, gunnen en geven de voorſchreve „ Ordonantie van wylen Keyzer *Maximiliaan*, en „ Vrouwe *Maria*, en hun daar op verleenen onze „ behoorlyke Brieven daar toe dienende. Zoo iſt, „ dat wy de zaake voorſchreve overgemerkt, en hier „ op gehad 't Advies van onzen lieven en getrouwen „ Præſident, en Luyden van onzen Raade in *Holland*, „ den voorſz. Supplianten genegen weezende, t'hunner „ beede en begeerte, en voor zoo veel des noodts „ zy, van nieuws geaccordeert, gegunt, gegeven, en „ Geoctrooijeert; Accorderen, gunnen, geven, en „ Octrooijeren, uyt onze zonderlinge Gratie, mits dezen, die voorſz. Ordonantie van Zal. Keyzer *Maximiliaan*, en Vrouwe *Maria* Hertogen van *Holland* „ hun verleent, in de forme en maniere hier naa volgende, te weeten: *dat van nu* voortaan onze „ Schout, Burgermeeſters, Schepenen en Gemeene „ Raaden van onze voorſz. Stadt van *Schoonhoven*, „ tegenwoordig en toekomende, zullen mogen kiezen, „ zeven-en-twintig goede, notable en bekwame Perzonen, elk gegoedt weezende tot 300 *Rynſche* Guldens, ofte daar boven: welke zeven-en-twintig Per-

„ zonen zullen voortaan Jaarlyks, op den vierden dag
„ van de Maant November, eendragtelyk kiezen,
„ ofte by de meeſte Stemmen van hun Lieden, vier
„ goede, notable en bekwame Perzonen, om *daar van*
„ *te ſtellen twee Burgermeeſters*, en veertien goede
„ bekwame Perzonen, om *daar uyt te ſtellen zeven*
„ *Schepenen*, en de voorſchreve vier, en veertien Per-
„ zonen aldus by hun Lieden gekoren zynde, die zullen
„ zy gehouden zyn, Ons, ofte aan onze Nakomelingen,
„ Graven en Gravinnen van *Holland* te præſenteeren,
„ indien wy, ten dien tyde in onze Landen van *Hol-*
„ *land* waaren; en indien wy, ofte onze Nakomelingen
„ dan daar niet en waaren, zoo zullen zy als dan ge-
„ houden weezen die te preſenteeren onzen Stadthou-
„ der, ende de Luyden van onzen voorſz. Raade in
„ *Holland*, van welken vier Perzonen, en veertien
„ Perzonen voorſchreve, wy, onze Steedehouder en
„ Luyden van onzen Raade voorſchreven, in onze
„ abſentie, zullen gehouden weezen te ſtellen, uyt de
„ vier Perzonen voorſz. twee Burgermeeſters, ende
„ uyt de veertien Perzonen voorſz. zeven Schepenen,
„ en die beſloten zenden onzen Bailliuw van *Schoon-*
„ *hoven* in der tydt weezende, op den agtſten dag van
„ de voorſz. Maant November, om op St. *Maartens-*
„ *avond* daar aan volgende geſtelt, en geordonneert te
„ worden van onzent weegen, om dezelve Steede, en
„ Steede Goederen te regeeren, en een iegelyk Recht
„ en Juſtitie te Adminiſtreeren, naar de Rechten, Pri-
„ vilegien en gewoontens van der zelver onzer Steede,
„ van welke zaake wel en getrouwelyk te doen, zy
„ ſchuldig werden den behoorlyken Eedt te doen, in
„ handen van onzen Bailliuw van *Schoonhoven* voorſz.

„ ofte

„ ofte zynen Steedehouder in der tydt weezende, alzo
„ dat gewoonelyk is te geſchiede; dewelke onzen Bail-
„ liuw, of zyn Steedehouder, in der tydt weezende,
„ gehouden zal weezen hun voorſz. Eedt af te nemen,
„ en te ontfangen, als boven verklaart ſtaat; ende zoo
„ wanneer dat gebeuren zal, dat eenige van de zeven-
„ en-twintig Perzonen aflyvig worden, of hun Poorter-
„ recht verliezen zullen, zoo zullen die andere van de
„ zeven-en-twintig Perzonen voorſchreve, of het mee-
„ ſtendeel van dien, weederom kiezen een, ofte al
„ zoo veele andere, goede, notable en bekwame Per-
„ zonen, als 'er gebreeken zullen, en gegoedt als boven;
„ om voort met den andere te helpen kiezen de voorſz.
„ vier en veertien Perzonen, in der maniere boven
„ verklaart; van welke zaaken wel en getrouwelyk te
„ doen, de voorſz. zeven-en-twintig Perzonen zullen
„ ook gehouden weezen den behoorlyken Eedt te doen,
„ Solemneelyk, ende met opgerechte Vingeren, Zwee-
„ rende Lyffelyk aan de Heyligen, in handen van
„ onzen Bailliuw van *Schoonhoven*, ofte zynen Steede-
„ houder in der tydt, al zoo geringe, als zy daar toe
„ gekooren, en genomen zullen worden: *Dat zy de*
„ *voornoemde vier Perzonen, en veertien Perzonen*
„ *kiezen en noemen zullen van de geenen, die zy by*
„ *hunne Conſcientie daar toe nut en bekwaam meenen*
„ *te weezen*; welverſtaande, dat de voorſz. zeven-en-
„ twintig Perzonen zoo wel zullen weezen Eligibel tot
„ Wethouders en Burgermeeſters, als andere: ontbie-
„ den daaromme, en beveelen aan onze Lieve en Getrouwe
„ Steedehouder, Præſident, en Luyden van onzen
„ voorſz. Raade in *Holland*, onzen Bailliuw van
„ *Schoonhoven*, en alle andere onze Regteren, Offi-

„ cie-

„ cieren, Amptlieden en Dienaaren, die 't aangaan, of
„ aannopen mag, hunnen Steedehouder, en een iege-
„ lyk van hun byzonder, zoo hem toebehoren zal,
„ dat zy de voorschreve Supplianten, Poorters, en
„ gemeene Inwoonende van onze voorsz. Steede van
„ *Schoonhoven*, tegenwoordig ende toekomende, laa-
„ ten, ende gedogen van al den Inhoude van dezen,
„ Vreedelyk, Volkomelyk, ende ten eeuwigen dage,
„ genieten, gebruyken ende Ufceren, zonder hun te
„ doen of laten geschien eenig hinder, letzel of moei-
„ jenisse, ter contrarie in eeniger manieren: want ons
„ alzo gelieft, en dit al tot onzen kennelyken weder-
„ zegginge toe. Des ter Oirkonde, zoo hebben wy
„ onzen Zegel hier aan doen hangen: gegeven in on-
„ ze Stadt van *Brussel*, den 12 dag van Maart, in het
„ Jaar onzes Heeren 1559. Van onzen Ryke van
„ *Spanje*, *Sicilie* Anno 14. en van *Napels*: op de
„ Plooije stont, by den Koning in zynen Raade, en
„ was geteekent

DE LANGE.

Men ziet, dat hun getal in 't begin was van zeven-en-twintig, en aldus is het tot onzen tydt toe gebleven; dog, als naa de doodt van *Willem* Koning van *Groot-Britannien*, Prins van *Oranjen*, en Stadthouder van *Holland*, overleeden den 19 Maart 1702, verschil onder de Wethouders van *Schoonhoven* rees, over het getal van de Electeurs, het welk zommige vermindert, andere behouden wilden hebben, wierdt dat voor de Staten van *Holland* gebragt, dewelke, op den 28 July 1703 besloten, dat het getal, voor het toekomende, altyt op zeven-en-twintig blyven zoude; naderhand,

hand, en wel volgens het onderstaande Octrooy van dato den 22 Augustus 1708, is het getal egter verminderd, en op een-en-twintig gebragt.

„ De Staten van *Holland* en *Westvriesland* doen „ te weeten: alzo ons, by Burgermeesters en „ Regeerders der Stadt *Schoonhoven*, als by eenparige „ Resolutie van de gesamentlyke overige twintig Leeden „ van de Vroedschap, ende de zes-en twintig Electeuren „ der gemelde Stadt, daartoe speciaal geauthoriseert, is te „ kennen gegeven: dat, door het overlyden van *Pieter* „ de *Laat*, een Electeurs plaatze binnen de voorsz. Stadt „ zynde komen te vaceeren, en ondervonden weezen„ de, dat het getal van zeven-en-twintig Electeuren, „ waar uyt het voorsz. Collegie, voor dato van het „ afsterven van den gemelden *Pieter* de *Laat*, was be„ staande, veel te groot was, naar proportie van de ge„ ringe Beneficien die aldaar, ten opzigte van in an„ dere Steeden, te begeeven vielen, en dat daar door „ somwylen veroorzaakt wierdt, dat de Harmonie on„ der de Regenten van de voorsz. Stadt niet altyt naar „ behooren konde werden gecultiveert; reedenen waar„ omme de Vertoonders in de voorsz. Qualiteyt zig „ waaren keerende tot ons, eerbiediglyk verzoekende, „ dat wy aan de voorsz. Supplianten, in de voorgemel„ de hunne Qualiteyt, geliefden te verleenen Octrooy, „ tot het uytsterven van het gemelde Collegie van „ Electeuren, van zeven en-twintig op een-en-twintig „ Perzonen, en, dat het gemelde Collegie tot op een„ en-twintig Perzonen verstorven zynde, als dan voor„ taan zouden moeten blyven, en gehouden worden, „ op het gemelde getal van een-en-twintig Electeuren,

 , zon-

„ zonder meer; en dat zoo wanneer van de voorfz.
„ een-en-twintig als dan zoude komen te fterven, ofte
„ vertrekken, der zelver plaatze by nieuwe verkie-
„ zinge, agtervolgens de Privilegien der voorfz. Stadt
„ gefuppleert zoude moeten worden. Zoo ift, dat wy
„ de Zaake, en 't voorfz. Verzoek overgemerkt heb-
„ bende, ende genegen weezende, ter Beede van de
„ Supplianten, aan de zelve hebben verleent, en ver-
„ leenen hun by dezen Octrooy, daar by wy verftaan
„ ende geordonneert hebben, Verftaan ende Ordon-
„ neeren by het zelve, dat het Collegie van Electeu-
„ ren tot *Schoonhoven*, van zeven-en-twintig, op een-
„ en-twintig Perzonen zal moeten uytfterven, dat
„ het gemelde Collegie tot op een-en-twintig verftor-
„ ven zynde, als dan voortaan zal moeten blyven,
„ ende gehouden worden, op het gemelde getal van
„ een-en-twintig Electeuren, zonder meer; en dat
„ zoo wanneer van de voorfz. een-en-twintig, als dan
„ zullen komen te fterven, ofte te vertrekken, der
„ zelver plaatzen, by nieuwe Verkiezinge, agtervolgende
„ de Privilegien der voorfz. Stadt, gefuppleert zullen moe-
„ ten worden. Laftende allen, en een iegelyk, dien het
„ aangaan mag, zig hier naar te reguleeren. Gedaan
„ in den *Haag*, onder ons groot Zegel hier aan doende
„ hangen, den 22 Auguftus, in het Jaar onzes Hee-
„ ren en Zaligmakers 1708.

Was geteekent,

H. HEINSIUS.

Op de Plicque ftont, ter Ordonnantie van de Staten.

En was geteekent,

SIMON van BEAUMONT.

Om

Om Electeur te konnen zyn, is nooit een vaste en bepaalde tydt van Inwooninge vereyst, zoo dat het genoeg is, om tot Electeur te konnen verkoren worden, een Inlander en Burger te zyn. De Electeurs vervulden volgens het voorschreve Octrooy, hun getal van een-en-twintig, tot den Jaare 1748; als wanneer het zelve, gelyk als op het Capittel van de Vroedschap is gezegt, weder op zeven-en-twintig is gestelt. Deze Electeurs verkooren Jaarlyks, op den 4 November, een dubbelt getal, waar uyt de Stadthouder, onder de *Oostenryksche* en Stadthouderlyke Bestieringe, twee Burgermeesters, en zeven Schepenen stelde, dewelke op den 10 November, St. *Maartens-avond* hun Eedt afleyden, en hunne Bedieninge aanvaarden: dit bleef zoo duuren, tot aan de doodt van den Stadthouder *Willem* den tweeden, Prins van *Oranje*, voorgevallen in den *Haag*, den 6 November 1650. Naa de doodt van dezen Stadthouder, besloten de Staten van *Holland*, op den 8 December 1650, dat de Steeden, die het Voorrecht hadden van hun eygen Wethouders aan te stellen, zig daar van zouden bedienen, en die dit niet hadden, dat die hun Wethouders zouden aanstellen, op zoo een wyze, als zy zouden oordeelen tot het beste hunner Steeden te zullen strekken; en, by aldien eenige van de Steeden oordeelden, nog iets meer van nooden te hebben, als by dit Algemeen Besluyt verstaan wierdt, dat die zig kosten begeven aan de Vergaderinge der Staten, om van hun Vergunning of Octrooy te ontvangen, met meerderheit van Stemmen, zodanig als best, naar gelegentheit van de Stadt, zoude behooren. Hier op hebben die van *Schoonhoven*, op den 13 January 1651, van de Staten van *Holland* Vergun-

 nin-

ninge, of Octrooy verkregen; waar by aan de Electeurs de Verkiezinge van Burgermeesters en Schepenen verleent wordt, gelyk te zien is uyt het onderstaande.

Octrooy voor Burgermeesters, en de Regeerders van Schoonhoven, *tot bestellinge van de Magistraat aldaar.*

„ De Ridderschap, Edelen, enz. doen te weeten:
„ Alzo ons vertoont is by Burgermeesters, Re-
„ geerders, en de Vroedschappen van *Schoonhoven*,
„ Representeerende de Gemeene Burgerye der zelver
„ Steede; hoe dat hunne Voorvaders waaren Begif-
„ tigt met veele, ende notable Privilegien van de Gra-
„ ven ende Gravinnen van *Holland*, in der tydt, ende
„ onder anderen, dat men alle Jaaren binnen dezelve
„ Steede zouden Vernieuwen de twee Burgermeesters,
„ en de zeven Schepenen, op St. *Maartens avond*,
„ in vergeldinge van verscheyden aanzienelyke Dien-
„ sten aan dezelve gedaan; als specialyk, in den Jaa-
„ ren 1296, geduurende de minderjaarigheit van Graaf
„ *Jan* van *Holland*, wanneer groote en Bloedige Oor-
„ logen ontstonden tusschen der zelver Testamentaire
„ Voogden, ende de Staten dezer Landen; als bly-
„ kende by de Privilegien ende andere Documenten
„ daar van zynde; dat daar naa de zelve Privilegien
„ waaren Bevestigt by Graaf *Jan* van *Bloys*, Heere
„ van *Schoonhoven* voornoemt, tot St. *Barberen-dag*,
„ in het Jaar onzes Heeren 1356; Inhoudende onder
„ anderen, dat niemant Schepen, ofte Raadt in de Stadt

„ zou-

„ zoude mogen weezen, hy en hadde daar zes Jaa-
„ ren in gewoont, ende waare gegoedt tot hondert
„ Ponden *Hollands*, ofte daar boven; dat daar naa
„ by de Hertogen *Maximiliaan* ende *Maria*, by der
„ Gratie Godts Hertoge van *Oostenryk*, enz. Grave van
„ *Holland* ende *Zeeland*, op den 20 Juny 1480, bin-
„ nen de Stadt *Brussel* was geordonneert; dat binnen
„ de Steede van *Schoonhoven*, by den Schout, Burger-
„ meesters, Schepenen, ende Gemeene Raaden, zouden
„ werden gekoren, zeven-en-twintig goede, notable,
„ bekwame Perzonen, elk gegoedt weezende tot drie-
„ hondert *Rynsche* Guldens, ofte daar boven, dewelke
„ in 't toekomende, Jaarlyks zoude kiezen vier goede
„ ende bekwame Perzonen, daar van te stellen twee
„ Burgermeesters, ende veertien goede, bekwame Per-
„ zonen, daar uyt te stellen zeeven Schepenen, by
„ de Graven van *Holland*, ofte in der zelver absentie
„ by den Stadthouder, en de Raaden; dog, indien de
„ Electie niet en geschiede, binnen den agtsten dag naa
„ de præsentatie, dat als dan de eerste twee van de
„ voorsz. genomineerde, ende de eerste zeven van de
„ veertien, door den Bailliuw zouden werden Beëdigt;
„ ende indien iemant binnen s'Jaars kwame te sterven,
„ ofte zyn Poorter-recht kwame te verliezen, dat de-
„ zelve zeven-en-twintig, als dan andere in de plaatze
„ zoude zetten, om den volgenden tydt uyt te dienen;
„ dat de zelve Ordre weederom was Bevestigt, by
„ Keyzer *Karel* den vyfden, binnen de Stadt van
„ *Leuven*, op den 26 October 1542. Remonstreeren
„ voor dat gedurende de laatsten troubelen in de *Ne-*
„ *derlanden* opgestaan, zeedert den Jaare 1570, de
„ voorsz. Stadt veele en notable Belegeringen, ende ver-

,, anderingen hadden geleeden, waar door de gemeene Burgerye zeer was verarmt ende verrnindert, ende dat des niet tegenstaande zy vrywillig hadden geconsenteert, dat alle des Gemeenen-Landts Middelen, in de zelve Steede, als in alle andere van *Holland* ende *West-vriesland* zouden werden geheven, hoewel tot nadeel der zelver Burgeren, om de Naburigheit van het *Sticht* van *Utrecht*, ende andere Steeden, van ons niet dependerende, ende Gemeene-Landts Zaaken altydt hadden helpen styven, met raadt ende daadt, tot dat Godt uyt den Hemel dezen Staat geliest hadden te kroonen, met een eeuwige Vreede; waaromme zy hun zeer eerbiedig waaren keerende tot ons, onderdanig verzoekende, dat het ons geliefde, naarvolgende de Voetstappen van onze Voorzaaten Graven en Gravinnen van *Holland*, hun Supplianten te Octrooijeren, ende te Consenteren, voor hun ende hunne Nakomelingen onweedersprekelyk, in vergeldinge het geene voorschreven is; dat in het toekomende de voorsz. zeven-en-twintig goede, notable Perzonen, nu Electeurs gemeenlyk genaamt, zouden absoluut kiezen, op den 4 November 1651, ende zoo voorts van Jaar tot Jaar, twee Burgermeesters, ende zeven Schepenen, die niet langer zouden mogen dienen, als drie Jaaren agter den anderen, te Beëdigen door den Bailliuw, ende by deszelfs doodt ofte absentie, door den oudsten afgaanden Burgermeester, op den 10 der zelver Maant; volgens de Privilegien gegoedt, zynde Poorters der Steede geweest den tydt van zes Jaaren, ende aldaar hunne wooninge gehad, doende Professie van de Waare Christelyke Gereformeerde Religie, gelyk die hier

,, te

,, te Lande, in de Publycque Kerken werdt geleert,
,, ende Inboorlingen van dezen Staat zynde; verzoekende
,, daar van opene Brieven van Octrooy, *in optima*
', *forma*. Zoo ist, dat wy de zaake, ende 't verzoek
,, voorschreve overgemerkt hebbende, ende de Ver-
,, toonders willende gelieven uyt onze regte Weeten-
,, schap, Souveraine Magt ende Authoriteit, aan dezelve
,, Vertoonders Geoctrooijeert, Geaccordeert, ende
,, Geconsenteert hebben, Octrooijeren, Accordeeren
,, ende Consenteeren mits dezen, voor hun, ende hunne
,, Nakomelingen, onwederroepelyk; dat in het toe-
,, komende de voorsz zeven-en-twintig goede ende
,, notable Perzonen, nu gemeenlyk genaamt Electeurs,
,, absolutelyk zullen kiezen, op den vierden Novem-
,, ber dezes loopende Jaars 1651, ende zoo voorts van
,, Jaar tot Jaar, twee Burgermeesters, ende zeven Sche-
,, penen, dewelke niet langer zullen mogen dienen,
,, als drie Jaaren agter den anderen, te Beëdigen door
,, den Bailliuw, ende by deszelfs doodt, ofte absentie,
,, door den oudsten afgaanden Burgermeester, op den
,, tienden der zelver Maant, volgens de Privilegien
,, gegoedt, zynde Poorters der zelver Steede geweest
,, den tydt van zes Jaaren, ende aldaar hunne Woo-
,, ningen gehadt hebbende, doende Professie van de
,, Waare Christelyke Gereformeerde Religie, gelyk die
,, hier te Lande in de publycque Kerken werdt geleert,
,, en zynde Inboorlingen van dezen Staat: ende ten eynde
,, de Vertoonders, deze onze Gunste, Consente ende
,, Octrooy mogen genieten, als naar behooren: Lasten,
,, en Ordonneeren wy allen, en een iegelyk dezen
,, eenigzints aangaande, zig hier naar te reguleeren,
,, en den Vertoonderen 't Effect van dezen te laten ge-
,, nie-

,, nieten, zonder aan de Vertoonders te doen, ofte laten
,, geschieden eenig hinder, letzel, moeijenisse, ofte
,, empressement, ter contrarie: gegeven in den *Hage*,
,, onder ons groot Zegel, den 13 January 1651.

Aldus wierdt de Wet aangestelt, tot in het Jaar 1672, wanneer op den 3 July, door de Staten van *Holland*, tot Stadthouder verkozen wierdt, *Willem* de derde, Prins van *Oranje*, dewelke op den 9 July, in die hoedanigheit, den Eedt afleyde, en op den 27 Augustus van de Staten gemagtigt wierdt, om, in alle *Hollandsche* Steeden, zoodanige veranderinge in de Wet te maaken, als hy meenen zoude voor dienst van 't Land, en Steeden in 't byzonder te behooren. Als hier, op den 28 September, eenige voorname Burgers te *Schoonhoven* de hoofden te zaamen staaken, misnoegt over eenige Leeden van de Regeering, stelde men een dubbelt getal op het papier, en zond het naa den Stadt-houder den Prins van *Oranje*, dewelke daar uyt aanstelde tot Burgermeesters, *Jan* van der *Croef* en *Hugo* van *Arkel*; tot Schepens, *Joris Koopman*, *Nicolaas Juynbol*, *Pieter* van der *Graaf*, *Joannis Vredenryk*, *Dirk Smit*, *Dirk Hola*, en *Pieter* van *Asperen*. *Rutger* van *Arkel*, *Huygensz.*, wierdt Bailliuw in plaats van *Cornelis* van *Nesch*.

Zeedert heeft men Jaarlyks weederom een dubbelt getal benoemt, op dat de Stadthouder daar uyt twee Burgermeesters, en zeven Schepenen zoude aanstellen, en in dezen standt zyn de zaaken gebleven, tot op de doodt van den Stadthouder *Willem* den derden, op den 19 Maart 1702, dat men een dubbelt getal door de Electeurs gemaakt aan hem moest overzenden, om daar

uyt

uyt de Burgermeesters, en Schepens aan te stellen; dog, als de Stadthouderlyke Bestieringe met hem ophielt, hebben zy geen dubbelt Getal meer gemaakt; maar verkoozen, op den 4 November, by enkel Getal, Burgermeesters, en Schepens, dewelke naar ouder gewoonte, op den 10 November Beëdigt wierden: dit heeft weeder op gelyke wyze geduurt, tot den Jaare 1747; wanneer door de Staaten van *Holland*, op den 3 Mey, tot Stadthouder verkoozen wierdt *Willem* de vierde, Prince van *Oranje*, als wanneer men weeder een Dubbeltal gemaakt heeft; en, dat in 't volgende Jaar eenige Burgers de hoofden by malkanderen steekende, en misnoegt over eenige Heeren van de Regering, en zyn Hoogheit, in den Jaare 1748, van de Staten gemagtigt zynde, om in alle *Hollandsche* Steeden zoodanige Verandering te maaken, als zyn Hoogheit voor den Dienst van 't Landt, en de Steeden in 't byzonder zoude achten te behooren; zyn door Zyne Hoogheit Commissarissen benoemt, om in de Steeden te gaan, en aldaar de Regeering te veranderen; welke Commissarissen met naame waaren de Hoog Ed: Welgeb: Heere *Frederik Hendrik*, Baron van *Wassenaar*, Heere van beide de *Katwyken* en 't *Zant*, &c. &c. &c. *Willem Pauw*, Raad in den Hoogen Raade, hebbende by zig Mr. *Pieter Pielat*, als Secretaris.

Op den 16 November 1748, tot *Schoonhoven* gearriveert zynde, en aldaar alle klagten gehoort en overwoogen hebbende, op den 21 daar aan volgende de Regeering op die wyze verandert, als op de Lyst van Vroedtschappen en Electeuren, op het Jaar 1748, te zien is; hebbende alle de aangestelde Heeren, ieder in hunne Qualiteyt, den behoorlyken Eedt, in handen

van hun Ed: Mog: afgelegt. Zynde als toen het getal van de Vroedſchap weeder op een-en-twintig, en dat der Electeuren op zeven-en-twintig Perzoonen geſtelt, blyvende als toen drie Heeren Gelicentieert, en ontſlagen, met naame den Heer en Mr. *Otto Scheltus*, Raadt en Electeur; dog weeder tot Raadt en Electeur herſtelt, met goetvinden van haare Koninglyke Hoogheit, Mevrouw Douariere Gouvernante, op den 3 November 1751; en *Cornelis* van *Bekeſtyn*, Bailliuw van *Schoonhoven*, *Haaſtrecht*, en de Landen van *Bloys*, Raadt en Electeur, als toen van zyn Vroedſchap en Electeurs plaats, en het Jaar daar aan volgende, door hun Edele Groot-Mogende de Staten van *Holland*, van zyn Bailliuw-Ampt; dog meede met goetvinden van haare Koninglyke Hoogheit tot Raadt en Electeur, op den 2 December 1755 aangeſtelt, en geremplaceert, en *Jan* van *Salen*, Raadt en Electeur der Stadt *Schoonhoven*, die, op den 3 October 1758, op goetvinden van haare Koninglyke Hoogheit weeder Elegibel verklaart zynde, 4 dagen daar naa, weeder tot Electeur is aangeſtelt: te gelyk is toen Gepubliceert het navolgende.

Publicatie, waar in eenige Verzoek-Schriften aan de Burgery worden geconſenteert.

„ W*illem Carel Hendrik Friſo*, by der Gratie
„ Godts, Prince van *Oranje* en *Naſſauw*,
„ Graaf van *Catzenelnbogen*, *Vianden*, *Dietz*, *Spie-*
„ *gelberg*, *Buuren*, *Leerdam*, en *Kuylenburg*, Mar-
„ quis van *Veere* en *Vliſſingen*, Heer en Baron van
„ *Breda*, *Beilſtein*, der Stadt *Grave* en Landen van
„ *Kuyck*, *Liesveld*, *Dieſt*, *Grimbergen*, *Herſtal*,

„ *Kra-*

„ *Kranendonk*, *Warneton*, *Arlay*, *Noſeroy*, St. *Vith*,
„ *Daesburg*, *Polanen*, *Willemſtadt*, *Niervaart*,
„ *Yſſelſtyn*, *Breedevoort*, *Steenbergen*, St. *Maar-*
„ *tensdyk*, *Geertruydenberg*, *Turnhout*, *Zeevenber-*
„ *gen*, de Hooge en Laage *Swaluwen*, *Naaltwyk*, Heer
„ van *Ameland*, Erf Burg-Graaf van *Antwerpen* en
„ *Beſançon*, Erf Maarſchalk van *Holland*, Erf-Stadt-
„ houder, Kapityn Generaal, en Admiraal der Veree-
„ nigde *Neederlanden*: Als meede Kapityn Generaal
„ en Admiraal van de UNIE, mitsgaders Ridder van
„ den Kouſebandt: &c &c. &c.

„ Nademaal aan Burgermeeſters en Regeerders der
„ Stadt *Schoonhoven*, door Gecommitteerdens uyt de
„ Burgerye, uyt Naam van dezelve Burgerye, zyn
„ over gegeeven Twee Requeſten; dog op welke
„ gemelde Burgermeeſters en Regeerders hebben ge-
„ meent niet te moeten Disponeeren; maar dezelve
„ te moeten laaten tot Onze Dispoſitie en Deciſie, en
„ Wy tot herſtelling der Ruſt en Tranquiliteit in de
„ voorſz. Stadt, Ons de voorſz. Dispoſitie en Deciſie
„ niet willende onttrekken, derwaarts hebben Gecom-
„ mitteert, *Fredrik Hendrik* Baron van *Waſſenaar*,
„ Heer van beide de *Katwyken* en 't *Zandt*, beſchre-
„ ven in de Ordre van de Ridderſchap van *Holland*
„ en *Weſtvrieslandt*, Heemraadt van *Rynlandt*, en
„ *Willem Pauw*, Raadt in den Hoogen Raade in
„ *Holland*, en door interceſſie van de gemelde Onze
„ Gecommitteerdens zynde Gereguleert, en Geſchikt
„ verſcheyde Poincten, in de voorſchreve Requeſten
„ voorkomende, hebben Wy, naa ingenoomen te heb-
„ ben het Rapport van dezelve Onze Gecommitteer-
„ dens, die zig binnen de voorſchreve Stadt op alles

„ hadden Geinformeert, goedt gevonden omtrent de
„ verdere Verzoeken te Disponeeren, in maniere hier
„ naa volgende:

„ *Op 't Verzoek aangaande de Direĉteurs van de*
„ *Stadts Doele, Accordeeren Wy*, dat in het vervolg
„ meede tot Direĉteuren der voorſz. Stadts Doele, zul-
„ len worden verkooren drie uyt de Aanzienlykſte en
„ gegoedtſte van de Burgerye, zynde geen Leeden van
„ de Regeering; zullende by de Direĉteurs van den
„ voorſz. Doele, alle Jaaren behoorlyke Reekening
„ van Ontfang en Uytgaaf worden gedaan.

„ *Nopens het Verzoek omtrent de Kapityns der*
„ *Schutterye, verſtaan Wy*, dat by vacature van een
„ Kapityns-plaats, by den Krygs-Raadt zullen wor-
„ den Genomineerdt twee Perzoonen uyt de Burge-
„ rye, om daar uyt by de Regeeringe een tot Kapityn
„ te worden geëligeert.

„ *Het Verzoek, dat alle Reparatien, die door*
„ *de Stadt worden gedaan, indien dezelve boven de*
„ *f 25 monteren, in 't Publicq, aan den minſt aanne-*
„ *mende zullen worden Beſteedt*, wordt by dezen
„ Geaccordeert.

„ *Aangaande het Verzoek omtrent de Herſtelling*
„ *van de Privilegien der Gildens en Burgers, ver-*
„ *ſtaan Wy*, dat de Gildens in hunne Voorregten, en
„ Geregtigheden zullen worden gemaintineert; en, dat
„ zoo eenige Abuyzen deswegens zouden mogen zyn
„ ingeſloopen, dezelve zullen worden geredreſſeert:
„ En laaſtelyk dat aan de Hooftluyden der Gildens
„ zal worden ter handt geſtelt Copie der Oude Hand-
„ veſten aan de voorſchreve Stadt gegeven, voor zoo

„ verre

„ verre dezelve tot het beſtaan der Gildens betrekke-
„ lyk zyn, en dienſtig zal worden bevonden.

„ *Het Verzoek dat geene Leeden uyt de Regeering*
„ *tot Hoofdluyden der Gildens worden Verkooren*,
„ wordt by dezen Geaccordeert.

„ *Gelyk meede Geaccordeert wordt het Verzoek*,
„ dat de geenen, die binnen de voorſz. Stadt met Amp-
„ ten zyn Gebeneficeert, genoodzaakt zullen zyn al-
„ daar hunne Wooning te houden.

„ *Wat aangaat het Verzoek nopens de tien percent*,
„ *zoo wegens Collect-Loon, als anderzints, boven de*
„ *Verponding der Huyzen betaalt*; *Verklaaren Wy*,
„ dat dezelve niet verder zullen worden gevordert, en
„ verſtrekt; zoo nogtans, dat de Regeering der Stadt
„ *Schoonhoven* zal zyn en blyven onverkort, om, voor
„ zoo verre de Stadts Finantien daar door iets zouden
„ komen te miſſen, het zelve op een andere wyze over
„ hunne Burgers en Ingezeetenen te mogen heffen en
„ invorderen.

„ *Omtrent het Verzoek met opzigt tot de Inſolvente*
„ *Boedels gedaan*, *verſtaan Wy*, dat daar inne zoo-
„ daanige Moderatie zal worden gebruykt, dat, naar
„ omſtandigheit van zaaken, het aan de Crediteuren
„ zal weezen gepermitteert de Boedels te redden, en
„ wegens hun agterweezen te Accordeeren; en dat,
„ indien het noodig mogte bevonden worden den Boe-
„ del aan te geeven, daar van aan de Crediteuren be-
„ hoorlyke Reekening zal worden gedaan, en de mee-
„ ſte menage der Crediteuren behartigt.

„ *Eindelyk nopens eenige verdere Verzoeken*, *mede*
„ *by de voorſz. en andere Requeſten aan Ons gedaan*,
„ *verſtaan Wy*, dat alle dezelve, met alle behoorlyke

„ Eerbiedt , aan de Regeering der voorſchreve Stadt
„ zullen worden voorgedragen , ten eynde by dezelve
„ daar op mag worden gedisponeert, zoo als ten mee-
„ ſten nutte, en welzyn der gemelde Stadt zal bevon-
„ den worden te behooren.

„ Beveelende voorts, en gelaſtende wel expreſſelyk
„ de Burgerye en Ingezeetenen , dat zy alle, en een
„ iegelyk zig voortaan , conform deze Onze Diſpoſitie
„ en Deciſie , als gehoorzaame Burgers en Ingezeete-
„ nen betaamt , zullen gedraagen , en in het generaal
„ betragten , alle het geene de pligt en verſchuldigde
„ Eerbiedt en Onderwerping aan hunne Wettige Ove-
„ righeit vordert , op pœne, dat de geenen die bevon-
„ den zullen worden tegens deeze Onze Serieuſe Wille
„ en begeerte te hebben ingegaan , en zig aan eenig
„ wanbedryf tegen de waardigheit van de Regeering,
„ of ongehoorzaamheit aan deszelfs beveelen Schuldig
„ te maaken , als verſtoorders van de gemeene Ruſt,
„ en veragters van Onze heylzaame Oogmerken en
„ Beveelen, naar exigentie van Zaaken , en volgens
„ de Wetten van den Lande , zonder eenige Conni-
„ ventie, anderen ten Exempel zullen werden geſtraft.

Aldus gedaan in 'sGravenhage, *den* 19 *November* 1748.

PRINCE D'ORANJE EN NASSAUW.

Ter Ordonnantie van Zyne Hoogheit.

J. DE BACK.

De

De Bailliuw, thans ook Schout zynde, eyst, uyt den naam van de Hooge Overigheit, Recht in straffelyke Zaaken, en voert, naa bekomen Schepen-Vonnis, de Lyfstraffen, of Bannissementen uyt; in Burgerlyke zaaken eyst hy de Breuken of Boeten, en heeft, als de Hooge Overigheit verbeeldende, den Voorrang, boven Burgermeesters en Schepens.

Den Burgermeesteren is aan bevoolen de goede Order, en Schik der Stadt, de bewaaringe van dien, het opzigt over Stadts Goederen: Tot *Schoonhoven* zynze ook Vreede-Rechters, beslissende de Geschillen by Vonnis tot 25 Guldens; boven deze Somme behoort het Geschil tot Schepens Bank: *om Burgermeester te zyn moet men 35 Jaar berykt hebben.*

De Schepens bedienen zoo wel het Halsstraffelyke, als Burgerlyk Recht, en wyzen Vonnis zonder beroep tot de Somme, naar my voorstaat, van 200 Guldens, zoo 'er geen oneer aan vast is, in welk geval, en boven die Somme, het vry staat van hun Vonnis op het Hof van *Holland*, *Zeeland*, en *Westvriesland*, in *s'Gravenhage* te beroepen.

De Vroedschap verbeelt de geheele Gemeente, zy hebben Recht over alle Lands, en Stadts-zaaken raadt te plegen, en te besluyten; het geen al zoo besloten is, wordt by de gantsche Burgerye zonder inbreuk gevolgt.

Alle die thans plaats in de Vroedschap hebben, zyn te gelyk Electeurs; dog zulke van deze laastgenoemde, dewelke buyten de Vroedschap zyn, hebben in Stadts-zaaken niet te zeggen; hun Recht bestaat alleen hier in, om op den 4 November hun Stem in 't Verkiezen van de Wet te geven.

XII.

XII. HOOFDSTUK.

Handelende van de Verwisselinge in Kerkelyke zaaken, voorgevallen binnen Schoonhoven.

Kerk Wisselinge.

De Kerk-Veranderingen van *Schoonhoven*, zyn te aanmerkelyk om overgeslagen te worden. Twee koomen my te vooren: een van *Roomsch-Catholyk* in *Gereformeert*, of *Onroomsch*, naderhand van *Remonstrants*, in *Contra-Remonstrants*.

Dewyl ik geen wisse beschyden van de eerste hebbe, stel ik tot beeter onderrigtinge, het geen 'er my van dunkt.

Ik vinde niet dat binnen *Schoonhoven*, ooyt iemant om het *Onroomsch* Geloove is omgebragt; het zy dat men dit aan de gemaatigheit van de *Schoonhovensche* Wethouders heeft toe te schryven, het zy om dat 'er te *Schoonhoven* geen *Onroomsche* waaren Daarom vind men niet, dat voor, of in het Jaar 1566, in 't heymelyk, of openbaar, binnen *Schoonhoven* Gepredikt is; de nieuwsgierigheit heeft eenige *Schoonhovenaars* getrokken, om op den 15 Augustus 1566, buyten de Weertpoort te *Utrecht* de Preek te aanhooren; dog weynig daagen hier naa, is niet, als elders, te *Schoonhoven* een moetwillige Beeldstormerye voor gevallen, nogte zyn naa die Beeldstorminge de *Onroomsche* Predicatien te *Schoonhoven* ingevoert.

Ik schryve hier aan toe, dat de Prins van *Oranje*, Stadthouder van *Holland*, in November, de Staten te *Schoonhoven* deedt Vergaderen, om, uyt naam van de Landvoogdesse, *Margarieta* van *Parma*, de Predicatien

tien buyten de Steeden te brengen, en de aanhoudende Beroertens te ſtillen. Ik kan my niet laaten voorſtaan, dat *Pieter Janszen Uytenbogaart*, Paſtoor van *Schoonhoven*, naa de Beeldtſtormerye, zonder dat de nette tydt genoemt wordt, opentlyk tegen den *Roomſchen* Godtsdienſt zoude Gepredikt hebben, en Paſtoor in de Kerk zoude zyn gebleven, het geen nogtans waarſchynelyk is. Ik meene, dat hy de *Roomſch-Catholyke* Kerkdienſten heeft blyven verrigten; ſchoon hy al eenige Gevoelens, tegen de Leeringen dier Kerk ſtrydende, zoude mogen opgevat hebben; of miſſchien ter gelegentheit van de elders gepleegde Beeldtſtormingen, iets tegen het misbruyk der Beelden zal Gepredikt hebben; en dat door zyne woorden, het zy wel, het zy kwalyk opgenomen, eenige gaande geworden zyn, om, op den 25 November 1566, de Beelden te *Lekkerkerk*, uyt de Kerk te haalen, en te verbranden; het is zeeker, dat de Paſtoor in *Schoonhoven* genoemt wierdt van den Paſtoor van *Lekkerkerk*, als een, meede van die geene, die zyne Boeren bedorven hadden, en opgegeven is aan *Herman* Graaf van *Rennenberg*, Prooſt van *Oudtmunſter*, als hy in het Jaar 1567 Kerk-Bezoek deede, in 't Deekenſchap tuſſchen de *Lek* en *Yſſel*.

Ik vinde niet, dat de Graaf van *Megen*, in 't begin van het Jaar 1567, eenige Krygs-Bezettinge in *Schoonhoven*, gelyk in de *Nieuwpoort* geleyt zoude hebben, noch dat als toen iemant uyt *Schoonhoven* geweeken is, gelyk elders, die zig in de voorige Beroertens misgrepen hadde: ook zelfs, als de Hertog van *Alba*, in het begin van 1568 den *Bloedt-raadt* had opgeregt, lees ik niet, dat hier iemant van de Wethouders, of andere, gelyk elders, gevangen genomen is.

Waarſchynelyk heeft de Prooſt van *Oudtmunſter* deszelfs Kerkbezoek aan den *Raadt van Beroertens* over gezonden, en deze *Bloedtraadt* niets door de vinger, en den naam van *Uytenbogaart* daar in geſpelt ziende, zal geoordeelt hebben, dat hy zoo niet ſchuldig, ten minſten verdagt was, en daar op bevel aan 't Gerecht van *Schoonhoven* gegeven hebben, om den Paſtoor te vatten; dog hy zal, hier van gewaarſchouwt zynde, zig hebben zoek gemaakt; en aldus, hoewel omtrent het eynde van February 1568 gezogt, niet gevonden zyn; hy begaf zig naar *Dantzik*; naa zyn vlugt wierdt hy ingedaagt, en, niet verſchynende, by openbaar Vonnis gebannen.

Ik vinde niet dat te *Schoonhoven*, in het Jaar 1570, in het heymelyk eenige Verzaamelinge van Penningen voor den Prins van *Oranje*, gelyk elders, zoude gedaan zyn, noch ook, dat hier iets zoude voorgevallen zyn, naa dat in September 1571, het heffen van den Tienden en Twintigſten Penning was afgekondigt; hoewel het waarſchynelyk is, dat deze Schattinge aan de *Schoonhovenaars*, zoo wel als andere mishaagde, en hun bewoog, om in het volgende Jaar 1572, omtrent het eynde van Juny, en het begin van July, het Krygsvolk van den Koning buyten hunne Stadt te houden, om hier door niet tot de Betaalinge van die gehaatte Schattinge gedwongen te worden. Des niet tegenſtaande bleven zy getrouw aan den Koning, en aan hun zugt voor den *Roomſchen* Godsdienſt; en aan het hooren van de mishandelingen, die men aan de *Roomſche* Geeſtelyken deedt, zoo in het naabuurig *Gorinchem*, en elders, moet men toeſchryven, dat zy zig onder den Prins van *Oranje* niet begeven wilden met andere *Hollandſche* Steeden; maar het op een Beleg hebben laaten koomen, en zig niet, als naa het

af-

afſlaan van drie Stormen, en met toeſtemming van den Graaf van *Boſſu*, 's Konings Landtvoogt, omtrent het midden van October, aan der Staten Veldtheer *Willem* van der *Mark*, Grave van *Lumey*, hebben over gegeven, op Voorwaarden: dat de *Roomſche* Godtsdienſt, en de Voorregten, zoo wel van Geeſtelyke Perzonen, Plaatzen, en Goederen ongekrenkt zouden blyven; dat allen, die in de Stadt wilden blyven, niets misdaan zoude worden; dat die geene, dewelke vertrekken wilden, dit vry met al hun Goederen doen konden, met het Krygsvolk, onder den Bevelhebber *Loſekoot*, dewelke, naa dat de Hertog van *Alba* den Tienden Penning hadt laaten vaaren, door die van *Schoonhoven* waaren binnen gelaaten, en thans met vliegende Vaane, brandende Lonten, en Bagagie mogten uyttrekken: dit kwam over een met de meeninge van den Prins van *Oranje*, op den 15 July, in de Staadts Vergaderinge der Staten van *Holland* te *Dordrecht*, door den Heer van St. *Aldegonde* verklaart, en met den Laſtbrief door den Prins aan *Lumey* gegeven. Naar myn dunken, zullen de *Carmelieten*, met eenige Inwoonders, met des Konings Krygs-Bezettinge uytgetrokken zyn naar *Utrecht*; misſchien ook eenige uyt de Wet of Vroedſchap, en de Klooſters en Burger-Huyzen met Inkwartieringe van *Lumeys* Soldaten belaſt; blyvende den Godtsdienſt, en de Stadts Regeeringe nog eenige dagen op den ouden voet, hoewel eenige Burgers, door deze omwendinge van zaaken, ook wel in Godtsdienſt omgekeert zullen zyn; ik meen, dat uyt het mishandelen van *Gaspar Arnouds* het wel blykt, dat 'er meer baldadigheden te *Schoonhoven* aangeregt zyn door *Lumeys* Krygsknegten; gelyk het vermoorden van *Dirk Gerritze* van ter *Goude*,

in 't *Elizabeths* Klooster, s'nagts tusschen den eersten en tweeden November, op welken dag 'er nog drie *Hemsche* Regulieren gevangen wierden, waar van de een vrygekogt, en de twee andere door bevel van *Lumey*, die tegen het verzetten van de Wet te *Schoonhoven*, op den 3 November gekomen was van ter *Goude*, gehangen wierden. Naar allen schyn heeft als toen *Lumey*, alle de Konings-gezinden, in het veranderen van de Wet doen voorby gaan, en die doen bestaan uyt Staatsgezinden, en *Onroomschen*, of die zig zoo hielden; misschien van toen af aan ook is de geheele Vroedschap verandert, en daar in gestelt, zoo veel *Onroomsche*, als eenigzints moogelyk was. In dezen stant van zaaken, kwam *Uytenbogaart*, geweezen Pastoor, thans Predikant weederom binnen *Schoonhoven*, en zal geëyst hebben in het bezit der Groote Kerk, en zyne Bedieninge herstelt te worden; hier in zullen hem *Lumey*, en de nieuwe Wethouders te wille geweest zyn, en daar op zal gevolgt zyn, dat *Lumeys* Krygs-Knegten gevallen zullen zyn in de Kerken binnen *Schoonhoven*, en de Autaren zullen vernielt, de Beelden gebrooken, de Sieraaden geroofr, en het Heyligste met voeten hebben getreeden. Naa het bedaaren van dien Storm, bleven de *Gereformeerde* in het bezit van de Groote Kerk; wordende den *Roomschen* Godtsdienst nog geoeffent in de overgeblevene Klooster-Kerken; zynde binnen de Stadt een Wet, en Vroedschap van *Gereformeerde*, en *Roomsche*; zeekerlyk zal men binnen *Schoonhoven*, zoo wel als elders, in 't begin van het Jaar 1573, de gebleven Geestelyke, zoo Mannen als Vrouwen, doen hebben opgeven een Lyst van hunne Inkomsten, en hun daar uyt toegeleyt een Jaargeldt, naar ieders ouderdom en kragten, of

of het Inkoomen van hunne Bedieningen laaten genieten, blyvende de Vrouws-perzoonen in haare Kloosters. Zeekerlyk zal te *Schoonhoven* in 't begin van Juny 1573, zoo wel als in andere Steeden een Afkondinge gedaan zyn, om eenige vrywillig te doen trekken, ter ontzettinge van het beleegerde *Haarlem*; dog of 'er, en hoe veel 'er getrokken, en doodt gebleven zyn, daar kan ik geen bescheit van geven. In dit Jaar, naa dat in een Staats-Vergaderinge te *Leyden*, waarschynelyk in September gehouden, de *Roomsche* Godtsdienst opgeschort wierdt, zal men te *Schoonhoven* de Oeffeninge daar van, tot nog toe in de Klooster-Kerken openbaar gepleegt, verboden hebben, laatende hun die nog eenigen tydt toe in byzondere Huyzen, gelyk doorgaans in *Holland* geschiede. Naa allen schyn, heeft men in dit Jaar 1573, op den 4 November, in de gewoonelyke Verkiezinge van de Wet, weederom eenige *Roomschgezinden* voor by gegaan, en 'er meer *Onroomsche* ingebragt.

Het ontdekken van een Aanslag, om ter *Goude* onder den Koning weederom te brengen, tegen den 6 February 1574 beraamt, tusschen eenige Burgers, die uytgeweeken waaren (weegens de veranderinge van de *Goudsche* Wet en Vroedschap geschiedt, op den 25 July 1573.) en eenige Ingezeetenen, zal de *Schoonhovensche* Wethouders zeekerlyk omzigtig gemaakt hebben; dog, of zy daarom ook, gelyk ter *Goude* geschiede, alle de *Roomsch-Catholyke* Geestelyken, die nog gebleven waaren, Landt en Stadt hebben doen trouw zweeren, of voor Zonnen-Ondergang vertrekken; en aan die den Eedt deeden, het draagen van Geestelyke Kleederen, en het Oeffenen van hun Godtsdienst in byzondere Huyzen zelfs verbooden, kan ik niet verzeekeren;

dog met meer reeden, kan ik zeggen, dat in het Jaar 1575, te *Schoonhoven* ſchynt gebooden geweeſt te zyn, de Kinderen van de *Roomſch-Catholyken* in de Groote Kerk te doen Doopen, waarſchynelyk tot naakominge van de eerſte *Hollandſche Synode*, in het Jaar 1574, te *Dordrecht*, in de Maant van Juny gehouden.

Op den 11 Auguſtus wierdt *Schoonhoven* Belegert door den Heer van *Hierges*, Veldtoverſten van den Koning van *Spanjen*; de Burgers van *Schoonhoven* waaren niet eensgezint, veele helden naa de *Spaanſche* over, andere vreesden een Lot te zullen hebben, als die van *Oudewater*; onder hun was een algemeene traagheit om te werken aan het geen, dat tot tegenweer noodig was, en, om de Krygs-Bezettinge te helpen, waaren zy onwillig; de Bevelhebber *La Garde* vermoede daar met ſchyn van reeden ontrouw uyt, zoo dat hy de Stadt op den 24 Auguſtus, zynde den dag van den Heil. *Bartholomæus*, die als Schutheylig dier Stadt van de *Roomſchgezinden* gehouden wordt, op eerlyke Voorwaarden voor de Bezettinge, over gaf aan den Heer van *Hierges*, aan wien de uytgeweekene *Schoonhovenaars*, thans in het Leeger zynde, een bekwame plaats tot het planten van 't Geſchut hadden aangeweezen, en in andere zaaken voor Raadts-Luyden dienden. Waarſchynelyk is de Predikant *Uytenbogaart*, in een vermomt gewaadt, of onder de Bagagie van de Krygs-Bezettinge verborgen, met hun uytgetrokken, zynde dit de wonderlyke wyze, waar op hy de handen van de *Spanjaarts* ontkomen is; een ander wyze van zyn wonderlyk genoemde ontkominge vindt ik niet gemelt. Schoon de Burgerye, aan de beſchydentheit van de Overwinnaars gelaten mogt zyn, vindt men niet, dat

'sKo-

'sKonings Volk eenige Plunderinge, of Moordt te *Schoonhoven* aangeregt, of eenige Inbreuk op Stadts Voorregten gedaan heeft. Waarſchynelyk zyn thans alle Burgers, die *Onroomſch* wilden blyven met de Staatſche Krygs-Bezettinge uyt *Schoonhoven* geweeken, blyvende alle Oeffeninge van Godtsdienſt, ja wooninge zelfs, aan die niet *Roomſch-Catholyk* wilden leeven, op het ſcherpſt verboden; de Wet en Vroedſchap zal niet als door *Roomſche*, en de ieverigſte Konings-gezinden vervult zyn, krygende hier in de bevoegde uytgeweekene den voorrang boven anderen. De Groote Kerk wierdt den *Roomſchen* ingeruymt, de Kloofter-Kerken gingen open, de Kloofterlingen raakten in het bezit hunner Goederen.

In dezen ſtaat bevondt zig *Schoonhoven*, op den tydt als de *Gentſche* Vreede, op den 8 November 1576, gemaakt wierdt, en daar by bedongen, dat de Prins van *Oranje* Stadthouder blyven zoude over *Holland*; dog dat ten aanzien van de Plaatzen, die wel in den Laſt-Brief van den Prins begreepen waaren, dog onder zyn Gebiedt niet ſtonden, dit punt opgeſchort zoude blyven, tot dat die Steeden (waar onder *Schoonhoven*) zig tot deze vereeninge voegende, door den Prins van *Oranje* vergenoegt en voldaan zouden worden, over de Punten waar by zy zig onder zyne Regeeringe bezwaart vonden, zoo ten opzigt van de Oeffeninge van den Godtsdienſt, als anderzints. Het ſchynt, dat die van *Schoonhoven*, in het begin van het Jaar 1577, nog niet genegen waaren tot het omhelzen van dezen Vreede, dewyl de Graaf van *Boſſu* van *Bruſſel* gezonden wierdt, om onder andere, die van *Schoonhoven* ook daar toe te beweegen, en de Krygs-Bezettinge, met het betalen

van

van hun agterstallige Soldy, daar uyt te krygen. Het liep nog aan tot den 20 February 1577, wanneer zy door hunne Afgezanten, den Burgermeester *Gerrit* van *Kouwenhoven*, en den Thresaurier *Egbert Melchiors*, te *Middelburg* in *Zeeland* met den Prins van *Oranje* het Verdrag van voldoeninge aangingen, onder de volgende Voorwaarden.

Accoort *met den Heere Prince van* Oranje, *waar mede de Stadt* Schoonhoven *zig begeven wilde onder zyn Excellenties Gouvernement.*

Naa dat die Eerzaame *Gerrit* van *Kouwenhoven*, Burgermeester, ende *Egbert Melchiors*, Thresaurier der Steede *Schoonhoven*, als Gecommitteerdens van weegens die zelve Stadt, zig getransporteert hadden, ende verschenen waaren voor den Doorlugtigen Hoog Gebooren Vorst, ende Heere, den Prince van *Oranje*, Grave van *Nassauw*, &c. als Stadthouder over *Holland*, *Zeeland*, ende *Vriesland*, alles uyt kragte van de Commissie ende Procuratie, waar van de teneur van woorde tot woorde hier naa volgt.

Commissie, en Procuratie.

,, WY Burgermeesters, Schepenen, ende Vroed-
,, schap der Steede van *Schoonhoven*; Certifi-
,, ceeren eenen iegelyken mits dezen, aan wie onze Brie-
,, ven vertoont zullen worden, dat wy Luyden in den
,, naam van ons zelven, ende uyt naame van onze
,, Gemeene Poorteren ende Inwoonderen, Gecommit-
,, teert ende Gedeputeert hebben: Committeeren ende
,, Deputeeren mits dezen, *Gerrit* van *Kouwenhoven*,
,, ende *Egbert Melchiors*, onzen tegenwoordigen Bur-
,, ger-

,, germeester, en den Thesaurier, omme volgende het
,, zevende Articul van de Pacificatie te reyzen aan
,, zyn Princelyke Excellentie, met al zulke Articulen
,, van Satisfactie, omme de zelve van zyne Excellen-
,, tie te Impetreeren, ende te ontfangen, zoo dat doenlyk,
,, ende moogelyk zal zyn; ende mitsdien als een Mee-
,, de-Lidtmaat van *Holland* ons te begeven onder
,, zyne Excellenties Gouvernemente, als Stadthouder
,, van *Holland* ende *Zeeland*; ende voorts, is 't noodt,
,, met den zelven te trekken, of te zenden, aan myn
,, Heeren van den Raade van Staten des Konings,
,, ende der Generaale Staten van den Lande, omme
,, daar op te hebben hun Luyder Aggreatie ende Con-
,, sente; gevende hun Luyden daar toe Speciale Last
,, ende Bevel, omme aldaar inne te doen, of wy Luy-
,, den zelfs præsent zynde zouden konnen ofte moogen
,, doen, hen Luyden meede Constitueerende specia-
,, lyken; dat, zoo verre onze voeginge ende veree-
,, niginge, die wy Luyden tot diverse reyzen by onze
,, Missive absolutelyk gedaan hebben, het geen de andere
,, Generaale Staten van den Lande vereysten, breeder
,, ende wyder gedaan te zyn, omme de zelve by hun
,, Luyden gedaan ende gepasseert te worden, tot ge-
,, noeg doen, ende behagen van myn Heeren de Staten
,, voorschreven; beloovende in den naam als boven,
,, onder Verbandt van alle Rechteren, voor goedt, vast
,, ende van waarde te houden, 't geene by onze voor-
,, schreve Gecommitteerdens in 't geene voorschreve is,
,, gedaan, gehandelt ende getracteert zal worden; ende
,, daar tegens niet te doen, nog te laaten geschieden
,, in eeniger maniere. Des t'Oirkonden, hebben wy
,, Burgermeesters voorsz. der voorschreve Steede *Schoon-*

,, *hoven*, het Stadts kleyne Zegel hier onder ,, op 't Spatium Gedrukt, op den 27 January, Anno ,, vyftien-hondert zeven en-zeventig, met een op- ,, gedrukt Zegel in groenen Wassche, ende onder- ,, teekent,

J. DE HOEF.

Ende, dat de voorschreve Gecommitteerdens, uyt kragte der zelver Commissie, aan zyn Excellentie ge-exibeert hadden zeekere Poincten ende Articulen, op welke zy bereydt waaren, volgende die Pacificatie tot *Gent* gemaakt, zig te begeeven onder den Gouvernemente van zyn Vorstelyke Genaade: Zoo heeft zynder Vorstelyke Genaade daar op schriftelyk geantwoort, ende die voorschreve Gecommitteerdens, naar voorgaande Rapport aan den hunnen, op het zelve Antwoordt Schriftelyk gerepliceert te hebben; Eindelyk, die voorsz. Heere Prince, ende Staten van *Holland*, ende *Zeeland*, ter eenre, ende die voorschreve Gecommitteerdens ter andere zyde, Geslooten ende Veraccordeert, Sluyten en Accordeeren mits deezen, de Poincten ende Articulen hier naa volgende:

Satisfactie aan die van Schoonhoven, *by den Prins van* Oranje *verleent*.

,, In den eersten, op het stuk van de Religie, dat ,, die van *Schoonhoven* zullen moogen behouden, en ,, gebruyken die oude *Catholyke-Roomsche* Religie, en de ,, Exercitie van dien, die zy Luyden nu ter tydt heb- ,, ben, zonder dat zyn Excellentie, of de Staten voor- ,, noemt, of iemandt anders, van wat Lande, Con-

,, di-

„ ditie, of Qualiteyt hy zy, den voornoemde van
„ *Schoonhoven* daarom zullen doen of laaten geſchie-
„ den eenig ongebruyk, of belet in eeniger manieren;
„ nog ook, dat binnen die voorſchreven Steede iets
„ geattenteert werde, dat tegen die gemeene ruſte en
„ vreede zouden moogen zyn, en inzonderheit tegen die
„ voorſchreve *Catholyke-Roomſche* Religie, of tegens
„ Geeſtelyke Perzoonen, hunne Goederen, Kerken,
„ Capellen, Klooſteren, en diergelyken, die zy Luy-
„ den ook t'hunner gelieven zullen moogen reſtauree-
„ ren, repareeren en opmaaken, zonder dat iemandt,
„ ter cauſe van dien, zal moogen werden Geinjurieert,
„ Gëirriteert, of door andere gelyke Actens Geſchan-
„ dalizeert. Mits dat weederom ter contrarie, nie-
„ mandt by hun in zyn Conſcientie onderzogt, of ter
„ cauſe van dien gerechercheert of gemoleſteert wer-
„ de, volgens die voorſz. Pacificatie, en zal een iege-
„ lyk de Poſſeſſie van zyne Goederen moogen aanvaar-
„ den, en zig reguleeren zonder verdere Ordonantie,
„ of Admiſſie, daar toe te behoeven; alles agtervol-
„ gens de voorſchreve Pacificatie.

„ En zoo veele het beleydt van de Juſtitie aangaat,
„ zal die zelve Geadminiſtreert worden, volgende de
„ oude Privilegien, of Conſtuimen, en Gewoontens,
„ voor dato dezer Troubelen aldaar geobſerveert, zoo
„ wel in hun Stellen, Kiezen, en Vernieuwen van
„ die van de Wet, Vroedſchap, Theſauriers, als alle
„ andere Officiers, en Dienaars der voorſchreve Stee-
„ de, zonder dezelve Privilegien, Conſtuimen, of
„ Gewoontens te verminderen, of te contrarieeren
„ in eeniger manieren, continueerende by hunne Offi-
„ cien den Secretaris, en Boode of Roedrager, nu tegen-

,, woordig zynde, volgende hunne Beleeninge, en
,, Verpagtinge tot deszelfs Officien; maar zoo veel
,, het Officie van Bailliuwſchap en Schoutſchap aan-
,, gaat, zullen zig diesaangaande reguleeren, zulks zyn
,, Vorſt. Gen. by Advies van de Staten, en die van de
,, Kamer van Reekeninge tot *Delft* hier inne zullen
,, ordineeren naar die Ordonantie, by Advies van de
,, Staten daar op gemaakt, in die voorſchreve Kamer
,, zynde, en geduurende tot anders zal zyn geordineert;
,, En zullen geen Burgers of Inwoonders der voorſz.
,, Steede, ter eerſte inſtantie in Rechten betrokken,
,, nogte geene zaak berigt moogen worden, dan by
,, de Wet dier voorſchreve Steede, ofte Mannen van
,, *Bloys*, reſpectivelyk als naar Rechten, ende die oude
,, Privilegien der zelver Steede zouden moogen meede-
,, brengen, en, by Appel, Reformatie of Reductie, en
,, diergelyke voor den Provincialen Raade van *Holland*,
,, nu tot *Delft* zynde, volgens die Privilegien des
,, Landts van *Holland*, en daar naa voor den grooten
,, Raadt tot *Mechelen*.

,, Belangende het Heffen van de Accynzen of Im-
,, poſten, zullen zy in regart van haare armoede en groote
,, ſchade, den tydt van drie eerſt komende Maanden,
,, en deze tegenwoordige Verpagtinge in *Holland*, ge-
,, duurende dezelve moogen verhoogen en verlaagen,
,, en tot hunner Stadts profyt gebruyken; als ook uyt
,, gelyke regart en zonderlinge Gratie, dezelve Stadt
,, hunne Burgeren en Inwoonders van alle Contributien
,, en Impoſten, die op de Gemeene-Landen van *Hol-*
,, *land* omgeſlagen zullen worden, den zelven tydt van
,, drie Maanden geduurende, geheel Vry en Exempt
,, zullen zyn, en, den zelven tydt nog verſtreeken

,, zyn-

„ zynde, vorder Prorogatie tot zulks moogen ver-
„ zoeken, en zal als dan op hun Qualité en Armoede
„ werden gelet, en naar behooren op gedisponeert, in
„ welke regart, als boven, by die voorschreve Staten,
„ zoo op de Generaale Lasten van *Holland* en *Zee-*
„ *land*, als op die particuliere Schulden van Kooren,
„ en andere gemeene Provisien en Amunitien, daar meede
„ de Magistraten der zelver Steede, of eenige Burgers
„ der zelver in hun Luyden Privé, nog meede be-
„ last moogen zyn, zulks graticuselyk in aanzien zal
„ werden genomen; dat zy Luyden, in al het geen
„ moogelyk en reedelyk, geholpen en ontlast zullen
„ worden, uyt de Generaalité van *Holland* en *Zee-*
„ *land*, ten welken Fine de voorsz. van *Schoonhoven*,
„ in het stoppen en digtmaaken van hunne doorgestoo-
„ ken Dyken, uyt de gestelde Middelen, volgende de
„ Acte by die van *Holland* daar af zynde, ook ter-
„ stont, en zoo haast die Knegten uyt die zelve Stadt
„ getrokken zullen zyn, geholpen zullen worden, ook
„ met geen Guarnizoen weeder werden belast, dan by
„ hoognoodigen noodt, en het Landts welvaaren zulks
„ vereyschende, die als dan ook tot Gemeene-Landts
„ Kosten van *Holland* en *Zeeland* onderhouden zullen
„ worden, en hun in hun voorschreven *Catholyken*
„ *Roomsche* Religie, nog Exercitie van dien, nogte
„ diegeenen, die dezelve profiteeren, geen belet of hin-
„ der moogen doen; alles op die pœnen in die voor-
„ schreve Pacificatie begrepen.

„ Volgens al het welk die voorschreven van *Schoon-*
„ *hoven* zig, als voorsz., onder zyn Vorst. Gen. Gou-
„ vernement begeven, en zyn mits dezen, en, van nu
„ af, onder deszelfs Protectie aangenomen en ontvan-

„ gen, omme zoo haaſt het tegenwoordig Guarnizoen
„ uyt die zelve Steede zal zyn vertogen, en in 't zelve
„ die voorſchreve Pacificatie voldaan. het Beneficie
„ van de voorſz. Pacificatie in 't Handelen, Trafiquee-
„ ren, en Negotieeren, in alles te genieten voor alle
„ hunne Burgeren en Inwoonderen.

„ Aldus overkoomen, veraccordeert, en beſlooten,
„ onder die Signature en Zegel van den voorſz. Heer
„ Prince van *Oranje* ter eenre, *Gerrit* van *Kouwen-*
„ *hoven*, Burgermeeſter, en *Egbert Melchiors*, Thre-
„ zaurier der voorſz. Steede *Schoonhoven*, als Gecom-
„ mitteerde van wegen die zelve Stadt, ter andere zyde,
„ binnen de Steede van *Middelburg*, op den 20 dag
„ van February, Anno 1577; en was onderteekent,
„ *Guilliaume* de *Naſſauw.* En wat laager *Gerrit* van
„ *Kouwenhoven*, *Egbert Melchiors*; en hebbende be-
„ zyden een opgedrukt Zegel van Rooden Waſſche.

Zeekerlyk zal hier op een *Onroomſche* Bailliuw, en Schout te *Schoonhoven* geſtelt zyn, en de uytgeweeken om den Godtsdienſt, nevens andere binnen *Schoonhoven* gekomen zyn; miſſchien hebben zig als toen *Levinus* van den *Borre*, en *Timmerman*, *Gereformeerde* Predikanten, of een van beide binnen *Schoonhoven* begeeven, en aldaar begonnen den *Gereformeerden* Godtsdienſt te Oeffenen, in een, of meer byzondere Huyzen.

Het ſchynt my toe, dat op de Verkiezings-dag van de *Schoonhovenſche* Wet, op den 4 November 1577, of al te vooren, eenige verandering zal zyn gemaakt in de Wet en de Vroedſchap, dat alstoen eenige *Gereformeerden* uytgeweekene voorgegeven zullen hebben, dat zy uyt kragt van den *Gentſche* Vreede, in hunne

voo-

voorige Ampten of Bedieningen moesten herstelt worden, en daar in door den Prins van *Oranje*, en de Staten van *Holland* ondersteunt geweest zyn.

Immers vindt ik, dat *Don Jan van Oostenryk*, 'sKonings Landtvoogt van de *Nederlanden*, in een Boek, op 't eynde van het Jaar 1577, in het Ligt gegeven, klaagt: Dat de Prins van *Oranje*, veele dingen hadde gedaan, strekkende om te beginnen in te brengen binnen de Steeden *Haarlem*, en *Schoonhoven*, een nieuwe Secte van *Calvinisterye*; dat hy niet geagt hadde de Voorwaarden te onderhouden, op dewelke dezelve Steeden zig onder hem begeven hadden.

Al was 'er eenige verandering in de Wet geschiedt, zoo bleef men egter den *Roomschen* Godtsdienst in de Groote Kerk Oeffenen, ten minsten nog tot aan de Maandt Juny 1578.

Myns dunkens, zal het Placcaat, op den 22 April 1578, door de Algemeene Staten te *Brussel*, waar by zy aan alle Ampt-Luyden, Wethouderen, en Geestelyke bevalen den *Gentschen* Vreede, en Vyandschap tegen *Don Jan* te zweeren, gelegentheit gegeven hebben, dat de *Carmelieten*, zoo zy te *Schoonhoven* weedergekeert mogten zyn, daar uyt vertrokken zyn, en eenige Wethouders buyten Bedieninge geraakt, welkers plaatzen met *Onroomsche* zullen vervult zyn, welke aldus het sterkste in 't getal geworden zyn.

Hier kwam by een Schets van een Geloofs-Vreede, op den 12 July 1578, op den naam van den Aardshertog *Mathias van Oostenryk*, en den Raadt van State ontworpen; waar by aan de *Gereformeerden*, in de Steeden, zoo 'er hondert Huysgezinnen waaren, die van den *Gereformeerden* Godsdienst Belydenisse deeden, en al-

aldaar een rondt Jaar gewoont hadden, vrye en openbaare Oeffeninge van Godsdienſt verleent wierdt, en toegezeydt, dat men in het vergeven van Ampten niet zoude zien naar eenige Gezindheit, maar bekwaamigheit.

Hier naa zullen zig de *Gereformeerde* in 't bezit van de *Schoonhovenſche* Groote-Kerk geſtelt hebben; dog wanneer dit geſchiedt is, op wat manier, met, of zonder Geweldt, of Beroertens, met of tegen dank van de Magiſtraat, kan ik, by gebrek van onderregtinge, niet melden. Immers ſtaat het by my vaſt, dat de *Gereformeerde*, voor de Maandt October 1578, al in 't bezit der Groote Kerk waaren, en de *Roomſche* hunne Godsdienſt, in de Kerken van de twee Vrouwe-Kloosters moeſten Oeffenen.

Of 'er een Veranderinge in de Wet geſchiedt zy, en hoedanig, op den 4 November 1578, is my onbekent; men zal met 'er tydt de *Roomſchgezinde* in de Verkiezing zyn voorby gegaan, en die van deze Gezindtheit waaren in de Vroedſchap, en geen zwarigheit maakten in het Afzweeren van den Koning van *Spanjen*, op den 26 July 1581, vervallen verklaart, aangehouden hebben tot hun Sterfdag toe.

Men zal den *Roomſchen* Godsdienſt openbaar binnen de Klooſter-Kerken van *Schoonhoven* blyven Oeffenen hebben, ten minſte, tot naa den 4 Maart 1581, wanneer de Staten van *Holland* aan de Bailliuwen, en Schouten van de Steeden, en Dorpen ſchreeven, van de Oeffening van den *Roomſchen* Godsdienſt te verbieden, op bedryginge van geſtraft te worden, als Verſtoorders der gemeene ruſt. Zoo hier op binnen *Schoonhoven*, de Oeffeninge niet hoeft opgehouden, zal het zeekerlyk geſchiet zyn, naa dat op den 26 December 1581,

het

het eerſte Placcaat, op den naam van den Prins van *Oranje* uytkwam, waar by het Oeffenen van den *Roomſchen* Godtsdienſt, zoo in het openbaar, als heymelyk, op een Boete van 100. Guldens, het dragen van Geeſtelyke Kleederen, en het Schoolhouden, zonder voorgaande ondervraginge en verlof, verboden wierdt.

Dog, of die van *Schoonhoven* voor af, met bewillinge van de Staten van *Holland*, een nieuw Verdrag hebben aangegaan, waar by dat van den 20 February 1577 wierdt te niet gedaan; gelyk men leeſt, dat door die van *Haarlem*, op den 23 April 1581, en door die van *Amſterdam*, op den 26 December 1581 gedaan is, heb ik niet konnen te weeten koomen.

De overgebleve Geeſtelyken bleven hunne Inkomſten behouden, of hun wierdt een Jaar-Geldt toegeleydt; waarſchynelyk bleven de Geeſtelyke Vrouws-perzoonen in haare Kloosters, ten minſten tot dat zy ſterk vermindert waaren, hebbende hier, gelyk elders in *Holland*, Vaders, en Bedienaars van haare tydelyke Goederen; dog de Oeffening van den Godtsdienſt bleef haar verboden.

Als, in het Jaar 1587, de *Hollandſche* Staten met den Graaf van *Leiceſter* geraakt tot algemeen Beſtierder van de Vereenigde *Nederlanden*, overhoop laagen, waaren eenige *Hollandſche* Steeden bezorgt voor haare verzeekerheit, op dat aldaar geen veranderinge in de Wet zoude geſchieden, en 'er eenige uyt zouden gezet worden, onder den dekmantel, dat zy *Roomſchgezint* waaren, of het niet wel met den *Gereformeerden* Godtsdienſt voor hadden, zynde niet goet *Engelſch* gezint, gelyk men in het voorgaande Jaar te *Utrecht*, voor, en op den Verkiezings dag, den eerſten October, hadt zien geſchieden; derhalven hebben die van *Schoonhoven* tot

hunne zeekerheit, en om de Stadt in ruſt te houden, aangenomen in *Waardgeldt* 100. Krygs-Knegten, waar door alle Aanſlagen op de Stadt vereydelt wierden.

Remonſtranten.

Aldus bleef te *Schoonhoven* alles in ruſt, tot de Geſchillen van de *Remonſtranten*, en *Contra-Remonſtranten*, wanneer 'er veel te doen kwam, het geen weederom aldaar Verandering in de Regeering, en Kerk veroorzaakte.

De bekende *Remonſtrantie*, waar van de *Remonſtranten* dien naam aangenomen hebben, op den 14 January 1610 opgeſtelt, en daar naa aan de Staten van *Holland* overgeven, was onder anderen meede onderteekent door beide de *Schoonhovenſche* Predikanten, *Daniel Wittius*, en *Johannes* van *Galen*; zoo dat binnen *Schoonhoven*, niet als naar het gevoelen der *Remonſtranten*, als toen Gepredikt wierdt; zynde de *Schoonhovenſche* Wethouders, nevens de *Hollandſche* Staten, beide, ten minſten voor het grootſte gedeelte, hun gunſtig. Van in de Meymaant, van het Jaar 1613, of al te vooren, wierdt te *Schoonhoven*, gelyk als in eenige andere Steeden, al gewerkt tot verſtooringe van de ruſt, en groot misnoegen van de Magiſtraat. Men nam uyt de Predikatien van *Wittius*, wien men naa gaf Gepredikt te hebben, dat men de Beelden in de Kerk wel mogt dulden, gelegentheit om zig buyten de Kerk te houden; het getal van deeze was, in het Jaar 1614, aangegroeit tot een getal van 60, zoo Mannen, als Vrouwen, die, hunne *Remonſtrantſche* Predikanten niet meer hooren willende, naar *Groot-Ammers* ter Kerk gingen, en ten Avondmaal wierden toegelaaten, door *Samuel* van den *Borre* Predikant aldaar, van het *Contra-Remonſtrants* gevoelen zynde; deze wierden hier, gelyk elders *Slyk-*

geu-

geuzen genoemt, en hadden iets binnen de Stadt te lyden van Jongens, die 'sAvonds aan hun Deuren kwamen roepen,

Sa Boer, Legt uw Roer,
Digt aan uw Neus, En schiet den Slyk-geus,

En allerleye vuyligheden in de Huyzen dan wierpen, en, als de Deuren en Vensters hier op gesloten wierden, daar met voeten op liepen; dit alles zoude zonder gestraft te worden verdragen zyn.

De afgezonderde *Schoonhovenaars*, zig de *Doleerende* noemende, koozen, op het Beleydt van den Predikant *Samuel* van den *Borre*, vier Ouderlingen, en twee Diakonen, op den 24 November 1614: *Adriaan Janz.*, een Boekverkooper, en *Rutgert Huygens* (*Bloemvliet*) Kooren-kooper, en Schipper, waaren twee van deze Ouderlingen; de andere twee, meen ik, genoemt geweest te zyn, *Jan Volkerts*, en *Aart Willemze* van *Heutegem*; en de naamen der Diakonen *Cornelis Huybregts*, en *Joris Janz. Knoop*; aldus wierdt een tweede *Schoonhovensche* Kerkenraadt aangeregt, en de scheuring vast gemaakt.

De Schoolmeester van *Lekkerkerk*, *Pieter Maartenz.* had twee Liedtjes gemaakt, en die Voorgeleezen in de Kerk van *Groot-Ammers*, in de tegenwoordigheit van drie *Schoonhovensche* Burgers, en den Predikant *Samuel* van den *Borre*. Deeze Liedtjes, gedrukt zynde, wierden van *Dordrecht*, met het Schip van *Rutgert Huygens* naar *Schoonhoven* gebragt, en aldaar verspreyt, en eenige daar van, zoo men zeide, door *Adriaan Janz.* verkogt: de Magistraat waanende, dat zy door deze Liedtjes beleedigt, en dezelve oproerig waaren, zullen daar

over, en het opregten van den nieuwen Kerkenraadt zonder hunne, nog die van des *Schoonhovenſchen* Kerkenraads kenniſſe en bewillinge, haar Klagten in den *Haag* gedaan; en daar op aanſchryven van de Gecommitteerde Raaden gekregen hebben, om hier op buyten gewoon te werk te gaan.

Adriaan Janz. zoude hier op van de Magiſtraat ontbooden, en ondervraagt zyn; dog geweigert hebbende, met ſpottige woorden, verklaringe te doen, verweezen zyn in de Boete van 100 Guldens, die hy zoude opbrengen, zoo hy binnen een geſtelden tydt geen bekenteniſſe, of verklaringe op het afgevraagde doen wilde. Hier naa weederom op het Stadthuys voor Burgermeeſters ontbooden zynde, en ondervraagt over de Liedtjes; als ook, hoe het toegegaan was, in het verkiezen van Ouderlingen, en Diakonen; en, of hy in die hoedanigheit niet verſcheyde *Schoonhovenſche* Leedemaaten tot het Avondmaal te *Groot-Ammers* genoodigt hadde, en die bovengenoemde Liedtjes verkogt hadde. Hier op zoude hy met groote trotsheit bekent hebben, dat hy dit altemaal gedaan hadde, en daar op verweezen zyn, in een Boete van drie-hondert Guldens, (die nooit geëyſt nog betaalt zouden geweeſt hebben) en verlies van 't Burger-recht, met verbodt van zyn Neering te moogen doen, ten zy hy Godt en de Juſtitie om Vergiffenis kwam Bidden; om dat hy gehoort, gepreezen, men zeide ook verkogt, hadde de voornoemde Liedtjes. Het zelfde Vonnis kreeg ook *Rutgert Huygens*, hoewel hy niet eens gehoort zoude zyn, en zelfs om zyn Koopmanſchap buyten de Stadt was. De Predikant van *Groot-Ammers* wierdt de Stadt ontzeit, op ſtraf van te verbeuren hondert Guldens, elke

reys,

reys, als hy daar in kwam, om dat hy de Burgers aanhaalde, en dus de Scheuring voedde; dit zoude ook al geſchiet zyn zonder hem te hooren, of plaats tot verdeeding gegeven te hebben; den Liedtjes-Digter, de Schoolmeeſter van *Lekkerkerk*, wierdt ook de Stadt verbooden.

Twee van deze Gevonnisde, te weeten, de Predikant van *Ammers*, en *Rutgert Huygens*, begaven zig tot het Hof van *Holland*, dat wilde, op hun verzoek, onderzoek doen op de manier van de Rechts-oeffening van de *Schoonhovenſche* Wethouders; dog de Gecommitteerde Raaden ſlooten het Hof de handen, en deeden de Klagers voor zig koomen, daar zy aangezien wierden als ongehoorzaame tegen het Beſluyt van de Staten, weegens den Vreede van de Kerk, in het Jaar 1614 genomen; oordeelende de Gecommitteerde Raaden, dat dit een zaak was die de Politie raakte, en de Voorregten der Steeden om die in vreede en ruſt te houden; te weeten, dat byzondere Steeden vryheit hebben om eenige ongehoorzaame Burgers te ſtraffen, met uytzetting, of anderzints, zonder dat het Hof zig daar meede mag bemoejen; dit zoude eenige verbittering gebaart hebben, dat men een Burger om den Godsdienſt zoo handelde, en het Hof de handen ſloot om recht te moogen doen, en openbaar doen zeggen hebben, dat men dus de *Spaanſche* dwingelandye weer invoerde, en de Voorrechten van de Burgers verbrak, even als de Koning van *Spanjen* gedaan hadde.

De overige Ouderlingen en Diakens wierden, den 23, en 25 Juny 1615, Ontpoortert, en hunne Neering verbooden, om dat zy niet wilden hunne Bediening neerleggen, en elk een Boete van 100. Guldens opgeleyt, zoo zy zig tot zoo een Bedieninge, het zy

opentlyk, het zy bedekt, of van ter zyden, lieten gebruyken.

Alle deze Gevonnisde begaven zig naar den *Haag*, en klaagden aan de Staten van *Holland*, alwaar men in het midden van July besloot, de verzogte Vergiffenisse, weegens het maaken van de Liedtjes, aan den Schoolmeester van *Lekkerkerk* af te slaan, en het doen van de Gecommitteerde Raaden goet keurde; en gehoort hebbende de Afgevaardigde ter Vergadering weegens *Schoonhoven*, en van hun verstaan en gezien hebbende, het geen de Magistraat tot last van die Perzoonen hadde, besloot men aan *Samuel* van den *Borre* Predikant van *Groot-Ammers*, *Rutgert Huygens*, Kooren-kooper en Schipper, *Arien Janzen*, Boekverkooper, *Jan Volkertzoon*, *Aart Willemzoon* van *Heutigem*, *Cornelis Huybregtzoon*, en *Joris Janze Knoop*, aan te zeggen; dat ze wel zullen doen hun ongelyk bekennende, en voegende zig ter gehoorzaamheit van de Magistraat, die men niet twyffelt, of zullen hen aanneemen, en zoo zy zig niet willen voegen, of bezwaart meenen te weezen, dat zy zig konnen begeven tot de Gecommitteerde Raaden, die hen konnen geeven *provisie van Informatie*, om gehoort te worden in hunne Verdeedinge, op de Beschuldinge tot hunnen lasten, blyvende by voorraadt, het geen de Burgermeesters en Vroedschap tegen hen geweezen hebben, in kragt, en ter uytvoeringe in weezen.

Op den 28 Augustus 1615, wierdt aan deze Ouderlingen, en Diakonen door een Stadts-Boode aangezeit, dat zy uyt de Schuttery gedaan waaren, en de Bailliuw liet hun bekent maaken, dat hunne Goederen, en Huyzen in beslag genoomen waaren; hun verbiedende die te

te Verkoopen, Verwisselen, of daar Opdragt van te geven.

Deze Burgers aldus Ontpoortert, zogt men te verstrikken, *Arent Willemz.* (van *Heutigem*) een Twynder, hadt op verzoek van een Vrouw, die haar voor arm uytgaf, voor twee stuyvers en een duyt Gaaren verkogt, en een pondt Vlasch gekreegen om te Spinnen. Deze Vrouw was opgemaakt, door de Vrouw van den Dienaar van de Bailliuw; hier over kwam de Bailliuw met zyne Dienaars in huys, roofde wat voor handen was, en liet het op het Stadthuys brengen, daar hy het, naa veel smeekens, loste voor twaalf Guldens.

In der Staten Vergaderinge, duurende van den 28 November tot den 22 December 1616, wierden veele Verzoek-Schriften ingelevert, op den naam van de bezwaarde en bedroefde Gemeentens; onder andere van die van *Schoonhoven*, verklaarende zig in de Leeringe, in de Kerk dier Stadt geleert, niet gerust te vinden, verzoekende andere Predikanten in de Stadt te moogen hebben. Hier op wierdt besllooten, op dit Verzoek, strekkende tot oneenigheit en scheuringe, geen *Apostille* te geven.

Op den 25 January 1617, wierdt te *Amsterdam*, in een Vergaderinge der *Contra-Remonstranten*, geteekent een Schrift, waar by men zig van de *Remonstranten* scheydde, en goedkeurde de afzonderingen van te vooren geschiet; onder de Onderteekenaars was, *Rutgert Huygens*, zig teekenende *onverhoort Ouderling van de Dolerende Kerk binnen Schoonhoven.*

De *Schoonhovensche Contra-Remonstranten*, moede wordende langer naar buyten ter Kerk te loopen, en

mee-

meenende dat hun ten minften zoo veel toe kwam, als de *Lutherfche* en *Menniften* genooten (hier uyt zoude men moogen befluyten, dat deze Gezintheeden toen Vergaderingen te *Schoonhoven* hadden) befloten binnen *Schoonhoven*, een afgezonderde Vergadering te houden. Dit ter ooren van de Magiftraat gekoomen zynde, zonden zy eenige van hun tot de *Contra-Remonftranten*, om dezelve te beweegen van hunne voorgenomen Predicatie, en Vergaderinge binnen de Stadt te willen uytftellen,. tot de naafte Vergaderinge van de Staten van *Holland*, die op het eynde van February 1617 ftondt gehouden te worden: deze Afgevaardigde op den 2 February, deeden den 4. verflag van hunne Verrigting, waar op dien dag, den 4. February, de Magiftraat ziende, dat hunne poogingen te vergeefs waaren geweeft, een Afkonding lieten doen, waar by dit Prediken, op de Boete in het Placcaat van de *Conventiculen*, of heymelyke Vergaderingen begreepen, verbooden wierdt: als meede dat de Predikant, die zig zoude laaten gebruyken, en die zyn Huys of Erve daar toe zoude leenen, daatelyk de Stadt zal worden verbooden, zonder daar ooyt te moogen inkoomen. De Predicatie ging voort, Zondags den 5; dog, niet tegenftaande dit Verbodt, hieldenze, den 12, binnen de Stadt een tweede Vergaderinge, waar in weederom Preedikte *Antipas* van den *Borre*, Predikant van *Otterland.* Daar op wierdt den 13 February aan *Antipas* van den *Borre*, die tweemaal Gepredikt hadde, en *Joris Janz. Knoop*, Brandewyn-verkooper, die zyn gehuurde Loots, en Erve tot de Predicatie hadt laaten gebruyken, aangezegt binnen vier- en twintig uuren de Stadt te ruymen, zonder daar ooit in te koomen, op Straf van daar

daar uytgeleydt te zullen worden, of anders tegen hen voorzien; *Antonis Eysbrands*, Rentmeester van het Gast-Heylige-Geest- en Weeshuys, wierdt aangezegt, zoo hy wederom in zoodanige Vergaderinge ging, tegen St. *Maarten* van zyne Bedieninge afgezet te zullen worden. Dit wierdt van 's gelyken verbooden aan *Cornelis Adriaanz. Taets*, Markt-Schipper op *Amsterdam*, op verbeurte van zyn Veer; egter gingen zy met hunne Predicatien voort. Op den 26 February, Predikte in de Stadt een Predikant van *Waveren*, uyt het Classis van *Amsterdam*: de Bailliuw met zyne Dienaars en gewaapende Schutters belette het dadelyk, nam de Predikant gevangen, en leydde hem 'sNagts ten twaalf uuren ter Stadt uyt. Den 5 Maart, Predikte *Petrus Paludanus*: de Bailliuw, gewaapent als vooren, rukte hem van den Predikstoel, bragt hem buyten de Stadt, zettede hem in een Schuyt, en liet hem dus door vier Schippers wegvoeren.

Dewyl de Afgezonderden aldus, in weerwil van de Magistraat, voortvoeren met hunne Vergaderingen en Predicatien, beslooten de Wethouders op den 10 Maart, om hun Gezag staande te houden, dat zy met alle omzigtigheit dit zouden beletten, met hulp van een van de 4 Kwartieren der Schutterye, wiens Beurte by Lootinge zoude worden aangeweezen: dat men voor hun ontbieden zal *Willem Pieterze Vlaming*, als eygenaar, en *Joris Janz. Knoop*, (hy moet dan, alhoewel uytgezet, uyt de Stadt niet vertrokken zyn,) als huurman, om de voornoemde Loots, niet meer tot de Predicatie te gebruyken, op Straf, dat men die zoude laaten afbreeken, en met herhaalt bevel van den voornoemden *Knoop* uyt de Stadt alsdan te doen vertrekken.

Evenwel gingen zy voort; en, op den 12 Maart, Predikte een Proponent, twee uuren vroeger, als naar gewoonte, zonder Zingen: de Godsdienst was gedaan, eer de Magistraat het wiste. Deze gaf Order aan de Zakkedragers, om het Huys, of Loots aftebreeken, en de Eygenaar wierdt gedwongen daar by te blyven staan, tot alles gedaan was, op Straf van zyn Burgerschap te verliezen, zoo hy 'er van daan ging; de Zakkedragers kreegen ten minsten twee halve Vaaten Bier voor hunne moeyte: *Uytenbogaart* zegt, dat het alleen was een Tuynhuysje, staande over een Sloot, daar de Predikant alleen in gestaan hadde, dat dit om verre geworpen wierdt.

Wegens dit bedryf deeden de *Contra-Remonstranten* hunne klagten aan het Hof van *Holland*, en den Stadthouder Prins *Maurits* van *Oranje*, (die zeedert eenigen tydt zig begost gunstig voor hun te verklaren, en den 23 July 1617, zig afscheydende van *Remonstranten* opentlyk voor hun verklaarde,) van deze verkreegen zy Brieven van Voorschryven aan de *Schoonhovensche* Magistraat; hier op zendt de Vroedschap den 18 Maart een Burgermeester, een Schepen, en een Thesaurier, en Secretaris naar den *Haag*, om Prins *Maurits* en het Hof, aangaande den gantsche Handel te onderrigten, en twee uyt de Vroedschap, om de *Contra Remonstranten* te verzoeken, om hun Vergaderinge daags daar aan den 19, terwyl hun Afgezanten naar den Prins gingen, op te schorten; dog zy gingen met hunne Predicatien onverhindert voort.

Op den 26 Maart, zoude *Petrus Paludanus*, (dewelke volgens *Uytenbogaart*, om zyn kwaadt en ongerustig leeven, van deszelfs Predik-ampt te *Soetermeer*

was

was afgezet,) wederom Prediken, op de plaats daar de Loots gestaan hadde; dog de Bailliuw kwam wederom dit werk verhinderen, en dreef hen weg.

Op den 3 April, wierdt besllooten *Petrus Paludanus* aan te zeggen, om dat hy meermaals tegen het Verbodt van de Magistraat binnen *Schoonhoven* Gepredikt had, aanstonts uyt de Stadt te vertrekken, en daar niet wederom in te koomen, op verbeurte van 50 Guldens; hy wierdt ter Stadt uytgeleydt, en naaderhandt, ten huyze van den Bailliuw Gegyzeld, zynde waarschynelyk booven het Verbodt binnen gekoomen, en weederom Gepreedikt hebbende.

Vorders wierdt op dien dag, den 3 April, by de Vroedschap beslooten, dat elk Predikant, die bevonden wierdt, in zoo een Vergaderinge te hebben Gepredikt, zoude verbeuren, voor de eerstemaal, zes Pondt-groot, voor de tweede reys, twaalf, en, voor de derdemaal dit doende, agtien Ponden, en Arbitraire Correctie. De Officier kreeg magt den Predikant te verzeekeren, tot dat de Boete betaalt was. Die zyn Huys, of Erve, tot de Predicatie liet gebruyken, zoude elke reys verbeuren 25 Guldens; verklaarende de Vroedschap met eenen, dat zy op het Leeven en Leeringe van hunnen Predikant *Daniel Wittius*, niet te zeggen hadden: vorders liet men de plaats daar de Loots gestaan hadde, door Zakkedragers bewaaren. Toen hebben de Afgezonderden een Loots opgeslaagen in een Boogaart buyten de Stadt, onder het Rechts-Gebiedt van *Bergambagt*; hier over zoude men de Menschen, die daar te Kerk gingen, alle smaad, en naadeel, die men bedenken konde, hebben aangedaan; dog zy bleeven daar met hunne Predicatien voortgaan, en groeyden

in 't getal aan, waarſchynelyk, naa dat zig Prins *Maurits* voor hun verklaart hadde.

Zeedert zoude de Magiſtraat, zonder reede, gevreeſt hebben, voor eenige Dadelykheeden, (op andere Plaatzen als, te *Oudewater*, gepleegt, enz.) en daarom zestig Pieken, of Spiesſen hebben laaten doorzaagen, blyvende het bovenſte een Spies; maar onder aan wierden Knodzen gemaakt met Yzere Pennen, met welke Waapenen men zig tegen de Weederhoorigen zoude verweeren.

Op den 4 Auguſtus 1617, hadden de Staten van *Holland*, met meerderheit van Stemmen, beſlooten, dat de Steeden mogten waaken, tot haar eygen beſcherminge, en tot dien eynde Waartgelders aannemen: dit mishaagde den Prins, en veele anderen. Hier op neemt de Magiſtraat, en Vroedſchap van *Schoonhoven* (ziende het gedrag van Prins *Maurits*, ten opzigt van Dadelykheeden in andere Steeden voorgevallen; en meenende meer reeden te hebben van te vreezen, voor de twee Compagnien Krygs-Knegten daar in bezettinge leggende, dan daar op te betrouwen; te meer alzo zy zig, buyten kenniſſe van de Magiſtraat, met Kruyt en Loot voorzien hadden) op den 20 November een beſluyt; dat de Burgermeeſters zoo veel Waardgelders zouden aannemen, als de Middelen der Stadt eenigzints zouden konnen lyden; en zoo de noodige onkoſten daar uyt niet konden gevonden worden, dat men als dan Penningen tot laſt van de Stadt zoude opnemen, welke wederom gekort zouden worden aan de Verpondingen, en andere Lands-laſten, en Middelen; en doen ſchryven aan hunne gelaſtigden in den *Haag* ter Vergaderinge, in 't minſt niet te wyken van het Beſluyt door de

Sta-

Staten, met meerderheit van Stemmen, genomen in de Kerkelyke Geschillen; niet tegenstaande de Vertoogen van Prins *Maurits*, en eenige *Hollandsche* Steeden, die het met den Prins hielden, en op den 20 November een Synode Nationaal te *Dordrecht* hadden toegestaan, in weerwil van de Staten van *Holland*, voor het grootste gedeelte, en die van *Utrecht*, en *Overyssel*.

Op den 11 January 1618 s'Nagts, is Prins *Maurits* binnen *Schoonhoven* gekoomen, en by Nagt weederom vertrokken; ik weet niet om wat reeden, en wat hy hier heeft uytgevoert; misschien om de Vroedschap over te haalen, om haare Stem op de Staats-Vergaderinge tegen den 10 January beroepen, te geven, tot het houden van de Synode, daar egter niet op gevolgt is, en de Algemeene Staten, met eenige *Hollandsche* Steeden, nevens den Prins van *Oranje*, dreven de zaaken, ten voordeele van de *Contra-Remonstranten*, meer en meer door, tegen de meeste Steeden van *Holland*; waar op die van *Haarlem*, *Leyden*, *ter Goude*, *Rotterdam*, den *Briel*, *Schoonhoven*, *Alkmaar* en *Hoorn*, op den 14 Mey, op hunne Afgevaardigden in den *Haag*, een Volmagt teekenen, om nevens andere Steeden te beraamen zulke middelen van verzeekeringe, hulp en bystant, als men tot voorkomen van Dadelykheden, waar meede de Provintie van *Holland*, en eenige Steeden wierden gedreygt, oordeelen zoude noodig te weezen; dog men ging zyn gang, en de Algemeene Staten, met de *Contra-Remonstrantsche* zes *Hollandsche* Steeden, stelden de Nationale Synode te *Dordrecht*, op den 25 July, tegen den 5 November vast; men stuurde de Brieven af buyten 's Lands, en naar de

Provintien: die van *Holland* zonden, den 7 July, dien Brief ongeopent te rugge, en verzogten die van *Dordrecht*, dat zy aan *Holland* zoo een ongelyk niet wilden aandoen, dat zy haar Stadt voor zoo een Synode zouden willen laaten gebruyken. Men begon toen ook in de Vergadering van de Algemeene Staten te ſpreeken van het afdanken der Waardgelders, tegen het gevoelen van die van *Utrecht*, en de meeſte Steeden van *Holland*; men nam, naa dat Prins *Maurits*, op den 28 July, te *Utrecht* de Waardgelders afgedankt, en de Wet verandert hadde, op den 21 Auguſtus, ter Vergaderinge van de Algemeene Staten, met toeſtemming van zes Provintien, en zes *Hollandſche* Steeden, een Beſluyt, om een Placcaat te maaken tot afdankinge der Waardgelders; dit wierdt in den *Haag* Afgekondigt, en aan de Magiſtraten, en Hopmans der Waardgelders gezonden, met bevel van zig daar naar te ſchikken, en dat de Waardgelders de Waapenen zouden afleggen, uyt hun Eedt en Dienſt ſcheyden, binnen den tydt van 24 uuren, op Straf van als weederſpannigen aan Lyf en Goedt geſtraft te worden: aan den Prins wierdt Magt gegeven, om, indien de Hopmans weygerden het Placcaat naa te koomen, op middelen te denken, om hun te doen gehoorzaamen. De *Hollandſche* Staten konden geen uytſtel, zelfs niet voor eenen dag, verkrygen. Hier op volgde de Afdankinge der Waardgelders, die in eenige Steeden, zelfs voor het Afkondigen van het Placcaat, al was begonnen. Men geeft voor, dat dit geſchiet is, onder toezeggen, dat hier meede alles in ruſt zoude blyven; dog die volgde niet: men wilde de Toeſtemminge hebben tot het houden van de Synode, die uytgeſchreven was van de

Al-

Algemeene Staten. In deze bewilligden, op den 24 Augustus, de meeste Steeden: *Schoonhoven* Stemde het houden van een Nationale Synode toe, mits daar in te werk gegaan werde, om de zaaken tot Vereeninge te brengen, en niet tot Vonnisse of Veroordeelinge; en gelet werde op het Recht van *Holland*; en dat het Gezag, en Beschik over Kerkelyke zaaken blyve by de Heeren Staten van *Holland*: (en niet by de Algemeene) en dat ook geen Besluyten zullen plaats hebben, voor dat dezelve in de Staadts-Vergaderinge zullen zyn onderzogt, en aangenomen. Dewyl men dan de *Hollandsche* Steeden tot geen eenpaarigheit brengen konde, om toe te Stemmen in de Synode, zoo alsze door de Algemeene Staten was uytgeschreven, nam Prins *Maurits*, op den 29 Augustus, den Advocaat van *Holland*, *Jan* van *Oldenbarneveld*, *Hugo* de *Groot*, en *Rombout Hogerbeets* Gevangen, en besloot de Wet, en Vroedschappen in *Holland* te veranderen. Deze veranderinge nam zyn aanvang met *Schoonhoven*: eer de Prins hier kwam, had hy voor af eenige Krygs-Knegten derwaarts gezonden, en, zelfs gekoomen zynde, verklaarde hy op den 7 September 1618, dat hy, om zonderlinge reedenen, en byzonder om te voorkoomen alle *Inconvenienten*, of Onbehoorlykheden, die uyt de gereezen oneenigheden binnen de Stadt zoude moogen ontstaan, de tegenwoordige Magistraat, Vroedschap, en Electeurs, uyt hun Dienst Ontsloeg; en, zonder Stadts Voorregten te benaadeelen, andere ging stellen. Welke Heeren en hunne Naamen in de Lyste der Magistraat-Perzoonen, op het Jaar 1618, kunnen naagezien worden.

Ten zelven daage besllooten deze nieuwe Vroedschappen,

pen, met goedtvinden van Prins *Maurits*, op 't verzoek, gelyk zy zeiden, van de bedroefde Leedematen van den Waaren Gereformeerden Godsdienſt binnen *Schoonhoven*, dat zy hunne toeſtemminge gaven, dat zy by beurten in de Parochie Kerk dier Stadt, neevens die geenen, die'er tegenwoordig Predikten, ook mogten Prediken, en hunnen Godsdienſt Oeffenen: dat men het Klooſter-Kerkje, binnen de Stadt, op het ſpoedigſte bereyden zal, ten eynde dat zy, die de jongſte beurte in de Parochie-Kerk gehadt hebben, aldaar zullen moogen Prediken, ter weederzyden, met alle zeedigheit en ſtilte; beveelende dat men niemant, van wat Gezindte hy zy, eenige moeite, of verſmadeniſſe aan doe; dit alles by voorraad, tot dat hier anders in zal voorzien weezen: dit wierdt den 8 September Afgekondigt, en met den druk gemeen gemaakt.

Dog, of dit langen tydt is in agt genomen, wil ik niet verzeekeren, dewyl ik vinde, dat door de *Remonſtranten* geklaagt wierdt, dat, zoo ras de *Contra-Remonſtranten* in eenige Steeden, daar onder *Schoonhoven* genoemt wordt, in de openbaare Kerken waaren toegelaten, zy die aan de *Remonſtranten* verboden, en hen joegen in plaatzen, daar zy niet half in mogten, en dat men in die Steeden de Krygs-Knegten gebruykte, om hen in toom te houden. Zoo dit waar is, zoude ik denken, dat de *Contra-Remonſtranten*, te *Schoonhoven*, de Groote Kerk voor zig alleen gehouden zullen hebben, en de *Remonſtranten* nog eenigen tydt hebben laaten Prediken, in het Kerkje van St. *Agnieten* Klooſter, in de Koeſtraat.

Dewyl thans de Regeeringe der Steeden in *Holland* verandert was, wierd 'er niet meer tegen het houden

van

van een Nationale Synode, in de Staats Vergaderinge gedaan, en dezelve voor ingewilligt gehouden, zynde 'er egter geen toeftemminge voor den 27 Octobe op gegeven. Onderwylen was de *Zuyd-Hollandsche* Synode te *Delft*, op den 6 October, begonnen, duurende tot den 6 November: hier waaren geen *Remonstranten* uyt het *Goudsche* Classis verschenen: dog, op het eynde van October, vindt men aldaaar den *Schoonhovenschen* Predikant *Daniel Wittius*, onderteekenende een Geschrift, opgestelt door *Theophylus Rykewaart*, met vyf andere *Remonstranten*, behelzende hun gevoelen: op deze Synode wierden *Abraham Muyzenhol*, Predikant te *Breda*, als eerste Gedeputeerde, nevens *Michaël Hogius*, *Hugo Beijerus*, *Edsardus Frederici*, en *Martinus Nicolai*, Predikanten tot *Sevenbergen*, *Schiedam*, *Ameyde*, en in de *Lier*, aangestelt om de *Zuyd-Hollandsche* Classen rondt te reyzen, om onderzoek te doen, en order te stellen: de Staten van *Holland* voegden daar, op den 8 November, by tot Commissarissen Polityk, de Heeren *Muyt* van *Delft*, *Goerede* van *Rotterdam*, en *Bolleman* van *Schiedam*.

Deze Afgezondene stuurden, op den 18 December, een Brief uyt *Gorinchem* aan *Daniel Wittius*, Predikant tot *Schoonhoven*, en daar by de Beschuldingspunten, tegen eenige Predikanten van het Classis van *ter Goude*, met last, dat hy aan elk, dien het raakte, die zoude toezenden, hen Dagvaardende tegen den 27 December, voormiddag te *Schoonhoven*, voor de Afgezondenen van de *Delfze* Synode te verschynen. *Wittius* deedt de Predikanten te *Polsbroek* by een komen, alwaar goedtgevonden wierdt, dat niemant der Gedaagdens ten bestemden Dage verschynen zoude te *Schoonhoven*.

ven, onder voorgeven, dat de bestemde tydt te kort was, om daar tegen hunne Verantwoordinge gereet te maaken.

Op den 26 December, kwamen de Heeren met de Afgezanten van de Synode te *Schoonhoven*, zy begaven zig, op den 27 naar de Groote Kerk, die van binnen met een Krygsbende *Engelsche* Soldaten, in de Waapenen zynde, bezet was: by deze Afgezanten was ook *Johannes Lydius*, Predikant van *Oudewater*, nevens andere Predikanten. De twee *Schoonhovensche* Predikanten *Wittius*, en van *Galen* lieten zig 'er ook vinden; en gevraagt zynde naar de andere Predikanten, die gedaagt waaren, zeiden zy te meenen, dat zy niet zouden verschynen, dewylze agt dagen vroeger, als behoorlyk was, Gedagvaart waaren. Als dit door de Synodale Afgezondene kwalyk genomen wierdt, boden zy aan, dat zy beide op de Beschuldingen, tegen hun ingebragt, Datelyk zouden Antwoorden, mits dat hunne Tegenpartyen, op staanden voet, ook zouden Antwoorden, op het geen zy ten hunnen laste zouden inbrengen. Dit wierdt afgeslagen: onderwylen was de Kerk vol Volks geraakt, en de *Engelsche* Hoofdman hadt zyn Krygs-Volk, om dat het door de meenigte Volks geen gebruyk van de Waapenen maaken konde, buyten de Kerk gebragt. *Wittius*, en van *Galen*, uyt de Kerken-kamer getreeden, om zig op het Voorgestelde te beraaden, zaagen onder de groote meenigte hunne Kerkenraaden, die hen verzogten hun weedervaren te verhaalen, het geen zy deeden: *Lydius*, Predikant van *Oudewater*, ziende de *Schoonhovensche* Predikanten met hunnen Kerkenraad, en misschien met andere spreeken, liep in de Kerken-Kamer by de Heeren, klagende dat

dat de Predikanten het Volk tegen hem, en de zynen ophitsten. Als *Wittius* en van *Galen* weederom binnen gekomen waaren, kwam *Lydius* weederom in de Kamer, roepende: *Myn Heeren, wy zyn Lyveloos! voorziet u*, enz. De Heeren verzogten *Wittius*, dat hy buyten zoude treeden, om de Gemeente te doen vertrekken; hy verzogt van dien last verschoont te zyn om geen reeden van argwaan te geven, als of hy het Volk en Gemeente aan zyn handt hadde. De Afgezondene wierden bevreest, staakten de Handelinge, en trokken met grooten haast ter Stadt uyt. Hier naa schortzen zy den *Schoonhovenschen* Predikant van *Galen* van zyne Bedieninge op; leggende hem te last, dat hy als Beroepen, volgens de Kerken-order van het Jaar 1591, Onwettig in Dienst getreeden was, enz. dit Vonnis wierdt, op den 30 January 1619, door de Staten van *Holland* goedgekeurt, leggende hem nog voor drie Maanden zyn geheele Wedde toe, en beveelende, dat zyn plaats door het Classis zoude bedient worden. De andere Predikant *Wittius*, was in 't begin van het Jaar 1619, naar den *Haag* ontbooden; hy wierdt hier gekoomen zynde, zeven of agt Weeken in Gyzeling gehouden: eyndelyk van zyn Dienst afgezet, met opzegginge van alle Kerkelyke gemeenschap, en last van binnen *Schoohoven* niet te moogen koomen Hy begaf zig naa *Gelkenesse*, by zyn Vriendt *Antony Nauwinks*, op de Hofsteede van den overleeden *Barent* van *Hessel*. Aldus werden de *Schoonhovensche Remonstranten* van hunne Predikanten, en Oeffeninge van Godsdienst, staande nog de Nationale Synode van *Dordrecht*, zedert den 13 November 1618 begonnen, ontzet.

Daarentegen gaven de Gecommitteerde Raaden van *Holland*, uyt goede Consideratie, op den 27 February, aan *Antipas* van den *Borre*, Predikant tot *Otterland* 100 Guldens, en aan zyn Broeder *Samuel* van den *Borre*, Predikant van *Groot-Ammers*, 200 Guldens: beyde hadden zy helpen doordringen de Afzonderinge, binnen *Schoonhoven*, en *ter Goude*, in welke laatste Stadt *Antipas*, in het Jaar 1622, tot Predikant, uyt *Bergambagt* beroepen wierdt.

In het begin van Maart 1619, hielden de *Schoonhovensche Remonstranten* een Vergadering op zig zelven, alwaar, by gebrek van Predikanten, slegts eenige Voorleezingen geschieden; dit wierdt door den *Schoonhovensche* Bailliuw, den Staten van *Holland* aangedient, dewelke daar op den 4 Maart besslooten, aan de Wethouders van *Schoonhoven* te schryven, datze zouden onderzoeken, door wiens toedoen de Vergaderinge was by een gekoomen, den Voorleezer ondervragen, en zulk een order stellen, dat zulks in het toekomende mogt belet worden; dog alles met bescheydentheit.

Op Zaturdag den 9 Maart, als *Wittius* ten Huyze van *Antony Nauwinks*, Schepen en Waardt in *Gelkenesse*, bezogt wierdt van agt of negen *Schoonhovensche* Burgers, kwam daar in, s'Avonds tusschen vier en vyf uuren, *Wigbold* de *Waal*, Bailliuw van *Schoonhoven*; naa dat de Waardt hem plaats gewezen hadde, ging hy uyt, en kwam weederom met Kapityn *Goudwel*, deszelfs Luytenant, en den Vendrig van de *Fransche* Compagnie, binnen *Schoonhoven* in bezettinge, met den Knegt van *Goudwel*, en eenen *Engelschen* Soldaat, zynde alle beschonken: zy wilden, tegen den wil van *Nauwinks*, in de Keuken, daar *Wittius* was, dringen:

zy

zy ſloegen de Glazen van de Keuken, uyt het Voorhuys, in, liepen de Keukendeur op: *Wittius* ontweek het met eenige in een andere Kamer; *Goudwel* riep, *waar is Wittius, de Landverrader, die des Konings van Spanjens Geldt genooten heeft, ik zal hem doorſteeken, en met de Tanden van een ſcheuren:* hy viel met den blooten Deegen, zonder dat de ſteek doorging, op *Aalbert* van der *Grep*, deze wierp *Goudwel* op een Kiſt, en zoude hem doorſtoken hebben, zoo een van *Wittius* Vrienden het niet belet hadde; de Deegens, en Meſſen raakten uyt; de Dienſtmaagt, willende den Waardt beſchutten, kreeg drie Wonden in 't Aangezigt: een Koebeeſt of twee wierden ook gekweſt: *Wittius*, meenende agter uyt over het Ys naar de *Nieuwpoort* zig te bergen, wierdt ontdekt, raakte in Levensgevaar om doorſtooken te worden; dit beletteden de Burgers met uytgetoge Meſſen, zoo dat hy boven op het Hooy kroop, en zig verſtak; in al dit gewoel liep een uyt het Huys, en riep, *moordt! moordt!* een van de Buuren reedt naar *Liesveld*, naar den Droſt *Frederik* van *Loſekoot*, hy kwam, dog wierdt verhindert zig van zyn pligt te kwyten; de *Schoonhovenſche* Bailliuw trok tegen hem den Deegen, de *Liesveldſche* leyde den zynen af; dog ziende niet te verrigten, ging hy, naa gedaane aantuyginge, weg, het geen de *Schoonhovenſche* Bailliuw met zyn Gezelſchap ook deeden, dewyl den Avond gevallen was, dewelke Daags daar aan *Nauwinks* liet zeggen, dat hy, al het geen gebrooken was, op eigen koſten wilde herſtellen; dog deze wilde, dat men het nog eenigen tydt zoude konnen zien, gelyk 'er ook Zondags veele bekykers uyt *Schoonhoven* kwamen. Dewyl de *Liesveldſche* Droſt verſcheyde Verklaringen

liet beleggen, zoo deeden de *Schoonhovensche* Burgermeesters, willende de Klagten over hunnen Bailliuw voorkomen, en hem de handt boven 't hoofdt houden, de Vroedschap vergaderen: hier wierdt besloten, dat men, ter Vergaderinge van de Staten van *Holland*, over *Wittius* zoude klagen, dat hy hunne Stadt te naa kwam, zoo dat hy dagelyks door allerley slag van Menschen uyt de Stadt bezogt wierdt; dat deze door hem tegen de Regeeringe, en Kerk wierden opgehitst, dat hy daar dorst Prediken, en het te vreezen was, dat hier door Burgers en Soldaten aan malkanderen zouden koomen. *Wittius*, hier van verwittigt, begaf zig naar *Ysselsteyn*: van hier wierdt hy door een Staten Boode in den *Haag* ontboden; hier liet men hem tot den 20 Maart wagten, wanneer hem aangezeit wierdt, dat hy, op drie uuren naa, omtrent *Schoonhoven* niet komen zoude, zelfs niet om 'er door te reyzen, tot nader bevel van de Staten. Als toen wierdt de Bailliuw van *Schoonhoven* aangezeit, dat zyn iever wel genoomen wierdt; dog dat hy met bescheydentheit te werk moest gaan enz. Aan den Bailliuw van *Liesveld* wierdt gezeit, dat hy alle Vergaderingen, of *Conventiculen* onder zyn Gebiedt zoude beletten, dat hy met de Officieren, en byzonder met den Bailliuw van *Schoonhoven*, in goede gemeenzaamheit, zoude leven: en aan Kapityn *Goudwel* wierdt geschreven, dat hy zyn Volk, en zig zelven, in goede tugt zoude houden, en zig nog met *Politische*, nog Kerkelyke zaaken bemoeijen, als by byzonder bevel. *Wittius* ging zedert te *Rotterdam* woonen.

Op den 15 Maart, hielden eenige *Remonstransche* Predikanten, en Ouderlingen een heymelyke Vergadering binnen *Rotterdam*, alwaar besloten wierdt de *Re-*

mon-

monſtrantſche Gemeente by een te houden, en die te vergaderen, al kwamen 'er Placcaten tegen uyt. Hier was, onder anderen, *Jan* van *Galen*, geweezen Predikant van *Schoonhoven*; als het houden dezer Vergaderinge ter ooren van de Staten gekomen was, wierden eenige Predikanten, in de Maandt van Mey, voor het Hof van *Holland* ontbooden, daar onder van *Galen*; zy kreegen Bevel uyt den *Haag* niet te vertrekken, en wierden daar eenige weeken opgehouden.

Op den 23 Juny, wierdt voor de *Remonſtranten*, digt by *Schoonhoven* onder *Willige Langerak*, Gepredikt; als dit aan de Staten van *Holland* aangebragt was, ſchreven zy aan de *Stigtſche* Staten, verzoekende; dat zy tegen zulke Vergaderingen op hunnen Bodem omtrent *Schoonhoven* zouden order ſtellen. Daar naa heeft men aan de Wethouders van *Schoonhoven* magt gegeven, om alles, wat tot verhinderinge van de Predikatien der *Remonſtranten*, het zy binnen, het zy buyten de Stadt, zoude mogen ſtrekken, gevoegelyk in 't werk te ſtellen, zelfs, zoo het nodig was, by ſluytinge van Stadts Poorten.

De *Remonſtranten* van *Schoonhoven* leverden een Verzoek-Schrift aan de Staten van *Holland*, om vrye Oeffeninge van hunnen Godsdienſt te hebben; dit wierdt in de Vergaderinge, op den 5 July, gelezen, dog zonder ſchriftelyk beſcheyd wederom gegeven, alleen met dit mondelyke: *dat zy zig zouden moeten rigten naar de Placcaten*; zynde by de Algemeene Staten, den 3 July een Placcaat vaſtgeſtelt; waar by de *Remonſtrantſche* Predikatien verbooden wierden, op Straf van 25 Guldens voor elk, die 'er tegenwoordig zoude geweeſt zyn, en verlies van Ampten, voor die ze hadden; de

Be-

Beroepers der Vergaderingen zouden verbeuren 200 Guldens: diergelyke Boete was ook gestelt voor de Ouderlingen, Diakens, of die Geldt-verzamelingen deeden.

Op den 19 July, kreeg de gewezene *Schoonhovensche* Predikant *Jan* van *Galen*, in den *Haag*, zyn Vonnis, wordende wegens de *Rotterdamsche* Vergaderinge van den 15 Maart, uyt de zeven Vereenigde Provintien gebannen, en daags daar aan, den 20 July naa *Waalwyk* gevoert, by de andere Predikanten; dewelke opde *Dordsche* Synode gedaagt waaren geweest; en, naa dat deze Synode, op den 29 Mey, geeindigt was, en dewylze weigerden te teekenen, dat zy niet meer zouden Prediken, op den 16 July, uyt het Landt gebannen waaren.

Op dien zelfden dag, den 20 July, wierdt te *Schoonhoven* het Placcaat tegen de *Remonstranten* Afgekondigt: dog dit belette eenige ieverige *Remonstranten* niet, om daags daar aan, den 21 July, naar de *Nieuwpoort* te gaan, om een van de afgezette Predikanten te hooren; dog daar wierdt niet Gepredikt; de *Schoonhovensche* Bailliuw, *Wigbold* de *Waal*, hadt laten onderstaan, wie daar by een kwamen, en de namen van die in de Stadt te rug kwamen, in de Poort laten aanteekenen. Daags daar aan ontboodt men op 't Stadthuys Mr. *Gilbert* van *Wynbergen*, Zoon van de gewezen Schepen Jonker *Jan* van *Wynbergen*, nevens een Burger *Jacob Nauwinks*: hun wierdt te last geleidt, datze in de *Nieuwpoort* in een verboode Vergaderinge geweest hadden: dit wierdt ontkent; zy weigerden op andere Vragen te Antwoorden: *Wynbergen* liet men gaan: *Nauwinks* wierdt in de Herberg de *Hardebol* Gegyzelt; als dit rugtbaar wierdt, gingen vyf of zes *Remonstransche* Burgers by hem, van daar zouden zy gaan naar het Stadthuys by de Heeren,

om

om de ontslaging van *Nauwinks* te verzoeken, met aanbiedinge van Borg-togt. Onderwylen kwamen nog tien of twaalf andere *Remonstranten* by hen; ook kwamen eenige Jongens by een: de Magistraat nam Argwaan op, of deze niet wel gewelt mogten gebruyken, en deedt de drie Compagnien Soldaten met stille Trom in de Wapenen komen: onderwylen gingen de *Remonstranten* naar het Stadthuys; hier vonden zy de Deur van de voorste Zaal gesloten, en, te rug willende keeren, zig onvoorziens van de Soldaten bezet: deeze schoten eerst met los Kruydt; en, als de Burgers zig met verbaastheit op de vlugt begaven, met Scherp; dog niemant wierdt getroffen. Toen deedt de Majoor, *Cornelis* de *Leeuw*, met een Corporaalschap Musquettiers de Ronde door de Straten, om te zien of 'er ook zaamenrottingen gehouden wierden, alwaar hy 'er eenige by een vondt, of zag naar elkanderen naderen, liet hy 'er onder Schieten: dit koste *Jan Boerman*, een Weever zyn Leeven; deze stondt met een stuk Broodt in de handt in zyn Deur: twee wierden nog op dien Dag gekwetst, *Cornelis Adriaanz.*, een Zakkedrager, in den Rugge, en *Hans* de *Lapper*, in de Bil: *Jan Hendriks*, een Kleermaker, tegen een van zyn Buuren daar over klagende, wierdt door een *Contra-Remonstrants* Burger, *Buys Ernst* genaamt, met een Mes in de Borst gestoken.

Daags daar aan, den 23 July, heeft men de Zaak aan het Hof van *Holland* bekent gemaakt, ten nadeele der *Remonstranten*. Men zeide, dat de Beroerte was ontstaan, door de moetwilligheit van verscheide Ingezeetenen, die *Nauwinks* wilden verlossen, en vorders aangestookt tegen de Soldaten, tot handhaving van de

Magiſtraat, in de Waapenen gekomen; en dat men ook des Zondags te vooren gepoogt hadde een Afgezonderde Vergadering aldaar te houden, tot veragtinge van het Placcaat. Hier op kwam de Raadsheer *Roſa* naar *Schoonhoven*, om de Magiſtraat tegen de Schuldige en ontweekene de handt te bieden: *Nauwinks* moeſt 50 Guldens boven de Gyzelkoſten betalen; de Schepenen verweezen die geenen, welkers namen in de Poort waaren opgeteekent, in de Boete, volgens het Placcaat; daags naa dit Vonnis, wierdt den Verwezenen door Stadts Boode aangezeit, om de Boete aanſtondts op te brengen; daags daar naa nam de Bailliuw de Stadts Wagen, en haalde met de Schepens *Gerrit Huſt*, en *Willem Vlaming*, en den Geheim-Schryver *Kouman*, nevens 12 Musquetiers, de Panden uyt de Huyzen; hy haalde een Bedt uyt het Huys van den Predikant van *Galen*, wiens Huysvrouw naar *Waalwyk*, by haar Man was gegaan; men moeſt om het Bedt te loſſen, dewyl men geen uytſtel geven wilde, het Geldt by de Buuren leenen. Men nam een Stuk Laaken uyt de Winkel van *Cornelis Janzen Pelt*, die aantoonde, dat hy op dien Zondag te *Ameyden* hadt geweeſt. *Pelt* bragt naderhandt de Zaak voor 't Hof van *Holland*: de Zaak bleef meer als twee Jaaren ſlepende: het Laaken wierdt van de Mot onderwylen bedorven, en op den 22 February 1622, hem wederom ter handt geſtelt, mits Borg ſtellende voor 12 Guldens.

Op den 6 Auguſtus, kwam de geweezene *Schoonhovenſche* Predikant *Wittius*, denwelken al voor den 3 Auguſtus *Rotterdam* ontzeit was, voor de *Zuyd-hollandſche* Synode te *Leyden*: men hieldt hem de Acte van Stilſtant voor; hy begeerde tydt van beraat; dog men be-

bevint, dat hy die al voor den 29 Augustus geteekent hadde: hoewel *Jan* van *Galen* al gebannen was, zette men hem af van alle Kerkelyke Bedieningen, hem niet meer aanziende als voor een Ampteloos Perzoon, en tegen wien men ter gelegener tydt voort zoude gaan, met afsnydinge van de Gemeente: op deze Synode wierdt ook beslooten met den eersten de *Remonstrantsche* Kerkenraaden, daarze nog in wezen waaren, af te zetten.

Dewyl de *Remonstranten* te *Schoonhoven* sterk waaren, en waarschynelyk met hunne Vergaderinge voort gingen, verzogten de Wethouders van *Schoonhoven*, in 't begin van het Jaar 1620, of niet lang te vooren, dat het Hof van *Holland* de Placcaten tegen de *Remonstranten* te *Schoonhoven* wilde uytvoeren, dewyl zy zig zelve hier toe niet sterk genoeg kenden, mits dat het Hof hun verleenen zoude Schriftelyk Bescheit, dat dit aan hun Voorregt geen hinder zoude bybrengen. Ik vinde niet, wat hier op gevolgt is; maar wel dat op den eersten February 1620, by Placcaat van de Algemeene Staten 500 Guldens gezet wierdt op elken Uytgebannen, en weederom gekoomen zynde *Remonstrants* Predikant; en dat een dusdanige met een eeuwige Gevangenisse, of nog zwaarder, zoude gestraft worden: op een Proponent, die Gepredikt hadt, wierdt gezet 300 Guldens: diergelyke Boete moest ook hy betalen, die zodanigen Predikant geherbergt zoude hebben.

Omtrent het midden van Mey 1620, schreef *Daniel Wittius*, gewezene *Schoonhovensche* Predikant, aan de Gecommitteerde Raaden, zyn onderteekeninge van de Acte van stilstant wederroepende.

Den 15 February 1621, Predikte *Daniel Boom*, ge-

wezene Predikant van *Beusichem*, in de *Nieuwpoort* by geval gekomen, openbaarlyk, en met Zingen van Psalmen, voor de *Remonstranten* van *Schoonhoven*, en de *Nieuwpoort*.

Den 16, 18, 19, en 22, Predikte *Jan* van *Galen*, voor dezen Predikant te *Schoonhoven*, binnen die Stadt, dan eens voor weinige, dan eens voor veele; byzonder, op den 22 February, zoo dat in die weinige daagen, niet alleen alle Ledematen, maar ook veele Begunstigers der *Remonstranten* bedient wierden: dog eenige weinige, die van *Galen*, in zyne Aanteekeningen, *zagte Booters* noemt, hielden zig toen uyt de Vergaderingen. Dit Prediken kon niet verborgen blyven; de Bailliuw *Rutger Huygens* (*Bloemvliet*) tot dit Ampt gekomen, in plaats van *Wigbold* de *Waal*, dewelke, dewyl de Schepens hem als een geworden Vriendt van de *Arminianen*, tegen waaren in alles, zyn Ampt verlaten hadde, begaf zig, op den 23 s'Avonds met zyn Dienaaren, en twee Pistolen onder den Mantel, op Straat: van *Galen* was van goederhandt gewaarschouwt; de Bailliuw hebbende, zonder iets te vernemen, een Straat of drie doorwandelt, keerde naar Huys: van *Galen* stelde eenige om naar de Bailliuws deur te zien, en ging onverhindert in het Prediken voort. Hier naa stelde de Bailliuw met de Bevelhebbers van het Krygsvolk order, dat 'er alle Nagten Wagt zoude gehoude worden, om op de *Remonstranten* te passen, en hen te stooren; men stelde het Prediken hier op uyt, te meer, dewyl het Maanlicht wierdt.

Den 26 Maart 1622, op een Morgenstont, vielen de Commissarissen van het Hof, met het Gerecht van *Rotterdam*, in het Huys van de Huysvrouw van *Daniel*

Wittius, voor dezen Predikant te *Schoonhoven*, thans in 't heimelyk te *Nimmegen* Predikende, en namen alle Boeken en Schriften van *Wittius* weg, daar onder die, waar in hy aangeteekent hadde, by wien hy in alle Steden daar hy geweest hadden, zyn intrek hadt genomen, de Huyzen, waar hy hadt Gepredikt, de voornaamste, die in deze Vergaderinge hadden geweest, de Kinderen, die hy Gedoopt hadde, die eenig Geldt tot de *Remonstrantsche* zaak hadden opgebragt, en hoe veel, enz. deze Papieren wierden aanstonts gebruykt tot nadeel van die genen, welkers naamen daar gelezen wierden; hier door raakten 'er te *Rotterdam* veele in zwarigheit, en Boetens, en te *Schoonhoven* met vreeze en angst bevangen; dog ik vinde niet, dat 'er te *Schoonhoven* iets tot naadeel van eenige *Remonstranten* op gevolgt zy: het kan wel zyn, dat dit hier, gelyk elders, groote verkoelinge in den iever, om de Predikatien te hooren gemaakt heeft, en ook wel een vervreemdinge van die zaak.

In, of omtrent Mey 1622, was te *Schoonhoven* een Vrouw, *Tanneken Nauwinks* genaamt, en houdende *Fransche* School: een Schoolmeisje hadt in haar Schoolbort een Pasquil, voor drie Jaar tegen de *Contra-Remonstranten* te *Gouda* aan de Kerk geplakt: eenige *Contra-Remonstrantsche* Kinderen maakten dit aan hunne Ouders, en deze aan den Bailliuw *Rutgert Huygens* bekent. Daar op kwam de Bailliuw met Schepens, en Dienaaren in haar Huys, sloten haar, nevens haar Moeder by haar woonende, buyten de Deur, doorzogten alles: vonden in een Schoolbort het Pasquil; dit wierdt naar het Stadthuys gebragt, en de Vrouw aanstonts door een Stadts-Boode gehaalt; zy weigerde den Eedt,

om op alles wat men haar vroeg de waarheit te zeggen; maar was bereyt dit te doen, wegens het Pasquil alleen: men liet de Vrouw tot 'sAvonds toe op 't Stadthuys in verzekertheit, toen bragt men haar naar de Herberg 't *Vlies*, alwaar zy door twee Stadts-Booden bewaart, en alle toegang van Broeders of Susters verboden wierdt. Hier verteerden de Booden agt Guldens daags, tot 24 Dagen toe. Haar Broeders verzogten aan het Hof van *Holland*, dat men haar te Recht zoude ſtellen; dit geſchiede voor Schepens, tot driemaal toe. De Bailliuw drong op den geeyſten Eedt; zy bleef by haar voorſlag, dat men haar geen Eedt afnemen zoude, als wegens het Pasquil: de Schepens ſtonden haar verzoek toe; de Bailliuw wilde haar dien Eedt niet afnemen: zy geen uytkomſt ziende, maakte het met de Bailliuw op raadt van Vrienden af, voor 100 Guldens aan Boete, en 200 Guldens voor de koſten.

Op den 6 February 1623, wierdt ontdekt de heylloozе toeleg, op het Leven van Prins *Maurits*, waar by men voorgaf, naa zyn Doodt, de zaaken der *Remonſtranten* te herſtellen, en de afgezette *Remonſtranten* in Bedieningen wederom te brengen: men vindwel dat eenen *Kors Janzen* van *Alfen* tot *Rotterdam* woonende, aangenomen hadde, deze veranderinge te weeg te brengen, te *Rotterdam*, ter *Goude*, en *Schoonhoven*; egter heeft men niet bevonden, dat eenige binnen *Schoonhoven* beſchuldigt zyn, als medepligtige van dit Verraat, of medewuſtige, en dat iemant, buyten den algemeenen ongegronden argwaan op alle *Remonſtranten*, hierom iets zoude geleeden hebben; zeekerlyk zal dit ook binnen *Schoonhoven*, gelyk als elders, veel kwaat gedaan hebben aan de *Remonſtrantſche* zaak, en oorzaak geweeſt

zyn,

zyn, dat eenige van hun afgeweeken zyn, en zig by de *Contra-Remonſtranten* gevoegt hebben; neemende deze Goddelooze Zamenzweering voor een Dekmantel van hunnen overgang. Een van hunne gewezene Predikanten, *Daniel Wittius*, hoewel nog verdagt, nog beſchuldigt, week met anderen buytens Lands; de andere, *Jan* van *Galen*, bleef te Lande.

Het ſchynt dat in, of omtrent dit Jaar *Dirk Boom*, gewezen Predikant van *Beuſichem*, te *Schoonhoven* gevangen is, en verwezen tot een eeuwige Gevangeniſſe, op het Slot *Louveſteyn*; Jaar en Dag van deze gevangeneeming, nogte de manier, op dewelke die geſchiet is, en de omſtandigheden, dieze verzelt hebben, zyn tot myne kenniſſe niet gekomen.

Niet lange naa de vervoeringe van *Boom* naar *Louveſteyn*, verzogten de bedroefde *Schoonhovenſche Remonſtranten*, *Pasquier de Fyne*, wel eer Predikant van *Jaarsveld*, thans te *Gouda* ſchuylende, hun met een Predikatie of twee, ten dienſte te willen ſtaan: hoewel het voor hem, als daar te wel bekent, zeer gevaarlyk was, nam hy het egter aan, kwam daar naar toe: en, dewyl niemant van de Burgers hem Huysveſtinge durfde verleenen, bezorgde men die hem by eenen Soldaat; hy hadt zig laaten verluyden, dat men niet alleen moeſt Prediken, maar ook Pſalmen Zingen; dog de Opzienders van de *Remonſtrantſche* Gemeente verzogten hem het Zingen te laten, dewyl de Wethouders dit als een groote Beleeding zouden opnemen Zondags kwam een groote meenigte by een in een Olie-Moolen, niet verre van de Lopiker-Poort. De Predicatie was nauwlyks begonnen, of de Bailliuw *Rutgert Huygens*, met zyne Dienaaren kwam binnen, waar door een

een groot gewoel ontstont; zoo dat de Predikant, en de Bailliuw malkander niet kosten hooren, nog verstaan; de Predikant begost te Zingen, hier op kwam stilte: de Bailliuw zeide gekomen te zyn om te hooren, men boodt hem plaats aan om te zitten, dog hy bleef staan, en de Predicatie ging voort; op het eynde van die, zeide de Predikant, dat zy naa den Middag weederom zouden koomen, met hunne Psalm-Boeken om te Zingen, daar hun de Bailliuw aan geholpen hadt tegen hun voornemen: hier naa boodt men de Bailliuw aan, om eerst uyt te gaan: als hy die beleeftheit op een beleefde wyze geweigert hadde, wierdt hy van den gemeenen hoop voor uyt gedrongen; en de Predikant klom over een Steen-put, in een ander Huys: naa den Middag kwam het Volk in grooter getale; men Zong Heemel-hoog, en van dien tydt aan zouden de *Remonstranten*, te *Schoonhoven*, Zingende gebleven zyn, en aan de Vryheit Prediken geraakt wezen.

Ik vinde egter nog dat deze Bailliuw, op den 6 January 1625, gevangen nam *Jan Gysberts Uytenbogaart*, Geboortig van *Schoonhoven*, Neef en Knegt van den Predikant *Uytenbogaart*, in het Jaar 1618, uyt het Landt geweeken, en zig zedert eenige Jaaren in *Vrankryk* hebbende opgehouden; deeze Jongman was uyt *Vrankryk*, om zyn Gezondheit weder te krygen, te *Schoonhoven* by zyn Moeder gekomen. Men viel in 't Huys van de Moeder, en doorzogt alles; deze bestorf het wegens opgevatten Schrik, wordende aan den gevangen Zoon niet toegelaten te komen by de ziek leggende Moeder: de Bailliuw doedt eysch, dat de gevangene zal gestraft worden, ter Keure van het Gerechte, voorts uyt *Holland* gebannen, voor 25 Jaaren, en in een Boete

van

van 600 Guldens geslagen, en, ten minsten by voorraadt, gebragt worden tot scherper onderzoek; dit alles om een Brief, dien deze Jongman, niet wel by zyn Zinnen zynde, aan zyn Vryster geschreven hadde, daar men meende onder bedekte woorden veel geheymen in te steeken. De Schepens Verwyzen den Jongman in de Boete van 300 Guldens, en, tot de volle betalinge van dien, in Hegtenisse te blyven. De Jongman beroept zig op 't Hof van *Holland:* geen een *Remonstrants* Advocaat durft zyn zaak tegen den Bailliuw aannemen: een *Roomschgezinde* in den *Haag* neemtze ter hand, en verkrygt, dat, op den 16 Mey, de Jongman door het Hof van *Holland* wordt ontslagen, onder Borg togt, mits betalende by voorraadt de verteerde Kosten in de Gevangenisse: hier op wierdt de Jongman, op den 18 Mey, los gelaten; de Bailliuw liet de zaak steken, en, zoo men zegt, sprak den Jongman nog om Kosten, nog om Borg-togt aan.

Ik meen dat men deze Veranderingen, ter Gunste van de *Remonstranten*, toe moet schryven aan den Doodt van Prins *Maurits*, dewelke, op den 23 April 1625, in den *Haag* Overleed, en in de Stadthouderlyke Bedieninge Opgevolgt wierdt door zynen halven Broeder Prins *Frederik Hendrik:* hier door kregenze meer Vryheit; de Gebannene Predikanten kwamen in het Landt: men Predikte zonder hinder: hier over klaagde de *Zuyd-Hollandsche* Synode, te *Schoonhoven*, in September 1630, by een gekomen, aan de Staten van *Holland*; verzoekende, dat die tegen dit Inkomen, en Prediken mogten voorzien, als hoognodig tot behoudenisse van 't Landt, en den Gereformeerden Godsdienst; dog hier wierdt niet mede uytgevoert: en, in July 1631, braaken de *Re-*

monstrantsche Predikanten op *Louvestein* Gevangen uyt, en bleven in 't Landt vry verkeeren: zynde allenskens den haat en bitterheit zodanig vermindert, onder de zagte Regeering, en door het voorbeelt van *Frederik Hendrik*, dat de *Remonstranten*, Vryheit van Godtsdienst in Kerken, en Hooge-Schoolen genietende; het ongelyk hun aangedaan, ter liefde van 't Vaderlandt vergeeten hebbende, mogelyk wenschen zouden, op een voegelyke wyze, zig wederom met de Publique Kerk vereenigt te zien.

Zie daar Geëerde Lezers, dus meenen wy het merkwaardigste, dat de Stadt *Schoonhoven* raakt, en daar ons eenig bescheidt van is ter handt gekomen, U alles medegedeelt, en verhaalt te hebben: Gaande nu over tot het Dertiende, of Laatste *Hoofdstuk* dezer *Beschryvinge*, vervattende in zig de *Naam Lysten* der Wel Ed: *Magistraats-Perzoonen*, dewelke als *Bailliuwen*, *Burgermeesteren*, *Schepenen*, *Vroedschappen* en *Electeurs*, waar by wy ook die der *Secretarissen* voegen, alle deze Ampten bedient hebben.

Hier vooren in het Elfde *Hoofdstuk*, handelende van de Oude en Nieuwe *Regeerings-Form*, hebben wy reeds ook al van de *Magistraats-Perzoonen* gesproken, en getoont, dat deze Stadt met haare Nabuuren gemeen heeft; te weeten, dat de eerste Aanstellinge der zelve Perzoonen ons niet blykt, en dat het begin der Lysten dezer Bedienaaren in de Windzelen der Vergetelheit opgerolt zy. Zoo dat men genoodtzaakt is, zig te vergenoegen met het geene men daar van, zoo veel mogelyk is, heeft konnen te weeten komen.

XIII. HOOFDSTUK.

NAAMLYST

Van de Perzoonen, die zedert het Jaar 1500 *bedient hebben het* BAILLIUWSCHAP VAN

SCHOONHOVEN,

ENDE DEN LANDE VAN

BLOYS.

Heer Floris van Yſſelſteyn, Heer te St. Maartensdyk, in 't jaar 1500. hy heeft het Bailliuws-ampt bedient 21 jaaren.

Heer Floris van Egmond, Grave van Buuren, en Heer van Yſſelſteyn, 1521. hy heeft het bedient 18 jaaren.

Lodewyk van Meerkerken (Moerkerken,) Ridder, uit den naam van Heer Floris van Egmond.

Willem Thin, uit naam als vooren.

Willem Thin, is voorts van zyn Keizerlyke Majeſteit aangeſtelt, in 't jaar 1539, en heeft dit Ampt bedient 2 jaar.

Jacob van Holy, in 't jaar 1541, bediende het zelve 15 jaaren.

Mr. Jacob van Merſche, in 't jaar 1556, en heeft het bedient 3 jaaren.

Jonker Arnoud Zegers van Waſſenhoven, in 't jaar 1559, bediende het zelve 10 jaaren.

Pieter van Catz, by proviſie, in 't jaar 1569, en bediende het 1 jaar.

Adriaan van Beſſote, in 't jaar 1570, en heeft het zelve bedient 2 jaaren.

Chriſtoffel van Teylingen, in 't jaar 1572, bediende dat 2 jaaren.

Gysbert van Zuylen van Nieveld, in 't jaar 1574, en heeft het zelve bedient 1 jaar.

Cornelis van Everdingen, in 't jaar 1575, en heeft dit bedient 2 jaaren.

Mr. Maerten Schats, by proviſie, in 't jaar 1577, en heeft het bedient een half jaar.

Hugo van Groenhoven, in 't jaar 1577, en heeft het zelve bedient, 8 jaaren.

Jonker Adam van Zuylen van Nieveld, in 't jaar 1585, bedienende het een jaar.

Geerlof Kluyt van Vorenbroek, in 't jaar 1586, heeft dat bedient 14 jaaren.

Jonker Floris t' Serelaas, in 't jaar 1600, en heeft het zelve bedient 6 jaaren, (volgens S. v. Leuwen, zoude hy, in het Jaar 1612, in den Haag overleden zyn.)

Horatius Rodenburg, in 't jaar 1606, bedienende dit 12 jaaren.

Wigbold de Waal, in 't jaar 1618, bedienende dit 4 jaaren.

Rutgert Huygens Bloemvliet, in 't jaar 1622, bedienende het 15 jaaren.

Hugo Bloemvliet, in plaats van zyn Vader, 1637, bedienende dit Ampt 33 jaaren.

Mr. Cornelis van Nesch, in 't jaar 1670, bedienende het 2 jaaren.

Rutgerus van Arkel, in 't jaar 1672, bedienende het 9 jaaren.

Mr. Cornelis van Straalen, in 't jaar 1681, bedienende het 6 jaaren.

Johan van der Putten, in 't jaar 1687, bedienende het 28 jaaren.

Cornelis Woel, in 't jaar 1715, bedienende dit Ampt 5 jaaren.

Mr. Gerard Huysman, in 't jaar 1720, bedienende het 7 jaaren.

De Graaffelykheits Rekenkamer vervolgens vernietigt, en gebragt zynde onder de beheeringe van hunne Edel Mogende de Gecommitteerde Raaden, is dit Ampt 14 Maanden vacant gebleven, om dat, by het Afsterven van *Huysman*, nog geen Resolutie genomen was; door wien de Ampten, die behoort hebben aan de zelve Kamer, zouden worden begeven, by welke vacature het is waargenomen door den Heer *Louis de Groet* (toen, in 't jaar 1727, Praesiderende Burgermeester.)

Op den 17 September 1728, is vervolgens by hunne Edel Gr. Mogende aangestelt de boven gemelde *Louis de Groet*, overleeden op den 31 January 1747; en wierdt in Maart daar aan volgende, door de *Staten* van *Holland* aangestelt, de Heer *Cornelis van Bekesteyn*, Raad in de Vroedschap, zedert 1732; en Oud-Burgermeester, zedert 't jaar 1739, tot Bailliuw en Schout van *Schoonboven*, en den Lande van *Bloys*, als ook tot Schout van *Haastrecht*, *Vlist*, en *Bonrepas*; hy wierdt, op den 21 November 1748, van zyn Vroedschaps plaats verlaten, dog bleef Bailliuw tot den 27 Augustus 1749; als wanneer hy door de Staten van *Holland* wierdt gedimitteert; en den 25 September verkoren de Staten van *Holland* *Gerbrand Elias* tot Bailliuw, dewelke overleden den 3 July 1757, is in September van dat Jaar aangestelt Mr. Otto Scheltus; den 5 July Mr. Otto Scheltus overleden zynde, is in die Maant aangestelt Jan Braat, Vryheer van *Zeventer*, en *Cabauw*.

NAAM-LYST
VAN DE HEEREN
BURGERMEESTEREN EN SCHEPENEN,
Zoo als dezelve Jaarlyks op St. MAARTENS-AVOND *zyn Geëligeert, zedert den Jaare* 1504.

MITSGADERS DIE DER
VROEDSCHAPPEN,
Beginnende met den Jaare 1618.

EN DIE DER
ELECTEUREN,
Zedert het Jaar 1560.

1504.
Burgermeesteren.

Barent Cornelisze.
Joost Aalbertze.
Schepenen.
Barent van Hoof.
Aarent Cuyf.
Willem van Couwenhoven.
Aart Evertze Bruninx.
Dirk Claasze.
Willem van Overryn.
Jan Thin.

1505.
Burgermeesteren.
Egbert Dirkze.
Aarent Thin.
Schepenen.
Willem Jacobs.
Claas Houweling.
Antoni Machors.
Gysbert van Loon.
Gerrit Dirkze.
Hendrik Huge.
Jan van Hoof.

1506.
Burgermeesteren.
Barent Cornelisze.
Joost Aalbertze.
Schepenen.
Dirk Thin.
Martyn Gerrits.
Aart Evertze Bruninx.
Dirk Claasze.

Damiaan Jans.
Jan Thin.
Pieter van Dam.

1507.

Burgermeesteren.

Egbert Dirkze.
Willem Roe. Jacobs Zoon.

Schepenen.

Claas Houweling.
Gerrit Dirkze.
Willem van Couwenhoven.
Willem van Overryn.
Cornelis Houweling.
Huygh Huyge.
Cornelis van Dobben.

1508.

Burgermeesteren.

Dirk Thin.
Dirk Claasze.

Schepenen.

Barent Cornelisze.
Jooft Aalberts.
Aalbert Martyn.
Damiaan Jans.
Jan Staats.
Willem Thin.
Jan van Couwenhoven.

1509.

Burgermeesteren.

Egbert Dirkze.
Claas Houweling.

Schepenen.

Gysbert van Loon.
Gerrit Dirkze.
Willem van Couwenhoven.
Aart Everts.
Willem Aarnts.
Jan Thin.
Egbert Barents.

1510.

Burgermeesteren.

Barent Cornelisze.
Aart Thin.

Schepenen.

Egbert Dirkze.
Claas Houweling.
Dirk Claasze.
Damiaan Jans.
Pieter van Dam.
Jan Staats.
Jan van Couwenhoven.

1511.

Burgermeesteren.

Barent van Hoof.
Willem van Couwenhoven.

Schepenen.

Barent Cornelisze.
Aart Thin.
Gerrit Dirkze.
Marthyn Gerrits.
Willem Thin.
Jan Claasze.
Jan de Leenx.

1512.

Burgermeesteren.

Barent Cornelisze.
Aart Thin.

Schepenen.

Dirk Claasze.
Damiaan Jans.
Willem van Overryn.
Cornelis van Dobben.
Jan Staart.
Willem Floris.
Pieter Anthonius.

1513.

Burgermeesteren.

Gerrit Dirkze.
Martyn Gerrits.

Schepenen.

Barent van Hoof.
Willem van Couwenhoven.
Jan Thin.

Egbert Barents.
Jan de Leeuw.
Evert Buys.
Jacob Jans.

1514.
Burgermeesteren.
Dirk Claasze.
Aart Verbruyk.
Schepenen.
Damiaan Jans.
Cornelis van Dobbe.
Willem Thin.
Jan van Couwenhoven.
Dirk van der Moele.
Gysbert Aarts.
Adriaan van Hoof.

1515.
Burgermeesteren.
Barent Cornelisze.
Aart Thin.
Schepenen.
Claas Houweling.
Willem van Couwenhoven.
Gerrit Dirkze.
Martyn Gerrits.
Willem van Overryn.
Aart Gerrits.
Bouwe Claasze.

1516.
Burgermeesteren.
Dirk Claasze.
Cornelis van Dobben.
Schepenen.
Aart van Bruymely.
Damiaan Jans.
Jan van Couwenhoven.
Egbert Bakum.
Floris Willems.
Evert Buys.
Adriaan van Hoof.

1517.
Burgermeesteren.
Barent Cornelisze.
Aart Thin.
Schepenen.
Claas Janze.
Willem van Couwenhoven.
Jan Staan.
Willem Thin.
Jan de Leeuw.
Gerrit Janze.
Bouwe Claasze.

1518.
Burgermeesteren.
Gerrit Dirkze.
Egbert Barents.
Schepenen.
Martyn Gerrits.
Aart Evertze Bruninx.
Cornelis van Dobbe.
Damiaan Jans.
Jan van Couwenhoven.
Dirk Vermeulen.
Aart van Hoof.

1519.
Burgermeesteren.
Barent Cornelisze.
Aart Thin.
Schepenen.
Willem Koen.
Claas Houweling.
Jan Staats.
Jan de Leeuw.
Gerrit Verhoof.
Bouwe Claasze.
Simon Anthonius.

1520.
Burgermeesteren.
Martyn Gerrits.
Egbert Barents.

Schepenen.
Gerrit Dirkze.
Aart Evertze Bruninx.
Damiaan Jans.
Jan van Couwenhoven.
Pieter Anthonius.
Adriaan van Hoof.
Gerrit Theunisze.

1521.
Burgermeesteren.
Aart Thin.
Floris Willemsze.
Schepenen.
Cornelis van Dobben.
Willem Thin.
Jan de Leeuw.
Evert Buys.
Jacob Jansze.
Bouwe Claasze.
Simon Anthonize.

1522.
Burgermeesteren.
Aart Evertze.
Egbert Barents.
Schepenen.
Claas Joosten.
Gerrit Dirkze.
Jan Staats.
Jan Willemze Couwenhoven.
Dirk Vermeulen.
Adriaan van Hoof.
Floris Pieterze.

1523.
Burgermeesteren.
Willem Thin.
Bouwe Claasze.
Schepenen.
Cornelis van Dobben.
Cornelis de Leeuw.
Evert Buys.
Gerrit Jans.
Gerrit Anthonize.
Gerrit de Visser.
Joost Claasze.

1524.
Burgermeesteren.
Egbert Barents.
Adriaan van Hoof.
Schepenen.
Gerrit Tinnegieter.
Aart Evertze.
Willem Thin.
Pieter Anthonize.
Florus Pieterze.
Gerrit Claasze.
Hendrik van Dobben.

1525.
Burgermeesteren.
Cornelis van Dobben.
Bouwe Claasze.
Schepenen.
Jan Schaert.
Jan de Leeuw.
Jan van Couwenhoven.
Gerrit Anthonius.
Simon Anthonius.
Joost Claasze.
Aalbert Ouwertien

1526.
Burgermeesteren.
Willem Thin.
Gerrit Jansze.
Schepenen.
Gerrit Tinnegieter.
Egbert Barents.
Adriaan Barents.
Florus Pieterze.
Gerrit Claasze.
Hendrik van Dobben.
Aart Pieterze.

1527.

1527.
Burgermeesteren.
Adriaan van Hoof.
Jan van Couwenhoven.
Schepenen.
Cornelis van Dobben.
Bouwe Klaasze.
Jan Schaart.
Gerrit de Visser.
Simon Anthonius.
Reiger Frans.
Willem Thin.

1528.
Burgermeesteren.
Egbert Barents.
Willem Thin.
Schepenen.
Gerrit Dirkze Tinnegieter.
Cornelis van Dobben.
Jan van Couwenhoven.
Jan de Leeuw.
Evert Buys.
Joost Klaasze.
Aalbert Merten.

1529.
Burgermeesteren.
Bouwen Klaasze.
Adriaan van Hoof.
Schepenen.
Aart Evertze Bruninx.
Egbert Barents.
Florus Pieterze.
Hendrik van Dobben.
Gerrit Klaasze.
Aarent Pieterze.
Meester Jasper Egbertze.

1530.
Burgermeesteren.
Willem Thin.
Jan de Leeuw.
Schepenen.
Cornelis van Dobben.
Gerrit Jansze.
Gerrit de Visser.
Simon Anthonius.
Joost Klaasze.
Ernst Gerritze.
Mr. Govert Jansze.

1531.
Burgermeesteren.
Bouwe Klaasze.
Adriaan van Hoof.
Schepenen.
Aart Evertze Bruninx.
Jan van Couwenhoven.
Willem Hendrikze van Dobben.
Aalbert Merten.
Rynier Fransze.
Govert Thin.
Frans van der Meulen.

1532.
Burgermeesteren.
Barent Cornelisze.
Willem Thin.
Schepenen.
Gerrit Jansze.
Pieter Anthonius.
Gerrit de Visser.
Egbert Florus.
Aart Pieterze.
Mr. Govert van Hoof.
Anthonius Gerritze.

1533.
Burgermeesteren.
Willem Thin.
Jan van Couwenhoven.
Schepenen.
Gerrit Evertze Bruninx.
Bouwe Klaasze.
Adriaan Gerritze.

Floris Pieterze.
Joost Claasze.
Hendrik van Dobben.
Frans van der Meulen.

1534.
Burgermeesteren.
Adriaan van Hoof.
Jan van Couwenhoven.
Schepenen.
Bouwe Claasze.
Gerrit Jans.
Jan de Leeuw.
Aart Pieterze.
Mr. Govert Jansze.
Mr. Anthonius Gerrits.
Cornelis Maartensze.

1535.
Burgermeesteren.
Willem Thin.
Floris Pieterze.
Schepenen.
Gerrit de Visser.
Hendrik van Dobben.
Rynier Frans.
Mr. Jasper Egberts.
Frans van der Meulen.
Aart Voogel.
Claas Bouwenze.

1536.
Burgermeesteren.
Jan van Couwenhoven.
Frans van der Meulen.
Schepenen.
Bouwe Claasze.
Floris Pieterze.
Mr. Govert van Hoof.
Anthonius Gerrits.
Cornelis Maartenze.
Aart Gerrits.
Jacob Holy.

1537.
Burgermeesteren.
Gerrit Jans.
Hendrik van Dobben.
Schepenen.
Arie Barentze.
Jan van Couwenhoven.
Frans van der Meulen.
Simon Thomis.
Jacob Holy.
Claas Jansze.
Aart van Overryn.

1538.
Burgermeesteren.
Jan van Couwenhoven.
Mr. Govert van Hoof.
Schepenen.
Adriaan van Hoof.
Floris Pieterze.
Jan Schart.
Aart Pietersze.
Cornelis Maartensze.
Mr. Dirk Adriaansze.
Lambert Gerrits.

1539.
Burgermeesteren.
Floris Pieterze.
Mr. Govert van Hoof.
Schepenen.
Bouwe Claasze.
Gerrit Jans.
Frans van der Meulen.
Hendrik van Dobben.
Aart Pietersze.
Mr. Anthonius Gerrits.
Aart Voogel.

1540.
Burgermeesteren.
Mr. Jasper Egberts.
Dirk Adriaansze.

Schepenen.
Jan van Couwenhoven.
Simon Anthonius.
Cornelis Maartens.
Jacob van Soelen.
Klaas de Jager.
Jan Aartze.
Dirk Thin.

1541.
Burgermeesteren.
Frans van der Meulen.
Aart Pieterze.
Schepenen.
Arie van Hoof.
Hendrik van Dobben.
Pieter Anthonius.
Gerrit de Visser.
Govert Thin.
Aart Voogel.
Gerrit van Couwenhoven.

1542.
Burgermeesteren.
Jan van Couwenhoven.
Mr. Jasper Egberts.
Schepenen.
Floris Pieterze.
Simon Anthonius.
Ernst Gerritze.
Mr. Anthonius Gerrits.
Aart van Overryn.
Lambert Gerritze.
Aart Bouwenze.

1543.
Burgermeesteren.
Arie van Hoof.
Cornelis Maartenze.
Schepenen.
Hendrik van Dobben.
Gerrit Visser.
Klaas de Jager.
Jan Aartze.
Gerrit van Couwenhoven.
Gerrit van der Meulen.
Gerrit Floris.

1544.
Burgermeesteren.
Jan van Couwenhoven.
Ernst Gerritze.
Schepenen.
Floris Pieterze.
Mr. Dirk Arienze.
Steven Anthonius.
Aart Voogel.
Klaas Bouwenze.
Lambert Gerritze.
Aart Bouwenze.

1545.
Burgermeesteren.
Arie van Hoof.
Cornelis Maartenze.
Schepenen.
Hendrik van Dobben.
Aart Pieterze.
Jan Aartze.
Gerrit van Couwenhoven.
Gerrit Floris.
Arie Dirkze.
Pieter Floris.

1546.
Burgermeesteren
Mr. Jasper Egberts.
Jan Thin.
Schepenen.
Floris Pieterze.
Anthoni Gerritze.
Aart van Overryn.
Dirk Thin.
Lambert Gerritze.
Gerrit van der Meulen.
Mr. Willem Jans.

1547.

Burgermeesteren.

Arent van Hoof.
Jan van Couwenhoven.

Schepenen.

Gerrit Janze.
Aart Pieterze.
Aart Voogel.
Klaas Bouwenze.
Gerrit Floris.
Gysbert de Leeuw.
Govert Fransze.

1548.

Burgermeesteren.

Cornelis Maartenze.
Ernst Gerritze.

Schepenen.

Mr. Dirk Arienze.
Simon Anthonius.
Jan Aartze.
Lambert Gerritsze.
Gerrit van Couwenhoven.
Arie Dirkze.
Anthonius de Man.

Op den 7 December 1549, overmits zoo lange het Oude Gerecht van den Raadt van *Holland* gecontinueert was, zyn tot *Burgermeesteren* geordonneert.

Jan van Couwenhoven.
Aart Pieterze.

Schepenen.

Arie van Hoof.
Gerrit van der Meulen.
Gerrit Floris.
Mr. Willem Janze.
Gysbert de Leeuw.
Govert Fransze.
Jacob Pieterze.

Op den 10 November 1550.

Burgermeesteren.

Jan van Couwenhoven.
Cornelis Martyn

Schepenen.

Floris Pieterze.
Jan Aartsze.
Lambert Gerritsze.
Gerrit van Couwenhoven.
Bartholomeus Dirkze.
Klaas Franze.
Maarten Bouwens.

Op den 14 October 1551.

Burgermeesteren.

Arie van Hoof.
Cornelis Maartens.

Schepenen.

Jan Thin.
Klaas Bouwenze.
Aart van Overryn.
Gerrit van der Meulen.
Arie Dirkze.
Pieter Floris.
Mr. Willem Janze.

1552.

Burgermeesteren.

Aart Gerritsze.
Jan Thin.

Schepenen.

Cornelis Martyn.
Aart Voogel.
Govert Lamberts.
Gerrit van Couwenhoven.
Pieter Floris.
Klaas Franze.
Maarten Bouwenze.

Op St. *Maartens-avond* 1553.

Burgermeesteren.

Aart Gerritze.
Gerrit van Couwenhoven.

Sche-

Schepenen.
Cornelis Maartensze.
Lambert Gerritze.
Gerrit van der Meulen.
Arie Dirkze.
Pieter Floris.
Arie Aartze.
Egbert Jans.

1554.
Burgermeesteren.
Cornelis Martyn.
Klaas Bouwenze.
Schepenen.
Aart Gerritze.
Gerrit Floris.
Pieter Floris.
Mr. Willem Jansze.
Govert Fransze.
Klaas Fransze.
Arie Aartze.

1555.
Burgermeesteren.
Aart Gerritsze.
Jan Thin.
Schepenen.
Klaas Bouwenze.
Lambert Gerritze.
Arie Dirkze.
Govert Fransze.
Bartholomeus Dirkze.
Egbert Jaspersze.
Kaarl Klaasze.

1556.
Burgermeesteren.
Jan Thin.
Gerrit van Couwenhoven.
Schepenen.
Gerrit Floris.
Pieter Floris.
Mr. Willem Jans.
Govert Fransze.
Egbert Jaspersze.
Gysbert de Leeuw.
Jan Gerritze de Bruyn.

1557.
Burgermeesteren.
Cornelis Maartenze.
Arie Bouwenze.
Schepenen.
Jan Thin.
Gerrit van Couwenhoven.
Lambert Gerritze.
Arie Dirkze.
Klaas Franze.
Dirk Aartze.
Jacob Janze.

1558.
Burgermeesteren.
Aart Gerritze.
Arie Bouwenze.
Schepenen.
Gerrit van Couwenhoven.
Gerrit van der Meulen.
Arie Dirkze.
Govert Fransze.
Kaarl Klaasze.
Dirk Aartze.
Joris Pieterze.

1559.
Burgermeesteren.
Aart Gerritze.
Lambert Gerritze.
Schepenen.
Gerrit van Couwenhoven.
Jan Bouwenze.
Gerrit van der Meulen.
Egbert Jasperze.
Kaarl Klaasze.
Dirk Arienze.
Frans van Nesch.

Op den 18 October 1560, zyn by den Schout, Burgermeesteren, en Vroedschap der Steede *Schoonhoven* gekoren, en geëligeert deze navolgende 27 Perzoonen tot *Electeurs*; die van nu voortaan, op den 4 November, kiezen zullen vier Perzoonen tot *Burgermeesteren*, en veertien Perzoonen tot *Schepenen*, omme daar uyt gestelt te worden, te weeten, uyt de vier twee *Burgermeesteren*, en uyt die veertien zeven *Schepenen*; en dit al volgens onzen Octrooije daar van zynde, en reedts in het voorgaande XI *Hoofdstuk* gemeldt.

1560.

Tot *Electeurs*.

Gerrit van Couwenhoven, Janz.
Lambert Gerritze.
Gerrit Franze.
Frans van Hoof.
Bartholomeus Dirkze.
Dirk Aartze.
Arie Bouwenze.
Joris Pieterze.
Kaarl Klaasze.
Klaas Franze.
Jacob Pieterze.
Frans van Nesch.
Dirk Aartze.
Egbert Jasperze.
Mr. Dirk Arienze.
Maarten Bouwenze.
Anthonius de Man.
Aart van Overryn.
Gerrit van der Meulen.
Jacob Janze.
Arie Dirkze.
Gerrit Florisze de Jonge.
Arie Aartze.
Jan Goverze van Hoof.
Egbert Melchiors.
Daniel Jans.
Cornelis de Bruyn.

Burgermeesteren.

Gerrit van Couwenhoven.
Klaas Franze.

Schepenen.

Aart Gerritze.
Gerrit Frans.
Tomis de Man.
Egbert Jasperze.
Kaarl Klaasze.
Gerrit de Jong.
Jan Bouwenze.

1561.

Burgermeesteren.

Aart Gerritze.
Lambert Gerritze.

Schepenen.

Gerrit van Couwenhoven.
Egbert Jasperze.
Kaarl Klaasze.
Frans van Nesch.
Gerrit de Jong
Bartholomeus Cornelisze.
Jacob Frans.

Electeurs.

Cornelis Wynen Cornelisze.
Maarten Gysberze Botter.
Bartholomeus Cornelisze.

1562.

Burgermeesteren.

Aart Gerritze.
Klaas Franze.

Schepenen.

Lambert Gerritze.
Maarten Bouwensze.
Kaarl Klaasze.
Jacob Janze.
Joris Pieterze.
Gerrit de Jong.
Egbert Melchiors.

Electeurs.

Jan Buys.
Cornelis Gerrits.
Lambert Willems.
Barent Klaas.

1563.

Burgermeesteren.

Gerrit van Couwenhoven.
Arie Bouwenze.

Schepenen.

Kaarl Klaasze.
Jacob Janze.
Frans van Nesch.
Gerrit de Jong.
Bartholomeus Cornelisze.
AartLamberts.
Joost van Hoof.

1564.

Burgermeesteren.

Klaas Fransze.
Egbert Jaspers.

Schepenen.

Arie Bouwenze.
Jacob Pieterze.
Jacob Janze.
Joris Pieterze.
Gerrit de Jong.
Jan Bouwenze.
Egbert Melchiors.

Electeur.

Aart Lambertsze.

1565.

Burgermeesteren.

Aart Gerritze.
Gerrit van Couwenhoven.

Schepenen.

Kaarl Klaasze.
Jacob Janze.
Gerrit de Jong.
Jacob Frans.
Bartholomeus Cornelisze.
Aart Lambertze.
Cornelis Janze.

1566.

Burgermeesteren.

Aart Gerritze.
Klaas Fransze.

Schepenen.

Jacob Janze.
Jan Bouwenze.
Gerrit de Jong.
Jacob Fransze.
Bartholomeus Cornelisze,
Aart Lambertze.
Willem Klaas.

1567.

Burgermeesteren.

Gerrit van Couwenhoven.
Klaas Franze.

Schepenen.

Maarten Bouwenze.
Jan Gerritze de Bruyn.
Dirk Aartze.
Jacob Janze.
Jacob Franze.
Bartholomeus Cornelisze.
Egbert Melchiors.

Electeurs.

Mr. Jan Cornelisze.
Jan Gerritze de Bruyn.
Frans Cornelis Scagen.
Arie Arienze de Lange.

Den 29 December is *Wouter Cornelisse*, by den Hove van *Holland*, tot *Schepen aangestelt*, in plaats van *Bartholomeus Cornelisze*, die op den 24 November was overleden.

1568.

Burgermeesteren.

Aart Gerritze.
Gerrit van Couwenhoven.

Sche-

Shepenen.
Jan Gerritze de Bruyn.
Dirk Aartze.
Jan Bouwenze.
Egbert Melchiors.
Cornelis Jans.
Willem Klaas.
Cornelis Jacobs.

Electeurs.
Wouter Cornelisze.
Geerlof Fransze.
Willem Holy.

1569.

Burgermeesteren.
Gerrit van Couwenhoven.
Klaas Fransze.

Schepenen.
Jan Gerritze de Bruyn.
Dirk Aartze.
Jacob Janze.
Jacob Franze.
Egbert Melchiors.
Cornelis Jaspers.
Willem Holy.

1570.

Burgermeesteren.
Egbert Jaspers.
Jan Gerritze de Bruyn.

Schepenen.
Aart Gerritze.
Jan Bouwenze.
Jacob Fransze.
Egbert Melchiors.
Wouter Cornelisze.
Willem Holy.
Simon Jaspers.

1571.

Burgermeesteren.
Gerrit van Couwenhoven
Jan Gerritze de Bruyn.

Schepenen.
Dirk Pieterze.
Jan Bouwenze.
Egbert Melchiors.
Aart Lambertze.
Willem Holy.
Pieter Pouwelze.
Mr. Jan Willemze.

Op den 20 October 1572, zoo zyn by myn Heere, Heere *Gillis* van *Barlaimont*, als Stadhouder van *Holland*, tot *Burgermeesteren* gestelt en geordonneert.
Aart Gerritze.
Gerrit van Couwenhoven.

Schepenen.
Jan Bouwenze.
Jacob Fransze.
Aart Lambertze.
Wouter Cornelisze.
Willem Klaas.
Willem Holy.
Arie Cornelisze.

1573, en 1574.
geen Aantekening gevonden.

1575.

Burgermeesteren.
Aart Gerritze.
Gerrit van Couwenhoven.

Schepenen.
Jan Bouwenze.
Jacob Franze.
Wouter Cornelisze.
Willem Klaas.
Willem Holy.
Arie Cornelisze.
Mr. Pieter van Vryenes.

1576.

Burgermeesteren.
Gerrit van Couwenhoven.
Mr. Pieter van Vryenes.

Sche-

Schepenen.
Jan Bouwenze.
Jacob Fransze.
Wouter Cornelisze.
Willem Klaas.
Cornelis Jaspersze.
Coenraat van de Wateren.
Jan Anthonius.

Op den 4 November 1576, zyn de volgende Perzoonen aangestelt tot
Electeurs.
Mr. Maarten Schats.
Jan Bouwenze.
Jacob Fransze.
Arie Cornelisze.
Cornelis Jaspersze.
Mr. Pieter van Vryenes.
Willem Klaas.
Jan Willemsze Vlaming.
Cornelis Gerritsze de Hoet.
Coenraat van de Wateren
Jasper van Dam.
Aart Bastiaansze.
Jan Anthonius.

Op den 7 December 1577, overmits zekere onverstant alhier gevallen, zyn *Burgermeesteren* geordonneert by myn Heeren van den Raade van *Holland*, overmits zyne Princelyke Excellentie als Steedehouder buyten *Holland* en *Zeeland* was in *Braband*, volgens der Steede Privilegie, uyt de Genomineerde vier Perzoonen.

Gerrit van Couwenhoven.
Egbert Melchiors.
Schepenen.
Jan Bouwenze.
Wouter Cornelisze.
Cornelis Jaspersze.
Arie Cornelisze.
Jan Anthonius.
Frans Cornelisze Scagen.
Jan Willemze Vlaming.
Electeurs.
Govert Fransze.
Aart Couck.

Op den 14 April 1578, zyn by myn Heeren die Commissarissen, als myn Heere *Jan* van *Mathenes* Heere van den en Mr. *Gerrit* van *Wyngaarden*, Raadt Ordinaris van den Hove van *Holland*, die oude *Electeurs* van hunnen Eedt Verdragen en afgestelt: en deze navolgende 27 Perzoonen van Nieuws tot *Electeurs* gestelt, volgens heur Lieder Commissie, en hebben dezelve 27 Perzoonen allegaar, uytgezondert *Maarten Botter*, en *Pieter Tomis* op Nieuw hunnen Eedt gedaan, in handen van myn Heer den Bailliuw Jonkheer *Hugo* van *Groenhoven*, ten zelven dage naar de noen.

Gerrit van Couwenhoven.
Govert Fransze van Blokhuyzen.
Jacob Anthonius.
Jan Bouwenze.
Arie Jansze.
Willem Pietersze Stolk.
Bartel Ariensze.
Gerrit de Leeuw.
Aalbert Pietersze.
Pieter Jansze.
Cornelis Hendrikze Billert.
Otto Crom.
Aalbert Pietersze.
Cornelis Wyteroom.
Maarten Botter.
Jan Kluyt.

Hendrik Hendrikze.
Jan Ariensze.
Herbert Cornelisze.
Maarten Leendertsze.
Klaas Laurisze.
Gysbert Jansze.
Anthonie Soesze.
Anthonie Aartsze.
Arie Gerritsze de Lange.
Pieter Tomis.
Aart Jacobsze de Hult.

Op den 15 November 1578.

Burgermeesteren.

Govert Franze van Blokhuyzen.
Jacob Anthonius.

Schepenen.

Otto Crom.
Dirk Couck.
Cornelis Barentze Botter.
Pieter Jansze.
Symon Hendriksze.
Aalbert Pietersze.
Gysbert Jansze.

Op St. *Maartens-avond* 1579.

Burgermeesteren.

Govert Fransze van Blokhuyzen.
Rynbert Loorwout.

Schepenen.

Otto Crom.
Dirk Kouck.
Symon van Coelen.
Aalbert Pietersze Nieuwpoort.
Arie Jansze Olyphant.
Arie Gysbert Beijer.
Jan van Tyllingen.

Electeurs.

Arie Gysbertsze.
Jan van Tyllingen.

1580.

Burgermeesteren.

Jacob Anthonius.
Aart Sebastiaansze.

Schepenen.

Rambert Loorwout.
Otto Crom.
Aalbert Pietersze Nieuwpoort.
Gysbert Jansze Pyl.
Jan Kluyt.
Jan van Tyllingen.
Cornelis Cornelisze Wyter.

Electeur.

Jan Aartsze van der Grip.

1581.

Burgermeesteren.

Jacob Anthonius.
Aalbert Pietersze Nieuwpoort.

Schepenen.

Otto Crom.
Dirk Kouck.
Jan Kluyt.
Jan van Tyllingen.
Anthonie Soesze.
Jan Ariensze.
Gysbert Herbertsze Pyl.

Electeur.

Louwerens Ariensze de Lange.

1582.

Burgermeesteren.

Jacob Anthonius.
Aalbert Pietersze Nieuwpoort.

Schepenen.

Otto Crom.
Dirk Kouck.
Jan Ariensze.
Gysbert Herbertsze Pyl.
Maarten Leendertsze.
Jan Aartsze van der Grip.
Louwerens Adriaansze de Lange.

1583.

Burgermeesteren.

Gerrit van Couwenhoven.
Anthonie van Soesze.

Schepenen.
Otto Crom.
Herbert Cornelisze.
Aart Sebastiaansze.
Jan Kluyt.
Jan Aartsze van der Grip.
Louwerens Ariensze de Lange.
Ysbrant Anthonius.
Electeur.
Mr. Frans van Blokhuyzen.

Op den 17 July 1584, is *Jan Ariensze* by den Hove gesurrogeert, in de plaats van *Otto Crom*, overleeden.

1584.
Burgermeesteren.
Anthonie Soesze.
Louwerens de Lange.
Schepenen.
Dirk Kouck.
Barent Botter.
Aart Sebastiaansze.
Gysbert Jansze Pyl.
Maarten Leenderts.
Jan Aartsze van der Grip.
Gerrit de Leeuw.

NB. Van den Jaare 1584, tot 1618, geen Aanteekening van *Electeurs* gevonden.

1585.
Burgermeesteren.
Aalbert Pietersze Nieuwpoort.
Jan Kluyt.
Schepenen.
Dirk Kouck.
Jan Aartsze van der Grip.
Sybrant Anthonius.
Gerrit de Leeuw.
Aalbert Pietersze.
Fop Jansze.
Barent Aalbertsze Lam.

1586.
Burgermeesteren.
Aalbert Pietersze Nieuwpoort.
Jan Kluyt.
Schepenen.
Dirk Kouck.
Jan Ariensze.
Jan Aartsze van der Grip.
Gerrit de Leeuw.
Fop Jansze.
Wigger Cornelisze.
Symon Jacobsze.

1587.
Burgermeesteren.
Aalbert Pietersze Nieuwpoort.
Louwerens de Lange.
Schepenen.
Klaas Louwens.
Gysbert Jansze Pyl.
Barent Aalbertsze Lam.
Wiggert Cornelisze.
Symon Jacobsze.
Pieter Willemsze Vlaming.
Joost Jansze.

1588.
Burgermeesteren.
Jan Kluyt.
Barent Botter.
Schepenen.
Jan Ariensze.
Mattheus Leenderts.
Sybrant Anthonius.
Fop Jansze.
Barent Aalbertsze Lam.
Wiggert Cornelisze.
Joost Jansze.

1589.
Burgermeesteren.
Jan Kluyt.
Mr. Frans van Blokhuyzen.

Schepenen.
Jan Ariensze.
Mattheus Leenderts.
Gerrit de Leeuw.
Fop Jansze.
Symon Jacobsze.
Jooſt Jansze.
Leendert Ariensze.

1590.
Burgermeeſteren.
Louwerens Adriaansze de Lange.
Barent Maartensze Botter.
Schepenen.
Aarent Vink.
Gysbert Jansze Pyl.
Gysbert Herbertsze.
Ysbrant Anthonius.
Symon Jacobsze.
Leendert Adriaansze.
Jan Anthonius de Roos.

1591.
Burgermeeſteren.
Louwerens de Lange.
Mr. Frans van Blokhuyzen.
Schepenen.
Aart Sebaſtiaansze.
Sybrant Anthonius.
Symon Jacobsze.
Pieter Willemsze Vlaming.
Jan Anthonius de Roos.
Gerrit de Bruyn.
Gysbert Herbertsze Pyl.

1592.
Burgermeeſteren.
Mr. Frans van Blokhuyzen.
Barent Maartensze Botter.
Schepenen.
Aart Vink.
Sybrant Anthonius.
Gysbert Herbertsze Pyl.
Symon Jacobsze.
Pieter Willemsze Vlaming.
Jan Anthonius Loos.
Gerrit de Bruyn.

1593.
Burgermeeſteren.
Mr. Frans van Blokhuyzen.
Symon Jacobsze.
Schepenen.
Klaas Louwerensze.
Gysbert Herbertsze Pyl.
Mattheus Leenderts.
Jooſt Jurrie.
Jan Anthonius Loos.
Gerrit de Bruyn.
Jan Jacobsze van Leeuwen.

1594.
Burgermeeſteren.
Barent Botter.
Symon Jacobsze.
Schepenen.
Jan Adriaansze.
Jooſt Jansze.
Jan Anthonius Loos.
Leendert Ariens.
Gerrit de Bruyn.
Jan Jacobsze van Leeuwen.
Dirk Reyniersze.

1595.
Burgermeeſteren.
Mr. Franc. van Blokhuyzen.
Symon Jacobsze.
Schepenen.
Mattheus Leonartsze.
Jooſt Fransze.
Leonart Adriaansze.
Gerrit de Bruyn.
Jan Jacobsze van Sevender.
Dirk Ryniersze.
Aart Doeſt.

1596.

1596.

Burgermeesteren en *Schepenen* niet aangeteekent.

1597.

Burgermeesteren.

Barent Maartensze Botter.
Symon Jacobsze.

Schepenen.

Gysbert Herbertsze.
Mattheus Leonartsze.
Pieter Willemsze Vlaming.
Leonart Adriaansze.
Gerrit de Bruyn.
Jan Jacobsze van Sevender.
Aart Doest.

1598.

Burgermeesteren

Barent Maartensze Botter.
Symon Jacobsze.

Schepenen.

Gysbert Herbertsze.
Mattheus Leonartsze.
Pieter Willemsze Vlaming.
Leonart Adriaansze.
Gerrit de Bruyn.
Jan Jacobsze van Sevender.
Evert Doest.

1599.

Burgermeesteren.

Ian Kluyt.
Mr. Franc. van Blokhuyzen.

Schepenen.

Klaas Louwerensze.
Gysbert Herbertsze.
Mattheus Leonartsze.
Leonart Adriaansze.
Gerrit de Bruyn.
Jan Jacobsze van Sevender.
Jan van Wynbergen.

1600.

Burgermeesteren.

Jan Kluyt.
Mr. Franc. van Blokhuyzen.

Schepenen.

Klaas Louwerensze.
Jan Adriaansze.
Jan Maartensze van der Grip.
Leonart Adriaansze.
Dirk Byniersze.
Aart Doest.
Jan van Wynbergen.

1601.

Burgermeesteren.

Louwerens de Lange.
Barent Botter.

Schepenen.

Klaas Louwerensze.
Jan Adriaansze.
Jan Aartsze van der Grip.
Leonart Adriaansze.
Dirk Byniersze.
Aart Doest.
Jan van Wynbergen.

1602.

Burgermeesteren.

Louwerens de Lange.
Mr. Franc. van Blokhuyzen.

Schepenen.

Klaas Louwerensze.
Jan Aartsze van der Grip.
Pieter Willemsze Vlaming.
Leonart Adriaansze.
Dirk Byniersze.
Jan van Wynbergen..
Cornelis Aalbertsze.

1603.

Burgermeesteren.

Louwerens de Lange.
Mr. Franc. van Blokhuyzen.

Schepenen.

Gysbert Pyl.
Jan van der Grip.
Pieter Willemsze Vlaming.

Dirk Ryniersze.
Jan van Wynbergen.
Cornelis Aalbertsze.
Cornelis Tomisze Loos.

1604.
Burgermeesteren.
Louwerens de Lange.
Mr. Franc. van Blokhuyzen.
Schepenen.
Pieter Willemsze Vlaming.
Jan van Wynbergen.
Cornelis Aalbertsze.
Klaas Louwerensze.
Leonart Adriaansze.
Gerrit de Bruyn.
Aart Doest.

1605.
Burgermeesteren.
Louwerens de Lange.
Mr. Franc. van Blokhuyzen.
Schepenen.
Pieter Willemsze Vlaming.
Leonart Adriaansze.
Jan van Wynbergen.
Gysbert Herbertsze Pyl.
Jan Adriaansze.
Fop Jansze.
Gysbert Matthysze.

1606.
Burgermeesteren.
Louwerens de Lange.
Barent Maartensze Botter.
Schepenen.
Jan Adriaansze.
Gysbert Pyl.
Fop Jansze.
Pieter Willemsze Vlaming.
Dirk Ryniersze.
Barent Aalbertsze.
Jacob Gerritsze Verhaar.

1607.
Burgermeesteren.
Louwerens de Lange.
Mattheus Leenderts.
Schepenen.
Gysbert Herbertsze Pyl.
Pieter Willemsze Vlaming.
Leonart Adriaansze.
Gysbert Matthysze.
Gerrit de Leeuw.
Aart Gysbertsze.
Dirk Kluyt.

1608.
Burgermeesteren.
Louwerens de Lange.
Mattheus Leonartsze.
Schepenen.
Gysbert Pyl.
Leonart Adriaansze.
Aart Gysbertsze.
Gerrit de Bruyn.
Jan van Wynbergen.
Dirk Jansze Kluyt.
Herman Willemsze.

1606.
Burgermeesteren.
Mattheus Leonartsze.
Dirk Ryniersze.
Schepenen.
Gysbert Pyl.
Leonart Adriaansze.
Gerrit de Bruyn.
Jan van Wynbergen.
Aart Gysbertsze.
Herman Willemsze.
Dirk Jansze Kluyt.

1610.
Burgermeesteren.
Louwerens de Lange.
Dirk Ryniersze

Sche-

Schepenen.

Barent Aalbertsze.
Gerrit de Bruyn.
Dirk Kluyt.
Aart Gysbertsze.
Gysbert Matthysze.
Jacob Barentsze Botter.
Gerrit Pouwelisze Hulst.

1611.

Burgermeesteren.

Louwerens de Lange.
Dirk Ryniersze.

Schepenen.

Barent Lam.
Gysbert Matthysze.
Dirk Kluyt.
Jacob Barentsze Botter.
Jan van Wynbergen.
Jan Aartsze van der Grip.
Gysbert Pyl.

1612.

Burgermeesteren.

Louwerens de Lange.
Dirk Ryniersze.

Schepenen.

Gysbert Matthysze.
Jan Adriaansze.
Jacob Botter.
Klaas Swart.
Klaas Krynen.
Herman Willemsze.
Gerrit Pouwelisze.

1613.

Burgermeesteren.

Louwerens de Lange.
Mattheus Leonartsze.

Schepenen.

Herman Willemsze.
Nicolaas Crynsze.
Gerrit Pouwelisze Hulst.
Klaas Jacobsze Swart.
Jacob Barentsze Botter.
Doest Lambertsze.
Aart Gysbertsze.

1614.

Burgermeesteren.

Mattheus Leonartsze.
Dirk Ryniersze.

Schepenen.

Aart Doest Lambrechtsz.
Aart Gysbertsze.
Barent Aalbertsze Lam.
Herman Willemsze Verweert.
Jacob Barentsze Botter.
Dirk Jansze Kluyt.
Helmich Gerritsze de Bruyn.

1615.

Burgermeesteren.

Dirk Ryniersze.
Leonart Adriaansze.

Schepenen.

Dirk Kluyt.
Cornelis Anthonisze Roos.
Aart Gysbertsze.
Gysbert Matthysze.
Jacob Botter.
Hendrik Evertsze Veer van Loo.
Jan van Wynbergen.

1616.

Burgermeesteren.

Leonart Adriaansze.
Gysbert Matthysze.

Schepenen.

Johan van Wynbergen.
Cornelis Anthonisze Roos.
Dirk Kluyt.
Aart Gysbertsze.
Hendrik Evertsze.
Barent Lam.
Nicolaas Crynsze.

1617.

Burgermeesteren.

Aart Gysbertsze.
Jacob Barentsze Botter.

Schepenen.

Barent Lam.
Dirk Jansze Kluyt.
Jan van Wynbergen.
Hendrik Evertsze Veer van Loo.
Cornelis Anthonisze Roos.
Hendrik Gerritsze de Bruyn.
Wouter Adriaansze.

Op den 7 September 1618, zyn door zyne Princelyke Excellentie, om zonderlinge Redenen, en, inzonderheit, om voor te komen alle Inconvenienten, die uyt de als toen zynde Oneenigheden mogten komen te ontstaan, zonder Præjuditie van Stadts Privilegien de *Magistraten*, *Vroedschappen*, en *Electeurs*, uyt hunnen Dienst en Eedt Ontslagen, en in plaats van dien, wederom aangestelt, tot

Burgermeesteren.

Dirk Ryniersze.
Fop Jansze.

Schepenen.

Dirk Jansze Kluyt.
Jan Aartsze van der Grip.
Gerrit Pouwelisze Hulst.
Adriaan Jansze Koekebakker.
Willem Pietersze Vlaming.
Thomis Gysbrantsze.
Dirk de Leeuw.

Zyn voorts, ten voorschreven dage, by zyn Excellentie, uyt Consideratie als boven, tot Permanente *Vroedschappen* gestelt, en hebben dienvolgende aan zyn Excellentie gedaan den Eedt

Vroedschappen.

Dirk Ryniersze.
Dirk Jansze Kluyt.
Fop Jansze.
Jan Aartsze van der Grip.
Gerrit Pouwelisze Hulst.
Aart Gysbertsze.
Louwerens de Lange.
Cornelis Theunisze Roos.
Cornelis Aalbertsze.
Rutger Huygens.
Arie Jansze Koekebakker.
Anthonie Ysebrantsze.
Dirk Gerritsze de Leeuw.
Aart van Houtegen.
Baptista Regemortis.
Joris Jansze Knoop.
Hubert Jacobsze Bakker.
Willem Pietersze Vlaming.
Hans Klaasze Tak.
Willem Klaasze Koopman.
Andries Aartsze Schoenmaker.

Tot *Electeurs*.

Dirk Ryniersze.
Dirk Jansze Kluyt.
Fop Jansze.
Jan Aartsze van der Grip.
Gerrit Pouwelisze van Hulst.
Aart Gysbrechtsze.
Gysbert Matthysze.
Cornelis Teunisze Roos.
Cornelis Aalbertsze.
Louwerens de Lange.
Rutger Huygens.
Arie Jansze Koekebakker.
Jacob Ysbrantsze.
Dirk Gerritsze de Leeuw.
Aart van Houtegen.
Baptista Regemortis.
Joris Jansze Knoop.
Hubert Jacobsze Bakker.
Willem Pietersze Vlaming.
Hans Klaasze Tak.

Jan Arientsze Linne en Lakekoper.
Wolphert Jansze Glazemaker.
Cornelis Hendrikze Mandemaker.
Willem Klaasze Koopman.
Andries Aartsze Schoenmaker.
Jacob Jansze Goutsmit.
Arie Pietersze Snyder.

1619.
Burgermeesteren.
Dirk Rynierszе.
Fop Jansze.
Schepenen.
Gerrit Pouwelisze Hulst.
Dirk de Leeuw.
Baptista Regemortis.
Willem Klaasze.
Jacob Jansze Goutsmit.
Huybert Jacobsze.
Jacob Sybrantsze.

1620.
Burgermeesteren.
Dirk Rynierszе.
Fop Jansze.
Schepenen.
Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jacob Sybrants.
Aart van Houtegen.
Jan Folkerts.
Jan Adriaansze
Cornelis Hendrikze Mandemaker.
Vroedschappen.
Jacob Jansze Goutsmit.
Jan Ariensze Trappenier.
Jan Folkerts Smit.
Arie Klaasze Brouwer.
Electeurs.
Jan Folkerts.
Adriaan Klaasze.
Steven Stevensze.
Weerebout Cornelisze.

1621.
Burgermeesteren.
Fop Jansze.
Adriaan Jansze van Vredenryk.
Schepenen.
Jan Aartsze van der Grip.
Dirk Jansze Kluyt.
Baptista Regemortis.
Jacob van Walshoven.
Rutger Huygens.
Adriaan Klaasze Rib.
Steven Stevensze.

1622.
Burgermeesteren.
Dirk Rynierszе.
Adriaan Jansze.
Schepenen.
Jan Aartsze van der Grip.
Baptista Regemortis.
Jacob van Walshoven.
Steven Stevensze Lakervelt.
Aart van Houtegen.
Jan Volkerts Oudenburg.
Cornelis Hendrikze Bloklant.

1623.
Burgermeesteren.
Dirk Rynierszе.
Fop Jansze.
Schepenen.
Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jacob van Walshoven.
Aart van Houtegen.
Jan Volkerts Oudenburg.
Cornelis Hendriksze Bloklant.
Steven Stevensze Lakervelt.
Vroedschappen.
Jacob van Walshoven.
Steven Stevensze Lakervelt.
Jan Bastiaansze de Jong.

Den 12 November 1624.

Burgermeesteren.

Dirk Ryniersze.
Fop Jansze.

Schepenen.

Gerrit Pouwelisze Hulst.
Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jacob van Walshoven.
Jan Volkerts Oudenburg.
Cornelis Hendrikze Bloklant.
Steven Stevensze Lakervelt.

Electeur.

Gerrit Joosten Smit.

1625.

Burgermeesteren.

Dirk Rynicrsze.
Adriaan Jansze van Vredenryk.

Schepenen.

Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jacob van Walshoven.
Aart van Houtegen.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Steven Stevensze Lakervelt.
Gysbert Botter.

Vroedschappen.

Warbout Cornelisze.
Cornelis Ariensze Taats.
Gerrit Joosten.
Gysbert Botter.

Electeurs.

Gysbert Botter.
Sander Gerritsze Hulst.
Arie Cornelisze.
Geerlof Verduyn.

1626.

Burgermeesteren.

Dirk Rynicrsze.
Adriaan Jansze van Vredenryk.

Schepenen.

Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jacob van Walshoven.
Aart van Houtegen.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Gysbert Botter.
Klaas Pietersze Kraan.

1627.

Burgermeesteren.

Dirk Rynicrsze.
Adriaan Jansze van Vredenryk.

Schepenen.

Dirk Jansze Kluyt.
Jacob van Vliet.
Jacob van Walshoven.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Gysbert Botter.
Klaas Pietersze Kraan.
Gerrit Joosten.

Vroedschap.

Jan Cors van Dyl.

Electeur.

Klaas Pietersze Kraan.

1628.

Burgermeesteren.

Dirk Jansze Kluyt.
Jacob van Walshoven.

Schepenen.

Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Gysbert Cornelisze Botter.
Klaas Pietersze Kraan
Gerrit Joosten.
Sander Gerritsze Hulst.

Electeur.

Jan Cornelisze Beddemaker.

1629.

Burgermeesteren.

Dirk Jansze Kluyt.
Jacob van Walshoven.

Schepenen.
Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Gysbert Cornelisze Botter.
Klaas Pietersze Kraan.
Gerrit Joosten.
Sander Gerritsze Hulst.

Vroedschap.
Klaas Pietersze Kraan.

1630.

Burgermeesteren.
Dirk Jansze Kluyt.
Jacob van Walshoven.

Schepenen.
Baptista Regemortis.
Jacob van der Vliet.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Gysbert Cornelisze Botter.
Klaas Pietersze Kraan.
Gerrit Joosten.
Sander Gerritsze Hulst.

1631.

Burgermeesteren.
Dirk Jansze Kluyt.
Jacob van Walshoven.

Schepenen.
Jacob van der Vliet.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Klaas Pietersze Kraan.
Gerrit Jooste van der Linden.
Sander Gerritsze Hulst.
Warrebout Cornelisze.
Jacob Joosten van Duyven.

1632.

Burgermeesteren.
Dirk Jansze Kluyt.
Jacob van Walshoven.

Schepenen.
Baptista Regemortis.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Klaas Pietersze Kraan.
Sander Gerritsze Hulst.
Warrebout Cornelisze.
Jacob Joosten van Duyven.
Jan Gerritsze Bakker.

1633.

Burgermeesteren.
Adriaan Jansze van Vredenryk.
Dirk Jansze Kluyt.

Schepenen.
Jacob van der Vliet.
Sander Gerritsze Hulst.
Warrebout Cornelisze.
Jacob Joosten van Duyven.
Hans Klaasze Tak.
Arie Cornelisze Everts.
Jan Coenen.

1634.

Burgermeesteren.
Adriaan Jansze van Vredenryk.
Jacob van Walshoven.

Schepenen.
Jacob van der Vliet.
Aart van Houtegen.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Sander Gerritsze Hulst.
Hans Klaasze Tak.
Arie Cornelisze Snaar.
Jan Coenen.

Vroedschap.
Jacob Joosten van Duyven.

Electeurs.
Jan Cornelisze van Dyl.
Jan Coenen.

1635.

Burgermeesteren.
Jacob van Walshoven.
Gysbert Cornelisze Botter.

Schepenen.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Gerrit Jooste van der Linden.

Sander Gerritsze Hulst.
Hans Klaasze Tak.
Arie Cornelisze Snaar.
Jan Coenen van Streeflant.
Geerlof Louwrens.

Vroedschappen.

Jan Cornelisze Pamburg.
Geerlof Louwrens.
Arie Cornelisze Snaar.
Jan Coenen van Streeflant.
Daniel van Straalen.
Gerrit Cornelisze van Erkel.
Jan Gerritsze van Deventer.

Electeurs.

Gerrit Cornelisze van Erkel.
Geerlof Louwrens.
Jan Gerritsze van Deventer.
Cornelis Dirkze van 'sHeeraartsberg.

1636.

Burgermeesteren.

Gysbert Cornelisze Botter
Gerrit Jooste van der Linden.

Schepenen.

Jacob van der Vliet.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Warrebout Cornelisze.
Hans Klaasze Tak.
Jan Coenen van Streeflant.
Gerrit Cornelisze van Erkel.
Gerrit Noest.

Vroedschappen.

Roelof Matthysze de Hoop.
Gerrit Noest.
Arie Cornelisze Brouwer.

Electeurs.

Roelof Matthysze de Hoop.
Jan Adriaansze Kort.
Gerrit Noest.
Daniel van Stralen.
Arie Cornelisze Brouwer.

1637.

Burgermeesteren.

Gysbert Cornelisze Botter.
Gerrit Jooste van der Linden.

Schepenen.

Jacob van der Vliet.
Jan Adriaansze ter Heyden.
Warrebout Cornelisze Gouda.
Jan Coenen van Streeflant.
Gerrit Cornelisze van Erkel.
Gerrit Noest.
Joris Jansze Knoop.

1638.

Burgermeesteren.

Gerrit Jooste van der Linden.
Steven Stevensze Lakervelt.

Schepenen.

Jan Adriaansze ter Heyden.
Jan Gerritsze van Deventer.
Adriaan Cornelisze Snaar.
Jan Coenen van Streeflant
Joris Jansze Knoop.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyst.

1639.

Burgermeesteren.

Gerrit Jooste van der Linden.
Steven Stevensze Lakervelt.

Schepenen.

Jan Adriaansze ter Heyden.
Sander Gerritsze Hulst.
Jan Gerritsze van Deventer.
Adriaan Cornelisze Snaar.
Jan Coenen van Streeflant.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyst.

Vroedschap.

Jan Adriaansze Kort.

Electeurs.

Dr. Otto van Zeyst.
Arie Gysbertsze.
Bartholomeus de Bruyn.

1640.

Burgermeesteren.

Gysbert Cornelisze Botter.
Geerlof Louwr. van s'Heeraartsberg.

Schepenen.

Jan Adriaansze ter Heyden.
Jan Gerritsze van Deventer.
Adriaan Cornelisze Snaar.
Jan Coenen van Streeflant.
Gerrit Cornelisze van Erkel.
Dr. Otto van Zeyst.
Jan Kluyt.

Vroedschap.

Dr. Otto van Zeyst.

Electeurs.

Mr. Rutger ten Houte.
Jan Kluyt.

1641.

Burgermeesteren.

Gysbert Cornelisze Botter.
Geerlof Louwr. van 'sHeeraartsberg.

Schepenen.

Jan Coenen van Streeflant.
Gerrit Cornelisze van Erkel.
Gerrit Noest.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyst.
Jan Kluyt.
Arie Cornelisze Brouwer.

Vroedschap.

Jan Gerritsze Botbergen.

Electeur.

Jan Gerritsze Botbergen.

1642.

Burgermeesteren.

Gysbert Cornelisze Botter.
Geerlof Louwr. van 'sHeeraartsberg.

Schepenen.

Jan Adriaansze ter Heyden.
Adriaan Cornelisze Snaar.
Gerrit Cornelisze van Erkel.
Gerrit Noest.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyst.
Jan Kluyt.

Vroedschap.

Jan Kluyt.

1643.

Burgermeesteren.

Gerrit Jooste van der Linden.
Adriaan Cornelisze Brouwer.

Schepenen.

Sander Gerritsze Hulst.
Jan Coenen van Streeflant.
Gerrit Noest.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyst.
Jan Kluyt.
Jan Gerritsze Botbergen.

Electeurs.

Jan Goversze van Ravesway.
Jan Foppen van der Kroef.

1644.

Burgermeesteren.

Gerrit Jooste van der Linden.
Adriaan Cornelisze Brouwer.

Schepenen.

Sander Gerritsze Hulst.
Jan Coenen van Streeflant.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyst.
Jan Kluyt.
Jan Gerritsze Botbergen.
Mr. Cornelis van Nes.

Vroedschap.

Mr. Cornelis van Nes.

1645.

Burgermeesteren.

Gysbert Cornelisze Botter.
Adriaan Cornelisze Brouwer.

Schepenen.
Jan Coenen van Streeflant.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyſt.
Mr. Cornelis van Nes.
Mr. Rutger ten Houte.
Jan Foppen van der Kroef.
Hendrik van der Staal.
Vroedſchappen.
Hugo Blomvliet.
Jan Foppen van der Kroef.
Hendrik van der Staal.
Electeurs.
Hugo Blomvliet.
Mr. Cornelis van Nes.
Hendrik van der Staal.

1646.
Burgermeeſteren.
Gysbert Cornelisze Botter.
Adriaan Cornelisze Brouwer.
Schepenen.
Jan Coenen van Streeflant.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyſt.
Mr. Cornelis van Nes.
Mr. Rutger ten Houte.
Jan Foppen van der Kroef.
Hendrik van der Staal.
Vroedſchappen.
Mr. Rutger ten Houte.
Jan Govertsze van Ravesway.
Electeurs.
Gysbert Ariensze Koen.
Mr. Andries Fransze Sprenkel.

1647.
Burgermeeſteren.
Gysbert Cornelisze Botter.
Geerlof Louwr. van 'sHeeraartsberg.
Schepenen.
Dr. Otto van Zeyſt.
Jan Gerritsze Botbergen.
Mr. Cornelis van Nes.
Mr. Rutger ten Houte.
Jan van der Kroef.
Hendrik van der Staal.
Cornelis Dirkze van 'sHeeraartsberg.
Vroedſchap.
Cornelis Dirkze van 'sHeeraartsberg.
Electeurs.
Gerrit Thysze Bakker.
Ernſt Jansze Groenevelt.
1648.
Burgermeeſteren.
Geerlof Louwr. van 'sHeeraartsberg.
Adriaan Cornelisze Brouwer.
Schepenen.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyſt.
Jan Gerritsze Botbergen.
Mr. Cornelis van Nes.
Cornelis Dirkze van 'sHeeraartsberg.
Cornelis Adriaansze Taats.
Jan Govertsze van Ravesway.
1649.
Burgermeeſteren.
Gysbert Cornel. Botter.
Adriaan Brouwer.
Schepenen.
Gerrit Noeſt.
Jan Adriaansze Kort.
Jan Gerritsze Botbergen.
Mr. Cornelis van Nes.
Rutger ten Houte.
Jan van der Kroef.
Jan Govertsze van Ravesway.
Vroedſchap.
Bartholomeus Gerritsze de Bruyn.
Electeurs.
Adriaan Pietersze Jonkheer.
Matthys Roelofsze de Hoop.
1650.
Burgermeeſteren.
Adriaan Cornelisze Brouwer.
Cornelis Dirkze van 'sHeeraartsberg.

Sche-

Schepenen.
Gerrit Noeſt.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyſt.
Mr. Cornelis van Nes.
Rutger ten Houte.
Hendrik van der Staal.
Jan Gov. van Ravesway.
Vroedſchap.
Adriaan Pieterſze Jonkheer.
Electenr.
Adriaan Jansze Block.
1651.
Burgermeeſteren.
Adriaan Cornelisze Brouwer.
Corneiis Dirkze van 'sHeeraartsberg.
Schepenen.
Gerrit Noeſt.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyſt.
Jan Botbergen.
Mr. Cornelis van Nes.
Hendrik van der Staal.
Jan Gov. van Ravesway.
Vroedſchappen.
Ernſt Jansze Groenevelt.
Adriaan Jansze Block.
Electeurs.
Jan Schalkwyk.
Joris Pietersze Koopman.

1652.
Burgermeeſteren.
Gysbert Botter.
Adriaan Brouwer.
Schepenen.
Gerrit Noeſt.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Otto van Zeyſt.
Jan Botbergen.
Mr. Cornelis van Nes.
Hendrik van der Staal.
Jan Gov. van Ravesway.
Vroedſchappen.
Cornelis de Leeuw.
Gerrit Thysze Bakker.
Thys Roelofsze de Hoop.
Electeurs.
Cornelis de Leeuw.
Gysbert Jansze Vervoorn.
Aart Rochus van Beeſt.
1653.
Burgermeeſteren.
Gysbert Botter.
Jan van der Kroef.
Schepenen.
Jan Gerritz. vanDeventer.
Gerrit Noeſt.
Jan Adriaansze Kort.
Mr. Cornelis van Nes.
Hendrik van der Staal.
Pieter Roman.
Barent Botter.
Electeur.
Pieter Roman.
1654.
Burgermeeſteren.
Gysbert Botter.
Jan van der Kroef.
Schepenen.
Jan Gerritz. vanDeventer.
Jan Botbergen.
Pieter Roman.
Barent Botter.
Adriaan Jonkheer.
Adriaan Jansze Block.
Dr. Guliam Verhaar.
Vroedſchap.
Joris Pietersze Koopman.
Electeurs.
Dr. Guliam Verhaar.
Jacob Emautsze Snoy.
1655.
Burgermeeſteren.
Adriaan Brouwer.
Jan van der Kroef.

Sche-

Schepenen.
Jan Gerritsze van Deventer.
Jan Adriaansze Kort.
Hendrik van der Staal.
Pieter Roman.
Barent Botter.
Adriaan Jonkheer.
Adriaan Jansze Block.
Vroedschappen.
Gysbert Jansze Vervoorn.
Pieter Roman.
Jacob Emautsze Snoy.
Electeurs.
Jacob Engelen.
Olivier van Pamburg.
Nicolaas Juynbol.

1656.
Burgermeesteren.
Gerrit Jooste van der Linden.
Adriaan Jansze Block.
Schepenen.
Jan Adriaansze Kort.
Hendrik van der Staal.
Jan van Ravesway.
Adriaan Jonkheer.
Cornelis de Leeuw.
Joris Pietersze Koopman.
Nicolaas Juynbol.
Electeur.
Cornelis Brouwer.

1657.
Burgermeesteren.
Gerrit Jooste van der Linden.
Adriaan Jansze Block.
Schepenen.
Jan Gerritsze van Deventer.
Jan Adriaansze Kort.
Hendrik van der Staal.
Jan van Ravesway.
Cornelis de Leeuw.
Joris Pietersze Koopman.
Nicolaas Juynbol.
Vroedschap.
Nicolaas Juynbol.

1658.
Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Adriaan Jansze Block.
Schepenen.
Jan Gerritsze van Deventer.
Mr. Cornelis van Nes.
Jan van Ravesway.
Adriaan Jonkheer.
Nicolaas Juynbol.
Johan Botter.
Elias Block.
Vroedschap.
Mr. Ewout Prins.
Electeurs.
Adr. Bartholomeus van der Hek.
Mr. Ewout Prins.

1659.
Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Mr. Cornelis van Nes.
Schepenen.
Jan Gerritsze van Deventer.
Jan Adriaansze Kort.
Adriaan Jonkheer.
Dr. Guliam Verhaar.
Johan Botter.
Elias Block.
Mr. Ewout Prins.

1660.
Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Mr. Cornelis van Nes.
Schepenen.
Jan Adriaansze Kort.
Adriaan Pietersze Jonkheer.
Dr. Guliam Verhaar.
Nicolaas Juynbol.

Johan

Johan Botter.
Elias Block.
Mr. Ewout Prins.

1661.
Burgermeesteren.
Adriaan Block.
Mr. Cornelis van Nes.
Schepenen.
Jan Adriaansze Kort.
Dr. Guliam Verhaar.
Joris Pietersze Koopman.
Nicolaas Juynbol.
Gysbert Jansze van der Voorn.
Jacob Ewoutsze Snooy.
Olivier van Pamburg.
Vroedschappen.
Abraham van Stralen.
Dr. Guliam Verhaar.
Electeurs.
Abraham van Stralen.
Johan van Vredenryk.

1662.
Burgermeesteren.
Gysbert Botter.
Joris Pietersze Koopman.
Schepenen.
Rutger ten Houte.
Nicolaas Juynbol.
Johan Botter.
Elias Block.
Gysbert van der Voorn.
Jacob Ewoutsze Snooy.
Adriaan van der Heck.
Vroedschappen.
Gysbert Arientsze Koen.
Adriaan van der Heck.
Electeur.
Gerrit van Deventer.

1663.
Burgermeesteren.
Gysbert Botter.
Joris Pietersze Koopman.
Schepenen.
Rutger ten Houte.
Adriaan Pietersze Jonkheer.
Johan Botter.
Elias Block.
Gysbert van der Voorn.
Adriaan van der Heck.
Cornelis Brouwer.
Vroedschap.
Gerrit van Deventer.
Electeurs.
Jacob Jansze Klock.
Pieter van Asperen.
Klaas van Hillensberg.

1664.
Burgermeesteren.
Gysbert Botter.
Joris Pietersze Koopman.
Schepenen.
Rutger ten Houte.
Adriaan Jonkheer.
Nicolaas Juynbol.
Johan Botter.
Adriaan van der Heck.
Cornelis Brouwer.
Gerrit van Deventer.

1665.
Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Hugo van Erkel.
Schepenen.
Nicolaas Juynbol.
Gysbert Jansze van der Voorn.
Olivier van Pamburg.
Abraham van Straalen
Jacob Engelen van den Blauwen.
Johan van Vredenryk.
Jacob Jansze van den Broek.
Vroedschappen.
Johan van Peursum.
Pieter van Asperen.

1666.
Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Hugo van Erkel.
Schepenen.
Nicolaas Juynbol.
Gysbert Jansze van der Voorn.
Olivier van Pamburg.
Abraham van Stralen.
Jacob Engelen van den Blauwen.
Johan van Vredenryk.
Jacob Jansze van den Broek.

1667.
Burgermeesteren.
Hugo van Erkel.
Nicolaas Juynbol.
Schepenen.
Hendrik van der Staal.
Gysbert van der Voorn.
Jacob Engelen van den Blauwen.
Johan van Vredenryk.
Jacob Jansze van den Broek.
Ernst Jansze Groenevelt.
Gysbert Arientsze Koen
Vroedschappen.
Thom. v. d. Mark, Vryheer van Leur.
Olivier van Pamburg.
Jacob Jansze van den Broek.

1668.
Burgermeesteren.
Hendrik van der Staal.
Abraham van Stralen.
Schepenen.
Olivier van Pamburg.
Ernst Jansze Groenevelt.
Gysbert Arientsze Koen.
Herman van der Linden.
Francois Bort Wezel.
Gaston Dulavay.
Dirk Smit.
Vroedschap.
Johan van Vredenryk.

Electeur.
Pieter Pontsze van der Graaf.

1669.
Burgermeesteren.
Hugo van Erkel.
Hendrik van der Staal.
Schepenen.
Adriaan Jonkheer.
Gysbert Jansze van der Voorn.
Olivier van Pamburg.
Jacob Engelen van den Blauwen.
Johan van Vredenryk.
Jacob Jansze van den Broek.
Ernst Jansze Groenevelt.

1670.
Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Hugo van Erkel.
Schepenen.
Adriaan Jonkheer.
Gysbert van der Voorn.
Olivier van Pamburg.
Jacob Engelen van den Blauwen.
Johan van Vredenryk
Jacob Jansze van den Broek.
Pieter Pontsze van der Graaf.
Vroedschap.
Jacob Engelen van den Blauwen.
Electeur.
Dirk Smit.

1671.
Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Hugo van Erkel.
Schepenen.
Adriaan Block.
Joris Pietersze Koopman.
Adriaan Jonkheer.
Gerrit van Deventer.
Jacob Jansze van den Broek.
Pieter van der Graaf.
Pieter van Asperen.

Vroed-

Vroedschappen.
Pieter Pontsze van der Graaf.
Dirk Smit.
Francois Bort Wezel.

Electeurs.
Thom. v. d. Mark, Vryheer van Leur.
Francois Bort Wezel.

De Heer *Hugo* van *Arkel*, als geauthoriseerde *Bailliuw*, heeft de *Vroedschappen* en *Electeurs* van den Eedt van hunne respective Ampten ontslagen, volgens hunne vrywillige afstant, den 29 September 1672 gedaan, en overgelevert de Lyste van de gekoren *Burgermeesteren* en *Schepenen*, *Vroedschappen*, en *Electeuren*, gedaan by zyn Hoogheit den Heere Prince de *Oranje*.

1672.

Burgermeesteren.
Jan van der Kroef.
Hugo van Erkel.

Schepenen.
Joris Koopman.
Nicolaas Juynbol.
Pieter van der Graaf.
Johan van Vredenryk.
Dirk Smit.
Dirk Hola.
Pieter van Asperen.

Vroedschappen.
Jan van der Kroef.
Hugo van Erkel.
Ernst Jansze Groenevelt.
Nicolaas Juynbol.
Thom. v. d. Mark, Vryheer van Leur.
Pieter van Asperen.
Johan van Vredenryk.
Dirk Smit.
Olivier van Pamburg.
Pieter van der Graaf.
Francois Bort Wezel.
Jacob van den Broek.
Mr. Symon Block.
Gaston du Lavay.
Jan van der Putten.
Dirk Hola.
Mr. Wolphert van der Staal.
Cornelis Woel.
Cornelis de Leeuw.
Jan Groenendyk.
Anthony Diestenberg.

Electeurs.
Jan van der Kroef.
Hugo van Erkel.
Ernst Jansze Groenevelt.
Nicolaas Juynbol.
Thom. v. d. Mark, Vryheer van Leur.
Pieter van Asperen.
Johan van Vredenryk.
Dirk Smit.
Olivier van Pamburg.
Pieter van der Graaf.
Francois Bort Wezel.
Jacob Jansze van den Broek.
Dirk Hola.
Johan van der Putten.
Mr. Symon Block.
Mr. Wolphert van der Staal.
Cornelis Woel.
Jan Groenendyk.
Anthony Diestenberg.
Gaston du Lavay.
Cornelis de Leeuw.
Joost van Coppenol.
Pieter van Erkel.
Elias Block.
Hendrik Bruel.
Hendrik van Rees.
Dr. Lucas van Bilderbeek.

Tot *Secretaris*.
Mr. Cornelis van Stralen.

Aldus by zyn Hoogheit gedaan, ende gearresteert, in 't Leger by *Bodegraven*, den 30 September 1672, was getekent, enz.

Dog de Heer Mr. *Symon Block* heeft zig van zyne *Vroedschap* en *Electeurs* plaatze geëxcuseert, en is, op den 15 Maart 1673, in deszelfs plaats als *Vroedschap* aangestelt, de Heer Bailliuw *Rutger* van *Arkel*, en op den 4 November tot *Electeur*, in denzelven Heer zyn plaats.

1673.

Burgermeesteren.

Hugo van Erkel.
Thom. v. d. Mark, Vryheer van Leur.

Schepenen.

Joris Pietersze Koopman.
Johan van Vredenryk.
Jacob Jansze van den Broek.
Francois Bort Wezel.
Pieter van Asperen.
Johan Groenendyk.
Cornelis de Leeuw.

Vroedschappen.

Hendrik van Rees.
Dr. Lucas van Bilderbeek.

Electeurs.

Joris Pietersze Koopman.
Gysbert Jansze van der Voorn.
Dirk Versteeg.

1674.

Burgermeesteren.

Hugo van Erkel.
Pieter van Asperen.

Schepenen.

Joris Pietersze Koopman.
Elias Block.
Johan van Vredenryk.
Francois Bort Wezel.
Cornelis de Leeuw.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Cornelis Woel.

Vroedschappen.

Dirk Versteeg.
Sabyn Ooms.

1675.

Burgermeesteren.

Hugo van Erkel.
Pieter van Asperen.

Schepenen.

Joris Pietersze Koopman.
Elias Block.
Johan van Vredenryk.
Francois Bort Wezel.
Cornelis de Leeuw.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Cornelis Woel.

1676.

Burgermeesteren.

Hugo van Erkel, Heere van Crajestyn.
Pieter van Asperen.

Schepenen.

Elias Block.
Jacob Jansze van den Broek.
Gaston du Lavay.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Cornelis Woel.
Hendrik van Rees.
Dirk Versteeg.

Electeurs.

Mr. Matthys Snoek.
Willem Bort Wezel.

1677. Tot *Vroedschappen* Geëligeert.

Hendrik van Bruel.
Willem Bort Wezel.
Barent Verhaar.

Electeurs.

Gerard van den Bosch.
Mr. Cornelis van Stralen.
Aart van der Voorn.

Den 24 January 1678, Geëligeert, en Beëdigt den 31 dito. Tot

Burgermeesteren.

Pieter van Asperen.
Mr. Wolphert van der Staal.

Sche-

Schepenen.
Elias Block.
Jacob van den Broek.
Gaſton du Lavay.
Dirk Hola.
Johan Groenendyk.
Pieter van Erkel.
Hendrik van Bruel.

Den 14 September 1678, tot *Burgermeeſteren*, *Dirk Hola*, in plaats van Mr. *Wolphert* van der *Staal*, die overleeden was.
En tot *Scheepen*, *Dirk Verſteeg*, in plaats van *Dirk Hola*.
Den eerſten December 1678, Beëdigt
Tot *Burgermeeſteren*.
Dirk Hola.
Mr. Cornelis van Stralen.
Schepenen.
Joris Pietersze Koopman.
Jacob Jansze van den Broek.
Gaſton du Lavay.
Johan Groenendyk.
Dirk Verſteeg.
Hendrik van Bruel.
Gerard van den Boſch.
Electeurs.
Cornelis van Peurſum.
Nic. Thom. van der Mark.
Cornelis de Gilde.
Den 29 December 1679.
Burgermeeſteren.
Dirk Hola.
Mr. Cornelis van Stralen.
Schepenen.
Joris Pietersze Koopman.
Jacob Jansze van den Broek.
Gaſton du Lavay.
Pieter van Erkel.
Hendrik van Bruel.
Mr. Bartholomeus Botter.
Cornelis van Peurſum.

Electeurs.
Mr. Bartholomeus Botter.
Bartholomeus van der Hek.
1680.
Vroedſchappen.
Joris Pietersze Koopman.
Mr. Bartholomeus Botter.
Electeur.
Cornelis Groenevelt.

Den 10 February 1681.
Burgermeeſteren.
Dirk Hola.
Joris Pietersze Koopman.
Schepenen.
Jacob van den Broek.
Pieter van Erkel.
Hendrik van Bruel.
Mr. Bartholomeus Botter.
Aarnout Hola.
Cornelis Groenevelt.
Cornelis Koen.
Vroedſchappen.
Cornelis Koen.
Pieter van Erkel.
Electeurs.
Cornelis Koen.
Gerard van den Boſch.
Floriaan van Milanen.

Uyt de Nominatie van den 4 November 1681, is geen Electie van *Burgermeeſteren*, en *Schepenen* gedaan.

Den 27 November 1682.
Burgermeeſteren.
Dirk Hola.
Joris Pietersze Koopman.
Schepenen.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Hendrik van Rees.
Hendrik van Bruel.
Mr. Bartholomeus Botter.

Aarnout Hola.
Cornelis Groenevelt.
Cornelis Koen.

1683.

Geen Electie van *Burgermeesteren*, of *Schepenen* gedaan.

Vroedschap.

Abraham Hartman.

Electeur.

Abraham Hartman.

Den 24 December 1684.

Burgermeesteren.

Dirk Hola.
Johan van der Putten.

Schepenen.

Cornelis de Leeuw.
Dr. Lucas van Bilderbeck.
Hendrik van Rees.
Dirk Versteeg.
Aarnout Hola.
Cornelis Groenevelt.
Cornelis Koen.

Vroedschap.

Nic. Thomas van der Mark.

Electeurs.

Barent Verhaar.
Jacobus van Wyngaarden.
Petrus de Laat.

1685.

Burgermeesteren.

Johan van der Putten.
Hendrik van Bruel.

Schepenen.

Cornelis de Leeuw.
Hendrik van Rees.
Dirk Versteeg.
Cornelis Groenevelt.
Aarnout Hola.
Pieter van Erkel.
Gerard van den Bosch.

Vroedschappen.

Aart Vervoorn.
Cornelis Groenevelt.

Den 4 December 1686.

Burgermeesteren.

Johan van der Putten.
Hendrik van Bruel.

Schepenen.

Dirk Versteeg.
Pieter van Erkel.
Cornelis van Peursum.
Aarnout Hola.
Cornelis Groenevelt.
Jacob van Wyngaarden.
Adriaan Brouwer.

Vroedschappen.

Cornelis van Peursum.
Petrus de Laat.

Electeurs.

Andries van Kempen.
Adriaan Brouwer.

1687.

Vroedschap.

Cornelis de Gilde.

Electeur.

Lucas Assenberg.

Den 6 February 1688.

Burgermeesteren.

Barent Verhaar.
Cornelis van Peursum.

Schepenen.

Hendrik van Rees.
Dirk Versteeg.
Cornelis Groenevelt.
Gerard van den Bosch.
Jacobus van Wyngaarden.

Petrus

Petrus de Laat.
Floriaan van Milanen.
Vroedschappen.
Gerard van den Bosch.
Adriaan Brouwer.
Electeurs.
Lucas Berman.
Anthony Verhaar.

Uyt de Nominatie, van den 4 November 1688, Geen Electie gedaan.

Den 12 December 1689.
Burgermeesteren.
Barent Verhaar.
Cornelis Woel.
Schepenen.
Cornelis de Leeuw.
Dirk Versteeg.
Gerard van den Bosch.
Jacob Jansze van den Broek.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Abraham Hartman.
Andries van Kempen.

1690.
Geen Electie van *Burgermeesteren*, of *Schepenen* gedaan.
Electeur.
Johannes Verhaar.

Den 25 Mey 1692.
Burgermeesteren.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Cornelis Koen.
Schepenen.
Dirk Hola.
Dirk Versteeg.
Gerard van den Bosch.
Floriaan van Milanen.
Abraham Hartman.
Andries van Kempen.
Arent van der Kars.

Electeurs.
Arent van der Kars.
Willem de Bruyn.

Uyt de Nominatie, van den 4 November 1692, geen Electie gedaan.

Den 19 November 1692.
Burgermeesteren.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Cornelis Koen.
Schepenen.
Dirk Hola.
Cornelis de Leeuw.
Dirk Versteeg.
Gerard van den Bosch.
Adriaan Brouwer.
Floriaan van Milanen.
Arent van der Kars.
Electeur.
Isak de Graaf.

Den 5 January 1694.

Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Schepenen.
Cornelis de Leeuw.
Dirk Versteeg.
Adrianus Brouwer.
Floriaan van Milanen.
Arent van der Kars.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.

Den 10 November 1694, beëdigt, tot
Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Dirk Versteeg.
Schepenen.
Cornelis de Leeuw.
Pieter van Erkel.

Adri-

Adriaan Brouwer.
Floriaan van Milanen.
Arent van der Kars.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.

Vroedschappen.

Lucas Affenberg.
Mr. Gerard Huysman.

Electeurs.

Mr. Gerard Huysman.
Jasper Huysman.

Den 17 January 1696.

Burgermeesteren.

Cornelis Woel.
Floriaan van Milanen.

Schepenen.

Cornelis Koen.
Cornelis de Leeuw.
Pieter van Erkel.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.
Cornelis Groenevelt.
Pieter de Laat.

Den 7 December 1696.

Burgermeesteren.

Cornelis Woel.
Floriaan van Milanen.

Schepenen.

Cornelis Koen.
Cornelis de Leeuw.
Cornelis Groenevelt.
Pieter de Laat.
Willem de Bruyn.
Lucas Affenberg.
Mr. Gerard Huysman.

Den 15 November 1697.

Burgermeesteren.

Dirk Hola.
Cornelis Koen.

Schepenen.

Pieter de Laat.
Lucas Affenberg.
Mr. Gerard Huysman.
Dr. Lucas van Bilderbeek.
Pieter van Erkel.
Adriaan Brouwer.
Anthony Verhaar.

Vroedschap.

Willem de Bruyn.

Electeur.

Abraham Hartman.

Den 24 November 1698.

Burgermeesteren.

Dirk Hola.
Cornelis Koen.

Schepenen.

Adriaan Brouwer.
Pieter de Laat.
Anthony Verhaar.
Lucas Affenberg.
Mr. Gerard Huysman.
Willem de Bruyn.
Hendrik van Bruel.

Vroedschap.

Jasper Huysman.

Electeur.

Johannis de Bruyn.

Den 17 November 1699.

Burgermeesteren.

Pieter de Laat.
Cornelis Woel.

Schepenen.

Hendrik van Bruel.
Cornelis de Leeuw.
Adriaan Brouwer.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.
Cornelis Groenevelt.
Gerard van den Bosch.

Den 30 November 1700.
Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Pieter de Laat.
Schepenen.
Hendrik van Bruel.
Cornelis de Leeuw.
Cornelis Groenevelt.
Gerard van den Bosch.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.
Abraham Hartman.
1701.
Vroedschap.
Abraham Hartman.

Den 20 January 1702.
Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Pieter de Laat.
Schepenen.
Hendrik van Bruel.
Cornelis de Leeuw.
Cornelis Groenevelt.
Gerard van den Bosch.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.
Abraham Hartman.

Den 29 November 1702.
Burgermeesteren.
Mr. Nic. Th. v. d. Mark, Vryh. v. Leur.
Floriaan van Milanen.
Schepenen.
Arent van der Kars.
Lucas Assenberg.
Lucas Berman.
Isak de Graaf.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Johannis van Asperen.
Anthony Groenendyk.
Vroedschap.
Arent van der Kars.

Den 14 December 1703.
Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Gerard van den Bosch.
Schepenen.
Andries van Kempen.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.
Lucas Assenberg.
Abraham Hartman.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Johannis van Asperen.
Electeurs.
Pleun Ryerkerk.
Govert du Lavay.

Den 10 November 1704.
Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Gerard van den Bosch.
Schepenen.
Andries van Kempen.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.
Lucas Assenberg.
Abraham Hartman.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Johannis van Asperen.

1705.
Burgermeesteren.
Pieter de Laat.
Adriaan Brouwer.
Schepenen.
Cornelis Koen.
Cornelis de Leeuw.
Arent van der Kars.
Anthony Verhaar.
Lucas Berman.
Isak de Graaf.
Pleun Ryerkerk.
Vroedschap.
Anthony Verhaar.

1706.
Burgermeesteren.
Pieter de Laat.
Adriaan Brouwer.
Schepenen.
Cornelis Koen.
Cornelis de Leeuw.
Arent van der Kars.
Lucas Berman.
Isak de Graaf.
Pleun Ryerkerk.
Cornelis Groenevelt.

1707.
Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Cornelis Koen.
Schepenen.
Adriaan Brouwer.
Cornelis Groenevelt.
Willem de Bruyn.
Mr. Gerard Huysman.
Johannis de Bruyn.
Govert du Lavay.
Jacobus van der Vlist.
Vroedschappen.
Johannis de Bruyn.
Pleun Ryerkerk.
Electeurs.
Pieter Stevensze Groenevelt.
Dr. Dirk Hola.
Mr. Jacob Baart.

1708.
Burgermeesteren.
Cornelis Woel.
Cornelis Koen.
Schepenen.
Adriaan Brouwer.
Cornelis Groenevelt.
Willem de Bruyn.
Mr. Gerard Huysman.
Johannis de Bruyn.
Govert du Lavay.
Jacobus van der Vlist.
Vroedschap.
Govert du Lavay.

1709.
Burgermeesteren.
Cornelis van Peursum.
Floriaan van Milanen.
Schepenen.
Cornelis Koen.
Mr. Jacob Baart.
Isak de Graaf.
Pleun Ryerkerk.
Pieter Groenevelt.
Dr. Dirk Hola.
Johannis van Kempen.
Vroedschappen.
Jacobus van der Vlist.
Pieter Stevensze Groenevelt.

1710.
Burgermeesteren.
Cornelis van Peursum.
Floriaan van Milanen.
Schepenen.
Cornelis Koen.
Isak de Graaf.
Pleun Ryerkerk.
Mr. Jacob Baart.
Pieter Groenevelt.
Dr. Dirk Hola.
Johannis van Kempen.
Vroedschap.
Mr. Jacob Baart.

1711.
Burgermeesteren.
Cornelis Koen.
Mr. Gerard Huysman.
Schepenen.
Floriaan van Milanen.
Cornelis de Leeuw.

Andries van Kempen.
Willem de Bruyn.
Govert du Lavay.
Jacobus van der Vlift.
Dr. Gysbert van Peurfum.

1712.
Burgermeefteren.
Cornelis Koen.
Mr. Gerard Huysman.
Schepenen.
Floriaan van Milanen.
Cornelis de Leeuw.
Andries van Kempen.
Willem de Bruyn.
Govert du Lavay.
Jacobus van der Vlift.
Dr. Gysbert van Peurfum.
Vroedfchappen.
Dr. Dirk Hola.
Johannis Block.
Johannis Smits.

1713.
Burgermeefteren.
Cornelis Woel.
Pleun Ryerkerk.
Schepenen.
Cornelis Koen.
Adriaan Brouwer.
Jacobus van der Vlift.
Pieter Groenevelt.
Mr. Jacob Baart.
Joachimus Smits.
Johannis Block.
Electeurs.
Johannis Block.
Joachimus Smits.

1714.
Burgermeefteren.
Cornelis Woel.
Pleun Ryerkerk.
Schepenen.
Cornelis Koen.
Adriaan Brouwer.
Mr. Gerard Huysman.
Mr. Jacob Baart.
Pieter Groenevelt.
Joachimus Smits.
Johannis Block.
Electeur.
Dr. Gysbert van Peurfum.

1715.
Burgermeefteren.
Pleun Ryerkerk.
Andries van Kempen.
Schepenen.
Gerard van den Bofch.
Adriaan Brouwer.
Anthony Verhaar.
Willem de Bruyn.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Govert du Lavay.
Louis de Groet.
Electeurs.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Louis de Groet.

1716.
Burgermeefteren.
Andries van Kempen.
Anthony Verhaar.
Schepenen.
Pleun Ryerkerk.
Lucas Affenberg
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Govert du Lavay.
Louis de Groet.
Anthony Groenendyk.
Dr. Gerard van den Bofch.
Vroedfchappen.
Dr. Gerard van den Bofch.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Louis de Groet.

Electeurs.
Anthony Groenendyk.
Martinus Verbroek.
Dr. Gerard van den Bosch.

1717.
Burgermeesteren.
Mr. Gerard Huysman.
Andries van Kempen.
Schepenen.
Pleun Ryerkerk.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Anthony Groenendyk.
Dr. Gerard van den Bosch.
Adriaan Brouwer.
Joachimus Smits.
Martinus Verbroek.
Vroedschap.
Anthony Groenendyk.

1718.
Burgermeesteren.
Mr. Gerard Huysman.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Schepenen.
Andries van Kempen.
Pleun Ryerkerk.
Anthony Groenendyk.
Pieter Groenevelt.
Joachimus Smits.
Dr. Gerard van den Bosch.
Martinus Verbroek.
Electeur.
Bartholomeus de Bruyn.

1719.
Burgermeesteren.
Mr. Gerard Huysman.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Schepenen.
Andries van Kempen.
Pieter Groenevelt.
Joachimus Smits.
Martinus Verbroek.
Arent van der Kars.
Govert du Lavay.
Johannis Block.

1720.
Burgermeesteren.
Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Joachimus Smits.
Schepenen.
Andries van Kempen.
Arent van der Kars.
Govert du Lavay.
Johannis Block.
Anthony Verhaar.
Anthony Groenendyk.
Dr. Gerard van den Bosch.
Vroedschap.
Martinus Verbroek.
Electeur.
Hendrikus van Erkel.

1721.
Burgermeesteren.
Andries van Kempen.
Joachimus Smits.
Schepenen.
Pleun Ryerkerk.
Arent van der Kars.
Anthony Groenendyk.
Govert du Lavay.
Johannis Block.
Dr. Gerard van den Bosch.
Martinus Verbroek.

1722.
Burgermeesteren.
Andries van Kempen.
Louis de Groet.
Schepenen.
Dr. Gerard van den Bosch.
Martinus Verbroek.
Lucas Assenberg.

Pie-

Pieter Groenevelt.
Hendrikus van Erkel.
Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.

Vroedschappen.

Bartholomeus de Bruyn.
Hendrikus van Erkel.

Electeurs.

Johannis Brouwer
Johannis van Kempen.

1723

Burgermeesteren.

Dr. Maximiliaan Wykerhelt.
Louis de Groet.

Schepenen.

Lucas Assenberg.
Govert du Lavay.
Pieter Groenevelt.
Johannis Block.
Hendrikus van Erkel.
Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.

Vroedschappen.

Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.

Electeurs.

Fred. Tieleman van Schelluyne.
Thomas van Kempen.

1724.

Burgermeesteren.

Pieter Groenevelt.
Johannis Block.

Schepenen.

Louis de Groet.
Govert du Lavay.
Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.
Hendrikus van Erkel.
Dr. Gerard van den Bosch.
Guilliam Verhaar.

Vroedschap.

Fred. Tieleman van Schelluyne.

Electeur.

Pieter Carnier.

1725.

Burgermeesteren.

Louis de Groet.
Pieter Groenevelt.

Schepenen.

Johannis Block.
Lucas Assenberg.
Arent van der Kars.
Dr. Dirk Hola.
Dr. Gerard van den Bosch.
Guilliam Verhaar.
Thomas van Kempen.

1726.

Burgermeesteren.

Louis de Groet.
Pieter Groenevelt.

Schepenen.

Johannis Block.
Govert du Lavay.
Dr. Dirk Hola.
Dr. Gerard van den Bosch.
Hendrikus van Erkel.
Johannis Brouwer.
Thomas van Kempen.

Vroedschap.

Thomas van Kempen.

Electeur.

Dr Johannis Oostendorp.

1727.

Burgermeesteren.

Louis de Groet.
Johannis Brouwer.

Schepenen.

Pieter Groenevelt.
Govert du Lavay.
Hendrikus van Erkel.

Guilliam Verhaar.
Thomas van Kempen.
Cornelis van Heſſel.
Aſſuerus van der Kars.
Electeur.
Gerbrant Elias.

1728.
Burgermeeſteren.
Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.
Schepenen.
Anthony Verhaar.
Govert du Lavay.
Hendrikus van Erkel.
Cornelis van Heſſel.
Aſſuerus van der Kars.
Pieter Carnier.
Gerbrant Elias.
Electeurs.
Cornelis van Heſſel.
Aſſuerus van der Kars.
Willem Baron van Lier, Heere van beyde de Catwyke.
Mr. Jan van Barnevelt, Heere van Engele en Vlyme.

1729.
Burgermeeſteren.
Johannis van Kempen.
Dr. Gerard vanden Boſch.
Schepenen.
Anthony Verhaar.
Mr. Jacob Baart.
Thomas van Kempen.
Cornelis van Heſſel.
Pieter Carnier.
Gerbrant Elias.
Dr. Johannis Ooſtendorp.
Vroedſchappen.
Pieter Carnier.
Dr. Johannis Ooſtendorp.
Gerbrant Elias.
Aſſuerus van der Kars.

Electeur.
Mr. Otto Scheltus.

1730.
Burgermeeſteren.
Johannis van Kempen.
Dr. Gerard v anden Boſch.
Schepenen.
Johannis Brouwer.
Mr. Jacob Baart.
Hendrikus van Erkel.
Thomas van Kempen.
Aſſuerus van der Kars.
Pieter Carnier.
Dr. Johan Ooſtendorp.

1731.
Burgermeeſteren.
Dr. Gerard van den Boſch.
Thomas van Kempen.
Schepenen.
Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.
Hendrikus vgn Erkel.
Cornelis van Heſſel.
Aſſuerus van der Kars.
Gerbrant Elias.
Mr. Otto Scheltus.
Vroedſchap.
Willem Baron van Lier, Heere van beyde de Catwyke.
Electeur.
Cornelis van Bekeſtyn.

1732.
Burgermeeſteren.
Thomas van Kempen.
Willem Baron van Lier, Heere van beyde de Catwyke.
Schepenen.
Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.
Hendrikus van Erkel.

Cor-

Cornelis van Hessel.
Gerbrant Elias.
Mr. Otto Scheltus.
Cornelis van Bekestyn.

Vroedschappen.

Mr. Otto Scheltus.
Cornelis van Bekestyn.

Electeurs.

Dirk van der Helling.
Guilliam Verhaar.

1633.

Burgermeesteren.

Thomas van Kempen.
Gerbrant Elias.

Schepenen.

Johannis van Kempen.
Guilliam Verhaar.
Cornelis van Hessel.
Mr. Otto Scheltus.
Cornelis van Bekestyn.
Dirk van der Helling.
Jan Groenevelt.

1734.

Burgermeesteren.

Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.

Schepenen.

Gerbrant Elias.
Mr. Jacob Baart.
Hendrikus van Erkel.
Guilliam Verhaar.
Dirk van der Helling.
Jan Groenevelt.
Thomas van Kempen, Junior.

Electeurs.

Cornelis Roels, Heer van Waarder.
Jan Groenevelt.

1735.

Burgermeesteren.

Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.

Schepenen.

Gerbrant Elias.
Mr. Jacob Baart.
Hendrikus van Erkel.
Guilliam Verhaar.
Dirk van der Helling.
Jan Groenevelt.
Thomas van Kempen, Junior.

Vroedschappen.

Dirk van der Helling.
Guilliam Verhaar.

Electeurs.

Johannis van Salen.
Adriaan Graver.

1736.

Burgermeesteren.

Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.

Schepenen.

Dr. Gerard van den Bosch.
Hendrikus van Erkel.
Cornelis van Hessel.
Mr. Otto Scheltus.
Cornelis van Bekestyn.
Thomas van Kempen, Junior.
Johannis van Salen.

1737.

Burgermeesteren.

Dr. Gerard van den Bosch.
Bartholomeus de Bruyn.

Schepenen.

Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.
Gerbrant Elias.
Cornelis van Hessel.
Mr. Otto Scheltus.
Cornelis van Bekestyn.
Johannis van Salen.

1738.

Burgermeesteren.

Dr. Gerard van den Bosch.
Bartholomeus de Bruyn.

Sche-

Schepenen.
Johannis Brouwer.
Johannis van Kempen.
Gerbrant Elias.
Hendrikus van Erkel.
Cornelis van Hessel.
Mr. Otto Scheltus.
Cornelis van Bekestyn.

Vroedschap.
Cornelis Roels, Heer van Waarder.

1739.

Burgermeesteren.
Johannis van Kempen.
Cornelis van Bekestyn.

Schepenen.
Johannis Brouwer.
Dr. Gerard van den Bosch.
Bartholomeus de Bruyn.
Hendrikus van Erkel.
Guilliam Verhaar.
Dirk van der Helling.
Cornelis Roels, H. v. W.

1740.

Burgermeesteren.
Dr. Gerard van den Bosch.
Cornelis van Bekestyn.

Schepenen.
Hendrikus van Erkel.
Guilliam Verhaar.
Cornelis van Hessel.
Jan Groenevelt.
Johannis van Salen.
Cornelis Roels, H. v. W.
Cornelis Brouwer.

1741.

Burgermeesteren.
Dr. Gerard van den Bosch.
Mr. Otto Scheltus.

Schepenen.
Cornelis van Bekestyn.
Guilliam Verhaar.
Jan Groenevelt.
Johannis van Salen.
Cornelis Roels, Heer van Waarder.
Cornelis Brouwer.
Adriaan Graver.

Vroedschappen.
Jan Groenevelt.
Johannis van Salen.

Electeurs.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Jan van Noten.

1742.

Burgermeesteren.
Mr. Otto Scheltus.
Guilliam Verhaar.

Schepenen.
Dr. Gerard van den Bosch.
Cornelis van Bekestyn.
Jan Groenevelt.
Johannis van Salen.
Cornelis Brouwer.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Jan van Noten.

1743.

Burgermeesteren.
Guilliam Verhaar.
Cornelis Roels, Heer van Waarder.

Schepenen.
Johannis Brouwer.
Dr. Gerard van den Bosch.
Gerbrant Elias.
Cornelis van Bekestyn.
Mr. Otto Scheltus.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Jan van Nooten.

1744.

Burgermeesteren.
Cornelis Roels, Heer van Waarder.
Jan Groenevelt.

Schepenen.

Johannis Brouwer.
Dr. Gerard van den Bosch.
Gerbrant Elias.
Guilliam Verhaar.
Johannis van Salen.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Jan van Nooten.

Vroedschap.

Adriaan Graver.

Electeur.

Adrianus van Overvelt.

1745.

Burgermeesteren.

Jan Groenevelt.
Johannis van Salen.

Schepenen.

Johannis Brouwer.
Cornelis van Bekestyn.
Mr. Otto Scheltus.
Guilliam Verhaar.
Adriaan Graver.
Adrianus van Overvelt.
Aarnout Roels.

1746

Burgermeesteren.

Mr. Otto Scheltus.
Johannis van Salen.

Schepenen.

Dr. Gerard van den Bosch.
Cornelis van Bekestyn.
Jan Groenevelt.
Adriaan Graver.
Abraham van Vlissingen.
Adrianus van Overvelt.
Aarnout Roels.

Vroedschap.

Abraham van Vlissingen.

1747.

Burgermeesteren.

Mr. Otto Scheltus.
Johannis van Kempen.

Schepenen.

Dr. Gerard van den Bosch.
Dr. Gysbert van Peursum.
Dirk van der Helling.
Jan Groenevelt.
Mr. Jan van Nooten.
Adrianus van Overvelt.
Mr. Adrianus Nicolaas van Overvelt.

Vroedschap.

Mr. Jan van Nooten.

Electeurs.

Mr. Adrianus Nicolaas van Overvelt.
Jan Braat, Vryheer van Zeventer.

Op den 21 November 1748, is door de volgende Publicatie de Regering verandert.

Willem *Karel Hendrik Friso*, by der Gratie Gods, Prince van *Oranje* en *Nassauw*, Graaf van *Catzenelnbogen*, *Vianden*, *Dietz*, *Spiegelberg*, *Buuren*, *Leerdam*, en *Kuylenburg*, Marquis van *Veere* en *Vlissingen*, Heer en Baron van *Breda*, *Beilstein*, der Stadt *Grave* en Lande van *Kuyck*, *Liesveld*, *Diest*, *Grimbergen*, *Herstal*, *Kranendonck*, *Warneton*, *Arlay*, *Noseroy*, *St. Vith*, *Daesburg*, *Polanen*, *Willemstadt*, *Niervaert*, *Ysselsteyn*, *Breedevoort*, *Steenbergen*, *St. Maertensdyck*, *Geertruydenberg*, *Turnhout*, *Zeevenbergen*, de Hooge en Laage *Swaluwen*, *Naeltwyk*, Heer van *Ameland*, Erf-Burg Graaf van *Antwerpen* en *Besançon*, Erf-Maerschalk van *Holland*, Erf-Stadhouder, Kapitein Generaal, en Admiraal der *Vereenigde Neederlanden*: Als meede Kapitein Generaal, en Admiraal van de UNIE: Mitsgaders Ridder van de Kouseband enz. enz. enz. Doen te weeten;

Dat Wy in deze bekommerlyke tyden niets meer ter herte neemende, als dat de respective Steeden dezer *Provintie*, onder Ons Stadhouderschap resorteerende, mogen worden gebragt in zodanige Ordre en Regeeringe, waar door derzelver Rust en Voorspoet werde Gestabileert; En Ons door de Regeering der Stadt *Schoonboven* voorgedragen zynde, dat in dezelve Stadt tusschen de Regenten en Ingezeetenen zodanige diffidentie was ontstaan, waar door ons goedt oogmerk niet kan worden bereikt; En waar door *Burgermeesteren*, *Schepenen* en verdere *Regenten*, mitsgaders *Electeuren* der voorsz. Stadt, waaren bewoogen geworden te Declareeren, geneigt te zyn om liever hunne Bedieningen needer te leggen, en ontslagen te worden van hunnen Eedt, dan door het continueeren in dezelve verderen Onlust onder de Ingezeetenen te occasioneren; En voorts uyt het Rapport van Onze Commissarissen *Fredrik Hendrik* Baron van *Wassenaar*, Heere van beyde de *Katwyken* en 't *Zand*, beschreeven in de Ordre van de Ridderschap van *Holland* en *West-Vriesland*, Heemraat van *Rynland*, en tegenswoordig Minister Plenipotentiaris op het Congres te *Aken*: Mitsgaders *Willem Pauw*, Raadt in den Hoogen Raade in *Holland*; Die wy (om pressante affaires Ons Perzonelyk in de voorsz. Stadt niet kunnende laten vinden) derwaarts hadden gezonden, van al het voorsz. nader zynde geinformeert; hebben goedt gevonden de voorsz. meening en intentie der gemelde Regenten, met Onze Approbatie te secondeeren;

Dienvolgende houden Wy mits dezen de voorsz. Regenten voor Ontlast van hunne Functien, henlieden bedankende voor den Dienst aan de Stadt *Schoonboven*, tot nu toe gepresteert: Zoo nogtans dat de voorsz. Regenten, daar door geenzints zullen worden gequetst of benadeelt in hunnen goeden Naam en Faam, veel min dat dezelve daar uyt zullen mogen worden gesuspicieert hen in de Regeering van Stadt of Landt niet naar behoren gedragen te hebben: Interdiceerende wel strictelyk een iegelyk, wie 't zoude mogen weezen, de meergemelde Regenten daar over te Argueeren, veel meer hunne Perzoonen of Goederen eenigzints te molesteeren, beschadigen of incommodeeren, dezelve Regenten, mitsgaders hunne Familien, en Goederen tot dien einde neemende in Onze speciale protectie en Sauvegarde.

Alles ingevolge van de Resolutie ter Vergadering van de *Edele Groot Mogende Heeren Staten van Holland en West-Vriesland*, genomen op den 21 September laatstleeden; En dewyl Wy tot welweezen der voorzeide Stadt, nuttig en dienstig oordeelen, dat het getal der *Vroedschappen* en der *Electeuren* worde vermeerdert, en het Eerste van Zeventien weder worden gebragt op Een-en-twintig, en het Tweede van Een-en-twintig, op Zeeven-en-twintig, gelyk zulks in voorige tyden heeft plaats gehadt: hebben Wy goetgevonden te stellen, gelyk Wy stellen mits dezen: Tot

Burgermeesteren.

Johannes van Kempen.
Gerbrant Elias.

Sche-

Schepenen.

Dr. Gerard van den Bosch.
Johannes Brouwer.
Dirk van der Helling.
Jan Groeneveld.
Mr. Jan van Nooten.
Dr. Gysbert van Peursum.
Mr. Adrianus Nicolaas van Overvelt.

Vroedschappen.

Mr. Jacob Baart.
Dr. Gerard van den Bosch.
Bartholomeus de Bruyn.
Johannes Brouwer.
Johannes van Kempen.
Thomas van Kempen, Senior.
Gerbrand Elias.
Dirk van der Helling.
Guilliam Verhaar.
Cornelis Roels, Heer van Waarder.
Jan Groenevelt.
Adriaan Graver.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Jan van Nooten.
Dr. Gysbert van Peursum.
Mr. Adrianus Nicolaas van Overvelt.
Adriaan van Overvelt.
Jan Braat, Heer van Zeventer.
Johannes Adrianus Block.
Nicolaas de Fremery.
Jacob Hoogstad.

Electeurs.

Mr. Jacob Baart.
Dr. Gysbert van Peursum.
Dr. Gerard van den Bosch.
Bartholomeus de Bruyn.
Johannes Brouwer.
Johannes van Kempen.
Thomas van Kempen, Senior.
Gerbrand Elias.
Dirk van der Helling.
Guilliam Verhaar.
Cornelis Roels, Heer van Waarder.
Jan Groenevelt.
Adriaan Graver.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Jan van Nooten.
Adriaan van Overvelt.
Mr. Adrianus Nicolaas van Overvelt.
Jan Braat, Heer van Zeventer.
Johannes Adrianus Block.
Nicolaas de Fremery.
Jacob Hoogstad.
Mr. Jodocus van Lindt.
Willem Denys Dutry.
Pieter van der Vlist.
Anthony Carnier.
Johannes van Vlierden.
Adriaan van der Schep.

Lastende onze Commissarissen deselve in Onzen Naam den behoorlyken Eedt af te nemen.

Verklaren Wy verders Onze Intentie te weezen, dat het Verkiezen der voorzeide Regenten, in maniere als boven gedaan, alleen is geschiet tot meerder rust en dienst der voornoemde Stadt *Schoonhoven*, en tot wegneeming van de Diffidentie en Murmuratie onder de Ingezeetenen aldaar ontstaan, en zulks zonder eenige Prejuditie ofte Consequentie voor het toekomende, ten aanzien van de Privilegien, Vryheeden of Geregtigheeden, de voorzeide Stadt, de goede Burgers of Ingezeetenen derzelver competeerende, die Wy verstaan dat in haar Oude Kragt en Vigeur zullen blyven.

Gedaan in *'sGravenhage*, den 20 November 1748.

PRINCE D'ORANGE EN NASSAUW.

Ter Ordonnantie van Zyne Hoogheit,
J. DE BACK.

1749.

Burgermeesteren.

Johannis Brouwer.
Mr. Jan van Nooten.

Schepenen.

Johannis van Kempen.
Dirk van der Helling.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Adriaan Nicolaas van Overvelt.
Jan Braat, Heere van Zevender.
Nicolaas de Fremery.
Mr. Jodocus van Lindt.

Vroedschap.

Mr. Jodocus van Lindt.

Electeurs.

Willem van Solingen.
Anthony Boon.

1750.

Burgermeesteren.

Johannis Brouwer.
Adriaan van Overvelt.

Schepenen.

Johannis van Kempen.
Abraham van Vlissingen.
Jan Braat, Heere van Zevender.
Nicolaas de Fremery.
Mr. Jodocus van Lindt.
Jacob Hoogstad.
Willem Denys Dutry.

1751.

Burgermeesteren.

Mr. Otto Scheltus.
Adriaan van Overvelt.

Schepenen.

Johannis van Kempen.
Abraham van Vlissingen.
Jan Braat, Heere van Zevender.
Nicolaas de Fremery.
Mr. Jodocus van Lindt.
Jacob Hoogstad.
Willem Denys Dutry.

1752.

Burgermeesteren.

Mr. Otto Scheltus.
Dr. Gysbert van Peursum.

Schepenen.

Johannis Brouwer.
Jacob Hoogstad.
Willem Denys Dutry.
Anthony Boon.
Dr. Johannis Adrianus Block.
Pieter van der Vlist.
Anthony Carnier.

1753.

Burgermeesteren.

Johannis van Kempen.
Dr. Gysbert van Peursum.

Schepenen.

Johannis Brouwer.
Dirk van der Helling.
Abraham van Vlissingen.
Anthony Boon.
Pieter van der Vlist.
Anthony Carnier.
Adriaan van der Schep.

Vroedschap.

Willem Denys Dutry.

1754.

Burgermeesteren.

Johannis van Kempen.
Johannis Brouwer.

Schepenen.

Guilliam Verhaar.
Dirk van der Helling.
Abraham van Vlissingen.
Mr. Jodocus van Lindt.
Pieter van der Vlist.
Anthony Carnier.
Adriaan van der Schep.

1755.

Burgermeesteren.

Johannis Brouwer.
Mr. Jan van Nooten.

Sche-

Schepenen.
Guilliam Verhaar.
Dirk van der Helling.
Abraham van Vliſſingen.
Mr. Jodocus van Lindt.
Jacob Hoogſtad.
Adriaan van der Schep.
Willem van Solingen.

Vroedſchap.
Pieter van der Vliſt.

Electeur.
Dr. Chriſtiaan de Jong.

1756.

Burgermeeſteren.
Bartholomeus de Bruyn.
Dr. Gysbert van Peurſum.

Schepenen.
Jan Braat, Heere van Zevender.
Dr. Johannis Adrianus Block.
Nicolaas de Fremery.
Jacob Hoogſtad.
Pieter van der Vliſt.
Anthony Carnier.
Willem van Solingen.

Vroedſchap.
Adriaan van der Schep.

Electeur.
Pieter de Groot.

1757.

Burgermeeſteren.
Johannis van Kempen.
Bartholomeus de Bruyn.

Schepenen.
Dirk van der Helling.
Dr. Johannis Adrianus Block.
Pieter van der Vliſt.
Anthony Carnier.
Willem van Solingen.
Pieter de Groot.
Andries van Ooſterhout.

Vroedſchappen.
Willem van Solingen.
Pieter de Groot.
Thomas van Kempen.

Electeurs.
Andries van Ooſterhout.
Thomas van Kempen.
Gerardus Jacobus van den Boſch.

1758.

Burgermeeſteren.
Johannis van Kempen.
Willem van Solingen.

Schepenen.
Dirk van der Helling.
Thomas van Kempen.
Dr. Johannis Adrianus Block.
Pieter van der Vliſt.
Anthony Carnier.
Pieter de Groot.
Andries van Ooſterhout.

Vroedſchappen.
Anthony Boon.
Andries van Ooſterhout.

Electeur.
Gualterus van der Beets.

1759.

Burgermeeſteren.
Dr. Gysbert van Peurſum.
Willem van Solingen.

Schepenen.
Dirk van der Helling.
Thomas van Kempen.
Anthony Boon.
Pieter de Groot.
Andries van Ooſterhout.
Gerardus Jacobus van den Boſch.
Johannis van Kempen.

Vroedſchap.
Gerardus Jacobus vanden Boſch.

Electeurs.
Iſak Scheltus.
Johannis van Kempen.

1760.

Burgermeesteren.

Nicolaas de Fremery.
Pieter de Groot.

Schepenen.

Johannis van Salen.
Willem van Solingen.
Thomas van Kempen.
Anthony Boon.
Anthony Carnier.
Gerardus Jacobus van den Bosch.
Johannis van Kempen.

Vroedschappen.

Isak Scheltus.
Johannis van Kempen.

Electeurs.

Mr. Maarten Wevering.
Dr. Willem van Lil.

1761.

Burgermeesteren.

Nicolaas de Fremery.
Pieter de Groot.

Schepenen.

Johannis van Salen.
Willem van Solingen.
Anthony Boon
Anthony Carnier.
Andries van Oosterhout.
Gerardus Jacobus van den Bosch.
Johannis van Kempen.

NAAM-

NAAMLYST

Van de Perzoonen, die zedert het Jaar 1500 *bedient hebben het* SECRETARISSCHAP

VAN

SCHOONHOVEN,

ENDE DEN LANDE VAN

BLOYS.

Pieter Klaasze is Secretaris geweest, 1504.
Jan Klaasze, 1508.
Adriaan Barentsze van der Hoef, 1510.
Mr. Dirk Boel, 1519.
Geerlof Jansze, 1531.
Mr. Floris van Hongaarden, 1537. Deze is ook geweest Rentmeester van den Hoogen Bosem.
Adriaan Willemsze, 1538.
Cornelis Maartensze, 1540.
Mr. Govert van Hoef, Jansz. 1541.
Joost van Leeuwen, in Mey, 1573.
Jan van Hoef is gevlucht, mits de troublen.
Jan van Bercheyck is Secretaris geworden in plaats van Jan van Hoef, in Augustus, 1573.
Thomas de Koninck, 1613.
Hendrik Coumans, 1618.
Daniel van Stralen is aangenomen tot Secretaris in December, 1620.
Mr. Cornelis van Stralen, 1672.
Dr. Jeremias Hola, 1696.
Dr. Jan Oostendorp, 1735.
Mr. Adriaan Nicolaas van Overvelt, 1756.

RE-

REGISTER
DER
BESCHRYVING
VAN
SCHOONHOVEN.

Acte van Verdrag tusſchen den Heer van Bergambacht en die van Schoonhoven, 86. by Keizer Karel geapprobeert, 90. van nader Contract tusſchen dezelven, 95. mede door den Keizer geapprobeert, 101. en door Koning Philips, 266.

Adriaansz., (*Cornelis*) een Zakkedrager in den rugge gewond, 553.

Agnes (St.) Klooſter te Schoonhoven beſchreven, 438, 439.

Ameyden, (Tolvryheit te) met die van Schoonhoven, 77.

Ammers, (Groot) de Contra-Remonſtranten van Schoonhoven gaan aldaar ter Kerk, 530. deszelfs Predikant wordt de Stadt Schoonhoven ontzegt, 532.

Anianus of *Arianus*, te Schoonhoven geboren, 453.

B.

Bailliuw van Schoonhoven, wanneer het eerſt bekent is geworden, 461. is teffens Schout, en waarin zyn Ampts-verrichtingen beſtaan, 511.

Bergambagt, (Vierſchaar van) wordt te Schoonhoven geſpannen, 85. deszelfs Heer gaat een Verdrag aan met die van Schoonhoven tot het heffen van Accynzen, 86. Keizer Karel geeft daar aan zyn goedkeuring, 90. gaat een nader Verdrag dienaangaande in, 95. 't welk mede van den Keizer wordt geapprobeert, 101.

Beurſen te Schoonhoven, derzelver Stichting en Beſchryving, 458, 459.

Beyeren, (*Aelbregt* van) voerd de Schiltalen in, om te Oorlogen tegen de Vriezen, en wanneer, 19. geeft Handveſten aan de Stede Schoonhoven, 49. legt de Tol, tot Ammers gelegen, te Schoonhoven, 50. Verleent de Lyftogt van Schoonhoven aan zyn Gemalin Margarita van Kleef, 53.

Boerman, (*Jan*) wordt te Schoonhoven dood geſchoten, 553.

Borre, (*Samuel* van den) Predikant te Groot-Ammers neemt de Contra-Remonſtranten in, laat hen tot het Avondmaal toe, 530. heeft aandeel aan eenige Liedjes, 531. hem wordt de Stadt ontzegt, 532. begeeft zig, benevens Rutger Huygens tot het Hof van Holland, 533. worden aldaar afgeweezen, 533.

Botterſloot, waar gelegen, en waarom al-

aldus genaamt, 4.

Brandt, legt een gedeelte van Schoonhoven in de Assche, 334.

Brief, ten behoeve der Poorters van Schoonhoven verleent door Gysbert, Heer van Ysselstein, 43. door Jan van Henegouwen, 43. van Jan van Châtillon, Heer van Schoonhoven, en van ter Goude, 44, 45. 47. van Hertog Aalbregt van Beyeren, 53. van Margarita van Kleef, 54, 55. van Keizer Karel, 72. 80. van den Hove van Holland, 85. van die van den Gerechte van Schoonhoven aan het Schoenmakers Gild, 390. ter vereeniging van het Klooster van St. Elizabeth met het Kapittel van Zion, 427. ten behoeve van Petrus Fredrikz. Schoon, 436. van Guije van Châtillon tot het Bouwen van een Klooster, 441. van Hertog Aalbregt van Beyeren, betreffende Schepenen en Raden te Schoonhoven, 463.

Bruggeld te Ysselstein, wordt door de Poorteren van Schoonhoven niet betaalt, 43. te Lakervelt met die van Schoonhoven gereguleert, 77.

Burgermeesteren, wanneer aangestelt te Schoonhoven, 462. hoe veel in getal, 465. wie daar toe kan verkooren worden, 465. hoe lang in Regeering blyven kunnen, 466. waar voor zy te zorgen hebben, 511.

C.

Carmelieten Klooster te Schoonhoven wanneer gesticht, 415. waar gelegen, 416.

Catz, (*Judocus* van) gebooren te Schoonhoven, 457.

Catz, (*Nicolaas* van) eerst bekent staande Heer van Schoonhoven, 11. bewyzen daar van, 12.

Cellebroeders Klooster te Schoonhoven, wanneer gesticht, 417. waar gelegen, 418.

Châtillon, (*Jan* van) Grave van Blois, Heere van Schoonhoven, geeft Keuren aan derzelver Poorters, 44, 45 47, 48.

Commissarissen van zyn D. H. Prins Willem den IV komen te Schoonhoven aan, 505. veranderen de Regeering dier Stadt, 505. Consenteeren in eenige Verzoek-schriften der Burgery, 506, en volgende.

Contract geslooten, tusschen de Steeden Gorinchem en Schoonhoven, 123.

Contra-Remonstranten te Schoonhoven, waar dezelve ter Kerke gaan, 530. wat naam aan hun gegeven wierd, 531. geven twee Liedjes in 't licht, waar over veel beweeging ontstaat, 532 eenige van hun worden te Schoonhoven gevonnist, 532. klagen aan de Staten van Holland, die hen weeder naar hunne Regeering wyst, 534. gevolgen deezer zaak, 534.

Corbulo, (*C. Domitius*) heeft de Lek doen maaken, 2.

Crimpen, (ontlasting der Lek by) 2.

D.

Dignus (*Johan*) of *Waard* genaamt, een Geleert Man te Schoonhoven gestorven, 453.

Doelen te Schoonhoven, wanneer, en door wien gebouwt, en waar gelegen, 381.

Drusus, (*Nero Claudius*) Stiefzoon van Keizer Augustus, doet den Yssel afdammen, 2.

E.

E.

Electeurs te Schoonhoven, wanneer dit Genoodschap zyn begin heeft genomen, en door wie opgerecht, 478. hun getal door de Staten van Holland bepaalt, 497. welke hoedanigheden vereischt worden om daar toe te worden verkooren, 499. wat hun Recht is, 511.

Elizabeths (St.) Klooster, waar gelegen, 418. met het Capittel van Zion vereenigt, 420. het Episcopale Diploma ter deezer Vereeniging, 420 het zelve in 't Nederduitsch, 427. wat het te lyden had, 437.

Ernst, (*Buys*) een Contra-Remonstrant, steekt den Kleermaker Jan Hendriks, met een Mes in de Borst, 553.

F.

Frederik Hendrik, (Prins) bewyst den Remonstranten gunste, 560. zyn Voorbeelt doet den haat in bitterheit tegens dezelven vermeerderen, 562.

G.

Galen, (*Johannes* van) Predikant te Schoonhoven, teekent de bekende Remonstrantie, 530.

Gasthuis binnen Schoonhoven beschreven, 447.

Gorinchem (de Stadt) maakt Accoort met Schoonhoven, wegens 't Laden der wederzydsche Schippers, 123

Geslacht van Schoonhoven in Braband, waar van oorsprongelyk, 21.

H.

Handvest van Jan van Nassauw, Bisschop van Utrecht, waar by Vryheit van Tol aan die van Schoonhoven wordt verleent, 23. van Graaf Willem den Goede ten voornoemden einde verleent, 26. van Jan van Henegouwen, 28. van Guido van Châtillon, 48. van Aalbrecht, Hertog van Beyeren, 49, 50. van Philips, Graaf Jan, Lodewyk van Blois, en Keizer Karel, 57. door de Schoonhovensche Heeren gegeven, en door Keizer Karel Bevestigt, 58. 60. 62, 63. 69. van de Koningin Regente, 71. van Willem, Grave van Holland, betreffende het Aanstellen van Burgermeesteren en Schepenen, 464. van Maximiliaan en Maria, op 't stuk der Magistraats Bestellinge, 479. door Keizer Karel Bevestigt, 483. nader door denzelven Bevestigt, 488.

Hem, (den) een Klooster naby Schoonhoven gelegen, 439. wordt beschreven, 442, en volgende.

Hendriks, (*Jan*) met een Mes in de Borst gestoken, 553.

Henegouwen, (*Jan* van) geeft Keuren aan de Stadt van Schoonhoven. 28. verkoopt Schoonhoven, Bergambacht en Stolwyk, 30. verleent andermaal opene Brieven aan die Stadt, 43.

Horst, (*Herman* van der) is bezitter van 't Episcopale Diploma, strekkende ter Vereeniging van St. Elizabeths Klooster te Schoonhoven, en het Capittel van Zion buyten Delft, 420. als mede van een Brief, betrekkelyk tot de Erfmakingen aan Pieter Frederikze Schoon, 435.

Huyzen van Schoonhoven Beschreven, 367.

I.

Janz. (*Adriaan*) Drukt Liedjes te Schoonhoven, en wordt daar over te Recht gestelt, 532.

K.

Karel, (Keizer) de V. Bevestigt aan die van Schoonhoven alle de Voorrechten, door derzelver Heeren verkregen, 58. stelt die van Schoonhoven Tolvry door Holland, 60. geeft hen Tolvryheit voor 't geen in de Stadt gesleeten wordt, 62. geeft Octrooy, waar by geordonneert wordt geen Dak te maken, dan hard en met steene muuren, 62. geeft aan twee of drie Perzoonen Verlof buyten de Kruispoort te mogen Timmeren, 62. Bevestigt het Octrooy van de Markten te Schoonhoven, 63, en volgende. doet uytspraak, wegens het Verschil tusschen die van Gouda en Schoonhoven, wegens de Paardemarkt, 72. geeft ten eeuwigen Erfpagt aan die van Schoonhoven het Erf en de Plaatze, daar het Kasteel plagt te staan, 80. keurt het Verdrag goet tusschen den Heer van Bergambacht en die van Schoonhoven, 90, en volgende; als mede een nader Verdrag by dezelven aangegaan, 101. Verleent Instructie voor de Officiers der Tollen binnen Gorinchem en Schoonhoven, 107.

Kerk te Schoonhoven, wanneer, en door wie Gesticht, 385. derzelver Autaren, 388. en verdere Beschryving, 397, en volgende.

Keuren, *Ordonnantien* en *Statuten* der Stede Schoonhoven, door die van den zelven Gerechte, 124. nadere op het stuk van Præferentien, enz. 283. van de Staten van Holland, op het stuk van de Reede, Erfscheydinge en Servituten, 293.

Klinkaart, (*Willem Hermenze*) een Vroom Schoonhovenaar, 456.

Kloosters te Schoonhoven, 414. Beschreven, 415, en volgende.

Koophandel te Schoonhoven, eertyds bloeijent, 331. waar in dezelve thans bestaat, 332.

L.

Lapper, (*Hans* de) met een schoot in de Bil gekwetst, 553.

Lek, (de) waar zyn begin neemt, 2. waar zig ontlast, 2. wanneer en door wie gemaakt, 2. wanneer alreeds bevaaren, 2.

Leproosbuis te Schoonhoven, waar gelegen, en wanneer te niet geraakt, 448.

Lokkia, verandert in den naam van Lek, waar, en wanneer dezelve gebruykt, 2.

Longolius, (*Christoffel*) of van *Langerak*, volgens zeggen van Erasmus van Rotterdam, te Schoonhoven geboren, 454. deszelfs korte Levensloop, 455.

Lopsen, (*Cornelis*) anders *Cornelius Aurelius*, Leermeester van Erasmus van Rotterdam, 446.

Lyst der Predikanten van Schoonhoven, zedert den Jaare 1574, 413.

M.

Maartenz., (*Pieter*) maakt Liedjes, waar door de Magistraat van Schoonhoven waandt beleedigt te zyn, 531. gevolgen van dien, 532.

Mannen, (Geleerde) te Schoonhoven Gebooren, 453.

Margriet van *Kleef* verkrygt de Lyftogt van Schoonhoven, 53. Bevestigt derzelver Keuren en Handvesten, 54, 55.

Marrigje Ariens, om Tovery te Schoonhoven Geworgt, 376. haar Vonnis, 376, en volgende.

Mauritz, (Prins) komt te Schoonho-

hoven aan, 541. met welk oogmerk, 541. dankt de Waardgelders te Utrecht af, 542. neemt Jan van Oldenbarnevelt, Hugo de Groot en Rombout Hogerbeets gevangen, 543. zend eenige Krygsknegten vooraf naar Schoonhoven, komt vervolgens in Perzoon aldaar aan en verandert de Wet, 543. zyn Overlyden, 561.

Mechelen, (de Groote Raad te) vernietigt de Zuyvel-Markt te Schoonhoven, 79.

N.

Naamlyst der Perzoonen, die het Bailliuwschap van Schoonhoven enz. bedient hebben, 563. van Burgermeesteren, Schepenen, Vroedschappen en Electeurs, 565. van Secretarissen, 616.

Naauwinks, (*Antony*) ongeregeltheden ten zynen Huyze gepleegt, 548.

Nassauw, (*Jan* van) verleent Vryheit van Tollen, door het geheele Sticht van Utrecht, aan die van Schoonhoven, 23.

Noort, (*Olivier* van) te Schoonhoven Begraven, 408. deszelfs Graftombe beschreven, 409.

O.

Octrooy, aan die van Schoonhoven verleent by Willem, Hertoge van Beijeren, 56. rakende den Opslag van den Turf, 121. van de Staten van Holland en Westvriesland, rakende de Leeden der Regeeringe, 466. wegens Vroedschappen, 471. nader Octrooy van de voornoemde Staten, wegens dezelve, 473. waar by het suppleeren der Vaceerende Vroedschaps-plaatzen werd vastgestelt, 476. nader Octrooy van dezelven, omtrent het getal der Vroedschappen, 497. voor Burgermeesters en Regeerders van Schoonhoven, tot bestellinge van de Magistraat aldaar, 500

Oorlogsgevallen van de Stadt Schoonhoven, 337, en volgende.

Opfokken van Schaapen, waar geoeffent, 1.

Oude Mannenhuys te Schoonhoven, wanneer eerst bekent, 448. wanneer herbout, 449.

Overstromingen voor de Geboorte van den Zaligmaker, 1.

P.

Paardemarkt, Octrooy daar toe aan de Stadt Schoonhoven verleent, 56.

Philips, Koning van Spanje enz. verleent Confirmatie wegens het Contract by den Heer van Bergambacht en de Heeren van Schoonhoven gemaakt, 266.

Poorten van Schoonhoven beschreven, 362.

Publicatie van Prins Willem den IV. betreffende eenige Verzoek-schriften der Burgerye van Schoonhoven, 506.

Publicatie van Prins Willem den IV. ter veranderingj van Regeeringe in den Jaare 1748, 609.

R.

Raadhuys te Schoonhoven, wanneer Gebouwt, wordt Beschreven, 375.

Regeeringe van Schoonhoven, waarin dezelve bestaat, 460.

Remonstranten te Schoonhoven; Geschillen wegens dezelven, 530. hunne verder gebeurtenissen aldaar, 545, en volgende.

Remonstranten Kerk te Schoonhoven, wanneer opgerecht, 451.

Roomsch-Catholyke Kerk te Schoonhoven beschreven, 452.

S.

Sanderus, (*Josua*) wordt het eerst als derde Predikant te Schoonhoven Beroepen, 408.
Schaapemist gemengelt met Riet, is de Grond der Stadt Schoonhoven, 1.
Schepenen van Schoonhoven, wanneer aangestelt, 470, en hoe veel in getal, 470. wat hunne verrichtingen zyn, 511.
Schiltalen, door wie ingevoert, 19.
Schoonhoven, (op wat Grond de Stadt) gebouwt is, bladz. 1 waar van ze deeze naam heeft gekregen, 5. bewyzen daar toe dienende, 6, 7. derzelver Oudheit, 8. aangeweezen door verscheide Getuygenissen, 9. wanneer een Stadt genoemt wordt, 10. derzelver Heeren, 11. deeze Stadt vervalt aan Holland, 13. der Stadts Handvesten, Privilegien en Voorrechten, 82. verkrygt Vryheit van Tollen, door het geheele Sticht van Utrecht, van Jan van Nassauw, Bisschop van Utrecht, 23. als mede door Holland van Graaf Willem de Goede, 26. Haare Poorters niet te Recht staan dan binnen Vrye Steeden, 27. Keuren van Jan van Henegouwen, Heere van Beaumond, 28. wordt by denzelven Verkogt, 30. Verschil met de Stadt Dordrecht over het Stapelrecht, 30. deszelfs Poorters zyn Vry van het Bruggelt te Ysselstein, 43. verbeuren niet meer dan Vyf-en-twintig Ponden Hollandsch, volgens opene Brieven van Jan van Henegouwen, 43, ontfangt Keuren van Jan van Châtillon, Grave van Blois, 44, 45. Tol van Ammers alhier gelegt, 51. derzelver Burgers zyn Vry van den voorsz. Tol, 51. als mede van den Tol te Heusden, 52. wordt in Lyftogt aan Margriet van Kleef Opgedragen, 53. Handvesten Geconfirmeert door Willem, Palsgrave aan den Rhyn enz. 56. Verleent Octrooy van de Paarde-Markt, 56. verkrygt Bevestiging van alle derzelver Voorrechten van Keizer Karel, 58, en volgende, als mede verscheide Nieuwe Voorrechten, 62. ontfangt een Ordonnantie op 't Nomineeren van Mans-Mannen, 71. Verschil met die van Gouda, door Keizer Karel Beslist, 72. Consent tusschen den Heere van Brederode, Vryheer van Vyanen en de Stadt Schoonhoven, over de Tolvryheit te Ameyden, en het Bruggelt te Lakervelt, 77. Zuyvel-Markt aldaar vernietigt, 79. Vierschaar van Bergambacht te Schoonhoven gespannen, 85. maakt een Verdrag met den Heer van Bergambacht, omtrent het heffen van Accynzen, 86. en een nader op dit stuk, 95. wordt door Keizer Karel goed gekeurt, 101. ontfangt Verbeetering van Tollen van Keizer Karel, 107. derzelver Usantien en Costumen voor den Jaare 1552 ingebragt, 118. maakt een Accoort met die van Gorinchem, omtrent het Laaden der Schippers, 122. Keuren, Ordonnantien en Statuten van den Jaare 1557, 124. van de Policien, 125. van den Voorspraake, en hoe zig een iegelyk voor 't Recht dragen zal, 137. van de Boden, ende hun Salaris, 145. van de Secretaris ende zyn Salaris, 148. van 't Salaris van den Schout, Burgermeesteren, en de Schepenen, 160. van Citatie of Da-

Daginge, 163. van de Deffaulten, 166. van Rechtvordering, ofte hoe men voor 't Gerechte zal Procedeeren, 178. van de Executie, 201. van Præferentie en Concurrentie, 225. van Consignatie, 227. van Arresten, 228. van Overgiften en Makingen, 239 van Huwelyksche Voorwaarden, ende van Lyftochten, 241. van de Weeskinderen, 243. van Boelscheidingen ende Successien, 252. Die van Nieuwpoort mogen geen Burgers van Schoonhoven Arresteeren, en waarom, 278. geeft nadere Keur en Ordonnantie op het stuk van de Præferentien, 283. Keure, ende Ordonnantie op het stuk van de Reede, Erf-scheidingen ende Servituyten, 293. Voorrechten der Stadt Schoonhoven, 325. wanneer niet meer ter Dagvaart verschynt, 326. Vaardigt benevens Brielle en Schiedam in het Collegie van Gecommitteerde Raden van Zuyd-Holland af, en op welke wyze, 327, 328. Zend een Afgevaardigden ter Reekenkamer, 329. Geen ter Vergadering van de Staten Generaal, maar ter Admiraliteit in Vriesland, 330. Heeft het Recht van twee Heem-Raden te hebben, 330. Zuyd-Hollandsche Synoden der Gereformeerde Kerken, wanneer aldaar gehouden worden, 331. Is te Dordrecht en Amsterdam vry van het Besterfrecht, 331. Neeringen en Ambachten, 331. Stadts Brandt, Oorlogsgevallen en Watersnoden, 333. werd Belegert, 347. en Verovert, 348. Aanzienelyke Vergaderingen te Schoonhoven gehouden wordende, 357. Haare sterkte en Gelegenheit, 359. Derzelver Poorten, 362. Sluyzen en Bruggen, 363. Huyzen, 367. Het Wapen der Stadt Beschreven, 370. van der Stadts Publique Gebouwen, 371, en volgende, van de Geestelyke Gebouwen en Gestichten, 385. Verkrygt een derden Predikant, 406, 407, 408. Jan van Wynbergen Begraven in de Kerk te Schoonhoven, 408. Graf-schrift van den zelven, 410, 411. Olivier van Noort aldaar Begraven, 408. zyn Graf Beschreven, 409. Klaas Lauwerenze Blom, te Schoonhoven Begraven, brengt de eerste Windmolen naar Spanje, 413. deszelfs Graf-schrift, 413. Lyst der Predikanten, zedert het Jaar 1574, 413. Geleerde Mannen aldaar Gebooren, 453. deszelfs Oude en Nieuwe Regeerings-Form, 460. van den Bailliuw, 461. van Burgermeesteren, 462. Schepenen, wanneer aangestelt, 464. Genoodschap van Electeurs, wanneer Opgerecht, 478, en volgende, deszelfs Regeering, komt ter benoeming van den Stadthouder Koning Willem den III, 504. en vervolgens van Prins Willem den IV, 505. Kerkelyke Zaaken, 512, en volgende. De Stadt Schoonhoven wordt door den Grave van Lumey verovert, en onder den Prins van Oranje gebragt, 515. en door Hierges, Veld-Oversten van den Koning van Spanje herovert, 518. Accordeert met de Prins van Oranje om zig te begeven onder zyn Gouvernement, 522. Onlusten aldaar ontstaan, door de Remonstranten en Contra-Remonstranten, 530. neemt Waardgel-

gelders aan, 540. Prins Maurits komt te Schoonhoven, en waarom, 541. komt 'er andermaal, en verandert de Wet en Vroedſchap, 543. vervolg der Beroertens, wegens de Remonſtranten en Contra-Remonſtranten, 545. Naamlyſt der Bailliuwen zedert 't Jaar 1500, 563. der Burgermeeſteren, Schepenen, Vroedſchappen en Electeurs, 565.

Schoonhoven, (*Johannes* van) wegens zyne Geleertheit en Welſprekentheit vermaart, werd te Schoonhoven Gebooren, 453.

Schoonhoven, (*Nicolaas* en *Jan Maartens* van) beide Geboortig van Schoonhoven, 455.

Sententie van den Keizer op het Requeſt van die van Schoonhoven, wegens het Stapelrecht van Dordrecht, 37. van den Hove van Holland in dezelve Zaake, 38. en volgende.

Scvender, waarom aldus genaamt, 4. waar gelegen, 5.

Slot van Schoonhoven, waar gelegen, en door wie Geſticht, 371.

Sluyzen en *Bruggen* van Schoonhoven Beſchreven, 363.

Slykgeuzen, wie aldus genaamt wierden, 531.

Stapelrecht, Verſchil daar over, 30. de Keizer doet dien aangaande Uitſpraak, 31. Sententie van den Hove van Holland in dit Recht omtrent Houtwaren, 38.

Sterkte en *Gelegenheit* van de Stadt Schoonhoven, 359.

T.

Tafel, (Konſtige) te Schoonhoven, door wie Vervaardigt en Beſchreven, 384.

Tuyg- of *Wapenhuys* te Schoonhoven, waar gelegen en wanneer geſticht, 384.

U.

Uſantien en *Coſtumen* voor den Jaare 1552 te Schoonhoven ingebragt, 118.

Uytenbogaart, (*Jan Gysberts*) zyn wedervaaren binnen Schoonhoven, 560. Beroept zig op 't Hof van Holland, 561. 't geen hem Ontſlaat, 561.

V.

Vergaderingen, (Aanzienelyke) binnen Schoonhoven gehouden, 357.

Viſſcher, (*Marten*) Gerards Zoon te Schoonhoven Gebooren, 456.

Vliſt, (de) haar Oorſprong, 3.

Vroedſchap van Schoonhoven beſchreven, 470. derzelver Getal, 471. wordt vermindert, 473. wat dezelve verbeelt, 511.

W.

Waag, te Schoonhoven beſchreven, 383.

Watersnoden te Schoonhoven, wanneer gebeurt, 349, en volgende.

Watervloed van het Jaar 837, 3.

Weeshuys te Schoonhoven, wanneer Geſticht, 450. en verder beſchreven, 451.

Willem, Palsgraaf aan den Rhyn, Hertoge van Beijeren, van Henegouwen, van Holland enz. Confirmeert de Handveſten van Schoonhoven, 56. Verleent Octrooy van de Paarde-Markt, 56.

Willem den IV. Prins van Oranje en Naſſauw, zend Commiſſariſſen naar Schoonhoven, 505. die aldaar eenige Verzoekſchriften aan de Burgery conſenteeren, 506.

Willem den IV. verandert de Regeering, in 1748. 609.

Willemz., (*Arent*) wordt te Schoonhoven geſtraft, 535.

Wit-

Wittius, (de Predikant) onderteekent de bekende Remonſtrantie, 530. in levensgevaar te Gelkeneſſe, 548. begeeft zig naar Yſſelſtein, 550. en naar Rotterdam, 550.

Wyk te Duurſtede, oorſprong der Lek by deze Stadt, 2.

Wynbergen, (*Jan* van) in de Kerk te Schoonhoven begraven, 408. Latynſche Graf-ſchrift op denzelven, 410. en Vertaalt in 't Nederduitſch, 411.

Y.

Yſſel, Afdamming van dezelve aan den Nieuwendam, 3. De Poorters van Schoonhoven zyn Vry van het Brug-geld aldaar, 43.

Z.

Zegers, (*Gelein*) maakt een Contract met den Gerechte van Schoonhoven om de Vierſchaar van Bergambagt aldaar te ſpannen, 85. Verdrag met dezelve aangegaan tot het heffen van Accynzen onder Bergambacht, 86. ſluit een nader Contract op dit ſtuk, 95. door Keizer Karel goedgekeurt, 101.

Zuyvel-Markt te Schoonhoven vernietigt, 72, en volgende.

E R R A T A.

Pag. 26. Regel 18. ſtaat *te Dordrecht*, leeſt *ter onderrecht.*
Pag. 27. Regel 9. ſtaat *te Dordrecht*, leeſt *ter onderrecht.*
Pag. 40. Regel 10. ſtaat *wel quaſi*, leeſt *vel quaſi.*
Pag. 90. Regel 13. ſtaat *getransfixeert bezegelt*, leeſt *getransfixeert en bezegelt hebben.*
Pag. 140. Regel 2. ſtaat *komen*, leeſt *komende.*
Pag. 151. Art. 7. Regel 3. ſtaat *ſeryven*, leeſt *ſchryven.*
Pag. 174. Art. 17. Regel 14. ſtaat *gecondemneerende*, leeſt *gecondemneerde.*
Pag. 262. Art. 25. Regel 9. ſtaat *mildelyk*, leeſt *middelyk* of *middelerwyl.*
Pag. 376. Regel 4. ſtaat *den* 4 *October* 1597, leeſt *den* 21 *December* 1591.
Pag. 381. Regel 6. ſtaat *den* 18 *December* 1597, leeſt *den* 18 *December* 1591.
Pag. 474. Regel 15. ſtaat *waarende*, leeſt *waaren.*

De Drukfeilen van minder belang gelieve den Leezer gunſtig te verbeteren.

Berigt aan den Boekbinder, om de Platen en Geſlacht-Lyſt op zyn plaats te voegen.

Het Gezicht der Stadt.	Pag. 1
De Geſlagt-Lyſt.	11
De Grondteekening van Schoonhoven.	367
De Afbeelding van het Raadhuys.	374
De St. Bartholomeus Kerk en Tooren der Stadt.	402

2571

ul

2571 ul

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Berkum, Hendrik van

Beschryving der Stadt Schoonhoven

Gouda 1762

4 Belg. 164 u
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10224868-4
VD18 10865802-002